SIGRID UNDSET

kristin lavransdatter

CRUCEA

SIGRID UNDSET

Kristin Lavransdatter

III

CRUCEA

SIGRID UNDSET

Kristin Lavransdatter

În românește de :
ȘTEFANA VELISAR TEODOREANU
și AL. BUDIȘTEANU

III

CRUCEA

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
BUCUREȘTI 1968

Coperta de
SIMONA RUNCAN

SIGRID UNDSET

Kristin Lavransdatter

KORSET

Forlagt av H. Aschehoug & Co.

Oslo 1964

I

RUBEDENIILE

1

În al doilea an după ce Erlend Nikulaussøn și Kristin Lavransdatter s-au mutat la Jørundgård, stăpîna vru să stea ea însăși pe vară la stînă.

Se gîndise la lucrul acesta încă din timpul iernii. La Skjenne era din vechi obiceiul ca stăpîna moșiei să stea personal la stînă — căci odată, de demult, se întîmplase ca o fată a stăpînilor unei gospodării să fie ademenită în inima munților și de atunci mama acelei fete hotărîse să rămînă pe munte în fiecare vară. În multe privințe, cei de la Skjenne aveau obiceiurile lor deosebite — oamenii din ținut erau deprinși cu ele și le găseau firești...

Dar îndeobște nu era obiceiul ca soțiile marilor moșieri să meargă ele însile să ia parte la munca de la stîne. Kristin își dădea seama că dacă o va face, lumea se va mira și va vorbi.

Treaba lor, n-aveau decît să vorbească — și așa, tot vorbeau de dînsa și de ai ei !

Audun Torbergssøn nu avusese altceva decît armele sale și hainele pe care le purta pe dînsul, cînd se însurase cu Ingebjørg Nikulausdatter din Loptsgård. El fusese în slujba episcopului de la Hamar ; întîmplarea nenorocită cu Ingebjørg se petrecuse tocmai atunci cînd episcopul se afla prin părțile de miazănoapte și tîrnosise biserica cea nouă. Nikulaus Sikurdssøn a fost la început foarte mînios și se jură pe Dumnezeu și pe toți sfinții că niciodată nu va îngădui ca un argat să ajungă ginerele său. Dar Ingebjørg

născu doi gemeni și atunci Nikulaus socoti pesemne că era prea greu pentru el singur să-i crească, ziceau oamenii de prin sat, rîzînd. Și așa că o dădu pe fiică-sa de nevastă lui Audun.

Aceasta a fost la doi ani după căsătoria Kristinei — și lumea nu uitase încă. Oamenii tot își mai aminteau că Audun este străin de ținut — era din Hadeland și de neam bun dar cu totul scăpătat. Iar omul acesta nu prea era bine-văzut în Sil : aprig și încăpățînat, el uita cu greu răul cît și binele ce i se făcea ; dar era un țăran foarte destoinic și, într-o anumită măsură, destul de bun cunoscător al legilor. Audun Torbergssøn ajunsese acum un om respectat în ținut, un om cu care lumea căuta să nu se pună în ceartă.

Kristin se gîndea la fața lătăreață, arsă de soare, împrejmuită de părul stufos și barba roșcată și încîrlionțată a lui „Audun Țăranul" și la ochii săi mici, albaș'ri și pătrunzători. Îi amintea de multe din chipurile pe (ire le văzuse printre argații de la Husaby — oamenii lui Erlend și corăbierii săi.

Kristin oftă. Trebuia să-i vină mai ușor unui astfel de om să se impună atunci cînd stătea pe moșia de baștină a soției sale, căci el nu se îndeletnicise niciodată mai nainte cu altceva...

În timpul iernii și al primăverii, Kristin stătuse mult de vorbă cu Frida Styrkårsdatter, care îi însoțise de la Trøndelagen și era cea dintîi dintre slujnicele sale. Îi spunea într-una fetei acesteia care erau obiceiurile din valea aceasta în timpul verii, cum erau obișnuiți să fie tratați cosașii și cum obișnuiau să secere grîul — Frida își amintea desigur cum făcuse Kristin în anul trecut. Căci stăpîna dorea ca totul aici la moșia ei să fie așa cum fusese pe vremea lui Ragnfrid Ivarsdatter...

Îi venea însă greu să-i spună de-a dreptul slujnicei sale că nu voia să stea aici la moșie pe timpul verii. De două ierni și o vară era stăpînă la Jørundgård și știa bine că dacă pleca acum la stînă, era ca și cum ar fugi de acasă.

Înțelegea bine situația grea în care se afla Erlend. De pe cînd stătea pe genunchii doicii sale, el nu-și putuse închipui altceva decît că era născut să poruncească și să i se supună toți cei din jurul său. Și chiar dacă îngăduise al-

tora să poruncească și se lăsase diriguit de alții, ei nu-și dăduseră desigur seama de lucrul acesta.

Era cu neputință să fie așa cum se silea el să pară. Nu se putea să-i placă lui aici. Și chiar ea însăși ?... Moșia strămoșească de pe fundul văii liniștite și închise, pajiștile ca-n palmă, de dincolo de zăvoiul de anini prin care străluceau șerpuirile argintii ale rîului, gospodăriile de lîngă ogoarele de la poalele munților și de la picioarele stîncilor abrupte, trecătorile cenușii, de sus de tot sub bolta cerului, tufișurile pline de lumină de mai jos și pădurile de brad și de copaci cu frunze căzătoare, ce se cățărau pe povîrnișuri — nu, toate acestea nu mai alcătuiau acum pentru ea căminul cel mai plăcut și mai frumos din lume. Era un loc închis ; desigur că și lui Erlend i se părea că este un loc închis și unde nu se poate propăși.

Dar nimeni nu putea să-și dea seama, din înfățișarea lui, că nu s-ar simți fericit aici...

În ziua în care au dat drumul la cîmp vitelor de la Jørundgård ea îi spuse, în sfîrșit, ceea ce voia să-i spună, seara pe cînd luau cina împreună. Erlend cotrobăia cu degetele prin strachina de pește, în căutarea unei bucăți bune — de mirare rămăsese cu degetele în strachină, holbînd ochii la soția sa. Atunci Kristin îi spuse pe nerăsuflate că luase hotărîrea aceasta îndeosebi din pricina acelei boli de gît care se răspîndise printre copiii mici din valea lor ; Munan nu era prea voinic ; avea de gînd să-l ia pe dînsul și pe Lavrans cu ea sus, în munți. Erlend se învoi și mai spuse că atunci ar fi mai bine să-i ia și pe Ivar și pe Skule.

Gemenii săriră în sus de bucurie de pe laviță lor și pînă la sfîrșitul prînzului vorbiră mereu între ei. Voiau să meargă cu Erling, care urma să plece mai departe spre miazănoapte cu oile, pe culmile cenușii ale munților. Cu trei ani în urmă, niște ciobani din Sil luaseră la bătaie și omoriseră un hoț de oi, lîngă coliba lui de piatră, în munții Rånekampene —omul acesta era un tîlhar din Østerdalene. De îndată ce se ridicară de la masă, Ivar și Skule aduseră toate armele ce le aveau în odaie și se apucară să le cerceteze.

Ceva mai tîrziu, spre seară, Kristin ieși împreună cu fiicele lui Simon Andresson și cu fiii ei, Gaute și Lavrans. Arngjerd Simonsdatter stătuse la Jørundgård cea mai mare

parte a iernii. Fata aceasta era acum de cincisprezece ani, și Simon spusese de Crăciun, cînd fuseseră cu toții la Formo, că acum a sosit vremea ca Arngjerd să învețe ceva mai mult decît ceea ce putea învăța acasă ; ea era acum la fel de destoinică ca și slujnicele lor. Kristin se arătă doritoare să ia fata la dînsa și s-o învețe, pe cît putea de bine, căci înțelesese că Simon avea o slăbiciune pentru această fiică și se gîndea mereu la viitorul ei. Iar copila avea nevoie să mai învețe și alte rînduieli ale gospodăriei decît cele de la Formo. Acum după moartea părinților soției sale, Simon Andressøn ajunsese unul dintre cei mai bogați oameni de prin părțile acelea. El își vedea de bunurile sale cu multă grijă și chibzuială și chivernisea moșia Formo cu multă rîvnă și pricepere. Dar înăuntrul casei toate mergeau la voia întîmplării — slujnicele hotărau în orice privință și făceau totul, iar cînd Simon simțea că neorînduiala și risipa din casă depășeau marginile, mai tocmea încă vreo două slujnice, dar nu vorbea niciodată despre lucrul acesta cu soția lui și părea că nici nu dorește și nici nu se așteaptă ca ea să vadă mai mult de gospodărie. Parcă nici n-ar fi privit-o ca pe o femeie în toată firea. Era însă nespus de bun și de împăciuitor cu Ramborg și o umplea de daruri precum și pe copii la toate prilejurile.

Cînd o cunoscu mai îndeaproape, Kristin o îndrăgi pe Arngjerd ; frumoasă nu era, în schimb era deșteaptă, blajină, bună la suflet și avea mîini pricepute și îndemînatice. Cînd Arngjerd o urma prin casă, sau cînd ședea lîngă dînsa seara, în țesătoria casei, Kristin se gîndea adesea că ar fi dorit ca unul dintre copiii ei să fi fost o fată. Căci fata stă mai mult pe lîngă mamă...

Ea tocmai se gîndea în seara asta la lucrul acesta, în timp ce-l ținea pe Lavrans de mînă și îi privea pe ceilalți doi, pe Gaute și pe Arngjerd, care mergeau înaintea ei pe drum. Ulvhild fugea încoace și încolo și dădea cu piciorul în pojghițele subțiri de gheață care acoperiseră băltoacele, prefăcîndu-le în țăndări — se juca, închipuindu-și că era un animal oarecare și își pusese scurta cea roșie pe dos, așa încît căptușeala albă de blăniță de iepure venea în afară.

Jos, în vale, umbrele amurgului creșteau peste ogoarele goale, cafenii. Dar aerul primăvăratic de seară părea pătruns de lumină. Cele dintîi stele licăreau umede și albe pe cer, acolo unde albastrul verzui al văzduhului se învineția întunecîndu-se înspre noapte. Dar deasupra muchiilor mohorîte ale munților, de partea cealaltă a văii stăruia încă o geană de lumină gălbuie care se răsfrîngea pe peretele stîncos al povîrnișului repede, la poalele căruia mergeau. Sus de tot, aceeași lumină făcea să strălucească zăpada de pe crestele munților, și să scînteieze ghețarii care dădeau naștere pîraielor clocotitoare și zgomotoase ce șopoteau pe coastă. Susurul apelor umplea tot văzduhul. De jos, bubuitul puternic al rîului le ținea hangul. Iar din tufișuri și zăvoi și toate colțurile pădurii, de pretutindeni, se ridica ciripitul păsărelelor.

Într-un rînd, Ulvhild luă o piatră și o aruncă înspre partea de unde se auzeau cîntînd păsările, dar sora ei mai mare o apucă de braț. Atunci merse liniștită o bucată de drum, dar ceva mai tîrziu se desfăcu din strînsoare și o porni de-a fuga în jos, pînă ce Gaute o ajunse din urmă.

Se aflau tocmai în locul acela unde drumul intra în pădurea de brad ; dinspre desișul pădurii se auzea sunetul unui arc de oțel. Aici mai era încă zăpadă și mirosea a frig și a umezeală. Ceva mai încolo, într-un luminiș, se iviră Erlend și cu Ivar și Skule.

Ivar trăsese după o veveriță ; săgeata se înfipsese sus de tot, în tulpina unui brad ; iar el voia acum să dea săgeata jos. Arunca piatră după piatră ; răsuna trunchiul puternic, de cîte ori îl nimerea.

— Stai puțin, să încerc să ți-o dau jos, zise tatăl și își dădu mantaua spre spate, de pe umeri, puse o săgeată în arc, ochi cam la întîmplare, la lumina slabă dintre copaci. Struna arcului zbîrnîi, săgeata vîjîi prin aer și se înfipse în tulpina bradului tocmai lîngă săgeata băiatului. Erlend luă o nouă săgeată și trase din nou — una din cele două săgeți înfipte în copac alunecă în jos din cracă în cracă ; iar coada celeilalte se fărîmase, însă vîrful rămăsese în copac.

Skule fugi prin zăpadă să culeagă cele două săgeți. Ivar stătea cu ochii pironiți asupra vîrfului bradului.

— Săgeata care a rămas înfiptă este a mea, tată ! Este înfiptă pînă la coadă — am tras cu putere, tată. Apoi începu să-i explice lui Gaute de ce nu nimerise veverița...

— Vii cu noi înapoi acum, Kristin ? Eu trebuie să mă întorc acasă, căci plecăm mîine dis-de-dimineață să vînăm cocoși de pădure, Nåkkve și cu mine...

Kristin spuse la iuțeală că nu vine, căci vrea să le întovărășească pe fete pînă la curtea lor : avea ceva de vorbit cu sora ei în seara asta...

— Atunci, spuse Gaute, dacă îmi dai voie, vin cu tine, tată, iar Ivar și Skule pot să meargă cu mama și să se întoarcă cu dînsa acasă.

La despărțire, Erlend o ridică pe Ulvhild Simonsdatter în brațe. Și fiindcă era atît de frumoasă, roșie la față și proaspătă, cu zulufii ei castanii, care-i ieșeau de sub gluga ei albă de blană, o sărută înainte de a o lăs jos și apoi plecă spre casă însoțit de Gaute.

Acum, cînd Erlend nu mai avea nimic de făcut, era întotdeauna însoțit de cîte unul din fiii săi. Ulvhild o apucă de mînă pe mătușa ei și merse un timp liniștită — apoi fugi din nou, dînd buzna printre Ivar și Skule. Într-adevăr, era un copil frumos — dar sălbatic și nestăpînit. Dacă ar fi avut o fată, desigur că Erlend s-ar fi jucat într-una cu dînsa.

Cînd intrară în casă la Formo, îl găsiră acolo pe Simon, singur, numai cu fiul său cel mic. El ședea în jilțul de la mijlocul mesei celei lungi și se uita la Andres ; copilul stătea în genunchi pe laviță dintre perete și se juca cu niște cuie vechi de lemn și încerca să le facă să stea în cap pe luciul mesei. De îndată ce Ulvhild văzu lucrul acesta, uită să-i dea bună ziua tatălui ei : se repezi de-a dreptul la fratele ei, îl apucă de ceafă și-l izbi cu capul de masă, strigînd că erau cuiele ei, pe care tatăl i le dăduse cu mîna lui.

Simon se sculă și voi să despartă copiii : atunci se întîmplă să dea jos cu cotul o farfurioară de pămînt ars. Farfurioara căzu pe podea și se făcu țăndări.

Arngjerd se strecură sub masă și adună cioburile. Simon le luă și le privi mîhnit :

— Desigur că acum mama are să fie supărată !

Era o farfurioară mică, foarte frumoasă de argilă albă, pe care domnul Andres Darre o adusese din Franța; Helga o moștenise de la dînsul, dar i-o dăduse lui Ramborg, lămuri Simon — femeile spuneau că este un lucru de mare preț. Auzind-o în clipa aceea pe soția sa intrînd în odaia din față, el își ascunse mîinile cu cioburile, la spate.

Ramborg intră și dădu bună ziua surorii sale și nepoților. O ajută pe Ulvhild să-și scoată scurta și fetița fugi la tatăl ei și se strînse la pieptul său.

— Ce dichisită ești astăzi, Ulvhild... ți-ai pus cingătoarea de argint, cu toate că este zi de lucru... Dar nu putu să ia copilul în brațe, pentru că avea mîinile pline de cioburi.

Ulvhild striga că fusese la tușa Kristin, la Jørundgård, și de aceea maică-sa o gătise de dimineață.

— Da, maică-ta te îmbracă în veșminte bogate și frumoase... ar putea să te pună în dulapul cu odoare de la biserică, așa împodobită precum ești, spuse Simon, zîmbind. Singura muncă pe care o făcea Ramborg era aceea de a coase îmbrăcăminte pentru fata ei; Ulvhild era întotdeauna foarte gătită.

— De ce stai așa, îl întrebă Ramborg pe bărbatul ei.

Simon îi arătă cioburile:

— Nu știu ce-ai să spui de lucrul ăsta...

Ramborg luă cioburile din mîna lui:

— Nu era nevoie să stai așa și să faci pe prostul din pricina asta...

Kristin se simțea stînjenită. Era adevărat că Simon păruse destul de stîngaci, așa cum stătuse el acolo, ascunzînd cioburile; era aproape ceva copilăresc în felul lui de a se purta, dar ce nevoie avusese Ramborg să spună lucrul acesta?...

— Știam eu că ai să te superi că ți-am spart farfuria, zise Simon.

— Da, te prefaci întotdeauna că ți-e frică să nu mă supere ceva... cînd e vorba de astfel de fleacuri, răspunse Ramborg — iar acum ceilalți doi băgară de seamă că era gata să-i dea lacrimile.

— Știi prea bine, dragă Ramborg, că nu mă prefac, zise Simon. Și nu numai pentru astfel de fleacuri...

— Știu și eu ? răspunse soția sa pe același glas. Niciodată n-ai avut obiceiul să-mi vorbești despre lucruri însemnate... Simon.

Se întoarse pe neașteptate și porni spre odaia din față. Simon rămase un timp în picioare privind în urma ei. Cînd se așeză la loc, Andres voi să se urce pe genunchii săi. Simon îl luă și ședea acum cu bărbia sprijinită de creștetul băiețelului fără însă de a lua seama la vorbele îndrugate de copil.

Puțin mai tîrziu, Kristin zise cu glas șovăitor :

— Simon, Ramborg nu mai este atît de tînără — copilul vostru mai mare are acum șapte ani...

— Ce vrei să spui cu asta ? întrebă Simon — cu glas cam aspru după părerea Kristinei.

— Nu vreau să spun decît că... poate că surorii mele i se pare că n-ai destulă încredere în ea — n-ai putea încerca s-o lași să aibă și ea mai mult de spus aici în gospodărie, alături de tine ?...

— Soția mea hotărăște cît poftește, răspunse Simon aprins. Nu-i cer să facă altceva decît ceea ce dorește ea să facă, n-am împiedicat-o niciodată pe Ramborg să hotărască cum dorește, aici, la Formo. Dacă ești de altă părere, este fiindcă nu știi...

— Nu, n-am vrut să spun asta, zise Kristin, dar mi se pare uneori, cumnate, că uiți că Ramborg este acuma mai mare ca atunci cînd ai luat-o. Ar trebui să-ți amintești, Simon, că...

Dar Simon, lăsînd copilul pe jos, sărise în picioare :

— Dar tu îți amintești că Ramborg și cu mine ne-am înțeles... pe cînd între tine și mine n-a putut fi înțelegere ?...

În aceeași clipă, Ramborg intră cu o oală de bere pentru oaspeți ; Simon se duse repede pînă la nevastă-sa și, punînd o mînă pe umărul ei, zise :

— Ai mai auzit așa ceva, Ramborg ? Sora ta îmi spune că nu crede că ești mulțumită cu felul cum o duci...

Rîdea. Ramborg își ridică privirea ; în ochii ei mari și întunecați trecu o lucire ciudată.

— Cum anume ? Am avut ce mi-am dorit întocmai ca și tine, Kristin... dacă nici noi două, surorile, n-am fi mulțumite, atunci nu știu ce să mai zic... acum rîdea și dînsa.

Kristin tăcea, roșie la față și ciudoasă ; nu a vrut să primească berea pe care i-o întindea Simon.

— Mulțumesc, nu ; s-a făcut tîrziu... e timpul să pornim spre casă — și căută din ochi copiii.

— Nu se poate, Kristin !

Simon luase ulcica cu bere din mîna neveste-si și închină în sănătatea Kristinei. Nu fi supărată ! Nu trebuie să punem la inimă orice vorbă rostită între neamuri apropiate ; șezi puțin colea de te odihnește — și fii bună și mai uită și tu, dacă ți-am vorbit în altfel decît s-ar fi cuvenit. Mă simt obosit, adăugă el, întinzîndu-se și căscînd. Apoi întrebă cît de departe ajunseseră la Jørundgård cu muncile de primăvară — pe aici se araseră aproape toate ogoarele dinspre miazănoapte de drumul care duce spre curtea lor.

Kristin se ridică de îndată ce i se păru că putea să plece fără a-i jigni. Nu, nu era nevoie s-o însoțească Simon, spusese ea, cînd el își luase mantaua cu glugă și securea... îi avea pe băieții cei mari cu dînsa. Dar el ținea morțiș s-o petreacă — ba îi spusese și lui Ramborg să vină cu ei... măcar o bucată, cît țin gardurile. Ramborg de obicei nu era dornică de așa ceva, dar în astă-seară îi însoți tocmai pînă sus, la drumul mare.

Afară era o noapte întunecată, cu spuză de stele licăritoare. Mirosul slab și plăcut de pămînt proaspăt arat și gunoit se ridica asemenea unui abur primăvăratic în aerul înghețat al nopții. Pretutindeni în bezna din jurul lor se auzea zgomot de apă.

Simon și Kristin o apucară spre miazănoapte ; cei trei băieți fugeau înaintea lor. Simțea că omul vrea să-i spună ceva, dar nu-i venea să-l ajute, căci era încă supărată pe dînsul. Desigur că ținea la cumnatul ei, însă nu putea să-i îngăduie să îi spună orice, ca apoi să vină să-i spună că n-are a face, că erau între rude. Trebuia să înțeleagă că era greu pentru dînsa să rabde cînd el vorbea cu aprindere și grosolănie tocmai pentru că stătuse cu atîta cre-

dință alăturea de ea în vremea necazurilor, și ea nu putea să-i răspundă în același fel. Își aducea aminte din întîia iarnă, cînd abia sosiseră în ținut : Ramborg trimisese pe cineva s-o cheme, căci Simon zăcea la pat, bolnav de gîlci, și se simțea foarte rău. Era o boală care îl apuca uneori. Cînd însă venise la Formo și intrase la Simon, el nu i-a dat voie să se atingă de dînsul și nici măcar să se uite : era atît de supărat, încît Ramborg cu totul mîhnită o rugase pe soru-sa s-o ierte că trimisese după dînsa. Spunea că tot așa făcuse Simon și cu dînsa întîia oară cînd se îmbolnăvise după nuntă, și ea a vrut să-l îngrijească. De cîte ori i se umflau gîlcile în gît, se ascundea în casa cea veche, căreia i se zicea Saemundsstuen [1] și nu îngăduia pe nimeni în preajma lui, fără decît numai un argat bătrîn, urît, murdar și plin de păduchi, pe care îl chema Gunstein și care slujise la Dyfrin încă dinainte de așterea lui Simon.

La cîtăva vreme după aceea e drept că Simon venise la cumnata sa „să-și dreagă greșeala", zicînd că nu-i plăcea să-l vadă cineva bolnav, căci găsea că este rușinos pentru un bărbat în toată firea. Kristin îi răspunsese atunci destul de ursuză că nu poate pricepe așa ceva ; doar nu era nici un păcat sau rușine să suferi de gîlci.

El o însoți pînă la pod — și pe drum nu schimbară decît cîteva cuvinte despre vreme și muncile din gospodărie, spunînd din nou ceea ce mai spuseseră și în casă. Simon îi ură noapte bună, dar apoi o întrebă deodată :

— Kristin, ce i-oi fi făcut eu lui Gaute de este așa de supărat pe mine ?

— E supărat ? se miră ea.

— Da. Tu n-ai băgat de seamă ? Se ferește de mine — iar cînd n-are încotro și nu mă mai poate ocoli, de-abia deschide gura cînd îi vorbesc...

Kristin scutură din cap ; nu băgase de seamă lucrul acesta :

— Cine știe, poate că i-ai spus vreo vorbă, așa, în glumă, și el a luat-o în nume de rău, copil cum este...

[1] Nume propriu, căci e scris cu literă mare. S-ar putea tălmăci : „odaia" sau „casa lui Saemund".

Simon o cunoștea după glas că îi vine să rîdă. Apoi îl apucă rîsul și pe el :

— Nu-mi amintesc de așa ceva.

După acestea îi ură din nou noapte bună și plecă.

La Jørundgård domnea peste tot liniștea. Întuneric în odaie și focul din vatră acoperit. Bjørgulf, care era treaz, spuse că tatăl și frații ceilalți plecaseră de mult.

În patul părinților, Munan dormea singur... Maică-sa se culcă și îl luă apoi în brațe.

...Ce greu îi venea să-i spună, cînd vedea că nu-și dă singur seama, că nu trebuie să-ia cu dînsul la pădure p băieții cei mari, tocmai acum cînd e atîta de muncă...

Kristin nu-și închipuise niciodată că Erlend o să se apuce să meargă în urma coarnelor plugului. Și nici n-ar prea fi fost în stare să tragă o brazdă bună. Iar lui Ulv desigur că nu i-ar fi plăcut dacă Erlend s-ar fi amestecat în gospodărirea moșiei. Copiii ei însă nu puteau fi crescuți așa cum fusese crescut tatăl lor — adică să învețe meșteșugul armelor, să vîneze fiare sălbatice, să se veselească cu caii lor, să stea să joace șah cu un preot, care să-i învețe apoi nițică latinească și scriere și să cînte din gură și din lăute... Ținea așa de puține slugi tocmai pentru ca fiii ei să se învețe de mici cu munca țăranului. Acum nu prea aveau sorți fiii lui Erlend să poată duce o viață de tineri boieri mari.

Dintre toți băieții, singur Gaute era de nădejde în privința aceasta. Gaute era un băiat muncitor — dar nu avea decît treisprezece ani și nu te puteai aștepta să nu-i placă mai mult să-l urmeze pe tatăl său, cînd Erlend îl ruga să-l însoțească ..

Dar era greu să vorbești cu Erlend despre lucrurile acestea. Căci hotărîrea ei nestrămutată era ca din partea ei să nu audă niciodată vreun cuvînt pe care să-l poată tălmăci în înțelesul că ea l-ar învinui de purtarea lui, sau că s-ar plînge de soarta pe care o adusese asupra ei și a fiilor săi. Și atunci nu era lucru ușor să-l facă să înțeleagă că fiii săi trebuiau să se învețe să muncească singuri pe moșia lor. Ce bine ar fi dacă Ulv ar putea vorbi cu el în privința aceasta, gîndea Kristin...

Cînd au pornit vitele de la stîna de primăvară sus, la Høvrigen [1], Kristin le însoți și dînsa la munte. Pe cei doi gemeni n-a vrut să-i ia cu ea ; aveau aproape unsprezece ani și erau cei mai greu de stăpînit și cei mai îndărătnici dintre toți copiii ei ; era cu atît mai greu pentru ea că ei țineau întotdeauna unul cu altul în orice împrejurare. Dacă se nimerea cîteodată să rămînă singură cu Ivar, acesta era cuminte și destul de ascultător, însă Skule era iute și încăpățînat — iar cînd cei doi erau laolaltă, Ivar făcea tot ce voia celălalt.

Într-o zi la începutul toamnei, Kristin ieși să se plimbe după-amiază. Baciul îi spuse că dacă merge de-a lungul pîrîului la vale, găsește într-un loc lîngă coasta muntelui sumedenie de coada-lupului.

Kristin găsi locul : o pajiște prăvălatică pe o coastă repede, bătută de soare ; era tocmai vremea cea mai potrivită pentru culesul floricelelor. Erau puzderie printre bolovanii și rădăcinile cenușii — lujeri înalți, galbeni, cu o mulțime de steluțe în vîrf, bine înflorite ; Kristin îl puse pe Munan să culeagă zmeură dintr-un zmeuriș, de unde nu putea să iasă fără ajutorul ei, iar cîinelui îi porunci să stea acolo să-l păzească. Apoi scoase cuțitașul și se apucă să taie lujerii de coada lupului, tot aruncînd cîte o privire asupra copilașului ei... Lavrans se ținea pe lîngă dînsa și tăia și el flori.

Aici, sus la munte, ea era veșnic îngrijorată pentru cei doi mai mici. Dar de duhurile de sub pămînt nu îi mai era acum atît de frică. Mulți oameni începuseră să coboare de pe la stîni, dar ea se gîndea să rămînă pînă după Sfînta Maria Mică. Nopțile erau acum foarte întunecoase și era urît cînd urla vîntul... și cînd erau nevoiți să umble pe afară seara tîrziu. Dară vremea fusese foarte frumoasă la munte,

[1] Așa se numește locul din valea Gudbransdalen, unde se află o sumedenie de stîne adunate la un loc.

pe cînd în vale, în sat, fusese secetă mare și iarbă puțină. Așa că oamenii aveau să fie nevoiți să stea la stîni pînă toamna tîrziu, și poate chiar pe iarnă — iar tatăl ei, care spunea că nu pomenise niciodată ca oamenii să stea la stîni pe timp de iarnă !

Kristin se opri sub un brad singuratic, pe coasta muntelui, cu mîinile împreunate în jurul grelei poveri de lujeri și flori pe care o ținea în brațe. De aici putea zări înspre miazănoapte o parte din Dovre. Se vedeau căpițe de fîn pe multe ogoare. Și acolo cîmpurile erau galbene și arse de soare. Dar acum Kristinei nu i se mai părea valea aceasta atît de verde — atît de verde ca la Trøndelagen.

Da, îi era dor de căminul pe care-l avuseseră acolo, de gospodăria lor, înalt așezată și mîndră pe coasta largă a muntelui, cu ogoarele și pajiștile care se întindeau pînă departe, la pădurea de mesteacăn ce se prelungea pînă jos, la eleșteul din fundul văii. Ce priveliște întinsă, peste culmi joase împădurite, care se urmau, val după val, pînă la Dovre ! Iar fîneața — atît de mănoasă și bogată în iarbă înaltă, plină de flori roșii ce străluceau sub cerul învăpăiat de seară, vara ; și otava de toamnă, atît de verde și de fragedă...

Da, se întîmpla să i se facă dor pînă și de fiord... de ostroavele de la Birgsi, de cheiurile cu bărci și corăbii și magherniță pentru bărci, de mirosul de catran, de năvoade și de mare — de toate acestea de care nu se bucurase la început, cînd se mutase prin părțile acelea din miazănoapte...

Erlend trebuie să tînjească după mirosul acela de mare și după vîntul sărat al mării...

Acum îi era dor de tot ceea ce odinioară i se păruse istovitor... de gospodăria aceea grea cu droaia de slugi și gălăgia făcută de oamenii lui Erlend, care veneau călări prin curte, zăngănind din arme și zornăind din hamuri... și acei străini, de prin alte părți, care veneau și iar plecau, aducînd vești însemnate de prin țară și zvonuri din gura lumii, de la sate și orașe. Acum simțea că se așternuse o tăcere în viața ei, după ce toate acestea amuțiseră.

Trøndelagen cu bisericile și mănăstirile sale și petrecerile din casele marilor boieri... Ar fi dorit să mai colinde pe ulițe, urmată de feciorul și de slujnica ei, să intre prin

prăvăliile negustorilor, să caute și să aleagă, să se urce pe corăbiile ce poposeau în port și să tîrguiască : bonete englezești de in, văluri alese, căișori de lemn cu călăreți, care aruncau cu lancea, cînd trăgeai de o sfoară. Se gîndea la pajiștile de lîngă oraș, de la Nidaros, pe unde se plimba cu copiii, cînd se duceau să vază cîinii și ursii învățați ai ursarilor și cumpăra turtă dulce și alune...

Și uneori îi părea rău după veșmintele de atunci... Cămășuța de mătase, și vălul ales, și rochia aceea fără mîneci, de catifea azurie, pe care i-o cumpărase Erlend în iarna dinainte de a-i lovi nenorocirea. Era tivită cu hermină de-a lungul tăieturii adînci de la piept și în jurul răscroiturii largi a mînecilor, care ajungeau pînă la șolduri, încît se vedea cingătoarea înăuntru...

Și din cînd în cînd îi era dor de... o nu, trebuia să-și păstreze mintea și să fie în același timp mulțumită atîta vreme cît scăpase de povara de a mai naște copii.

Cînd fusese bolnavă, acum în toamnă, după marea căsăpire a vitelor... nu era mai bine că se întîmplase așa, cum s-a întîmplat ? Totuși, plînsese puțin în cele dintîi nopți ce au urmat... Căci i se părea o veșnicie de cînd nu avusese un copil la sîn. Munan nu era decît de patru ani — dar trebuise să-l lase pe mîini străine pînă nu împlinise încă un an. Iar cînd s-a întors acasă, mergea singur și vorbea, dar n-o mai cunoștea... Erlend, o, Erlend ! Kristin simțea în adîncul inimii ei că el nu era chiar atît de... nepăsător... pe cît dorea să pară. El, cel veșnic neliniștit... Acum părea liniștit pe totdeauna, ca un șuvoi năvalnic de apă care se izbește de un perete de stîncă... și, neavînd încotro, se preface într-un iaz liniștit, împrejmuit de mlaștini. Trăia la Jørundgård fără să facă nimic și poftea cînd pe unul cînd pe altul dintre fiii lui să-i țină tovărășie, împiedicîndu-l de a munci. Uneori îi lua la vînătoare, sau se ducea să-și cătrănească și să-și dreagă vreuna din lotcile pe care le aveau pe iazurile cu pește. Sau alteori se apuca să îmblînzească vreun cîrlan. Dar nu izbutea niciodată, căci n-avea destulă răbdare.

Se ținea deoparte și se făcea că nu bagă de seamă că nimeni nu caută tovărășia lui. Iar băieții făceau la fel ca tatăl lor. Iubiți nu erau oamenii aceștia din alt ținut, pe

care soarta vitregă îi adusese în valea aceasta, unde se plimbau la fel de nepăsători și de închiși, fără a întreba vreodată de oamenii și de obiceiurile locului. Ulv Haldorsson era de-a dreptul rău văzut — el îi disprețuia pe față pe locuitorii din valea aceasta și îi făcea proști și buni de nimica ; pentru el, oamenii care nu trăiau în preajma mării nici nu erau oameni... Și Kristin își dădea bine seama că nici ea nu are acum prieteni mulți în ținutul ei de baștină. Acum nu mai avea... Kristin se îndreptă din șale, în rochia ei de dimie cafenie și duse mîna streașină la ochi, să-i acopere de lumina aurie a soarelui în asfințit.

Înspre miazănoapte vedea un cot al văii, de-a lungul panglicii albă-verzuie a rîului și o sumedenie de creste, grămădindu-se una îndărătul alteia — galbene-cenușii, cu bolovani și stînci, din ce în ce mai depărtate, pînă la culmile nălbite de zăpadă care se făceau una cu norii alburii ce se învălmășeau în prăpăstii și se pierdeau în zare. Drept în fața ei, de cealaltă parte a văii, muntele Rostkampen se înălța ca un genunchi și îngusta valea, silind rîul Lågen să-și schimbe cursul ; se auzea un muget înfundat, venind dinspre apa, care își tăia calea adînc, sub stîncă, și izbucnea, căzînd apoi în salturi înspumate și clocotitoare din treaptă în treaptă. În fund de tot, peste crestele munților se vedeau rotunjindu-se cele două culmi înalte numite Blohøer, pe care tatăl ei le asemuise cu niște sîni de femeie. Lui Erlend desigur că îi părea ținutul închis, mohorît și apăsător...

...Ceva mai înspre miazăzi, de aceeași parte a văii, mai aproape de dealurile din preajma casei lor, se afla locul unde o zărise pe zîna pădurii, în vremea copilăriei sale.

O copilă blajină și frumoasă, cu un păr bogat și ca mătasea, în jurul obrajilor albi-trandafirii. Kristin închise ochii, întorcîndu-și fața arsă de soare drept înspre lumină. O mamă tînără, cu sînii plini de lapte după naștere, și cu inima ca un ogor proaspăt arat — asta, da. Dar una ca dînsa, desigur nu avea a se teme ; n-aveau să fie ademenite zînele să o atragă la ele. Fără îndoială că „Craiul Munților" găsi că podoabele de aur de dăruit miresei nu s-ar potrivi unei astfel de femei, muncite și slabe ; ielele n-ar pofti ca pruncii lor să fie puși să sugă la un sîn istovit. Se simțea

tare și uscată, ca rădăcina asta de brad de la picioarele ei, care se răsucea peste bolovan agățîndu-se de el. Kristin izbi puternic cu călcîiul în rădăcina aceasta.

Cei doi băieței, care se apropiaseră, se grăbiră să facă la fel ca mama lor ; loveau cu toată puterea în rădăcina de brad și apoi o întrebară :

— De ce faci asta, mamă ?

Kristin se așeză jos, puse brațul de flori în poală și se apucă să rupă florile, aruncîndu-le în coș.

— Pentru că mă strîngea pantoful la degete, răspunse ea, după un răstimp atît de lung încît băieții nu mai țineau minte ce anume întrebaseră. Dar nu luară seama la lucrul acesta — erau deprinși ca mama lor să pară a nu fi auzit cînd îi spuneau cîte ceva, sau ca dînsa să se trezească dintr-o dată, răspunzînd atuncea cînd ei înșiși uitaseră de întrebarea pusă.

Lavrans ajuta la ruptul florilor ; voia și Munan să ajute, dar nu făcea decît să rupă florile în bucăți. Kristin luă lujerii de coada-calului din mîinile lui — fără un cuvînt și fără supărare, dusă cu totul pe gînduri. Apoi copiii începură a se juca și a se bate cu lujerii despuiați de flori pe care îi aruncase ea.

Se luară la trîntă, tocmai lîngă dînsa. Kristin privea la cele două căpșoare rotunde, cu părul castaniu. Semănau încă mult între ei, aveau același păr castaniu amîndoi, dar mama lor își putea da seama, după unele amănunte care abia se puteau zări și după semne fugare, că vor fi foarte deosebiți între ei cînd vor crește mari. Munan semăna tatălui său : avea aceiași ochi albaștri și părul mătăsos și des, care încununa capul îngust, cu vîrtejuri și mici zulufi ; cu vremea va fi negru ca pana corbului. Fețișoara lui — cu bărbia și obrajii atît de rotunjori, încît era o bucurie să pipăi prospețimea lor molatică — se va subția și lungi cu anii și va dobîndi fruntea aceea înaltă și îngustă cu tîmplele scobite, nasul drept și ieșit mult în afară, cu muchia îngustă și tăioasă, cu nări subțiri și neliniștite, cum avea Nåkkve încă de pe acum, și care se vădeau și la gemeni.

Cînd era mic, Lavrans avusese un păr cînepiu, moale, mătăsos și cu zulufi. Acum era de culoarea alunelor, și cu ape de aur în bătaia soarelui, neted, încă destul de moale, dar totuși mai aspru, mai bogat și des cînd îți îngropai mîna

în el. Lavrans semăna cu dînsa ; avea ochii cenuşii şi faţa rotundă cu frunte largă, iar culoarea trandafirie a obrajilor avea desigur să o păstreze pînă în anii bărbăţiei. Şi Gaute avea o culoare sănătoasă în obraji ; semăna atît de mult tatălui ei, cu faţa lui prelungă, plinuţă, ochii de culoarea oţelului, părul bogat, galben-deschis. Numai Bjørgulf nu ştia cu cine semăna. Era cel mai înalt dintre băieţi, lat în umeri, puternic, cu mădularele voinice. Părul negru ca păcura şi cîrlionţat îi cădea peste fruntea lată şi albă ; ochii îi avea albaştri, întunecaţi, dar lipsiţi de luciu, şi clipeau des cînd te priveau. Nu ştia bine cînd începuse să clipească aşa, căci se întîmplase în aşa fel că acesta era copilul de care văzuse întotdeauna cel mai puţin. Îndată după naştere îl luaseră de la ea şi îl dăduseră în seama unei doici, iar după unsprezece luni l-a avut pe Gaute, care fusese foarte plăpînd pînă la vîrsta de patru ani. După gemeni se sculase încă bolnavă de dureri de şale şi iar trebuise să îngrijească de Gaute, să-l ţină în braţe, să-l cocoloşească, deşi era mare, încît de-abia mai avea timp de cei doi nou-născuţi, în afară de clipele cînd Frîda venea cu Ivar, care ţipa şi îi era foame — iar Gaute urla şi el în timp ce-l alăpta pe sugaci. Nu putuse... sfîntă Fecioară Marie... tu ştii, prea bine nu ajungeam să mă îngrijesc mai mult de Bjørgulf... Iar lui îi plăcuse întotdeauna mai mult să umble singur, fusese întotdeauna ceva osebit în el, nu arătase niciodată că i-ar face plăcere cînd ea îl mîngîia. Crezuse că este cel mai voinic dintre copiii ei ; îl asemuia pe Bjørgulf cu un tăurel mic, încăpăţînat şi negricios.

Cu timpul, îşi dăduse seama că nu avea vederea prea bună. Călugării încercaseră un leac pentru ochii lui, cînd fusese cu Nåkkve împreună la Tautra, dar fără nici un folos...

Bjørgulf era şi acum la fel de închis la fire ; degeaba încerca acum să şi-l apropie. Vedea că nici tatăl său nu avea mai mult noroc — Bjørgulf era singurul dintre copiii lor care nu năzuia la iubirea tatălui, aşa cum pajiştea năzuieşte lumina soarelui. Numai faţă de Nåkkve se arăta altfel — dar cînd Kristin încerca să vorbească cu Nåkkve despre fratele său, el căuta să ocolească răspunsul. Ea nu ştia dacă Erlend avusese mai mult noroc în privinţa asta... deşi aşa cum îl iubea Nåkkve pe tatăl său...

— O, se cunoștea prăsila lui Erlend !

Ea văzuse copilul acela de la Lensvik, cînd fusese ultima oară la Nidaros. Îl întîlnise pe domnul Bård în curtea catedralei ; tocmai ieșea însoțit de mai mulți bărbați, și femei, și slugi : o slujnică purta copilul înfășat în scutece. Bård Åsulfssøn o salută, tăcut și cuviincios, cu o plecăciune a capului, cînd trecu prin dreptul ei. Soția lui nu era cu dînsul.

Kristin aruncase numai o privire asupra pruncului. Dar îi fusese de ajuns. Fețișoară lui semăna întocmai cu fețișoarele copiilor care supseseră la sînul ei.

Arne Gjavvaldssøn se afla împreună cu dînsa și nu se putuse opri de a vorbi — așa era el făcut. Urmașii domnului Bård nu fuseseră de loc încîntați cînd se născuse copilul, în iarna trecută. Însă Bård îi dădu numele de Åsulf și se făcu a crede că între Erlend Nikulaussøn și Sunniva nu fusese niciodată altceva în afară de prietenia cunoscută de toată lumea — și că nu avea nici o îndoială în această privință. Vorbăreț și neprevăzător cum era, Erlend se dăduse singur de gol vorbind cu dînsa — iar ea nu-și făcuse decît datoria, vestind pe oamenii regelui în clipa în care prinsese bănuială. Dar dacă ar fi fost „prea" buni prieteni, atunci Sunniva ar fi trebuit să știe că însuși fratele ei era amestecat în urzelile lui Erlend. Cînd Haftor Graut își pusese capăt zilelor în închisoare, ea își pierduse de-a binelea mințile... nimeni nu putea să ia în seamă învinuirile pe care și le aducea singură în acel răstimp. Arne zicea că domnul Bård își încleștase mîna în jurul mînerului spadei sale și se uitase roată împrejur, în timp ce spusese lucrurile acestea...

Arne pomenise și în fața lui Erlend despre acestea. Într-o zi, pe cînd ea se afla în odaia de sus, cei doi rămăseseră jos sub pălimar, fără să-și dea seama că ea aude tot ce vorbesc ei. Cavalerul din Lensvik era peste măsură de bucuros de copilul pe care îl născuse soția sa în iarna trecută — și nu avea nici o bănuială că n-ar fi el tatăl adevărat al copilului.

— Da, Bård trebuie să știe cel mai bine cum stau lucrurile, răspunse Erlend. Kristin cunoștea din glasul

lui — că el vorbea cu ochii în pămînt și cu zîmbetul acela abia văzut în colțul gurii.

Domnul Bård nu putea suferi neamurile lui, care l-ar fi moștenit dacă murea fără copii. Dar ceilalți oameni ziceau acum că asta nu este drept...

— Păi asta trebuie s-o știe el mai bine ca alții, răspunse Erlend, cu același glas ca mai înainte.

— Da, da, Erlend. Băiatul acesta va moșteni mai mult decît cei șapte fii pe care i-ai avut cu soția ta la un loc.

— De cei șapte fii ai mei o să am eu grijă singur, Arne... Atunci ea coborî ; nu mai putuse răbda să-i audă vorbind mai multe. Erlend se cam fîstîcise cînd dăduse ochii cu dînsa. Apoi se dusese la ea și o apucase de mînă, stînd îndărătul ei, astfel încît umărul ei să se atingă de el. Ea înțelegea că așa cum stătea acum, aplecat spre ea, el spunea fără cuvinte ceea ce încuviințase adineauri — voia însă oarecum s-o mîngîie...

Deodată, Kristin băgă de seamă că Munan se uita țintă la dînsa... puțin cam speriat. Pasămite ea zîmbise... nu tocmai frumos. Dar cînd Kristin se aplecă spre el, privindu-l, copilul îi întoarse zîmbetul — în așteptare, parcă.

Îl luă iute în brațe. Era încă mititel, mititel, mititel, prîslea al ei, nu era prea mare pentru a fi mîngîiat și sărutat de mama lui. Kristin îi făcu cu ochiul, iar el se căzni să-i facă și el cu ochiul. Dar mereu se mișcau amîndoi ochii — mama rîdea cu poftă și rîdea și Munan cu hohote, în vreme ce Kristin îl strîngea cu putere în brațe.

Lavrans ședea cu cîinele în brațe. Ciuleau amîndoi urechile spre pădurea de sub ei.

— Ăsta-i tata ! Întîi fugi cîinele și apoi băiatul — după el la vale, pe povîrnișul repede.

Kristin mai rămase puțin jos. Apoi se sculă și înaintă pe coasta prăvălatică. Se vedeau acum sosind pe potecă : Erlend, Nåkkve, Ivar și Skule. Îi făceau semne, veseli și zglobii.

Kristin le răspunse, făcîndu-le și ea semne. Urcau sus după cai ? întrebă ea. Nu, răspunse Erlend, dar Ulv avea de gînd să-l trimită pe Sveinbjørn după ei, deseară. El împreună cu Nåkkve, se duceau la vînătoare de reni și atunci gemenii se luaseră după ei ca să vină la Kristin...

Ea nu răspunse. Înțelesese înainte de a întreba. Nåkkve ținea de curea cîinele ; atît tatăl, cît și fiul erau îmbrăcați în niște caftane de pînză cenușii cu dungi negre, care nu se vedeau deslușit pe stîncile cenușii. Toți purtau arcuri.

Kristin întrebă ce mai e nou pe la gospodăria lor, iar Erlend povestea în timp ce urcau coasta. Ulv muncea din plin cu seceratul grîului ; era destul de mulțumit, dar paiele erau cam scurte, iar boabele se copseseră atît de iute, din pricina secetei, pe ogoarele mai înalte, încît se scuturau. Iar ovăzul era bun de secerat — trebuia să dea zor — zicea Ulv. Kristin se mulțumea să dea din cap, fără a scoate o vorbă.

Intră ea însăși în grajd la muls. Se simțea de obicei atît de bine cînd ședea în întuneric, cu capul rezemat de pîntecele umflat al vacii, simțind cum îi gîdilă nările mirosul acela dulceag de lapte. Țîșt, țîșt ! se auzea răspunzînd din întuneric, de dincolo, unde mulgătoarea și ciobanul mulgeau oile. Se răspîndea atîta liniște din mirosul puternic și cald al grajdului, scîrțîitul unei funii de răchită, zgomotul de coarne izbindu-se în lemn, o vacă ce își muta picioarele pe podina moale de pămînt a grajdului și dădea din coadă să se apere de muște... codobaturile care sălășluiau aici în toiul verii, plecaseră acum. Vacile erau neliniștite în seara asta. Blăsida dădu cu picioarele în găleata de muls. Kristin dădu în ea, mustrînd-o. Vaca de alături începu să fie neliniștită de îndată ce Kristin se mută lîngă dînsa. Avea bube la țîțe. Kristin își scoase inelul de cununie din deget și mulse primul strop prin inel.

Îi auzea pe Ivar și pe Skule, jos, la poarta ocolului, strigînd și aruncînd cu pietre într-un taur străin, care se lua după vitele ei în fiecare seară. Se prinseseră să dea o mînă de ajutor lui Finn la mulsul caprelor din țarc, dar pasămite că se plictisiseră.

Cînd ieși din grajd, nițel mai tîrziu, ei necăjeau juncul cel frumos, alb, pe care-l dăduse Kristin lui Lavrans — care acum plîngea. Puse gălețile jos și apucîndu-i de umeri pe cei doi îi dete la o parte, să lase vițelul fratelui lor în pace cînd le spune să-i dea pace, căci este al lui.

Erlend și Nåkkve ședeau pe pragul ușii ; aveau între ei o bucată de brînză proaspătă, din care rupeau cu degetele

și mîncau și îi dădeau în gură și lui Munan, care ședea între genunchii lui Nåkkve. El pusese strecurătoarea de păr pe capul mititelului și zicea că acum Munan se făcuse nevăzut — căci nu era o strecurătoare ci pălăria unui spiriduș. Rîdeau tustrei — însă de îndată ce Nåkkve o văzu pe maică-sa îi întinse strecurătoarea, și se sculă să ia gălețile.

Kristin zăbovi mult în lăptărie. Jumătatea de sus a ușii era întredeschisă spre încăperea din fund, unde făcuse un foc bun. Ședeau la căldură, în lumina tremurătoare a focului și mîncau — Erlend, copiii, slujnica și cei trei ciobani.

Cînd intră, isprăviseră de mîncat. Băgă de seamă că pe cei doi mai mici îi întinseseră pe lăvicioară și de bună seamă că ațipiseră de pe acum. Erlend sta ghemuit în pat. Kristin se poticni de haina și de cizmele lui, iar cînd fu să iasă, le puse la locul lor.

Cerul era încă luminos și cu o dîră roșie deasupra munților dinspre soare-apune ; cîțiva nourași întunecați pluteau în văzduhul limpede. Avea să fie vreme bună și mîine, judecînd după liniștea văzduhului și se lăsase un frig pătrunzător, acum cînd se înnopta ; nici un pic de vînt, dar se simțea o boare înghețată dinspre miazănoapte, ca o răsuflare măsurată a munților cenușii și golași. Deasupra dealurilor dinspre miazăzi și răsărit, se ivise luna, aproape plină, mare și roșiatică, în negura străvezie care stăruia întotdeauna asupra bălților din acea parte.

Taurul străin mugea pe undeva, departe. Încolo, domnea atîta tăcere încît aproape te durea — doar șopotul rîului care curgea în vale de sub stînă, susurul pîrîiașului de pe coastă și un freamăt înfundat răspîndit în pădure — un fel de neliniște printre brazi, care creștea, se potolea, se oprea și iarăși se auzea...

Kristin se apucă să strîngă niște vase de lapte și copăi ce stăteau risipite pe lîngă perete. Nåkkve și gemenii ieșiră în acea clipă — și ea îi întrebă încotro se duceau.

Voiau să se culce în pătul ; era un miros atît de greu în lăptărie, de la toate brînzeturile și de la unt — și de la ciobanii care dormeau acolo.

Nåkkve nu intră numaidecît în pătul. Maică-sa îi vedea statura cenușie desprinzîndu-se pe verdele întunecat al poienii de la marginea pădurii. Puțin după aceea, se ivi o

slujnică în prag — și tresări văzînd-o pe stăpînă lîngă peretele casei.

— Nu te culci, Astrid — e tîrziu...

Slujnica mormăi ceva, voia numai să se ducă pînă în dosul grajdului. Kristin așteptă pînă ce o văzu înapoindu-se. Nåkkve mergea acum pe șaisprezece ani. De cîtăva vreme, mama începuse să fie cu ochii pe slujnicile din gospodărie cînd glumeau cu băiatul acesta frumos și plin de viață.

Kristin coborî la rîu și îngenunche pe o lespede de piatră, mai ieșită deasupra apei. În fața ei se întindea rîul întunecat, care se lărgea și se adîncea în locul acesta ; numai cîteva vîrtejuri arătau firul apei, dar puțin mai în sus curgea înspumat și alb, cu muget și o boare rece. Luna se ridicase acum în înaltul cerului și lumina ei strălucea pe apă ; ici și colo, se zărea licărind cîte o frunză plină de rouă. Și deodată pe un val scăpără o scînteie undeva...

Pe neașteptate Erlend o strigă din spate - nu îl auzise venind prin poiană. Kristin băgă mîna în apa înghețată și scoase două găleți de lapte, cufundate cu pietroaie în fund, ca să le spele șuvoiul apei ; se ridică și își urmă soțul cu cîte o găleată în fiecare mînă. Nu vorbiră nimic în timp ce mergeau.

După ce intrară în căsuță, Erlend se dezbrăcă de tot și se băgă în pat :

— Nu te culci Kristin ?

— Mai întîi să mănînc puțin...

Se așeză pe scăunelul cu trei picioare de lîngă vatră, cu o bucată de pîine și niță brînză în poală ; mînca încet, cu ochii ațintiți la jarul care se stingea treptat în gaura împrejmuită de pietre din podea.

— Dormi, Erlend ? întrebă ea în șoaptă, sculîndu-se și scuturîndu-și rochia.

— Nu... Kristin se duse să bea o cană de lapte prins din vasul din colțul odăii. Apoi se întoarse la vatră, puse o piatră netedă deasupra și întinse grămăjoare de coada-calului la uscat..

Dar apoi n-a mai putut născoci nimic ca să-și găsească de lucru. Se dezbrăcă pe întuneric și se culcă în pat lîngă Erlend. Cînd o cuprinse cu brațul, ea simți oboseala năvălind ca un val de frig peste ea ; îi era capul greu și gol, ca și cînd tot ce se afla în el s-ar fi strîns într-un bulgăre

în josul cefei, care o durea. Dar cînd el îi șopti vorbe dulci, ea îl cuprinse supusă, cu brațele de gît.

Se deșteptă în întuneric, fără să-și dea seama cît trecuse din noapte. Dar prin geamlîc vedea că luna nu se culcase încă.

Patul era îngust și scurt, încît trebuiau să stea strîns alăturați. Erlend dormea ; răsufla liniștit și măsurat, coșul pieptului se ridica slab în somn. A fost un timp cînd îi plăcea să se lipească de trupul lui cald și sănătos, cînd se trezea noaptea și se speria că de-abia îi auzea răsuflarea ușoară — atunci era fericită să-i simtă pieptul ridicîndu-se și lăsîndu-se în somn, atît de aproape de dînsa.

După o vreme se strecură din pat, se îmbrăcă pe întuneric și se furișă pe ușă afară.

Luna era încă sus pe cer. Lucea apa din bălți și aceea care se scursese pe coastele munților și acum înghețase de frigul nopții. Pădurile de mesteacăn și cele de brad păreau albe sub lumina lunii. Poiana scînteia de promoroacă. Era un ger pătrunzător. Încrucișă brațele pe piept și rămase un timp locului.

Apoi urcă de-a lungul pîrîiașului al cărui clipocit se amesteca cu zgomotul acelor de gheață sfărîmate de cursul apei.

La capătul poienii, sus, era o stîncă mare înfiptă în pămînt. Nimeni nu se apropia de acest loc decît dacă era nevoit — și atunci omul făcea cruce. Cînd veneau și se depărtau de acel loc, turnau smîntînă acrită la picioarele stîncii. De altfel, nu auzise niciodată ca cineva să fi băgat de seamă vreun lucru deosebit în acel loc — dar așa se înrădăcinase obiceiul la stînca aceasta din bătrîni. Nu știa nici dînsa ce o apucase de ieșise așa, în toiul nopții din casă. Se opri la stîncă — puse piciorul pe o ieșitură a stîncii. Simțea cum i se strînge inima de frică și se simțea înfiorată și înghețată pînă în măruntaiele ei — dar ea nu voia să se crucească. Atunci se urcă pe stîncă și se așeză. De acolo era o priveliște largă peste stîncile spăimîntătoare, cenușii, luminate de lună. Piscul înalt și rotund dinspre Dovre se ridica măreț și străveziu în văzduhul limpede ; troienile de zăpadă străluceau albe în valea adîncă de la Grâhø. Zăpada proaspătă scînteia pe Râne-

kampene, cu prăpăstii albastre. Munții în bătaia lunii erau mai înfricoșători decît putuse ea să-și închipuie. Abia se zărea cîte o stea pe cerul nesfîrșit de întins și sleit... Kristin înghețase pînă în măduva oaselor — frica și frigul o pătrundeau din toate părțile. Dar ca se încăpățînă să rămînă așezată acolo, înfruntîndu-le.

Ea nu voia să se întoarcă înapoi, să se culce în beznă lîngă trupul cald și adormit al bărbatului ei. Oricum, ea nu putea să doarmă în noaptea asta : simțea lucrul acesta. Tot atît de adevărat pe cît era de adevărat că era fiica tatălui ei — soțul ei nu o va auzi niciodată pe soția sa învinuindu-l de purtarea lui, căci își amintea ce făgăduise cînd se ruga de Dumnezeu cel atotputernic și de toți sfinții din împărăția cerului să scape viața lui Erlend... De aceea era nevoită să umble pe afară în această noapte de vrăji rele, ca să răsufle din adînc — căci i se părea că are să moară.

Ședea, lăsînd vechile gînduri amare să vină la dînsa ca pe niște vechi cunoștințe. Le întîmpina cu alte gînduri vechi, binecunoscute — viclenele ei încercări de îndreptățire față de Erlend. Bineînțeles că el nu îi cerea lucrul acesta. El nu-i impusese povara pe care și-o luase ea pe umeri. Dar el zămislise cu ea șapte băieți. „De cei șapte fii ai mei o să am eu grijă, Arne." Dumnezeu să știe ce a vrut să zică cu vorbele astea. De bună seamă că nimica — a fost numai un fel de a vorbi.

Erlend n-o rugase să pună pe roate gospodăria și moșia de la Husaby. El n-o rugase să lupte pe viață și pe moarte, ca să-l salveze pe dînsul. El primise ca un boier mare să-și piardă moșia, să-și pună viața în joc, să piardă tot ce stăpînise pînă atunci : și tot ca un boier mare se purta și în nenorocirea lui, cu capul sus, mîndru și liniștit, trăia la Jørundgård ca un oaspe străin.

Însă tot ce era al ei era de drept și al fiilor săi. Tot de drept erau ale lor și strădaniile, sîngele și toate puterile ei. Dar atunci însemna că și moșia precum și Kristin însăși aveau un drept asupra lor.

Ea nu avusese trebuință, ca soția unui gospodar, să plece la stînă. Dar acasă se simțea apăsată din toate părțile

— se înăbușea. Și atunci a simțit nevoia să-și dovedească ei însăși că poate să îndeplinească muncile unei țărănci. Luptase și muncise zi de zi, de cînd pășise ca mireasă, pragul casei lui Erlend Nikulaussøn — și văzuse că trebuia luptat ca să salveze averea aceluia pe care îl purta în pîntece. Dacă tatăl nu se învrednicea de lucrul acesta, trebuia s-o facă ea. Dar acum voia să fie sigură că nu este poruncă de muncă pe care s-o dea văcărițelor și slujnicelor ei, pe care să nu fie în stare s-o îndeplinească singură. Ziua în care își dăduse seama, aici, la stînă, că nu o mai dureau șalele, după ce bătuse putineiul, a fost o zi bună. Era plăcut dimineața să fie de față cînd le dădea drumul vitelor din grajd — se îngrășaseră și fuseseră bine îngrijite peste vară. Povara ce-i apăsa inima, parcă se mai ușura cînd la apusul soarelui chema vacile, care se întorceau acasă. Se ușura și văzînd cum sporește belșugul, sub privegherea ei — căci i se părea că așază cu mîinile ei temelia pe care trebuia reclădit viitorul fiilor săi.

Jørundgård era o moșie bună, dar totuși nu așa de bună pe cît își închipuise. Iară Ulv nu era din valea aceasta — el putea uneori să greșească și își pierdea răbdarea. După părerea celor din ținut se făcea întotdeauna fîn mult la moșia Jørundgård, căci cuprindea și locurile mlăștinoase de-a lungul rîului, precum și ostroavele — dar nu era un fîn atît de bun ca cel de la Trøndelagen — cu care era obișnuit Ulv. El nu era deprins să se strîngă mușchi, licheni, cruzățea și frunziș, cum era nevoie aici.

Tatăl ei cunoștea fiecare palmă de loc și își însușise toată înțelepciunea țăranului cu privire la toanele anotimpurilor; el știa cum fiecare ogor al său în parte își primește umezeala și ține la secetă; nici verile furtunoase, nici cele călduroase nu-l găseau nepregătit; el cunoștea toate soiurile dobitoacelor pe care el însuși le împerechease, le crescuse și le răspîndise, an după an — de toate aceste cunoștințe era neapărat nevoie aici. Ea nu cunoștea chiar atît de bine moșia ei, dar se străduia să învețe a o cunoaște — iar fiii ei trebuiau neapărat s-o cunoască temeinic.

Erlend nu ceruse niciodată atît de mult din partea ei. El nu o luase de soție ca s-o pună să trudească la muncă istovitoare, ci o luase ca să doarmă în brațele lui. Iar apoi, cînd se împlinea sorocul, un copil dormea lîngă ea și își

cerea locul în brațele ei, la sînul ei, și partea lui de îngrijiri...

Kristin gemu, scrîșnind din dinți, tremura de frig și de mînie.

Pactum serva — asta înseamnă : „Ține-ți jurămîntul !"

Asta a fost atunci cînd Arne Gjavvaldssøn și fratele Leif din Holm veniseră la Husaby și aduseseră la Nidaros bunurile ei și ale copiilor. Erlend lăsase în grija ei și lucrul acesta, iar el se așezase la mănăstirea din Holm. Ea locuia în casele de la oraș și Arne Gjavvaldssøn rămăsese pe lîngă ea și o ajuta cu povața și cu fapta ; căci Simon îi trimisese o scrisoare rugîndu-l să facă aceasta.

Arne n-ar fi putut să-și dea mai multă silință, chiar dacă ar fi fost să-și apere bunurile lui. În seara cînd veni la oraș cu tot ce putuse scăpa de la Husaby, el rugă pe Kristin și pe doamna Gunna de Råsvold care sosise la Nidaros cu cei doi copii mai mari, să vină cu el la grajd, să vadă cei șapte cai dintre cei mai aleși — oamenii au vrut să fie înțelegători față de Erlend și au făcut pe placul lui Arne, cînd acesta spunea ținînd morțiș, că fiecare fiu din cei cinci mai mari avusese calul său și că doamna avusese pe al ei și unul pentru slujitorul ei. Iar în privința armăsarului spaniol era gata să depună mărturie că Erlend îl dăruise fiului său Nåkkve — cu toate că de fapt fusese vorba mai mult în glumă. Nu că lui Arne i-ar fi plăcut mult animalul acesta cu picioare lungi — dar știa că lui Erlend îi este atît de drag armăsarul acesta. De zaua minunată cu casca cea mare și de spadele împodobite cu aur, i s-a părut că e păcat că le lasă — este drept că nu erau potrivite decît pentru „întreceri", dar prețuiau foarte scump. În schimb, luase cămașa de purtat sub zale a lui Erlend, de mătase neagră, cu un leu roșu brodat în față. Și ceruse pentru Nikulaus armura englezească de luptă a lui Erlend. Această armură era atît de frumoasă și de bună, încît Arne socotea că nu are pereche în toată Norvegia — pentru cei ce se pricep la lucruri de-astea. Dar era destul de roasă de vreme — da, căci Erlend se folosise de armele lui în mai mare măsură decît cei mai mulți dintre fiii boierilor din vremea aceea... Arne mîngîia fiecare bucată — coiful, gulerul, plăcile de oțel pentru brațe și coapse, mă-

nușile de oțel făcute din plăcile cele mai subțiri, corsetul și platoșa scurtă făcută din inele, atît de ușoară și de comodă și totuși atît de solidă. Și paloșul acesta — nu avea decît o simplă teacă de oțel, iar mînerul avea pielea roasă — dar cu asemenea paloș nu te întîlneai cu anii...

Kristin ședea cu paloșul în poală. Știa că Erlend îl va primi ca pe o logodnică iubită — dintre toate paloșele sale, acesta era singurul de care se folosise. Îl primise în floarea tinereții sale, de pe urma lui Sigmund Torolfsson, cu care împărțise patul cînd slujise în oaste. O singură dată îi pomenise Erlend de prietenul acesta :

— Dacă Dumnezeu nu s-ar fi grăbit atîta să-i ia din lumea asta pe Sigmund, multe s-ar fi petrecut altfel în viața mea. După moartea lui tînjeam la curtea regelui și prin stăruințele mele l-am făcut pe regele Håkon să-mi îngăduie să pornesc înspre miazănoapte cu Gissur Galle. Dar de n-aș fi plecat atunci, nu te-aș fi avut pe tine, draga mea... ci aș fi fost om însurat cu mult înainte să ajungi tu fată de măritat...

Kristin aflase de la Munan Bårdsson că Erlend își îngrijise prietenul zi și noapte, așa cum își îngrijește mama copilul, nu-și îngăduise decît cîte-un pic de somn cînd și cînd pe marginea patului celui bolnav, toată iarna cît zăcuse Sigmund Torolfsson și-și scuipa tot sîngele și plămînii. După ce Sigmund fusese îngropat în biserica Sfîntul Halvard, Erlend se dusese mereu la mormîntul lui și-l jelise, culcat pe lespedea mormîntului. Dar el nu îi pomenise de dînsul decît în acest singur rînd. Deși în biserica Sfîntul Halvard îșI dăduseră Erlend și Kristin întîlnire de cîteva ori, în iarna aceea de nebunie petrecută la Oslo, dar nici o vorbă nu-i spusese că cel mai bun prieten al său din tinerețe zăcea acolo... Ea știa că el jelise după mama lui în același fel. Fusese ca și scos din fire, de deznădejde, cînd i se prăpădise Orm. Însă nu vorbea niciodată de ei. Ea știa că el fusese la oraș și că o văzuse pe Margret — încă nici de fiică-sa nu vorbea niciodată.

Băgă de seamă că sus de tot lîngă mîner fuseseră zgîriate pe lama paloșului niște slove. Păreau să fie runice, slove pe care nici dînsa, nici Arne nu le puteau desluși ; călugărul luă însă paloșul și se uită o vreme cu luare-

aminte la cele scrise pe el. „*Pactum serva*, zise el în cele din urmă ; asta înseamnă «Ţine-ţi jurămîntul»". Arne şi fratele Leif spuneau că şi cea mai mare parte a pămîntului ei din miazănoapte, primit în dar de nuntă de la Erlend, fusese zălogită şi irosită. Poate ar mai fi vreo cale de a scăpa o parte din averea aceasta. Însă Kristin nici nu voia să audă — mai înainte de orişice trebuia salvată cinstea lui Erlend ; nu voia ca gura lumii să pună la îndoială dreptul soţului ei de a fi făcut acele tocmeli. Şi era obosită de moarte de toată vorbăria lui Arne, oricît de binevoitoare ar fi fost gîndurile acestuia. În seara aceea, după ce Arne şi călugărul îi spuseseră noapte bună şi se duseseră să se culce, Kristin se aruncase în genunchi în faţa doamnei Gunna şi îşi ascunsese capul în poala acesteia.

Puţin după aceea, bătrîna doamnă îi ridicase fruntea. Kristin o privea — faţa doamnei Gunna era mare, galbenă şi bugedă, cu trei zbîrcituri adînci de-a lungul frunţii, ca de ceară, cu ochi albaştri pătrunzători şi buni, niţel înfundaţi şi o gură scofîlcită, văduvită de dinţi şi umbrită deasupra buzei de fire lungi de mustaţă cenuşie. Faţa aceasta se aplecase deasupra Kristinei în multe ceasuri grele — doamna Gunna stătuse lîngă ea de fiecare dată cînd născuse un copil, în afară de naşterea lui Lavrans, căci atunci Kristin era acasă, la părinţi, la patul de moarte al tatălui ei.

— Da, da, fata mea, zise doamna Gunna, punînd mîna ei pe fruntea lui Kristin. Te-am ajutat în cîteva rînduri, cînd îţi sosise vremea, da, te-am ajutat. Dar în încercarea aceasta, Kristin, trebuie să îngenunchezi în faţa Maicii Domnului, şi să o rogi să-ţi vină în ajutor...

O, Kristin îşi zicea în sinea ei, şi nu făcuse ea lucrul acesta ? Îşi spunea rugăciunile şi cîţiva din psalmii lui David în fiecare sîmbătă, ţinea posturile pe care i le rînduise arhiepiscopul Eiliv cînd îi dăduse dezlegarea de păcate ; împărţea pomeni şi primea pe fiecare drumeţ care-i cerea adăpost, oricum ar fi arătat acesta. Dar acum nu mai simţea că toate acestea nu mai aprindeau în ea flacăra lăuntrică. Ştia că pe afară străluceşte lumina, dar parcă s-ar fi lăsat o negură care împiedica lumina să ajungă pînă în sufletul ei. De bună seamă că era acel lucru despre care vorbise Gunnulf — seceta sufletească. Dar nici un

suflet nu era îndrituit să-și piardă încrederea, zicea preasfîntul Eiliv, ci să rabde cu încredere, în rugăciuni și în fapte bune, așa precum ară, gunoiește și seamănă țăranul. Dumnezeu trimite vremuri mănoase și îmbelșugate la timpul potrivit. Dar preasfîntul Eiliv nu văzuse niciodată de o moșie... De data aceasta, Kristin nu se întîlnise cu Gunnulf. El colinda pe sus, prin Helgeland, propovăduia și aduna daruri pentru mănăstirea sa. O, da, acesta era unul dintre fiii de cavaler de la Husaby, iar celălalt...

Dar Margret Erlendsdatter venea uneori s-o vadă în casele de la oraș. Două slujnice o însoțeau pe nevasta aceasta de negustor ; era frumos îmbrăcată și strălucea de giuvaericale — tata-socrul fiind giuvaiergiu, avea aurul la îndemînă. Părea veselă și mulțumită, cu toate că nu avea copii. Apucase la vreme partea ei de avere de la taică-său. Numai Dumnezeu putea să știe dacă își îndrepta ea vreodată gîndurile spre bietul schilod Håkon, acolo, departe, la Gimsar ! Kristin auzise că de-abia izbutea să se tîrască prin curte cu ajutorul a două cîrje. Dar chiar atunci nu-și amintea să fi nutrit gînduri amare față de Erlend, căci îi părea a fi înțeles că clipele cele mai grele ale lui vor fi acele cînd va fi din nou un om liber. Și, de fapt, el se și ascunsese la starețul Olav. Să vadă de mutarea aceasta și să se arate în oraș era mai mult decît putea răbda chiar Erlend Nikulaussøn.

Apoi sosi ziua în care porniră pe fiordul Trøndelagen — pe corabia „Sfîntul Laurențiu" — aceeași corabie cu care Erlend adusese zestrea ei la miazănoapte, cînd li se îngăduise căsătoria.

Era la sfîrșitul toamnei. O lumină slabă, albăstrie, strălucea deasupra fiordului liniștit ; frigul împînzea pretutindeni urmele sale albe, zăpada nouă alungată de vînt se așeza în dîre albe pe ogoarele înghețate și pe munții pal albaștri. În înaltul văzduhului azuriu, vîntul fărîmițase norii spulberîndu-i ca o făină ușoară sub bolta cerului. Corabia luneca greoaie și cu anevoință pe lîngă țărm ; „Byneset" — așa se numea locul acela. Kristin stătea și privea la spuma albă a valurilor învolburîndu-se sub malurile stîncoase, se întreba, dacă o va apuca răul de mare cînd vor ajunge mai departe, în largul fiordului.

Erlend era în picioare lîngă parapetul corăbiei, mai în față, înspre prora: cei doi fii mai mari se aflau lîngă dînsul. Vîntul le flutura părul și mantalele.

Acum puteau privi spre Korsfjorden, către Gaularos și spre micile ostroave de lîngă Birgsi. O dîră de soare lumina ogoarele cafenii și albe de lîngă țărm.

Erlend spuse ceva băieților. Atunci Bjørgulf se întoarse scurt și, depărtîndu-se de parapet, se duse spre pupă. Ținea în mînă tăpușa pe care o folosea întotdeauna drept toiag și, făcîndu-și drum printre băncile vîslașilor, goale, trecu pe lîngă mama sa; capul său cu păr negru și creț aplecat pe piept clipea așa de tare din ochi, încît nu i se mai vedeau de loc, iar gura îi era strîns încleștată. Și intră sub cortul de pe punte.

Kristin se uită spre ceilalți doi: Erlend și fiul cel mai mare. În clipa aceea, Nikulaus puse un ger închi în pămînt și — asemenea unui paj, în fața regelui său — luă mîna tatălui său și o sărută. Erlend își trase mîna înapoi. Kristin văzu o clipă fața lui albă ca varul, tremurîndă cînd o întoarse de la băiat și se dusese îndărătul pînzei.

La Møre aruncară ancora în rada portului, oprindu-se pe noapte. Marea era frămîntată de valuri și corabia juca în loc. Kristin coborîse în cabina unde trebuia să doarmă cu Erlend și cei doi copii mai mici. O apucaseră grețurile și nu se putea ține bine pe picioare — pe podeaua care se ridica și se lăsa sub tălpile ei. Felinarul se legăna deasupra capului ei, făcînd să șovăie flăcăruia slabă, iar ea se trudea cu Munan, să-l pună pe oliță. Cînd se trezise copilul amețit de somn, își făcuse nevoile în pat: acum urla și plîngea și nu voia s-o asculte, căci o lua drept o femeie străină. În clipa aceea Erlend intră.

Ea nu îi putu vedea fața, cînd o întrebă foarte încet:

— Ai luat seama la Nåkkve? Avea aceeași căutătură a ochilor ca și tine, Kristin. Erlend își trăgea răsuflarea scurt și încordat. Așa era privirea ochilor tăi în dimineața aceea, lîngă gardul mănăstirii maicilor, cînd, aflînd cele mai rele lucruri pe socoteala mea, ai făcut legămînt de credință față de mine.

Atunci simțise ea cea dintîi picătură de amărăciune în inima ei.

— Dumnezeu să ferească pe copilul meu să nu ajungă să trăiască ziua aceea în care să-și dea seama că mîinile în care și-a pus credința lasă să-i scape toate printre degete, ca apa rece ori nisipul uscat.

Cu cîteva clipe mai înainte i se păruse că aude tropot de cai undeva, dinspre miazăzi, între munți. Acum iar se auzea și ceva mai aproape : nu era tropotul unor cai slobozi, ci era un călăreț înaintînd în trap mare pe povîrnișul culmii pe care se afla dînsa.

O cuprinse o frică nebună : cine umblă noaptea prin locurile acestea, atît de tîrziu ? Morții călăresc către miază-noapte în răstimpul cînd luna este în scădere... oare nu se auzea acum zgomot de călăreți care urmau pe primul călăreț ?... Totuși rămase locului ; nu știa nici ea de ce, ori că înlemnise de spaimă ori că sufletul îi era atît de împietrit în noaptea asta...

Călărețul venea către partea unde se afla, acum trecea vadul de sub poiană. Se vedea un vîrf de lance lucind deasupra tufelor de răchită. Atunci ea sări jos de pe stîncă — vrînd să fugă înapoi la stînă — dar călărețul se dădu jos de pe cal, îl legă de portiță și zvîrli mantia sa peste cal ca pe o pătură. Apoi urcă spre Kristin prin poiană ; era un bărbat înalt, lat în spete — acum îl recunoscu, era Simon.

Cînd o văzu venind către dînsul în bătaia lunii, păru tot atît de înspăimîntat ca și dînsa mai adineauri.

— Doamne Isuse, oare tu ești, Kristin, sau... cum se face că umbli pe-afară la acest ceas de noapte ?... Mă așteptai ? o întrebă el dintr-o dată, ca într-o mare spaimă. Ai primit veste despre cele întîmplate cu mine ?

Kristin scutură din cap a tăgadă.

— Nu ; nu puteam dormi... Ce s-a întîmplat, cumnate ?...

— Kristin, Andres e atît de rău bolnav că ne e frică să nu se prăpădească. Și atunci ne-am gîndit... știm că ești femeia cea mai pricepută în privința asta... e nepotul tău de soră... nu uita. Vrei să-mi faci binele acesta, să vii cu mine pînă acasă la noi ?... Îți dai seama că n-aș fi venit la tine în felul acesta dacă n-aș fi fost sigur că e viața copilului meu în joc, zise el rugător.

Intrară în coliba de la stînă, unde Simon îi spuse acelaşi lucru şi lui Erlend, care şedea în pat în capul oaselor, ameţit de somn şi se mira în tăcere. Apoi încercă să-l îmbărbăteze pe cumnatul său, vorbind ca unul care se pricepe la de-alde astea : copiii mici au atît de lesne fierbinţeli şi aiurează la cea mai mică răceală ; poate că primejdia nu-i atît de mare pe cît pare să fie.

— Cred că îţi închipui, Erlend, că n-aş fi venit aşa, în toiul nopţii, s-o iau pe Kristin, dacă n-aş fi văzut limpede că copilul luptă cu moartea...

Kristin suflase peste jar şi pusese lemne deasupra ; Simon şedea cu ochii aţintiţi la foc şi bea cu sete laptele pe care i-l întinsese Kristin, dar nu vru să mănînce. Voia să se întoarcă înapoi de îndată ce ceilalţi erau gata să pornească.

— ....dacă n-ai nimica împotrivă, Kristin ? Era însoţit de unul din argaţii săi şi de o văduvă, care slujea la Formo, o femeie destoinică, care putea să vadă de gospodăria de la stînă, în vremea asta... Åsbjørg este foarte destoinică, spuse el încă o dată.

După ce o ajutase să se urce pe cal, el spuse :

— Aş vrea mai bine să tăiem drumul pe-aici spre miazăzi, dacă n-ai nimica împotrivă.

Kristin nu mai fusese niciodată prin partea aceea a muntelui ; însă ştia că este un drum care ducea în vale, un drum foarte prăpăstios, pe coasta muntelui din faţa Formo-ului. Se învoise însă atunci argatul să călărească pe drumul celălalt pe la Jørundgård, ca să ia cutia şi pungile cu rădăcini şi ierburi de leac. Să-l trezească pe Gaute ; băiatul ştia cel mai bine unde se află lucrurile acestea.

Cînd au ajuns la marginea unei mlaştini, putură să călărească unul alături de celălalt şi Kristin îl puse pe Simon să-i vorbească din nou de boala băiatului. Copiii din Formo avuseseră boala de gît în preajma zilei de Sfîntul Olav, dar scăpaseră uşor din boală. Boala îl lovise din nou cu totul pe neaşteptate pe Andres, pe cînd părea că merge spre însănătoşire — la amiază, cu trei zile în urmă, Simon îl luase cu dînsul şi îi dăduse voie să stea pe sania pentru grîu pînă jos la cîmp, dar după aceea An-

dres s-a plîns că îi este frig — și cînd Simon s-a uitat, copilul era scuturat de fiori reci de-i clănțăneau dinții în gură. Apoi fu apucat de fierbinți și de tuse, scuipa ceva urît, cafeniu, și-l durea tare pieptul, dar bietul mititel nu putea să spună prea lămurit unde-l durea mai rău...

Kristin căută să-l liniștească pe Simon pe cît putu și apoi trebui să călărească în urma cumnatului său o bucată de drum. Într-un rînd, el se întoarse în șa și o întrebă dacă îi este frig; stărui să-și pună mantaua lui peste blana ei.

Apoi îi vorbi iar de fiul său. Băgase el mai înainte de seamă că nu este voinic băiatul. Însă pe vară și pe toamnă Andres se întărise mult — și dădaca tot la fel spunea și ea. În ultimele zile înainte de a cădea bolnav fusese ciudat de sperios — „Frică" așa zicea el, cînd sărea cățelul pe el și vrea să se joace. Iar în ziua în care fusese apucat de fierbinți, Simon sosise acasă pe la răsăritul soarelui cu niște rațe sălbatice. De obicei, băiatului îi plăcea întotdeauna să se joace cu păsările aduse de tatăl său, dar de rîndul acesta Andres țipase tare cînd tatăl său lăsă legătura de păsări să se legene spre dînsul. După aceea se furișase, ce e drept, pînă la păsări și le pipăise, dar apoi mînjindu-se de sînge se umplu de groază. Iar astă-seară — pe cînd zăcea și se văita atît de jalnic fără de somn și de hodină — strigase ceva despre un uliu care-l urmărea.

— Ți-aduci aminte de ziua aceea cînd a venit omul cu vestea de-acasă, la Oslo? „Atunci va avea cine să moștenească după tine moșia Formo din neamul tău" așa ziceai tu...

— Nu vorbi astfel, Simon, ca și cînd ai crede că vei închide ochii fără urmaș bărbat. Dumnezeu și Maica Domnului te-or ajuta... Nu-ți stă în obicei să fii așa lipsit de bărbăție...

— Nevastă-mea dintîi, Halfrid, tot așa zicea după ce născuse băiatul. Kristin, tu știai că avusesem un fiu cu dînsa?

— Da... dar Andres merge acum pe trei ani... cei dintîi doi ani sînt cei mai grei de trecut la copii... Dar simțea și ea însăși, că nu prea putea să-l mîngîie cu vorbele

ei. Și mergeau și iar mergeau într-una călare prin noapte ; caii trudeau la deal dînd într-una din cap și sunînd din zăbale... și nu se auzea nimic altceva în noaptea înghețată fără numai tropotul cailor de sub ei și în răstimpuri șopot de apă cînd treceau peste vreun pîrîu, iar luna își arunca lumina ei peste toată întinderea : stîncile și piscurile cenușii licăreau straniu de-te apuca un urît ca de moarte.

În sfîrșit ajunseră atît de departe, încît puteau vedea satul jos, în vale. Razele lunii scăldau toată valea ; riul și bălțile, și iezerul de mai departe dinspre miazăzi străluceau ca argintul topit pe lîngă albul mai șters al cîmpiilor și al poienilor.

— Da, în noaptea asta se lasă ger și aici în sat, spuse Simon.

Sări de pe cal și-l luă pe al Kristinei de căpăstru cînd coborîră priporul. Coborîșul era pe alocuri atît de iute, încît Kristinei îi era frică să mai privească înainte ; Simon îi sprijinea genunchii cu spinarea, iar ea se lăsa pe spate, proptindu-se cu o mînă de șalele calului. Din cînd în cînd, luneca sub potcoavele cailor cîte o piatră, se rostogolea, se oprea o clipă, și iar pornea mai departe, luînd cu dînsa alte pietre pe care le urnea din locul lor.

În sfîrșit, ajunseră jos. O porniră peste ogoarele de orz de la miazănoapte de curtea lui Simon, printre clăile brumate. Plutele șuierau și fremătau straniu deasupra crestetelor lor, în noaptea liniștită și luminoasă.

Simon întrebă, ștergîndu-se peste față cu brațul :

— E adevărat că n-ai primit nici un fel de prevestire ?... Kristin zise că e adevărat. El urmă : Am auzit că uneori se întîmplă să fie unele tainice prevestiri, cînd două ființe sînt foarte strîns legate sufletește ; Ramborg și cu mine am vorbit de mai multe ori că dacă ai fi fost aici, la noi, poate că ai fi putut să ne dai un ajutor.

— Nu m-am gîndit la nimeni dintre voi în ultimele zile, Simon, zise Kristin. Crede-mă, adăugă ea, dar vedea că asta nu-i aducea vreo alinare lui Simon.

Ieșiră de îndată niște argați în curte și luară caii în grijă.

— E la fel ca la plecarea ta, Simon, nu este mai rău, zise unul dintre ei repede ; el privise ochii stăpînului său. Simon dădu din cap : mergea înaintea Kristinei, înspre iatacul femeilor.

Kristin vedea însă prea bine că era primejdie mare. Băiețelul zăcea singur în patul cel mare și frumos, ofta și răsufla din greu, mișcîndu-și într-una capul pe pernă. Ardea și era foarte aprins la față, cu ochii întredeschiși și lucioși, gîfîia. Simon sta cu mîna lui Ramborg într-a lui și toate femeile din gospodărie, care se adunaseră în odaie, se strînseră în jurul Kristinei, în vreme ce dînsa îl pipăia cu mîinile pe băiețel.

Dar ea vorbea pe cît putea de liniștit și căuta să-i liniștească, cît de cît și pe părinți. Era desigur o aprindere de plămîni. Dar acum, aproape că trecuse noaptea asta fără ca starea copilului să se fi înrăutățit, iară feleșugul bolii ăștia este că se lăsa într-o parte sau alta a plămînilor, fie în noaptea a treia, fie în noaptea a șasea ori a noua, înainte de cîntatul cocoșului. O rugă pe Ramborg să trimită toate slugile la culcare, în afară de două, așa încît să aibă întotdeauna slujnice odihnite care să-i dea ajutor. Iar cînd sosi argatul de la Jørundgård cu leacurile ei, pregăti o băutură fierbinte, pe care o dădu să bea copilului și îi trase sînge de la un picior, să-i mai depărteze puțin flegma de pe plămîni.

Ramborg se făcu albă la față cînd zări sîngele copilului ei țîșnind. Simon vru s-o tragă deoparte, însă ea îl împinse în lături și se așeză pe un scaun la picioarele patului ; și rămase așa, urmărind cu ochii ei mari, întunecați toate mișcările Kristinei, în timp ce-i îngrijea copilul.

Mai încolo, peste zi, cînd părea să-i fie ceva mai bine copilului, Kristin izbuti s-o facă pe Ramborg să se culce puțin pe laviță. Îi puse perne sub cap și o înveli cu pătura, apoi se așeză la căpătîiul ei și o mîngîie domol pe frunte ; Ramborg o apucă pe Kristin de mînă :

— Tu nu ne dorești acum decît binele, nu-i așa ? spuse ea oftînd.

— Cum să nu-ți doresc binele, surioară ?... Numai noi două am rămas din tot neamul nostru aici în ținut...

Ramborg scoase, cu buzele strînse tare, cîteva vaiete înăbușite. Kristin nu o văzuse plîngînd pe surioara ei decît o singură dată, atunci cînd murise tatăl lor. Acum îi țîșneau din ochi lacrimi repezi, care i se prelingeau pe obraji. Ea ridică mîna Kristinei și o privi. Era mare și subțire, dar cu vremea se făcuse roșie-arămie și aspră.

— E totuși mai frumoasă decît a mea, zise Ramborg, care avea mîini albe, mici, dar cu degetele scurte și unghiile pătrate.

— Da, zise ea aproape supărată, cînd Kristin clătină din cap zîmbind. Și ești încă și acum mai frumoasă decît am fost eu cîndva. Iar tata și mama au ținut totdeauna mai mult la tine decît la mine ; tu le-ai pricinuit jale și rușine, eu am fost ascultătoare și supusă și l-am plăcut pe bărbatul cu care ei doreau să mă mărit... și cu toate acestea, ei au ținut mai mult la tine.

— Nu, surioară. Te iubeau la fel de mult și pe tine. Bucură-te, Ramborg, că nu le-ai făcut decît bucurii — nu știi cît de greu este să fi făcut dimpotrivă. Dar erau mai tineri pe cînd eram eu fată tînără ; poate de aceea vorbeau mai mult cu mine.

— Da, cred că toată lumea era mai tînără cînd erai tu tînără, zise Ramborg oftînd.

Curînd ațipi. Kristin o privea. O cunoscuse atît de puțin pe sora ei ; Ramborg era copilă cînd se măritase dînsa și se părea că, într-un anumit înțeles, sora ei rămăsese și mai departe copil. Ca o copilă se aplecase asupra copilului ei bolnav — o copilă palidă și speriată, care se străduia să se întărească împotriva spaimei și a nenorocirii.

Se întîmplă ca un animal să înceteze să crească, dacă face pui prea devreme. Ramborg n-avea nici șaisprezece ani împliniți cînd născuse pe fiica ei, și de atunci nu prea crescuse ; rămăsese firavă și mică, fără să se dezvolte și împlinească rodnic. De atunci avusese numai pe fiul acesta, care creștea cu greu — era frumos la chip, bălai, cu trăsături alese, dar atît de plăpînd și de mic — începuse să umble tîrziu, și încă și acum vorbea atît de prost, că numai cei care erau zi de zi lîngă dînsul îi înțelegeau puțin bolboroseala. Era speriat și închis față de străini, încît pînă acum Kristin abia putuse să-l atingă pe nepotul ei.

Dacă Dumnezeu și sfîntul Olav îi vor îngădui să-l scape pe mititelul acesta... oh !... le va mulțumi cîte zile o mai avea de trăit ! Mama copilului, atît de copilă ea însăși, desigur că n-ar putea să îndure să-l piardă. Și înțelegea că și pentru Simon ar fi foarte greu să se împace cu durerea de a-și pierde pe singurul său fiu...

Acum își dădea seama cît de mult, cît de mult ajunsese să țină la cumnatul ei, acuma, cînd vedea cît de adînc suferea de teama și grija aceasta de moarte. Înțelegea bine marea iubire a tatălui ei pentru Simon. Totuși, se întreba dacă el nu o nedreptățise pe Ramborg cînd se grăbise atîta cu căsătoria lor. Căci, uitîndu-se la tînăra ei soră, i se părea că totuși Simon era prea bătrîn, greoi și potolit ca să fie soțul acestei copile.

3

Treceau zilele și Andres zăcea la fel ; nu era nici mai bine, nici mai rău. Cel mai rău era că aproape că nu dormea de loc ; zăcea cu ochii întredeschiși și părea a nu cunoaște pe nimenea. Grea era și tusea și răsuflarea anevoioasă pentru trupșorul acela slăbuț, iar fierbințeala creștea. Într-o seară, Kristin îi dăduse o băutură de dormit — atunci căzu o liniște peste el, dar la un timp Kristin băgă de seamă că copilul pălea grozav, pînă la o culoare albăstrie — pielea îi era rece și umedă. Repede îi turnase lapte cald pe gît și-i pusese pietre încălzite la picioare ; și de atunci nu se mai încumetase a-i da băuturi adormitoare — era prea mic pentru așa ceva, înțelese Kristin.

Părintele Solmund veni la el cu sfintele daruri dela biserică ; Simon și Ramborg făgăduiră rugăciuni, posturi și pomeni, dacă Dumnezeu se va îndura de rugile lor și-i va dărui viață copilului.

Într-o zi, veni și Erlend pe acolo ; n-a vrut să descalece și să intre în casă. Kristin și Simon ieșiră în curte să vorbească cu dînsul. El îi privea deznădăjduit. Această căutătură a lui o zgîndărise întotdeauna pe Kristin într-un chip

ciudat, nehotărît și ascuns. Bineînțeles că pe Erlend îl durea cînd vedea pe cineva bolnav sau necăjit, dar în acele clipe s-ar fi zis că el era cel mai lovit — părea atît de descumpănit cînd îi era milă de oameni. De atunci, Nåkkve sau cei doi gemeni veniră în fiecare zi la Formo ca să întrebe de Andres.

Noaptea a șasea nu a adus nici o schimbare — dar în timpul zilei i-a fost ceva mai bine copilului, nu mai ardea atît de tare. Simon și Kristin ședeau singuri lîngă copil în timpul amiezii.

Tatăl scoase o iconiță de aur, pe care o purta la gît sub veșminte, atîrnată de un găitan. Se aplecă asupra băiețelului, lăsînd iconița să se legene încoace și încolo, în fața ochilor copilului, i-o puse în mînă și strînse degetele mici în jurul ei, însă Andres nu părea să-și dea seama de nimic.

Iconița aceasta o primise pe cînd era el însuși copil și o purtase de atunci mereu la gît ; era adusă din Franța de tatăl său. Fusese sfințită la mănăstirea Mont Saint Michel, și avea pe dînsa zugrăvit chipul arhanghelului Mihail cu aripile sale mari ; Simon spuse încet de tot că copilului îi plăcea de obicei să privească această iconiță. Bietul copil credea însă că era un cocoș ; el îi zicea arhanghelui de deasupra „cocoș" ! Încetul cu încetul, îl învățase pe copil să zică „înger". Dar într-o zi, cînd erau în curte, Andres vede cum calcă cocoșul găina :

— Tată, zise copilul, uite, s-a mîniat îngerul !

Kristin îi aruncă o privire rugătoare lui Simon ; i se rupea inima să-l audă vorbind — măcar că vorbea domol și liniștit. Era la capătul puterilor după atîtea nopți de veghere ; simțea că abia își mai putea stăpîni plînsul gata să izbucnească și n-ar fi fost bine...

Simon vîrî la loc sub cămașă iconița :

— Am să dăruiesc bisericii, în fiecare toamnă, de Sfinții Arhangheli, cîte un bou de trei ani, cît oi trăi, dacă Domnul se îndură să mai aștepte puțin și să nu ia acum sufletelul acesta. E-atît de mic acum Andres, n-ar trage la cîntar mai mult decît un pui de găină jumulit. Cînd însă încercă să rîdă, glasul i se frînse.

— Simon, Simon ! îl rugă ea.

— Da, ce este scris este scris, Kristin. Sîntem în mîna lui Dumnezeu, el știe ce face... Simon nu mai spuse altceva și rămase cu ochii la fiul său.

În a opta noapte, Simon și una dintre slujnice vegheau în timp ce Kristin moțăia pe lăvicioară. Cînd se trezi, fata dormea. Simon era așezat ca în nopțile trecute, pe laviță, la căpătîiul patului, și stătea aplecat deasupra copilului.

— Doarme ? șopti Kristin, apropiindu-se.

Simon scuturâ din cap și-și trecu mîna peste față : ea văzu că obrajii îi erau uzi, dar el răspunse liniștit :

— Nu cred, Kristin, să-l prindă somnul pe Andres înainte de a fi culcat sub iarbă în pămînt blagoslovit.

Kristin rămase locului, încremenită. Obrazul ei ars de soare păli încet ; pînă și buzele se făcură albe.

Și apoi se duse în colțul odăii și-și luă mantaua.

— Trebuie să rînduiești în așa fel... — vorbea ca și cînd i s-ar fi uscat gura și gîtlejul — încît să fii singur aici, la întoarcerea mea. Șezi lîngă el... și cînd mă vei vedea intrînd să nu spui nimic, și nici mai tîrziu să nu spui un cuvînt despre acestea, nici către mine nici nimănui altuia, nici chiar preotului cînd te spovedești.

Simon se ridicase și venea încet spre dînsa. Se făcuse și el alb la față.

— Nu, Kristin... De-abia i se auzeau vorbele. Nu... nu cutez să te las... să faci lucrul acesta...

Își pusese mantaua pe ea ; se duse de luă o bucată de pînză dintr-o ladă, o împături și o ascunse în sîn.

— Eu însă cutez s-o fac. Știi că nimeni nu trebuie să se apropie de noi, pînă nu strig eu... nimeni nu trebuie să vorbească cu noi, pînă nu se trezește și pînă ce nu a vorbit el mai întîi.

— Ce-ar spune tatăl tău ? șopti el cu același glas abia auzit. Kristin... nu face lucrul ăsta...

— Am făcut odinioară un lucru pe care tatăl meu îl socotea un păcat... și atunci am făcut-o numai pentru bucuria mea... Andres este și el carne din carnea tatălui meu... și din carnea mea, Simon... e singurul fiu al singurei mele sore...

Simon răsufla din greu : tremura și sta cu ochii în pămînt.

— Nu vrei să fac această ultimă încercare ? !... Simon stătea ca mai nainte, cu capul plecat, fără să răspundă. Atunci ea întrebă din nou, fără să știe că pe buzele ei albe rătăcea un zîmbet straniu, aproape batjocoritor :

— Nu vrei să mă duc ?

El întoarse capul, iar ea trecu pe lîngă el, ieși tiptil afară și închise ușa în urma ei, fără zgomot.

Afară era întuneric beznă, venea cîte o răbufnire de vînt dinspre miazăzi și stelele clipeau, speriate. Nu apucase să ajungă mai departe de drumeagul dintre garduri și îi și părea că umblă de o veșnicie. În fața ei și îndărătul ei se întindea un drum nesfîrșit. Va izbuti să ducă pînă la capăt ceea ce își luase asupra ei în noaptea asta neagră ?

Însuși întunericul părea să întrupeze o putere împotriva căreia trebuia să lupte. Călca în noroi — drumul era desfundat de pe urma căruțelor ce duseseră grîul către hambare, iar suflarea vîntului de miazăzi topea totul. Cu fiecare pas trebuia să se desfacă din încătușarea nopții și a clisei umede și reci care i se lipea de picioare și-i îngreuia poalele veșmintelor ei. Cîte o frunză cădea atingînd-o, ca o ființă vie care ar pîndi-o în bezna întunericului, sigură de puterea ei.

— Întoarce-te înapoi, tu...

Cînd ajunse sus, la drumul mare, începu să-i fie mai ușor la mers pe pămîntul năpădit de iarbă. Își simțea obrazul ca de piatră și trupul țeapăn și încordat... fiecare pas o apropia fără milă de pădurea prin care trebuia să treacă. Era ca înlemnită lăuntric... nu cuteza să străbată bucata aceasta de întuneric... și totuși, nu se gîndea să se întoarcă din cale. Era toată numai spaimă, dar mergea înainte ca într-un vis ; pășea fără să se împiedice de pietre, nici de rădăcini, nici de bălțoace ; fără știrea ei veghea o parte din ea să nu se poticnească, să-și păstreze pasul măsurat, să nu se lase în prada groazei.

Foșnetul brazilor era tot mai aproape în noapte ; intră în pădure ca o somnambulă, abia îndrăznind să clipească din ochi ; auzea fiecare zgomot și în întuneric : mugetul rîului, suspinul adînc al brazilor, șopotul unui izvor curgînd peste pietre... pe care-l ajunse, îl trecu, urmîndu-și

mai departe drumul. Deodată, se rostogoli un bolovan de sus, de pe coasta muntelui, ca și cînd ar fi mișcat o vietate... își simți tot trupul scăldat de o năduşeală rece, dar nu-și încetini nici iuți pasul.

I se obișnuiseră acuma ochii într-atîta cu întunericul, încît la ieșirea din pădure începu să deslușească lucrurile din jurul ei ; lucea slab apa rîului și a bălților. Pe lîngă ogoarele cenușii, îngrămădirile de case se vedeau ca niște pete negre. Și cerul începuse a se lumina deasupra crestetului ei, dar ea nu se încumeta să-și ridice privirile peste crestele munților înalți. Știa că se apropie vremea cînd răsare luna...

Încerca să-și spună că nu mai erau decît patru ceasuri pînă la ziuă : lumea avea să se apuce de lucru prin toate gospodăriile din sat... zorile vor limpezi văzduhul, lumina va țîșni pe culmi. Atunci nu va mai fi calea lungă ; pe lumină, nu e departe de la Formo pînă la biserică. Dar atunci va fi de mult înapoi, și aceea care va intra în casă, știa ea bine, va fi alta decît aceea care pornise la drum mai înainte...

Dacă ar fi fost vorba de vreunul din copiii ei, nu s-ar fi încumetat să facă această ultimă încercare deznădăjduită, pe care o făcea acuma : să dea la o parte mîna lui Dumnezeu, întinsă după un suflet al unei ființe în viață. Cînd era tînără, stătea aplecată asupra copilașilor ei bolnavi, iar inima îi sîngera de durere ; încercase să spună, cînd era gata s-o doboare durerea și teama : Doamne, tu îi iubești mai mult ca mine... facă-se voia ta...

Și, totuși, în noaptea asta pornise la drum înfruntîndu-și groaza... Copilul acesta, care nu era al ei, voia să-l scape cu orice preț...

„...Căci, și tu, Simon Darre, cînd a fost în joc ceea ce mi-a fost mai scump pe lume, ai luat asupra ta mai mult decît poate să ia un om, care ține la cinstea lui..."

„...Nu vrei să mă duc ?..." Și el nu avusese bărbăția să răspundă la întrebare. Kristin era încredințată în sinea ei că, dacă copilul murea, Simon ar fi fost în stare să poarte și durerea aceasta. Dar ea îl prinsese tocmai în singura clipă cînd văzuse că era gata să se prăbușească... Ea prinsese prilejul acelei clipe și o pornise. Aceasta avea să fie

taina lor, împărtășită de ei doi... el avea să știe că-l văzuse pe el clătinîndu-se o dată... Căci el ajunsese să știe prea multe despre dînsa. Primise sprijinul bărbatului a cărui credință o înșelase, de cîte ori era vorba să-l scape pe cel pe care îl alesese ea. Peţitorul pe care îl respinsese era omul către care se îndreptase de fiecare dată cînd avusese nevoie să-și apere iubitul. Și niciodată nu-l rugase pe Simon în zadar, întotdeauna intrase în luptă pentru dînsa și o acoperise cu bunătatea și purtarea sa.

Pornise deci să facă încercarea aceasta de noapte, ca să se mai ușureze puțin de greutatea acelei datorii, a cărei povară apăsătoare n-o simțise niciodată atît de tare ca în ceasul acesta.

Simon o silise în cele din urmă să înțeleagă că el era cel mai puternic... mai puternic decît ea însăși și mai puternic decît bărbatul pe care ea și-l alesese. De bună seamă că înțelesese lucrul acesta din clipa în care stătuseră toți trei față în față în locul acela cu faimă rea din Oslo — cu toate că nu voise să recunoască atuncea că băiatul acesta fălcos și prostănac era mai tare ca...

De aceea înainta ea acuma pe drum, fără să cuteze să cheme vreun sfînt într-ajutor, luîndu-și asupra ei păcatul acesta, ca să... pentru ce, la urma urmei ?... Din răzbunare ?... Ca să se răzbune că a fost nevoită să recunoască faptul că el avea sentimente nobile, pe cînd ei doi...

„Dar acuma vei înțelege și tu, Simon, că... atunci cînd este în joc viața ființei pe care o iubești mai mult decît pe tine însuți, ...atunci bietul om se agață de orice... de orice..."

Cînd începu să suie dealul bisericii, luna ieși pe după creasta munților. Iarăși o năpădi un nou val de groază... lumina lunii se cernea ca un păienjeniș alb, subțire peste clădirea masivă, neagră ca păcura, a bisericii ce se ridica amenințătoare.

Kristin văzu crucea din fața bisericii și pentru întîia oară nu se încumetă să se închine la lemnul acela sfînt. Se furișă spre locul unde știa că împrejmuirea de piatră și pămînt a cimitirului era mai joasă și mai lesne de trecut.

Pe ici, pe colea se vedea lucind cîte o cruce în iarba înaltă, înrourată. Kristin străbătu cimitirul de-a dreptul

pînă la mormintele săracilor, lîngă partea de miazăzi a împrejmuirii.

Se duse la locul unde fusese îngropat un om sărman care se pripăşise prin sat. Omul murise îngheţat într-o iarnă, sus pe munte ; cele două fetiţe ale lui, care erau orfane şi de mamă, umblaseră din poartă în poartă prin parohie, pînă ce Lavrans Bjørgulfssøn se oferise să le ia în grija lui, de dragul Domnului nostru Isus, şi să le dea nitică creştere. Cînd se făcuseră mari, şi fiindcă aveau purtări bune, tatăl ei le măritase cu doi bărbaţi cinstiţi şi muncitori aleşi de el pentru ele şi le dăduse de zestre vacă, viţel şi oi. Ragnfrid le dărui paturi cu aşternuturile de trebuinţă şi cîte un ceaun de fier... şi acum erau femei cu rostul lor fiecare. Una din ele fusese slujnică la Ramborg, care îi botezase şi un copil...

„Aşa că o să trebuiască să-mi dai o bucată de brazdă de pămînt din ţărîna ta, Bjarne ; pentru fiul lui Ramborg." Kristin se lăsă pe genunchi şi scoase cuţitul.

O sudoare rece ca gheaţa îi brobonea fruntea şi buza de sus în timp ce îşi vîra degetele sub brazda plină de rouă. Se ţinea de pămîntul plin de rădăcini — le tăie cu cuţitul.

În schimb, mortul trebuia să primească aur ori argint moştenit în trei rînduri din spiţă în spiţă. Îşi scoase din deget inelul cel mic de aur cu rubine, care fusese inelul de logodnă al bunicii după tată... „copilul este urmaşul tatălui meu." Băgă inelul în pămînt, cît putu de adînc, apoi înfăşură brazda în bucata de pînză şi acoperi locul de unde luase brazda cu muşchi şi licheni.

Cînd se sculă, i se muiaseră picioarele atît de tare, încît trebui să stea puţin înainte de a putea porni înapoi. Dacă s-ar fi uitat acum sub cot, ar fi putut să-i vadă... Şi se simţea groaznic de ispitită, ca şi cînd ei ar fi vrut să o împingă să facă lucrul acesta... toţi morţii pe care îi cunoscuse pe lumea asta. „Tu eşti Kristin Lavransdatter, care ai venit aici în chipul acesta ?..." Arne Gyrdssøn în mormîntul de lîngă intrarea dinspre soare-apune. „Da, Arne, ai dreptate, să te miri... nu eram aşa pe vremea cînd ne-am cunoscut, tu şi cu mine..."

Kristin se căţără din nou peste zid şi purcese înapoi spre casă.

Luna lumina acum satul. Se vedea Jørundgård acolo peste întinderea cîmpiei — roua licărea pe firele de iarbă de pe toate acoperișurile. Privea într-acolo aproape ca în vis. Ea se simțea ca și cînd ar fi fost moartă pentru căminul ei de acolo, cu toți cei dintr-însul — iar ușa închisă pentru dînsa, care trecea pribeagă mai departe în noapte, pe drumul de pe deal...

La întors a mers aproape tot timpul în umbra muntelui. Mai tare sufla vîntul acum la întors... o izbeau drept în față, din clipă în clipă, răbufnelile lui... alungînd vîrtejuri de frunze uscate ce păreau să voiască să o silească să se întoarcă la locul de unde venea...

Nu se mai îndoia acum că era urmărită. Un zgomot de pași tîrșiți se auzea pe drum în urma ei. „Tu ești, Arne ?..." — „Privește înapoi, Kristin, încearcă să privești sub coate..."

Pînă la urmă, parcă nu-i mai era în adevăr groază. Se simțea numai rece și istovită, bolnavă de nevoia de a se da învinsă și de a se așterne pămîntului. După această noapte nu-i va mai fi, desigur, niciodată frică de nimic pe lumea asta...

Cînd deschise ușa și intră în odaie, Simon ședea la locul lui obișnuit de la căpătîiul patului, aplecat peste copil. Își ridică o clipă ochii ; Kristin se întreba dacă și fața ei, în aceste cîteva ceasuri ajunsese să arate tot atît de scurmată, răvășită și îmbătrînită. Apoi Simon își plecă și-și ascunse capul în brațe.

Se ridică, clătinîndu-se pe picioare, întoarse capul de partea cealaltă, cînd trecu pe lîngă dînsa, și se îndreptă cu capul plecat și umerii ridicați înspre ușă.

Kristin aprinse două lumînări și le puse pe masă. Copilul deschise puțin ochii și privi în sus, straniu, fără cunoștință ; se strîmbă ușor, încercînd să se ferească de lumină. Cînd Kristin îndreptă trupșorul său, întocmai ca pe al unui mort, el nu încercă să-și schimbe poziția, se vedea bine că era prea slăbit ca să se poată mișca.

Atunci ea întinse pînza peste fața lui și peste piept, punînd brazda de pămînt deasupra.

Și din nou o năpădi groaza, ca un val uriaș.

Trebui să se așeze lîngă pat. Nu îndrăznea să stea cu spatele spre fereastră care se afla tocmai deasupra laviței pe care ședea. Era mai bine să privească drept în ochi pe vreunul de afară, care ar fi privit înăuntru. Kristin trase jilțul lîngă pat și se așeză cu fața spre fereastră ; noaptea întunecată veghea la geam, una din lumînări se oglindea în el... Kristin stătea nemișcată, cu ochii țintă la această lumină, cu mîinile atît de încleștate de rezemătorile jilțului, încît nodurile degetelor i se albiseră iar brațele îi tremurau. Nu-și mai simțea picioarele, de reci și ude ce erau ; îi clănțăneau dinții de groază și de frig, o sudoare rece ca gheața îi șiruia pe față și de-a lungul spinării. Ședea nemișcată ; numai cînd și cînd arunca cîte o privire din fugă spre pînza care se mișca abia simțit sub răsuflarea slabă a copilului. În sfîrșit, începu să se lumineze de ziuă la geam. Cîntă cocoșul. Se auzea prin curte zgomotul oamenilor care treceau spre grajduri...

Kristin se lăsă istovită pe spătarul jilțului, în prada unui tremur convulsiv și încercă să găsească o poziție în care să nu-i mai tremure picioarele atît de tare.

Atunci, dintr-o dată, se mișcă ceva cu putere sub pînză... Andres își trase pînza de pe față și scînci... își venise într-un fel în simțiri, căci mormăia supărat la dînsa cînd sări în picioare și se plecă spre el.

Kristin smulse pînza cu brazdă cu tot și se repezi cu ea la vatră ; puse la iuțeală lemne și crengi pe foc și aruncă lucrurile mortului în focul care trosnea arzînd cu vioiciune. După aceea trebui să stea puțin și să se rezeme de perete. Lacrimi mari șiroiau pe fața Kristinei.

Turnă lapte din oala cea mică, care stătea pe foc și i-l duse copilului. Dar Andres adormise din nou și părea acum să se fi cufundat într-un somn bun, sănătos.

Atunci bău ea însăși laptele. Îi păru atît de bun, încît mai bău două, trei căni din băutura fierbinte. Încă nu se încumeta să vorbească — copilul nu spusese încă nici o vorbă care să aibă un înțeles. Ci ea se lăsă în genunchi la picioarele patului și rostea în gînd, fără glas :

„*Convertere, Domine, aliquantulum : et deprecare super servos tuos. Ne ultra memineris iniquitatis nostrae : ecce respice ; populus tuus omnes nos...*“ [1]

Da, da, în adevăr, era groaznic ceea ce cutezase ea să facă...

Dar acesta era singurul lor fiu. Iară dînsa, dînsa avea șapte ! Nu trebuia să facă orice, cu orice preț, ca să-l scape de la moarte pe unicul fiu al surorii sale ?...

Gîndurile pe care le avusese în noaptea asta... se datorau numai rătăcirilor nopții. Singurul temei al faptei sale era că nu putuse să rabde să vadă pe copilul acesta murind în brațele ei...

Simon... care n-o părăsise niciodată. El, pe cît știa ea, fusese credincios și bun față de orice suflet de om... și mai ales față de dînsa și de ai ei. Și fiul acesta, la care ținea mai mult ca la propria lui viață... oare se putea să nu încerce ea totul ca să-l salveze ? Chiar cu prețul unui păcat ?...

Da, făcuse un păcat, dar Doamne, pedepsește-mă numai pe mine. Copilașul dulce și nevinovat al lui Simon și Ramborg ! Dumnezeu nu va îngădui ca pedeapsa să cadă asupra lui...

Se duse și se aplecă peste pat... și răsuflă peste mînuța albă ca ceara. Nu îndrăzni s-o sărute — nu trebuia trezit... Andres era curat și neprihănit... În nopțile de groază petrecute la Haugen cînd rămăsese singură cu doamna Åshild, aceasta îi vorbise despre lucrurile *acestea* — îi povestise despre mersul ei la cimitirul din Konungahelle : „Kristin, acesta a fost fără îndoială lucrul cel mai greu pe care l-am făptuit.“ Însă Bjørn Gunnarssøn nu era un copil nevinovat cînd nepoții lui Åshild Gautesdatter își apropiaseră prea mult de inima lui spadele lor. El îl ucisese pe unul din ei înainte de a cădea el însuși, iar celălalt nu s-a mai făcut niciodată sănătos din ziua în care a încrucișat spada cu domnul Bjørn...

[1] În limba latină : „Întoarce-te, Doamne ! Milostivește-te spre robii tăi.“ (Psalmul 89.) „Nu-ți aduce aminte deapururi de fărădelegea noastră ! Privește, căci noi toți sîntem poporul tău !“ (Isaia, 64).

Kristin stătea la fereastră, privind afară în curte. Oamenii își vedeau de treburile lor obișnuite. Cîteva viteluțe umblau prin mijlocul curții ; erau atît de frumoase !

La întuneric se iscă tot felul de gînduri, asemenea acelor plante străvezii care cresc în fundul mării, se leagănă, unduindu-se, fermecător de frumoase, ciudat de atrăgătoare atîta vreme cît stau sub apă, în elementul lor — dar cînd băietanii le trag sus, în barcă, ele nu mai sînt decît niște grămezi cafenii, vîscoase. Noaptea se nasc atîtea gînduri stranii, ademenitoare și înfricoșătoare în același timp. Fratele Edvin spusese odată că osîndiții din iad nu voiau ei înșiși să scape de chinurile lor — căci ei își aflau o plăcere în ură și jale — de aceea Cristos însuși nu putea să-i izbăvească. Pe atunci i se păruseră fără noimă vorbele acestea. Acum o trecu un fior ; începea să înțeleagă ceea ce vrusese să spună călugărul.

Se aplecă din nou asupra patului, sorbi suflarea copilului mic. Simon și Ramborg nu aveau să-l mai piardă. Și chiar dacă avusese dorința de a se ridica în ochii lui Simon — să-i arate că era în stare să facă și altceva decît să primească ajutorul lui — ea simțise nevoia să se primejduiască, să facă și ea ceva în schimb pentru dînsul.

Apoi îngenunche și rosti iarăși și iarăși, cît putu de mult, din psalmi.

În dimineața aceasta, Simon se dusese să semene secara de toamnă pe ogorul proaspăt arat dinspre partea de miazăzi a pădurii. Înțelesese că trebuia să se arate ca și cînd i s-ar fi părut firesc ca munca din gospodărie să-și urmeze mersul ei obișnuit. Slugile se miraseră cînd intrase la ele noaptea și le spusese că Kristin voia să rămînă singură cu băiețelul, pînă ce le-o trimite ea vorbă să vină. Lui Ramborg îi spusese la deșteptare același lucru ; Kristin stăruise ca să nu intre nimeni în odaia copilului în acea zi.

— Nici măcar tu ? întrebase ea repede, iar Simon răspunsese că nici el. După aceea se dusese afară să ia sacul de semănat.

Dar după masa de prînz rămăsese acasă ; nu se simțise în stare să se ducă mai departe de casă. Nu-i prea plăcuse privirea lui Ramborg. Puțin după odihna de după-amiază, avu loc izbucnirea : el se afla la hambarul de grîu ; deodată

o văzu pe soția sa trecînd în goană prin curte, și porni grăbit după dînsa — Ramborg se aruncase asupra ușii odăii unde se afla copilul ; bătea cu pumnii și striga cu glas tăios la Kristin să-i deschidă ușa.

Simon o cuprinse cu brațele, încercînd s-o liniștească cu vorbe bune, dar ea se aplecă iute ca fulgerul și îl mușcă de mînă, ca o fiară turbată :

— E copilul meu, ce ați făcut cu băiatul meu ?

— Doar știi prea bine că sora ta nu poate decît să-i vrea binele copilului, și încercă din nou s-o tragă pe cînd ea se zbătea și se împotrivea. Haide, vino încoace, zise pînă la urmă, Simon, cu asprime, Ramborg, nu ți-e rușine de slugi ?...

Dar ea țipa înainte :

— Este al meu, pe cît știu. Tu nu erai lîngă noi cînd l-am născut, Simon, răcnea ea, atunci nu-l eram atît de dragi...

— Știi bine ce aveam de descurcat pe vremea aceea, răspunse Simon, obosit. A trebuit s-o tîrască cu de-a sila în odaia de dincolo. După asta n-a mai îndrăznit să se despartă de dînsa. Ramborg, încetul cu încetul, își veni în fire și spre seară se lăsă s-o dezbrace slujnicele.

Simon nu se culcă. Fiicele sale dormeau în patul lor, iar pe slujnice le trimisese din odaie. Cînd se sculă într-un rînd de pe scaun și făcu cîțiva pași prin încăpere, Ramborg îl întrebă din pat încotro se duce ; glasul ei era treaz de-a binelea.

— Mă gîndeam să mă culc puțin lîngă tine, răspunse el după o clipă de gîndire. Își scoase haina și încălțămintea și se strecură între blana și pătura de lînă. Apoi lunecă un braț sub ceafa soției sale : Înțeleg prea bine, Ramborg, că a fost o zi grea și lungă pentru tine...

— Ce tare îți bate inima, Simon... zise ea peste puțin.

— Da, știi bine că și eu mă tem pentru băiat. Trebuie să așteptăm cu răbdare pînă ce ne cheamă Kristin...

Deodată se ridică în pat, rezemîndu-se în coate și privind rătăcit fața albă a Kristinei, care se apleca deasupra lui, strălucind, udă de lacrimi, la lumina lumînării ; își puse mîna pe pieptul lui. Crezu o clipă... de rîndul acesta nu era un vis. Simon se lăsă din nou pe perne cu un geamăt sugrumat și își acoperi fața cu brațul. Se simțea bol-

nav de-a binelea, așa i se bătea de repede și cu putere inima...

— Trezește-te, Simon ! Kristin îl zgîlțîi din nou. Andres strigă după tatăl său, auzi... ăsta a fost primul lucru pe care l-a spus. Fața ei era luminată de zîmbet, în timp ce lacrimile îi curgeau necontenit.

Simon se ridică în pat, își trecu de cîteva ori mîna peste față. Nădăjduia că nu vorbise într-aiurea cînd îl trezise. Își ridică ochii la Kristin, care stătea în dreptul patului, cu o lumînare în mînă.

Încetișor, să nu o trezească pe Ramborg, se furișă afară împreună cu Kristin. Îl mai apăsa încă pe piept un rău, de parcă avea să se rupă ceva într-însul ; de ce nu putea să fie scutit de visul acesta îngrozitor, el, care ziua lupta într-una ca să înlăture aceste gînduri ? Iar cînd dormea, fără de voință și apărare, visa lucrul acesta pe care însuși diavolul i-l strecura în minte... pînă și acuma, în timp ce dînsa ședea și veghea asupra copilului bolnav de moarte, el visa ca un monstru.

Ploua și nici Kristin nu știa bine cîtă vreme trecuse din noapte. Copilul se trezise pe jumătate, dar nu rostise nici un cuvînt, abia pe noapte i se păruse că băiețelul dormea atît de bine și de liniștit, încît se încumetase să se culce, să se odihnească și ea oleacă... cu Andres în brațe, ca să poată simți dacă s-o mișca. Și apoi o furase somnul...

Băiețelul părea atît de mititel, cum zăcea acolo, singurel în pat ; era nespus de galben la față, dar ochii erau limpezi, iar pe obraz îi înflori un surîs cînd îl zări pe tatăl său. Simon se lăsă în genunchi în fața patului, dar cînd vru să ia trupușorul acela plăpînd în brațe, Kristin îl apucă de braț :

— Nu, nu, Simon, e prea nădușit și aicea e frig... Îl acoperi mai bine și spuse : Mai bine culcă-te lîngă el — și am să-ți trimit o femeie, care să stea de veghe. Eu mă duc dincolo și mă culc lîngă Ramborg.

Simon se strecură sub plapumă. Locul era încă cald unde stătuse ea culcată și stăruia un miros slab și dulceag pe pernă, de la părul ei. Simon gemu năbușit, apoi îl luă pe micuțul său în brațe, lipindu-și obrazul de părul moale

și umed al copilului. Andres se făcuse atît de ușor cînd îl ținea în brațe, dar acum zăcea cu totul mulțumit și gîngurea din cînd în cînd.

Apoi începu să caute și să umble la descheietura cămășii tatălui său, își vîrî mîna lui mică și umedă pe pieptul lui Simon și trase medalia afară :

— Cocoșul, șopti el fericit, uite, cocoșul.

În ziua în care Kristin sta gata de plecare, Simon intră în iatacul femeilor și, ducîndu-se la dînsa, îi întinse o cutiuță de lemn :

— Mă gîndeam că poate ți-ar face plăcere s-o ai...

Kristin își dădu seama după înfloriturile săpate în lemn că era lucrată de mîna tatălui ei, iar înăuntru se afla, înfășurată într-o bucată de piele de mănușă, o pafta de aur micuță de tot, bătută în cinci smaralde. A cunoscut-o pe loc. Lavrans obișnuia s-o poarte la cămașă, cînd era în veșminte de gală.

Îi mulțumi lui Simon, apoi însă se făcu roșie toată. Își aminti dintr-o dată că nu-l mai văzuse pe tatăl ei purtînd scula aceasta de preț, după întoarcerea ei de la mănăstirea din Oslo.

— Cînd ți-a dat tata paftaua aceasta ? Îi păru rău numai decît că-i pusese această întrebare.

— Am primit-o în dar de bun rămas într-o zi, cînd am plecat de la Jørundgård spre casă.

— Mi se pare prea mare darul acesta, zise ea încet cu ochii în pămînt.

Simon zîmbi ușor și apoi răspunse :

— Vei avea nevoie de multe lucruri de felul acesta, Kristin, cînd va veni vremea să trimiți pe fiii tăi cu daruri de logodnă...

Kristin ridică ochii la el și spuse :

— Am vrut să spun, Simon... că lucrurile pe care le ai de la tata... știi bine că eu țin la tine ca și cînd ai fi în adevăr fiul lui...

— Adevărat... O mîngîie în treacăt, ușor, pe obraz și zîmbi ciudat în timp ce îi vorbea cum ar fi vorbit unui copil : Da, da, Kristin, știu bine lucrul acesta...

4

Mai tîrziu, pe toamnă, Simon Andressøn avu un drum de făcut până la fratele său, la Dyfrin. În timp ce se afla acolo, i se înfăţişă un peţitor pentru fiica sa, Arngjerd.

Tîrgul nu s-a încheiat şi Simon porni călare spre miazănoapte, cam neliniştit şi îngrijorat. Poate că ar fi fost mai bine să cadă la învoială : atunci copila lui ar fi fost acum la adăpost, iar el ar fi scăpat de grija viitorului ei. Poate că aveau dreptate Gyrd şi Helga — era o prostie din partea lui să nu se grăbească să apuce cu amîndouă mîinile, cînd primise o cerere atît de bună pentru fata aceasta a lui. Moşia Eiken era mai mare ca Formo. iar Åsmund stăpînea singur mai mult de o treime ; el nu s-ar fi gîndit niciodată să peţească pentru fiul său o fată ca Arngjerd, de obîrşie proastă şi lipsită de rubedenii dinspre partea mamei, dacă Simon n-ar fi avut în zălog trei bucăţi de pămînt din moşia sa. Fuseseră nevoiţi să împrumute bani de la călugăriţele din Oslo şi de la Dyfrin, cînd Grunde Åsmundssøn făptuise pentru a doua oară omor. Grunde îşi pierdea cu totul minţile cînd era beat — dar încolo era un om cinstit şi de treabă, zicea Gyrd, şi se va lăsa desigur condus de o femeie atît de destoinică şi plină de cumineţenie ca Arngjerd...

Dar piedica de fapt era că Grunde nu era cu mult mai tînăr ca Simon. Iar Arngjerd era foarte tînără. Şi cei de la Eiken doreau ca nunta să aibă loc chiar în primăvara asta.

O amintire apăsătoare stăruia ascunsă în cugetul lui Simon. Pe cît cu putinţă, căuta să nu se gîndească la ea, dar acum, de cînd se vorbea de măritişul lui Arngjerd, amintirea aceasta răsărea într-una. El nu fusese un bărbat fericit în cea dintîi dimineaţă cînd s-a trezit alături de Ramborg. Nu că s-ar fi arătat mai tulburat sau aţîţat cînd s-a dus la culcare decît se cădea unui mire să fie, dar îl izbise într-un chip ciudat faptul că o văzuse pe Kristin printre fetele miresei, iar Erlend, noul său cumnat, făcea parte dintre bărbaţii care l-au dus sus, în odaia tinerilor însuraţei. Iar cînd se trezise a doua zi dimineaţă şi o pri-

vise pe mireasa lui, care dormea încă, simțise în adîncul inimii lui un fel de rușine usturătoare — ca și cînd ar fi făptuit un păcat față de o copilă.

Totuși, știa că ar fi putut să nu-și facă griji în privința aceasta.

Ea rîsese, cînd își deschisese ochii ei cei mari.

— Acuma ești al meu, Simon — lovea ușurel cu palma pe pieptul lui. Tatăl meu este tatăl tău, iar sora mea este sora ta, și o sudoare rece îi brobonise fruntea de teamă să nu fi băgat ea de seamă că inima lui bătea neliniștit din pricina vorbelor ei...

Încolo, era desigur foarte mulțumit de căsătoria încheiată.

Soția sa era bogată, de neam foarte bun, tînără și sănătoasă, bună și frumoasă. Îi născuse o fetiță i un fiu ; astea sînt lucruri pe care un bărbat le prețuiește cînd știe ce înseamnă să trăiești în bogăție fără să ai copii care să păstreze bunurile rămase de la părinții lor. Doi copii al căror viitor era asigurat... și încă era destul de bogat ca să poată să o mărite bine și pe Arngjerd. Desigur că ar fi vrut să mai aibă încă un fiu, da, nu s-ar fi plîns dacă ar fi mai picat încă un copil sau doi la Formo. Dar lui Ramborg îi părea bine să scape de așa ceva cît mai multă vreme. Așa că într-un fel era mai bine să n-o nemulțumească. Nu putea tăgădui că era mult mai plăcut traiul în căminul lor cînd era Ramborg bine dispusă. Totuși i-ar fi plăcut să aibă ea o fire mai cumpănită. El nu știa niciodată în ce ape se scaldă cu soția sa. Și n-ar fi stricat să fie mai multă rînduială în casa lor. Dar vorba ceea... nimeni nu trebuie să se aștepte să-și astîmpere setea numai din cupe pline ochi... Așa își zicea Simon în timp ce mergea călare spre casă.

Acum urma ca Ramborg să plece la Kruke, în săptămîna de dinainte de Sfîntul Clement ; o înviora întotdeauna faptul de a mai ieși din casă un timp. Deși Dumnezeu știe cum avea să le meargă celor de acolo, de rîndul acesta.

Sigrid aștepta să nască al optulea copil, iar Simon se speriase cînd o văzuse pe sora sa cu prilejul drumului ce-l făcuse ; nu părea să mai fie în stare să reziste mult.

Patru lumînări groase de ceară aprinsese la vechea icoană a Maicii Domnului de la Eyabu, care se zice că este o mare făcătoare de minuni, și făgăduise daruri bogate, dacă Sigrid va scăpa cu viață și întreagă. Căci ce s-ar alege din Geirmund și de toți copiii dacă mama lor ar muri — nu, la așa ceva nici nu putea să se gîndească...

Sigrid și Geirmund trăiau neobișnuit de bine împreună. Ea zicea că nu auzise niciodată vreun cuvînt aspru din gura bărbatului ei și niciodată nu se codise să facă vreun lucru care credea că i-ar putea face plăcere. Cînd a înțeles că Sigrid tînjește de dorul unui băiat pe care-l avusese în tinerețea ei, de la Gjavvald Arnessøn, îl mînase pe Simon să aducă băiatul, ca mama lui să-l aibă cîtăva vreme lîngă ea. Dar biata Sigrid numai supărări și dezamăgiri avusese de pe urma revederii plodului acestuia răsfățat. De atunci Sigrid Andresdatter se agățase cu deznădejde de bărbatul ei și de copiii lor, precum se agață un biet păcătos, de preot și de spovedanie.

Era într-un fel pe deplin fericită. Și Simon înțelegea lucrul acesta ; puțini bărbați se aflau cu care să te poți împăca așa de bine ca cu Geirmund. Avea un glas atît de frumos, încît chiar dacă nu vorbea decît despre calul cu copite proaste, cu care îl păcăliseră, era ca și cînd ai fi auzit un sunet de harfă.

Geirmund Hersteinssøn avusese întotdeauna o față urîtă și stranie, dar mai înainte trupul lui fusese puternic și bine alcătuit, și el trecea drept cel mai bun arcaș și vînător și era cel dintîi la toate întrecerile. Dar cu trei ani în urmă rămăsese schilod — după o vînătoare cînd se întorsese acasă, tîrîndu-se pînă în sat în mîini și pe un genunchi, și cu piciorul celălalt tîrîș și fărîmat. Acum nu putea să umble prin odaie fără toiag și nici pe cal nu se putea sui și nici pe ogoarele sale priporoase nu se putea tîrî fără de ajutor. Nenorocul se ținea scai de el. Singur și infirm, el nu era în stare să vadă de moșia lui și de sporirea belșugului ei ; cine poftea, putea să-l înșele. Dar avea mîini îndemînatice și era un meseriaș destoinic, atît la lucrarea lemnului cît și a fierului, și vorbea frumos și cu miez. Iar cînd lua harfa și cînta, făcea lumea să rîdă sau să plîngă, după placul lui, întocmai ca și cavalerul din cîntec, care

prin farmecul glasului său făcea să cadă frunzele copacilor și coarnele vitelor.

Apoi copiii mai mari cîntau și ei împreună cu tatăl lor „refrenul". Suna mai frumos decît toate clopotele episcopiei din Hamar sunînd laolaltă. Fetița născută înainte de mezină, Inga — care știa să meargă sprijinindu-se de lăvicioară, dar nu învățase încă să vorbească — cînta și ea și îngîna toată ziua, iar glasul ei subțirel era atît de ales și de frumos ca al unui clopoțel de argint...

Bărbatul, femeia lui, copiii și slugile locuiau cu toții într-o căsuță mică, întunecoasă și veche, în care era vatra. Iar casa despre care Geirmund vorbise ani în șir că avea s-o clădească, de bună seamă că acum nu va mai putea niciodată s-o ridice... cu chiu și cu vai izbutise să facă un hambar nou în locul celui ce arsese anul trecut. Dar părinții nu se puteau lipsi de nici unul din numeroșii lor copii. Simon se oferise, de fiecare dată cînd venise la Kruke, să ia cîțiva din copii spre a-i înfia — iar Geirmund mulțumea, dar nu se învoia la aceasta...

Poate că Sigrid era totuși cea care nimerise cel mai bine dintre surorile și frații lui, gîndea Simon uneori. Da, Gyrd spunea că Astrid este foarte mulțumită cu noul ei bărbat — locuiau departe, în partea de miazăzi a ținutului Ryfylke și Simon nu-i văzuse de la nunta lor. Dar, după cîte spusese tot Gyrd, fiii lui Torgrim erau într-o ceartă necurmată cu tatăl lor vitreg...

Iar Gudmund era tare bucuros și mulțumit. Dar dacă asta se cheamă noroc pentru un bărbat, atunci lui Simon i se părea că poate să mulțumească lui Dumnezeu, fără a săvîrși un păcat, că nu mai trăia tatăl lor, ca să-i vadă fericirea.

Pe cît i-au îngăduit de repede rînduielile bunei-cuviințe, după moartea lui Andres Darre, Gudmund își sărbătorise nunta cu văduva aceasta, despre care tatăl lui nici nu vrusese să audă s-o aibă de noră. Cavalerul din Dyfrin își zisese că dacă alesese pentru cei doi fii mai mari fete tinere, bogate și frumoase, din neamurile cele mai alese și fără de nici o pată, și dacă cu Gyrd și Simon avusese în schimb mai puțin noroc, atunci în privința lui Gudmund va ieși rău de tot dacă îl lasă să hotărască singur, după

mintea lui lipsită de judecată. Tordis Bergsdatter era mult mai în vîrstă ca Gudmund și cu stare nu prea bună. Din primul măritiș nu avusese copii, dar făcuse mai tîrziu o fată cu unul din preoții de la biserica Sfînta Maria din Oslo ; de altfel, lumea zicea că fusese ușuratică și cu alți bărbați — chiar și cu Gudmund Darre, de la prima lor întîlnire. Lui Simon femeia aceasta i se păruse a fi urîtă ca o vrăjitoare, rea de gură și grosolană la vorbă, dar era isteață, hăzoasă, chibzuită la minte și bine dispusă. Simon își dădea seama că i-ar fi plăcut și lui femeia aceasta — numai să nu fi intrat prin căsătorie în neamul său. Lui Gudmund însă îi mergea bine, ceva de speriat ; ajunsese acum aproape tot atît de gras și de greu ca și Simon însuși — ceea ce nu era în firea lui Gudmund : în tinerețele sale fusese subțirel și chipeș. Acum se făcuse atît de moliu și de trîndav, încît lui Simon îi venea să-l plesnească de fiecare dată cînd îl vedea. Gudmund fusese întotdeauna un prostănac, ăsta era adevărul — și tot era un bine că copiii lui moșteniseră mintea mamei lor și numai înfățișarea de la tatăl lor. Dar Gudmund o ducea bine !...

Simon n-avea de ce să se necăjească așa de mult din pricina acestui frate al său. Și, într-un anumit fel, era de prisos și să ducă grija lui Gyrd... Cu toate astea, de fiecare dată cînd se ducea la gospodăria părintească și vedea în ce stare erau toate acum, era atît de mîhnit, încît îl durea inima cînd se întorcea de acolo.

Bunăstarea creștea, Ulv Saksessøn, cumnatul lui Gyrd, se bucura acum din plin de hatîrul și favorurile regelui ; și el l-a atras pe Gyrd în cercul celor care se bucurau de cea mai mare putere și trecere în țară. Însă lui Simon nu-i plăcea omul acesta și simțea că nici Gyrd nu-l îndrăgea. Fără mare bucurie și în silă, Gyrd din Dyfrin urma calea dorită de soția sa și de fratele acesteia, numai ca să aibă puțină liniște în casă.

Helga Saksesdatter era un drac. Dar de bună seamă că dacă Gyrd părea atît de întristat, vina era mai ales a celor doi fii ai săi. Cel mai mare, Sakse, era acum de șaisprezece ani și aproape în fiecare seară sluga lui trebuia să ajute pe javra asta de băiat, beat-mort, să se culce în pat. Își băuse încă de pe acum mințile și sănătatea ; de bună seamă că-și

va pierde în beție și viața înainte de a ajunge vîrsta bărbăției, ceea ce nu va fi prea mare pagubă. Sakse, deși atît de tînăr, avea nume rău prin ținut din pricina cruzimii și a înfumurării sale. El era răsfățatul mamei sale; Gyrd ținea mai mult la mezin. Acesta din urmă, Jon, părea să fie destul de înzestrat ca să facă cinste familiei sale, dacă n-ar fi fost atît de rău alcătuit trupește, cu umerii prea ridicați și un gheb în spinare. Și mai avea o meteahnă la burtă... nu suferea să mănînce altceva decît coleașă și lipie.

Simon Andressøn își găsise întotdeauna în simțămîntul lui de iubire și solidaritate cu neamurile sale un fel de adăpost în care se putea ascunde, cînd propria sa viață i se părea — ei, da, mai greu de dus. Supărările lui îl atingeau mai puțin cînd știa că fraților și surorilor sale le mergea bine și că aveau norocul de partea lor. Dacă ar fi fost la Dyfryn ca pe vremea tatălui său — cînd domnise pe moșia aceasta liniștea, mulțumirea și bunăstarea, s-ar fi alinat cu mult neliniștea lui lăuntrică. Parcă propriile sale rădăcini de viață se împletiseră cu cele alor săi, înfundîndu-se împreună în adîncurile pămîntului întunecos. Fiecare lovitură care atingea pe vreuna din ele era resimțită dureros de toate celelalte.

Gyrd și cu dînsul simțiseră oricum în felul acesta... cel puțin mai nainte vreme. Acum nu mai era atît de sigur dacă simțămintele lui Gyrd erau aceleași...

Cel mai mult ținea la fratele cel mai mare și la Sigrid. Își amintea din vremea cînd crescuseră: îi era atît de dragă sora lui cea mai mică, încît simțea nevoia de a face ceva pentru a-i dovedi lucrul acesta. Atunci începea s-o necăjească, o trăgea de coade, o ciupea de brațe, pesemne că nu știa să-și arate iubirea ce i-o purta decît în felul acesta nesuferit. Trebuia s-o necăjească astfel pentru ca să-i poată da toate bunătățile pe care le pusese deoparte pentru dînsa, fără a se simți rușinat și s-o facă părtașă pe fetiță la jocurile lui. Îi clădea mori de apă la pîrîu și făcea din lemn case, sau fluiere din răchită primăvara... Stătea ca o rană vie în amintirea lui, ziua aceea cînd aflase de nenorocirea care o lovise pe Sigrid.

Toată iarna o văzuse prăpădindu-se de jale din pricina morții logodnicului ei — dar mai mult nu înțelesese. Apoi, într-o duminică, în preajma primăverii, stătea pe pălimarul de la Mandvik și se necăjea din pricina femeilor care nu mai soseau ; caii erau gata înșăuați în mijlocul curții pentru mersul la biserică și argații așteptau de mult. În cele din urmă, se supărase și intrase în iatacul femeilor. Sigrid era încă în pat ; mirat, o întrebă dacă se simte cumva rău. Soția sa ședea pe marginea patului ; trecu un tremur peste obrazul ei blînd și vestejit, cînd își ridică privirea :

— Da, este bolnavă, biata copilă, dar cred că se teme încă și mai mult... pentru tine... și pentru voi, familia ei... cum veți putea îndura lucrul acesta...

Sigrid scoase un țipăt ascuțit, se aruncă la pieptul lui Halfrid și, agățîndu-se de dînsa, o cuprinse cu brațele ei goale, subțiri. Țipătul străpunse inima lui Simon, și-i părea că tot sîngele i se scurge din ea și că-i îngheață în piept. Durerea ei, rușinea ei îl pătrundeau pe de-a-ntregul, încît simțea că-și pierde mințile, și apoi veni teama... o teamă care-l scăldă într-o sudoare rece. Ce va face tatăl lor cu Sigrid ?...

Era atît de răscolit, în timp ce se întorcea pe drumul înglodat spre Raumarike, încît argatul care îl însoțea și care nu știa nimic, pînă în cele din urmă începu să facă haz văzînd că Simon se tot da jos de pe cal pentru anumite nevoi care îl apucau pe neașteptate. Simon era atunci un om în toată firea și însurat de mult, dar atît era de speriat la gîndul întîlnirii cu tatăl său, încît îl apucase burta...

Și totuși, pînă la urmă tatăl său nu scosese o vorbă. Dar se prăbușise ca un copac lovit la rădăcină. I se întîmpla și acum lui Simon ca, în clipa cînd era gata să adoarmă, să tresară și să se trezească de tot, fulgerător, avînd în fața ochilor scena petrecută atuncea : tatăl, așezat cu capul lăsat în piept și bălăbănindu-se, Gyrd în picioare alături, cu mîna pe rezemătoarea jilțului, ceva mai alb la față ca de obicei, cu ochii în pămînt...

— Slavă Domnului că nu era aici cînd s-a descoperit lucrul... E bine că se află la tine și la Halfrid... spusese Gyrd, cînd cei doi rămaseseră singuri.

Aceasta fu singura oară cînd Simon îl auzi pe Gyrd spunînd o vorbă din care se putea înțelege că nu o punea pe soția lui mai presus de celelalte femei.

Dar văzuse cît se ofilise și se descumpănise oarecum Gyrd după ce se însurase cu Helga Saksesdatter.

Pe vremea logodnei lor, Simon se simțise ciudat de mișcat privindu-l pe fratele său. Gyrd nu fusese niciodată prea vorbăreț, dar de cîte ori se întorcea de la logodnica lui era într-atît de frumos, că strălucea. Gyrd îi spuse odată lui Simon că o văzuse pe Helga mai demult, dar nu-i vorbise căci niciodată nu crezuse că familia ei îi va da lui o fată atît de bogată și de frumoasă... Simon se simțea el însuși cinstit de neasemănata frumusețe din anii tinereții a lui Gyrd Darre.

Era atît de frumos, că atrăgea toate .nimile : părea că fiecare înțelegea că în acest tînăr frumos și tăcut sălășluia bunătatea, mărinimia și o inimă vitează și aleasă. Apoi el se căsători cu Helga Saksesdatter, și după aceea nu mai străluci prin nimic.

Gyrd fusese totdeauna tăcut, dar cei doi frați erau mereu împreună, iar Simon făcea față pentru amîndoi, căci era bun de gură și socotit a fi deștept. Îi plăcea lumea și avea mulți prieteni de băutură și de glume, la vînătoare și la întreceri, și la toate petrecerile de tinerețe. Fratele cel mai mare îl însoțea, vorbea puțin, dar zîmbea cu zîmbetul lui frumos și serios și puținele vorbe ce le rostea aveau cu atît mai multă greutate pentru toți.

Acum, Gyrd Andressøn era tăcut ca un mormînt...

În vara în care Simon venise acasă la ei, să spună tatălui său că se învoise cu Kristin Lavransdatter ca înțelegerea lor de logodnă să cadă, el văzu că Gyrd înțelesese o parte din taina acestei rupturi. Știa că Simon ținea la logodnica lui și că trebuia să aibă un temei foarte serios ca să renunțe la drepturile sale... și că temeiul acesta îl făcea pe Simon să ardă de durere și de mînie. Gyrd îl povățuise foarte liniștit pe tatăl său să lase lucrurile baltă, dar față de Simon nu rostise niciodată o singură vorbă care să arate că a înțeles ceva. Iar Simon își zicea că — dacă ar putea să țină încă și mai mult la fratele său decît ținuse întotdeauna — atunci trebuia să-l iubească acuma și mai mult pentru tăcerea lui.

Simon voia să fie vesel și bine dispus, în timp ce călărea spre miazănoapte, către casă. Pe drum, se oprea pe la prieteni de-a lungul văii, le ura bună ziua, bea să se înveselească, iar prietenii își înșeuau caii și îl urmau pînă la gospodăria următoare, unde locuiau alți prieteni de chef... Era așa de plăcut de călărit acuma, cînd era ger uscat, fără de zăpadă.

Ultima parte a drumului a făcut-o în timp ce amurgea. Cheful datorit berii începu să-i treacă. Argații erau veseli și gălăgioși, dar lui Simon părea că-i pierise rîsul și vorbele glumețe : era desigur ostenit, gîndiră ceilalți.

În sfîrșit, iată-l ajuns acasă. Andres, ca întotdeauna, se ținea după el, oriunde se ducea și oriunde sta. Ulvhild dădea tîrcoale desagei de lîngă ea, să vadă dacă adusese niscaiva daruri pentru dînsa. Arngjerd aduse bere și de mîncare, nevastă-sa se așeză lîngă el în timp ce se ospăta, vorbind și întrebîndu-l ce mai e nou. După ce se culcară copiii, Simon o luă pe Ramborg pe genunchi în timp ce-i transmitea urări și-i vorbea de neamuri și despre cunoscuți.

Oare n-ar fi o rușine și o lipsă de bărbăție dacă n-ar fi mulțumit de viața lui ?

A doua zi, pe cînd Simon se afla în căsuța denumită „Saemundsstuen", Arngjerd veni să-i aducă de mîncare. El se gîndi că ar putea tot așa de bine să vorbească cu dînsa chiar acum, cînd erau singuri, despre peținorul ei și-i vorbi despre convorbirea ce o avusese cu cei de la Eiken.

O nu, nu prea e frumoasă, se gîndea Simon, privind la tînăra fată care stătea în fața lui. Scundă și îndesată, cu o față lătăreață și trăsături grosolane, pielea feței lipsită de culoare ; părul galben-cenușiu cu șuvițe mai întunecate îi atîrna pe spate în două cozi grele, dar la frunte era subțire și îi cădea mițe peste ochi iar ea avea obiceiul să-l dea mereu pe spate.

— Voi face precum ți-e voia, tată, zise ea supusă, după ce tatăl isprăvi de vorbit.

— Da, știu că ești o fată bună, dar care este părerea ta ?

— N-am nici o părere. Dumneata trebuie să hotărăşti, tată.

— Uite ce gîndesc eu, Arngjerd, eu aş dori să mai fii scutită încă cîţiva ani... de naşteri, răspundere, grijă de bărbat... toate cele ce cad în seama femeii, o dată ce s-a căsătorit. Dar mă gîndesc că poate doreşti să ai viaţa ta şi gospodăria ta ?...

— Dinspre partea mea nu este nici o grabă, zise ea surîzînd.

— Ştii că dacă te-ai mărita la Eiken, ai avea rudele tale bogate în apropiere. Simon văzu în ochii ei o scăpărare şi un zîmbet şiret. Mă gîndesc la unchiul tău, Gyrd, zise el repede şi cam stingherit.

— Da, înţeleg că nu te-ai gîndit la ruda mea, Helga... Şi la asta începură să rîdă amîndoi.

Simon simţea în inima lui un val de recunoştinţă... faţă de Dumnezeu şi de Fecioara Maria şi faţă de Halfrid, care îl făcuse să-şi recunoască fiica ; în asemenea clipe, nu mai avea nevoie de alte dovezi că este tatăl lui Arngjerd.

Simon se sculă şi perie puţin mîneca ei, pe care se afla un pic de făină :

— Dar peţitorul... ce părere ai de omul acesta ? întrebă el.

— Da. Îmi place destul de mult, judecînd după puţinul cît îl cunosc... şi poate nu trebuie să ne plecăm urechea la tot ce spune lumea. Dar dumneata trebuie să hotărăşti, tată.

— Atunci va fi precum am spus eu. Åsmund şi Grunde să mai aştepte o vreme, pînă ce vei fi ceva mai mare, dacă nu şi-au schimbat gîndurile pînă atunci. De altfel ştii prea bine, fata mea, că îţi dau voie să hotărăşti singură în privinţa căsătoriei tale, după cum vei judeca tu că este mai bine pentru tine ; şi judecata ta este destul de bună, Arngjerd...

Simon o îmbrăţişă. Fata se îmbujoră cînd tatăl ei o sărută, şi el îşi dădu seama că trecuseră ani de zile de cînd nu mai făcuse lucrul acesta. El nu era dintre bărbaţii aceia care se tem să-şi arate sentimentele faţă de nevastă şi copii, sau să rîdă cu odraslele lor. Dar o făcea

întotdeauna ca în glumă... iar Arngjerd... Simon înțelese dintr-o dată că tînăra sa fiică era singura ființă de aici, din Formo, cu care putea vorbi din cînd în cînd serios. Se duse și deschise gemulețul din peretele de miazăzi. Prin deschizătura mică, privi spre vale. Venea o adiere de vînt dinspre miazăzi, iar în despicătura dintre munți se revărsau nori mari, cenușii, care închideau zarea. Cînd răzbătea cîte o rază de soare, priveliștea prindea culori tari. Dezghețul șterse de pretutindeni palorile chiciurei și zăpezii — ogoarele erau cafenii, pădurea de brad albastră întunecată — iar sus de tot, aproape de culmi, stînca goală acoperită numai de mușchi și de licheni, lucea galbenă-aurie.

Simon simțea în vîntul acesta de toamnă și în lumina neliniștită ce se întindea deasupra satului o stranie putere. Dacă ar ploua bine acum de Toți Sfinții, atunci rîul ar avea apă destulă ca să umble moara pînă la Crăciun. Și putea să-și trimită oamenii prin munți ca să strîngă mușchi. Toamna fusese deosebit de secetoasă. Rîul Lågen curgea subțire și secătuit printre malurile sale de pietriș și bolovani albi. În partea de miazănoapte a ținutului, numai la Jørundgård și la casa preotului se aflau mori de apă. Iar la moara preotului nu avea chef să ceară voie să macine ; de altminteri toți mergeau la Jørundgård să-și macine grînele, căci părintele Eirik lua uium și oamenilor nu le prea plăcea să afle preotul cîte grîne făcuseră, căci era tare lacom la zeciuială. Lavrans însă le îngăduise întotdeauna oamenilor să macine fără de plată la moara lui, iar Kristin hotărîse ca și acum lucrurile să meargă în același fel...

De îndată ce gîndul său se atingea cît de în treacăt de dînsa începea să-i tremure inima, încordată și chinuită...

Era tocmai în ajun de Sfinții Simon și Iuda [1]; obișnuia întotdeauna să se spovedească de ziua aceasta și de aceea ședea astăzi în Saemundsstuen ca să se reculeagă, să postească și să se roage, în timp ce argații săi treierau pe arie...

[1] La 28 octombrie.

Nu i-a trebuit multă vreme ca să-și amintească de păcatele făptuite : drăcuise, spusese povești născocite de dînsul cînd lumea îl întrebase despre ceva care nu-i privea pe dînșii, doborîse un ren pe care îl urmărise, vînîndu-l duminica dimineața, în timp ce oamenii din sat se aflau la biserică...

Cele întîmplate acum, în urmă, pe cînd băiatul zăcuse bolnav, nu cuteza și nici nu putea să le mărturisească. Dar era întîia oară în viața lui că, împotriva voinței sale, ascundea un păcat săvîrșit, duhovnicului său.

Se gîndise mult asupra lucrului acestuia și suferea în adîncul sufletului său. Desigur că săvîrșise un păcat foarte mare... fie că avusese el însuși legătură cu lumea întunericului, fie că îndemnase pe altul să aibă.

Și nici nu putea să ajungă să se căiască de cele întîmplate cînd se gîndea că dacă nu se făcea încercarea aceasta, copilul său ar fi zăcut fără îndoială în pămînt acum. Dar umbla speriat și abătut, tot iscodind să vadă dacă copilul se schimbase în vreun fel de atunci. Dar nu băgase de seamă să fie vreo schimbare... Știa că se întîmplă la unele păsări și jivine sălbatice că, dacă mîini omenești se atingeau de ouăle sau de puii lor, atunci părinții acestora nu mai voiau să știe de dînșii, ci se înturnau de la prăsila lor, depărtîndu-se de ei. Omul, care a primit de la Dumnezeu lumina înțelepciunii, nu se putea purta în ăst fel ; cît despre Simon, el mai degrabă ar fi vrut să nu-i dea drumul copilului din brațele lui, atît ajunsese să-i fie de teamă pentru Andres. Dar totodată înțelegea de ce celelalte viețuitoare, păgîne și fără de minte, căpătau o astfel de groază de puii lor cînd cineva îi atinsese. Și el simțea ca și cînd copilul său ar fi fost întinat într-un chip sau într-altul.

Dar nu el se căia ; nu avea nici o dorință ca lucrul acesta să nu se fi întîmplat. Doar că ar fi vrut să fi fost altcineva la mijloc, și nu Kristin. Îi era și așa destul de greu că familia aceasta locuia în ținut.

Arngjerd intră, întrebînd de o cheie pe care Ramborg credea că Simon nu i-o dăduse înapoi după ce o folosise.

Domnea din ce în ce mai multă neorînduială aici în gospodărie. Simon își aducea aminte că dăduse cheia îna-

poi nevestei sale ; și i-o dăduse încă înainte de a pleca spre miazăzi. Bine, atunci o s-o găsesc eu, spuse Arngjerd.

Avea un zîmbet atît de bun, și ochii isteți, și de fapt nici nu era atît de urîtă, gîndi tatăl ei. Iar părul ei era frumos, des și luminos, cînd îl purta despletit în zilele de sărbătoare.

Fata din flori a lui Erlend fusese frumoasă, dar din asta nu ieșise decît nenorocire.

Însă Erlend avusese fiica aceasta cu o femeie frumoasă și de neam mare. Erlend desigur că nici nu s-ar fi uitat la una ca mama lui Arngjerd. El trecuse ca un înfumurat prin viață, femei mîndre și frumoase și fete tinere se înșiraseră în calea lui și îi oferiseră care mai de care prilej de dragoste și aventură.

Un singur păcat de felul acesta săvîrșise el, Simon, căci nu putea pune la socoteală poznele lui de tinerețe, cînd stătuse la curtea regelui ; și păcatul acesta ar fi putut fi ceva mai ales, de vreme ce tot o jignise pe buna și demna lui soție. Și, de fapt, nici nu se uitase prea mult la Jorunn și nici nu-și amintea acum cum se întîmplase de se apropiase întîia oară prea de aproape de slujnica aceasta. În iarna aceea colindase mult cu prieteni de petrecere și cunoscuți, iar cînd se întorcea acasă, la moșia soției sale, Jorunn avea ordin să-l aștepte și să vegheze la culcatul lui, ca să nu pricinuiască vreo nenorocire cu focul.

Nu fusese o aventură prea minunată.

Și cu atît mai puțin meritase ca fetița să iasă atît de bine și să-i aducă o bucurie atît de mare. Dar astea nu erau gînduri potrivite pentru clipa de față, cînd trebuia să se gîndească la spovedania sa.

Cînd Simon purcese din Romundgård spre casă în amurg, ploua mărunt. O luă drept peste ogoare. În ultimile licăriri slabe ale luminii, miriștea albicioasă lucea umedă. Lîngă vechiul zid al băii se zăreau pe pămîntul întunecat niște lucruri mici, albe. Simon se îndreptă într-acolo. Erau cioburile vasului franțuzesc care-l spărsese în primăvară ; copiii se jucaseră „de-a pusul mesei", pe o scîndură așezată peste două pietroaie. Simon lovi scîndura cu toporul, răsturnînd-o.

După aceea îi fu rușine de el însuși, dar nu-i plăcea să-și aducă aminte de seara aceea.

Ca să se ușureze puțin de faptul că ascunsese păcatul cel mare, el îi pomenise părintelui Eirik despre visele acelea ale lui. Da, simțea nevoia de a-și ușura sufletul, măcar de povara aceasta. Era tocmai gata să plece, cînd dintr-o dată simți că trebuie neapărat să-i spună. Iar bătrînul preot aproape orb fusese părintele său sufletesc vreme de peste doisprezece ani...

Atunci se întorsese și îngenunchease din nou în fața părintelui Eirik.

Părintele a rămas nemișcat pînă ce Simon isprăvi de vorbit. Apoi spuse — glasul lui, odinioară plin de putere, suna acum îmbătrînit și ca înecat de întunericul veșnic în care trăia — că păcat nu este. Fiecare mădular al bisericii luptătoare era pus la încercare în lupta cu cel rău; de aceea îngăduie Dumnezeu ca diavolul să-l încerce pe om cu tot felul de ispite. Dar atîta vreme cît omul nu-și aruncă armele sale, atîta vreme cît nu părăsește steagul împăratului său ceresc și nu se învoiește, cînd este treaz și cu cuget limpede, cu vedeniile pe care acel duh necurat vrea să le strecoare într-însul — omul nu săvîrșește un păcat...

— Nu! Simon se simți rușinat auzindu-și propriul său glas.

El nu se învoise niciodată cu vedeniile sale din vise. Dar îl chinuiau, îl chinuiau îngrozitor. Cînd se trezea după asemenea vise păcătoase, se simțea ca și cînd ar fi fost el însuși siluit în timpul somnului.

Doi cai străini stăteau legați de gard cînd intră Simon în curte. Era Svarten, calul lui Erlend Nikulaussøn și iapa de călărie a Kristinei. Simon chemă pe grăjdar — de ce nu-i băgase în grajd? Străinii îi spuseră că nu este nevoie să-i bage, răspunse băiatul acru.

Era un tînăr, pe care Simon îl tocmi în slujbă cînd se întorsese acasă; el slujise mai nainte la Dyfrin. Helga izbutise ca toate să meargă acolo după rînduiala cavalerească. Dar dacă acest Sigurd, prostul de el, își închipuia că, dacă Simon obișnuia să vorbească și să glumească cu

oamenii săi și chiar să îngăduie uneori un răspuns mai tare din partea unui argat, asta însemnează că poate să-și îngăduie cineva să se îmbufneze pe stăpînul de la Formo, atunci o să vadă el pe naiba ! Simon era tocmai gata să-l pună la locul lui, dar apoi se răzgîndi ; doar tocmai venea de la spovadă. Va însărcina pe Jon Dâlk să-l învețe pe acest nou venit că obiceiurile de cuviință țărănești trebuiesc respectate cu aceeași strășnicie ca și cele cavalerești de la Dyfrin...

Apoi se mulțumi să întrebe îngăduitor dacă Sigurd mai avea caș la gură și-i porunci să bage caii în grajd. Dar era supărat...

Primul lucru cu care dădu ochii în odaie fu chipul zîmbitor al lui Erlend, luminat de lumînarea de pe masă. Era așezat pe bancă și se apăra de Ulvhild, care, în genunchi lîngă el, încerca să-l zgîrie pesemne, căci se repezea cu mîinile la fața unchiului ei și rîdea de se prăpădea...

Erlend se ridică în picioare și vru să dea copila la o parte, dar ea se cățără pe el, îl apucă de mîneca hainei și rămase agățată de brațul lui cînd el se îndreptă cu pas ușor și capul sus spre cumnatul său să-i dea bună ziua. Erlend și Simon de-abia se puteau înțelege între ei, căci Ulvhild nu contenea de a cere cu glas ascuțit ceva de la Erlend, iar Simon nu știa ce vrea.

Tatăl îi porunci destul de aspru să se ducă cu slugile la bucătărie : tocmai isprăviseră de pus masa. Cînd fata se împotrivi, el o apucă de braț și o smulse de la Erlend.

— Iacătă !

Unchiul ei scoase din gură un bulgăraș de rășină și-l bagă în gura copilei.

— Ia-o, Ulvhild, floricica mea ! Fiica asta a ta, cumnate, nu cred c-o să fie așa de ascultătoare, ca Arngjerd ! zise el rîzînd, urmărind cu privirea pe fetiță.

Simon nu se putuse opri de a povesti soției sale cît de frumos privise Arngjerd chestiunea căsătoriei sale. Dar nu fusese vorba ca ea să le-o spună și celor de la Jørundgård. Și, de fapt, nu era în firea lui Ramborg să facă așa ceva. De altfel, Simon știa că ei nici nu-i era prea drag Erlend. Iar Simon era nemulțumit ; nemulțu-

mit că Ramborg vorbise de lucrul acela, și fiindcă nu se putea bizui pe ea ; și fiindcă Ulvhild, cu toate că era o fetiță atît de mică, îl iubea atît de mult pe Erlend — și ea, ca mai toate femeile !...

Se apropie și o salută pe Kristin, care ședea la colțul sobei, cu Andres în poală. Copilul se împrietenise tare mult cu mătușa lui în vremea cît fusese bolnav și îl îngrijise și în timp ce se întrema după boală, la începutul toamnei.

Simon înțelese că Erlend venise cu o anume treabă, de vreme ce sosise în felul acesta, căci nu avea obiceiul să tocească pragurile ușilor de la Formo. Simon trebuia să recunoască faptul că Erlend făcea față destul de bine în situația gingașă în care se aflau cei doi cumnați. Erlend se ținea pe cît putea la depărtare de Simon, dar se întîlneau pe cît se cerea, ca să nu iasă vorbe prin sat despre certuri între rubedenii ; și cînd se întîlneau erau cei mai buni prieteni ; Erlend era mai tăcut și cam retras cînd erau împreună, dar avea totuși o purtare liberă și nesilită.

După ce se ridică mîncarea de pe masă și se aduse bere, Erlend își spuse păsul :

— Îmi închipui că te va mira scopul în care am venit aici, Simon, am venit ca să te rugăm pe tine și pe Ramborg să poftiți la o nuntă la noi...

— Asta este o glumă, Erlend ? Nu știu să ai pe cineva ajuns la vîrsta căsătoriei, la tine la moșie ?

— Asta-i cum vrei s-o iei, cumnate. E vorba de Ulv Haldorssøn...

Simon se bătu cu palma peste coapsă.

— Acum mă aștept ca plăvanii mei să fete de Crăciun !

— Dar nu trebuie să-l faci bou de pus la plug pe Ulv, zise Erlend, rîzînd. Nenorocirea este că voinicul ăsta a fost prea înflăcărat.

Simon fluieră. Erlend rîse din nou și zise :

— Da, înțelegi, nu-mi venea să-mi cred urechilor, cînd fiii lui Herbrand din Medalheim au venit azi la curte și au cerut ca Ulv să se însoare cu sora lor.

— Fiii lui Herbrand ? Bine, dar ei sînt băieți tineri de tot, ...dar sora lor nu poate fi atît de mare încît Ulv...

— E de douăzeci de ani. Iar Ulv se apropie de cincizeci. Așa încît înțelegi, Simon. Erlend se făcuse serios... Ei, desigur că nu socotesc căsnicia aceasta prea bună pentru Jardtrud ; dar din două rele îl alegi pe cel mai puțin rău, tot e mai bine să se mărite cu el. Și la urma urmei, Ulv e fiul unui cavaler și e un om cu stare, el nu avea nevoie să-și cîștige pîinea într-o curte străină. El ne-a urmat însă aici pentru că a vrut mai bine să trăiască împreună cu noi, rudele sale, decît să rămînă în propria lui gospodărie din Skaun... după cele întîmplate...

Erlend păstră o vreme tăcerea. O undă de duioșie îi înfrumusețea chipul. Apoi urmă, rîzînd :

— Și-acum Kristin și cu mine avem de gînd să-i facem o nuntă ca pentru un frate al nostru. De aceea Ulv și cu mine vom pleca împreună călare la Musudal ca să peții fata din Medalheim în săptămîna ce vine. Înțelegi tu, asta o facem de ochii lumii. Acum am însă o rugăminte, cumnate... Știu, Simon, cît de mult îți datorez. Dar Ulv nu este iubit aici, în ținutul acesta, iar tu ești atît de prețuit de toți, încît puțini la număr sînt cei care să fie binevăzuți ca tine... Cît despre mine... dădu din umeri și rîse un pic. Vrei să ne faci serviciul de a merge călare cu noi și să vorbești pentru Ulv, Simon ?... Noi doi, Ulv și cu mine, am crescut împreună de cînd eram copii, încheie Erlend rugător.

— Da, cumnate, oi face-o ! Simon se roșise, vorbele inimoase ale lui Erlend îl făcuseră să se simtă ciudat de slab și de stingherit. Voi face cu plăcere tot ce-mi stă în putere spre a-l cinsti pe Ulv Haldorssøn.

Kristin șezuse tot timpul în colțul încăperii, cu Andres — băiatul voia neapărat ca mătușa lui să-l dezbrace. Acum ea ieși în lumină ; copilul era în brațele ei aproape gol și o ținea de gît.

— Asta este foarte frumos din partea ta, Simon, zise ea încet, întinzîndu-i mîna. Îți mulțumim cu toții pentru aceasta...

Simon strînse ușor și numai o clipă mîna ei :

— O, n-ai de ce, Kristin... Ulv mi-a fost întotdeauna drag, știi bine că o fac cu plăcere... El întinse brațele după băiat, dar Andres se răsfăța, dădea din piciorușele lui goale spre tatăl său, rîdea și se strîngea la pieptul Kristinei.

Simon ciulea urechile la cei doi, în timp ce sta de vorbă cu Erlend despre afacerile bănești ale lui Ulv.

Băiatul rîdea neîntrerupt în hohote ; ea știa atîtea cîntece și povești pentru copii și acum rîdea și dînsa din fundul gîtului, blînd și domol. Într-un rînd, privind înspre-acolo, văzu că îi făcuse un fel de scară în spirală din degetele ei, iar degetele lui Andres închipuiau oameni ce suiau scara. În cele din urmă, izbuti să-l culce în leagăn și se așeză lîngă Ramborg. Surorile începură a sporovăi cu glas șoptit...

Era un lucru foarte adevărat, se gîndi el scara, după ce se culcă... ținuse întotdeauna la Ulv Haldorssøn. Și din iarna aceea, la Oslo, cînd luptaseră împreună spre a-i veni în ajutor Kristinei, se simțise legat de omul acesta printr-un fel de prietenie.

Îl socotise întotdeauna pe Ulv ca pe un egal al său, un fiu de boier ; iar faptul că era lipsit de drepturi în neamul tatălui său, fiind copil din flori, îl făcea pe Simon să se arate încă și mai grijuliu în purtările sale față de Ulv. În fundul inimii sale, făcea întotdeauna o mică rugăciune pentru fericirea lui Arngjerd, cînd se gîndea la Ulv. Dar încolo nu i se părea plăcut să fie amestecat într-o treabă ca aceasta... cu un om aproape bătrîn și o copilă atît de fragedă. Dar, la urma urmei, dacă Jardtrud Herbrandsdatter se purtase cam ușuratic astă-vară, cînd fusese la scaunul de judecată, asta nu-l privea pe dînsul, nu le era cu nimic dator oamenilor acestora, iar Ulv era o rudă apropiată a cumnatului său.

Ramborg se oferise, fără ca să fie rugată, să o ajute pe Kristin la ospățul de nuntă. Lucrul acesta i se păru lui Simon frumos din partea ei. La asemenea prilejuri, Ramborg își amintea întotdeauna din ce spiță era. Da, fără îndoială că Ramborg știa să fie foarte drăguță...

5

A doua zi după Sfînta Ecaterina [1], Erlend Nikulaussøn făcu nunta rudei sale, cu mare fală și strălucire. Mulți oameni de frunte erau față — de lucrul acesta avusese grijă Simon Darre : atît el, cît și soția lui erau foarte iubiți în satele de primprejur. Amîndoi preoții de la biserica Sfîntul Olav veniseră — iar părintele Eirik sfinți casa și patul, lucru socotit drept o mare cinste, căci părintele Eirik nu mai slujea acum decît de sărbători mari și nu făcea slujbe decît pentru cîțiva inși, care fuseseră copiii săi duhovnicești de-a lungul anilor. Simon Darre citi foaia de zestre a lui Ulv și darul de dimineață al miresei. Erlend ținu un cuvînt foarte frumos către ruda sa, la masa de nuntă, iar Ramborg Lavransdatter, împreună cu sora ei, a vegheat la ospătarea nuntașilor și a luat apoi parte și la dezbrăcatul miresei sus, în odaia căsătoriților.

Și cu toate acestea, n-a fost o nuntă prea veselă. Mireasa era dintr-un neam vechi și cinstit de țăranii din valea aceea ; rudele ei și oamenii din ținut nu puteau în nici un chip crede că făcuse o căsătorie potrivită cînd trebuia să se mulțumească cu un bărbat de prin alte părți și care slugărea pe moșia altuia, chiar dacă acesta îi era rudă. Fiii lui Herbrand nu păreau a socoti nici obîrșia sa, fiu al unui cavaler și boier mare făcut cu slujnica sa, și nici înrudirea lui cu Erlend Nikulaussøn, drept cinste mare.

Și nici mireasa nu părea să fie mulțumită de felul în care își rostuise viitorul. Kristin vorbise cu multă îngrijorare despre această căsătorie cu Simon, peste cîteva săptămîni, cînd acesta venise cu o treabă pe la Jørundgård. Jardtrud îl ruga stăruitor pe bărbatul ei să se mute la gospodăria lui din Skaun — ea îi spusese printre lacrimi lui Kristin că ar fi lucrul cel mai groaznic dacă copilul ei va fi numit fiu de argat. Ulv nu îi răspunsese în nici un fel. Proaspeții căsătoriți locuiau casa căreia i se zicea „casa logofătului" moșiei, pentru că Jon Einarssøn locuise în

[1] La 25 noiembrie.

ea pînă cînd Lavrans cumpărase tot Laugarbru-ul și îl mutase acolo. Dar numele acesta nu-i venea la socoteală lui Jardtrud. Era supărată și că vacile ei trebuiau să stea în același grajd cu ale Kristinei, îi era pasămite teamă să nu creadă cineva că este sluga Kristinei. Iar stăpîna moșiei era de părere că avea dreptate și că trebuia clădit un grajd anume pentru „casa logofătului", dacă Ulv nu se mută cu nevastă-sa la Skaun — și poate că ar fi mai bine așa — căci era la o vîrstă la care îi venea greu să-și schimbe felul de viață ; poate că va fi mai ușor pentru dînsul într-un loc nou.

Simon îi dădu dreptate Kristinei în privința aceasta. Iar Ulv nu era iubit de oamenii de prin părțile astea. El lua în bătaie de joc mai tot ce se făcea în valea aceasta. Era un gospodar bun și priceput, dar erau multe lucruri de prin partea locului pe care nu le știa — iarăsea toamna mai multe dobitoace decît putea să hrănească cu nutrețul pe care îl scotea — cînd vitele cădeau moarte, sau cînd era nevoit să taie în primăvară unele din vitele izinite ; atunci se supăra și spunea că nu este învățat cu sărăcia de aici, unde oamenii sînt nevoiți să amestece coaja copacilor în nutreț, încă de la Sfîntul Pâl [1].

Și mai era încă ceva : în Trøndelagen se făcuse obiceiul ca stăpînul moșiei să ceară arenda în mărfuri de care avea mai multă nevoie, fîn, piei, făină, unt sau lînă, chiar dacă la încheierea contractului de arendare se învoiseră că arenda urmează a fi plătită cu o anumită marfă sau în bani. Și tot astfel, stăpînul sau prepusul său era cel ce statornicea prețul unei mărfi față de cealaltă, cam după bunul său plac ; cînd însă Ulv a pretins lucruri de felul acestora arendașilor lui Kristin, oamenii au spus că asta înseamnă impilare și călcare grosolană a legilor — ceea ce de fapt și era — iar țăranii se plînseseră stăpînei lor. Ea îl dojeni pe Ulv de îndată ce află cum stau lucrurile, însă Simon știa că oamenii nu-l învinovățeau numai pe Ulv, ci și pe Kristin Lavransdatter. El se străduise, peste tot unde auzea vorbindu-se de lucrul acesta, să lămurească faptul că Kristin nu știuse nimic despre pretențiile lui Ulv, care se trăgeau din obiceiuri de prin părțile

[1] 25 ianuarie.

de baştină ale acestuia. Simon se temea însă că încercările lui nu erau de mare folos, cu toate că nimeni nu-l înfrunta de-a dreptul şi pe faţă.

Aşa că nu mai ştia dacă trebuie să dorească rămînerea lui Ulv la Kristin sau plecarea lui de acolo. Nu vedea cum se va descurca ea fără acest ajutor priceput şi devotat. Erlend era cu totul incapabil de a lua asupra sa îndatoririle de stăpîn, iar fiii lor erau încă prea mici. Însă Ulv aţîţase ţinutul destul de mult împotriva Kristinei, şi la aceasta se mai adăugase acum şi faptul că ademenise o fată tînără şi de neam bogat şi binevăzut în valea aceasta. Dar Dumnezeu ştie că şi aşa Kristin n-o ducea uşor şi muncea din greu...

Cei de la Jørundgård nu erau binevăzuţi şi din alte pricini. Nici Erlend nu părea să fie mai iubit decît Ulv. Dacă mîna dreaptă şi ruda lui Erlend era înfumurat şi aspru, purtările blînde şi cam leneşe ale lui Erlend îi jigneau pe oameni şi mai mult. Erlend Nikulaussøn nu-şi dădea seama că aţîţa lumea împotriva lui, îşi închipuia că, deşi era sărac acum, el rămînea totuşi acelaşi om de întotdeauna şi nu se gîndise nici o clipă că putea fi socotit pentru aceasta un înfumurat. El încercase să facă o răscoală împotriva regelui său, cu toate că era rudă cu regele Magnus şi vasalul şi omul de ajutor al regelui; el însuşi era vinovat că planul acesta nu izbutise, fiindcă se purtase cu o uşurinţă prostească; dar nu-i trecea prin minte că în ochii unor oameni putea fi înfierat ca un nemernic, din pricina acestui lucru. Simon îşi zicea că Erlend nu prea gîndeşte mult...

Nu era uşor să-ţi dai seama ce se petrece în capul său. Simon, cînd stătea de vorbă cu dînsul, găsea că Erlend este departe de a fi un prost, dar părea a nu se gîndi niciodată a pune în lucrare gîndurile frumoase şi înţelepte pe care le rostea adesea. Era cu neputinţă să crezi că omul acesta era în pragul bătrîneţii şi ar fi putut fi de mult bunic. Cînd îl priveai mai deaproape, vedeai că avea unele cute pe faţă şi că încărunţise; cu toate acestea, cînd erau împreună, Nikulaus şi cu dînsul, ei păreau mai curînd fraţi, decît tată şi fiu. Era la fel de drept şi de mlădios ca atuncea cînd Simon îl văzuse pentru întîia

oară, iar glasul lui era la fel de tînăr și de răsunător. Umbla la fel de nestingherit și de sigur printre oameni, cu acel farmec puțin cam molatic al firii sale. Fusese întotdeauna destul de tăcut și rezervat cînd se afla printre străini, lăsînd mai mult pe ceilalți să-i caute tovărășia decît o căuta el pe a lor, atît la bine cît și la rău... Dar Erlend nu părea să-și fi dat seama că acum nu mai căuta nimeni tovărășia lui. Peste tot în valea aceasta, marii proprietari de pămînt și țăranii chiaburi, care erau încuscriți și țineau între ei, toți erau supărați de înfumurarea acestui boier mare de la Trond, pe care soarta rea îl azvîrlise în mijlocul lor și care totuși se socotea pre sine de neam prea înalt și ales pentru a căuta să se adune cu dînșii.

Dar ceea ce îi îndîrjise și mai tare împotriva lui Erlend Nikulaussøn era faptul că îi trăsese după sine în nenorocire pe oamenii din Sundbu. Guttorm și Borgar ai lui Trond surghiuniți și partea lor din marea moșie a Gjesling-ilor, precum și jumătate din moșiile moștenite, intrate în averile coroanei. Ivar din Sundbu nevoit să-și cumpere cu daruri iertarea din partea regelui Magnus. Iar regele a dat moșiile încăpute pe mîna sa cavalerului Sigurd Erlendssøn Eldjarn — nu fără a-i cere în schimb plată, după cîte spunea lumea — cei mai mici dintre fiii lui Trond, Ivar și Havard, care nu știuseră nimic din urzelile de trădare ale fraților lor, își vîndură părțile lor de moșie lui Sigurd, carele era nepotul lor și al fetelor lui Lavrans : mama sa, Gudrun Ivarsdatter, era soră cu Trond Gjesling și cu Ragnfrid din Jørundgård. Ivar Gjesling se mută la Ringheim, lîngă Toten, o moșie primită în zestre de soția sa ; copiii săi urmau desigur să se simtă ca acasă în locul acela de unde se trăgea neamul mamei lor. Havard mai stăpînea încă mult pămînt, dar cea mai mare parte se afla la Valdres ; iar acum, prin căsătorie, dobîndise proprietăți mari în Borgesyssel. Însă locuitorii din Vågå și partea de miazănoapte a Gudbrandsdal-ului spuneau că era cea mai mare nenorocire că acest vechi neam boieresc fusese îndepărtat de la Sundbu, unde locuise și avusese grijă de sat din vremuri străvechi și uitate de minte omenească.

Moșia Sundbu încăpuse pe scurt timp în mîna ispravnicului credincios al regelui Håkon, Erlend Eldjarn de Godaland din Agder ; Gjeslingii nu fuseseră niciodată în prea bună prietenie cu regele Sverre și cu rudele acestuia — și trecuseră de partea regelui Skule, cînd acesta se ridicase împotriva regelui Håkon. Dar Ivar cel tînăr căpătase înapoi moșia Sundbu în urma unui schimb făcut cu Erlend Eldjarn, căruia îi dăduse pe fiica sa mai mare, Gudrun, de soție. Trond, fiul lui Ivar, nu făcuse în nici un fel cinste neamului său, dar cei patru fii ai săi erau frumoși, prietenoși și bărbați neînfricați, și lumea era mîhnită că-și pierduseră moșia lor părintească.

Iar înainte ca Ivar să se mute din valea lui, s-a întîmplat o nenorocire care i-a făcut pe oameni să se întristeze și să se mîhnească încă și mai mult de soarta rea a Gjesling-ilor. Guttorm era neînsurat, dar tînăra soție a lui Borgar a rămas singură la Sundbu. Dagny Bjarnesdatter fusese întotdeauna cam mărginită și ea arătase fățiș că îl iubește pe soțul ei mai presus de orice. Borgar Trondssøn, era un om frumos, dar destul de ușuratic. În iarna ce a urmat plecării lui în băjenie, Dagny se înecă, alunecînd într-o copcă pe lacul de la Vågå. S-a spus că fusese o întîmplare nenorocită, însă lumea înțelesese că jalea și dorul îi răpiseră lui Dagny puțina minte pe care o mai avusese, și tuturor le păruse nespus de rău de femeia aceasta tînără, nevinovată, bună și frumoasă, care avusese parte de un sfîrșit atît de cumplit. Atunci crescu ura împotriva lui Erlend Nikulaussøn, care adusese toate năpastele acestea peste cei mai buni oameni din ținut. Acum lumea începu să vorbească și despre felul cum se purtase cînd a fost să se însoare cu fata lui Lavrans Lagmannssøn — căci și dînsa se trăgea după mamă tot din neamul Gjesling...

Noul stăpînitor al moșiei Sundbu nu se bucură de dragostea localnicilor, cu toate că nimeni nu avea nimic de zis împotriva lui Sigurd ; însă el era de fel de la Agder, iar tatăl său ajunsese la dușmănie cu orice om de prin colțul acela de țară, care avusese de-a face cu dînsul. Kristin și cu Ramborg nu se văzuseră niciodată cu acest văr al lor. Simon îl cunoștea pe Sigurd de la Raumarike;

el era rudă deaproape cu fiii lui Haftor, care erau, la rîndul lor, neamuri apropiate cu nevasta lui Gyrd Darre. Dar, date fiind treburile acestea încurcate, Simon căuta pe cît putea să-l ocolească pe domnul Sigurd. Nu avea inimă să se mai ducă la Sundbu ; băieții lui Trond fuseseră bunii săi prieteni ; Ramborg și nevestele lui Ivar și Borgar obișnuiau să se vadă în fiecare an. Domnul Sigurd Erlendsson era și mult mai în vîrstă decît Simon Andresson, era om la aproape șaizeci de ani.

De aceea lui Simon Darre i se părea că lucrurile erau destul de încurcate, prin faptul că acum Erlend și Kristin locuiau la Jørundgård, fără ca nunta vechilului lor să le mai îngreuieze și mai mult situația, deși căsătoria în sine n-avea nimic prea jignitor. De obicei, nu obișnuia să-și amărască tînăra soție cu greutățile și necazurile lui. Dar de rîndul acesta nu se putu opri de a sta puțin de vorbă cu Ramborg despre acestea. El fu mirat și totodată bucuros cînd văzu cu cîtă înțelepciune privea ea lucrurile acestea — și cît de frumos încerca să facă tot ce putea pentru a fi de ajutor.

Se ducea acum mult mai des ca înainte la Jørundgård, la sora ei, și își schimbă cu totul felul ei morocănos de a fi față de Erlend : în ziua de Crăciun, cînd se întîlniră după slujbă pe dealul bisericii, Ramborg nu sărută numai pe Kristin ci și pe cumnatul ei — ea, care mai înainte rîsese întotdeauna de obiceiurile lui de prin străinătăți, fiindcă o săruta întotdeauna pe soacra sa cînd îi dădea bună ziua.

Cînd văzuse pe Ramborg cuprinzîndu-l de gît pe Erlend, lui Simon îi fulgeră prin minte că ar putea face și el la fel cu sora neveste-si. Dar apoi simți că totuși nu putea face lucrul acesta. De altfel, el nu urmase niciodată obiceiul acesta de a săruta rudele sale femeiești — mama și surorile sale rîseseră atîta de dînsul cînd încercase să facă astfel venind în vizită acasă, pe vremea cînd era la oaste și purtător de faclă al regelui.

Cu prilejul petrecerii de Crăciun de la Formo, Ramborg a pus-o pe tînăra soție a lui Ulv Haldorssøn să șadă la un loc de cinste și le arătă amîndurora toată cinstea cuvenită unor noi căsătoriți. Iar cînd a fost să nască Jard-

trud, Ramborg plecă în grabă la Jorundgård și stătu lîngă dînsa.

Lucrul acesta s-a petrecut la o lună după Crăciun și cu două luni înainte de sorocul nașterii, iar copilul se născu mort. Jardtrud își ieșise cu totul din fire : să fi știut că avea să se întîmple așa, nu s-ar fi căsătorit cu Ulv. Dar acum o făcuse și nu se mai putea schimba nimic.

Părerea lui Ulv Haldorsson despre toate acestea, nu o știa nimeni ; el nu spunea nimic.

În săptămîna dinainte de mijlocul postului, Erlend și Simon porniră călări spre miazăzi, la Kvam. Cu cîțiva ani înainte de a muri, Lavrans cumpărase împreună cu cîțiva țărani o proprietate mai mică în satul acela. Acum proprietarii alodiali doreau să răscumpere locul, însă nu era tocmai lămurit dacă se respectase întocmai oferta prevăzută de lege [1]. Cînd se făcuse împărțeala averii rămase de pe urma lui Lavrans, bucata asta de pămînt și încă alte cîteva trupuri mai mici de loc la care se puteau ivi neînțelegeri asupra dreptului de proprietate fuseseră lăsate pe dinafară și surorile moștenitoare împărțeau veniturile între dînsele. De aceea se înfățișau acum amîndoi ginerii lui Lavrans, în numele soțiilor lor, la Kvam.

Se întruniseră destul de mulți oameni — și fiindcă soția arendașului moșiei era bolnavă la pat, și copiii de asemenea, oamenii fură nevoiți să-și țină adunarea într-o magnerniță veche, foarte dărăpănată și prin care sufla vîntul, așa încît ei își păstrară blănile pe ei, armele la îndemînă și spada la brîu. Nimeni nu avea de gînd să stea acolo mai mult decît era nevoie, dar tot trebuiau să îmbuce cîte ceva înainte de plecare, și spre după-amiază, după ce lămuriseră pricina, oamenii își luară traistele și — punîndu-le pe laviță, sau pe podea în fața lor — își mîncară merindele aduse ; nu era nici o masă în magherniță aceea.

Din partea preotului din Kvam venise fiul acestuia, Holmgeir Moisessøn. Acesta era un tînăr vorbăreț, în

[1] Oferta pe care cel ce vrea să vîndă pămîntul trebuie s-o facă celor ce au drept de preemțiune.

care nu te puteai încrede și care nu avea mulți prieteni. În schimb tatăl său era foarte iubit, iar mama sa se trăgea dintr-un neam bun ; pe deasupra, Holmgeir era un găligan mare și puternic, iute la mînie, totdeauna gata să se ia la bătaie ; de aceea n-avea nimeni chef să se certe cu fiul preotului ; de alminteri, unii ziceau, că ar fi isteț la vorbă și hazos.

Simon nu-l cunoștea decît prea puțin și nu-i plăcea la înfățișare ; avea un obraz prelung, îngust, palid și pistruiat, cu buza de sus mai scurtă, încît i se vedeau dinții din față, mari și galbeni, lucioși ca de guzgan. Dar părintele Moise fusese un prieten a lui Lavrans, iar fiul său crescuse o vreme la Jørundgård — pe jumătate ca slugă, pe jumătate ca luat de suflet — pînă ce tatăl său îl recunoscuse. De aceea Simon obișnuia întotdeauna să-l întîmpine pe Holmgeir Moisessøn cu prieteni...

Holmgeir împinsese o capră de tăiat lemne lîngă vatră și, așezat pe dînsa, înfigea cuțitul său în niște bucățele de mierlă friptă și de costiță de porc pe care și le încălzea apoi la foc. Le spunea celorlalți — care mestecau pîine și pește înghețat, în timp ce mirosul plăcut al mîncării lui Holmgeir le gîdila nările — că fusese bolnav și ceruse dezlegare de post pe timp de paisprezece zile.

Simon era fără chef, nu era chiar necăjit, ci mai degrabă cam morocănos și stînjenit. Toată afacerea aceasta cu locul acela era greu de descurcat, iar scrisorile pe care le avea de la socrul său erau foarte nedeslușit întocmite, cu toate că la plecarea de acasă crezuse totuși că le înțelesese bine, asemuindu-le cu alte zapise. Dar la adunare, cînd ascultase mărturiile martorilor și citise scrisorile înfățișate de ceilalți, își dădu seama că părerea sa în pricina aceasta nu mai sta în picioare. De altfel, nici unul dintre ceilalți oameni nu putuse descurca lucrurile mai bine, și isprăvnicelul ispravnicului de ținut mai puțin decît toți. Era vorba acum ca pricina să fie adusă în fața judecății, cînd Erlend luă pe neașteptate cuvîntul și ceru să vadă și el zapisele.

Pînă atunci șezuse și ascultase aproape ca și cînd n-ar fi fost și el parte. Și deodată, parcă s-ar fi trezit. Citi cu băgare de seamă toate zapisele de mai multe ori. Apoi făcu

o dare de seamă scurtă și limpede ; iată cum stă scris la pravilă și iată cum trebuie înțeles și pus în aplicare ; întorsăturile stîngace și puțin limpezi din scrisori trebuiau să însemne cutare și cutare lucru ; dacă pricina ajunge în fața judecății; se va da o hotărîre de felul ăsta și ăsta. Apoi propusese o soluție cu care proprietarii alodiali puteau fi mulțumiți, dar care nici pentru actualii proprietari nu era prea păguboasă.

În timp ce vorbea stătea în picioare, cu mîna stîngă sprijinită ușor de mînerul spadei, iar în mîna dreaptă ținea moale vraful de zapise. Se purta ca și cînd el ar fi diriguit această adunare, dar Simon înțelegea că nici nu se gîndea la așa ceva. Așa fusese el obișnuit : să stea în fruntea adunărilor și să vorbească, cînd ținea adunări isprăvnicești în ținutul său. Cînd se uita la cei de față și-i întreba dacă cutare lucru nu este așa și dacă înțeleg ceea ce le înfățișa el, atunci el întreba ca și cînd aceștia ar fi fost martori cărora le lua mărturie — nu fără cuviință, dar totuși, de parcă lui i s-ar fi cuvenit să întrebe, iar celorlalți să răspundă. Cînd sfîrși de vorbit, el întinse hîrtiile isprăvnicelului, ca unui slujbaș de-al său, și se așeză. În timp ce ceilalți discutau și Simon își spunea și el cuvîntul în această privință, Erlend asculta desigur, dar ca și cum n-ar fi fost el însuși parte în pricina aceasta. Răspundea scurt, limpede și juridic cînd cineva îl întreba ceva, dar nu înceta de a îndepărta cu unghia niște urme de grăsime care se aflau pe pieptul cămășii sale, ori de a-și îndrepta cingătoarea, ori de a se juca cu mănușile lui. Părea că așteaptă puțin cam nerăbdător ca dezbaterea să se încheie.

Ceilalți se învoiră să primească soluția propusă de Erlend, cu care Simon putea să fie oarecum mulțumit ; nu ar fi izbutit să obțină atîta prin judecată.

Dar era foarte prost dispus. Își dădea el singur seama că era o copilărie să se simtă jignit fiindcă cumnatul său și nu el fusese cel care hotărîse în pricina aceasta. Era firesc ca Erlend să știe să tălmăcească mai bine slova pravilei și să deslușească zapise întocmite încurcat, dat fiind că ani de-a rîndul slujba lui fusese să împartă dreptatea la oameni. Dar amestecul lui Erlend fusese atît de

neașteptat! Ieri seară, la Jørundgård, cînd vorbise cu Erlend și cu Kristin despre această întrunire, Erlend nu arătase nici o părere; părea că nu ascultă decît pe jumătate. Da, fără îndoială că Erlend trebuia să fie mai cunoscător într-ale legii decît țăranii de rînd, dar s-ar fi zis că legea nu-l privea pe el însuși în timp ce o lămurea celorlalți, cu bunăvoință dar indiferent; Simon simțea nedeslușit că, într-un fel sau altul, Erlend nu respectase niciodată legea ca un îndreptar în viața sa personală.

Și atunci era ciudat că putea să se ridice în felul acesta, în fața tuturor, cu totul nestînjenit. Nu-și dădea seama că, purtîndu-se astfel, îi făcea pe toți să-și amintească ce fusese el în trecut și ce era în timpul de față? Simon simțea că pe ceilalți îi frămînta tocmai asemenea gînduri, iar unii erau de-a dreptul supărați pe omul acesta, căruia nu părea să-i pese niciodată de părerile lu ii despre el. Dar nimeni nu spunea nimic. Iar cînd grăm.ticul rebegit de frig, care îl însoțea pe isprăvnicel se așeză pe jos cu scîndurica de scris pe genunchi, el îl întreba mereu pe Erlend, iar Erlend îi slovenea cuvintele de scris, în timp ce se juca cu niște paie, luate de pe jos, făcîndu-și-le inele în jurul degetelor sale lungi și arămii. Cînd isprăvi de scris, grămăticul îi întinse pielea de vițel; Erlend aruncă inelele de paie în foc și citi cu jumătate de gură:

„Simon Andressøn din Formo, Erlend Nikulaussøn din Jørundgård, Vidar Steinssøn din Klaufastad, Ingemund și Toralde Bjørnssøn, Bjørn Ingemundssøn din Lundar, Alf Einarssøn și Holmgeir Moisessøn salută în numele Domnului Dumnezeu pe toți cei care vor vedea sau auzi ce este scris aici."

— Ai pecetea de ceară gata pregătită? întrebă el pe grămătic, care își sufla peste degetele lui înghețate.

„Și să vă fie cunoscut că ne-am adunat în leatul una mie trei sute treizeci și opt de la nașterea Domnului, în vinerea de dinaintea mijlocului postului, la Granheim, din parohia Kvam..."

— Alf, putem să luăm lada care se află în cămăruța de afară și s-o folosim ca masă de scris, zise el întorcîndu-se spre isprăvnicel și dînd scrisoarea înapoi grămăticului.

Simon își amintea cum se purta Erlend pe vremea cînd umbla printre oamenii de același rang cu dînsul, prin părțile din miazănoapte, sigur de sine, plin de îndrăzneală, guraliv și voios, dar întotdeauna cu un farmec atrăgător în purtările lui. Nu era nepăsător la ce gîndeau despre dînsul cei pe care îi socotea egalii săi și rudele sale. Dimpotrivă, căutase foarte mult să se facă binevăzut de aceștia.

O amărăciune și o mînie cuprinse inima lui Simon, care se simți pe neașteptate de partea acestor țărani din valea aceasta, pe care-i stima prea puțin Erlend ca să-i pese de părerea lor despre el. Din pricina lui Erlend, el se depărtase de cercurile conducătoare și ale marilor boieri. De bună seamă, era ceva să facă pe țăranul bogat la Formo... Dar Simon nu putea să uite că se îndepărtase de egalii săi, de rudele și prietenii săi din tinerețe, pentru că le cerșise cu atîta stăruință să-i vină în ajutor lui Erlend, încît nu mai putea suferi să-i întîlnească, nu mai suferea nici să se gîndească la lucrul acesta. De hatîrul acestui cumnat al său, el aproape că își amenințase regele și ieșise din rîndurile căpeteniilor și a nobililor. Se despuiase într-atîta pentru Erlend, încît amintirea trecutului îi părea mai amară chiar și decît moartea. Iar Erlend se purta cu dînsul ca și cum n-ar fi înțeles nimic și ar fi uitat totul. Puțin îi păsa că stricase viața altuia...

În aceeași clipă, Erlend îi zise :

— Simon, trebuie s-o pornim la drum dacă vrem să ajungem acasă în seara asta ; mă duc să văd de cai. Simon ridică ochii și se deșteptă în el un straniu simțămînt de ură pizmașă la vederea lui Erlend, atît de înalt și de frumos. Sub glugă purta o scufie mică de mătase neagră, strîns lipită pe cap și legată sub bărbie ; fața lui îngustă și închisă la culoare, cu ochii mari, albaștri deschis, sub umbra adîncă a frunții, părea încă și mai tînără, și mai aleasă sub această scufie. Și leagă-mi traista pînă atunci, zise el din ușă, ieșind.

Ceilalți oameni vorbeau mai departe despre pricina lor. Unul zicea că este totuși ciudat ca Lavrans să fi fost atît de puțin prevăzător cînd făcuse zapisul acesta ; el îndeobște știuse ce face — era un om foarte chibzuit și cu

multă experiență în tot ce privește vînzările și cumpărările de pămînt.

— Tatăl meu e vinovat, zise Holmgeir, fiul preotului. El singur mi-a spus-o azi-dimineață : dacă l-ar fi ascultat atunci pe Lavrans, totul ar fi fost în cea mai bună rînduială. Dar știți cum era Lavrans : față de preot era întotdeauna supus și blînd ca un mielușel...

Unul fu de părere că Lavrans știuse totuși la Jørundgård să-și vadă de bunăstarea lui.

— Da, fiindcă el credea pesemne că-și vede de interesele lui cînd ascultă de sfatul preotului, zise Holmgeir, rîzînd. Lucrul acesta poate fi bun și în treburile lumești, dacă nu rîvnești la bucățica pe care a pus ochii Biserica...

Vidar era de părere că Lavrans a fost un om neobișnuit de evlavios, care niciodată nu-și cruțase averea sau vitele cînd era vorba de biserică sau de săraci.

— Da, așa e, zise Holmgeir cu o mutră pizmașă. Da, dacă aș fi fost și eu atît de bogat, poate aș fi avut și eu chef să cheltuiesc o parte din avere pentru mîntuirea sufletului meu. Totuși, după ce aș fi aruncat din bunurile mele cu amîndouă mîinile, așa cum făcea dînsul, apoi nu m-aș mai fi întors acasă cu ochii înroșiți și obrajii albi de cîte ori am fost la preot să mă spovedesc de păcate — iar Lavrans se spovedea în fiecare lună...

— Lacrimile căinții sînt frumosul har al Sfîntului Duh, Holmgeir, zise bătrînul Ingemund Bjørnssøn, fericit acel ce poate să plîngă pentru păcatele sale aici, în lumea aceasta, căci acela va intra cu-atît mai lesne în împărăția cerească...

— Atunci Lavrans trebuie să se afle de mult în împărăția cerurilor, zise Holmgeir. Așa cum postea el și cum își pedepsea trupul... în Vinerea Mare se închidea în podul magaziei și se biciuia cu o curelușă, așa am auzit spunîndu-se...

— Tacă-ți gura, zise Simon Andressøn, tremurînd de mînie și cu ochii deodată înroșiți de sînge. Nu știa dacă cele spuse de Holmgeir erau adevărate. Cînd însă rînduise din lucrurile socrului său, găsise în fundul unei lăzi o cutiuță lunguiață în care se afla un gîrbaci, din acelea care în mănăstiri se numește „disciplină" ; erau pete în-

tunecate pe cureluşele de piele împletite ; ar fi putut să fie sînge. Simon arsese gîrbaciul acesta cu un simţămînt ciudat de veneraţie deznădăjduită ; înţelesese că ajunsese să arunce o privire asupra unui lucru din viaţa lui Lavrans, pe care acesta dorise să-l ascundă de toţi. Şi chiar aşa să fi fost, cred că nu vorbea despre lucrul acesta cu slugile sale, zise Simon, cînd ajunse destul de stăpîn pe sine, încît să poată răspunde.

— Desigur : de bună seamă că asta-i vreo scornitură a lumii, răspunse Holmgeir împăciuitor. Cred că n-avea de ispăşit păcate atît de mari, încît să fi fost nevoit să... aici omul chicoti un pic, ...păi, dacă eu aş fi dus o viaţă aşa de virtuoasă şi de creştinească ca Lavrans Bjørgulfsson, şi dacă pe deasupra aş fi fost însurat cu o femeie atît de posacă cum era Ragnfrid Ivarsdatter, atunci aş fi plîns mai degrabă pentru păcatele pe care nu le-am făptuit...

Simon sări în sus şi îi trase lui Holmgeir o palmă peste gură — atît de tare, încît omul veni de-a-ndaratelea, răsturnîndu-se la vatră. În cădere îi scăpă cuţitul, dar îl apucă fulgerător şi tăbărî pe Simon. Acesta se apăra cu braţul înfăşurat în manta ; îl apucă pe Holmgeir de încheietura mînei şi-i luă cuţitul, în timp ce fiul preotului îi trăgea pumni în obraz. Simon izbuti să-l apuce bine de braţe, dar Holmgeir îşi înfipse colţii în mîna lui Simon.

— Muști, dulăule !... Simon îi dădu drumul din strînsoare, făcu repede cîţiva paşi înapoi şi trase spada. Se repezi atît de tare împotriva lui Holmgeir, încît trupul tînărului se arcui înapoi, fierul spadei pătrunsese de cîteva degete în pieptul lui, şi peste o clipă se prăbuşi greoi în foc.

Simon îşi aruncă spada şi sta tocmai să-l ridice pe Holmgeir din foc, cînd văzu toporişca lui Vidar deasupra creştetului său, gata să-l izbească. El se aplecă într-o parte, îşi apucă din nou spada şi izbuti să pareze fierul spadei lui Alf Einarssøn, se roti şi trebui din nou să se apere de toporişca lui Vidar, aruncă o privire în spatele lui şi văzu că fiii lui Bjørn şi Bjørn din Lunde îşi îndreptau suliţele înspre dînsul, dinspre partea cealaltă a vetrei. Atunci îl împinse pe Alf din faţa sa spre peretele celă-

lalt, dar simțea că Vidar se apropie acum pe la spate; Vidar îl scosese tîrîș pe Holmgeir din foc — cei doi erau veri. Iară oamenii de la Lunde înaintau din dreapta. Simon se afla descoperit în toate părțile... și în timp ce avea de furcă, ca să-și apere viața, îl năpădea o nelămurită și dureroasă mirare să-i vadă pe toți împotriva lui...

...În clipa următoare, spada lui Erlend fulgeră între oamenii de la Lunde și Simon. Toralde se clătină și căzu izbit de perete. Cu iuțeala fulgerului, Erlend îi smulse spada cu mîna stîngă și lovi cu ea spada lui Alf, care căzu cu zgomot pe podea, în timp ce cu mîna dreaptă apucă vîrful suliței lui Bjørn și o răsuci în jos.

— Ieși mai repede afară, zise el gîfîind lui Simon, apărîndu-l de Vidar. Simon scrîșni din dinți și alergă în fundul odăii, urmărind pe Bjørn și pe Ingemund. Erlend fu de îndată lîngă dînsul și strigă în larm și zăngănitul de arme: Ieși numaidecît, nerodule, auzi u? Ia-o spre ușă, trebuie să fugim!

Cînd înțelese că Erlend voia să spună că amîndoi trebuie să fugă, el se retrase de-a-ndaratelea tot luptînd, pînă la ușa magherniței. Trecură prin sălița de intrare și peste cîteva clipe se aflau afară, în curte; Simon la cîțiva pași de casă, Erlend tocmai în dreptul ușii, cu spada pe jumătate ridicată și fața întoarsă spre cei ce dădeau buzna afară.

O clipă, Simon rămase ca orbit; era o zi de iarnă atît de senină și de luminoasă! Sub cerul albastru, munții se întindeau albi și aurii, în ultimele raze ale soarelui: pădurea se apleca împovărată de zăpadă și promoroacă. Ocolul strălucea de mii de nestemate...

Îl auzi pe Erlend spunînd:

— Nenorocirea n-o să fie mai mică dacă-i adăugăm mai mulți morți. Hai să fim înțelepți, oameni buni, ca să se curme vărsarea de sînge. Este și-așa destul de rău că cumnatul meu a făcut moarte de om...

Simon se duse la Erlend.

— L-ai omorît pe vărul meu fără să aibă nici o vină, Simon Andressøn, spuse Vidar din Klaufastad, care stătea înaintea celor din pragul ușii.

— Chiar fără vină n-a fost, dar tu știi bine, Vidar, că nu voi fugi de răspundere, ci voi plăti nenorocirea pe care v-am pricinuit-o ; știți cu toții unde mă puteți găsi...

Erlend mai vorbi puțin țăranilor :

— Alf... ce s-a întîmplat cu dînsul ? și intră după oameni înăuntru.

Simon rămase pe loc, cu totul descumpănit. Erlend ieși din nou, peste puțin timp.

— Hai, călare acum, s-o pornim, zise el, îndreptîndu-se spre grajd.

— A murit ? întrebă Simon.

— Da. Iar Alf, Toralde și Vidar sînt răniți, dar nu grav. I s-a pîrlit în foc părul de la ceafă, lui Holmgeir. Erlend, care pînă atunci vorbise foarte serios, izbucni deodată în hohote de rîs. Acum poți fi sigur că miroase a mierlă friptă în magherniță ! Cum naiba s-a întîmplat de-ați ajuns să vă certați atît de rău în puținele clipe cît am lipsit ? întrebă el foarte mirat.

Un băietan le aduse caii lor ; nici unul dintre cei doi cumnați nu luase vreun argat la drum.

Erau încă cu spadele lor scoase în mîini. Erlend luă un ghemotoc de paie și își șterse spada de sînge. Simon făcu și el la fel ; după ce șterse din gros sîngele, o băgă din nou în teacă. Erlend și-o șterse pe a lui cu multă grijă și la urmă o frecă cu un colț al mantalei sale. Apoi făcu în glumă cîteva mișcări în aer cu spada, zîmbi în treacăt ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva, aruncă spada sus de tot, o prinse de mîner și o vîrî în teacă.

— Dar rănile tale, Simon ?... Hai să intrăm în casă să ți le leg eu... Simon răspunse că nu era nevoie ; erau nimica toată.

— Și tu sîngerezi, Erlend !

— În privința mea, nu e nici o primejdie ! Eu sînt bun de carne și rănile mele se vindecă întotdeauna atît de iute... Am băgat de seamă că rănile oamenilor grași se vindecă totdeauna mai încet. Și acum, cu frigul ăsta... avem drum lung de făcut

Erlend făcu rost de alifie și de cîrpe de la țăranul din gospodăria aceea și văzu cu grijă de rănile lui Simon ; erau două răni una lîngă alta de partea stîngă a piep-

tului ; sîngerau destul de mult la început, dar nu erau primejdioase. Erlend căpătase o tăietură pe partea dinafară a coapsei, făcută de vîrful șuliței lui Bjørn ; Simon îi spuse că o să-i fie greu la călărit, dar cumnatul său rîdea ; de-abia trecuse puțin prin pantalonii de piele, zicea el. Se unse puțin cu alifie și se legă bine, să nu degere.

Era un ger năprasnic. Înainte să ajungă la poalele dealului pe care se afla gospodăria aceea, și caii erau plini de chiciură, și marginea blănii de la glugile lor se albise.

— Oh... oh ! gemu Erlend. Ce bine-ar fi să fi fost ajunși acasă. Dar trebuie să mergem la curtea de jos, să faci cunoscut că ai făptuit un omor...

— Mai este nevoie ? întrebă Simon. Doar am vorbit cu Vidar, iar ei...

— Este mai bine să duci această veste tu însuți, zise Erlend. Nu le da prilejul să te prindă cu ceva în privința aceasta...

Soarele se cobora sub muchia dealului ; seara era noroasă, albastră-cenușie, dar era încă lumină. Mergeau călare de-a lungul unui pîrîu mărginit de mesteceni, care erau și mai mult împovărați de chiciură decît copacii pădurii ; aici, în vale, era un miros pătrunzător de negură aspră, rece ca gheața, încît de-abia puteai să-ți tragi răsuflarea. Erlend făcu o strîmbătură nerăbdătoare la gîndul frigului ce-l îndurau de atîta vreme și al drumului lung, călare prin frig, ce le stătea în față.

— Nu cumva ai degerat la față, cumnate ?... și Erlend se aplecă și se uită îngrijorat sub glugă la Simon. Acesta își freca obrazul ; nu, nu degerase la față, dar era cam palid, ceea ce nu-i stătea bine, căci fața lui — mare, grasă, arsă de soare și de vînt și cu vinișoare roșii, peste care se întindea paloarea aceasta în pete cenușii — căpăta o înfățișare de piele murdară.

— Ai văzut tu vreodată pe vreunul rănind gunoiul cu spada în chip de lopată, ca Alf ? zise Erlend și izbucni în hohote de rîs la gîndul acesta ; se aplecă înainte în șa și imită mișcarea... Ce isprăvnicel mai e și ăsta ! Halal de

el... Să-l vezi pe Ulv jucîndu-se cu spada lui, Simon... Isuse, sfîntă Fecioară Marie !

— Jucîndu-se ?... Da, acum îl văzuse pe Erlend Nikulaussøn jucîndu-se în felul acesta și se vedea într-una pe el însuși și pe ceilalți îmbulzindu-se în jurul vetrei ca niște țărani la tăiat lemne sau la strînsul fînului — și statura mlădioasă și iute ca fulgerul a lui Erlend în mijlocul lor, privirea lui ascuțită, mîna lui sigură, deprinsă cu mînuirea armelor, mișcările lui repezi, jucînd printre ei.

Cu peste douăzeci de ani în urmă, Simon însuși fusese socotit printre cei mai destoinici tineri din garda palatului în mînuirea armelor, cînd făceau exerciții în curtea plină de iarbă. Dar de atunci încoace nu mai avusese multe prilejuri de a se folosi de iscusința sa de cavaler.

Și iată-l acum, înaintînd călare pe drum, cu chinul în suflet pentru că ucisese un om ! Vedea într-una înaintea ochilor trupul lui Holmgeir căzînd în foc, împins de spada lui, a lui Simon Darre, și avea în urechi horcăitul său scurt și răgușit de moarte și i se perindau mereu în văz crîmpeie din lupta vajnică, care urmase apoi... Deznădăjduit, tulburat și apăsat, nu se putea împăca cu gîndul că tăbărîseră dintr-o dată asupra lui, toți oamenii aceștia din mijlocul cărora simțise că făcea și el parte... și atunci Erlend îl luase sub ocrotirea sa !

Simon nu se socotise niciodată drept un fricos. De cînd locuia la Formo doborîse șase ursi — și în două rînduri își pusese viața în primejdie cum nu se poate mai mult... Nu fusese decît trunchiul subțirel al unui brad între dînsul și ursoaica furioasă, rănită, fără altă armă decît un vîrf de suliță, al cărei mîner era abia cît un lat de palmă ; încordarea acestui joc primejdios nu-i tulburase lucrarea liniștită a minții, a simțurilor și a mișcărilor sale. Dar acolo, în magherniță aceea, care ce-l cuprinsese... fusese frica ? Dar se descumpănise... i se încurcaseră mințile...

Cînd se întorsese acasă după vînătoarea aceea de urs, cu hainele sfîșiate, cu brațul legat, arzînd de friguri, cu toate oasele muiate și cu rana de la umăr, nu simțise decît o bucurie plină de mîndrie ; s-ar fi putut s-o pățească mai rău. În ce fel ? Gîndurile lui se opreau aici. Dar acum

se gîndea într-una la ce s-ar fi întîmplat dacă Erlend n-ar fi venit în ajutorul lui la timpul potrivit. Nu îi fusese de bună seamă frică, dar simţise ceva atît de ciudat din pricina expresiei feţelor acelor oameni şi a trupului neînsufleţit al lui Holmgeir.

Nu se făcuse niciodată înainte vinovat de moarte de om...

Totuşi, călăreţul acela suedez pe care îl doborîse... Asta a fost în anul acela în care regele Håkon pornise cu oastea lui împotriva Suediei, ca să răzbune uciderea ducilor. Atunci el fusese trimis ca iscoadă ; îi dăduseră trei oameni, a căror căpetenie era el... se simţise atunci atît de mîndru şi înfumurat ! Simon îşi amintea că-şi înfipsese spada sa atît de adînc în coiful de oţel al călăreţului suedez că se înţepenise şi trebui s-o răsucească şi s-o smucească, pînă s-o smulgă de acolo. Cînd se uită a doua zi la dînsa, văzu că i se stîrbise spada. Nici ată nu se gîndea la această întîmplare decît cu bucurie ; fuseseră opt, suedezii, şi îi mirosise de aproape ce este să mergi la război ; nu toţi cei ce se aflau la oaste în anul acela avuseseră acest prilej... Cînd se făcuse ziuă, văzuse că zalele lui erau împroşcate cu sîngele şi cu creierii cavalerului ucis şi, spălîndu-şi zalele, îşi dăduse multă silinţă să pară cuviincios şi modest.

Dar la ce bun să se gîndească la acest biet călăreţ acum ? Nu, ceea ce se petrecuse acum nu avea nici o asemuire cu întîmplarea de atunci. Nu putea să scape de îngrozitoarea părere de rău ce clocotea în el că-l omorîse pe Holmgeir Moisessøn. La aceasta se mai adăuga şi că putea acum să-i mulţumească lui Erlend că a rămas în viaţă. Nu ştia încă ce avea să iasă din asta, dar îşi dădea de pe acum seama că totul va fi schimbat acuma, cînd erau chit — Erlend şi cu el.

...Da, în privinţa aceasta, erau acuma chit...

Cei doi cumnaţi călăriră mai tot drumul aproape fără a-şi vorbi. Erlend spuse într-un rînd :

— A fost o greşeală din partea ta, Simon, că n-ai ieşit numaidecît pe uşă afară...

— De ce ? întrebă destul de scurt Simon. Pentru că erai tu afară ?...

— Nu... Era un ușor zîmbet în glasul lui Erlend. Ba da, și de aceea... dar nu mă gîndisem la asta... voiam să spun că prin ușa aceea strîmtă nu ar fi putut trece după tine decît cîte unul singur să te atace... Și-apoi, de multe ori este de mirare cît de repede le vine mintea la loc oamenilor cînd ies afară, sub cerul liber. Mi se pare o adevărată minune că nu s-a întîmplat decît acel singur omor.

Îl întrebă de cîteva ori pe cumnatul său de rănile lui. Simon spuse că nu simțea ceva deosebit, deși îl ardeau destul de tare.

Ajunseră la Formo seara tîrziu, și Erlend intră și el înăuntru. Îl sfătuise pe Simon să trimită ispravnicului de ținut chiar în dimineața următoare o dare de seamă asupra celor întîmplate, ca să poată cît mai curînd orîndui lucrurile în așa fel încît să aibe dreptul de a rămîne în țară. Erlend se oferea să scrie în seara asta scrisoarea pentru Simon — ale cărui răni îl împiedicau desigur să scrie el singur.

— Mîine va trebui de bună seamă să stai liniștit în pat, căci cred că vei avea puțină fierbințeală de pe urma rănilor.

Ramborg și Arngjerd erau treze și așteptau. De frig, se ghemuiseră cu picioarele sub ele pe lavița lîngă cuptorul cald ; între ele se afla un joc de șah ; s-ar fi zis că erau două fetițe.

Simon nu apucase să spună multe vorbe despre cele petrecute, că tînăra lui nevastă se și repezi la el și îl cuprinse cu brațele de gît. Ea trase fața lui spre ea și își apăsă obrazul de al lui ; apoi strînse mîinile lui Erlend cu atîta putere, încît el exclamă rîzînd că nu-și închipuise niciodată că Ramborg să aibă atîta putere în degete.

Ea vru neapărat ca soțul ei să se culce noaptea chiar în odaia aceea, să-l poată veghea ea însăși. Îl rugă aproape plîngînd să facă așa ; atunci Erlend se oferi să rămînă și să se culce cu Simon, dacă Ramborg va trimite un om la Jørundgård cu veste din partea lui, căci tot se făcuse prea tîrziu ca să pornească acasă acum :

— Și e păcat să rămînă Kristin să aștepte atît de tîrziu pe frigul ăsta, și ea tot așa mă așteaptă întotdeauna ; fetele acestea ale lui Lavrans sînt soții bune.

În timp ce bărbaţii mîncau şi beau, Ramborg şedea lipită de soţul ei. Simon o mîngiia pe braţ şi pe mînă; era puţin stînjenit şi în acelaşi timp mişcat că era atît de îngrijorată de dînsul şi că îi arăta atîta iubire. Simon se culca pe timpul postului mare în „Saemundsstuen", iar cînd cei doi bărbaţi se duseră acolo, veni şi Ramborg cu dînşii şi puse un cazan mare cu bere amestecată cu miere la încălzit pe piatra de la vatră.

Căsuţa „Saemundsstuen" era mică şi foarte veche, cu cămin bun, călduroasă şi bine apărată de vînt, lemnăria era atît de groasă, încît fiecare perete nu era făcut decît din patru bîrne. Acum era frig acolo, însă Simon aruncă un braţ bun de lemne de brad pe foc şi-i făcu semn ciinelui său să se urce în pat, să-l încălzească pentru dînşii. Traseră buşteanul de crăpat lemne şi banca la foc şi se aşezară în voie, căci erau înghеţaţi de la drum, iar cina din sala mare nu-i dezgheţase decît pe jumătate.

Erlend scrise darea de seamă pentru Simon. Apoi începură a se dezbrăca — şi fiindcă rănile lui Simon sîngerau din nou cum îşi mişca braţul, Erlend îl ajută să-şi scoată haina şi cizmele. Şi Erlend şchiopăta puţin de piciorul rănit; zicea că începenise de atîta călărie, dar că nu era nimica. Şi iar se aşezară pe jumătate dezbrăcaţi la foc: acum era bine şi cald, şi mai rămăsese încă destulă bere.

— Prea pui lucrul ăsta la inimă, cumnate, după cîte văd eu, zise Erlend într-un rînd. Şedeau moţăind cu ochii la foc. Holmgeir acesta nu era cine ştie ce om de ispravă.

— Părintele Moises n-are să fie de aceeaşi părere, zise Simon, domol. El e om bătrîn şi un preot cumsecade... Erlend încuviinţă din cap cu gravitate. Nu e plăcut să ai un asemenea om de vrăjmaş. Mai ales că locuieşte atît de aproape. Şi apoi, ştii, eu am adesea treburi prin satul acela...

— Da, dar lucruri de felul acesta se pot întîmpla fiecăruia dintre noi. Te vor osîndi să plăteşti zece sau douăzeci de mărci de aur. Da, şi după cum ştii, episcopul Halvard este foarte aspru cînd ia la spovedanie pe un vinovat de faptă năprasnică... iar tatăl flăcăului este unul dintre preoţii săi. Dar o să scapi tu cu bani şi de una şi de alta...

Simon nu spuse nimica. Erlend urmă : Iar eu voi fi nevoit desigur să plătesc despăgubiri pentru rănile pricinuite ; zîmbea ca pentru sine, și nu mai am nici un petic din pămîntul Norvegiei, în afară de gospodăria aceea de la Dovre...

— Cît este de mare Haugen ? întrebă Simon.

— Nu-mi amintesc întocmai, scrie în zapis. Dar cei de folosesc pămîntul nu dau decît puțin fin. Nimeni nu vrea să locuiască acolo, se zice că sînt dărăpănate de tot casele, și se mai spune... cred că ai auzit și tu... lumea zice că mătușa mea și domnul Bjørn, adică stafiile lor, umblă pe-acolo... Dar știu că soția mea îmi va mulțumi pentru ce-am făcut astăzi. Simon. Kristin ține la tine — ca la un frate.

Simon, care ședea mai în umbră, zîmbi abia simțit. El împinsese butucul puțin îndărăt și-și ținea mîna în dreptul ochilor, ca să-i apere de căldura focului. Lui Erlend însă îi plăcea căldura ca la pisici, ședea cît mai aproape de vatră, cuibărit pe un colț al laviței cu un braț pe spătarul ei, iar piciorul rănit întins peste rezemătoarea din partea cealaltă.

— Da, ea mi-a vorbit foarte frumos despre lucrul acesta într-o zi de toamnă, zise Simon, după un timp ; în glasul lui era o ușoară undă batjocoritoare. De altminteri, a dovedit în toamna asta cînd fiul nostru era bolnav, că-mi este o soră credincioasă, zise el cu seriozitate, dar apoi adăugă cu glasul de mai înainte : Erlend, acuma ne-am ținut de cuvînt precum am jurat față de Lavrans, să fim unul pentru altul ca frații.

— Da, zise Erlend cu naivitate. Și sînt mulțumit de ceea ce am făcut astăzi, cumnate. Rămaseră amîndoi tăcuți un timp. Apoi Erlend întinse, cu sfială, mîna spre Simon. El i-o luă și își strînseră mîinile cu putere. Apoi își desprinseră mîinile și se traseră puțin cam stînjeniți înapoi, la locurile lor.

În sfîrșit, Erlend rupse tăcerea. Șezuse vreme îndelungată cu mîna sub bărbie, cu ochii ațintiți la foc, unde acum nu se mai ridicau decît slabe flăcărui ; pîlpîiau și jucau, luminînd bucățile de lemn prefăcute în cărbune, care se prăbușeau cu mici oftaturi, grămadă. Nu mai rămăsese din tot focul decît cîțiva tăciuni negri și niței jar.

Erlend spuse foarte încet :

— Tu ai fost atît de mărinimos față de mine, Simon Darre, încît socotesc că puțini sînt bărbații care s-ar putea asemăna cu tine... Eu n-am uitat lucrul acesta...

— Taci !... Tu nu poți ști, Erlend... Singur Domnul din ceruri știe... șopti el cu temere și chinuit, ce se află în cugetul unui om...

— Da, zise Erlend tot încet și grav, toți avem nevoie de îndurarea sa... Dar oamenii judecă pe oameni după faptele lor. Iar eu... eu... Dumnezeu să te răsplătească, cumnate !

Apoi păstrară o tăcere desăvîrșită... nu cutezau să se mai miște, simțindu-se rușinați de emoția împărtășită.

Pînă ce Erlend lăsă dintr-o dată să-i cadă mîna peste genunchi, o rază vie, albastră, țîșni de la piatra pe care o purta pe degetul arătător stîng. Simon știa că inelul i-l dăduse Kristin la ieșirea din închisoare.

— Dar adu-ți aminte, Simon, de o veche zicală : că adeseori cade unuia ceea ce era hărăzit altuia, dar nimeni nu poate căpăta caracterul și însușirile altuia, zise el cu glas domol.

Simon își ridică cu o mișcare iute capul, și se împurpură încet la față. Erlend îl privi o clipă, dar își întoarse repede ochii și se roși și el ; o roșeață ciudată, gingașă, ca de fată mare se așternu peste fața sa întunecată. Ședea nemișcat, aiurit și stingherit, cu gura întredeschisă, ca un copil.

Simon se sculă cu repeziciune și se duse la pat :

— Cred că-ți place mai bine să te culci la margine, încercă el să vorbească liniștit, ca și cum n-ar fi fost nimic, dar îi tremura glasul.

— Nu... mă culc așa cum vrei tu, zise Erlend. Se sculă și el. Focul ? întrebă el zăpăcit. Vrei să-l acopăr ?... Și apucă vătraiul.

— Isprăvește o dată... și vino de te culcă, zise Simon cu glasul de adineauri. Îi zvîcnea inima atît de tare, încît abia putea vorbi.

Erlend se strecură în întuneric, fără de zgomot, ca o umbră între pături, în partea de la marginea patului și rămase neclintit și tăcut ca o jivină a pădurilor. Lui Simon îi venea să verse simțindu-l pe celălalt lîngă el în pat.

În fiecare an de Paști, Simon făcea o petrecere mare, la care poftea pe toți oamenii din ținut. Aceștia porneau spre Formo în ziua a treia de Paști, după slujbă, și rămîneau acolo pînă joi.

Kristinei nu-i plăceau prea mult aceste mari petreceri : Simon și cu Ramborg, cu rîsetele și glumele lor păreau să fie de părere că cu cît se făcea mai multă larmă și zgomot, cu atît mai bine se petrecea. Simon îi ruga întotdeauna pe oaspeții lui să ia cu dînșii copiii, argații, și pe copiii acestora, cîți puteau lipsi de acasă. În ziua întîi, totul se petrecea în pace și liniște ; atunci cei mai de vază și mai în vîrstă aveau cuvîntul, în timp ce toți cei mai tineri ascultau, bînd și mîncînd, iar copiii mici erau adunați mai mult într-o altă clădire. Dar în ziua a doua dis-de-dimineață gazda îi îndemna pe cei tineri, încă necăsătoriți, și pe copii să bea, să se veselească și să-și facă de cap ; atunci glumele cele mai neașteptate ajungeau să fie atît de sălbatice și fără de perdea, încît femeile măritate și tinerele fete se trăgeau prin colțuri și se adunau în pîlcuri și chicoteau, gata să fugă — în vreme ce multe dintre doamnele măritate și mai de vază se duceau sus, în iatacul lui Ramborg, unde mamele își adunaseră încă dinainte copiii, punîndu-i la adăpost de balamucul din sala cea mare.

Un joc de care făceau bărbații mult haz era acela de-a judecățile : citeau convocări, înaintau jalbe, aduceau la cunoștință legi și regulamente, dar toate acestea trebuiau să le facă folosind cuvintele în chip greșit și de-a-ndoaselea. Audun Torbergssøn știa pe de rost scrisoarea regelui Håkon către negustorii din Bjørgvin, despre cît li se îngăduia să ceară ca preț al unei perechi de nădragi bărbătești și cît pentru punerea unor fețe la încălțămintea femeiască, și privitor la cei ce făuresc spade și scuturi mari sau mai mici ; el însă îmbina astfel vorbele, schimbîndu-le locul, încît ajungeau să aibă înțelesuri foarte măscăroase și nerușinate. Pînă la urmă, toți vorbeau aiandala, fără să mai țină seamă de ce le ieșea din gură. Kristin își aducea aminte din copilărie că tatăl ei nu îngăduise

niciodată ca glumele acestea să ajungă pînă la batjocorirea celor legate de biserică și de slujbele bisericești. Dar încolo, lui Lavrans însuși îi păruse ceva foarte hazos cînd se lua la întrecere sărind sus pe bănci și pe mese, de unde strigau rîzînd tot soiul de vorbe grosolane celor de față.

Lui Simon îi plăceau mai mult jocuri ca acela în care cineva era legat la ochi și trebuia să caute un cuțit în cenușa vetrei sau cel în care doi ihși trebuiau să pescuiască cu gura bucățele de turtă dulce dintr-un blid de bere. În care timp, ceilalți oaspeți îi făceau pe cei doi să rîdă, așa încît berea îi stropea în toate părțile. Sau trebuiau cu ajutorul dinților să apuce și să ridice un inel dintr-o strachină de făină. Nu trecea atunci multă vreme pînă ce odaia semăna a cocină de porci.

Dar anul acela a fost o vreme neobișnuit de frumoasă de Paști. Miercuri a fost soare și cald încă de dimineață — și de îndată după gustarea de dimineață toți ieșiră afară, în curte. În loc de a face tămbălău și pozne tinerii se apucară să se joace cu mingea, să tragă la semn și să tragă la funii. Mai tîrziu se jucară de-a baba oarba și făcură hore în jurul buștеanului de crăpat lemne, iar apoi îl rugară pe Geirmund de la Kruke să cînte din gură și din harfă ; și atunci intrară cu toții, tineri și bătrîni, în joc. Era încă zăpadă pe cîmp, dar pădurea de anini era cafenie, căci era înflorită și plină de mîțișoare pe ramuri, iar soarele strălucea frumos și cald asupra fiecărui locșor. După cină, cînd lumea ieși afară, răsuna de pretutindeni ciripit de păsări : atunci ei hotărîră să aprindă un foc pe cîmp, de partea cealaltă a fierăriei — și cîntară și jucară cu toții pînă după toiul nopții. A doua zi, oamenii se sculară tîrziu și porniră spre casele lor mai cu zăbavă ca în alte rînduri. Cei din Jørundgård obișnuiau să plece ultimii, și acum Simon îi convinsese pe Erlend și pe Kristin să mai rămînă încă o zi ; cei de la Kruke urmau să rămînă la Formo toată săptămîna.

Simon însoțise ultimul grup de oaspeți pînă la drumul mare. Soarele de seară lumina frumos gospodăria lui, pe povîrnișul dealului ; era încălzit și vesel de băutură și de zgomotul petrecerii, în timp ce se întorcea, pe aleea ce ducea spre casă unde îl aștepta tovărășia plăcută a unui cerc restrîns de rude și prieteni de aproape, rămași după

plecarea numeroșilor oaspeți de la petrecere, și se simți atît de mulțumit și cu inima ușoară, cum nu mai fusese de mult.

Jos pe cîmp, lîngă fierărie, se apucaseră să aprindă din nou focul fiii lui Erlend, copiii mai mari ai lui Sigrid, feciorii lui Jon Dålk și propriile sale fete. Simon rămase aplecat peste zăplaz să se uite la ei. Rochia purpurie a Ulvhildei, rochia ei de sărbătoare, era luminată de soare ; fetița alerga de ici-colo, sărea și tîra crăci de zvîrlit pe foc : și acum căzuse, cît era de lungă ! Tatăl strigă rîzînd la dînșii, dar ei nu-l auzeau.

În curte, două slujnice, puse să păzească pe copiii mai mărunței, ședeau cu spatele la peretele iatacului femeiesc și se încălzeau la soarele de seară, care se oglindea și ardea ca aurul topit în gemulețul din dreptul lor. Simon o ridică sus de tot pe micuța Inga Geirmundsdatter și apoi o luă în brațe :

— Nu vrei să cînți ceva pentru mine, micuță, dragă Inga... Atunci îi dădură ghes și fratele ei și Andres, care doreau să fie săltați și ei în sus.

Apoi, fluierînd, urcă scara spre pălimarul odăii de sus. Soarele lumina așa de frumos încăperea, ușa era deschisă, o liniște fericită părea să domnească acolo. La capătul mesei, Erlend și Geirmund ședeau aplecați asupra harfei, căreia îi puneau strune noi : cornul cu mied era în fața lor, pe masă. Sigrid stătea culcată pe pat și îi dădea să sugă ultimului ei născut ; Kristin și Ramborg ședeau alături de dînsa : pe scăunelul dintre cele două surori se afla o cupă de argint.

Simon își umplu cupa sa aurită cu vin, se duse la pat și îi dădu să bea Sigridei.

— Văd că toată lumea își potolește setea, afară de tine, surioara mea !...

Ea se ridică, zîmbind, într-un cot și luă cupa. Pruncul scoase un țipăt de supărare că fusese stingherit.

Simon se așeză pe bancă, tot fluierînd ușurel și ascultînd cu jumătate de ureche la vorbele celorlalți. Sigrid și Kristin vorbeau de copiii lor ; Ramborg tăcea, jucîndu-se cu o morișcă de a lui Andres. Bărbații de lîngă masă meșteream la harfă și o încercau. Erlend cînta o melodie înce-

tișor, Geirmund găsi sunetul potrivit la harfă și cîntă și el refrenul după Erlend ; aveau amîndoi glasuri frumoase.

Peste un timp, Simon ieși afară pe pălimar, se aplecă deasupra stîlpilor încrestați și privi în jos. De la grajd, veneau veșnicele mugete de foame. Dacă mai ținea vremea asta bună, desigur că nu va fi lipsă atît de mare de nutreț în primăvara asta.

Kristin veni în urma lui.

N-avea nevoie să se întoarcă să vadă, îi cunoștea pasul ușor. Ea păși pe pălimar și stătu lîngă el în lumina asfințitului de soare.

Ce frumoasă și gingașă era : niciodată n-o văzuse atît de frumoasă ! Și deodată i se păru ca și cînd s-ar ridica și ar pluti în lumina aceasta... trase adînc aerul în plămîni — ce minunat lucru să trăiești ! O bucurie bogată și luminoasă se revărsa din inima lui.

Ea era prietena lui cea dragă, și toat gîndurile lui apăsătoare și amare din trecut nu mai erau acum decît niște prostii, aproape uitate. „Biata mea prietenă, de-aș putea să-ți fac tot binele ! Ca să te văd iar fericită, mi-aș jertfi cu dragă inimă viața, numai să te pot ajuta..."

Da, căci, vai, vedea el bine că obrazul ei frumos era trecut și istovit. Avea acuma multe cute mici sub ochi, pielea ei își pierduse culorile și frăgezimea ; era mai aspră, arsă de soare și sub pîrguiala arămie se vedea că pălise. Dar în ochii lui ea rămînea aceeași de întotdeauna, căci ochii ei mari, cenușii, gura gingașă, cu buze subțiri și bărbia mică, rotunjită, precum și firea ei liniștită, tăcută, erau tot ce întîlnise el mai frumos pe lumea aceasta.

Și era plăcut să o vadă din nou îmbrăcată cum se cuvine unei femei de înaltă obîrșie. Vălul mic, subțire de mătase, îi acoperea numai pe jumătate părul castaniu-auriu, cosițele erau ridicate pe cap și vălătucite în dosul urechilor ; acum erau fire albe prin păr, dar nu făcea nimic. Purta o rochie de catifea sinilie, de toată frumusețea, tivită cu hermină, adînc răscroită la gît, și în jurul umerilor și la piept, așa încît semăna cu benzile unui ham. Îi ședea minunat de bine rochia aceasta ! Dedesubt avea o rochie subțire de culoarea nisipului galben, strînsă pe trup pînă sus de tot la gît și pînă la încheietura mîinilor, și încheiată cu

o sumedenie de nasturi mici auriți. Aceștia îl mișcau adînc pe Simon ; să ierte Dumnezeu, dar toți năsturașii aceștia auriți îl bucurau ca vedenia unei cete de îngerași.

Simțea zvîcnirile puternice, dar liniștite ale inimii sale. Parcă lunecase ceva de pe dînsul, ca niște lanțuri din care s-ar desface. Visele rele, urîte, toate acestea nu erau decît năluciri ale nopții, iar acum iubirea lui se desfăta la lumina zilei.

— Mă privești atît de ciudat, Simon... de ce zîmbești în felul acesta ?...

Omul rîse domol și un pic glumeț, dar nu răspunse. Jos, se întindea valea plină de lumina aurie a soarelui-apune ; venea un ciripit de păsările dinspre marginea pădurii, apoi se auzi glasul limpede al mierlei de undeva de sus, departe. Și aici era ea, caldă de soare, strălucind în veșmintele ei frumoase ; scăpase de casele întunecoase și reci și de veșmintele ei groase și grele, cu miros de sudoare și de trudă. „Ce bine îmi pare, Kristin, să te văd din nou astfel..."

Îi luă mîna de pe marginea pălimarului și o ridică spre fața lui :

— Ce frumos este inelul acesta. Îi suci un pic inelul pe deget și apoi dădu drumul mîinii Kristinei ; era aspră și roșie acum mîna ei. Ce-ar putea face ca să dreagă răul ce se făcuse acestei mîini mici, odinioară atît de frumoasă, cu degetele lungi și subțiri ?

— Iată-i pe Arngjerd și pe Gaute, zise Kristin. Iar se ceartă, ca întotdeauna, ăștia doi.

De jos, veneau glasuri ascuțite și supărate. Fata striga cu amărăciune :

— ...Da, tocmai ție ți se cade să-mi amintești de lucrul acesta !... Mi se pare că este o mai mare cinste pentru mine să fiu fata din flori a tatălui meu, decît este pentru tine să fii fiul legitim al tatălui tău !

Kristin se răsuci scurt și coborî în fugă treptele. Simon, care o urmă, auzi răsunînd două-trei palme și o văzu sub pălimar zgîlțîindu-l pe fiul ei de umeri.

Cei doi copii, cu ochii în pămînt, roșii la obraz, stăteau tăcuți și îndărătnici.

— Văd că știi cum trebuie să se poarte cineva la un ospăț, Gaute, ne faci cinste tatălui tău și mie...

Gaute nu își ridică privirile din pămînt. Răspunse cu glas scăzut și mînios :

— Mi-a spus niște vorbe, nu vreau să le repet.

Simon își apucă fiica de sub bărbie și o sili să-și ridice privirile. Arngjerd se înroșea din ce în ce mai mult și clipea din ochi sub căutătura tatălui ei.

— E adevărat ! zise și se desprinse de mîna lui Simon... i-am amintit lui Gaute că tatăl său a fost osîndit ca un ticălos și un trădător al regelui său... dar el spusese mai întîi... că dumneata, tată, ești un trădător și că poți mulțumi lui Erlend că ți-ai păstrat averea, și libertatea, și moșia aceasta...

— Credeam că ești destul de mare acum, ca să nu te lași întărîtată de vorbe copilărești pînă într-atît încît să-ți uiți buna-creștere și legăturile de rudenie... Simon împinse fata în lături, supărat, și întorcîndu-se spre Gaute, întrebă stăpînit :

— În ce fel, Gaute, socotești că l-am înșelat pe tatăl tău ? Simt de la o vreme încoace că ești supărat pe mine... acum trebuie să-mi spui de ce.

— Asta o știi dumneata !

Simon scuturâ din cap. Atunci băiatul strigă, scos din fire de fierberea din el :

— Scrisoarea aceea din pricina căreia l-au pus pe tata la cazne, ca să-l silească să spună cine e cel ce și-a atîrnat pecetia sa dedesubtul scrisorii — eu am văzut-o ! Eu sînt cel care am fugit cu ea și am ars-o...

— Tu să taci ! Erlend se apropiase. Era alb ca varul la față, pînă și buzele ; iar ochii îi scăpărau.

— Nu, Erlend, e mai bine să lămurim acuma lucrurile. Se pomenea de numele meu în scrisoarea asta ?

— Tu să taci ! Tatăl îl apucă furios pe Gaute de piept și de umăr. Am avut încredere în tine, băiatule ! Ai merita să te ucid...

Kristin și cu Simon se puseră între dînșii. Băiatul se smuci și căută apărare la mama sa. În timp ce se ascundea îndărătul brațului ei, strigă iute ca fulgerul, cu totul scos din fire :

— Am deschis-o și m-am uitat la peceți, înainte de a o arde... tată ! M-am gîndit că s-ar putea ivi ziua cînd să-ți pot fi de folos cu aceasta...

— Să te ajungă blestemul lui Dumnezeu. Un hohot usucat zgudui trupul lui Erlend.

Și Simon se făcuse alb la față, dar peste o clipă se făcuse roșu aprins de rușine pentru cumnatul său. Nu îndrăznea să se mai uite la dînsul ; umilința pe care o îndura cumnatul său îi făcea rău și lui Simon...

Kristin rămase pironită locului, încă apărînd cu brațele pe fiul ei. Dar în capul ei, gîndurile se înlănțuiau cu iuțeala fulgerului :

Erlend avusese în păstrare pecetea lui Simon un scurt timp în primăvara asta ; cumnații vînduseră laolaltă adăpostul pentru bărci de la Veøy al lui Lavrans, către mănăstirea din Holm. Erlend însuși spusese că vînzarea aceasta nu era îngăduită de lege, dar că pesemne că nimeni nu se va plînge de asta. El îi arătase pecetea și-i spusese că Simon ar fi putut să-și îngăduie cheltuielile unei peceți mai frumos gravate ; toți cei trei frați își făcuseră peceți după cea a tatălui lor. numai scrisul din jur se osebea. Însă a lui Gyrd era mult mai frumos lucrată, zicea Erlend... Gyrd Darre... de la acesta Erlend îi adusese ei salutări în ultimele două rînduri, cînd fusese prin munții din partea de miazăzi. Ea își amintea că se mirase că Erlend îl cercetase pe Gyrd la Dyfrin ; ei nu se văzuseră decît o singură dată la nunta lui Ramborg. Ulv Saksessøn era cumnatul lui Gyrd Darre, făcuse parte din conspirație.

— Poate că n-ai văzut bine, Gaute, zise Simon încet, dar hotărît.

— Simon ! Fără să-și dea seama, Kristin apucase mîna soțului ei. Nu uita... că nu ești singurul care poartă herbul acesta pe pecetea sa...

— Taci ! Și tu începi acuma !... Erlend se smuci de lîngă soția sa cu un fel de strigăt de deznădejde și se repezi prin curte spre grajd. Simon îl urmă în fugă :

— Erlend, e vorba de fratele meu ?...

— Dă-le de știre băieților și urmați-mă, strigă Erlend către soția sa.

Simon îl ajunse din urmă în ușa grajdului ; îl apucă de braț :

— Erlend, e vorba de Gyrd ?... Erlend nu răspunse și încercă să se desfacă din strînsoarea celuilalt. Obrazul lui

era straniu de încordat și alb ca de mort. Erlend... răspunde-mi... fratele meu a luat parte la aceste consfătuiri ?

— Poate că vrei și tu să-ți moi spada în sîngele meu ? mîrîi Erlend, iar Simon simți cum celălalt tremura din tot trupul în timp ce se luptau.

— Asta știi bine că nu doresc — și Simon îi dădu drumul și se dădu înapoi pînă la canatul ușii. Erlend, pe patimile Mîntuitorului, spune-mi dacă lucrurile stau astfel ?

Erlend îl trase pe Svarten afară, încît Simon trebui să se dea în lături din dreptul ușii. Un argat îndatoritor aduse șaua și zăbala, Simon le luă pe amîndouă și îl trimise pe om afară, iar Erlend le luă din mîinile lui Simon.

— Erlend, acuma cred că poți să-mi spui !... Mie ! Nici el nu-și dădea seama de ce cerșea așa, parcă ar fi fost în joc viața lor. Erlend, răspunde-mi... în numele suferințelor lui Cristos, cer lucrul acesta de la tine... Vorbește, omule !

— N-ai decît să crezi mai departe ceea ce ai crezut pînă acum, zise Erlend cu glas scăzut și tăios.

— Erlend, eu nu am... crezut nimic...

— Știu ce ai crezut — și Erlend se aruncă în șa. Simon apucă calul de frîu ; calul se ridică în două picioare. Dă drumul calului... ori trec peste tine, spuse Erlend.

— Atunci am să-l întreb pe Gyrd... plec chiar mîine călare spre miazăzi... pe Dumnezeul meu, Erlend, trebuie să-mi spui.

— Da, de la dînsul vei primi desigur răspuns, zise batjocoritor Erlend ; își struni armăsarul și Simon trebui să sară la o parte. Erlend țîșni din curte ca un nebun.

Simon o întîlni pe Kristin în mijlocul curții ; era cu blana pe ea. Gaute mergea lîngă dînsa și purta sacul cu veșmintele lor. Ramborg o însoțea pe sora ei. Băiatul își ridică o clipă ochii, speriat și zăpăcit, apoi întoarse capul. Dar Kristin îl privi în față pe Simon, cu ochii ei mari, întunecați de jale și supărare :

— Cum ai putut crede așa ceva despre Erlend ?

— N-am crezut nimic, zise Simon întărîtat. Mi-am închipuit că băiatul ăsta vorbește alandala, prostește.

— Nu, Simon, nu vreau să mă însoțești, zise Kristin încet.

El văzu că era nespus de jignită și întristată.

Seara, cînd rămase singur cu soția sa, în încăperea cea mare — se dezbrăcau, iar fetele dormeau în patul celălalt — Ramborg întrebă deodată :

— Nu știai nimic de lucrurile astea, Simon ?

— Nu ! Dar tu știai ? întrebă el zvîcnindu-i inima.

Ramborg se apropie și se opri tocmai în lumina lumînării de pe masă. Era pe jumătate dezbrăcată, în cămășuță și corsetul cu șireturi, cu părul inelat atîrnîndu-i în jurul obrajilor.

— Ei... știam sau bănuiam eu ceva. Helga era așa de ciudată... Un fel de zîmbet îi schimonosi fața și părea că tremură de frig. Spunea că vin timpuri noi acum în Norvegia. Boierii mari... Ramborg zîmbi iarăși pieziș și încordat... vor avea la noi aceleași drepturi ca în alte țări. O să fie iarăși numiți cavaleri... baroni... Mai tîrziu, văzînd că lupți să-i aperi cu o rîvnă atît de mare... lipseai de-acasă aproape tot anul și nu-ți găseai vreme să treci să mă vezi la Ringheim, unde așteptam să nasc pe copilul tău, atunci m-am gîndit că poate vei fi știind tu... că pe lîngă Erlend mai sînt și alții...

— Ha, ha ! Cavaleri și baroni ! Rîsul lui Simon fu scurt și amărît.

— Tot ce făceai era numai de dragul Kristinei ?

Simon se uită la fața albă, ca degerată a lui Ramborg ; era cu neputință să se prefacă că nu înțelege ceea ce voise dînsa să spună. Cu deznădejde și înciudare strigă :

— Da.

Apoi i se lămuri în minte : „E nebună, și eu sînt nebun. Erlend la fel... nebun ; toată lumea și-a pierdut mințile astăzi... Dar de-acuma, gata ; s-a isprăvit."

— Da, am făcut-o de dragul surorii tale, grăi el liniștit, și de dragul acelor copii, care nu aveau alte rude mai apropiate decît pe mine ca să-i apere. Și de dragul lui Erlend, deoarece făgăduisem să ne fim credincioși unul altuia ca frații... Dar acum să nu începi și tu să te porți ca o proastă... căci ar fi prea mult pe ziua de astăzi în curtea asta... încheie el, sărind în picioare și aruncînd pantoful pe care și-l scosese, în perete.

Ramborg se duse și îl ridică de pe jos ; se uita la stîlpul pe care îl nimerise :

— Prea de tot din partea lui Torbjorg, că nu s-a gîndit... să spele de funingină peretele înainte de sărbători... eu am uitat să-i spun. Ramborg șterse pantoful — erau cei mai buni pantofi ai lui Simon, cu vîrfuri lungi și tocurile roșii ; îl luă și pe celălalt și-i strînse pe amîndoi în lada lui cu îmbrăcăminte. Dar Simon băgă de seamă că-i tremurau grozav mîinile în timp ce făcea lucrul acesta.

El se apropie de ea și o luă în brațe. Ea se strînse la pieptul lui, tremurînd de plîns stăvilit și-i șopti că se simte foarte ostenită.

Peste o săptămînă, Simon porni călare, însoțit de unul din argații săi, spre miazănoapte, prin Kvam. Înaintau cu greu prin ninsoarea deasă și umedă. Pe la ceasul prînzului, ajunseră la casa cea mică de la drumul mare, unde era un han pentru călători.

Femeia ieși afară și îl rugă pe Simon să poftească în odaia ei ; numai oamenii de rînd erau poftiți în cîrciuma propriu-zisă. Hangița îi scutură blana udă și o puse la uscat, atîrnînd-o de o bîrnă de lîngă vatră, în vreme ce vorbea :

— Ce vreme groaznică, vai de cai. Desigur că fusese nevoit să meargă pe drumul ocolit, doar nu se putea trece prin lacul Mjøs acum ?

O... ba da... dacă ți s-a urît cu viața, atunci...

Femeia și copiii din preajma ei rîseră din toată inima. Cei mari își făcură de lucru înăuntru cu adusul lemnelor și al berii, cei mici se ghemuiră jos, lîngă pragul ușii. Obișnuiau să primească cîțiva gologani de la Simon Bonde [1] din Formo, cînd acesta adăsta aici, iar dacă se brodea să aibă ceva bun adus de la Hamar pentru copiii săi de acasă, le dădea și lor să guste. Dar astăzi nu părea să-i bage în seamă.

Ședea pe laviță, aplecat, cu mîinile pe genunchi ; privea în focul din vatră și răspundea cînd și cînd ploii de cuvinte ce ieșeau din gura femeii, cu cîteva zgîrcite vorbe. Atunci ea îi spuse că Erlend Nikulausson se află la Granheim astăzi, căci era tocmai ziua hotărîtă ca proprietarii alodiali să plătească foștilor stăpînitori ai locului cea dintîi rată a prețului de răscumpărare. Să trimită pe unul din

[1] Bonde = Țăranul (poreclă).

copii la cumnatul său cu vorbă din partea lui ca să se însoțească la întorsul acasă ?

Simon răspunse că nu. Să-i dea ceva de mîncare și apoi voia să doarmă puțin.

...Avea tot timpul să-l întîlnească pe Erlend. Ceea ce avea de gînd să-i spună, voia să-i spună de față cu Gaute. Era mai bine să nu vorbească decît o singură dată despre lucrul acesta.

Argatul Sigurd se aciuise în bucătărie în timp ce hangița pregătea mîncarea. Da, un drum anevoios, și pe deasupra stăpînul său se purtase ca un taur înfuriat, tot drumul. De obicei Simon Andressøn asculta cu plăcere toate știrile noi din satul său, pe care le aflau argații lui care treceau pe la Dyfrin. Avea de obicei în slujba sa cîte unul ori mai mulți de la Raumarike : lumea venea și dorea să intre în slujbă la dînsul : era cunoscut ca un om prietenos și darnic, vesel și cîtuși de puțin înfumurat față de slugile sale. Dar singurul lucru pe care i-l spusese stăpînul său lui Sigurd în drumul acesta fusese ca să-și țină gura.

Se sfădise cu frații săi, nici nu vrusese măcar să înnopteze la Dyfrin ; își căutase un adăpost pe timpul nopții la o gospodărie ce se afla mai departe, în vecinătatea satului. Domnul Gyrd, da, regele îl înălțase la rangul de cavaler, acum, de Crăciun... Domnul Gyrd ieșise afară în curte și îl rugase atît de stăruitor pe Simon Andressøn să rămînă, dar el de-abia voise să-i răspundă fratelui său. Și domnii din odăile de sus făcuseră atîta gălăgie, urlaseră și strigaseră atît de tare, căci domnii Ulv Saksessøn și Gudmund Andressøn se aflau la ei la moșie, încît lumea se speriase cu totul. Dumnezeu să știe de ce ajunseseră să se certe așa...

Simon trecu prin dreptul ușii de la bucătărie și se opri o clipă, privind înăuntru. Sigurd zise la repezeală că așteptă să-i dea o sulă și o catarămă ca să se apuce să dreagă cureaua de la șa, care se rupsese de dimineață.

— Țineți astfel de lucruri în bucătărie, aici, în gospodăria asta ?... zise Simon cu glas batjocoritor și apoi își văzu de drum. Sigurd scutură din cap și făcu un semn către femeie, după ce se depărtă stăpînul său.

Simon împinse la o parte farfuria cu mîncare și rămase așezat : era prea obosit ca să se scoale. Dar peste un timp,

totuși, se duse de se trînti pe pat — așa, încălțat cu cizme și cu pinteni cum se afla ; apoi însă i se păru că e totuși păcat : patul era curat și bun, deși era al unor oameni de rînd. Se ridică pe jumătate și-și scoase cizmele. De bună seamă că va dormi acum, deșelat și obosit cum era și ud pînă la piele și înfrigurat ; iar obrazul îi ardea, după lunga călătorie pe vreme rea.

Se strecură sub plapumă, întoarse și învîrti pernele, care miroseau a pește. Dar somnul nu se apropia și de el. Atunci se ridică într-un cot și gîndurile începură iarăși să i se învîrtejească prin cap. Atît îl încercuiseră gîndurile în zilele acestea, că se simțea ca un animal care se tot rotește între zăbrelele cuștii lui.

Chiar dacă Erling Vidkunssøn ar fi știut că și Gyrd și Gudmund Darre ar putea să-și piardă averile și să fie în primejdie, dacă Erlend Nikulaussøn ar fi silit să vorbească — faptul că el încercase prin toate mijloacele să capete ajutorul cavalerului de la Bjarkø nu putea să înrăutățească întru nimica lucrurile. Ba, mai curînd dimpotrivă, un om este dator să stea alături de frații săi pînă și la moarte, la nevoie. Dar ar fi fost bucuros să afle în ce măsură avea cunoștință Erling de lucrul acesta. Simon cîntări și chibzui pro și contra. Cu totul neștiutor că se urzea o răscoală nu putuse să fie. Dar cît știa anume, asta era altă treabă... Oricum, Gyrd și Ulv nu păreau a ști dacă el știa sau nu că și dînșii sînt amestecați în socoteala asta. Dar Simon își amintea că Erling îi pomenise de feciorii lui Haftor și îl povățuise să ceară ajutorul lor, căci cei ce aveau temeiuri de a se teme de ceva erau mai curînd prietenii acestora... Băieții lui Haftor erau nepoții de soră ai lui Ulv Saksessøn și Helga. Iar nasul este mai aproape de ochi !... [1]

Dar chiar dacă Erling Vidkunssøn ar fi crezut că Simon se gîndește și la frații săi, ceea ce făcuse el nu putea fi privit mai rău. Iar Erling putea foarte bine să-și fi închipuit de asemenea că Simon nu știa nimic despre primejdia în care intraseră frații săi. De altfel, spusese el însuși ; Simon își amintea că spusese lui Stig că nu crede să izbutească prin cazne să-l facă pe Erlend să vorbească.

[1] Zicală norvegiană.

Căci s-ar fi putut totuși să fie îndrituiți de a se teme de gura lui Erlend. Și chiar dacă ar fi tăcut cu toate cazne le și închisoarea îndurată, el era în stare mai tîrziu să se dea de gol printr-o vorbă scăpată. Lucrul acesta n-ar fi fost de mirare la el...

Și totuși, poate că lucrul acesta era singurul de care puteai fi sigur că Erlend nu-l va face. Era tăcut ca o piatră de fiecare dată cînd convorbirea ajungea la subiectul acesta, tocmai pentru că se temea să nu fie ispitit să-și dea drumul la gură. Simon înțelegea că în privința aceasta lui Erlend îi era o teamă cumplită, aproape copilăroasă, de a-și călca cuvîntul dat ; o teamă copilăroasă, căci faptul că el însuși dăduse în vileag toată urzeala față de țiitoarea sa, nu-i părea lui Erlend a fi o pată atît de mare pe cinstea sa. Părea a socoti că un lucru de felul acesta se poate întîmpla celui mai cumsecade om. Atîta timp cît își ținea gura, el credea că scutul său era nepătat și cuvîntul necălcat ; iar Erlend ținea foarte mult la cinstea lui — în măsura și în felul în care înțelegea el cinstea și bunul nume. Erlend își pierduse cu totul cumpătul de deznădejde și de amărăciune numai la gîndul că unii din părtașii săi puteau fi dați în vileag de vorbele spuse de un copil al celui mai apropiat neam al bărbaților acestora ; acuma, după atîta vreme cînd acest lucru nu le mai putea dăuna acelor bărbați pe care îi acoperise cu prețul vieții, a cinstei și a averii lui.

Dacă se întîmpla să iasă rău, Erlend jurase pe cruce în fața celor care făcuseră legămînt cu dînsul în treaba asta, că va lua asupra lui totul. Dar e ciudat că niște oameni în toată firea și deștepți la minte se puteau bizui pe un asemenea jurămînt ; Erlend desigur că nu putea să hotărască în privința aceasta. Acuma, cînd știa totul despre această urzeală, lui Simon i se păru că este cea mai mare nebunie de care a auzit vorbindu-se vreodată. Erlend era gata să se lase rupt în bucăți, mădular cu mădular, decît să-și calce jurămîntul. În schimb, taina se afla în mîinile unui băiețel de zece ani, tot din pricina lui Erlend. Și desigur că dacă Sunniva Olavsdatter nu aflase mai mult decît aflase, ăsta nu era meritul lui... Putea oare cineva să-l înțeleagă pe un astfel de om ?...

Așa că dacă crezuse pentru o clipă — ei da, lucrul acela pe care Erlend și nevastă-sa presupuneau că el îl crezuse — Dumnezeu îi era martor că explicația aceasta era cea mai ușoară atunci cînd Gaute venise să spună că văzuse pecetea lui pusă sub scrisoarea de trădare. Iar cei doi nu trebuiau să uite că el mai știa unele lucruri despre Erlend Nikulaussøn, așa că era destul de îndreptățit să n-aibă în el o încredere deplină. Dar ei uitaseră fără îndoială de mult cum îi surprinsese odată și cum privise pînă în fundul nerușinării lor.

Așa că n-avea nici un rost să stea aici și să se rușineze ca un ciine bătut că păcătuise în gînd împotriva lui Erlend. Dumnezeu îi era martor că nu dorea să creadă ceva rău despre cumnatul său ; se simțise destul de nefericit cînd îi venise gîndul acela, și și-ar fi dat singur seama că era un gînd prostesc, chiar și fără vorbele spuse atunci de Kristin. Aproape tot atît de repede cum îi venise bănuiala că Erlend ar fi folosit pecetea lui, simțise că Erlend n-ar fi putut niciodată face așa ceva. Erlend nu se făcuse niciodată vinovat de o faptă necinstită, cu premeditare.

Simon se perpelea în pat și ofta. Îl înnebuniseră de-a binelea cu toate vorbăriile acestea. Îl chinuia gîndul că Gaute ani de-a rîndul crezuse astfel de lucruri despre dînsul, dar n-avea nici un rost să pună atît de mult la inimă faptul acesta. Cu toate că îi era drag băiatul — și dragi îi erau toți băieții Kristinei — dar trebuia să-și aducă aminte că nu era decît un copil și să nu țină atît seama de ce gîndește el despre dînsul !

Și de ce să clocotească astfel de supărare, cînd se gîndea la oamenii aceia, care puseseră mîna pe minerul spadei lui Erlend și juraseră să-l urmeze pe el ca șef al lor ? ! Dacă oamenii aceștia fuseseră niște oi și se lăsaseră orbiți de meșteșugul de a vorbi al lui Erlend și de firea sa semeață, încît putuseră crede că omul acesta era o bună căpetenie, atunci nici o mirare că ei se purtaseră ca niște oi speriate cînd lucrurile au luat o întorsătură proastă. Totuși, simțea că îl cuprinde amețeala cînd se gîndea la cele pe care le aflase acum la Dyfrin, atîția bărbați se încumetaseră să pună pacea țării și bunăstarea lor în mîinile lui Erlend... și Haftor Olavssøn și Borgar Trondssøn !... Și nici unul nu

cutezase să se înfățișeze regelui și să-i ceară să se acorde lui Erlend o pedeapsă onorabilă și garantarea bunurilor sale alodiale. Erau atît de mulți la număr încît dacă ar fi fost uniți ar fi izbutit în privința aceasta cu ușurință. Marii boieri din Norvegia erau mai puțini la minte și la îndrăzneală bărbătească decît crezuse el.

Și mai era supărat și fiindcă fusese ținut cu totul deoparte de consfătuirile acestea ale lor. Nu că ar fi izbutit să-l tragă și pe dînsul într-o astfel de urzeală lipsită de cap, ci supărat era pentru că atît Erlend cît și Gyrd lucraseră doselnic și îi ascunseră lucrurile acestea. Doară era la fel de bun boier și dînsul ca oricare dintre ceilalți și nu era mică trecerea lui în ținutul unde era cunoscut. Lui Gyrd îi dădea într-un anume fel dreptate. Ținînd seama de felul în care Erlend pierduse calitatea de căpetenie a lor, omul nu putea să ceară ca tovarășii săi să iasă în față și să mărturisească legătura lor cu dînsul. Simon știa că dacă l-ar fi găsit pe Gyrd singur acasă, nu ar fi fost nevoit să se despartă în acest fel de frații săi. Dar acest cavaler Ulv, care își întindea lungile sale picioare arătînd cu de-amănuntul ce prostie făcuse Erlend, acum după ce totul se săvîrșise ! Și apoi luase Gudmund cuvîntul. Mai înainte vreme nici Gyrd, nici el însuși nu îi îngăduiseră să aibă vreo părere potrivnică cu a lor, acestui frate mai mic al lor. Dar de cînd se însurase cu ibovnica preotului, care mai fusese și ibovnica lui, bătatul acesta se făcuse un înfumurat și un fudul ; Simon văzuse roșu înaintea ochilor văzîndu-l așa pe Gudmund : vorbea cu atîta trufie, iar mutra lui rotundă și rosie semăna într-atît cu un șezut de copil, încît lui Simon îi venea să-i tragă palme. În cele din urmă, nici nu mai știa ce le spunea celor trei.

...Și acum erau certați pe totdeauna. Îi sîngera inima cînd se gîndea că se rupsese legătura de sînge dintre dînșii, care erau din același os. Se simțea sărăcit. „Vai de cel ce este singur"... [1]

Dar, cum-necum, înțelesese dintr-o dată — în toiul celui mai aprig schimb de cuvinte, nu știa nici el cum — că felul resemnat și închis de a fi al lui Gyrd nu se datora

[1] Zicală norvegiană.

numai temerii lui de a tulbura liniștea casnică, nu, ci, îi fulgeră deodată în minte lui Simon, fiindcă Gyrd o iubea încă pe Helga ; aceasta îi lua toată puterea și hotărîrea. Și, într-un chip neînțeles și tainic, Simon se simți cuprins de ciudă și furie oarbă împotriva... ei, da, împotriva întregii vieți.

El își ascunse capul în palme. Da, ei fuseseră copii buni și ascultători. Și Gyrd și el prinseseră lesne drag de miresele pe care tatăl lor le alesese pentru ei. Atît de frumos le vorbise într-o seară bătrînul, încît pînă la urmă ajunseseră amîndoi sfioși de tot. Le vorbise despre căsnicie, despre prietenia și credința dintre soții cinstiți și cumsecade, iar la sfîrșit tatăl lor le ceruse să facă rugăciuni și slujbe pentru mîntuirea sufletului său. Păcat că tatăl lor nu-i povățuise cum să-și uite suferința cînd prietenia s-a rupt, cinstea a murit, iar credința dintre ei .. ajuns un chin ascuns și rușinos, atunci cînd nu a mai rămas din legătura făcută decît o rană sîngerîndă ce nu se mai poate tămădui niciodată...

După slobozirea din temniță a lui Erlend, Simon avusese parte de un fel de liniște, numai pentru că un om nu poate să îndure atîta suferință cîtă îndurase el la Oslo atunci. Sau se întîmplă ceva, sau lucrurile se îndreaptă de la sine.

Nu se bucurase de loc cînd ea se mutase cu soțul ei la Jørundgård, împreună cu toți copiii, iar el era nevoit să se întrunească cu ei, să păstreze prietenia și rudenia. Dar se învățase cu gîndul acesta ; era mult mai rău cînd fusese silit să locuiască cu dînsa la un loc, căci este de neîndurat pentru un bărbat să locuiască împreună cu femeia pe care o iubește, cînd ea nu-i este soție ori rudă după sînge. Cît despre cele întîmplate între dînsul și Erlend în seara aceea în care serbaseră ieșirea cumnatului său de la închisoare, trăsese cu buretele peste asta : era lucru limpede că Erlend nu înțelesese decît pe jumătate și acum nu se mai gîndea desigur la lucrul acesta de loc. Erlend uita nemaipomenit de ușor. Iar el însuși își avea gospodăria, soția și copiii de care se bucura.

Se liniștise într-un anume fel. Nu era vinovat că o iubea pe sora soției sale. Îi fusese odată logodnică, nu el

își călcase cuvîntul față de dînsa. Atunci cînd își dăduse inima Kristinei Lavransdatter, așa era dator să facă, căci ea era menită să-i fie soție. Că o luase pe sora ei... asta era vina lui Ramborg și a lui Lavrans. Oricît de înțelept fusese Lavrans, nu îi venise în gînd să-l întrebe pe Simon dacă uitase. De altfel, el știa că nu ar fi îngăduit nici lui Lavrans să-l întrebe lucrul acesta.

El nu era făcut să uite. Așa era el, n-avea ce face. Dar nu spusese niciodată o singură vorbă pe care nu ar fi trebuit să o rostească. El nu era vinovat dacă diavolul îi dădea ghes cu năluciri și vise care jigneau legăturile de sînge. El nu se lăsase niciodată de bunăvoie pradă gîndurilor de dragoste vinovată. Și se purtase cu dînsa și cu ai ei ca un frate credincios. Asta o știa și el.

Pînă la urmă, izbutise oarecum să se împace cu soarta lui. Atîta vreme cît știa că el era cel ce îi ajutase pe cei doi de acolo, pe Kristin și pe bărbatul pe care ea îl alesese în locul lui. Totdeauna fusese nevoită să se sprijine de el.

Acuma totul era schimbat. Kristin își primejduise viața și mîntuirea sufletului ei ca să scape de la moarte pe fiul lui. Parcă toate rănile vechi se redeschiseseră cînd îi îngăduise să facă lucrul acesta.

Și apoi ajunsese să își datorească viața lui Erlend.

Iar drept mulțumire, îl jignise — fără să vrea și numai în gînd, dar totuși!

„...et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris." [1] Ciudat lucru că împăratul ceresc nu ne învățase să ne rugăm și astfel: *„sicut et nos dimittimus creditoribus nostris* [2]". Nu știa dacă era latinească adevărată, nu fusese niciodată destoinic la limba aceasta. Dar știa că întotdeauna fusese în stare să-i ierte pe greșiții săi. I se părea mult mai greu să-i ierte pe cei față de care era îndatorat... Iar acum, cînd erau chit — el și cei doi — simțea toată pizma aceea veche, pe care o călcase ani de-a rîndul în picioare, reînviind din nou.

Nu mai putea de aici înainte să-l scoată din gîndurile lui pe Erlend, acest prostănac care nu știa să vadă nimic

[1] „...și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri.

[2] „...precum și noi iertăm pe cei față de care am greșit."

și să învețe nimic, nici să-și aducă aminte, nici să se gîndească. Celălalt îi stăruia mereu în minte, tocmai pentru că nimeni nu putea ști ce vede, ce gîndește și ce își amintește Erlend ; era nepătruns. Adesea pică unuia ceea ce e pregătit pentru altul dar nimeni nu poate căpăta însușirile și darurile altuia. Vorbele acestea erau adevărate.

Iubise pe tînăra sa logodnică. Dacă ar fi avut-o de soție, ar fi fost de bună seamă un om fericit ; ei ar fi ajuns desigur să trăiască bine împreună. Iar ea ar fi urmat să fie așa precum era la prima lor întîlnire : blîndă, vrednică de toată cinstirea și cuminte ; așa încît bărbatul i-ar fi putut cere bucuros sfatul, chiar și în lucrurile de mai mare însemnătate : puțin cam încăpățînată în lucrurile mici, dar încolo ascultătoare, pentru că era deprinsă să se lase călăuzită, sprijinită și apărată de tatăl ei. Și iată că omul acela o vrăjise, un om care niciodată nu ocrotise pe nimeni care nu era în stare să se cîrmuiască pe sine însuși. El stricase dulcea ei feciorie, fărîmase liniștea ei mîndră, gingășia ei de femeie și o silise să-și încordeze la culme toate însușirile ei. Ea trebuise să lupte pentru iubirea ei, ca o păsărică mititică ce-și apără cuibul cu trupul tremurînd și glasul pătrunzător, cînd se apropie cineva. Trupul acesta frumos și mlădios ce părea alcătuit spre a fi dus și ocrotit de brațele unui bărbat, el îl văzuse încordat de o voință sălbatică atunci cînd — cu inima zvîcnind de semeție, temere și rîvnă de a izbîndi — ea se lupta pentru bărbatul și copiii ei, precum însuși porumbelul poate să ajungă sălbatic și îndrăzneț cînd are pui.

Dacă ar fi fost el bărbatul ei, dacă ar fi trăit împreună în cinste și bună înțelegere de-a lungul a cinsprezece ani — atunci el era încredințat că ea ar fi luptat la fel și pentru dînsul, dacă s-ar fi abătut nenorocirea pe capul lui. Cu îndrăzneală și înțelepciune ar fi stat alături de el. Dar el n-ar fi ajuns niciodată să vadă chipul acela împietrit pe care l-a întors spre dînsul în seara aceea, la Oslo, cînd îi povestise în ce casă se dusese... Desigur că niciodată n-ar fi avut prilejul s-o audă strigîndu-l pe nume cu atîta jale și durere. Și inima lui nu-i răspunsese atunci cu dragostea aceea cinstită și dreaptă a tinereții sale. Ci o iubire sălbatică se ridicase în el la chemarea Kristinei. Simon n-ar fi

știut niciodată că putea sălășlui așa ceva în sufletul lui dacă ei ar fi urmat împreună calea, așa precum hotărîseră părinții lor. Fața ei, cînd trecuse pe lîngă dînsul, și plecase în noapte afară, ca să caute să-l scape pe copilul său... ea n-ar fi cutezat să se ducă atunci, dacă n-ar fi fost soția lui Erlend, învățată să treacă la faptă, cu îndrăzneală, chiar cînd îi tremura inima de spaimă. Zîmbetul ei plin de lacrimi, cînd îl trezise și îi spusese că băiatul îl striga pe tatăl său... așa de frumos și de tremurat zîmbește numai cel care știe ce este să fii învins în luptă sau să învingi.

Soția lui Erlend era aceea pe care o iubea el, vai... ce mult o iubea acum ! De bună seamă că dragostea lui era vinovată, și atunci nu se putea să fie decît nefericit. Căci se simțea atît de nefericit, încît uneori se mira el însuși și nu găsea nici o cale de scăpare din nefericire.

Cînd își călcase în picioare onoarea lui de bărbat și îi amintise lui Erling Vidkunssøn despre lucruri de care nici un om onorabil n-ar fi vorbit că le cunoaște, lucrul acesta nu-l făcuse de dragul fratelui său, sau al rudelor sale, ci numai de dragul ei fusese în stare să cerșească ajutorul lui Erling, așa precum leproșii cerșesc la ușile bisericilor de prin orașe, arătîndu-și rănile scîrboase.

Se gîndise că odată ea va ști lucrul acesta, nu cît de adînc se umilise, dar cînd vor fi amîndoi bătrîni, poate o să-i spună Kristinei : Te-am ajutat pe cît am putut, căci mi-am amintit cît de mult am dorit, din toată inima, să te știu fericită, atunci cînd eram logodit cu tine.

Era însă un lucru pe care nu îndrăznise să-l atingă cu gîndurile sale și anume : dacă Erlend îi spusese ceva în privința asta Kristinei. Da, el se gîndise că ea va afla odată lucrul acesta din gura lui : Eu n-am uitat niciodată că te-am iubit cînd eram tineri. Dar dacă aflase aceasta prin bărbatul ei ? Nu, atunci i se părea că nu mai poate să îndure și suferința aceasta.

Voia să i-o spună el singur, cîndva, peste multă vreme. Cînd se gîndea la clipa aceea în care se dăduse el singur de gol, și Erlend ajunsese întîmplător să cunoască ceea ce credea el atît de adînc ascuns în fundul sufletului său ! Și Ramborg știa, cu toate că nu înțelegea cum putuse descoperi lucrul acesta.

Propria lui soție, și bărbatul Kristinei, ei aflaseră lucrul acesta !

Simon țipă sălbatic, de mare scîrbă, și se aruncă, dintr-o zvîcnitură, pe partea cealaltă a patului.

Dumnezeu să-l ajute. Oare el era acela care zăcea aici, gol și păcătos, sîngerînd din răni și tremurînd din tot trupul de rușine ?

Hangița crăpă un pic ușa și întîlni ochii lui Simon, arzători, uscați, pătrunzători :

— Nu ai putut dormi ? Chiar acum a trecut Erlend Nikulaussøn călare ; erau trei, cred că ceilalți doi erau din băieții lui. Simon mormăi supărat ceva de neînțeles în chip de răspuns.

Dorea să-i lase să se depărteze bine. De altfel, trebuia să se gîndească și el s-o pornească curînd spre casă.

De îndată ce va intra în casă și își va scoate blana, Andres îi va lua căciula și și-o va pune pe cap. În timp ce băiatul va ședea călare pe laviță — „călărind spre unchiul de la Dyfrin" — căciula cea mare va luneca ba peste năsucul său mic, ba spre ceafă, dezvelind părul auriu și inelat. Dar la ce-i folosea să încerce să-și închipuie lucruri de felul acestora ? Dumnezeu știe cînd va mai putea băiețelul să meargă să-l vadă pe unchiul său din Dyfrin.

Și în locul acestora i se ivi în minte celălalt fiu al său, copilul Halfridei, Erling. Nu se gîndise prea des la dînsul. Un leșuleț albastru, străveziu de copil ; zilele cît trăise Erling, Simon de-abia dacă-l văzuse ; trebuise să șadă lîngă mama copilului, care era pe moarte. Dacă băst copil ar fi trăit mai mult decît mumă-sa, atunci Simon ar fi putut păstra moșia Mandvik. Atunci ar fi cercat desigur să se înscare din nou pe acolo, prin mlaștini. Cînd și cînd, ar fi dat pe-aici, prin valea asta, ca să-și vadă moșia.

Și atunci, de bună seamă că... ba nu, pe Kristin nu ar fi uitat-o.., prea fuseseră multe și nemaipomenite întîmplări ca s-o poată uita. Pe toți dracii, era o amintire neobișnuită pentru un bărbat faptul de a fi nevoit să-și caute logodnica, o tînără de neam mare, într-o casă de tîrfe și în patul altui bărbat... o fată crescută în legea creștină și bunele moravuri... Dar atunci nu ar fi trebuit să se mai gîndească me-

reu la dînsa cu atîta durere, încît să-i piară pofta tuturor bunurilor pe care i le punea în față viața...

Erling... ar fi avut paisprezece ani acum. Cînd Andres va ajunge la vîrsta aceasta, el, Simon, va fi bătrîn și hodorogit... O, da, Halfrid... n-ai dus-o prea bine cu mine. Nu sînt chiar atît de nevinovat de tot ce mi se întîmplă...

Firesc ar fi fost ca Erlend să plătească cu viața ușurința sa, și atunci Kristin ar fi rămas văduvă la Jørundgård... Iar el însuși s-ar fi căit, poate, că este om însurat. Nu era nici o nebunie de care să nu se simtă în stare de acum înainte...

Viforniţa prinsese a se domoli, dar tot mai cădeau fulgi mari, grei, de zăpadă apoasă, cînd Simon purcese din han cu calul. Iar acum, în faptul serii, începuseră a ciripi păsările cerului prin tufișuri — în ciuda ninsorii. Ca o rană ce se deschide din nou la cea mai mică mișcare, îl durea o neînsemnată amintire. Deunăzi, cînd cu petrecerea de Paști, un cîrd întreg de oaspeți ieșiseră pe afară să se încălzească la soarele amiezii. Sus de tot, în vîrful mesteacănului, stătea o prigorie și fluiera în văzduhul căldicel, albastru. Geirmund se ivise șchiopătînd pe după colțul casei; înainta cu trudă, sprijinindu-se cu o mînă în toiag, iar cu cealaltă de umărul fiului său cel mare. Se opri privind în sus și făcu la fel ca pasărea. Și băiatul făcu la fel, ţuguindu-și buzele și îngînînd pasărea din pom. Știau să cînte aproape ca toate păsările. Kristin stătea niţel mai departe, laolaltă cu cîteva femei și zîmbea atît de frumos în vreme ce asculta.

Înspre apus se risipeau norii ; pluteau aurii pe coastele albe ale munţilor și umpleau prăpăstiile și văile mai mici cu o negură cenușie. Rîul licărea șters ca de alamă, clocotea întunecat în jurul bolovanilor din sforul apei ; și pe fiecare bolovan era cîte o perniță mică de omăt proaspăt.

Caii osteniți înaintau agale prin zloata drumului. Era o noapte albă, lăptoasă, cu lună plină, care privea prin ceața și norii mînați de vînt, cînd Simon coborî priporul dinspre rîul Ula. După ce trecu puntea și ieși în cîmpia mlăștinoasă pe care creșteau brazi, caii întinseră pasul, simţind că se apropie de grajd. Simon mîngîie gîtul ud de sudoare și aburind al lui Digerbein. Era totuși mulţumit că drumul

era pe sfîrșite. Fără de îndoială că Ramborg dormea de mult.

În locul unde drumul o cotea scurt ieșind din pădure, se afla o colibă mică. De-abia cînd ajunse chiar în dreptul ei, văzu că în fața ușii se aflau cîțiva oameni călări. Auzi glasul lui Erlend care striga :

— Atunci ne-am înțeles, vii în prima zi după sărbători, pot să-i spun neveste-mi ?

Simon îl strigă și-i spuse bună ziua. Prea ar fi fost ciudat să nu se fi oprit și să nu se fi întovărășit cu ei ; dar îl rugă pe Sigurd s-o pornească înainte. Apoi se apropie cu calul de ceilalți : erau Nåkkve și Gaute. În clipa aceea îi ajunse și Erlend.

Se salutară din nou... cam stingheriți. Nu le putea deslușî prea bine chipurile în întunecime ; lui Simon îi păru că erau încordate, șovăitoare și nemulțumite. Apoi zise de îndată :

— Vin de la Dyfrin, cumnate !

— Da, am aflat că ești plecat spre miazăzi... Erlend sta cu mîna pe oblîncul șeii și cu privirea în pămînt. Înseamnă că ai mînat iute, adause el, fiindcă tăcerea ajunsese chinuitoare.

— Hei, ia stați oleacă, făcu Simon către flăcăiașii care voiau să pornească mai departe. Trebuie să auziți și voi cele ce voi spune eu acum. Pecetea pe care-ai văzut-o pe scrisoare era a fratelui meu, Gaute. Și înțeleg gîndul tău că și-au ținut rău cuvîntul dat către tatăl tău, el și acela care-și afirmaseră pecețile lor de această scrisoare către tînărul boier Håkon, pe care tatăl tău trebuia să-l ducă în Danemarca...

Băiatul puse ochii în pămînt și tăcu, iar Erlend spuse :

— La un singur lucru nu te-ai gîndit, Simon, cînd ai purces să te întîlnești cu fratele tău. Eu am plătit scump siguranța lui Gyrd și a tovarășilor mei, am plătit-o cu tot avutul meu, în afară de numele meu de om de onoare și de cuvînt. Și acum Gyrd Darre o fi socotind, poate, că nu mi-am păstrat nici acest nume măcar...

Capul lui Simon se plecă de rușine. La toate se gîndise, dar la asta nu.

— Mi-ai fi putut spune lucrul acesta cînd te-am vestit că voi pleca la Dyfrin...

— Ai fi putut să-ți dai singur seama că îmi ieșisem din fire de mînie, încît nu eram în stare să gîndesc și să judec cînd am pornit din curtea ta...

— Nici eu nu mai eram stăpîn pe mine, Erlend...

— Desigur, dar mi se pare că ai fi avut vreme să-ți vii în fire și să te gîndești pe drumul acesta lung. Și nici eu n-aș fi putut să te rog să nu-l întrebi pe fratele tău, fără a da în vileag lucruri pe care jurasem că le voi ține în taină...

Simon tăcu un răstimp ; la început i se păru că cumnatul său ar avea dreptate. Dar apoi își dădu seama — nu, acum Erlend era cu totul lipsit de noimă. Cum era să stea liniștit lăsînd-o pe Kristin și pe copii să creadă un lucru atît de urît despre dînsul ? Îi puse lui Erlend această întrebare destul de îndîrjit.

— Eu n-am spus niciodată vreo vorbă despre lucrul acesta nici mamei și nici fraților mei, zise Gaute, întorcîndu-și fața lui cea frumoasă și luminoasă spre bărbatul mătușii sale.

— Da, și pînă la urmă tot au aflat, zise Simon cu îndărătnicie. După toate cele petrecute la mine în ziua aceea, nu se putea să nu limpezim pricina aceasta. Și nu pricep cum de nu s-a așteptat la asta tatăl tău ; tu ești încă aproape un copil, Gaute, și erai mic de tot cînd ai fost amestecat în urzelile acestea tainice.

— Aveam dreptul să cred că mă pot bizui pe propriul meu copil, răspunse Erlend aprins. Și n-aveam altă cale de ales, dacă voiam să salvez scrisoarea. Trebuia ori s-o dau lui Gaute, ori să-l las pe ispravnicul de plai s-o găsească...

Simon își zise în sinea lui că este de prisos să mai vorbească despre pricina aceasta. Dar nu se putu opri de a zice :

— M-a durut cînd am înțeles cu ce păreri a umblat băiatul despre mine, vreme de patru ani. Eu am ținut întotdeauna la tine, Gaute.

Băiatul înaintă călare cîțiva pași și îi întinse mîna — și Simon băgă de seamă că fața lui avea o strălucire întunecată, ca și cînd s-ar fi înroșit :

— Trebuie să mă ierți, Simon !

Simon strînse mîna copilului. Uneori expresia feței lui Gaute amintea atît de mult de aceea a bunicului său, încît Simon se simțea de-a dreptul tulburat. Avea picioarele ușor curbate și nu avea mers prea frumos, dar era un călăreț neîntrecut și călare părea cel mai frumos fecior pe care putea să și-l dorească un părinte.

Porniră acum toți patru călări spre miazănoapte ; băieții mergeau în frunte și cînd aceștia ajunseseră la o depărtare de la care nu îl mai puteau auzi ce vorbește, Simon îi povesti lui Erlend :

— Înțelegi, Erlend, mi se pare că nu poți cu dreptate să mă învinovățești pentru faptul că l-am căutat pe fratele meu și că l-am rugat să-mi spună care este adevărul în treaba asta. Știu însă că aveați temeiuri, tu și cu Kristin, să fiți supărați pe mine. Atunci cînd aceste... - - își căuta cuvintele — ...știri ciudate ieșiseră la iveală... cele spuse de Gaute despre pecetea mea... nu pot tăgădui, că atunci m-am gîndit... înțeleg că voi ați crezut, că eu mă gîndesc la lucrul acela... în privința căruia trebuia să fi fost destul de deștept ca să-mi dau seama că este de negîndit. Așa încît recunosc că ai tot dreptul să fii supărat pe mine... zise el din nou.

Caii înotau în zăpada afînată. Trecu o vreme pînă ce Erlend să răspundă, iar glasul său răsună atunci blînd și plin de dulceață :

— Nu știu ce altceva ai fi putut crede, Simon ; era firesc să crezi că...

— Ba nu, trebuia să-mi fi dat seama că așa ceva era cu neputință... îi tăie vorba, chinuit, Simon. Mai apoi, îl întrebă pe Erlend :

— Tu credeai poate că știam despre amestecul fraților mei ? Că din dorința de a-i ajuta pe ei am încercat să te ajut pe tine ?

— Nu, zise Erlend mirat. Îmi dădeam bine seama că nu puteai să știi lucrul acesta. Știam că nu vorbisem cu nimenea. Și îmi ziceam că mă puteam bizui pe frații tăi, că nu le va scăpa nici o vorbă. Rîdea potolit. Apoi deodată deveni grav. Știam bine, zise el cu blîndețe, că ai făcut-o în amintirea socrului nostru și pentru că ești om bun...

Simon călări un timp fără a zice vreo vorbă.

— Trebuie să fi fost supărat groaznic pe mine, zise el după o vreme.

— O... Cînd am avut timp să mă gîndesc liniștit, am înțeles că nu puteai găsi altă explicație... Dar Kristin !... Erlend rîse ca mai nainte. Știi nu că suferă ca alții în afară de ea să mă judece. Își închipuie desigur că o face destul de bine singură. Tot așa și în privința copiilor noștri. Să mă ferească Dumnezeu să spun ceva rău despre ei ! Îți închipui că am dojenit-o...

— Cum, ai făcut asta ?

— Da... cu timpul am s-o fac eu să înțeleagă... știi, așa e Kristin ; cînd se va gîndi mai bine, își va aduce aminte că ne-ai dovedit o prietenie atît de credincioasă, încît...

Simon își simțea inima tremurînd de încordare și clocot. I se părea un lucru de nesuferit că Erlend era de părere că puteau acum da uitării lucrul acesta. În lumina palidă a lunii, chipul său apărea atît de liniștit și pașnic ! Glasul lui Simon tremura, mișcat, cînd zise din nou :

— Iartă-mă, Erlend, nu înțeleg cum am putut crede...

— Ți-am spus, îl întrerupse Erlend puțin cam nerăbdător, că înțeleg. Socotesc că era greu să fi putut crede altceva...

— Ce bine ar fi fost dacă acești doi copii prostănaci n-ar fi spus nimic, izbucni Simon necăjit.

— Așa-i... Gaute n-a primit niciodată o bătaie ca cea de atuncea... Și totul a plecat de la împrejurarea că se gîlceveau în privința strămoșilor, acel Reidar Birkebein și regele Skule și episcopul Nikolas. Scutură din cap. Ci nu te mai gîndi acum, cumnate, la aceasta... mai bine este să uităm cît mai degrabă toate acestea...

— Eu nu pot uita !

— Dar bine, Simon ! Aceste cuvinte au venit ca o dojană și o ușoară mirare... nu face să pui lucrul acesta atît de mult la inimă !

— Eu nu pot, mă auzi ! Eu nu sînt atît de bun ca tine !

Erlend îl privi aiurit :

— Acum nu mai pricep ce vrei să zici ! ?

— Nu sînt atît de bun ca tine ! Nu pot ierta atît de ușor pe cei cărora le-am făcut o nedreptate.

— Nu înțeleg ce vrei să spui... zise celălalt la fel ca adineauri.

— Vreau să spun... obrazul lui Simon căpătase o înfățișare aprigă, chinuită, și vorbea cu glas scăzut, ca și cînd ar fi înfrînt o dorință de a striga tare vorbele acestea... vreau să spun că te-am auzit vorbind frumos despre Sigurd Lagmann din Steigen, bătrînul acela a cărui nevastă ai răpit-o. Am văzut și am înțeles că l-ai iubit pe Lavrans cu o adevărată iubire de fiu. Și n-am simțit niciodată că mi-ai fi purtat pică... pentru faptul că mi-ai ademenit logodnica... Nu sînt atît de nobil precum crezi, Erlend... nu sînt atît de nobil ca tine... căci eu... eu prind pică pe omul căruia i-am făcut o nedreptate...

— N-am înțeles niciodată lucrul acesta pînă acum !... Mă urăști, Simon ? șopti el copleșit.

— Au nu socotești că am temeiuri să o fac ?...

Amîndoi își opriseră caii fără să-și dea seama. Stăteau și se uitau țintă unul la altul ; ochii mici ai lui Simon scăpărau ca oțelul. În lumina albicioasă, înnegurată a nopții, vedea cît este de frămîntată fața lui Erlend prelungă și îngustă, ca și cînd s-ar fi aprins o lumină în mintea lui, o trezire. Privea înainte sub pleoapele întredeschise și își mușca buza de jos, care îi tremura.

— Nu pot suferi să te mai întîlnesc de aci încolo !

— Dar, omule !... Sînt douăzeci de ani de-atunci ! izbucni Erlend, tulburat și aiurit.

— Da. Și nu crezi că ea este... demnă să ți-o amintești vreme de douăzeci de ani ?

Erlend se îndreptă în șa, întîlni deschis și hotărît privirea lui Simon. Lumina lunii aprinsese o scînteie verde-albăstrie în ochii săi mari, luminoși.

— Ba da. Dumnezeu... Dumnezeu s-o binecuvînteze !

Rămase o clipă așa, apoi dete pinteni calului care țîșni înainte pe drumeag, împroșcînd cu apă în urma lui.

Simon ținu în frîu pe Digerbein al său... care era cît pe ce să-l trîntească, atît de scurt îi oprise în loc. Așteptă în geana pădurii, strunindu-și calul nerăbdător, pînă cînd nu se mai putu desluși tropotul calului în zloata drumului.

De îndată ce rostise vorbele acelea se și căise. Se simțea plin de rușine și stînjenit ca și cînd într-o pornire de mi-

nic oarbă ar fi lovit într-o ființă lipsită de apărare... un copil... ori un animal blînd și neștiutor. Își asemuia ura cu o suliță frîntă ; el însuși era frînt în urma ciocnirii avute cu nevinovăția neroadă a acestui om, această pasăre nenorocoasă, Erlend Nikulaussøn, care nu înțelegea nimic și care era totodată naiv și lipsit de apărare...

Blestema și înjura cu jumătate de gură, în timp ce mainta călare. Naiv ? Omul era de mult trecut peste patruzeci de ani ! Trebuia să se învețe să i se vorbească ca de la bărbat la bărbat. Dacă se rănise și el lovind în Erlend, dar, Dumnezeule, tot era cîștigat că pentru o dată el fusese mai tare.

Acum Erlend călărea spre casă, spre dînsa — „Dumnezeu s-o binecuvînteze" se maimuțări el. Și acum s-a isprăvit cu mersul pe acolo și cu dragostea aceea frățească dintre cei doi de acolo și dînsul și nevasta lui. Scăpase de chinul de a o mai vedea de aici încolo pe Kristin Lavransdatter...

Gîndul acesta îi tăie răsuflarea... Dracu s-o ia de treabă... Nu face nimic... Dacă ochiul tău greșește, atunci scoate-l — ziceau preoții. Făcuse lucrul acesta, mai ales ca să scape de această dragoste de soră și de frate dintre dînsul și Kristin, căci era la capătul puterilor...

Acum n-avea decît o singură dorință : nu cumva să se trezească Ramborg cînd o sosi acasă.

Dar cînd coborî între garduri, văzu pe cineva cu o șubă de culoare închisă stînd sub plute. Vălul ei de in răsfrîngea o lumină albă.

Ea îi spuse că îl aștepta de cînd sosise Sigurd acasă. Slugile erau culcate și Ramborg îi dădu ea însăși coleașă din castronul care era pus pe cuptor la încălzit ; puse costiță de porc și pîine pe masă și aduse bere proaspătă.

— Nu te culci acum, Ramborg ? întrebă Simon în timp ce mînca.

Ramborg nu răspunse. Se duse la războiul ei și începu să treacă ghemurile mici de toate culorile prin urzeală. Pusese în război un covoraș cu desene înainte de Crăciun, dar nu ajunsese departe pînă acum.

— Erlend a trecut călare spre miazănoapte nu de mult, zise ea în timp ce stătea cu spatele spre dînsul. După cîte mi-a spus Sigurd, credeam că vă întoarceți împreună.

— Nu... nu a fost cu putinţă...

— Poate că lui Erlend i-a fost mai dor de patul lui decît ţie ? spuse Ramborg rîzînd ; dar, neprimind nici un răspuns, adăugă : Lui i se face totdeauna dor de Kristin, cînd e plecat de acasă...

Simon tăcu vreme îndelungată şi apoi răspunse :

— Erlend şi cu mine nu ne-am despărţit prieteni.

Ramborg se întoarse repede cu faţa spre dînsul şi atunci el îi povesti ce aflase la Dyfrin şi despre partea întîi a convorbirii cu Erlend şi cu fiii acestuia.

— Mi se pare cam nefiresc să ajungeţi să vă certaţi pentru atîta lucru, cînd aţi izbutit să păstraţi prietenia dintre voi vreme atît de lungă.

— Poate că ai dreptate, însă aşa s-a întîmplat. Dar e o poveste prea lungă ca să vorbim de ea în seara asta.

Ramborg se întoarse spre război, apucîndu-se iar de lucru.

— Simon, îl întrebă ea deodată, ţi-aduci tu aminte de o poveste, pe care ne-a citit-o odată părintele Eirik, din Biblie, despre o fecioară pe care o chema Abisag Sunamita ? [1]

— Nu.

— În vremea cînd regele David ajunsese bătrîn şi îşi pierduse puterea şi bărbăţia... urmă Ramborg, dar Simon îi tăie vorba :

— Dragă Ramborg, e noapte tîrziu ; nu e ceasul de spus poveşti. Acum mi-aduc şi eu aminte ce a fost cu femeia despre care ai pomenit...

Ramborg potrivi firele cu pieptenele războiului de ţesut. Tăcu un timp. Şi apoi vorbi din nou :

— Dar îţi aduci aminte de povestea aceea pe care o ştia tatăl meu, despre Tristan cel frumos şi Isolda cea cu părul bălai şi Isolda cea cu părul negru ?

— Da, îmi amintesc. Simon împinse blidul la o parte, se şterse cu palma la gură şi se sculă. Rămas în picioare în faţa focului, cu un picior pe marginea vetrei, cotul rezemat de genunchi şi bărbia în palmă, sta şi se uita la focul gata să se stingă în cotlonul zidit. Din colţul de lîngă război, se auzi glasul subţire şi plin de lacrimi al lui Ramborg :

[1] Cartea Regilor.

— Mă gîndeam întotdeauna cînd auzeam poveștile astea despre oameni ca regele David și Tristan că era fără noimă și crud din partea lor că nu își iubeau tinerele lor mirese — care veniseră supuse și cinstite către dînșii cu fecioria și dragostea lor — mai mult decît le-au iubit pe acele femei, Bathseba și Isolda cu părul bălai, care se dăduseră altor bărbați. Mă gîndeam că de-aș fi fost bărbat, nu aș fi fost atît de lipsit de mîndrie... și de inimă. Ramborg tăcu, copleșită. Mi se părea că acea Abisag și acea biată Isoldă din țara britanilor aveau soarta cea mai grea pe care o poate avea o femeie... Ramborg se întoarse scoasă din fire, străbătu cu pași grăbiți încăperea și se opri drept în fața soțului ei.

— Ce-i cu tine, Ramborg ? — Simon vorbea încet și în silă. — Nu pricep ce vrei să spui cu toate acestea...

— Înțelegi prea bine, spuse ea supărată, semeni cu acel Tristan.

— Nu pot crede așa ceva — zise el încercînd să rîdă, eu să semăn cu frumosul Tristan ! Iar în privința celor două femei despre care ai vorbit, dacă mi-aduc aminte bine, au trăit și au murit amîndouă ca fecioare nevinovate și neatinse de bărbații lor. Simon se uită la soția sa : fața ei mică, triunghiulară, era albă și ea își mușca buzele.

Simon puse piciorul jos, se îndreptă spre ea și o cuprinse cu brațele :

— Dar noi avem doi copii împreună, Ramborg, zise el liniștit. Ea nu răspunse. Eu m-am străduit să-ți dovedesc că îți sînt recunoscător pentru darul acesta. Credeam chiar că am încercat să-ți fiu un soț bun...

Dar fiindcă ea nu spunea nimic, îi dete drumul și se duse de se așeză pe laviță. Ramborg îl urmă și se opri iar în fața lui și-l privi pe soțul ei : coapsele groase și nădragii uzi, plini de noroi, trupul său greoi și obrazul puhav, roșuarămiu. Își strîmbă buzele, încîudată :

— Te-ai făcut urît cu trecerea anilor, Simon.

— Da, nu mi-am închipuit niciodată că aș fi un om frumos, răspunse el netulburat.

— Iar eu sînt tînără și frumoasă... ea se așeză pe genunchii lui : îi curgeau lacrimile cînd îi luă capul în mîini : Simon... uită-te la mine... de ce nu mă poți răsplăti pentru că... n-am dorit niciodată să mă dau altui om în

afară de tine... încă de copilă mă gîndeam că așa cum erai tu trebuia să fie și viitorul meu soț... Ți-amintești că ne-ai dat voie amîndurora să te ținem de mînă, Ulvhild și cu mine... trebuia să te duci cu tata afară, în ograda din partea apuseană a curții, să te uiți la mînji. Ai trecut-o pe dînsa în brațe peste gîrlă și tata a vrut să mă treacă și pe mine dar eu am strigat să mă iei și pe mine în brațe. Ți-aduci aminte de asta ?

Simon încuviință din cap. Își amintea bine că se îngrijise mult de Ulvhild, căci îi părea atît de rău de copila aceasta, frumoasă și schilodită. Nu își amintea nimic despre cea mai mică, dar știa că mai era una, mai mică decît Ulvhild.

— Aveai un păr minunat... Își vîrî degetele în părul lui castaniu deschis, cu zulufi, care se lăsa puțin peste fruntea lui Simon. Încă n-ai nici un fir a b... Erlend are aproape tot atîtea fire albe cît are de celelalte. Și îmi plăceau atît de mult gropițele tale adînci cînd rîdeai, și vocea ta atît de veselă...

— Da, arătam desigur ceva mai bine pe vremea aia decît acum.

— Nu, șopti ea aprig... cînd te uiți cu dragoste la mine... Îți amintești de întîia oară cînd am dormit în brațele tale ?... Stăteam culcată și plîngeam că mă durea un dinte : tata și mama ațipiseră, era întuneric în odaie, dar tu te-ai apropiat de lavița unde eram culcate, Ulvhild și cu mine, și m-ai întrebat de ce plîng. M-ai rugat să tac și să nu-i scol pe ceilalți ; apoi m-ai luat în brațe, ai aprins lumina și ai făcut un bețigaș cu care ai înțepat în jurul dintelui stricat pînă a dat sîngele. Apoi ai descîntat bețigașul și mi-a trecut dintele și mi-ai dat voie să mă culc în patul tău și m-ai ținut în brațe...

Simon puse mîna peste creștetul ei, apoi îi apăsă capul de umărul lui. Acum, că îi spusese, își amintea : se întîmplase atunci cînd fusese la Jørundgård pentru a-i spune lui Lavrans că ar fi mai bine ca legătura dintre dînsul și Kristin să fie stricată. Nu dormise decît puțin într-acea noapte, și acum își aminti că se sculase o dată să vadă de mica Ramborg, care plîngea în pat de durere de dinți.

— M-am purtat eu oare vreodată cu tine în așa fel, Ramborg, încît să poți spune cu dreptate că nu te iubesc ?

— Simon... nu ți se pare că merit să mă iubești mai mult decît pe Kristin ? Ea a fost rea cu tine și te-a înșelat pe cînd eu te-am urmat ca un cățeluș.

Simon o luă cu grijă de pe genunchii lui și o puse încet jos, se ridică și îi apucă mîinile :

— Nu mai vorbi în felul acesta despre sora ta, Ramborg. Mă întreb dacă-ți dai bine seama de ceea ce spui. Crezi că mie nu-mi este frică de Dumnezeu ?... Crezi că sînt atît de nepăsător față de rușinea celui mai mare păcat, sau că nu mă gîndesc la copiii mei și la toate rudele și prietenii mei ? Doar sînt soțul tău, Ramborg, nu uita lucrul ăsta și nu vorbi așa cu mine...

— Știu bine că nu ai înfrînt legea lui Dumnezeu și că nu ai păcătuit împotriva cinstei și a bunului tău nume...

— Nu am spus niciodată surorii tale un cuvînt, sau să o fi atins cu mîna mea în vreun fel, încît să nu pot răspunde cu fruntea sus în ziua judecății de apoi, asta o mărturisesc în fața lui Dumnezeu și a apostolului Simon...

Ramborg încuviință din cap, fără a grăi o vorbă.

— Crezi tu oare că soră-ta m-ar fi întîmpinat așa cum m-a întîmpinat în toți acești ani petrecuți, dacă s-ar fi gîndit ca tine, că o iubesc cu o patimă vinovată ? Atunci înseamnă că nu o cunoști bine pe Kristin.

— O, ea nu s-a gîndit măcar o clipă că alt bărbat, în afară de Erlend, ar putea s-o dorească. Pare să nu-și dea seama că și noi, ceilalți, sîntem alcătuiți din carne și sînge...

— Ai dreptate, desigur, Ramborg, zise Simon liniștit. Dar atunci nu-ți dai seama singură cît de nechibzuită ești cînd mă chinuiești cu gelozia ta ?

Ramborg își trase mîinile dintr-ale lui.

— Nici n-am vrut să spun lucrul acesta, Simon, dar tu niciodată nu m-ai iubit așa cum ai iubit-o pe ea. Ea nălucește încă, într-una, în gîndurile tale ; iar la mine te gîndești prea puțin cînd nu mă ai sub ochi.

— Nu sînt vinovat, Ramborg, că inima bărbatului e astfel alcătuită, încît ceea ce se întipărește în ea, cînd e tînăr, este săpat mult mai adînc decît toate slovele care se sapă mai apoi...

— N-ai auzit niciodată spunînd că inima omului este primul lucru care prinde viață în pîntecul mamei și ultimul care moare în el ? întrebă Ramborg încet.

— Nu, n-am auzit... Este o vorbă care spune așa ? Da, o fi poate adevărat. El o mîngîie în fugă peste obrazul alb. Dar dacă e vorba să dormim în noaptea asta, atunci trebuie să ne grăbim să ne culcăm, zise el obosit.

Ramborg adormi repede după aceea, și Simon își trase mîna de sub ceafa ei, se mută la marginea patului și ridică pătura pînă sus, la bărbie. Cămașa lui era udă la umeri, de lacrimile ei. Îl durea adînc de nevastă-sa și în același timp simțea, cu o nouă deznădejde, că de aici înainte nu mai putea să o ducă mai departe cu ea, socotind-o ca pe un copil orb și neștiutor. De acum înainte trebuia să se obișnuiască cu gîndul că Ramborg era o femeie în toată firea.

Afară începuse a se lumina de ziuă ; noaptea de mai era pe sfîrșite. Simon se simțea obosit de moarte și astăzi era zi de sărbătoare. N-avea de gînd să se ducă dimineața la biserică, deși ar fi avut desigur nevoie să se ducă. Îi făgăduise odată lui Lavrans că nu va lipsi niciodată de la vreo slujbă fără un temei îndreptățit, dar se gîndea cu amărăciune că nu-i folosise la mare lucru că își ținuse cuvîntul în toți anii aceștia scurși. Astăzi nu se va duce la slujbă !

II

DATORNICII

1

Kristin nu știu niciodată bine ce se petrecuse între Erlend și Simon. Erlend îi povesti ei și lui Bjørgulf numai cele spuse de Simon privitor la drumul făcut la Dyfrin, și că după aceea se ajunsese la o gîlceavă care se sfîrșise prost, așa încît se despărțiseră dușmani...

— ...mai mult nu pot spune în privința aceasta, încheiase el.

Erlend era cam palid, obrazul lui era plin de hotărîre și neclintit așa cum îl mai văzuse ea de cîteva ori, în anii de cînd erau căsătoriți împreună. Și înțelese că n-avea să afle niciodată mai mult de la el.

Ei nu-i plăcuse niciodată cînd Erlend o privea cu fața aceasta zăvorîtă, la o întrebare de-a ei. Dumnezeu știe că nu dorea să treacă drept o femeie învățată și ar fi fost mai bucuroasă să n-aibă alte răspunderi decît cele privitoare la copiii ei și la gospodărie. Dar fusese nevoită să vadă de atîtea lucruri de care i se părea mai potrivit să poarte grijă un bărbat... și deoarece Erlend găsea că este foarte firesc ca toate lucrurile acestea să apese pe umerii ei, nu îi stătea frumos s-o depărteze așa de scurt și de sus cînd era vorba de hotărîri luate de el singur și care îi priveau pe toți ai casei.

Această dușmănie dintre Erlend și Simon Darre o întrista adînc. Ramborg era singura ei soră. Iar cînd se gîndea că de acum înainte nu va mai avea legături cu Simon, își dădea seama pentru întîia oară cît ținea la

omul acesta și cît de mult îi datora : în situația ei anevoioasă avusese cel mai bun sprijin în prietenia lui credincioasă.

Și știa că acum tot satul va vorbi despre faptul că cei de la Jørundgård erau în ceartă și cu Simon de la Formo. Simon și Ramborg erau iubiți de toată lumea. În schimb, înțelesese de mult că cei mai mulți îi priveau pe dînsa, pe soțul ei și pe fiii lor cu neîncredere și ură. Acum urmau să rămînă cu totul singuri...

Kristinei i-a venit să intre în pămînt de jale și de rușine în cea dintîi duminică dimineață cînd, ajungînd în locul din fața bisericii, îl zărise pe Simon, care stătea puțin mai la o parte, în mijlocul unui cîrd de țărani. El o salută pe ea și pe toți ai ei cu o înclinare a capului, dar pentru întîia oară nu veni la dînșii să le dea mîna și să stea de vorbă cu ei.

Ramborg însă se duse la sora ei și o [illegible]ucă de mînă.

— E foarte rău, surioară, că bărbații noștri au ajuns la ceartă, dar noi două nu avem de ce să fim certate pentru asta... Se ridică în vîrful picioarelor și o sărută pe Kristin, în văzul tuturor celor ce se aflau în curtea bisericii. Kristin însă, fără să-și dea seama de ce, simțea că parcă sora ei n-ar fi totuși atît de întristată : Erlend nu îi fusese niciodată drag lui Ramborg ; Dumnezeu știe dacă nu îl atîțase ea pe soțul ei împotriva lui Erlend cu sau fără de voie ?... De atunci încolo, Ramborg totuși n-a mai venit niciodată s-o sărute pe sora ei, cînd se întîlneau la biserică. Ulvhild întreba în gura mare de ce nu mai venea mătușa la ei să-i vadă, apoi alerga la Erlend și se agăța de dînsul și de băieții mai mari. Arngjerd stătea liniștită lîngă mama ei vitregă, dădea mîna cu Kristin și părea stînjenită. Simon și Erlend, precum și copiii acestuia, se ocoleau cu grijă.

Kristin le ducea mult dorul și copiilor surorii sale. Prinsese drag de cele două fete. Într-o zi, cînd Ramborg îl luase pe fiul ei la biserică, Kristin, după sfîrșitul slujbei, în timp ce îl săruta pe Andres, izbucni în hohote de plîns. Prinsese atîta drag de băiețelul acesta slab, și plăpînd ; și fără să vrea, acum, cînd nu mai avea copii mici de tot, găsea un fel de alinare în faptul că putea să-l giugiulească

și să-l răsfețe pe acest nepoțel mititel de la Formo, cînd părinții îl luau cu dînșii la Jørundgård.

Kristin avu de la Gaute lămuriri mai amănunțite despre cele petrecute, căci el îi povesti ce cuvinte schimbaseră Erlend și Simon în seara cînd se întîlniseră în dreptul casei lui Skinnfeld-Gudrun. Cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai mult i se părea că dintre cei doi, Erlend era cel ce avea mai puțină dreptate. Îi era ciudă pe Simon ; ar fi trebuit să-l cunoască îndeajuns pe cumnatul său, încît să-și dea seama că Erlend — oricîte lucruri ciudate ar fi fost el în stare să săvîrșească cu nesocotința și firea lui iute — nu l-ar fi înșelat și trădat în chip josnic pe fratele său. Iar cînd vedea ceea ce pricinuise Erlend, se purta adeseori ca un mînz speriat care a dezrădăcinat parul înfipt de care era legat, și care se sperie la culme de ceea ce tîrăște pe urma sa.

Dar Erlend nu înțelegea că ceilalți trebuiau uneori să se apere de răul pe care el avea darul nemaipomenit de a-l cășuna. Și apoi, Erlend la asemenea prilejuri nu mai ținea seama de ce spunea și ce făcea. Își amintea din propria ei experiență, de pe vremea cînd era tînără și simțitoare, că de atîtea ori îi călcase inima în picioare prin purtarea lui necugetată. Pînă și cu fratele lui ajunsese la ceartă ; încă înainte de a se trage la mănăstire, Gunnulf se depărtase de ei și ea își dăduse seama că vina era a lui Erlend ; îl jignise de atîtea ori pe evlaviosul și demnul său frate, cu toate că Gunnulf nu-i făcuse decît bine, după cîte își putea ea da seama. Iar acum îl îndepărtase și pe Simon, și cînd voia să afle de la el care fusese pricina dușmăniei dintre el și singurul lor prieten, el se mulțumea să-și ia o mutră trufașă și îi răspundea că asta „nu poate să i-o spună". După cîte înțelesese ea, el îi povestise mai multe lui Nåkkve.

Kristin era mîhnită și neliniștită cînd vedea că Erlend și fiul cel mai mare tăceau sau schimbau vorba nu o dată, cînd ea intra în odaia unde stăteau.

Gaute, și Lavrans, și Munan erau mai apropiați de mama lor decît fusese vreodată Nikulaus și ea vorbea întotdeauna mai mult cu ei decît cu dînsul. Cu toate acestea, ei i se părea că cel dintîi născut era într-un anumit fel

mai strîns legat de inima ei. Și după ce se statornicise din nou la Jørundgård, amintirile din vremea cînd îl purtase în pîntecele ei pe acest fiu și cele privitoare la nașterea lui deveniseră ciudat de vii și de apropiate. Căci i se dăduse a înțelege în multe chipuri că în Sil lumea nu uitase păcatul ei din tinerețe. Oamenii păreau a crede că atunci cînd fiica omului celui mai de frunte al lor umblase pe căi greșite, ea pătase cinstea întregului ținut. Ei nu îi iertaseră aceasta și nici faptul că dînsa și cu Erlend adăugaseră la durerea și rușinea lui Lavrans făcîndu-l de rîsul lumii, lăsîndu-l să serbeze căsătoria fetei sale ademenite, prin nunta cea mai falnică și bogată ce se pomenise vreodată în valea aceasta din miazănoapte.

Kristin nu știa în ce măsură Erlend își dădea seama că lumea începuse acum din nou să răscolească lucrurile acestea vechi. Dar chiar dacă își dădea seama, pesemne că puțin îi păsa. El socotea pe oamenii din ținutul ei ca pe niște țărani neștiutori și niște mici gospodari de rînd, și îi învăța să gîndească la fel și pe fiii săi. O durea în suflet cînd vedea că oamenii aceștia — care ținuseră la dînsa și care îi doriseră atîta bine, pe vremea cînd i se spunea „frumoasa fiică a lui Lavrans Bjørgulfssøn" și „trandafirul văii din miazănoapte" — acum îl disprețuiau pe Erlend Nikulaussøn și pe soția sa și îi judecau pe amîndoi cu asprime. Ea nu le cerșise nimic și nu se plînsese, căci ajunsese o străină printre ei. O durea însă. I se părea că pînă și coastele priporoase ale munților ce străjuiau valea și care îi ocrotiseră anii copilăriei priveau acuma la dînsa și la căminul ei cu altfel de ochi — ochi întunecați de amenințări, ochi de piatră cenușie și plini de o hotărîre neclintită de a o pedepsi.

Și într-un rînd plînsese amarnic. Erlend știuse de ce plînge, dar nu arătase prea mare răbdare față de dînsa cu acest prilej. Cînd înțelesese că ea umblase în singurătate atîtea luni în șir, cu copilul său în pîntecele ei, sub inima aceea temătoare și plină de îngrijorări, el nu o cuprinsese în brațe și nu o îmbunase cu vorbe duioase și drăgăstoase. Se umpluse de obidă și de rușine, văzînd că purtarea lui, atît de necinstită față de Lavrans, avea să iasă în vileag ; nu se gîndise o clipă că pentru ea va fi cu mult mai greu în ziua în care va fi nevoită să-și mărtu-

risească rușinea în fața tatălui ei, atît de iubitor și mîndru. Iară Erlend nu-l întîmpinase pe fiul său cu prea mare bucurie, cînd în cele din urmă ea îl adusese pe acest copil la lumina vieții. În clipa aceea — în care fusese dezlegată de nesfîrșitele ei chinuri sufletești, de spaime și de cazne și văzuse povara păcatului ei prinzînd viață sub rugăciunile stăruitoare ale preotului și ajungînd copilul cel mai drăgălaș și mai sănătos ce se poate închipui — atunci a simțit că i se topește inima de smerită bucurie și pînă și sîngele aprins și îndărătnic al trupului ei se preschimbă în lapte dulce, alb și neprihănit. Da, mulțumită Domnului, arată bine, zisese Erlend cînd ea zăcea în pat și dorea să-l facă părtaș la fericirea de a avea comoara asta scumpă, fiișorul pe care de-abia cuteza să-l lase din brațe în timpul cît femeile îl dădăceau. De copiii pe care îi avusese cu Eline Ormsdatter era bucuros ; ea văzuse și se încredințase de lucrul acesta. Cînd însă îl ducea pe Nåkkve la tatăl său și dorea să-l ia și el în brațe, atunci Erlend strîmba din nas și întreba ce să facă cu țîncul acesta, din care curgea și pe gură și pe jos. Ani de zile Erlend s-a uitat strîmb la fiul său cel mare, căci nu putea să uite că Nåkkve venise pe lume într-o clipă nepotrivită — cu toate că băiatul era atît de frumos, de destoinic și de plin de făgăduințe, încît oricare părinte trebuia să se bucure văzînd că-i crește un fiu ca acesta care să-i urmeze.

Iară Nåkkve îl iubea pe tatăl său cu o iubire atît de puternică, încît era de-a mirării — și încă din cea mai fragedă copilărie. Întreagă fețișoara lui, mică și frumușică, strălucea ca soarele dacă tatăl îl lua o clipă pe genunchi și îi spunea acolo, cîteva vorbe, ori dacă avea voie să-l țină de mînă, cînd străbăteau curtea. Nåkkve rîvnise mult la prietenia tatălui său, în vremea cînd Erlend ținea mai mult la toți ceilalți copii ca la dînsul. Cît fuseseră mici, Bjørgulf era răsfățatul tatălui și pe vremurile acelea Erlend îi lua uneori pe băieții lui sus, în încăperea armelor, cînd avea treabă pe-acolo, unde se păstrau toate armele și zalele care nu erau folosite obișnuit la Husaby. În vreme ce tatăl vorbea și glumea cu Bjørgulf, Nåkkve ședea chitic pe o ladă și nu mai putea de bucurie că i se îngăduise și lui să vină acolo.

Dar cu trecerea timpului și pe măsură ce vederea proastă a lui Bjørgulf îl împiedica de a-l însoți pe Erlend pe drumurile acestuia, ca ceilalți copii — și pe de altă parte, copilul ajungînd închis și puțin vorbăreț față de tatăl său, lucrurile se schimbară. Acum parcă Erlend prinsese oarecare sfiiciune față de acest fecior al său. În sinea ei, Kristin se întreba dacă nu cumva Bjørgulf îl osîndea în ascuns pe tatăl său că risipise averea lor și le stricase viitorul trăgîndu-i după el în această cădere a sa ; și dacă Erlend își dădea seama de aceasta, sau o fi bănuind ceva. Oricum, Bjørgulf era singurul dintre feciorii lui Erlend care nu părea să se uite la dînsul cu o iubire oarbă și cu o mîndrie nețărmurită de a fi fiul său.

Într-o zi, cei doi mai mici dintre toți băgară de seamă că tatăl lor citește din Psalmii lui David de dimineață și că postește cu pîine și apă. Îl întrebaseră de ce face aceasta, doar nu era zi de post. Erlend răspunse că postește pentru păcatele sale. Kristin știa că aceste zile de post erau o parte din canonul de pocăință care i se dăduse lui Erlend pentru păcatul săvîrșit cu Sunniva Olavsdatter și că băieții mai mari știau și ei fără îndoială. Nåkkve și Gaute nu păreau să ia în seamă lucrul acesta, însă privirea Kristinei se opri o clipă asupra lui Bjørgulf : băiatul se uita de aproape în farfuria lui și îi flutura un zîmbet pe buze, tot astfel îl văzuse Kristin pe Gunnulf, zîmbind uneori, cînd Erlend se lăuda, făcînd pe grozavul. Mama copiilor se simți dintr-o dată răscolită pînă în adînc...

Acum Nåkkve era cel pe care Erlend îl voia într-una pe lîngă el. Iar copilul trăia parcă numai la umbra tatălui său. Nåkkve îl slujea pe Erlend precum un tînăr oștean pe stăpînul și căpetenia sa ; el singur avea grijă de calul, de buna rînduială și păstrarea echipamentelor de călărie și de arme ale tatălui său, îi prindea pintenii de picior și îi întindea pălăria și mantia cînd pleca undeva. La masă el îi turna băutura în cupă și îi tăia carnea și își avea locul pe bancă în dreapta jețului lui Erlend. Tatăl glumea puțin pe socoteala curteniei și a purtărilor cavalerești ale fiului său — dar, de fapt, era încîntat și din ce în ce îl ținea mai strîns legat de el.

Kristin vedea acum că Erlend uitase cu totul cît luptase ea și cît cerșise de la el să-i arate puțină dragoste pă-

rintească copilului acestuia. Iar Nåkkve la rîndul său uitase de vremea cînd la ea căutase orice alinare şi leac tuturor necazurilor lui, cît fusese mic. Fusese întotdeauna drăgăstos faţă de mama sa şi mai era încă şi acum într-un anume fel ; dar simţea că, pe măsură ce creştea, băiatul se depărta mai mult de dînsa şi de toate gîndurile ei. Nåkkve era cu totul lipsit de pricepere în privinţa treburilor de care dînsa era nevoită să vadă. Nu era niciodată nedoritor de a o ajuta cînd îl punea la vreo treabă, era însă foarte nedibaci şi stîngaci la tot ceea ce poate fi denumit o muncă de ţăran ; o făcea fără vlagă şi fără poftă şi nu isprăvea niciodată treaba de care se apucase. Maică-sa zicea că amintea în multe privinţe de fratele său răposat, Orm Erlendssøn — îi semăna la înfăţişare. Doar că Nåkkve era voinic şi sănătos, înfocat dănţuitor şi deprins cu toate exerciţiile trupeşti, bun arcaş şi destul de iscusit şi la mînuirea altor arme, bun călăreţ şi un straşnic alergător pe schiuri. Într-o zi, Kristin vorbi cu Ulv Haldorssøn — care îl crescuse pe Nåkkve, cînd era mic — despre lucrul acesta. Ulv spuse :

— Nici unul din copii nu a pierdut mai mult decît băiatul acesta, mulţumită nechibzuinţei lui Erlend. Căci în vremurile de faţă nu creşte în toată ţara Norvegiei un băiat cu mai bune însuşiri decît Nåkkve de a fi un cavaler şi o căpetenie de seamă.

Dar Kristin vedea că Nåkkve nu se gîndea niciodată la răul pe care i-l pricinuise tatăl său.

În vremea aceea, se făcuse din nou mare neliniște în Norvegia şi fel de fel de zvonuri străbăteau văile ţării, unele de crezut, altele cu totul de necrezut. Căpeteniile cele mari din părţile de miazăzi şi de apus ale ţării, precum şi cele de prin părţile de munte erau foarte nemulţumite de felul în care cîrmuia ţara regele Magnus ; se zicea chiar că ei ameninţaseră pe faţă că se vor răscula şi vor ridica poporul de rînd ca să-l silească pe regele Magnus Erikssøn să domnească după arătările şi voia lor ; iar de nu, îl vor înscăuna ca rege pe vărul său, pe tînărul Jon Haftorssøn de la Sudrheim — mama acestuia, Agnes, era fiica răposatului rege Håkon Hålegg. De Jon nu se vorbea mult dar se spunea despre fratele său, Sigurd, că ar sta în

fruntea întregii mișcări și Bjarne, fiul cel mai tînăr al lui Erling Vidkunssøn, ar fi și el de partea lor. Lumea zicea că Sigurd făgăduise că, dacă Jon va ajunge rege, va lua de regină pe una din surorile lui Bjarne, căci fetele de la Giske se trăgeau și ele din vechii regi ai Norvegiei. Domnul Ivar Ogmundssøn, care fusese mai nainte sprijinitorul de frunte al regelui Magnus, ar fi trecut acum de partea căpeteniilor acestora tinere și încă mulți alții dintre boierii cei mai avuți ai țării, și de neam mai mare; despre Erling Vidkunssøn însuși și despre episcopul de Bjørgvin lumea zicea că lucrau din umbră.

Kristin nu prea își apleca urechile la zvonurile acestea: se gîndea cu amărăciune că acum ei ajunseseră oameni săraci și că treburile țării nu-i mai priveau pe dînșii. Totuși, vorbise puțin în toamna trecută cu Simon Andressøn despre lucrurile acestea. Dar înțelesese că lui Simon nu-i plăcea să vorbească despre toate acestea; pe de o parte fiindcă nu-i plăcea ca frații lui să fie amestecați în astfel de mișcări primejdioase — iar Gyrd se lăsa în orice caz condus de rudele nevestei sale — iar pe de alta, se temea și că era neplăcut pentru Erlend să audă vorbindu-se despre astfel de lucruri, deoarece, după obîrșia sa, el ar fi trebuit să-și ia locul printre cei ce hotărăsc soarta Norvegiei, dară acum nenorocirea întîmplată îl oprea de a intra în cercul oamenilor de o seamă cu dînsul. Kristin însă își dădea seama că Erlend vorbește cu fiii săi despre treburile acestea. Într-o bună zi, îl auzi pe Nåkkve spunînd:

— ...Tată, dacă boierii aceștia ajung să-și impună voința lor regelui Magnus, atunci nu-mi închipui să fie atît de josnici, încît să nu redeschidă judecata și să-l silească pe rege să îndrepte nedreptatea pe care ți-a făcut-o.

Erlend rîdea; atunci fiul său urmă:

— Tu le-ai arătat cel dintîi calea acestor boieri și le-ai adus aminte că înainte vreme boierii norvegieni nu aveau obiceiul să stea liniștiți și să sufere încălcări din partea regelui lor. Te-a costat moșiile părintești și slujba; bărbații aceia care se legaseră cu tine au scăpat fără nici o zgîrietură, ai plătit de unul singur pentru toți.

— Da, cu-atît mai mult au temeiuri să mă dea uitării, zise Erlend rîzînd. Iar Husaby-ul l-a luat zălog scaunul

episcopal. Nu cred că boierii din sfatul țării să stăruie prea mult pe lîngă bietul și calicul rege Magnus, pentru a-l face să răscumpere zălogul acesta...

— Regele îți este rudă, tot astfel și Sigurd Haftorssøn și cea mai mare parte a celorlalți, răspunse Nåkkve îndîrjit. Cum ar putea ei, fără să se facă de rușine, să părăsească pe boierul norvegian care și-a purtat cu cinste scutul pînă la hotarele din miazănoapte ale țării și a curățat Laponia și coasta Grandvik-ului de dușmanii regelui și ai lui Dumnezeu ? Ar însemna atunci că sînt niște mișei...

Erlend fluiera.

— Fiule... Un lucru îți pot spune : Nu știu cum se va sfîrși treaba pornită de feciorii lui Haftor, dar îmi pun capul că nu vor îndrăzni să tragă spada împotriva regelui Magnus. Nu cred să iasă altceva din treaba asta decît vorbărie și tocmeală : nu se va trage măcar o săgeată. Iar voinicii ăștia n-o să se pună la jug de dragul meu, căci ei mă cunosc și știu că nu sînt atît de sfios față de tăișul unei săbii ca ceilalți...

...Vorbești de rude... da, atît Magnus cît și acești feciori ai lui Haftor sînt veri de-al treilea cu tine. Mi-i amintesc de pe vremea cînd făceam slujbă la curtea regelui Håkon ; norocul rudei mele, doamna Agnes, că este fiică de rege, căci altminteri ar fi fost bună să umble de-a lungul cheiului și să vîndă pește, dacă nu s-ar fi găsit poate vreo doamnă miloasă și cu frica lui Dumnezeu, ca maică-ta, care să o fi tocmit să dea vreun ajutor la grajd. Nu numai o dată i-am șters la nas pe acești feciori ai lui Haftor, cînd urmau să se înfățișeze în fața bunicului lor și veneau de-a fuga în sala cea mare a palatului atît de plini de muci de parcă atunci ar fi ieșit din pîntecul mamei lor, și dacă îi cîrpeam din dragoste de rudă, ca să-i învăț să se poarte cuviincios, atunci guițau ca niște purcei înjunghiați. Aud spunîndu-se că pînă la urmă ar fi ieșit oameni din acești vlăstari din Sudrheim. Dar dacă te aștepți la un ajutor între rubedenii dinspre partea aceasta, atunci înseamnă să cauți o alinare sub coada cîinelui...

Mai tîrziu, Kristin zise către Erlend :

— Nåkkve e atît de copil, dragul meu soț; nu crezi că nu e cuminte să vorbești atît de deschis cu dînsul despre asemenea lucruri?

— Iar tu, draga mea soție, ai un glas atît de blînd, zise Erlend zîmbind, încît înțeleg că vrei să mă dojenești. Cînd eram de vîrsta lui Nåkkve, am plecat pentru întîia oară la Vargøy... Dacă doamna Ingebjørg mi-ar fi rămas binevoitoare și credincioasă, izbucni el aprig, i-aș fi trimis pe Nåkkve și pe Gaute în Danemarca; acolo s-ar fi putut găsi o situație pentru doi flăcăi pricepuți în mînuirea armelor și care nu sînt fricoși...

— Nu mi-am închipuit cînd ți-am născut copiii aceștia că fiii noștri vor fi siliți să-și caute o pîine în țară străină, zise Kristin cu amărăciune.

— Știi prea bine că nici eu nu mi-am închipuit aceasta, zise Erlend. Dar vorba aceea: Omul propune și Domnul dispune.

Apoi Kristin nu era numai jignită cînd vedea că acum Erlend și copiii, de cînd crescuseră mai mari, se purtau ca și cînd lucrurile care îi frămîntau ar fi depășit puterea de înțelegere a unei femei, ci se temea de vorbăria nechibzuită a lui Erlend, care nu părea a se gîndi de loc că fiii lui erau încă aproape niște copii.

Mai era la mijloc și faptul că deși băieții erau atît de tineri — Nikulaus era acum de 17 ani, Bjørgulf împlinea 16, iar Gaute 15 ani — aceștia trei aveau încă de pe acum un fel de a fi cu femeile, care pricinuia mare neliniște mamei lor.

Desigur că nu se întîmplase pînă acum nimica grav. Ei nu fugeau după femei, și nu vorbeau niciodată urît sau nepoliticos, și nu le plăcea cînd argații scăpau glume deșucheate, sau răspîndeau zvonuri murdare în gospodăria lor. Dar în privința aceasta și Erlend fusese întotdeauna foarte politicos și cuviincios; ea îl văzuse rușinîndu-se pentru vorbe despre care tatăl ei cît și Simon rîdeau din toată inima. Ea simțise însă nelămurit că cei doi rîdeau așa cum rîd țăranii de snoavele care arată cît de prost este diavolul, pe cînd oamenii mai învățați, care cunosc mai bine vicleniile diavolului, nu fac haz de asemenea glume.

Iar Erlend se putea lăuda că nu era libidinos ; numai cei ce nu-l cunoșteau bine puteau să creadă că era desfrînat și că ademenea femei, ducîndu-le cu bună-știință pe drumuri greșite. Ea nu tăgăduise niciodată în sinea ei că Erlend făcuse ce voise cu dînsa, fără a se folosi de șiretlicuri, ademeniri, amăgiri ori silnicie. Și era sigură că nu Erlend le îmbiase pe cele două femei măritate, cu care păcătuise. Văzuse însă că atunci cînd o femeie ușuratică îl întîmpina cu un zîmbet ațîțător, el era ca un copil plin de curiozitate ; ieșea atunci la iveală din el un ușuratic ascuns și lipsit de respect.

Și cu îngrijorare vedea că băieții semănau tatălui lor în această privință ; ei uitau întotdeauna să se gîndească la ce o să zică lumea, înainte de a făptui. După aceea, puneau destul de mult la inimă ceea ce se spunea despre ei. Iar cînd femeile îi întîmpinau cu zîmbete și blîndețe, ei nu se arătau sfioși sau ursuzi și rușinați ca cei mai mulți dintre băieții de vîrsta lor, ei le zîmbeau la rîndul lor, vorbeau și se purtau atît de firesc și în voie, ca și cînd ar fi trăit la curtea regelui și ar fi deprinși să se poarte ca niște curteni. Kristin se temea ca tocmai nevinovăția lor să nu-i facă să cadă în vreo încurcătură sau nenorocire ; mamei îi părea că femeile și fetele bogate, precum și slujnicele sărace erau prea prietenoase cu tinerii aceștia frumoși. Dar ei se supărau strașnic, ca toți tinerii, dacă cineva îi necăjea glumind despre vreo femeie. Îndeosebi Frida Styrkårsdatter îi necăjea adesea în felul acesta — era glumeață, cu toți anii ei, căci nu era cu mult mai tînără decît stăpîna sa, și mai avusese și doi copii din flori, iar pentru ultimul născut cu greu ar fi putut spune cine-i era tatăl. Kristin însă o luase sub aripa ei ocrotitoare pe această biată femeie, și fiindcă fusese o doică iubitoare și plină de grijă pentru Bjørgulf și Skule, stăpîna ei se arătase foarte îngăduitoare cu această slujnică, cu toate că era necăjită să audă pe această muiere în toată firea vorbind într-una despre fete tinerilor băieți.

Kristin își zicea acum că cel mai bun lucru ar fi să-i poată însura pe fiii ei de tineri. Dar își dădea seama că nu este un lucru lesnicios ; oamenii ale căror fete ar fi putut să fie potrivite pentru Nåkkve și Bjørgulf, în pri-

vința obîrșiei și a neamului lor, vor găsi de bună seamă că fiii ei nu sînt îndeajuns de bogați. Apoi osînda și dușmănia regelui față de tatăl lor ar împiedica pe băieți să încerce să-și îmbunătățească starea intrînd în slujba unor cîrmuitori de seamă. Se gîndea cu amărăciune la vremurile în care Erlend și Erling Vidkunssøn vorbiseră despre o căsătorie între Nikulaus și una din fiicele acestuia.

Ar mai fi fost ele mai multe fête tinere de prin văile de acolo, care ar fi fost potrivite, fiind avute și de neam bun, ai căror buni și străbuni se ținuseră deoparte de slujba regelui și rămăseseră acasă, pe moșiile lor. Nu putea însă să sufere gîndul că s-ar putea, Erlend și cu ea, să întîmpine un refuz dacă s-ar duce în pețit la acești țărani bogați. Aici, Simon Darre ar fi fost cel mai bun purtător de cuvînt ; iar acum Erlend le tăiase și ajutorul acesta.

Nu credea că vreunul din băieți să simtă vreo chemare de a intra în slujba bisericii, în afară poate de Gaute sau Lavrans. Dar Lavrans era încă atît de mic ! Iar Gaute era singurul dintre băieți de la care primea un adevărat ajutor în munca din gospodărie...

Viforul și zăpada stricaseră gardurile în anul acela, iar ninsoarea din preajma sărbătorii de Ziua Crucii întîrziase muncile, încît oamenii trebuiau să se străduiască mult ca să fie gata la timpul potrivit. Din această pricină, Kristin îl trimise într-o zi pe Nåkkve și pe Bjørgulf să dreagă împrejmuirea unui ogor de lîngă drumul mare.

Către amiază, mama băieților se duse să vadă cum se descurcă ei cu munca aceasta neobișnuită pentru ei. Bjørgulf lucra în partea drumului care ducea spre curte ; Kristin se opri o clipă și vorbi cu dînsul. Apoi plecă mai departe, spre miazănoapte. Atunci descoperi că Nåkkve stătea aplecat peste gard și vorbea cu o femeie călare, care se oprise la marginea drumului, chiar lîngă gard. Băiatul mîngîia calul, apoi apucă fata de glezna piciorului și apoi își lunecă mîna, chipurile fără a-și da seama, de-a lungul piciorului fetei, pînă sub rochie.

Fata fu cea dintîi care o văzu pe Kristin, roși și spuse ceva lui Nåkkve, care își trase iute mîna îndărăt, cam stînjenit.

Fata vru să pornească mai departe, dar Kristin o strigă, dîndu-i bună ziua și apoi stătu puțin de vorbă cu tînăra fată și o întrebă de ruda ei, căci tînăra aceasta era o nepoată de soră a stăpînei de la Ulvsvollen și sosise de curînd în vizită acolo. Kristin se prefăcu a nu fi văzut nimic — și după plecarea fetei vorbi puțin cu Nåkkve despre împrejmuire.

Curînd după întîmplarea aceasta, Kristin trebui să stea două săptămîni la Ulvsvollen, căci stăpîna de acolo născuse și avea o lăuzie grea, a fost foarte bolnavă ; Kristin era vecina ei și în afară de asta era socotită ca cea mai iscusită tămăduitoare a satului. Atunci Nåkkve veni deseori pe acolo cu vorbă pentru maică-sa, iar Eyvor Håkonsdatter găsea întotdeauna prilej de a-l întîlni și de a vorbi cu dînsul. Kristin nu era prea bucuroasă de asta, căci nu-i plăcea fata și nu o găsea nici frumoasă, deși auzise că cei mai mulți bărbați o socoteau frumoasă. Așa că fu foarte mulțumită în ziua în care află că Eyvor se înapoiase la Raumsdalen.

Dar nu credea că Nåkkve ținuse prea mult la Eyvor, mai ales după ce o auzi pe Frida necăjindu-l pe Nåkkve, în privința lui Åsta Audunsdatter, fiica celor de la Loptsgård.

Într-o zi, Kristin pregătea o fiertură de ienuperi în spălătorie, și auzi pe Frida necăjindu-l iarăși. Nåkkve era cu Gaute și cu tatăl lor în curtea din dos ; își întocmea o barcă, pe care voiau să o folosească pe iazul de pește din munte. Erlend era un meșter destul de dibaci la făcutul bărcilor. Nåkkve se supără și acum începuse și Gaute să-l cicălească :

— Åsta, păi ar fi o căsnicie foarte potrivită pentru tine...

— N-ai decît s-o pețești pentru tine dacă crezi, zise fratele înfuriat.

— Nu, nu vreau s-o iau, răspunse Gaute, căci am auzit spunîndu-se că părul roșcat și molifții cresc pe pămînturile sărăcăcioase... dar ție știu că-ți plac roșcovanele...

— Vorba asta nu-i tocmai potrivită cînd e vorba de femei, fiule, zise Erlend, rîzînd. Roșcovanele au de obicei pielea albă și trupul fraged...

Frida rîdea nestăvilit, dar Kristin era supărată ; socotea că astea nu sînt vorbe de spus în fața unor băieți atît de tineri. Își aminti deodată că și Sunniva Olavsdatter avea părul roșu, cu toate că prietenii ei ziceau că este auriu.

Atunci Gaute spuse :

— Fii bucuros că nu spun, că mi-e frică de păcat. În noaptea de priveghi a Rusaliilor ai stat împreună cu Åsta în pătul toată vremea, în timp ce noi jucam pe dealul bisericii, așa că totuși trebuie să-ți fi plăcut.

Nåkkve era tocmai gata să se repeadă la fratele său ; în clipa aceea însă ieși Kristin. După plecarea lui Gaute, ea îl întrebă pe Nåkkve :

— Ce a spus Gaute despre tine și Åsta Audunsdatter ?

— Nu cred, mamă, să se fi spus aici vreo vorbă pe care să nu o fi auzit-o, răspunse băiatul roșindu-se și încruntînd supărat din sprîncene.

Kristin răspunse necăjită :

— Urît obicei mai aveți voi, cei tineri, că nu puteți petrece o noapte de priveghi fără să jucați și să țopăiți între slujbe. Noi nu obișnuiam să facem așa, pe vremea cînd eram eu fată tînără...

— Chiar dumneata, mamă, ai spus că pe vremea cînd erai mică bunicul avea obicei să cînte și intra și el în joc cînd lumea juca pe dealul bisericii...

— Nu erau pe-atunci cîntece și jocuri atît de zvăpăiate, zise mama, iar noi, tineretul, stăteam cuviincios lîngă părinții noștri... nu ne duceam în doi să stăm singuri în pătul...

Nåkkve era gata să-i dea un răspuns mînios, cînd Kristin aruncă o privire lui Erlend. Acesta zîmbea șiret, în timp ce cu ochii măsura scîndura pe care voia să o cioplească. Supărată și întristată, intră din nou în spălătorie.

Dar se gîndea mult asupra celor ce auzise. Åsta Audunsdatter nu era o partidă atît de rea ; la Loptsgård domnea bunăstarea și erau numai trei fete și nici un băiat, iar Ingebjørg, mama Åstei, era de neam foarte mare.

Nu se gîndise niciodată că cei de la Jørundgård să se încuscrească cîndva cu Audun Torbergssøn. Dar îl lovise damblaua astă-iarnă, și lumea nu credea să mai aibă zile

multe de trăit. Fata era drăguță și cu purtări plăcute și după cîte aflase Kristin mai era și destoinică. Dacă Nåkkve ținea în adevăr la fata aceasta, nu avea rost să se împotrivească acestei căsătorii. Cu nunta trebuiau să mai aștepte încă doi ani, așa tineri cum erau atît Nåkkve cît și Åsta, dar apoi o va primi cu plăcere pe Åsta ca noră.

Dar într-o bună zi, în toiul verii, venise sora părintelui Solmund la Kristin să se împrumute cu ceva. Pe cînd cele două femei stăteau afară, în fața cămării, și-și luau bun rămas, sora părintelui zise :

— Ce zici de Eyvor Håkonsdatter ! Tatăl ei a izgonit-o din curtea lui, pentru că așteaptă să nască un copil, așa încît s-a înapoiat iar la Ulvsvollen.

Nåkkve, care cobora din podul cămării, se opri pe treapta de jos a scării. Cînd mama văzu într-o străfulgerare obrazul fiului ei, simți că i se clatină pămîntul de sub picioare. Băiatul era roșu pînă în vîrful urechilor cînd trecu prin curte spre casă. Dar din vorbele celeilalte ea înțelese pînă la urmă că Eyvor era însărcinată cu mult înainte de a fi venit întîia oară la Ulvsvollen, în primăvară. Bietul meu băiat nevinovat, gîndi Kristin, trăgînd cu putere aer în plămîni, desigur că i-a fost rușine că i-a plăcut fata.

Peste două nopți, Kristin era culcată și singură, Erlend plecase la pescuit. Ea îl credea pe Nåkkve și pe Gaute împreună cu dînsul. Dar deodată Nåkkve o trezi și îi șopti că trebuia să îi spuie ceva. Se așeză pe marginea patului, la picioarele ei :

— Maică, am fost pe acolo și am stat de vorbă cu biata Eyvor în noaptea asta, eram sigur că se spuneau minciuni pe seama ei ; eram atît de încredințat de lucrul acesta, încît aș fi pus mîna în foc că mințise muierea aia de la Romundgård.

Mama aștepta liniștită. Nåkkve se silea să vorbească liniștit, cu voce hotărîtă, dar glasul i se înăbușea de emoție :

— Se ducea la slujba de dimineață în ziua a treia de Crăciun ; era singură pe drum și calea de la curtea lor la biserică trece o bună bucată de drum prin pădure. Acolo ea întîlni doi vlăjgani ; era încă întuneric și nu știa cine erau, poate că erau tîlhari de prin munți... Pînă la urmă, biata fată firavă nu s-a mai putut apăra. N-a îndrăznit să

se plîngă nimănui ; cînd părinții ei descoperiră nenorocirea ei, o izgoniră de acasă tîrînd-o de păr și o snopiră în bătăi și o blestemară. Plîngea, mamă, povestindu-mi lucrul acesta, de ar fi făcut să plîngă și stîncile din munți. Nåkkve se opri brusc și răsuflă adînc.

Kristin îi spuse că era cea mai mare nenorocire că banditii aceștia scăpaseră. Nădăjduia că dreptatea lui Dumnezeu îi va ajunge, și că își vor ispăși nelegiuirea cu securea și capul pe butuc.

Atunci Nåkkve începu a vorbi despre tatăl lui Eyvor, arătînd cît era de bogat și de înrudit cu toate neamurile mari. Eyvor avea de gînd să trimită copilul în alt sat, unde să fie crescut. Soția lui Gudmund Darre avusese un copil din flori cu un preot, iar Sigrid Andresdatter stătea la Kruke și era la fel de binevăzută și cinstită de lume. Ar trebui să fie un bărbat nedrept și cu o inimă de piatră, ca să o socotească pe Eyvor o stricată pentru că fără de voia ei suferise această nenorocire și rușine. Ea putea fi cu toate astea demnă de a fi soția unui bărbat cinstit....

Kristin deplînse fata și blestemă făptașii ; și în sinea ei mulțumi și se bucură de împrejurarea că mai erau încă trei ani pînă să fie Nåkkve major. Apoi îl rugă cu blîndețe să se gîndească că trebuie acum să fie cu foarte mare băgare de seamă și să nu se mai ducă pe la Eyvor, în odaia ei, atît de tîrziu ca în noaptea aceasta, și să nu se arate pe la Ulvsvolleń, decît numai cînd are treabă cu stăpînii gospodăriei, căci altfel ar putea să dea de vorbit lumii și să se spună și mai mult rău despre acest biet copil nefericit. Da, era ușor de zis că vor ajunge să simtă loviturile brațelor sale cei ce spuneau că se îndoiesc de vorbele lui Eyvor și care nu voiau să creadă că prin siluire căzuse pradă nenorocirii ; ar fi totuși rău pentru biata femeie dacă ar mai ieși încă și alte vorbe.

Peste trei luni sosi tatăl lui Eyvor și își luă fata acasă la logodnă și nuntă. Mirele era un fiu de țăran cumsecade din satul ei ; la început, părinții celor doi se împotriviseră acestei căsătorii, pentru că erau în ceartă pentru niște petice de pămînt. În timpul iernii ei ajunseseră la învoială și urma ca tinerii să se logodească, dar acum dintr-o dată n-a

mai vrut Eyvor ; se îndrăgostise de alt bărbat. Dar apoi își dădu seama că rupsese cam tîrziu înțelegerea cu primul ei prieten. Între timp, ea plecă la mătușa ei din Sil, crezînd pesemne că aci va fi ajutată să-și ascundă nenorocirea ce i se întîmplase, căci ea ținea mult la bărbatul acesta nou. Dar cînd Hillebjørg de la Ulvsvollen văzu cum stau lucrurile cu fata, o trimise înapoi la părinți. Că tatăl ei își ieșise din fire de furie și că o bătuse de cîteva ori și că ea fugise din nou încoace, era destul de adevărat. Dar acum tatăl se înțelesese cu cel dintîi petitor, și Eyvor trebuia să se mulțumească cu dînsul, cu toate că nu-i mai plăcea.

Kristin văzu că Nåkkve suferea din pricina aceasta. Zile în șir umbla aproape fără a scoate o vorbă, iar mamei sale îi era atît de milă de dînsul, încît de-abia îndrăznea să se uite la el ; căci dacă întîlnea privirile mamei sale, el se înroșea pînă în albul ochilor și era atît de rușinat, încît i se rupea inima Kristinei. Cînd slugile de la Jørundgård voiau să vorbească despre întîmplările acestea, stăpîna lor le spunea tăios să-și țină gura : întîmplarea aceasta murdară și stricata aceasta nu trebuiau pomenite în casa ei. Frida se mira mult : o auzise de atîtea ori pe Kristin Lavransdatter judecînd cu blîndețe și ajutînd cu amîndouă mîinile pe cîte o tînără căzută într-o astfel de nenorocire. Frida însăși își găsise în două rînduri scăparea în bunătatea stăpînei sale. Dar puținul pe care îl spunea despre Eyvor Håkonsdatter era lucrul cel mai răutăcios pe care îl poate spune o femeie despre o altă femeie.

Erlend rîse cînd îi spuse cît de rău fusese păcălit Nåkkve ; asta a fost într-o seară, cînd ea stătea pe-afară și torcea iar el venise și se întinsese pe iarbă lîngă dînsa.

— Doar nu s-a întîmplat nici o nenorocire, zise tatăl : mi se pare mai curînd că băiatul a învățat pe un preț ieftin că un bărbat nu trebuie să se încreadă în femei...

— Așa vorbești tu ? întrebă soția sa : îi tremura glasul de mînie stăpînită.

— Da... Erlend surîdea. Despre tine am crezut, cînd te-am cunoscut întîi că erai atît de blajină că ți-era aproape milă să muști pînă și dintr-o felie de brînză... Mlădie ca o bentiță de mătase și blîndă ca o porumbiță... dar aici m-ai păcălit bine, Kristin !

— Cum crezi că ne-ar fi fost nouă tuturora, dacă aș fi fost atît de moale și de blajină ? zise ea.

— Nu... Erlend îi luă mîinile, întrerupînd-o de la lucru. El îi zîmbi plin de bucurie. Apoi își puse capul în poala ei. Nu, n-am știut, draga mea, ce mare noroc mi-a dat Dumnezeu cînd m-a făcut să te întîlnesc, Kristin !...

Dar dat fiind că era într-una nevoită să se stăpînească pentru a-și ascunde deznădejdea față de nepăsarea neschimbată a lui Erlend, se putea întîmpla ca supărarea s-o facă să-și piardă cumpătul cînd era nevoită să-și mustruluiască fiii : mîna ei se făcea atunci grea și glasul mînios ; Ivar și Skule simțeau îndeosebi pe pielea lor lucrul acesta.

Se aflau acum la vîrsta cea mai rea, în al treisprezecelea an — și erau atît de sălbatici și îndărătnici, încît Kristin se întreba adesea, ajunsă la capătul răbdării, dacă o mai fi și altă mamă în toată țara Norvegiei, care să fi născut doi astfel de tîlhari. Erau frumoși, ca toți copiii ei — cu părul negru, inelat, mătăsos, ochi albaștri, cu sprîncene negre, fețe înguste și trăsături alese. Erau foarte înalți pentru anii lor, dar înguști în umeri, cu mădulare lungi și subțiri ; încheieturile se vedeau ieșind sub piele ca niște noduri la un pai de grîu. Semănau într-atît, că nu îi putea nimeni osebi în afară de cei ai casei, iar prin sat lumea le zicea „spadele ascuțite de la Jørundgård" ; aceste vorbe nu erau spuse cu gînd de laudă. Mai întîi, Simon le dăduse această poreclă în glumă, căci Erlend le dăruise cîte o spadă la fiecare, iar de aceste mici spade nu se despărțeau niciodată, fără de cît cînd erau în biserică. Kristin nu găsea că era un dar potrivit pentru ei și era nemulțumită că ei alergau mereu cu topoare, suliți ori arcuri ; se temea ca băieții aceștia iuți la mînie să nu ajungă astfel la vreo năpastă. Dar Erlend zisese scurt că erau acum destul de mari ca să se învețe să umble cu armele.

Trăia într-o necurmată teamă pentru gemenii aceștia. Cînd nu știa unde se aflau, își frămînta mîinile în ascuns și se ruga la Maica Domnului și sfîntului Olav să-i aducă din nou acasă vii și nevătămați. Băieții aceștia umblau prin văi prăpăstioase și urcau povîrnișurile munților prin locuri încă de nimeni umblate. Jefuiau cuiburi de vulturi și se întorceau acasă cu pui urîți, cu ochii galbeni, care

şuierau în desagă ; se căţărau pe stînci şi urmau rîul Lågen în drumul său spre miazănoapte pînă la Rosten unde puhoaiele de apă se prăvălesc din cădere de apă în cădere de apă. Odată, Ivar a fost cît pe aci să se facă praf, cînd a fost tîrît pe jos, cu piciorul prins în scara de la şa ; vrusese să călărească pe un cal tînăr, aproape neînvăţat la călărie şi Dumnezeu ştie cum a izbutit să pună şaua pe cal. Fără nici o treabă şi din pură curiozitate, cutezaseră să intre la femeia laponă din Tolstadskogen ; tatăl lor îi învăţase cîteva vorbe din graiul laponilor şi cînd o întîmpinaseră pe vrăjitoarea laponă cu aceste cuvinte, ea îi primi cu mîncare şi băutură — şi se îndopaseră de erau gata să plesnească, cu toate că era zi de post. Kristin ţinuse întotdeauna ca atunci cînd cei mari ajunau, copiii să se mulţumească cu mîncare puţină şi nu dintr-aceea care le plăcea mai mult, căci aşa fusese ea însăşi obişnuită de părinţi pe cînd era mică. De rîndul acesta, luă şi Erlend o atitudine serioasă faţă de băieţii săi, arse bunătăţile pe care lapona le dăduse copiilor ca merinde de drum şi le porunci cu asprime să nu se mai ducă niciodată aşa departe pînă la marginea pădurii unde locuiau laponii. Totuşi, făcea haz ascultînd pe băieţi cum povesteau despre păţaniile lor năzdrăvane ; şi de atunci le povestea adesea lui Ivar şi lui Skule despre călătoriile lui prin miazănoapte şi despre obiceiurile ce le văzuse la oamenii aceştia şi le vorbea băieţilor pe limba aceea pocită şi păgînă.

Îndeobşte, Erlend nu îi dojenea niciodată pe copiii săi şi căuta să schimbe vorba făcînd glume cînd Kristin se plîngea de sălbăticia gemenilor. Pe acasă făceau o sumedenie de pozne buclucaşe, cu toate că puteau să fie şi de folos, cînd îi silea cineva ; nu erau stîngaci ca Nåkkve. Dar se întîmpla, cînd maica lor îi punea la o treabă şi venea să vadă cum se descurcau, să găsească uneltele lăsate jos, iar băieţii uitîndu-se la tatăl lor, care le arăta cum fac noduri marinarii şi alte lucruri de felul acesta.

Lavrans Bjørgulfsson obişnuise adesea, cînd făcea cîte o cruce cu catran pe uşa de la grajd şi în alte locuri asemănătoare, să mai facă şi cîte un cerc împrejur, sau să tragă cîte o linie peste fiecare braţ al crucii. Într-o zi, le veni gemenilor gîndul să tragă la ţintă asupra uneia din

aceste vechi semne ale crucii. Kristin își ieși din fire de deznădejde și de supărare față de o purtare atît de „necreștinească". Erlend luă însă apărarea copiilor ; erau atît de tineri — nu te puteai aștepta de la ei să se gîndească cît de sfîntă este crucea, de fiecare dată cînd vedeau semnul ei pe o ușă de grajd sau pe spinarea unei vaci. Băieții să se ducă sus, la crucea de pe dealul bisericii, să cadă în genunchi și să o sărute în timp ce vor spune de cinci ori „Tatăl nostru" și de cincisprezece ori „Bucură-te, Marie", căci doar n-o să-l chemăm acasă pe părintele Solmund pentru asta. De rîndul acesta însă Bjørgulf și Nåkkve luară partea Kristinei, preotul fu chemat și el stropi cu agheasmă peretele și îi mustră pe cei doi păcătoși cu mare asprime.

Dădeau boilor și țapilor Kristinei să mănînce capete de șerpi ca să se facă răi și să împungă. Îl necăjeau pe Munan, pentru că se ținea încă de fustele mamei și pe Gaute cu care de cele mai multe ori erau în dezbinare ; încolo, fiii lui Erlend se înțelegeau ca niște frați buni, dar se întîmpla uneori ca Gaute să le tragă cîte o bătaie gemenilor, cînd se făceau prea răi. A-i dojeni era de prisos ; ca și cum ai vorbi unui perete, iar cînd mama lor se înfuria, stăteau în fața ei bățoși, cu pumnii strînși, roșii la față ca focul de mînie și o priveau cu ochi ce scăpărau fulgere sub sprîncenele încruntate. Kristin își amintea de ce-i povestise Gunnulf despre Erlend ; acesta aruncase cu cuțitul după tatăl său și ridicase în mai multe rînduri mîna împotriva lui, cînd era copil. La gîndul acesta, îi bătea pe gemeni — și îi bătea vîrtos, căci o apuca teama : ce o să iasă din ei pînă la urmă, dacă nu îi mustruluiește la vreme ?

Simon Darre fusese singurul care avusese oarecare putere asupra acestor haimanale sălbatice ; ei îl iubeau pe soțul mătușii lor și se potoleau întotdeauna cînd îi dojenea cu vorbe domoale și bine chibzuite. Dar acum, că nu-l mai vedeau, Kristin nu îi văzuse ducîndu-i dorul, și își zicea cu întristare că inima de copil este uitucă și necredincioasă.

În adîncul inimii, ea simțea totuși că era mai mîndră de aceștia doi decît de toți ceilalți copii. I se părea că dacă ar izbuti numai să pună stavilă încăpățînării și sălbăticiei lor, nici unul din ceilalți frați ai lor n-ar fi mai plini de făgăduințe ca aceștia doi. Erau sănătoși și bine alcătuiți, neînfricați, sinceri, darnici, ajutau pe toți cei sărmani, și

în mai multe rînduri arătaseră o luțeală și o prezență de spirit care părea să întreacă mult ceea ce te puteai aștepta de la niște băietani atît de cruzi.

Într-o seară, pe timpul cositului fînului, Kristin avea treabă la bucătărie cînd Munan sosi de-a fuga, strigînd că ardea grajdul vechi al caprelor. Nici un bărbat pe acasă; unii erau la fierărie să-și ascută coasele, alții plecați la pod, unde tineretul obișnuia să se adune în serile de vară. Kristin apucă două găleți și alergă afară, strigînd la slugi s-o urmeze.

Grajdul caprelor era o clădire veche și mică, cu acoperișul aproape pînă la pămînt, ce se afla în trecătoarea îngustă dintre curte și poiată, în fața zidului lung al grajdului de vite — și cu alte clădiri înghemuite foarte aproape pe amîndouă laturile. Kristin se repezi în șopronul de lîngă spălătorie, înhăță un topor și un cîrlig, dar cînd cîrmi după colțul grajdului de vite nu zări nici un foc, ci doar un fum gros care năvălea pe o gaură a acoperișului grajdului caprelor. Ivar, călare pe coama acoperișului, făcea cu toporul o spărtură în el. Skule și cu Lavrans erau înăuntru și rupeau șipcile și le călcau în picioare stingîndu-le. În clipa aceea sosiră și Erlend, Ulv și oamenii care fuseseră la fierărie; Munan fugise să-i vestească — și acum a fost lucru ușor să se stingă focul. Dar s-ar fi putut lesne întîmpla o mare nenorocire; seara era liniștită și călduță, bătea din cînd în cînd vîntul de miazăzi și dacă focul ar fi izbucnit în vîlvătăi în grajdul caprelor, fără îndoială că toate clădirile din partea de miazănoapte a curții, grajdul, cămările și clădirile joase ar fi ars pînă la temelii.

Ivar și Skule se urcaseră pe acoperișul grajdului, prinseseră un erete în lat și doreau să-l atîrne pe furca crestei cînd simțiră un miros de ars și apoi văzură fum ieșind din acoperișul de sub ei. Se repeziră cu securile ce le aveau asupra lor și începură să izbească în mușchiul crescut pe acoperișul care ardea mocnit și totodată trimiseră pe Munan și Lavrans, care se jucau pe aproape, pe unul după cîrlige și pe celălalt la mamă, să-i dea de veste. Din fericire, bîrnele acoperișului și lemnăria erau putrede de tot, dar era limpede că de rîndul acesta gemenii scăpaseră gospodăria mamei lor de la prăpăd apucîndu-se de îndată să

dărîme acoperișul aprins fără să zăbovească fugind mai întîi să ceară ajutorul celor mari.

Nu se știa bine cum izbucnise focul, dar fapt este că Gaute trecuse pe acolo cu un ceas mai înainte ducînd jar aprins la fierărie și el recunoștea că vasul nu fusese acoperit, așa că de bună seamă că zburase vreo scînteie pe acoperișul cu mușchiul uscat ca iasca.

Dar se vorbi puțin despre astă ci mai mult despre iscusința gemenilor și a lui Lavrans, la veghea de pază a lui Ulv, la locul pîrjolului, unde toată lumea îi ținu de urît pe timpul nopții. Iar Kristin le aduse bere tare și mied. Tustrei suferiseră oarecari arsuri la mîini și la picioare, încălțămintea lor era atît de pîrjolită, încît se făcea bucăți. Micuțul Lavrans era numai de nouă anișori, încît pînă la urmă îi fu greu să-și poarte răbdător durerile ; la început însă fusese cel mai mîndru să se plimbe cu mîinile oblojite, lăsîndu-se lăudat de oamenii din curte.

În noaptea aceea Erlend a strîns-o pe soția sa la piept, după ce s-au culcat, și i-a spus :

— Kristin dragă, nu mai fi atît de îngrijorată de copiii tăi... nu vezi, draga mea, ce putere zace în băieții noștri ? Ești într-una atît de deznădăjduită în privința ursitei acestor doi voinici, de parcă te-ai aștepta să ajungă la spînzurătoare sau la securea gîdelui. Mie mi se pare că acuma ar trebui să te bucuri, după toate chinurile, durerile și ostenelile pe care a trebuit să le îndури în vremea cînd aveai într-una cîte-un copil în pîntece, unul la sîn și altul în brațe... pe atunci n-aveai chef să vorbești decît despre mîncăcioșii aceia mici, iar acum că s-au făcut cuminți și mari, umbli printre dînșii ca și cînd ai fi surdă și oarbă, abia răspunzîndu-le cînd îți vorbesc. Dumnezeu să te înțeleagă, parcă i-ai iubi mai puțin acum, cînd nu mai ești nevoită să suferi din pricina lor și cînd, dimpotrivă, băieții noștri frumoși și bine alcătuiți îți sînt de folos și spre bucurie...

Kristin nu îndrăzni o vorbă să spună. Ci ea ședea trează în pat și nu putea dormi. Iar spre zori trecu cu băgare de seamă peste omul adormit și se duse cu picioarele goale la gemulet și îl deschise.

Cerul era cenușiu, acoperit de nori și aerul răcoros ; în depărtare, spre miazăzi, acolo unde munții se întîlneau închizînd valea, o ploaie mătura întinderile. Stăpîna locului

stătu o vreme privind afară ; se făcea întotdeauna atît de cald aici, în cămara cea nouă de sus, unde dormeau vara. Aerul umed aducea mireasma puternică și dulce a fînului cosit pînă la dînsa. Cînd și cînd, cîte o păsărică ciripea cîte puțin în somn pe-afară, în noaptea de vară.

Kristin găsi amnarul și aprinse un muc de lumînare. Se furișă pînă la Ivar și Skule, care dormeau pe laviță ; lăsă lumina să cadă asupră-le și-și lăsă mîna să-i lunece peste fețișoarele lor ; aveau pesemne oleacă de fierbințeală. Domol rosti rugăciunea către Maica Domnului și îi închină. „Spînzurătoarea și securea gîdelui"... cum putuse Erlend să glumească cu de-al de astea ?... Tocmai el care însuși fusese atît de aproape...

Lavrans gemea și îngîna ceva în somn. Mama se opri un pic aplecîndu-se peste cei doi mai mici, care erau întinși pe o lăvicioară la picioarele patului părinților. Lavrans ardea și era aprins ; se zvîrcolea neliniștit, dar nu se trezi cînd îl atinse.

Gaute zăcea cu brațele lui albe ca laptele la ceafă, pe sub părul lung și galben-cînepiu ; aruncase cît colo țoalele patului. Avea sîngele fierbinte și dormea întotdeauna gol ; pielea lui era atît de albă, încît contrasta puternic cu fața, gîtul și mîinile pîrlite de soare. Maică-sa trase pătura peste el.

Îi venea așa de greu să fie supărată pe Gaute ; îi amintea atît de mult de tatăl ei. Nu îl certase cine știe cît pentru năpasta pe care fusese cît pe ce să o abată asupra tuturora. Era încredințată că, deștept cum era și chibzuit la judecată, va trage neîndoios o învățătură de aici, pe care n-o va uita niciodată.

Nåkkve și cu Bjørgulf aveau patul celălalt din cele două cîte se aflau în încăpere. Mama se opri mai îndelung în dreptul lor, lăsînd lumina să cadă peste cei doi tineri adormiți. Deasupra gurii lor trandafirii și moi de copil se și vedea mijind un pufușor negru. Piciorul lui Nåkkve ieșea de sub pătură, cu laba îngustă și înalt boltită deasupra podului bine arcuit al piciorului... nu prea curat. Și totuși, îi părea că nu era atît de mult de cînd acest picior de bărbat era atît de mărunt încît îl cuprindea în mîna ei închisă și ea îl strîngea la piept și-l ridica la gură și-l mușca ușor

de fiecare degețel mic și rotund — căci erau atît de trandafirii și drăgălași ca clopoțeii florilor de afin.

De bună seamă că nu prețuia îndeajuns darurile pe care i le dăduse Dumnezeu. Amintirea vremii cînd îl purta în pîntece pe Nåkkve, precum și a vedeniilor de groază care o chinuiseră, o mai ardeau încă uneori : îl născuse așa precum te trezești din spaima și apăsarea de fier a visurilor rele, regăsind lumina binecuvîntată a zilei...

Alte femei se treziseră ca să întîmpine o nenorocire mai mare decît cele din visurile lor cele mai cumplite. Și acuma, cînd întîlnea un schilod sau vreun om pocit, Kristin simțea o strîngere de inimă amintindu-și temerile ei cu privire la copilul pe care aștepta să-l nască. Atunci se făcea mică în fața lui Dumnezeu și a sfîntului Olav și, plină de rîvnă arzătoare, se grăbea să facă bine în jurul ei, și se străduia să-i picure din ochi lacrimi de adevărată căință în timp ce se ruga. Dar își simțea inima una nepotolită, și avîntul proaspetei căințe se răcea, și plînsul din sufletul ei pierea ca apa în nisip. Atunci se resemnă : tot nu purta într-însa acea evlavie pe care nădăjduise cîndva să o moștenească de la tatăl ei. Era aspră și plină de păcate, dar nu era mai rea ca obștea celorlalte ; așa că va fi osîndită, ca cele mai multe, să treacă printr-un foc dogoritor, pe lumea cealaltă, care să-i înmoaie și curețe sufletul de păcate.

Ar fi dorit să fie altfel, cînd se uita la cei șapte feciori chipeși ce ședeau la masă și cînd pornea dimineața la biserică pentru slujbă, în vreme ce clopotele răsunau și chemau așa de frumos la bucuria și pacea în Dumnezeu, și vedea cîrdul acesta de feciori, drepți ca niște brazi, în straie frumoase de sărbătoare, băieții ei, suind dealul, în fața ei. Nu auzise ca altă femeie cu atîția copii să nu fi avut durerea de a pierde măcar unul dintre ei... și toți erau frumoși și sănătoși, teferi la trup și la minte, numai Bjørgulf avea vederea cam scurtă. Ar fi voit să-și poată uita necazurile, să fie blîndă și recunoscătoare, să se teamă de Dumnezeu și să-l iubească așa cum făcuse tatăl ei ; îi stăruia în minte ce-i spusese tatăl ei : că acel ce cu suflet smerit își amintește păcatele sale și se pleacă în fața crucii Domnului, acela nu va avea niciodată nevoie să-și plece spinarea sub o nenorocire sau nedreptate lumească.

Kristin suflă în lumînare, îi ciupi mucul fumegînd și puse lumînarea la locul ei obișnuit, pe bîrna cea mai de sus a peretelui. Se duse iarăși la gemuleț ; se luminase de ziuă afară, o zi cenușie și posomorîtă ; pe acoperișurile mai joase, pe care-i cădea privirea, iarba firavă arsă de arșița soarelui se unduia încet, sub o boare de vînt ; frunzișul mesteacănului, deasupra acoperișului podului, fîșîia slab, cu un scîrțîit ușor.

Își privi mîinile, așezate pe prichiciul gemuleţului Erau aspre și stricate de muncă, brațele pîrlite de soare pînă peste coate cu mușchii umflați, tari ca lemnul. În tinerețe, copiii îi supseseră sîngele și laptele dintr-însa pînă ce pierise orice urmă de rotunjimi fragede ale fecioriei trupului ei. Iar acum în fiece zi munca lua cîte un pic din ce mai rămăsese din frumusețea care vădea în ea pe fiica, soția și mama unor bărbați de stirpe înaltă : mîinile înguste și albe, brațele luminoase și moi, frăgezimea feței, pe care o ferise de arșița soarelui prin văluri de pînză de in, și pe care o îngrijise folosind fierturi meșteșugite, cu care se spăla. Acum îi era de mult totuna dacă soarele îi ardea fața nădușită de trudă și i-o arămea ca pe a unei țărănci sărace.

Părul era tot ce-i mai rămăsese din frumusețea-ei de odinioară. Era la fel de bogat și de castaniu, cu toate că rareori găsea vreme să și-l spele și îngrijească. Coada bogată ce-i atîrna pe spate nu și-o despletise de trei zile.

Kristin și-o trase peste umăr și o despleti, scuturîndu-și părul. O mai învăluia încă pînă mai jos de genunchi ca o manta. Căută un pieptene în scrinul ei și, tremurînd puțin în răcoarea dimineții ce pătrundea prin gemuleț — căci nu era decît în cămășuță — ea își pieptănă cu îngrijire părul.

După ce isprăvi cu pieptănatul și își împleti părul din nou într-o coadă grea, parcă se simți mai bine. Apoi îl ridică încet în brațe pe Munan adormit și îl puse la perete în patul părinților și se strecură și ea între copil și Erlend. Îl luă pe mezin în brațe și-i așeză capul pe umărul ei ; apoi ațipi și ea...

A doua zi dormi pînă tîrziu ; Erlend și băieții erau sculați de mult.

— Mi se pare că mai sugi lapte de la maică-ta pe ascuns, zise Erlend, cînd îl văzu pe Munan în pat lîngă mama

lui. Băiatul, jignit, o zbughi afară și se cățără pe capătul cu înflorituri al unei bîrne ce ținea pălimarul; voia să le arate cît de bărbat este.

— Sări! îi strigă Nåkkve de jos din curte și-l prinse apoi pe frățiorul său în brațe, îl întoarse în toate felurile și îl aruncă apoi în brațele lui Bjørgulf: cei doi frați mai mari se jucară aruncîndu-l de la unul la altul, făcîndu-l să rîdă și să țipe de frică.

A doua zi însă, cînd Munan se strîmba pentru că coada arcului îl izbise peste degete, gemenii îl apucară, îl înfășară într-o pătură ca pe un copil în scutece și îl băgară în patul mamei; apoi îi îndesară în gură o cîtime atît de mare de pîine dumicată, încît copilul fusese cît pe aci să se înăbușe.

2

Preotul lui Erlend de la Husaby îi învățase carte pe cei trei băieți mai mari ai săi. Nu se arătaseră prea sîrguitori, dar învățau cu ușurință, iar mama lor, care învățase atît de bine, îi supraveghea, așa că știau destulă carte.

Iar în anul în care stătuseră cu părintele Eiliv la mănăstirea de la Tautra, Bjørgulf și Nikulaus supseseră cu nesaț laptele „doamnei științe" după cum spusese preotul. Dascălul lor era un monah tare bătrîn, care culesese toată viața, cu rîvna unei albine, înțelepciune din toate cărțile ce îi căzuseră în mînă, atît latinești cît și nordice. Părintele Eiliv însuși era un iubitor al cărții, dar în anii petrecuți la Husaby avusese prea puțin prilej de a-și potoli patima cititului. Pentru dînsul, tovărășia dascălului Aslak era ca pășunile de munte pentru vitele flămînde. Iar cei doi băieți, care în mijlocul călugărilor se țineau mai mult de preotul lor de acasă, urmăreau cu gurile căscate convorbirile pline de învățătură ale celor doi monahi. Atunci fratele Aslak și părintele Eiliv avuseseră mare bucurie să hrănească mintea celor doi tineri cu mierea cea mai curată a comorii de cărți a mănăstirii, pe care fratele Aslak însuși o sporise cu multe copii și rezumate din cărțile cele mai

renumite. Băieţii ajunseră curînd atît de destoinici, încît rareori era nevoit călugărul să le vorbească în limba norvegiană, iar cînd veniră părinţii să-i ia acasă, amîndoi erau în stare să-i răspundă preotului într-o latinească curgătoare şi aproape fără de greşeală.

Şi de atunci fraţii aceştia nu lăsaseră în paragină această învăţătură a lor. Erau cărţi multe la Jørundgård — Lavrans avusese cinci ; e drept că două dintre acestea, la împărţeală, căzuseră lui Ramborg, dar ea nu voise niciodată să înveţe a citi, iar Simon nu era atît de învăţat cu slovele ca să aibă cheful de a citi de dragul cititului, cu toate că putea atît să scrie cît şi să deslușească o scrisoare. Deci o rugase pe Kristin să ţină cărţile pînă ce copiii săi vor creşte mai mari. Erlend dăduse Kristinei, la cîtăva vreme după cununie, trei cărţi care fuseseră ale părinţilor lui şi ea mai căpătase încă o carte în dar de la Gunnulf Nikulaussøn ; el însuşi copiase cartea aceasta pentru cumnata sa, după cartea despre sfîntul Olav şi minunile sale, cîteva alte legende despre sfinţi, şi totodată scrierea pe care franciscanii din Oslo o trimiseseră papii, privitoare la Edvin Rikardssøn, pentru a-l înălţa la rangul de sfînt. În sfîrşit, Nåkkve mai căpătase la despărţire o carte de rugăciuni de la părintele Eiliv. Nåkkve îi citea mult fratelui său, citea frumos şi curgător cu un glas puţin cîntat, aşa precum îl învăţase fratele Aslak, dar cel mai mult îi plăceau cărţile latineşti, cartea sa de rugăciuni şi altă carte care fusese a lui Lavrans Bjørgulfssøn.

Cel mai mare preţ punea totuşi pe o carte mare, minunat de frumos scrisă, care trecuse din tată în fiu ca moştenire de pe urma vestitului său străbun, episcopul Nikulaus Arnessøn.

Kristin ar fi dorit ca şi copiii mai mici să înveţe ceva carte, aşa cum se cuvenea unor bărbaţi de obîrşia lor. Dar nu era uşor de îndeplinit această dorinţă : părintele Eirik era prea bătrîn, iar părintele Solmund nu putea citi decît numai pe cărţile folosite la liturghie ; şi de multe ori nu înţelegea bine nici el însuşi ceea ce citea. Uneori, seara, Lavrans avea plăcere să se aşeze lîngă Nåkkve, rugîndu-l să-l înveţe slovele pe o tăbliţă ceruită şi citea împreună cu dînsul, dar ceilalţi trei nu aveau nici un chef să-şi însu-

șească o astfel de învățătură. Într-o zi, Kristin luă o carte norvegiană și-l rugă pe Gaute să încerce dacă își mai aduce aminte de ceva din cele ce le învățase în copilărie de la părintele Eiliv, dar Gaute nu izbuti să citească măcar trei vorbe, iar cînd dădu peste primul semn care trebuia despărțit în mai multe litere, închise cartea rîzînd și spuse că n-are chef să se joace de-a jocul acesta.

Într-o seară de toamnă, la Jørundgård, părintele Solmund veni și rugă pe Nikulaus să-l însoțească pînă la el acasă. Un cavaler din străinătate, care venise de la sărbătoarea sfîntului Olav din Nidaros, căuta adăpost la Romundgård, însă nici el, nici slugile sale nu știau limba norvegiană. Omul care îi călăuzise pînă aici înțelegea numai cîteva cuvinte din graiul lor, iar părintele Eirik zăcea bolnav : n-ar putea Nåkkve să vină pînă acolo și să vorbească puțin latinește cu cavalerul ? Nåkkv era mulțumit că se trimitea astfel după dînsul, să fie t naci, dar făcu pe nepăsătorul — și se duse cu preotul. Se întoarse foarte tîrziu, vesel și cam amețit ; băuse vin, căci cavalerul străin adusese vin bun cu dînsul și le turnase din plin preotului, țircovnicului și lui Nåkkve. Îl chema domnul Alland sau Allart de Bekelar, era din Flandra și pornise într-un pelerinaj pe la toate lăcașurile sfinte de prin țările de miazănoapte. Era peste măsură de prietenos, fusese ușor de vorbit cu dînsul. Iar acum Nåkkve spuse ce propunere primise din partea cavalerului. Acesta pleca la Oslo, iar apoi spre locurile de pelerinaj din Danemarca și Germania și dorea neapărat ca Nikulaus să-l însoțească și să-i fie tălmaci, măcar cît se va afla aici în țară. Domnul Allart dăduse să înțeleagă că dacă tînărul l-ar însoți prin lume, el era în stare a-l face să se îmbogățească, căci în țara lui de baștină pintenii de aur și lănțișoarele de aur, pungile grele de bani și cele mai minunate arme păreau să aștepte numai ca un tînăr ca Nikulaus Erlendsson să vie și să le adune de pe jos. Nåkkve răspunse că este nevîrstnic și că are nevoie de încuviințarea tatălui său, dar domnul Allart îi dăduse totuși un dar care, după cum spusese cu vorbe răspicate, nu îl lega în nici un fel : o haină de mătase de lungime mijlocie, de culoare albastră ca pruna și cu clopoței de argint la mîneci.

Erlend îl ascultă aproape fără a-l întrerupe și cu o privire încordată. După ce Nåkkve isprăvi de vorbit, îl rugă pe Gaute să aducă sipetul cu lucrurile pentru scris și se apucă pe loc să alcătuiască o scrisoare pe latinește. Bjørgulf a trebuit să-l ajute, căci Nåkkve se afla într-o astfel de stare încît ajutorul său nu prea era potrivit, iar tatăl său îl trimise la culcare. În scrisoare era scris că Erlend îl roagă pe cavaler să poftească la dînsul acasă a doua zi, după liturghia de dimineață, ca să stea de vorbă în privința propunerii domnului Allart de a-l lua pe tînărul de viță nobilă Nikulaus Erlendssøn în slujba dumnealui, ca însoțitor. Și-l mai ruga de asemenea pe cavaler să ierte că-i înapoiase darul său, cu rugămintea să i-l păstreze domnul Allart pînă ce Nikulaus, cu învoirea tatălui său și cu jurămînt de credință, va intra în slujba străinului, după obiceiurile cavalerești din toate țările.

Erlend picură puțină ceară în josul scrisorii și apăsă ușor pecetea sa cea mică, cea de pe inel.

Iar apoi trimise de îndată pe un argat cu scrisoarea și cu haina de mătase la Romundgård.

— Erlend, doar nu te gîndești, cred, să-ți trimiți pe tînărul tău fiu prin țări străine, cu un străin pe care nici nu-l cunoști ? zise Kristin tremurînd.

— Om vedea noi... și Erlend zîmbea ciudat... dar nu prea cred, zise el, văzînd-o cît era de mișcată. Surîse din nou și o mîngîie pe obraz.

La porunca lui Erlend, Kristin presărase rămurele de ienupăr și flori pe podeaua încăperii celei mai de sus și pusese cele mai bune perne pe lavițe și o față de masă de in ; așezase pe ea bucate alese și băuturi în vase de preț și deosebit de frumoase coarne de ren ferecate în argint, moștenite de la Lavrans. Erlend se răsese cu multă îngrijire, își încreți se părul și se îmbrăcase într-un veșmînt lung, negru și cu înfloriturі bogate, din postav adus din străinătate. Ieși în întîmpinarea oaspelui pînă la poarta grădinii, iar cînd se întoarseră amîndoi spre casă, Kristin nu se putu opri de a gîndi că soțul ei aduce mult mai deaproape cu unul din acei cavaleri gali despre care pomenesc legendele, decît acest străin grăsan și roșcovan, în veșmintele sale pestrițe și scumpe de catifea căptușită cu mătase. Ea stătea pe păli-

marul de sus, frumos gătită și pe cap cu un văl de mătase. Flamandul îi sărută mîna, iar ea îi ură : „Bienvenu“ [1]. Alte vorbe nu mai schimbă cu dînsul în cele cîteva ceasuri cît a stat la ei. Nu înțelegea nimic din convorbirea lor și nici părintele Solmund, care îl însoțea pe musafirul său, nu pricepea nimica. Dar cînd preotul îi spuse că se bucură că pusese temelia fericirii lui Nåkkve, ea nu îi răspunse nici da nici ba.

Erlend vorbea puțin franțuzește și curgător nemțeasca pe care o foloseau ostașii năimiți. De aceea convorbirea dintre dînsul și cavalerul străin se desfășura ușor și curtenitor. Dar Kristin simți că flamandul părea a fi mai puțin mulțumit pe măsură ce trecea vremea, cu toate că se silea să ascundă lucrul acesta. Erlend ceruse ca băieții să aștepte în încăperea de deasupra cămărilor cele noi, pînă ce li se va da de știre să vină — dar nu s-a trimis după dînșii.

Erlend și soția sa îl însoțiră pe cavaler și pe preot pînă la poarta dinspre curte.

După ce oaspeții se pierdură din vedere printre ogoare, Erlend se întoarse către Kristin și îi spuse cu un zîmbet, care nu vestea nimic bun :

— Nici măcar pînă la Breiden nu l-aș fi trimis pe Nåkkve cu omul acesta...

Ulv Haldorssøn veni la el. Erlend schimbă cîteva vorbe cu el, pe care Kristin nu le prinse, dar Ulv înjură urît și scuipă ; Erlend rîse și îl bătu pe umăr :

— Da, de-aș fi fost un localnic, unul din țăranii cumsecade de-aci, dar eu am văzut destule ca să nu-mi vînd șoimii mei mîndri și tineri — să iasă din mîinile mele și să încapă drept într-ale dracului... Părintele Solmund, tontul ăsta cucernic, n-a băgat de seamă și n-a înțeles nimica..

Kristin stătea cu brațele atîrnînd de-a lungul trupului, făcea fețe-fețe. Groaza și rușinea o copleșeau de îi venea greață ; picioarele i se muiaseră parcă. Auzise desigur și dînsa vorbind despre lucruri de felul acesta, ca de ceva neînchipuit de depărtat, dar ca lucrul acesta, care nu poate fi rostit, să se încumete să ajungă pînă în pragul casei ei, asta era prea de tot... Era ca un ultim val, care amenință

[1] „Bun venit“ (L. franceză).

să răstoarne luntrea ei bătută de furtună și atît de împovărată, încît era gata să se ducă la fund. Maica Domnului !... trebuia să se teamă și de lucruri de felul acesta, în privința băieților ei ? !...

Erlend spuse cu același zîmbet neplăcut :

— M-am gîndit eu încă de aseară ; domnul Allart mi s-a părut cam prea politicos, după cele povestite de Nåkkve. Știu bine că nu este un obicei cavaleresc nicăieri pe lume să primești un băiat, pe care vrei să-l iei în slujba ta, cu un sărut pe gură și cu daruri scumpe date înainte de a avea dovezi despre destoinicia lui...

— De ce m-ai pus să-i presar trandafiri pe dușumea și să aștern o față de masă de in peste masa mea pentru un... — aci rosti vorba cea mai urîtă ce se poate închipui.

Erlend încruntă din sprîncene. Ridicase o piatră de pe jos și pîndea din ochi pisica roșie a lui Munan, care se tîra prin fînul înalt de lîngă zidul casei spre puii de găină de lîngă ușa grajdului. Tiuuuu... zvîrli piatra după pisică ; aceasta zbughi ca săgeata după colț, iar găinile se răspîndiră în toate părțile. Apoi se întoarse către soția sa :

— ...Mi-am zis că trebuia să văd și eu cum arată omul ; dacă ar fi fost un om de bună-credință, atunci... dar oricum, trebuia să mă port politicos... nu sînt duhovnicul domnului Allart. Și-apoi, ai auzit și tu că se duce la Oslo. Erlend rîse din nou. S-ar putea ca unii din credincioșii mei prieteni de odinioară și dintre dragele mele rubedenii să afle că nu sîntem nevoiți aici, la Jørundgård, să prindem păduchi de pe zdrențele noastre și nici nu mîncăm scrumbii și pîine uscată...

Pe Bjørgulf îl durea capul și era în pat cînd Kristin veni sus, la vremea cinei, iar Nåkkve spuse că nu are chef să vină la masă.

— Pari cam trist în seara asta, fiule, îi zise mama sa.

— Nu, mamă ; de ce să crezi că sînt trist ? zise Nåkkve cu un zîmbet zeflemitor, numai faptul că sînt un prostănac mai mare decît alții și că sînt mai ușor de îmbrobodit, nu este o pricină de întristare.

— Consolează-te ! — îi zise tatăl în timp ce ședeau la masă, iar Nåkkve era încă foarte tăcut — vei avea desigur prilej de a ieși în lumea largă să-ți încerci norocul...

— Depinde, tată — zise Nåkkve încet, ca și cînd ar fi dorit să-l audă numai Erlend — dacă Bjørgulf poate să mă întovărășească. Și apoi rîse slab. Dar vorbește mai degrabă despre asemenea lucruri cu Ivar și cu Skule... căci ei de-abia așteaptă să împlinească vîrsta la care să poată pleca în lume...

Kristin se sculă și își puse o manta cu glugă. La întrebarea lor, le spuse că se duce spre miazănoapte, la cerșetorul din coliba lui Ingebjørg. Cei doi frați gemeni se oferiră să o însoțească și să-i ducă desaga, dar ea dori să meargă singură.

Serile erau destul de întunecoase, iar dincolo de biserică drumul trecea prin pădure și la umbra munteluí Hammerås. O boare rece venea întotdeauna dinspre Rosten și zgomotul rîului împreună cu răcoarea și umezeala aerului. Roiuri de fluturași albi zburau pe sub copaci, uneori o atingeau pe Kristin ; păreau atrași de vălul din jurul capului și al pieptului ei, care albea slab în noapte. Îi alunga cu mîna, în timp ce urca grăbită, lunecînd pe covorul lucios de ace de brad și lovindu-și picioarele de rădăcinile răsucite care răzbeau din pămînt pe poteca pe care pășea.

De mai mulți ani o urmărea pe Kristin un vis. Prima oară cînd îl visase fusese în noaptea din ajunul nașterii lui Gaute ; dar și acuma i se mai întîmpla să se trezească din același vis rău, leoarcă de sudoare și cu inima bătîndu-i-se, să-i spargă pieptul.

Se făcea că vedea o pajiște înflorită, un povîrniș iute în inima unui codru de brazi, care împrejmuia întunecos pajiștea din trei părți ; la poalele povîrnișului se afla un iaz mic, în care se oglindea codrul întunecat și luminișul verde împestrițat. Soarele scăpăta în dosul copacilor. Sus, peste culmea povîrnișului, căzeau ultimele licăriri aurii ale serii, în raze lungi printre brazi, iar jos pe luciul apei pluteau norii învăpăiați ai asfințitului printre frunzele de nufăr.

Drept la jumătatea povîrnișului își zărea copilul ei înconjurat de lipicioase și de piciorul-cocoșului, precum și de o sumedenie de flori verzi-alburii de angelică. Probabil că întîia oară cînd visase copilul din vis fusese Nåkkve, căci pe atunci nu îi avea decît pe cei doi mai mari, iar Bjørgulf era încă în leagăn. Mai tîrziu nu mai știu niciodată sigur care din copii anume se ivea în vis : fețișoara rotundă, arsă de soare, sub părul castaniu tuns scurt, îi amintea cînd de unul cînd de altul, dar copilul era întotdeauna de vreo doi-trei ani și îmbrăcat într-o rochiță galbenă-închis, din cele pe care obișnuia să le coasă pentru pruncii ei de purtat în toate zilele, de lînă țesută și vopsită în casă și tivită cu panglică roșie. Uneori se făcea că era și ea de partea cealaltă a iazului. Alteori nu era de loc acolo unde se petrecea visul ei, dar cu toate astea vedea totul.

Îl vedea pe micuțul ei fiu mergînd încoace și încolo, și întorcîndu-și capul, și rupînd din flori. Și cu toate că i se strîngea inima de o teamă surdă, o prevestire a nenorocirii ce avea să vină, totuși întotdeauna visul acesta era însoțit de o puternică și dulce simțire dureroasă, în timp ce privea la copilul frumos din poiană.

Atunci, deodată, un boț viu și păros se desprinde în întunericul de sus din geana pădurii. Se mișcă fără zgomot ; doi ochișori mici, rotunzi, licăresc ca jăraticul. Ursul iese cu totul la iveală în partea de sus a poienii, stă și își rotește capul și adulmecă. Apoi face o săritură. Kristin nu a văzut niciodată un urs viu, dar ea știe că el nu sare în felul acesta : nu e un urs adevărat. Aleargă ca o pisică și se face pe loc cenușiu, ca o pisică uriașă și păroasă de culoare deschisă, alunecă în salturi lungi moi, în jos, de-a lungul poienii.

Mama este cuprinsă de grozile morții și nu poate să ajungă la micuțul ei, să-l scape ; nu poate să scoată măcar un sunet să-l prevestească de primejdie. Copilul simte că se petrece ceva ; se răsucește puțin și se uită peste umăr înapoi. Atunci scoate un strigăt mic, sugrumat de spaimă și încearcă să fugă în jos. Ridică, în felul copiilor mici, picioarele în iarba înaltă cît poate de sus, și mama aude limpede zgomotul tulpinilor pline de sevă care se frîng, în timp ce copilul aleargă prin noianul de flori încîlcite. Apoi copilul se poticnește de ceva ascuns în iarbă, cade pe

burtă, și în clipa următoare jivina se află peste copil, cu spinarea încovoiată și capul plecat de tot între labele din față. În clipa aceea, mama se trezește... Și de fiecare dată rămîne trează ceasuri în șir, pînă cînd izbutește să se liniștească ; doar n-a fost decît un vis ! Atunci strîngea la pieptul ei pe ultimul născut, culcat la perete și căuta să-și închipuie ce ar fi putut face dacă ar fi fost de adevărat, să sperie namila cu strigăte, ori s-o amenințe cu un ciomag, iar la cingătoarea ei atîrna întotdeauna un cuțit lung și tăios...

Și abia izbutea să se liniștească puțin, cînd un nou val de groază o copleșea : vedea din nou, neputincioasă, fuga zadarnică a micului ei copil neajutorat, față de neînduplecata iuțeală și puterea strivitoare a crudei jivine.

Fierbea sîngele în ea, clocotea de i se umfla tot trupul și inima sta gata să i se spargă, căci nu mai putea suferi apăsarea atît de vajnică a sîngelui.

Coliba lui Ingebjørg se afla sus, în Hammerås, ceva mai jos de drumul cel mare care urca pe munte. Un cerșetor — părăsit de tovarășii săi, căci era bolnav — căpătase acum învoire de a se statornici acolo. Aflînd de lucrul acesta, Kristin începuse a-i trimite de-ale mîncării și îmbrăcăminții și leacuri pentru boala lui, dar n-avusese pînă acum vreme să se ducă ea însăși pe acolo sus.

Cum ajunse, ea își dete seama că bietul om n-avea s-o mai ducă mult. Dădu traista de merinde cerșetoarei care rămăsese lîngă dînsul, îl doftorici pe bolnav pe cît se mai putea acum și, auzind că trimiseseră după preot, îl spălă pe față, pe mîini și pe picioare, ca să fie curat cînd o primi sfîntul maslu.

Era un fum și o duhoare îngrozitoare în căsuța aceea. Cînd veniră două femei din casa unui vecin, Kristin le rugă să treacă pe la Jørundgård și să ceară toate cele de care ar avea trebuință ; apoi își luă bun rămas și plecă. O apucase așa, dintr-o dată o teamă ciudată, bolnăvicioasă, să nu se întîlnească cumva pe drum cu preotul, care venea spre bolnav cu *Corpus Domini*[1], și de aceea o apucă pe prima potecă lăturalnică ce o găsi în calea ei.

[1] E vorba de împărtășania care se dă la maslu. (L. latină.)

Își dădu repede seama că nu era decît o potecă pentru vitele duse la păşune şi ajunse în curînd la un loc desfundat de tot. Locuri bătute de vînturi haine, pline de încîlcituri de rădăcini ieşite la lumina zilei, care se ridicau ameninţătoare. Trebui să se caţere, trecînd peste ele, acolo unde nu putea să le ocolească. Muşchiul aluneca sub picioarele ei cînd voia să coboare de pe bolovanii mari. Se umpluse de aţe de păianjeni pe faţă, iar ramurile copacilor o izbeau în obraz şi îi apucau rochia. Cînd trebuia să treacă un pîrîu sau ajungea la un luminiş mlăştinos al pădurii, îi era aproape peste putinţă să afle un loc pe unde să treacă prin desişul acela umed al pădurii. Şi, peste tot locul, nesuferiţii fluturaşi albi, în roiuri mari, se învîrtejeau sub frunzişul întunecat al codrului şi se înălţau ca nişte nori, cînd călca peste stufişuri.

Dar în cele din urmă ieşi din codru, ajungînd la podişul de munte dinspre Lågen. Prin partea asta nu erau decît crîmpeie de pădure de brad, căci arborii trebuiau să-şi înfigă rădăcinile aproape numai în stînca goală, iar stratul subţire de pămînt era acoperit de lichenii renilor, de culoare cenuşie, care foşneau sub picioare. Ici şi colo se zărea cîte un stufiş întunecat. Mirosul de brad era mai tare şi aerul mai uscat aici şi mai cald decît sus ; pe cuprinsul acesta, pădurea de brad avea totdeauna o înfăţişare gălbuie, arsă încă din primăvară, de timpuriu. Şi fluturaşii o urmăreau într-una pe Kristin...

Mugetul rîului o atrăgea. Se duse chiar pînă la marginea prăpastiei şi privi în jos.

Se vedea jos, în adîncuri apa înspumată, albicioasă care se prăvălea din cascadă în cascadă, cu mare larmă.

Bubuitul monoton al căderilor de apă îi înfiora trupul şi sufletul încordat la culme. Era ca o aducere-aminte ce stăruia de pe vremea — trecuse o veşnicie de atunci — cînd crezuse că nu va avea puterea să-şi ducă soarta pe care ea singură şi-o alesese. Îngăduise dragostei cotropitoare trupeşti să pătrundă în viaţa ei blîndă şi ocrotită de tînără fată — şi de atunci trăise numai în temeri, nelinişte şi temeri, apoi în robie, din clipa cînd fu mamă. În tinereţea ei se dăruise vieţii şi cu cît se frămînta şi se zbătea mai mult în năvoadele vieţii, cu atît se simţea mai prinsă în ele. Căutase să-şi apere fiii sub aripile ei, încătuşată

fiind de grijile lucrurilor lumești. Se străduise să ascundă tuturora teama și slăbiciunea ei nemaipomenită ; și pășise dreaptă și cu înfățișare senină ; tăcuse și luptase ca să asigure bunăstarea copiilor săi prin toate mijloacele la îndemînă.

Dar întotdeauna cu acea teamă ascunsă, cumplită... dacă li se va întîmpla ceva rău, n-am să pot răbda acest lucru. Iar în adîncul inimii plîngea la amintirea tatălui și mamei sale. Ei purtaseră povara asta de teamă și suferință pentru copiii lor, zi de zi, pînă la moarte, dar avuseseră în adevăr puterea să și-o poarte, și asta nu pentru că își iubiseră copiii mai puțin, ci fiindcă îi iubiseră mai bine.

Și acum, trebuia oare ca lupta ei să se sfîrșească astfel ? Crescuse oare la sînul ei un cîrd de pui de șoimi neliniștiți, care stăteau în cuibul clădit de ea și așteptau cu nerăbdare ceasul cînd aripile lor vor fi în stare să-i poarte peste munții albaștri din zare ?... Iar tatăl lor bă' a din mîini și rîdea... Zburați, zburați, tinerii mei șoimi !...

Cînd își vor lua zborul din cuib, vor rupe fîșii sîngerînde din inima ei, dar ei nu își vor da seama de nimic. Iară dînsa va trebui să rămînă singură. Toate rădăcinile care o legaseră odinioară de vechiul ei cămin, le rupsese ea însăși în trecut. La urma urmei, va fi ca și cînd nici n-ar trăi, nici n-ar muri.

Se întoarse din drum și începu să alerge poticnindu-se peste covorul vestед și uscat de licheni, cu blana bine strînsă în jurul trupului, ca să se ferească de atingerea aceea groaznică a crengilor ce o agățau. În sfîrșit, ieși la peticile de izlazuri, care se aflau puțin mai la miazănoapte de casa obștei și de biserică. O luă peste cîmp și în clipa aceea zări un om în fața ei. Acesta îi strigă :

— Kristin, tu ești ?

Îl recunoscu pe soțul ei.

— Ai lipsit mult, zise Erlend. S-a făcut aproape noapte, Kristin. Începusem să mă tem.

— Te-ai temut pentru mine ? Glasul ei răsuna mai aspru și mai trufaș decît ar fi vrut.

— Nu pot spune că mi-a fost chiar teamă, dar m-am gîndit că ar trebui să-ți ies în cale.

Apoi aproape nu mai vorbiră în timp ce mergeau spre miazăzi. Totul era în liniște, cînd intrară la curte. Unii din-

tre caii pe care-i păstraseră acasă, păşteau pe lîngă case, dar toţi oamenii curţii erau culcaţi.

Erlend se urcă de îndată în odaia de sus, unde dormeau vara, dar Kristin se duse înspre bucătărie. „Mă duc să văd de ceva", răspunse ea la întrebarea lui.

Erlend stătea aplecat peste pălimar, cînd o zări ieşind din bucătărie cu un băţ de brad aprins în mînă şi intrînd în odaia veche, cu vatra. Erlend aşteptă o vreme. Apoi coborî jos şi intră în urma ei.

Kristin aprinsese o lumînare şi o pusese pe masă. Un fior straniu, ca de frică, străbătu trupul lui Erlend cînd îşi văzu nevasta stînd acolo, în picioare, lîngă lumînarea subţire în casa aceea pustie ; nu mai rămăsese decît mobila cea ţintuită de duşumea — în lumina slabă a lumînării, lemnul lucea gol şi uzat. Vatra era rece şi măturată, numai băţul aprins de brad aruncat acolo mai ardea puţin, tăciune negru. Erlend şi Kristin nu foloseau odaia aceasta şi era desigur o jumătate de an de cînd nu se aprinsese focul acolo. Aerul era închis : lipseau amintirile, urmele îndeletnicirilor oamenilor ce locuiesc într-o casă, iar geamul, gemuleţul fumului şi uşa, de bună seamă că nu fuseseră deschise în tot ăstimp — şi domnea un miros de lînă şi de blănuri. Cîteva piei învălătucite şi nişte saci legaţi la gură, aduşi de Kristin din cămară, erau grămădite pe patul gol, care fusese al lui Lavrans şi al lui Ragnfrid.

Pe masă, o mulţime de sculuri de lînă... aţă de cusut şi de ţesut, de in şi de lînă, pe care Kristin le pusese deoparte cînd a vopsit. Acum ea le alegea şi le rînduia la locul lor.

Erlend se aşeză în jilţul din capul mesei, care părea ciudat de mare, fără de perne şi covoraşe, pentru trupul lui subţirel. Cei doi cruciaţi ai sfîntului Olav — cu coifurile însemnate de cruci, ca şi scuturile — pe care Lavrans îi cioplise în lemn, la capătul braţelor jilţului, păreau întristaţi şi morocănoşi sub mîinile înguste, lungi şi arse de soare ale lui Erlend. Nimeni nu ştiuse să facă înfloriturile şi animale mai frumos ca Lavrans, însă pe oameni nu izbutea de loc să-i facă bine.

Multă vreme fu linişte desăvîrşită şi nu se auzea nici un zgomot în afară de tropotul surd de afară, de pe unde umblau păscînd noaptea caii.

— Nu crezi că e timpul să te culci, Kristin ? întrebă el în sfîrșit.

— Dar tu nu te culci ?

— Eu te așteptam pe tine, răspunse Erlend.

— N-am chef să mă duc sus de pe acum, tot nu pot dormi...

— Dar ce te frămîntă atît de tare, Kristin, încît să nu poți dormi ? întrebă el după un timp scurt.

Kristin se îndreptă. Avea un scul de ață verde în mîini pe care se căznea să-l descurce.

— Despre ce vorbeai cu Nåkkve mai adineauri ?... Îi era gîtul atît de uscat, încît trebui să înghită în sec de cîteva ori. I-ai dat un sfat care... zicea că nu i se potrivește... dar spuneați că Ivar și Skule...

— Aha... asta ! Erlend zîmbi puțin. I-am spus doar băiatului că... mai am și eu o rudă dacă mă gîndesc bine, un ginere... cu toate că Gerlak nu se va mai repezi să-mi sărute mîinile și să mă ajute la scosul mantalei sau al spadei, ca pe vremuri. Dar are corăbii pe mare... și rude bogate atît la Brema cît și în Anglia. El trebuie să înțeleagă că este de datoria lui să-i ajute pe frații soției sale... eu nu mi-am precupețit averea, pe vremea cînd eram bogat și mi-am căsătorit fiica cu Gerlak Tiedekenssøn.

Kristin nu zise nimic. În cele din urmă, Erlend spuse destul de enervat :

— Pentru Dumnezeu, Kristin, nu mai sta cu privirea atît de pironită, ca și cînd ai fi de piatră...

— Cînd ne-am legat la început, nu mă gîndeam că copiii noștri vor fi nevoiți să colinde prin lume, să-și cerșească pîinea prin curți străine...

— La naiba... dacă m-am gîndit să cerșească ceva de la alții ! Dar dacă moșiile tale trebuie să-i hrănească pe toți șapte, atunci va fi o hrană de țăran, Kristin... și cred că nu-s făcuți pentru asta fiii mei. Ivar și Skule par să făgăduiască să fie niște luptători strașnici — și în lumea asta largă este atît pîine de grîu cît și prăjitură pentru acei care vor să-și cîștige viața cu spada.

— Vrei ca fiii tăi să ajungă năimiți și lefegii ?

— Eu însumi am primit leafă pe cînd eram tînăr și îl urmam pe contele Jacob. Dumnezeu să-l ierte, am învățat

atunci o mulțime de lucruri pe care nu le poți învăța aici, acasă... fie că stai în toată măreția ta în jilț, cu cingătoarea de argint la brîu, umflîndu-te cu bere, fie că mergi în urma plugului cu nasul în coada calului. Am dus o viață sănătoasă, în slujba contelui... asta o spun măcar că aveam ghiuleaua aceea la picior încă pe vremea cînd eram de seama lui Nåkkve... Am avut prilejul să gust puțin din plăcerile tinereții mele.

— Taci ! Ochii Kristinei se întunecaseră. Și n-ar fi pentru tine cea mai grea durere dacă fiii tăi ar cădea într-o asemenea nenorocire și un astfel de păcat ?

— Ba da, Dumnezeu să-i ferească de așa ceva !... Dar nu văd de ce trebuie neapărat să facă și ei toate prostiile făcute de tatăl lor. Doar se poate intra în slujba unui cavaler fără a-ți lega de picior o astfel de piatră de moară, Kristin...

— Cel ce scoate sabia, de sabie va pieri, așa scrie în Sfînta Scriptură, Erlend !

— Da, draga mea, am auzit și eu. Cu toate acestea, cei mai mulți dintre strămoși, atît ai mei cît și ai tăi, au murit de moarte bună și creștinească în patul lor și au primit sfîntul maslu pentru mîntuirea sufletelor lor. N-ai decît să te gîndești la tatăl tău... a dovedit în tinerețea lui că a fost în stare să-și mînuiască spada.

— Asta a fost o expediție, Erlend, la porunca regelui, căruia îi juraseră credință, tata și ceilalți, spre a apăra cu armele căminurile și pămîntul țării... Totuși, însuși tata spunea că voia lui Dumnezeu nu era ca noi, cei botezați în legea creștinească, să purtăm armele unii împotriva celorlalți...

— Desigur, asta o știu și eu. Dar lumea este așa cum este, de cînd Adam și Eva au mușcat din măr... iar asta a fost înainte de vremea mea ; nu eu sînt vinovatul că ne-am născut cu păcatul în noi...

— Acestea sînt vorbe rușinoase !...

Erlend o întrerupse cu aprindere :

— Kristin... știi prea bine... că niciodată nu m-am ferit de a mă căi de păcatele mele și de a face penitență pe cît mi-a stat în puteri. Nu sînt un om evlavios, asta e drept. Prea am văzut multe pe cînd eram copil și tînăr flăcău...

Tatăl meu era prieten atît de bun cu înalții clerici din corpul canonicilor catedralei, că intrau și ieșeau din casa noastră, ca niște porci cenușii ; părintele Eiliv și părintele Sigvat Lande și toată șleahta ; și era multă gîlceavă și ceartă între dînșii ; s-au purtat fără de suflet și milă cu propriul lor episcop ; mai sfinți și mai pașnici cu alții n-au știut să fie — tocmai ei, care în fiecare zi umblau cu cele sfinte și îl înălțau pe Dumnezeu însuși, sub înfățișarea pîinii și a vinului.

— Nu se cade să-i judecăm pe preoți... tata obișnuia întotdeauna să spună : sîntem datori să ne plecăm în fața lor, preoți învestiți, și să-i ascultăm, iar ființa lor firească și omenească este supusă numai judecății atotputernicului Dumnezeu...

— Daaa. Erlend vorbea cam tărăgănat. Știu că spunea așa și mi-ai mai spus-o și altă dată. Știu că ești mai evlavioasă decît mine... totuși, îmi vine greu să cred, Kristin, că felul în care tu păstrezi toate ascunse în inima ta și nu uiți niciodată nimica, este o bună tălmăcire a cuvintelor lui Dumnezeu. Și Lavrans avea o ținere de minte foarte bună, da : eu nu pot zice însă de tatăl tău decît că era un om cucernic, și nobil, și bun, iar tu ești la fel ca dînsul, asta o știu... dar de multe ori, cînd grăiești atît de blînd și de dulce ca și cînd ți-ar fi gura plină de miere, mă tem că te gîndești mai mult la nedreptățile vechi suferite, și Dumnezeu să știe dacă ești la fel de cucernică în suflet precum ești în vorbe...

Kristin se prăbuși deodată peste masă, cu fața ascunsă între brațe și izbucni în plîns. Erlend sări în picioare : plîngea în hohote atît de sfîșietoare, încît se cutremura toată. Erlend o cuprinse de umeri.

— Kristin, ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ? repetă dînsul, așezîndu-se alături de ea pe bancă și încercînd să-i ridice capul. Kristin, nu plînge așa, cred că ți-ai pierdut mințile...

— Mi-e frică ! Se îndreptă, își încleștă mîinile în poală. Mi-e atît de frică, blîndă fecioară Marie, ajută-ne pe toți... mi-e atît de frică de soarta fiilor mei...

— Da, Kristin, dar trebuie să te obișnuiești cu lucrul acesta : nu poți să-i mai ții multă vreme sub fustele tale...

căci toți fiii noștri vor fi în curînd bărbați în toată puterea cuvîntului. Iar tu îmi amintești de o cățea de vînătoare... Erlend sta picior peste picior, cu mîinile împreunate pe genunchi, și se uită puțin cam obosit la soția lui. Tu muști orbește, atît pe prieten cît și pe dușman, cînd e vorba de prăsila ta.

Ea se sculă deodată și rămase mută o clipă, frîngîndu-și mîinile. Apoi a început să se plimbe în sus și-n jos prin odaie. Nimic nu spunea, iar Erlend ședea tăcut și o privea.

— Skule... Kristin se opri în fața bărbatului. Un nume aducător de nenorocire i-ai dat fiului tău. Dar așa ai vrut... ai fi vrut să se reîntrupeze ducele în ăst copil...

— Kristin, numele acesta e destul de bun. Un nume aducător de nenorocire, asta este după cum o iei. Mi-am amintit, reînviind pe străbunicul meu în fiul meu, că l-a trădat norocul, dar cu toate acestea el a fost rege și pe mai bună dreptate decît urmașii pieptănarului...

— Tu și cu Munan sînteți foarte mîndri de a fi rude apropiate ale regelui Håkon Hålegg...

— Da, căci, după cum știi și tu, neamurile lui Sverre au sînge regesc în vine, prin Margret Skulesdatter, mătușa tatălui meu...

Multă vreme au rămas soțul și soția cu ochii pironiți unul asupra celuilalt.

— Da, știu la ce te gîndești, frumoasa mea soție. Erlend se duse și se așeză în jilț. Cu mîinile sprijinite pe capetele celor doi uriași se aplecă înainte ; zîmbea rece și batjocoritor. Dar, după cum vezi, Kristin, faptul că am ajuns om sărac și lipsit de prieteni n-a putut să mă doboare. E mai bine să știi că... nu cred că o dată cu mine neamul meu a pierdut pentru totdeauna cinstea și puterea. De fapt, m-a trădat și pe mine norocul, dar dacă cele plănuite de mine s-ar fi îndeplinit, atunci am fi avut acuma, atît eu cît și feciorii mei, un loc de cinste pe lîngă rege, după cum ne dă dreptul, nouă, rudelor sale de aproape, nașterea noastră.

Cît despre mine, eu am pierdut și rămîn pe dinafara lucrurilor... dar sînt încredințat, Kristin, că fiii mei vor avea starea la care le dă dreptul nașterea lor. N-ai de ce să te îngrijorezi atît de soarta lor și nici să te străduiești atît de mult ca să rămînă țintuiți aici, în colțul ăsta... lasă-le

frîul slobod, și atunci poate că o să apuci și tu să vezi înainte de a muri că au prins iarăși rădăcini pe pămînturile părintești al tatălui lor.

— Ah... vorbe ! Ochii Kristinei se umplură de lacrimi amare de mînie, dar se stăpîni și rîse schimonosit : — Îmi pari însă și mai copilăros decît băieții noștri, Erlend. Cum poți spune așa ceva... nu mai departe de astăzi, Nåkkve fusese gata-gata să aibă parte de o astfel de nenorocire, încît buzele unui creștin nu-i pot spune pe nume... dacă Dumnezeu nu ne-ar fi ocrotit.

— Da, și de rîndul ăsta eu am avut norocul de a fi unealta lui Dumnezeu. Erlend ridică din umeri. Dar apoi zise foarte grav : De asemenea lucruri nu trebuie să ai teamă, Kristin... dacă asta este ceea ce te-a făcut să-ți pierzi cumpătul, biata de tine ! Își coborî privirea și zise aproape cu umilință în glas : Nu uita, Kristin, că răposatul tatăl tău se ruga pentru copiii noștri — de altfel, cum se ruga pentru noi toți în tot timpul. Și cred cu putere și convingere că rugăciunile unui om atît de bun pot să-i ferească de nenorocirile cele mai rele...

Ea văzu că soțul ei își face o cruce pe piept, în ascuns, cu degetul mare. În halul de fierbere în care era, lucrul acesta o atîță și mai mult.

— Erlend, stînd în jilțul tatălui meu, tu te mîngîi cu gîndul că feciorii tăi vor fi mîntuiți prin rugăciunile sale, tot astfel precum își primesc hrana din pămîntul său ?...

Erlend păli :

— Kristin, vrei oare să spui că nu sînt vrednic de a sta în jilțul lui Lavrans Bjørgulfsson ?...

Nevastă-sa mișcă din buze, dar nu putu să scoată nici o vorbă. Erlend se sculă și rămase în picioare :

— Dacă asta ai vrut să spui, atunci îți jur pe Dumnezeul cel viu că nu mă voi așeza niciodată pe locul acesta ! Răspunde, spuse el din nou, văzînd că nevastă-sa tăcea. Un tremur lung străbătea prin tot trupul ei.

— Cel care... a stat acolo înaintea ta... a fost... un stăpîn mai bun... îngăimă ea, cu glasul abia auzit.

— Ia seama la ce spui, Kristin ! Făcu cîțiva pași repezi înspre dînsa. Kristin se îndreptă dintr-o dată tresărind :

— Da, n-ai decît... bate-mă !... Am mai răbdat și asta în trecut, pot să mai rabd încă o dată.

— Să te bat ?... N-am avut gîndul acesta.

Stătea în fața ei, cu mîna sprijinită de masă ; se priviră din nou țintă, iar chipul lui Erlend avea acea înfățișare de ciudată liniște depărtată pe care Kristin o mai văzuse la dînsul în cîteva rînduri. Acum însă, lucrul acesta o scoase cu totul din fire. Știa că ea avea dreptate. Vorbele lui Erlend fuseseră nechibzuite, lipsite de orice simț de răspundere, dar chipul său o făcea să simtă că totuși ea este aceea care n-are dreptate.

Se uită din nou la dînsul — și în timp ce inima îi era bolnavă de teama vorbelor pe care avea să le rostească, izbucni :

— Mă tem că nu prin feciorii mei neamul tău va înflori din nou în Trøndelagen...

Erlend se făcu roșu ca para focului :

— Înțeleg, trebuia cu orice preț să-mi-aduci aminte de Sunniva Olavsdatter...

— Nu eu am numit-o, ci tu.

Erlend se făcuse încă și mai roșu la față :

— Kristin, nu te-ai gîndit niciodată că și tu ai o parte din vină în această... nenorocire ?... ...Îți aduci tu aminte de seara aceea, la Nidaros, cînd am intrat la tine și m-am oprit în fața patului tău ? Eram foarte sfios și îndurerat că mă purtasem prost față de tine, nevasta mea... venisem să te rog... să mă ierți de greșeala pe care o făptuisem. Drept răspuns însă, m-ai rugat să mă duc să mă culc acolo unde mă culcasem cu o noapte mai nainte...

— De unde puteam eu ști că te culcași cu nevasta rudei tale ?...

Erlend rămase neclintit o vreme, făcînd fețe-fețe ; apoi ieși din odaie, fără a spune nici un cuvînt. Soția sa rămase nemișcată vreme îndelungată, cu mîinile împreunate sub bărbie și cu ochii la lumînarea aprinsă.

Apoi ridică fruntea, tresărind, trase adînc aer în piept. Trebuia ca, odată și odată, să rabde Erlend să audă aceste adevăruri crude rostite de ea...

Atunci auzi un tropot de cal răsunînd afară, în curte... După felul pasului calului își dădu seama că este tras de

un argat. Se furișă prin ușă, pe pălimar, se aplecă în afară și privi în jos.

Începuse să se lumineze de ziuă ; Erlend și Ulv Haldorssøn erau afară, în curte. Erlend ținea calul înșeuat de dîrlogi, și era îmbrăcat de drum. Cei doi vorbiră o vreme între ei, dar ea nu putea înțelege nimic din cele ce spuneau. Apoi Erlend se săltă în șa și porni la pas spre poartă ; nu se uita înapoi și părea că vorbește cu Ulv, care mergea pe lîngă cal.

După ce nu se mai zăriră prin dreptul gardului, se strecură afară în curte, grăbindu-se pe cît putea și fără a face pic de zgomot să ajungă pînă sus, la poartă. Se opri acolo, ciulind urechile. Îl auzi acum pe Erlend cum dădu frîu slobod calului Svarten, sus pe șosea. Peste cîteva clipe, Ulv se întoarse pe drum și se opri scurt, cînd o zări pe Kristin în poartă. Au rămas așa, nemișcați privindu-se unul pe altul, în lumina revărsatului zorilor. Ulv era încălțat, dar n-avea ciorapi în picioare și nu purta decît cămașa pe el sub manta.

— Ce înseamnă asta ? îl întrebă stăpîna sa, fierbînd de mînie.

— Asta tu trebuie s-o știi ; eu nu știu nimic.

— Încotro s-a dus ? îl întrebă ea din nou.

— La Haugen ; se opri puțin din vorbă, șovăind — apoi urmă : A intrat la mine în odaie și m-a trezit... zicînd că pleacă într-acolo călare în noaptea aceasta... părea grăbit. M-a rugat să-i trimit niște lucruri acolo, după aceea.

Kristin tăcu o vreme îndelungată, iar apoi :

— Va să zică era supărat ?

— Era liniștit. După cîteva clipe, Ulv adăugă încet : Kristin, mă tem nu cumva să-i fi spus ceea ce ar fi fost mai bine să nu-i fi spus.

— Odată și odată trebuia Erlend să sufere ca să-i vorbesc, așa cum se vorbește unui om cu mintea întreagă, zise ea cu aprindere.

Mergeau încet spre casă. Ulv se îndreptă spre locuința sa, Kristin îl urmă :

— Prietene Ulv, zise ea cu glasul speriat, mai nainte vreme ziceai într-una că este spre binele copiilor să fiu tare și să-i vorbesc lui Erlend.

— Da, Kristin, cu trecerea anilor m-am făcut mai înțelept ; tu însă nu, răspunse el cu același glas.

— Bine mai îmi alini durerea, făcu ea cu amărăciune în glas.

Ulv își puse mîna sa grea pe umărul ei, dar nu spuse nimica — și au rămas așa pe loc o vreme ; era atîta liniște, încît puteau auzi vuietul necurmat al rîului, pe care de obicei nu-l auzeau. Cîntau cocoșii prin sat, iar cel din Jørundgård le răspunse cu glas sonor din poiată.

— Da, a trebuit să mă învăț să economisesc și alinarea durerilor, Kristin... am fost nevoiți să folosim cam mult din marfa asta în ultimii ani... iar acum trebuie s-o economisim, căci nu putem ști cît timp ne va mai ajunge...

Kristin se desfăcu din strînsoarea mîinii lui ; cu dinții strînși, lipiți de buza de jos, își întoarse fața de la el, iar apoi fugi repede la casa veche în care se afla vatra.

Era o dimineață neasemănat de rece ; își strînse blana în jurul trupului și-și trase gluga pînă pe frunte. Zgribulită, cu cizmulițele pline de rouă încălțate sub rochie, cu brațele încrucișate rezemate de genunchi, ședea lîngă vatra rece, adîncită în gîndurile ei. Din cînd în cînd, un tremur îi schimonosea fața, dar nu plîngea.

Pesemne că ațipise oleacă, căci tresări deodată cu dureri în șale și înghețată : simțea că o dor toate oasele. Ușa era puțin crăpată... se vedea curtea luminată de soare.

Ieși pe pălimar afară — soarele era sus pe cer ; de jos, dinspre imașul îngrădit, se auzea clopoțelul calului care șchiopătase. Privi spre cămările noi și îl zări pe micuțul Munan, stînd pe treptele scării care ducea la catul de sus, și privind spre curte, printre bolțile dintre stîlpi.

Copiii... îi trecu ca un fulger prin minte. Ce s-or fi gîndit ei cînd, trezindu-se, găsiseră patul părinților neatins ?

Fugi prin curte și urcă sus, la Munan, care era numai în cămășuță. De îndată ce fu lîngă dînsul, copilul o apucă de mînă, ca și cînd i-ar fi fost frică.

Nici unul dintre ceilalți băieți nu era îmbrăcat de-a binelea... de bună seamă, nu-i trezise nimeni. Ridicară cu toții ochii înspre muma lor, iar apoi îi lăsară repede în jos. Kristin luă nădragii lui Munan și vru să-l îmbrace.

— Unde-i tata ? întrebă Lavrans mirat.

— Taică-tu a plecat călare la Haugen dis-de-dimineață.

Cei mari ascultau cu luare-aminte. Kristin spuse :

— Știi bine că zicea de mult că trebuie să meargă o dată, să vadă cum stau lucrurile pe la moșia lui.

Cei doi mai mici o priveau cu ochii mari, mirați, însă cei cinci mari îi ocoliră privirile în timp ce ieșeau din odaie.

3

Zilele treceau. La început, Kristin n-a fost prea îngrijorată ; nu voia să-și bată capul gîndindu-se la pricinile pentru care Erlend fugise de acasă în toiul nopții, după o izbucnire neașteptată de supărare, și nici să se întrebe cîtă vreme va fi avînd de gînd să stea la moșia sa de prin părțile de miazănoapte, pedepsind-o prin lipsa lui de acasă. Era plină de necaz împotriva soțului ei, și ceea ce-i sporea mînia era faptul că nu putea în sinea ei tăgădui că și dînsa avea o parte de vină, pentru că rostise vorbe pe care dorea acum din tot sufletul să nu le fi spus.

Fără îndoială că în multe rînduri nu avusese dreptate și rostise de multe ori la mînie vorbe grele și urîte soțului ei. Dar ceea ce o jignea cel mai mult era că Erlend nu făcea niciodată o sforțare ca să uite și să ierte ; ea era aceea care trebuia să se umilească și să-i ceară iertare. De altminteri, nu-i părea că greșise chiar atît de des față de dînsul ; oare nu era el în stare să priceapă că își pierdea cumpătul mai ales atuncea cînd era obosită și răscolită de necazuri și de temeri pe care se străduise să le poarte în taină ? Își zicea că Erlend n-ar fi trebuit să uite că, la toate îngrijorările pe care le avusese an de an pentru viitorul copiilor, se adăugase acuma și spaima cumplită prin care trecuse în două rînduri în vara aceasta din pricina lui Nåkkve. Kristin își dădea seama că, după povara și greutățile pe care le avusese ca tînără mamă, temeri și îngrijorări de un fel cu totul nou cădeau asupra

mamei, care începea să îmbătrînească. Vorbele lipsite de orice grijă ale lui Erlend, care spunea că nu se teme de viitorul feciorilor săi, o îndîrjiseră atît de mult, încît ajunsese asemenea unei ursoaice furioase... sau unei cățele cu pui, cum spunea Erlend ; n-avea decît s-o ia în rîs, dacă avea poftă : dar cît va trăi și va avea viață într-însa va fi cu ochii în patru și gata să sară pentru copiii ei, așa precum își apără cățeaua puii.

Iar dacă cu toate acestea Erlend se face că uită că, de cîte ori fusese la grea cumpănă, ea îl sprijinise din toate puterile, că în ciuda mîniei rămăsese la fel de cuminte și de dreaptă cînd o bătuse, sau cînd o înșelase cu femeia aceea nesuferită și ușuratică de la Lensviken — atunci, treaba lui. Nici măcar acum, gîndindu-se la acestea, nu simțea o supărare sau o amărăciune prea mare față de Erlend pentru faptele acestea, care erau cele mai grele din toate cîte le făcuse împotriva ei. Dacă îl învinuia de această faptă, o făcea pentru că știa că el însuși se căia și își dădea seama că se purtase rău. Niciodată însă supărarea ei față de Erlend nu fusese atît de mare — și nici acuma — încît amintirea loviturilor primite și a necredinței sale, cu toate urmările legate de ea, să nu o doară mai mult pentru el, soțul ei, decît pentru ea, căci simțea că, prin aceste izbucniri ale firii sale lipsite de stăpînire, greșise mai mult împotriva lui însuși și a mîntuirii sufletului său, decît greșise împotriva ei.

Ceea ce o rodea însă într-una erau toate rănile acelea mărunte pe care i le făcuse prin nepăsarea sa, lipsa de grijă, prin nerăbdarea sa de copil... prin însăși firea năvalnică și necugetată a dragostei sale, cînd spunea că o iubește orice o fi. Amintirea atîtor ani cînd, tînără și iubitoare, cu brațele împovărate de copii mici, fără apărare, simțise că sănătatea ei trupească și sufletească nu o vor putea ține dacă tatăl, stăpînul casei, nu va dovedi că are destulă putere și iubire ca s-o ocrotească pe ea și pe copiii ei... Atîta suferise simțindu-se slabă trupește, neștiutoare și lipsită de experiența vieții, și să nu se poată încrede întrutotul în înțelepciunea și în puterea soțului ei... Fusese atît de rănită inima ei pe vremea aceea, răni ce nu se puteau închide. Pînă și dulcea bucurie de a-și

lua pruncul în brațe și de a pune gurița lui drăgălașă la pieptul ei, de a simți căldura și moliciunea trupșorului din brațele ei, era întunecată de temeri și de neliniște „...ești atît de mic și fraged și lipsit de apărare, iar tatăl tău nu se gîndește că ar trebui mai înainte de toate să aibă grijă de tine".

Iar acum, cînd copilașii ei creșcuseră, erau vînjoși și mințile li se deschiseseră, cu toate că n-aveau încă judecata așezată a unui bărbat, el îi răpea de lîngă dînsa. Tot cîrdul acesta, soțul ei și băieții, îi scăpau din mînă parcă, prin acea înclinare, ciudată și copilăroasă, de a lua toate în joacă, înclinare pe care o întrevăzuse mai la toți bărbații și pe care o femeie serioasă și plină de griji nu o putea niciodată înțelege.

Cît despre ea, era plină de durere și mînie cînd se gîndea la Erlend. Dar se întreba cu îngrijorare : ce puteau gîndi copiii ?

Ulv fusese la Dovre cu doi cai încărcați cu lucrurile pe care îl rugase Erlend să i le aducă, îmbrăcăminte și o seamă de arme : cele patru arcuri ale sale, saci cu vîrfuri de suliță, și piroane și trei cîini. Munan și Lavrans plînseseră tare cînd Ulv luase cățelușa cu părul lins și cu urechi atîrnînde și moi ca mătasea... era o cățea de soi ales, adusă din străinătate, pe care Erlend o căpătase de la starețul din Holm. Împrejurarea că tatăl lor avea un astfel de cîine, rar întîlnit, slujise mai mult ca orice alt lucru pentru a-l pune mai presus de oricine în părerile celor doi băieți. Și tatăl lor le mai făgăduise că atunci cînd o avea cățeaua pui, fiecare își va putea alege cățelul său.

La întoarcerea lui Ulv Haldorssøn, Kristin îl întrebase dacă Erlend spusese ceva despre întoarcerea lui acasă.

— Nu, răspunsese Ulv. După cît se pare, are de gînd să se statornicească acolo.

Ulv nu vorbi multe despre drumul său la Haugen, iar Kristinei îi venea greu să-l iscodească.

Pe toamnă, cînd s-au mutat din odaia de vară de deasupra cămărilor cele noi, băieții cei mai mari îi cerură să le dea voie să locuiască pe iarnă în odaia cea mare de sus. Kristin încuviință și ajunse astfel să doarmă

numai cu cei doi mai mici în sala cea mare de jos. În cea dintîi seară, ea spuse că Lavrans poate să se culce în patul ei.

Băiatul se zbenguia de bucurie și se îngropa în așternutul de puf. Copiii erau obișnuiți să li se facă patul pe laviță și să se culce pe niște saci de piele umpluți cu paie și li se dădeau blănuri cu care se acopereau. Dar în paturi erau perne de puf, cearșafuri albastre și pături alese, pe lîngă blănuri, iar părinții aveau pernele îmbrăcate în pînzeturi albe.

— Desigur că nu pot să mă culc aici decît numai pînă ce se întoarce înapoi tata, zise Lavrans, iar apoi o să trebuiască să ne mutăm din nou pe laviță, nu-i așa, mamă ?

— Atunci o să puteți dormi în patul lui Nåkkve și Bjørgulf, răspunse mama lor, dacă băieții nu-și schimbă părerea și nu se mută din nou jos cînd s-o răci mai tare vremea. Era o sobă mică de zid sus, dar făcea mai mult fum decît căldură, iar vîntul și frigul se simțea mult mai mult la catul de sus.

Pe măsură ce trecea toamna, se strecura o teamă nehotărîtă în sufletul Kristinei, o teamă ce creștea zi de zi și ajunse pînă la urmă la o încordare de neîndurat. Nimeni nu părea să fi auzit ceva despre Erlend, și nici să caute să afle.

În nopțile nesfîrșite și întunecate de toamnă, Kristin zăcea trează, asculta răsuflarea regulată a celor doi băieți, auzea vuietul vîntului pe la colțurile caselor și era cu gîndul la Erlend. Măcar să nu se fi dus la casa și moșia aceea...

Nu-i plăcuse cînd cei doi veri, Erlend și Munan Bårdsson, începuseră să vorbească despre Haugen : era într-una din cele din urmă seri de dinaintea plecării lor din Oslo și Munan Bårdssøn veni să-i vadă la han. Munan stăpînea atunci moșioara aceasta mică, pe care o moștenise de la mama sa. Erlend și cu el fuseseră atunci cam cu chef și veseli — și în timp ce ea suferea că ei vorbeau despre acest loc de nenorocire, s-a întîmplat că Munan i-a dăruit lui Erlend moșioara aceasta... ca să aibă măcar un petic de pămînt în țara Norvegiei. Toată treaba asta s-a petrecut cu glume și rîsete... ei făceau haz pînă și de vorbele

acelea care umblau, cum că nimeni nu voia să locuiască la Haugen de teama strigoilor. Groaza care intrase în Munan Bårdssøn după moartea tragică a mamei sale și a bărbatului ei, întîmplată acolo, părea întrucîtva să se fi risipit în timpul de față.

I-a dat într-adevăr lui Erlend înscris la mînă în privința moșiei Haugen. Kristin nu putu să-și ascundă neplăcerea cu care privea faptul că Erlend ajunsese stăpînul acestui loc sinistru. Dar el întorcea lucrurile în glumă :

— Nu prea cred ca vreunul dintre noi să ajungă să calce pe-acolo, deși clădirile mai stau în picioare și nu s-au prăbușit încă. Iar acum cred că nici tușa Åshild, nici domnul Bjørn nu vor veni să ne ceară *landskylden* [1]. Așa că nouă ne e totuna dacă sînt adevărate cele povestite de oameni, în privința stafiilor de-acolo...

Pe măsură ce se apropia sfîrșitul anului, gîndurile Kristinei se învîrteau mereu în jurul lui Erlend și cum îi mergea lui acolo, în miazănoapte, la Haugen ; se făcuse atît de posacă, încît de-abia mai spunea cîte o vorbă copiilor și slugilor cînd era nevoită să răspundă la întrebările lor ; iar ei se codeau să vorbească cu dînsa, dacă nu era neapărată nevoie, căci le răspundea scurt și cu nerăbdare cînd o tulburau din gîndurile ei neliniștite și pline de frămîntare. Își dădea atît de puțin seama despre starea ei, încît cînd, în cele din urmă, observă că cei doi băieți mai mici încetaseră de a mai întreba de tatăl lor sau de a vorbi despre dînsul, oftă și gîndi : „Copiii uită repede"... dar ea nici nu bănuia măcar de cîte ori îi izgonise de la dînsa prin răspunsurile ei pline de nerăbdare, cînd le poruncea să fie liniștiți și să n-o mai supere.

Cu băieții mai mari vorbea foarte puțin.

Atîta vreme cît ținuse gerul uscat, le-a putut răspunde celor ce veneau să întrebe de soțul ei, că se afla sus prin munți, unde își încearcă norocul la vînătoare.

[1] Vechi cuvînt norvegian : un fel de chirie a pămîntului (batic), care se plătea în merinde.

Dar apoi, în prima săptămînă din postul Crăciunului, căzură zăpezi mari, atît prin sate cît și pe munți.

În ziua de Sfînta Lucia, dis-de-dimineață, cînd era încă întuneric, cu cer senin, Kristin, care ieșea din grajd, văzu la lumina unei torțe de brad, înfipte într-un morman de zăpadă pe trei dintre băieții ei punîndu-și schiurile în curte, în fața ușii de la casă, și puțin mai încolo juganul lui Gaute, cu samarul pe spinare încărcat cu saci. Ea ghici încotro aveau de gînd să plece ; de aceea nu îndrăzni să spună nimic, dar cînd văzu că unul dintre băieți era Bjørgulf — ceilalți doi erau Nåkkve și Gaute — îl întrebă :

— Pornești cu schiurile, Bjørgulf ; cred că va fi vreme frumoasă astăzi, fiul meu !

— Precum vezi, mamă.

— Vă întoarceți pînă în prînz ? întrebă ea cu glasul cam nesigur. Bjørgulf era un schior foarte prost ; nu suferea lumina zăpezii din pricina ochilor și stătea mai mult în casă pe timp de iarnă. Nåkkve răspunse însă că s-ar putea întîmpla să lipsească vreo cîteva zile.

Kristin umbla neliniștită prin casă în acele zile. Cei doi gemeni erau morocănoși și înăcriți ; înțeleseră că vruseseră și ei să plece și că frații lor mai mari n-au vrut să-i ia cu dînșii.

A cincea zi de dimineață, cei trei se întoarseră. Nåkkve spunea că plecaseră la drum dis-de-dimineață, din pricina lui Bjørgulf, ca să poată sosi acasă înainte de răsăritul soarelui. Cei doi se duseră de-a dreptul sus, în odaia lor ; Bjørgulf părea să fie cît pe ce să se prăbușească de istovire, dar Gaute cără sacii și samarul în odaie. Aduseseră doi căței frumoși pentru băieții cei mici, care uitară acum să mai plîngă sau să mai întrebe de ceva. Se vedea cît de colo că Gaute era cam încurcat, dar se silea să nu arate.

— ...Iar astea... zise el, trăgînd ceva din sac, m-a rugat tata să ți le dau ție.

Erau paisprezece pielicele de hermină nespus de frumoase. Mama le primi destul de stîngace... nu fu în stare să găsească nici un cuvînt de răspuns. Prea multe erau întrebările pe care ar fi vrut să le pună ; se temea să

nu-și piardă cumpătul dacă își deschide cîtuși de puțin inima... Iar Gaute era încă mic. Izbuti în cele din urmă să spună :

— Văd că sînt de pe-acum albe... de fapt așa este, ne aflăm în toiul iernii...

După ce coborî Nåkkve și se așeză împreună cu Gaute în dreptul blidului cu fiertură, Kristin îi spuse repede Fridei că se duce ea sus cu mîncare la Bjørgulf. Îi venise în gînd că ar putea poate să vorbească despre lucrurile acestea cu băiatul acesta tăcut, pe care îl bănuia că era mult mai copt la minte decît frații săi.

Bjørgulf se culcase pe pat și își acoperise ochii cu o cîrpă. Maică-sa agăță un ceaun cu apă de cîrligul de fier de deasupra vetrei și în timp ce Bjørgulf stătea întins, sprijinit într-un cot și mînca, ea fierbea un amestec de frunze uscate de albăstrele.

Kristin luă blidul gol din fața lui și îi spălă ochii înroșiți și umflați cu fiertura pe care o pregătise, punîndu-i cîrpe umezite peste pleoape, iar apoi în sfîrșit își luă inima în dinți și întrebă :

— Tata n-a spus cînd are de gînd să se întoarcă înapoi la noi ?

— Nu.

— Ești întotdeauna scump la vorbă, Bjørgulf, zise mama sa după un răstimp.

— Se pare că este o trăsătură a neamului nostru, maică. Ne-am întîlnit cu Simon și cu oamenii săi la miazănoapte de trecătoarea Rosten : mergeau cu carele încărcate către miazănoapte, zise el după oarecare zăbavă.

— Ați stat de vorbă ? întrebă Kristin.

— Nu... Ridea ca și mai nainte. E ca un fel de molimă în neamul nostru și prietenia nu se simte la îndemînă printre noi.

— Vrei să zici că eu sînt de vină de lucrul ăsta ? sări maică-sa în sus. Ba te vaiți că tăcem prea mult... ba spui că nu putem să ținem prietenia cu nimenea...

Bjørgulf se mulțumi a rîde din nou. Apoi se ridică în cot, și ciuli urechile la răsuflarea mamei sale :

— Pentru Dumnezeu, mamă, să nu te apuci să plîngi tocmai acum... sînt obosit și la capătul puterilor, neobișnuit cum sînt cu mersul pe schiuri... așa că te rog să nu

iei în seamă ce spun. Doar știu prea bine că nu ești o femeie cicălitoare.

Kristin nu mai zăbovi în odaie. Dar acum nu se mai încumeta pentru nimic în lume să-l întrebe pe fiul acesta al ei ce părere aveau ceilalți băieți despre lucrurile acestea.

Seară de seară, după ce băieții se urcau sus la ei, ea rămînea trează ascultînd : se sfătuiau oare între ei, după ce rămîneau singuri acolo sus ? Se auzea bubuit de bocanci aruncați pe podea, clinchet de cingători cu cuțite, care cădeau jos... auzea glasurile lor, dar nu putea desluși vorbele rostite... vorbeau toți deodată, cu glas tare... pe jumătate în glumă, pe jumătate certăreț. Unul dintre gemeni țipa, apoi se auzea cum era cineva tîrît de-a lungul podelei, încît cădea din tavan praf în încăperea de jos, ușa către pălimar era deschisă cu zgomot mare, se auzeau bufuind afară pe pălimarul de sus, iar Ivar și Skule amenințau și pocneau bătînd cu putere în ușă : putea desluși glasul înalt și zglobiu al lui Gaute. Kristin își dădea bine seama că acesta se afla înăuntru, după ușă ; iar se certase cu gemenii și urmarea fusese că Gaute îi zvîrlise pe ușă afară. În cele din urmă, se auzi glasul bărbătesc al lui Nåkkve, care se amesteca să-i împace și cei doi se întorceau din nou în odaie. Încă o vreme se mai auzeau vorbe și rîsete pînă jos, la dînsa, iar apoi cei de sus se culcau. În cele din urmă, se lăsa liniștea. Ceva mai tîrziu, se auzea un zgomot bubuind înfundat, ca un tunet depărtat răsunînd prin munți.

Mama zîmbea în întuneric. Gaute sforăia cînd era foarte obosit. Și tatăl ei sforăia astfel. Erau ciudate aceste asemănări moștenite : băieții care-i semănau lui Erlend la înfățișare aveau și somnul lui fără de nici un zgomot, ca păsările. Și gîndindu-se la toate micile trăsături — care se repetă în chip atît de ciudat la urmași, din generație în generație — nu se putea împiedica să zîmbească în sinea ei. Încordarea dureroasă a minții sale slăbea o vreme și amorțeala somnului venea să-i încurce ițele gîndurilor ei, în timp ce luneca într-o toropeală plăcută și în uitare.

Se mîngîia cu gîndul că erau tineri și că de bună seamă ei luau lucrurile mai ușor.

Dar într-o zi, după Anul Nou, se ivi în curtea gospodăriei Kristinei de la Jørundgård preotul ajutător al satului, părintele Solmund. Era întîia oară că venea nepoftit — și Kristin îl primi frumos, cu toate că bănuise de îndată că e ceva rău la mijloc. Iar bănuiala aceasta se brodi a fi întemeiată, căci preotul socotea că era de datoria lui să afle dacă era adevărat că ea și cu soțul ei, cu de la sine putere și fără a ține seama de rînduielile bisericii puseseră capăt traiului lor împreună — și dacă lucrurile ar sta astfel, care anume dintre cei doi soți era cel care purta răspunderea pentru faptul că se călcase în felul acesta pravila.

Kristin își dădu ea însăși seama că începuse a clipi din ochi și că vorbea prea iute și prea mult încercînd să-i lămurească preotului că Erlend fusese de părere că trebuie să se mai ducă să-și vadă de averea sa din Dovre, care rămăsese cu totul în paragină în ultimii ani ; casele erau gata să se năruiască... și cu droaia de copii pe care-i aveau, erau nevoiți să se îngrijească de căpătuirea lor... și multe alte de-alde astea. Se întindea prea mult asupra împrejurărilor acestora și cu prea multe amănunte, încît pînă și părintele Solmund, oricît de puțin pătrunzător era, nu se putea să nu-și dea seama de tulburarea ei... acum bătea apa în piuă, spunînd că Erlend era un vînător pătimaș, lucru pe care preotul îl știa prea bine. Îi arătă pielicelile de hermelină pe care le căpătase de la Erlend și, în zăpăceala ei, le dărui preotului, fără să știe bine ce face și fără să se fi gîndit...

Se necăji, după plecarea părintelui Solmund. Erlend ar fi trebuit să știe că, plecînd în felul acesta și lipsind așa de mult de acasă, fără îndoială că un preot ca acesta avea să le caute nod în papură.

Părintele Solmund era un om mărunt și de o vîrstă greu de hotărît, dar putea să aibă cam vreo patruzeci de ani. Nu prea era isteț la minte, și nici prea învățat nu era, dar era un preot cucernic, care avea simțul dreptății și moravuri bune. O soră a sa, de oarecare vîrstă, văduvă fără de copii, temută pentru gura ei, vedea de mica sa gospodărie.

El ținea să treacă drept un slujitor plin de rîvnă al bisericii, dar se agăța mai mult de lucruri mărunte și de oamenii săraci ; temător din fire, el nu se încumeta să se

lege de chiaburi și să se bage în treburi mai încurcate de-ale lor ; dar dacă apuca s-o facă, își dădea părerea cu aprindere și încăpățînare.

Cu toate acestea, era destul de iubit de fiii săi duhovnicești. Pe de o parte, lumea îl prețuia pentru felul său liniștit și cinstit de a trăi ; pe de alta, nu era nici pe departe atît de apucător sau de certăreț cînd era vorba de drepturile bisericii și de îndatoririle enoriașilor, precum fusese părintele Eirik. De bună seamă că lucrul acesta se datora faptului că era mult mai puțin cutezător ca bătrînul preot.

Dar părintele Eirik era iubit și cinstit de către fiecare om și de către fiecare copil de prin satele acelea. Lumea se supărase adeseori înainte vreme, cînd preotul acesta se străduia cu o lăcomie neîngăduită să-și căpătuiască copiii pe care îi odrăslise cu ibovnicele sale și să le asigure viitorul. La început, cînd s-a statornicit în ținut, le venise greu oamenilor din Sil să rabde asprimea lui autoritară față de oricine călca cea mai mică poruncă a Bisericii. Înainte de a se preoți, fusese oștean și slujise căpeteniei de tîlhari de mare, lui Alf de Tornberg, în tinerețea sa ; lucrul acesta se simțea în purtările sale.

Dar chiar și pe vremea aceea, oamenii de prin ținut se mîndriseră cu preotul lor — căci îi întrecea pe cei mai mulți dintre preoții din țară în știință de carte, putere trupească și purtări alese. Și apoi, pe lîngă înfățișarea sa măreață de căpetenie, mai avea și un glas de toată frumusețea cînd cînta la slujbă. Cu trecerea anilor și din pricina grelelor încercări pe care Dumnezeu părea să le fi abătut asupra acestui slujitor al său spre a-l face să-și ispășească greșelile din tinerețea sa îndărătnică, părintele Eirik Kåressøn sporise într-atîta în înțelepciune, cucernicie și dreptate, încît numele său ajunsese acum să fie cunoscut și cinstit pe cuprinsul întregii eparhii. Cînd se ducea la soborul preoțesc de la Hamar, i se aduceau onorurile cuvenite unui părinte duhovnicesc al tuturor celorlalți preoți și se zicea că episcopul Halvard ar fi vrut să-l mute la o biserică la care preotul acesta să se poată bucura de un grad de boierie și de un loc în adunarea canonicilor catedralei. Dar se spunea că părintele Eirik l-ar fi rugat să-i îngăduie să rămînă pe loc, ținînd seama de vîrsta sa îna-

întîtă precum și de faptul că avea de mulți ani vederea slăbită.

În Sil, pe marginea drumului mare, puțin mai la miazăzi de Formo, se înălța crucea frumoasă de piatră pe care părintele Eirik o ridicase pe socoteala sa, pe locul unde, din pricina prăvălirii unor stînci de pe coasta muntelui, muriseră cu patruzeci de ani în urmă amîndoi feciorii săi tineri și plini de făgăduințe. Și acum încă, lumea din sat nu trecea pe lîngă această cruce de la drum fără a se opri și a rosti un „Tatăl nostru" și un „Bucură-te Marie", întru pomenirea sufletelor lui Alf și Kåre.

Preotul făcuse nuntă fiicei sale și îi dăduse de zestre pămînt și vite ; o dăduse după un fiu de țăran, frumos și de neam bun, de la Viken ; toată lumea îl socotise pe Jon Fis drept om bun și cumsecade. După șase ani, fata se întorsese la taică-su, flămînzită, cu sănătatea zdruncinată, în zdrențe și plină de păduchi, cu cîte un copil de fiecare mînă și unul în pîntece. Oamenii din Sil de pe vremea aceea știau prea bine, cu toate că nu vorbeau niciodată despre asta, că tatăl acestor copii fusese spînzurat la Oslo ca hoț. Copiii lui Jon o apucară pe căi greșite... iar acum erau tustrei morți.

Încă de pe timpul cît trăiseră odraslele sale, părintele Eirik se străduise cu sîrg să împodobească și să-și cinstească biserica cu multe danii. Iar acum, de bună seamă că biserica aceasta urma să fie moștenitoarea celei mai mari părți a averii și a cărților sale de preț. Biserica cea nouă din Sil, care purta hramurile sfinților Olav și Toma, era mult mai mare și mai frumoasă ca biserica cea veche, care arsese, iar părintele Eirik o înfrumusețase, dîndu-i podoabe scumpe și minunate. Se ducea în fiece zi la biserică pentru a se ruga și a medita, dar liturghia pentru mulțimea credincioșilor nu o slujea decît numai de sărbători mari.

Tot părintele Solmund îndeplinea cea mai mare parte dintre celelalte slujbe ce cădeau în sarcina unui preot. Dar cînd oamenilor li se întîmpla să fie loviți de o durere adîncă, sau cînd erau zbuciumați din pricina unor necazuri mari sau din pricina mustrărilor de cuget, se duceau mai degrabă la bătrînul lor paroh și toți erau de părere că,

ducîndu-se la părintele Eirik, nu se întorcea nimeni fără să fi găsit o alinare la durerea sa.

Iar într-o seară, către primăvară, Kristin Lavransdatter se duse la Romundgård și bătu la ușa părintelui Eirik. Dar nu știa nici ea singură cum să înceapă să-și spună păsul, încît după ce îi întinse darul pe care i-l adusese, ședea și vorbea într-una vrute și nevrute, pînă ce, în cele din urmă, bătrînul îi spuse cam nerăbdător :

— Ai venit numai să mă vezi, Kristin, și să afli cum îmi mai merge ? Foarte frumos din partea ta, dacă lucrurile stau așa... dar am o presimțire că ai ceva pe inimă ; dacă este adevărat, atunci dă-i drumul și nu mai pierde vremea cu vorbe de prisos...

Kristin își puse mîinile în poală și lăsă ochii în jos :

— Sufăr atît de mult, părinte Eirik, că soțul meu stă acolo sus, la Haugen.

— Doar nu-i atît de departe, zise preotul, încît să nu te poți duce pînă acolo să-i vorbești și să-l rogi să vină înapoi acasă. Nu poate să aibă chiar atît de lucru acolo, pe moșioara aceea mică, încît să fie nevoit să rămînă mai mult acolo.

— Mă apucă groaza cînd mă gîndesc că stă acolo singur, în nopțile de iarnă, zise Kristin înfiorată.

— Erlend Nikulaussøn este la o vîrstă și are destulă putere să se apere.

— Părinte Eirik... dumneata cunoști prea bine faptele care s-au petrecut odinioară acolo, șopti Kristin cu un glas de-abia auzit.

Preotul își îndreptă spre dînsa ochii săi bătrîni și tulburi, odinioară negri ca tăciunele, sclipitori și pătrunzători. Tăcea.

— Cred că ai auzit ce spunea lumea, adăugă ea încet, ca adineauri. Se spune că... morții... se arată pe acolo.

— Vrei să zici că din pricina asta nu te încumeți să te duci pe acolo ?... Sau că te temi ca strigoii să nu-i frîngă gîtul soțului tău ? Dacă n-au făcut-o pînă acuma, Kristin, apoi socot că-i vor da pace și de-acum înainte... Preotul rîse aspru. Mai toate vorbele astea care umblă despre stafii și morții care se arată din nou sînt prostii, eresuri și închipuiri superstițioase. Mă tem că sînt paznici foarte aspri acolo unde se află domnul Bjørn și doamna Åshild.

— Părinte Eirik, șopti ea tremurînd, crezi oare că nu este nici o mîntuire cu putință pentru aste două biete suflete ?

— Să mă ferească Dumnezeu de a mă-ncumeta să pun hotar milostivirii sale. Dar nu pot crede că cei doi să fi izbutit să-și descurce socotelile atît de repede... încă nu s-au scos la iveală toate tablele pe care sînt însemnate greșelile lor : copiii ei, pe care i-a părăsit, voi doi, care-ați luat învățătură de la femeia aceasta vicleană. Și dacă aș socoti că o parte din răul pe care l-a făcut ar putea fi îndreptat, atunci... dar de vreme ce Erlend rămîne acolo, atunci înseamnă că Dumnezeu n-a găsit că ar fi de folos ca mătușa sa să i se arate și să-l prevestească. Căci noi știm că mulțumită îndurării lui Dumnezeu și a milei Maicii Domnului și la rugăciunile Bisericii, se întîmplă ca unui biet suflet să-i fie îngăduit să părăsească purgatoriul ca să se întoarcă în lumea aceasta — atunci cînd păcatul său este de așa fel, încît să poată fi ispășit cu ajutorul celor în viață ; timpul de cazne fiind astfel scurtat... ca în cazul sufletului păcătos, care mutase piatra de hotar dintre moșiile Hov și Jarpstad sau al țăranului din Musudal cu scrisorile ticluite privitoare la stăvilarul morii. Dar sufletele nu pot ieși din purgatoriu fără să aibă o astfel de treabă îndreptățită de făcut... sînt vorbe goale cele mai multe din cele povestite de oameni despre morții care se întorc și stafii, sau nălucirile diavolului, care pier ca fumul cînd faci semnul crucii și rostești numele Domnului...

— Dar cei care sînt fericiți întru Domnul, părinte Eirik, întrebă ea din nou, încet.

— Știi prea bine că cei care sînt în preajma Lui, cu sfinții, pot fi trimiși de Dumnezeu cu daruri bune și porunci din rai.

— Ți-am povestit odată că l-am văzut pe fratele Edvin Rikardssøn, zise ea cu același glas de mai nainte.

— Da, ori a fost un vis... și visul acesta ar fi putut să-ți fie trimis de Dumnezeu sau de îngerul tău păzitor... sau călugărul acesta este într-adevăr un sfînt.

Kristin șopti tremurînd :

— Tatăl meu... părinte Eirik, m-am rugat atît de mult să-mi fie îngăduit să-i mai văd fața numai o singură dată.

Mi-e un dor atît de nespus să-l văd, părinte Eirik... și poate că din înfățișarea lui aș putea să înțeleg ceea ce dorește el să fac. De-aș putea numai să capăt un sfat de la taică-meu, atunci... fu nevoită să-și muște buzele și cu un colț al basmalei își șterse lacrimile, care-i țîșneau din ochi.

Preotul scuturâ din cap.

— Roagă-te pentru sufletul lui, Kristin... cu toate că sînt încredințat că Lavrans și cu mama ta au găsit de mult alinarea la cel la care și-au căutat alinare la toate durerile lor, pe vremea cînd trăiau pe-acest pămînt. Și fără nici o îndoială că și de-acolo Lavrans își ține mîna asupra ta, cu dragostea sa... iar rugăciunile tale și slujbele tale pentru odihna sufletului său te leagă atît pe tine, cît și pe noi toți de dînsul... Da, felul în care se întîmplă lucrul acesta este o taină greu de priceput... dar nu te îndoi că este mai bine în felul acesta, decît să-l tulburi în pacea lui, dorind să ți se arate ție.

Kristin trebui să aștepte o vreme, pînă se putu stăpîni îndeajuns ca să se încumete să vorbească. Iar apoi îi povesti preotului tot ceea ce se întîmplase între dînsa și Erlend în seara aceea, în odaia cu vatră și repetă fiecare cuvînt rostit întocmai, pe cît își aducea aminte.

Preotul rămase vreme îndelungată tăcut, după ce ea isprăvi de vorbit. Atunci ea își împreună mîinile destul de înfierbîntată :

— Părinte Eirik ! Socotești că eu sînt cea care am avut cea mai mare parte din vină ? Socotești că am avut o vină atît de mare, încît n-a fost o greșeală din partea lui Erlend că a plecat de lîngă mine și de lîngă toți feciorii săi în felul acesta ? Crezi că are dreptate cînd cere să mă duc eu la dînsul, să-mi plec genunchii și să-mi retrag acele cuvinte pe care i le-am spus la mînie ?... Căci știu că pînă nu fac lucrul acesta nu se va întoarce la noi !

— Și crezi că ai nevoie să-l chemi pe Lavrans din lumea cealaltă pentru a-i cere sfatul în treaba asta ? Preotul se sculă și puse o mînă pe umărul ei : întîia oară cînd te-am văzut, Kristin, erai o fetiță mică de tot... Lavrans te-a pus între genunchii săi, ți-a pus mîinile în cruce peste piept și ți-a spus să rostești pe „Tatăl nostru" în fața mea... Ai rostit rugăciunea limpede și frumos, măcar că nu înțe-

legeai nici o vorbă... Mai tîrziu, ai învățat înțelesul fiecărei rugăciuni în limba noastră... poate că ai uitat lucrul acesta acum...

...Ai uitat oare că tatăl tău te-a învățat carte, te-a prețuit și te-a iubit ?... El l-a cinstit pe acest om, față de care te temi acum atît de mult să te umilești... Ai uitat cît de frumos a sărbătorit nunta voastră ? După aceea ați fugit din curtea lui, Erlend și cu tine, ca doi hoți... furînd cinstea și demnitatea lui Lavrans Bjørgulfsson ?

Kristin își ascunse fața în palme, hohotind.

— Caută și-ți adu aminte, Kristin... v-a cerut el oare să-i căderi în genunchi înainte de a vă putea primi din nou cu dragostea sa părintească ? Ți se pare oare că este prea greu pentru firea ta trufașă să fii nevoită să te pleci în fața unui om, față de care poate că n-ai greșit atît de mult pe cît ai greșit față de tatăl tău ?...

— Doamne, Isuse ! Kristin plîngea, copleșită de deznădejde. Doamne, Isuse... îndură-te de mine !...

— Văd că încă îți mai aduci aminte de numele său, zise preotul, de numele aceluia pe care tatăl tău s-a străduit să-l urmeze, să-i fie ucenic și pe care-l slujea ca un cavaler credincios. Preotul atinse micul crucifix care atîrna deasupra capetelor lor. Fiul lui Dumnezeu a murit pe cruce fără de păcat, ca să ni se ierte nouă păcatele pe care le-am înfăptuit împotriva sa...

...Și-acum du-te acasă, Kristin, și gîndește-te la cele ce ți-am spus, zise părintele Eirik, după ce plînsul Kristinei se mai liniști puțin.

Ci tocmai în zilele acelea se pornise un vînt de la miazăzi, cu furtună, lapoviță și ploi cu găleata... uneori vremea era atît de rea, încît abia puteau oamenii să-și străbată curțile, fără a fi primejduiți să-i doboare vijelia. Toate drumurile de prin sat ajunseră de neumblat. Revărsările de primăvară se dezlănțuiră atît de neașteptat și de năvalnic, încît lumea fugi, părăsind gospodăriile care erau cele mai expuse. Kristin își mută cea mai mare parte din lucrurile ei în podul cămărilor celor noi, iar vitele i se îngădui să le pună în grajdul de primăvară al părintelui Eirik... grajdul de primăvară de la Jørundgård se afla de

partea cealaltă a rîului. Furtuna avea o putere cumplită — zăpada stătea peste izlazuri, moale ca untul topit, iar vitele erau izinite ; fusese o iarnă aspră. La două din cele mai frumoase juninci li se frînseră picioarele în mers ca niște bețe subțiri.

În ziua în care mutară vitele, se întîlniră pe neașteptate în mijlocul drumului cu Simon Darre, care era însoțit de patru argați ai săi. Aceștia se apucară să le dea ajutor. Cu vijelia și cu ploaia care cădea și toată osteneala aceea — cu vacile, care trebuiau sprijinite, și cu oile și mieii, care trebuiau duși în brațe — n-au avut timp să stea de vorbă, și nici nu era chip să se audă. Dar cînd ajunseră seara la Jørundgård și Kristin îl pofti pe Simon și pe oamenii săi în casă — căci toți cei care luaseră parte la trudă în frigul acelei zile, aveau acum nevoie de o băutură caldă — Simon avu prilejul să schimbe cîteva vorbe cu Kristin. El o rugă să vină chiar în seara asta la Formo cu femeile și cu copiii, iar el și cu doi dintre oamenii săi ar rămîne aici împreună cu Ulv și cu băieții mai mari. Kristin mulțumi, dar spuse că voia să rămînă pe moșia ei ; Lavrans și Munan se aflau la Ulvsvollen, iar Jardtrud plecase la părintele Solmund : ajunsese bună prietenă cu sora preotului. Simon spuse :

— Li se pare ciudat oamenilor, Kristin, că voi, cele două surori, nu vă vedeți niciodată. Ramborg va fi nemulțumită dacă mă voi întoarce fără tine.

— Știu că pare ciudat lucrul acesta, zise Kristin, dar cred că ar părea și mai ciudat dacă m-aș duce acum la sora mea, cînd stăpînul din curtea aceasta lipsește de acasă... și cînd lumea știe că sînteți certați, tu și cu el.

Atunci Simon n-a mai stăruit și curînd după aceea porni la drum împreună cu oamenii săi.

În săptămîna din preajma Înălțării se porni o vreme cumplită — și în ziua de marți a ajuns veste în partea de miazănoapte a satului că apele rupseseră podul de sus de la Rosten, pe unde treceau oamenii cînd se duceau la stînele de la Høvring. Începuseră să se teamă acum pentru podul cel mare din partea de miazăzi a bisericii. Era foarte solid clădit, din cele mai groase bîrne și înalt boltit, sprijinit de trunchiuri groase de copaci împlîntate adînc în

albia rîului, dar acum apa se ridica pînă deasupra capetelor de pod, trecînd peste malurile rîului, iar sub arcul podului se îngrămădiseră fel de fel de sfărîmături de lucruri aduse de șuvoiul apei dinspre miazănoapte. Lăgenul se revărsase acuma peste cîmpiile joase de pe amîndouă malurile — și pe moșia Jørundgård apa într-un loc crescuse pînă sus, la case, formînd ca un golf ; apele veneau în șuvoaie cu vîrtejuri pe deasupra izlazurilor și în mijlocul lor se vedea acoperișul fierăriei și vîrfurile pomilor, ca niște mici ostroave. Șopronul care se afla mai departe, pe un ostrov, pierise acuma.

Numai cîțiva oameni de prin curțile din partea de răsărit a rîului se duseseră în ziua aceea la biserică. Se temeau să nu se rupă podul între timp, și să nu se mai poată întoarce la casele lor. Dar sus, pe celălalt mal, pe cîmpia din josul șopronului de la Laugardbru, în locul unde se afla puțin adăpost, se vedea un pîlc de oameni făcînd o pată întunecată printre troienele de zăpadă. Se răspîndise zvonul că părintele Eirik ar fi spus că va trece cu crucea peste pod și o va împlînta pe malul de răsărit al rîului, chiar de nu s-ar găsi nimeni care să se încumete să-l însoțească.

Un vîrtej de ninsoare izbi alaiul tocmai în clipa în care ieșea din biserică. Ninsoarea deasă vărga subțire în verif văzduhul ; nu se vedea decît în crîmpeie satul ca prin ceață — și unde se întindeau de obicei fînețele, lunecau acum valurile apelor întunecate. Norii goneau de-a lungul stîncilor de pe coastele munților și a coamelor de pădure ; cîteodată licărea creasta unui pisc de munte în vălmășagul norilor, undeva, foarte sus. Văzduhul era plin de mugetul rîului — care aci creștea, aci scădea — de vuietul codrilor și de urletul vîntului ; din cînd în cînd, se adăuga la larma aceasta bubuitul înfundat al avalanșelor dezlănțuite departe, prin munți, vîjîitul zăpezii proaspete biciuită de vifor prin strîmtori. Lumînările se stinseră de vînt de îndată ce ieșiră din pridvorul bisericii. Bărbați în toată firea și tineri flăcăi se îmbrăcaseră cu cămășile albe ale copiilor din cor... vîntul cerca să li le smulgă : mergeau în pîlc pe lîngă prapur și țineau de el cu putere ca vîntul să nu-l rupă în bucăți, în timp ce alaiul de oameni înainta încovoindu-se împotriva vijeliei, suind anevoie dealul. Peste

larma viforniței, se auzea cînd și cînd glasul răsunător al părintelui Eirik. Cînta luptînd din greu cu furtuna:

„Venite: revertamur ad Dominum; quia ipse cepit et sanabit nos: percutiet, et curabit nos, et vivemus in conspectu ejus... Sciemus sequemurque, ut cognoscamus Dominum, Alleluia." [1]

Kristin se opri cu celelalte femei, cînd alaiul ajunse în locul în care apa trecea peste drum, dar flăcăii îmbrăcați în alb, dascălii și preotul se și aflau sus, pe pod, iar bărbații îi urmară aproape cu toții, deși apa le ajungea pînă la genunchi.

Podul tremura și se zguduia; în clipa aceea, femeile zăriră o casă întreagă adusă de ape dinspre miazănoapte, și plutind înspre pod. Era prinsă de vîrtejul apei și mînată mereu înainte, amenințînd podul; cu toate că bîrnele erau pe jumătate desfăcute, casa se ținea încă întreagă. Femeia de la Ulvsvollen se strînse de Kristin Lavransdatter plîngînd tare; soțul ei și doi frați mai mărișori se aflau printre băieții din cor. Kristin, deznădăjduită, striga fără cuvinte în ajutor pe Fecioara Maria, cu ochii ațintiți la pîlcul de oameni ce se afla la mijlocul podului, unde deslușea statura lui Nåkkve îmbrăcat în alb, printre cei care purtau prapurul. Femeile credeau că mai aud încă cîntecul părintelui Eirik, deși larma elementelor dezlănțuite acoperea totul.

Părintele Eirik se opri unde era mai înalt podul și ridică crucea în sus în clipa în care casa se izbi de pod. Acesta tremură și se clinti, cel puțin așa li se păru celor de pe cele două maluri — că podul ar fi lunecat puțin înspre miazăzi. Apoi alaiul purcese mai departe și se făcu nevăzut îndărătul cocoașei arcuite a podului, ieșind din nou la iveală pe malul celălalt al rîului. Casa plutitoare desbîrnată se amestecase cu celelalte rămășițe cărate de apă și se înțepenise de stîlpii care bolteau podul.

Apoi dintr-o dată, ca prin minune, se ivi o lumină argintie din noianul de nori, mînați de vînt. Rîul umflat că-

[1] Veniți, să ne întoarcem la Domnul! El ne-a sfîrtecat, el ne va vindeca, el ne-a lovit și tot el ne va lega rănile... Să-l cunoaștem deci, să ne străduim din răsputeri să-l cunoaștem pre Domnul!" (Osie, VI, 1 și 3.)

pătă pe tot întinsul său o lucire ştearsă asemănătoare cu a plumbului topit. Ceaţa şi norii se risipiră, soarele ţîşni învingător, iar cînd alaiul se reîntoarse trecînd din nou podul, braţele crucii străluceau de raze ; pe deasupra veşmîntului preoţesc în falduri albe şi ude, luceau benzile încrucişate ale stolei într-o minunată culoare purpurie. Valea aurie şi scînteind de umezeală părea să se întindă pe fundul unei peşteri albastre întunecate, căci sus, pe crestele munţilor, norii de furtună doborîţi de razele soarelui, zăceau grămadă, ca o coamă neagră pe zare ; ceaţa fugea printre piscurile munţilor, iar vîrful cel înalt, ce se afla deasupra Formo-ului, răsărea din întuneric, orbitor de alb în haina sa de zăpadă proaspăt căzută.

Kristin îl văzuse pe Nåkkve trecînd. Veşmintele ude se lipeau de trupurile băieţilor, dar ei cîntau din răsputeri cu faţa în soare : *„Salvator mundi, salva nos omnes. Kyrie eleison, Christe, eleison, Christe, audi nos..."* [1]

Preoţii şi crucea trecuseră, ceata de ţărani urma, cu hainele leoarcă, îngreuiate de apă. Schimbarea vremii îi uimea şi bucura şi cu ochii la cer cîntau cu evlavie — *„Kyrie eleison !"*

Şi atunci, Kristin văzu... nu-i venea să-şi creadă ochilor, şi la rîndul ei se sprijini de vecina sa. Da, era chiar Erlend, care mergea acolo, cu alaiul ; era îmbrăcat într-o manta de piele de ren care şiroia de apă şi cu gluga pe cap... el era ; cu gura pe jumătate deschisă, cînta *„Kyrie eleison"* laolaltă cu ceilalţi... iată că se uita drept la dînsa, trecînd prin faţa ei... nu putea tălmăci bine expresia feţei sale ; nu flutura oare o urmă de zîmbet pe buzele lui ?...

Kristin se alătură alaiului, urcînd dealul bisericii împreună cu celelalte femei, cîntînd împreună cu dînsele litania pe care o cîntau tinerii flăcăi. Nu mai simţea nimic, decît bătăile prea tari ale inimii.

În timpul liturghiei îl văzu o singură dată, într-o străfulgerare. Nu cutezase să stea la locul ei obişnuit, şi se ascunsese în întunericul din partea de miazănoapte a naosului.

[1] Mîntuitorul lumii, mîntuieşte-ne pre noi toţi. Doamne miluieşte, Cristoase, miluieşte-ne pre noi, Cristoase, auzi-ne pre noi !

Cum se isprăvi slujba se și grăbi să iasă. Fugi de lîngă slugile ei, care stătuseră împreună cu dînsa în biserică. Afară se întindea satul, aburind în soare. Kristin fugi spre casă fără să-i pese de drumul desfundat.

Puse masa și așeză cornul umplut cu mied în dreptul jilțului stăpînului, înainte de a se apuca să-și schimbe veșmintele ude cu cele de sărbătoare; rochia albastră-închis cu înfloriturl, cingătoarea de argint, pantofii cu catarămi și vălul cu mărginile tivite cu albastru. Apoi îngenunche în odaie. Nu putea gîndi, nu putea să găsească cuvinte, așa cum ar fi dorit; rostea într-una „Bucură-te Marie... Maică prea fericită, Doamne Isuse, Fiul Sfintei Fecioare Maria... tu știi ceea ce vreau să-ți spun..."

Ceasurile treceau. Auzi pe fetele din casă spunînd că bărbații se duseseră din nou la pod, cu topoare și cu cîrlige; încercau să îndepărteze noianul de rămășițe amestecate care se înțepeniseră acolo; era vorba de salvarea podului. Și preoții se duseseră acolo, după ce își scoseseră odăjdiile.

Trecuse de mult ceasul prînzului, cînd bărbații se întoarseră înapoi: feciorii ei, Ulv Haldorssøn și cei trei argați, un om bătrîn și doi băieți, pe care parohia îi trimisese să locuiască în gospodăria Kristinei.

Nåkkve se și așezase pe locul său, în partea dreaptă a jilțului stăpînului. Dar se ridică dintr-o dată pe neașteptate și se îndreptă spre ușă.

Kristin îl chemă, strigîndu-l pe nume cu glas scăzut.

Se întoarse și se așeză din nou la locul lui. Făcea fețe-fețe, obrazul lui tînăr era cînd roșu, cînd alb; ședea cu ochii plecați și într-un rînd își mușcă buza de jos; se vedea că luptă din toate puterile să-și păstreze cumpătul... în cele din urmă, izbuti să se stăpînească.

În sfîrșit, se termină și prînzul acesta. Fiii, care ședeau pe banca de dinăuntru, se sculară, trecură pe lîngă capătul mesei la care se afla jilțul cel gol, își îndreptară ca de obicei puțin cingătorile, după ce își puseseră pumnalele în teci și ieșiră afară.

După ce ieșiseră cu toții, Kristin ieși la rîndul ei afară. În bătaia soarelui, apa șiroia de pe toate acoperișurile. Nu se afla nici un om în curte în afară de Ulv, care sta pe treapta de piatră din fața ușii odăii sale.

Faţa lui luă o înfăţişare ciudată şi încurcată cînd stăpîna moşiei se apropie de dînsul. Nu spuse nici un cuvînt; atunci ea îl întrebă cu glas domol:

— Ai vorbit cu el?

— Nu, am schimbat numai cîteva cuvinte. Am văzut că vorbea cu Nåkkve... După o mică tăcere, el spuse: Era cam îngrijorat... de voi toţi... cînd s-a pornit inundaţia asta atît de mare. Atunci i-a venit gîndul că trebuie să se ducă acasă, să vadă cum stau lucrurile. Nåkkve i-a spus cum te-ai descurcat în toate privinţele...

Nu ştiu de unde-a aflat... că ai dăruit blăniţele acelea pe care ţi le-a trimis astă-toamnă prin Gaute. Era supărat din pricina aceasta. Şi mai era supărat şi fiindcă aflase că ai fugit acasă numaidecît după slujbă... El gîndea că vei rămîne, să stai de vorbă cu el...

Kristin nu răspunse nimic; ea se întoarse pe loc şi intră în casă.

În tot timpul verii aceleia, au fost necontenite neînţelegeri şi certuri între Ulv Haldorssøn şi soţia sa. Fiul fratelui vitreg al lui Ulv, Haldor Jonssøn, venise în primăvară la ruda sa împreună cu nevasta lui; se însurase cu un an în urmă. Era vorba acum ca Haldor să ia în arendă moşia lui Ulv de la Skaun şi să se mute acolo în ziua sorocită; însă Jardtrud era supărată pentru că i se părea că Ulv îi făcuse nepotului prea multe înlesniri şi înţelegea că gîndul bărbaţilor era ca Haldor, într-un fel sau într-altul, să-şi asigure moştenirea moşiei la moartea unchiului său.

Haldor fusese argatul care o însoţea pe Kristin în plimbările ei la Husaby. Ea ţinea foarte mult la tînărul acesta şi îi plăcea şi soţia lui, care era o tînără liniştită şi cu o fire plăcută. În toiul verii, tinerii căsătoriţi avură un fiu, iar Kristin îi dădu tinerei mame odaia în care se aflau războaiele de ţesut, loc unde stăpînele moşiei din trecut obişnuiseră să stea cînd aşteptau să nască copiii. Jardtrud însă luă în nume de rău faptul că Kristin o ajută personal la naştere, ca primă moaşă, deşi Jardtrud era mult prea tînără şi cu totul lipsită de experienţă ca să fie în stare s-o moşească ea, sau să vadă de un copil nou-născut.

Kristin fu naşa pruncului şi Ulv dădu o petrecere de botez ; dar Jardtrud socotea că el a cheltuit prea mult şi a dat prea mari daruri, atît la leagăn cît şi la patul mamei. Pentru a o îmbuna puţin, Ulv dărui soţiei sale, într-un cadru solemn, mai multe lucruri de preţ pe care le avea el : o cruce aurită cu lănţişor, o manta îmblănită, cu o cataramă mare de argint, un inel de aur şi o broşă. Dar Jardtrud înţelegea că el n-avea de gînd să-i dea nici o palmă de loc din pămîntul pe care-l stăpînea, în afară de ceea ce îi dăduse el în dar de nuntă, cînd se căsătorise cu dînsa, şi că tot pămîntul avea să meargă la surorile şi fraţii săi vitregi, în caz că el însuşi n-ar avea moştenitori. Iar acum Jardtrud se văita că copilul ei se născuse mort şi că nu prea părea să poată avea alţi copii ; ajunsese de rîs prin toate vecinătăţile, căci vorbea despre lucrurile acestea cu toată lumea.

Ulv fusese nevoit s-o roage pe Kristin ca să-i dea voie lui Haldor şi lui Audhild să locuiască în odaia cu vatră, cînd tînăra femeie va ieşi din lehuzie. Kristin se învoi bucuroasă. Ea îl cam ocolea pe Haldor, căci vorbind cu fostul ei argat îşi amintea de o seamă de lucruri de odinioară, a căror amintire îi făcea rău acuma. Dar avu prilejul de a vorbi destul de des cu nevasta lui, căci Audhild stăruia s-o ajute pe Kristin în gospodărie cît putea de mult. Spre sfîrşitul verii, copilul căzu greu bolnav ; atunci Kristin luă asupra ei să-l îngrijească pe copil, ca s-o ajute pe tînăra mamă lipsită de experienţă.

Cînd tînăra pereche plecă toamna înspre miazănoapte, rămase un gol în urma lor. Kristinei îi părea rău, mai ales după copil. Cu toate că ştia că n-avea noimă, nu se putuse împiedica în anii aceştia din urmă de a avea simţămîntul dureros că ar fi stearpă acum, deşi nu împlinise încă patruzeci de ani.

Cît avusese în preajma ei pe această femeie tînără şi copilăroasă şi pruncul acesta de care se îngrijea, aceasta o ajutase să-şi îndepărteze gîndurile care o făceau să sufere. Şi oricît de rău îi părea cînd vedea că Ulv Haldorssøn nu avusese mult noroc în căsnicia lui, totuşi împrejurările acestea îi abătuseră gîndurile de la frămîntările ei.

Căci după purtarea lui Erlend din ziua Înălțării îi venea greu să se mai gîndească la felul în care se va sfîrși toată treaba asta. Faptul că venise în sat și intrase în biserică în văzul tuturor și că plecase din nou spre miazănoapte fără să-i dea bună ziua soției sale, i se părea atît de crud încît credea că acum în sfîrșit el ajunsese să-i fie indiferent...

Cu Simon Andressøn nu schimbase nici o vorbă din ziua acelei inundații de primăvară, cînd el venise să-i dea ajutor. Ea îl saluta și de obicei schimba cîteva vorbe cu sora ei la biserică. Dar ce gîndeau ei despre plecarea lui Erlend la Dovre, și starea de lucruri din casa ei, nu știa.

În duminica dinaintea Sfîntului Bartolomeu, domnul Gyrd de la Dyfrin a venit cu stăpînii de la Formo la slujbă. Simon părea nespus de mulțumit cînd intră în biserică alături de fratele său. Iar Ramborg se apropie de Kristin după liturghie și îi șopti cu veselie că aștepta din nou un copil și trebuia să nască de Sfînta Maria :

— Kristin, nu poți să vii la noi astăzi ?

Kristin scutură întristată din cap, mîngîie fața palidă a tinerei femei și se rugă lui Dumnezeu ca această naștere să fie spre bucuria părinților, dar adăugă că nu putea să vină la Formo.

După ruptura cu cumnatul său, Simon se străduise să creadă că era mai bine așa. Situația lui în ținut îl scutea de a-și pune întrebarea ce gîndește lumea despre purtarea lui ; el îi ajutase pe Erlend și pe Kristin cînd aceștia erau la ananghie, iar sprijinul pe care putea să li-l dea aici în sat nu era atît de necesar încît să-și strice rostul vieții lui pentru asta.

Dar cînd află că Erlend părăsise ținutul, îi fu cu neputință să-și păstreze liniștea ce și-o impusese. Degeaba își zicea el în sinea lui că nimeni nu știa întocmai care erau pricinile lipsei lui Erlend de acasă ; lumea vorbea atîtea, dar știa atît de puțin. Orice ar fi, el nu putea să se amestece în treaba asta. Ceea ce nu-l împiedica să se simtă neliniștit. Din cînd în cînd, se întreba dacă n-ar trebui să-l caute pe Erlend la Haugen și să-și retragă cuvintele pe care le rostise la despărțirea lor, și apoi să vadă dacă putea găsi o cale pentru a-i împăca pe cumnatul și

pe cumnata sa. Dar Simon nu ajungea mai departe de aceste gînduri.

El credea că nimeni nu-și dă seama de neliniștea din sufletul său. Trăia ca de obicei, își gospodărea moșia, avea grijă de bunurile sale, era vesel și petrecea bînd mult cu prietenii săi, se ducea în munți la vînătoare, cînd avea răgaz pentru așa ceva, își răsfăța copiii cînd era pe acasă și niciodată nu se auzea vreun cuvînt neprietenos între dînsul și nevasta sa. Pentru oamenii de la curte, înțelegerea dintre dînsul și Ramborg părea mai deplină acum ca oricînd în trecut, căci ea era mult mai cumpănită și mai senină și numai avea toane și supărări copilărești pentru orice fleac. În ascuns însă, Simon se simțea mai sfios și nesigur în convietuirea cu Ramborg; nu mai putea acum să se poarte cu ea ca și cînd ar fi fost încă aproape o copilă, cu care putea să glumească și să o răsfețe. Acuma nu mai știa cum să se poarte cu dînsa.

De aceea s-a sastisit cînd ea îi spuse într-o seară că așteaptă din nou un copil.

În cele din urmă, el îi zise, mîngîind-o pe mînă:

— Cred că nu prea te bucuri de lucrul acesta.

— Dar tu te bucuri? Ramborg se lipi de el plîngînd și rîzînd în același timp, iar el zîmbi puțin stînjenit și o strînse în brațe. De rîndul ăsta am să fiu cuminte, Simon, și n-am să fac atîtea mofturi ca mai înainte. Dar trebuie să rămîi lîngă mine... m-auzi... chiar dacă toți cumnații și frații tăi ar fi duși la spînzurătoare legați împreună, n-ai să mă părăsești!

Simon zîmbi trist:

— Unde să mă duc, Ramborg?... Geirmund, săracul, n-aș crede să se amestece în treburi primejdioase... și el este singura dintre rudele mele cu care nu sînt certat.

— O... Ramborg rîse și dînsa, pe cînd îi curgeau lacrimile. Cearta n-o să țină decît pînă în ziua cînd au să aibă nevoie de o mînă de ajutor, iar tu ai să crezi că poți să le-o dai. Acuma te cunosc bine, stăpînul meu...

La paisprezece zile după aceea Gyrd Andressøn sosi cu totul pe neașteptate la Formo. Cavalerul de la Dyfrin nu era însoțit decît de un singur argat.

Întîlnirea dintre cei doi fraţi avu loc fără prea multe cuvinte. Domnul Gyrd îi spuse că nu-şi văzuse sora şi pe cumnatul său de la Kruke de mai mulţi ani şi s-a gîndit să meargă să-i vadă ; apoi Sigrid a fost de părere că de vreme ce se afla în valea aceasta, să facă o vizită şi la Formo.

— ...şi m-am gîndit, frate dragă, că nu eşti chiar atît de supărat pe mine, încît să nu vrei să ne dai, mie şi argatului meu, de mîncare şi găzduire pînă mîine dimineaţa.

— Poţi fi încredinţat de lucrul acesta, zise Simon cu ochii în jos şi roşu ca para focului la faţă. E foarte frumos din partea ta, Gyrd, că ai vrut să vii la mine.

După-masă, cei doi fraţi se plimbară pe afară. Grîul începuse să se îngălbenească pe povîrnişurile însorite de către miazăzi care coborau înspre rîu. Vremea era atît de frumoasă ; Lăgenul scînteia domol acum, cu fulgerări mici, albe, jos lîngă pădurea de anini. Nori mari, albi pluteau pe cerul de vară, lumina soarelui scălda toată albia văii, iar muntele din faţă se ridica albăstrui şi verde în aerul cald, în jocul de umbră şi lumină a norilor călători.

Dinspre ocolul din spatele lor, se auzea un zgomot surd, cînd caii loveau cu copitele lor în pămîntul uscat ; apoi toată herghelia sosi în goană vijelioasă prin desişul de anini. Simon se aplecă peste gard :

— Ho-ho... Ho-ho... Bronsvein începe să îmbătrînească, zise el, iar calul lui Gyrd îşi întinse gîtul peste gard şi adulmecă umărul stăpînului său.

— Optsprezece ani, spuse Gyrd mîngîind calul. Cred, dragul meu frate... că ar fi prea trist ca întîmplarea aceea să strice prietenia dintre tine şi mine, zise el fără să-l privească pe fratele său.

— Mi-a părut rău în fiecare zi de la Dumnezeu din pricina aceasta, răspunse Simon cu glas scăzut. Îţi mulţumesc că ai venit, dragă Gyrd.

Porniră mai departe de-a lungul gardului, Gyrd în frunte şi Simon în urma lui. În cele din urmă se aşezară la marginea unei poieniţe pălite de soare şi plină de pietroaie. Venea o mireasmă dulceagă şi puternică de la căpiţele sărăcăcioase de fîn care se aflau între grămezile de

pietre, pe unde izbutise coasa să taie iarba. Gyrd povesti despre împăcarea ce avusese loc între regele Magnus și feciorii lui Haftor și credincioșii lor. După un timp, Simon întrebă :

— Crezi tu că ar fi cu totul cu neputință ca unele din multele rude ale lui Erlend Nikulaussøn să încerce să-l împace cu regele și să-l primească iar în slujba lui ?

— Eu n-am nici o putere în această privință, zise Gyrd Darre. Iar cei care o au nu sînt dintre aceia care îl privesc cu ochi buni, Simon. Da, nu prea am chef să vorbesc acuma despre lucrul acesta... Erlend Nikulaussøn mi-a apărut un om cutezător și plăcut, dar ceilalți sînt de părere că s-a achitat prost de misiunea pe care și-o asumase. Dar mai bine să nu vorbim despre lucrul acesta acum... căci știu cît de mult ții tu la acest cumnat al tău...

Simon rămase cu ochii ațintiți la lumina argintie ce scălda culmile copacilor de la poalele povîrnișului și la licăririle rîului. Și se gîndea mirîndu-se ; da, într-un fel era adevărat ceea ce spusese Gyrd.

— De altminteri, sîntem certați deocamdată, Erlend și cu mine, spuse el. A trecut multă vreme de cînd n-am vorbit cu dînsul.

— Mi se pare că te-ai făcut foarte certăreț cu trecerea anilor, Simon, zise Gyrd rîzînd.

— Nu te-ai gîndit niciodată, întrebă el după o vreme, să pleci de-aici, din valea aceasta ? Noi, frații, am putea să ne sprijinim mai bine unul pe altul, dacă am locui mai aproape.

— Cum poți să te gîndești la un asemenea lucru ?... Formo este moșia mea părintească...

— Åsmund de la Eiken stăpînește partea sa din acea moșie cu drept alodial. Iar eu știu sigur că n-ar fi împotriva unui schimb între bunuri alodiale... încă nu i-a ieșit din cap gîndul de a se căsători cu fata ta, Arngjerd, și de a o duce la Grunde, în condițiile pe care le-a spus...

Simon scuturâ din cap.

— Neamul bunicii noastre după tată a stăpînit moșia noastră încă din timpurile cînd țara nu era creștinată. Și eu m-am gîndit că Andres să trăiască aici după moartea

mea. Doar nu ţi-ai pierdut minţile, frate dragă... Cum să mă despart de Formo!

— Ai dreptate, e firesc să nu te desparţi! Gyrd se roşise puţin. Mă gîndeam numai... că poate... La Raumarike se află cea mai mare parte din neamurile tale... şi prietenii tăi din tinereţe... credeam că poate ai gîndi că ai s-o duci mai bine acolo.

— O duc bine aici. Şi Simon se roşise. Aici este locul unde pot să-i asigur feciorului meu o stare bineîntemeiată. Îl privi pe Gyrd, iar faţa delicată, plină de zbîrcituri a acestuia luă o înfăţişare stînjenită. Avea acum părul aproape alb, dar trupul îi era drept şi mlădios ca mai înainte. Se mişca puţin cam neliniştit; cîteva pietricele se rostogoliră dintr-o grămadă şi, căzînd de pe povîrniş, se opriră în lanul de grîu.

— Ai de gînd să prăvăleşti toate grămezile de pietre peste ogorul meu? întrebă Simon rîzînd şi înăsprindu-şi dinadins glasul. Gyrd sări în picioare, uşor şi mlădios, întinzînd o mînă fratelui său, căruia îi venea ceva mai greu să se scoale.

Simon păstră o clipă mîna fratelui într-a sa, după ce se ridicase în picioare. Apoi puse mîna pe umărul fratelui său. Gyrd făcu la rîndul său acelaşi lucru, şi ţinîndu-se astfel fiecare cu mîna pe umărul celuilalt, cei doi fraţi urcară încet spre casă.

Seara stătură împreună în saemundsstuen; Simon urma să doarmă împreună cu fratele său. Îşi rostiseră rugăciunile de seară, dar voiau să golească ulcica de bere înainte de a se culca.

— *Benedictus tu in muliebris... mulieribus* [1]... ţii minte? spuse Simon dintr-o dată, rîzînd.

— Mi-aduc aminte... m-a costat cîteva bătăi zdravene pe spinare pînă ce părintele Magnus a izbutit să scoată din capul meu învăţătura greşită a bunicii mele... Gyrd zîmbi la această amintire. Avea o mînă a dracului de tare. Ţi-aduci aminte, frate-meu, odată, cînd şedea şi se scărpina pe picioare şi îşi ridicase poalele anteriului... atunci mi-ai

[1] Binecuvîntată eşti tu între femei. (L. latină.)

șoptit că dacă ai fi avut picioare așa de urîte ca Magnus Ketilssøn, te-ai fi făcut preot, ca să poți întotdeauna umbla în anteriu lung...

Simon zîmbi... i se părea dintr-o dată că vede fața de copil a fratelui său, gata să plesnească de rîs înfundat; nu erau bătrîni pe vremea aceea, iar părintele Magnus n-avea mîna ușoară cînd era vorba să-i mustruluiască...

Gyrd nu fusese un copil prea isteț. De altfel, nu fiindcă acesta ajunsese acum un om cu atîta judecată îl iubea Simon pe fratele său. Ci inima lui se umplea de un val de recunoștință la amintirea iubirii frățești, de-a lungul aproape a patruzeci de ani ce-l legau de Gyrd, cel mai credincios și mai de credință dintre toți oamenii.

Prin faptul că-și regăsise pe fratele său Gyrd, Simon simțea că pășea iar pe un teren sigur în viață. De multă vreme, zilele lui se depănaseră anapoda și pline de încurcături.

Cu un avînt plin de căldură se gîndea că Gyrd venise la dînsul să curme o neînțelegere a cărei vină o purta el, Simon, care părăsise casa fratelui său, mînios și rostind vorbe grele. Preaplinul de recunoștință se revărsa din inima lui și simțea nevoia de a mulțumi și altfel decît numai lui Gyrd.

Simon știa ce ar fi făcut Lavrans într-o asemenea împrejurare. El putea să urmeze pilda socrului său cît îi sta în putință, împărțind pomeni și lucruri de felul acestora; cît despre cucernicie nemăsurată și a sta în contemplarea rănilor Mîntuitorului, nu era în stare de așa ceva; doar să-și pironească multă vreme ochii asupra crucifixului... și nu în felul acesta înțelegea lucrul Lavrans: să verse lacrimi de căință. El plînsese cel mult de două-trei ori de cînd depășise vîrsta copilăriei și nu la prilejurile la care s-ar fi cuvenit mai mult să plîngă, adică atunci cînd făptuise un păcat mare, cu mama lui Arngjerd, pe cînd era om însurat și nici cînd omorîse pe Holmgeir anul trecut. Cu toate acestea, se căise adînc; de altminteri, el întotdeauna se căia din tot sufletul pentru păcatele sale, se spovedea cu toată sinceritatea și făcea penitență întocmai după arătările preotului. Își rostea întotdeauna cu rîvnă rugă-

ciunile, avea grijă să dea dijmă şi pomeni îndestulate, mai ales în cinstea apostolului Simon, a sfîntului Olav, a sfîntului Mihail şi a Maicii Domnului. Încolo, se încredea în învăţămintele părintelui Eirik care spunea că numai în cruce se află mîntuirea şi că numai Dumnezeu şi nu omul însuşi poate să hotărască asupra felului în care omul urmează să dea piept şi să lupte cu diavolul.

Acum însă simţea nevoia de a-şi arăta recunoştinţa faţă de Dumnezeu, cu mai multă rîvnă cucernică. Mama sa îi spusese că se născuse în ziua de naştere a sfintei Fecioare Maria ; îi veni în minte să-şi arate respectul ce se cuvenea Maicii Domnului, rostind o rugăciune pe care nu obişnuia s-o spună în toate zilele. Pe vremea cînd se afla în slujbă la curtea regelui, îşi însemnase o rugăciune frumoasă şi acum regăsise cărticica aceea mică, cu foi de pergament, pe care se afla scrisă rugăciunea.

Se temea că îşi făcuse rost de aceste m i rugăciuni şi că le învăţase pe dinafară mai degrabă spre a fi pe placul regelui Håkon decît de dragul lui Dumnezeu şi al Maicii Domnului, în vremea cînd era la curte. Toţi tinerii făceau lucrul acesta, căci regele avea obiceiul seara, cînd nu putea să doarmă, de a-i întreba pe tinerii care vedeau de lumînările din palat ce cunoştinţe au în acest domeniu atît de folositor sufletului.

Da, da, era mult de atunci. Iatacul regelui din sala de piatră a palatului de la Oslo... Pe măsuţa de lîngă pat se afla un singur sfeşnic, în care ardea o lumînare — lumina cădea asupra feţei cu trăsături alese, veştejită şi îmbătrînită de bărbat care odihnea pe pernele de mătase roşie. După ce preotul isprăvea de citit cu glas tare şi pleca, regele lua de multe ori cartea şi citea culcat, ceaslovul acela greu sprijinit de genunchii săi ridicaţi. Copiii de casă care aveau grija lumînărilor şedeau pe două scăunele în faţa căminului mare de cărămidă ; Simon era de obicei de veghe împreună cu Gunstein Ingassøn. Era plăcut în odaie, focul ardea viu şi răspîndea căldură fără a scoate fum, încăperea părea atît de prietenoasă cu bolţile ei încrucişate şi pereţii, care erau întotdeauna împodobiţi cu covoare. Dar li se făcea somn şezînd nemişcaţi, ascultînd pe preot citind, apoi aşteptînd să adoarmă regele, ceea ce se întîmpla arareori

înainte de miezul nopții. După ce adormea, aveau nevoie să vegheze cu schimbul și între timp să se odihnească pe laviţa dintre cămin și ușa ce da în vorbitor. Tînjeau după această clipă fericită, silindu-se să nu caște.

Se întîmpla uneori ca regele să intre în vorbă cu dînșii — lucrul acesta se întîmpla rar, și atunci regele era nespus de prietenos și de apropiat — sau să le citească vreo zicală din ceaslov, sau vreun vers din care socotea că tinerii pot trage vreun folos sau învățătură.

Într-o noapte, Simon se deșteptase, chemat de însuși regele — în beznă ; lumînarea arsese pînă la capăt și se stinsese. Încurcat și plin de rușine, ațițase la iuțeală niște tăciuni și aprinsese o nouă lumînare. Regele stătea culcat și zîmbea cu înțeles.

— Gunstein acesta sforăie întotdeauna așa de grozav ?

— Da, stăpîne !

— După cîte știu, împarți patul cu dînsul și la han. Aproape că ai avea temei să ceri pentru o bucată de vreme să ți se dea un alt tovarăș de pat, care să facă mai puțin zgomot în timpul somnului.

— Mulțumesc, stăpîne, dar nu mă supără de fel, măria-ta !

— Cred că te trezești și tu, Simon, cînd bubuitura asta ca de tunet izbucnește chiar la urechile tale, nu-i așa ?

— Da, măria-ta, dar atunci îl zgîlțîi ușor și-l întorc puțin pe o parte.

Regele rîse.

— Mă întreb dacă voi, cei tineri, vă dați seama că un astfel de somn adînc este un mare dar de la Dumnezeu. Cînd vei ajunge la vîrsta mea, Simon, poate că-ți vei aminti de vorbele mele...

Amintirea aceasta era nespus de depărtată, totuși foarte limpede ; dar era oare cu putință să fi fost el, care se afla acum aici, acel tînăr copil de casă ?...

Într-o zi, la începutul postului Crăciunului, pe cînd se afla aproape singură în gospodărie — feciorii ei erau plecați să care lemne și licheni pentru casă — Kristin îl văzu pe neașteptate pe Simon Darre venind călare și intrînd în curtea ei. Venise s-o poftească pe ea și pe fiii ei la o petrecere de Crăciun, la dînsul.

— Simon, doar înțelegi bine că nu putem veni, zise dînsa cu gravitate. Putem rămîne tot atît de buni prieteni în inimile noastre, tu, Ramborg și cu mine, dar știi bine că nu putem întotdeauna face ceea ce am dori.

— Doar nu-mi închipui că ai de gînd să mergi atît de departe încît să nu vii la singura ta soră, cînd va veni vremea să nască ?

Kristin făcu urări ca totul să meargă bine și să fie spre bucuria amîndurora :

— ...dar nu îți pot spune sigur dacă voi putea sau nu veni.

— Dacă nu vei veni, li se va părea tuturor foarte ciudat, zise Simon cu aprindere. Ai faima de a fi cea mai bună moașă... iară ea este sora ta... și voi două sînteți stăpînele celor mai mari moșii de prin ținutul acesta de miazănoapte.

— S-au născut mulți copii la moșiile mari din vecini, în anii din urmă, și n-am fost rugată să vin și eu la naștere. Acum, dragă Simon, nu mai este socotit ca o lipsă de bunăcreștere dacă gospodina de la Jørundgård nu este și ea de față. Văzînd că el se mîhnise mult la auzul cuvintelor ei, ea îi spuse : Spune-i lui Ramborg că voi fi lîngă ea și o voi ajuta cînd va sosi clipa... dar la petrecerea de Crăciun nu pot veni, Simon.

În a opta zi după Crăciun, ea se întîlni cu Simon, care venise la biserică la slujbă, fără Ramborg. La întrebarea ei, el îi răspunse că Ramborg se simte bine, dar trebuie să se odihnească și să adune puteri, căci mîine va porni spre miazăzi, către Dyfrin, împreună cu dînsa și cu copiii ; drumul era foarte bun pentru sanie, iar Gyrd îi poftise și Ramborg avea mare chef să se ducă, așa încît...

4

Cu o zi înainte de Sfîntul Pâl, Simon Darre porni către miazănoapte, trecînd călare peste Mjøs, urmat de doi argați. Era un ger aspru, dar el socotea că nu putea să lipsească mai mult de acasă. Săniile cu ceilalți membri ai fa-

miliei trebuiau să urmeze mai tîrziu, de îndată ce se va mai muia gerul.

La Hamar, el întîlni un prieten, pe Vigleik Pålssøn din Fagaberg, și cei doi porniră mai departe împreună, călare. Ajungînd la Lillehamar, se odihniră un timp la un han, unde se vindea bere la oameni. În timp ce ședeau și beau, cîțiva negustori de blănuri, care se îmbătaseră, se luară la bătaie. În cele din urmă, Simon se ridică și se puse între ei, despărțindu-i ; dar cu prilejul acesta primi o lovitură de cuțit la brațul drept. Nu era decît o tăietură nu prea adîncă, așa încît n-a dat importanță rănii, dar hangița vru neapărat să lege cu o cîrpă rana.

Simon porni împreună cu Vigleik călare spre casa acestuia și rămase acolo peste noapte. Cei doi se culcară în același pat și înspre zori Simon fu trezit de vaietele celuilalt prin somn. În mai multe rînduri, Vigleik îl strigă pe nume și atunci Simon îl trezi și îl întrebă ce s-a întîmplat cu dînsul.

Vigleik nu își putea aminti bine visul pe care îl avusese.

— A fost însă un vis rău și făceai și tu parte din visul acela. De un singur lucru mi-aduc aminte... Simon Reidarssøn era aici în odaie și te ruga să te duci cu el pînă afară... l-am văzut atît limpede, încît aș fi fost în stare să număr fiecare pistrui de pe fața lui.

— Aș fi dorit ca visul acesta să-l fi avut eu, zise Simon pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Simon Reidarssøn era vărul său și fuseseră prieteni buni în copilărie ; acel Simon murise la vîrsta de treisprezece ani.

Cînd cei doi bărbați se așezară să-și ia gustarea de dimineață, Vigleik băgă de seamă că Simon nu își încheiase mîneca dreaptă a hainei sale la încheietura mîinii. Pielea era roșie și umflată pe tot cuprinsul mîinii. El îi spuse lucrul acesta, dar Simon se mulțumi să rîdă. Iar cînd ceva mai tîrziu prietenul său îl rugă să rămînă acolo cîteva zile în așteptarea nevestei sale — căci Vigleik nu putea uita visul acela — Simon Andressøn îi răspunse aproape supărat :

— Doar nu vei fi visat atît de rău despre mine, Vigleik, încît să trebuiască să rămîn aici pe loc din pricina unei pișcături de purice...

În amurg, Simon și argații săi coborîră călări spre Losnavannet. Fusese o zi foarte frumoasă ; acum lumina asfințitului poleia și învăpăia munții înalți, albi-albăstrii, iar pădurile încărcate de promoroacă de-a lungul rîului erau cenușii, în umbră. Cei trei călăreți aveau cai foarte buni și aveau de făcut un drum frumos peste lacul cel lung ; mici bucățele de gheață săreau de sub copitele cailor, cu un sunet ascuțit. Venea o boare rece înspre ei ; lui Simon îi era frig, dar peste o clipă fu cuprins de un ciudat val de fierbințeală, apoi fu apucat de fiori reci care îi treceau prin toată șira spinării. Între timp, simțea parcă cum i se umflă limba și că-i vine greu să înghită. Încă înainte de a fi ajuns la capătul lacului, fu nevoit să se oprească, să-l roage pe unul din argați să-l ajute să-și prindă mantia, astfel încît să-i sprijine brațul drept.

Oamenii care îl auziseră pe Vigleik Pålsson vorbind de visul lui cerură stăpînului lor să le arate rana. Dar Simon spuse că rana nu are nici o însemnătate ; îl ardea puțin [illegible] ...n-am ce-i face, va trebui să fiu stîngaci cîteva zile.

Dar mai pe seară, cînd luna răsărise pe cer, iar ei călăreau sus, pe culmea dinspre partea de miazănoapte a lacului, Simon recunoscu că totuși brațul îl stînjenește destul de mult. Îl durea pînă sus, la subsuoară, zguduiturile calului îi pricinuiau dureri mari, sîngele zvîcnea în mădularul bolnav, simțea zvîcnituri și în cap și dureri la ceafă, care-i cuprindeau tot capul. Îl lua cînd cu frig, cînd cu cald.

Drumul de iarnă trecea sus de tot, pe culmea muntelui — cînd prin pădure, cînd peste întinderi albite de zăpadă. Simon vedea toată priveliștea aceasta ; luna plină plutea, strălucitoare, pe cerul albăstrui, orbind lumina celorlalte stele, afară de una singură, o stea mare, care se încumeta să cutreiere în depărtare bolta cerului. Pămîntul alb scînteia și strălucea ; umbrele căzeau scurte și puternic deslușite pe zăpadă ; înăuntru în pădure, lumina cernută de brazii împovărați de omăt închipuia pete și dungi. Simon vedea toate acestea...

...Dar în același timp vedea limpede în fața lui o cîmpie cu smocuri de iarbă de culoarea cenușii, în lumina unui început de primăvară. Cîțiva brazi pitici crescuseră pe ici pe colo pe cîmpul acesta ; păreau ca de catifea verde în

bătaia razelor de soare. Într-o clipă, își dădu seama de locul în care se afla : era într-un ocol de la el de acasă, la Dyfrin. Pădurea de anini de pe partea cealaltă a cîmpului se înfățișa cu tulpinile ei alb-cenușii lucioase și cu flori cafenii în vîrfurile copacilor ; în depărtare, se întindeau culmile lungi și joase de la Raumarik, albastre și încă pătate de albul zăpezii. Simon Reidarssøn și cu dînsul coborau înspre tufișurile de anini ; aveau unelte de pescuit și cîrlige pentru știuci cu dînșii, coborau spre lacul care se întindea cenușiu-închis, cu un capăt intrînd în pămîntul acoperit de trestii uscate. Vărul cel mort mergea alăturea cu dînsul ; Simon vedea părul creț, zbîrlit și roșcat, în lumina soarelui primăvăratic, ieșind de sub căciula tovarășului său de joacă și putea să deosebească fiecare pistrui de pe fața băiatului. Celălalt Simon, cu buza de jos scoasă puțin înainte, făcea din gură : pff, pff cînd i se părea că tizul său spunea prostii. Săreau peste pîrîiașe, săreau de la o movilită la alta peste apa ce mustea de la topirea zăpezii pretutindeni pe pajiște. Pe fundul băltoacelor creștea mușchiul ; parcă se vedea cum se umflă, atît de verde și proaspăt, în apa ce-l acoperea.

Cu toate astea, Simon era pe deplin conștient ; vedea tot timpul drumul pe care călărea urcînd și coborînd, cînd prin pădure, cînd peste întinderi descoperite, albe, care scînteiau în bătaia lunii, vedea casele îngrămădite și adormite sub povara acoperișurilor pline de zăpadă, aruncînd umbre pe pămînt, vedea fișia de ceață ce stăruia deasupra rîului în adîncul văii, și — în ciuda faptului că știa că Jon era cel ce călărea numaidecît îndărătul său și venea alături de dînsul cînd ieșeau la luminișuri — se întîmplă de mai multe ori să-i zică Simon tovarășului său de drum. Își dădea seama că greșește, dar nu putea să se împiedice să-i zică altfel, deși își dădea seama că argații se speriau.

— Trebuie să ne străduim să ajungem la călugării de la Roaldstad în noaptea asta, zise el într-o clipă de lucidităte deplină.

Argații cercară să-l convingă că ar fi mai bine să caute adăpost cît mai grabnic ; la cea mai apropiată locuință de preot, de pildă. Dar stăpînul lor o ținea morțiș.

— Și dacă o să le fie greu cailor, Simon ?... Cei doi argați se uitau cu coada ochiului unul la celălalt.

Simon zîmbi puțin. Atîta pagubă! Caii trebuiau de rîndul acesta să rabde oboseala. El se gîndea la drumul lung și obositor. Hurducăturile mersului călare îi pricinuiau dureri ascuțite în tot trupul. Dar voia să ajungă acasă. Căci acum știa că era foarte bolnav...

Deși era cînd străbătut de fiori de gheață, cînd cuprins de fierbințeli în noaptea de iarnă, simțea în același timp soarele călduț de primăvară care umplea de lumină izlazul împrejmuit de acasă; iar băiatul cel mort și cu dînsul urcau, urcau într-una în sus înspre aniniș.

În unele clipe vedenia pierea și i se limpezeau mințile, deși îl durea capul cumplit. Îl rugă pe unul din argați să taie mîneca brațului bolnav. Se făcu alb la față și nădușeala îi scălda fața cînd Jon Dålk, cu multă băgare de seamă, îi tăie mîneca de la haină și de la cămașă, din dreptul încheieturii și pînă sus la umăr, în timp ce el singur își sprijinea cu mîna stîngă brațul umflat. Astfel i se alinară puțin durerile o vreme.

Oamenii vorbeau că ar fi bine să trimită pe cineva de la Roaldstad către miazăzi, să dea de știre la Dyfrin, dar Simon se împotrivi. Nu voia s-o sperie pe soția lui cu o astfel de veste, cînd poate că nici nu era nevoie, iar o călătorie cu sania pe gerul ăsta aprig îi putea face mult rău. O să vadă el cum e mai bine de făcut cînd s-o întoarce acasă, la Formo. Încercă să zîmbească lui Sigurd pentru a-l îmbărbăta puțin pe tînărul flăcău, care părea îngrozit și tare nenorocit.

— Dar va trebui să trimiteți după Kristin la Jørundgård de îndată ce vom sosi acasă, căci ea este o vrăciță foarte pricepută. În timp ce rostea aceste vorbe, își simțea limba îngroșată și țeapănă ca o bucată de lemn.

„Sărută-mă, Kristin, logodnica mea!" Atunci ea va crede că vorbește aiurînd. „Nu, Kristin." Atunci ea se va mira.

Erlend înțelesese lucrul acesta. Ramborg înțelesese și ea. Dar Kristin, cufundată în supărare și pică, oricît ar fi fost de mînioasă împotriva lui Erlend, ea tot nu se gîndea decît la omul acesta. „Tu nu m-ai luat destul în seamă, iubită Kristin, ca să te gîndești dacă nu cumva îmi vine

greu să mă port ca un frate față de aceea care odată îmi era făgăduită drept soție..."

...Doar nici el însuși nu crezuse atunci cînd s-a despărțit de dînsa, în fața porților mănăstirii de la Oslo, că nu va înceta de a se gîndi mereu la ea. Și că nimic din ce-i va dărui viața nu va putea răscumpăra pierderea suferită atunci, pierderea tinerei fete care i-a fost făgăduită în tinerețile lui.

Ea va trebui să știe lucrul acesta înainte ca el să moară. Ea va trebui să-i dea o sărutare...

...„Eu sînt acela care te-am iubit, și care te iubesc încă..."

Cuvintele acestea le auzise odată și nu putuse niciodată să le uite. Erau din cartea cu minunile Maicii Domnului, din povestirea despre o călugăriță care fugise din mănăstire cu un cavaler. Fecioara Maria i-a salvat în cele din urmă pe aceștia doi și le-a iertat păcatul. Dacă făcea un păcat spunînd vorbele acestea surorii soției sale, înainte să moară, atunci Maica Domnului avea să-l ierte de lucrul acesta... Nu o necăjise chiar atît de des cu rugămințile lui...

„...În ziua aceea nu crezusem nici eu că nu voi mai avea niciodată o bucurie adevărată și nici inimă pentru nimic în viață..."

— Nu, Simon, este prea greu pentru Sokka să ne poarte pe amîndoi, după drumul lung pe care l-a făcut astă-noapte, zise el către argatul său care se urcase pe cal în spatele său pentru a-l sprijini. Văd eu că ești tu, Sigurd, dar mi s-a părut că era altcineva...

Înspre zori, ajunseră la hanul pelerinilor, iar cei doi călugări care vedeau de han îl luară în primire pe bolnav. Dar după ce își reveni puțin, mulțumită îngrijirilor lor și i se mai domoli fierbințeala, Simon Andressøn obținu prin stăruințele sale să i se împrumute o sanie să poată pleca mai departe, spre miazănoapte.

Pîrtia era bună și schimbară caii pe drum ; merseră toată noaptea și ajunseră la Formo a doua zi în revărsatul zorilor. Simon stătuse într-o toropeală sub toate păturile pe care le puseseră peste el. Păturile acestea îl apăsau așa de tare, că uneori se simțea ca strivit sub niște lespezi grele,

și îl durea rău capul, iar alteori cădea într-o stare de neștire. Apoi iar începeau să-l căznească durerile ; îi părea că trupul lui se umfla din ce în ce mai mult, se făcea nemăsurat de mare, gata să plesnească. Zvîcniturile dureroase din braț nu-i conteneau...

Încercă să meargă singur de la sanie pînă în casă, cu brațul sănătos petrecut pe după umărul lui Jon ; Sigurd îl sprijinea din spate. Simon vedea că cei doi erau pămîntii și trași la față de istovire ; de două nopți erau în șa. Vru să le spună ceva în privința aceasta, dar nu-l mai asculta limba. Ajuns în prag, se poticni și căzu cu fața înainte în odaie, cu un muget de durere, căci brațul său deformat de umflătură se lovise de un lucru oarecare. Scăldat de sudoare, își năbuși gemetele care voiau să-i iasă din piept în timp ce îl dezbrăcau și-l ajutau să se urce în pat.

Nițel mai tîrziu își dete seama că Kristin Lavransdatter se afla lîngă vatră și pisa ceva într-o piuliță de lemn. Sunetul îi străpungea capul. Ea turnă dintr-o oală mică ceva într-un pahar și pică cîteva picături dintr-o sticlă pe care o scosese din lădița ei de leacuri ; goli ceea ce pisase în oală și o puse pe foc. Ce mișcări liniștite și sigure avea...

Acum se apropia de pat cu paharul în mînă. Pășea atît de ușor... Femeia aceasta mlădioasă, cu fața trasă și serioasă sub vălul ei de căsnicie, era tot atît de dreaptă și de frumoasă, ca tînăra fată ce fusese odinioară. Umflătura lui Simon se întinsese pînă la ceafă și îl duru cînd ea își lunecă brațul dedesubt ca să-i ridice puțin capul. Apoi îi sprijini capul pe pieptul ei în timp ce-i ducea cu mîna stîngă paharul la gură.

Simon zîmbi slab, și cînd ea îi lăsă cu mare băgare de seamă capul pe pernă, el îi apucă mîna cu mîna lui sănătoasă. Mîna aceasta delicată, lungă și subțire de femeie nu mai era acuma nici catifelată și nici albă ca pe vremuri.

— Cred că-ți vine greu acum să coși cu fir de mătase cu degetele acestea, zise Simon. Dar sînt bune și ușoare, și mîna ta este plăcut răcoroasă, Kristin ! Duse mîna ei la frunte. Kristin o lăsă așa, pînă ce simți că începe să i se încălzească podul palmei ; atunci o schimbă și își puse cu

băgare de seamă cealaltă mînă pe fruntea lui înfierbîntată, sus de tot, acolo unde începea părul.

— Brațul tău arată cam urît, Simon, îi zise ea. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu, va trece și asta.

— Mă tem, Kristin, că nu mă vei putea face bine, oricît de meșteră ai fi, răspunse Simon. Vorbea cu un glas aproape vesel. Băutura pe care o luase începuse să lucreze ; acum simțea mult mai puțin durerile. Dar se întîmpla un lucru ciudat cu ochii lui — parcă n-ar mai fi avut stăpînire asupra lor — i se părea că începe să se uite cruciș... De bună seamă că mi se va întîmpla cum îmi este scris să mi se întîmple, zise el pe același glas.

Kristin se întoarse la oalele ei, întinse o pastă moale pe niște cîrpe de pînză, se înapoie la bolnav și înfășură cîrpele fierbinți în jurul brațului rănit, de la vîrfurile degetelor mîinii pînă sus de tot în dreptul umărului și în față peste piept, unde se vedeau dungi roșii pornind de la gîlca pe care o avea la subsuoară. La început îl duru, dar curînd durerile i se alinară. Kristin îl înveli pe deasupra cu lînă, punînd la urmă perne moi de puf sub braț. Simon o întrebă cu ce unsese cîrpele.

— Sînt mai multe leacuri diferite, flori de clopoțel și mai ales floarea-rîndunicii, zise Kristin.

— Dacă ar fi fost în toiul verii, le-aș fi putut lua proaspete din grădina mea. Am avut culese din belșug, mulțumesc lui Dumnezeu... n-am avut nevoie de ele în iarna asta.

— Ce mi-ai povestit tu odată, în legătură cu floarea-rîndunicii ?... Un lucru pe care îl aflaseși de la maica stareță, pe vremea cînd erai la mănăstire... ceva în legătură cu numele acesta al plantei...

— Vorbești de faptul că planta aceasta are în toate limbile un nume care însemnează floarea-rîndunicii, din insulele grecești și pînă aici, în țările de miazănoapte ?

— Da... căci planta aceasta înflorește pretutindeni atunci cînd rîndunelele se trezesc din amorțeala lor de iarnă. Simon strînse mai cu putere din buze. Cînd se va face primăvară, el va fi de mult în pămînt.

— Vreau să odihnesc de veci aici, lîngă biserică, zise el, dacă va fi să mor acum, Kristin. Sînt un om destul de

avut ca Andres cu vremea să poată stăpîni Formo și să se bucure de oarecare putere prin părțile acestea. Aș fi vrut să știu dacă Ramborg va naște un băiat în primăvara asta... Aș fi vrut să trăiesc atîta încît să apuc să văd doi feciori în casa mea...

Kristin spuse că trimisese pe cineva la Dyfrin cu vestea că se îmbolnăvise. Gaute pornise călare încă de dimineața.

— Doar nu l-oi fi trimis pe copilul ăsta singur ? întrebă Simon speriat.

Nu avusese pe nimeni care să fie în stare să-l încalece pe murg, în afară de Gaute, îi răspunse ea. Simon spuse că va fi un drum greu pentru Ramborg, numai de nu s-ar grăbi prea mult. „Însă pe copiii mei desigur că aș vrea să-i văd."

După un răstimp, începu din nou să vorbească despre copiii lui. El pomeni de Arngjerd ; oare n-a făcut el o greșeală respingînd propunerea celor de la Eike... ? Omul i se păruse prea bătrîn — și se temuse, căci mergea vorba că Grunde ar fi cam violent cînd e băut. El ar fi vrut s-o căpătuiască bine pe Arngjerd a lui. Acuma Gyrd și Gudmund urmau să aibă grijă de căsătoria ei.

— Kristin, să le spui fraților mei că îi rog să fie cu multă băgare de seamă în treaba aceasta. Dacă ai vrea s-o iei la tine, la Jørundgård, pe cîtăva vreme, îți voi fi recunoscător în mormînt. Iar dacă Ramborg se va mărita din nou, înainte să fie Arngjerd la casa ei, trebuie să iei fata la tine, Kristin. Daa, să nu-ți închipui că Ramborg n-a fost întotdeauna bună cu fata aceasta... însă mă tem că dacă e vorba să aibă și mamă vitregă și tată vitreg, să nu fie privită mai mult ca o slugă, decît ca o... ți-aduci aminte, eram însurat cu Halfrid, cînd am avut-o...

Kristin puse cu blîndețe mîna ei pe Simon și-i făgădui că va face tot ceea ce îi stă în puteri pentru tînăra fată. Ea își amintea de toate cîte le văzuse ; era greu pentru copiii aceștia, care aveau un boier mare de tată, și erau născuți în afara căsniciei : Orm și Margret, Ulv Haldorsson... ea mîngîie mîna lui Simon.

— Nu este de loc sigur că vei muri de rîndul acesta, cumnate, spuse ea zîmbindu-i. Pe chipul slăbit și sever de

femeie se oglindea uneori zîmbetul blînd și dulce al tinerei fete de odinioară. O, tînără, dulce Kristin !...

Simon nu avea fierbinți atît de mari în seara aceea și spuse că nu mai simțea atît de tare durerile. Cînd schimbă oblojelile puse pe brațul lui, Kristin băgă de seamă că era mai puțin umflat ; pielea era mai moale, urmele lăsate de degetele ei cînd apăsa pe piele se cunoșteau cîtva timp.

Kristin trimise slugile la culcare. Îi îngădui însă lui Jon Dålk, care voia neapărat să vegheze pe stăpînul său, să se culce pe laviță. Ea se așeză pe jilțul cu speteaza sculptată, pe care îl mută lîngă patul lui. Simon zăcea într-o toropeală și într-un rînd, cînd se trezi, văzu că Kristin luase un caier de lînă. Ședea dreaptă și ținea furca cu capul de lup sub brațul stîng ; cu degetele torcea firul, și fusul luneca mereu în jos de-a lungul trupului ei subțire și mlădios, apoi înfășură lîna toarsă și din nou răsuci firul și toarse din nou ; fusul luneca în jos... Simon ațipi privind-o lucrînd.

Cînd se trezi din nou în zori, ea torcea înainte. Lumina lumînării, pe care o pusese astfel încît perdeaua de la pat să facă umbră bolnavului, cădea drept asupra chipului ei, blînd, palid, și liniștit ; gura ei molatică și duioasă avea buzele subțiri acum și strîns lipite ; ședea cu ochii plecați și torcea. Nu putea vedea că el era treaz și că avea ochii ațintiți asupra ei, din umbra pologului de la pat. Kristin părea atît de adînc mîhnită, încît îi sîngera inima lui Simon, privind-o.

Ea se sculă și se duse să vadă de foc, fără zgomot. Cînd se întoase, aruncă o privire după polog și întîlni în întuneric ochii mari, deschiși ai lui Simon.

— Cum te mai simți acum, Simon ? întrebă ea cu blîndețe.

— Acuma mă simt bine. I se părea însă că simte că îl doare acum și sub brațul stîng și sub bărbie, cînd mișcă capul. Dar poate că era numai o închipuire...

...O, desigur că ea nu socotise niciodată că pierduse ceva cînd lepădase iubirea lui... Așa că putea să-i vorbească

despre ea. Lucrul acesta n-avea să-i mărească aleanul. Voia să-i spună înainte de a muri, numai o singură dată : N-am încetat de a te iubi de-atunci și pînă acum... Îl cuprinse din nou fierbințelele. Și îl durea brațul stîng... nu mai era nici o îndoială...

— Trebuie să încerci să adormi din nou, Simon. Poate că te vei simți în curînd mai bine, zise ea cu glas scăzut.

— Am dormit mult în noaptea asta... și se apucă din nou să vorbească despre copiii lui, despre cei trei la care ținea atît de mult, și despre cel ce încă nu se născuse. Acum culcă-te și tu puțin, Kristin. Jon poate să-ți țină locul o vreme, dacă crezi că este nevoie să mă vegheze cineva.

Dimineața, cînd Kristin îi desfășă brațul, Simon se uită liniștit la fața ei deznădăjduită.

— O, Kristin, desigur că a fost prea rău și prea multă murdărie în brațul meu, și mă luase cu fiori și tremur înainte să ajung să fiu sub îngrijirile tale. Am spus eu că n-ai să mă poți tămădui. Nu fi atît de mîhnită din pricina aceasta, Kristin !

— N-ar fi trebuit să faci drumul acesta atît de lung, zise ea cu voce slabă.

— Nimeni nu trăiește mai mult decît îi este scris, răspunse Simon cu același glas. Voiam să mă întorc acasă... sînt anumite lucruri despre care trebuie să vorbim... despre felul în care trebuiesc rînduite lucrurile pe urma mea. Rîse puțin : Toate flăcările se sting pînă la urmă.

Kristin îl privi cu ochii umeziți de lacrimi. Totdeauna obișnuise el să-și împodobească vorbirea cu multe zicale. Ea îi privi fața lui aprinsă, opărită, obrajii săi umflați ; gușa umflată de sub bărbie parcă se scofîlcise și se preschimbase în șanțuri adînci. Ochii rătăciți și lucioși păreau stinși, și apoi dintr-o dată din nou i se limpeziră și se însufleți de gînd ; el ridică spre ea privirea lui de odinioară, pătrunzătoare și sigură, acea căutătură ascuțită a ochilor săi mici de culoarea oțelului.

Cînd se lumină de-a binelea în odaie, Kristin băgă de seamă că nasul lui Simon se ascuțise ; de fiecare parte cîte o dungă albă se prelungea în jos, spre colțurile gurii.

Se duse la fereastra cea mică și rămase acolo înghițindu-și lacrimile. Stratul gros de gheață al geamului scînteia

cu o licărire verde-aurie. Afară era de bună seamă o zi de iarnă frumoasă, ca toate celelalte din săptămîna ce trecuse...

...Știa că aceasta era semnul de moarte...

Se întoarse la bolnav și își strecură mîna sub cearșaf... era umflat la glezne și în sus de-a lungul picioarelor.

— Vrei... vrei să trimitem după părintele Eirik ? întrebă ea cu voce slabă.

— Da, deseară, îi răspunse Simon.

Trebuia să-i spună ce avea să-i spună înainte de a se spovedi și de a primi sfînta împărtășanie. După aceea va căuta să-și îndrepte gîndurile într-altă parte.

— E ciudat că tu vei fi aceea care se va îngriji de trupul meu după moarte, zise Simon... Și mă tem că nu voi fi un leș frumos.

Kristin înăbuși un hohot de plîns. Se duse să pregătească o nouă băutură liniștitoare. Dar Simon spuse :

— Nu-mi place băutura asta pe care mi-o dai, Kristin... îmi încețoșează gîndurile.

Ceva mai tîrziu o rugă să-i dea totuși puțin :

— Dar nu pune prea mult din buruiana aceea adormitoare în fiertură. Simt nevoia să-ți vorbesc.

Bău și aștepta un timp să i se domolească durerile — destul ca să poată vorbi limpede și liniștit cu dînsa.

— Nu crezi că ar fi mai bine să-l chemăm pe părintele Eirik, ca să-ți spună vorbe care să te întărească ?

— Ba da, îl vom chema în curînd. Dar am ceva să-ți spun, mai întîi.

Rămase un timp tăcut și apoi grăi :

— Spune-i lui Erlend Nikulaussøn că m-am căit în fiecare zi de vorbele acelea pe care i le-am spus cînd ne-am despărțit ultima oară. Vorbe meschine și nedemne de un bărbat. Transmite cumnatului meu urările mele de bine... și roagă-l să mă ierte.

Kristin sta cu capul plecat ; Simon băgase de seamă că se roșise toată, pînă sub vălul de pe cap.

— Îmi făgăduiești că vei spune aceste cuvinte ale mele soțului tău ? întrebă el.

Ea încuviință din cap. Atunci Simon urmă :

— Dacă Erlend nu va veni la înmormîntarea mea, atunci, dragă Kristin, trebuie tu să te duci la el și să-i spui ce am spus.

Kristin rămase mută, roșie ca para focului la față.

— Cred că nu vei șovăi să faci pentru mine ceea ce te-am rugat, acum, cînd trebuie să mor? întrebă Simon Andressøn.

— Desigur, șopti Kristin. Voi face... așa precum m-ai rugat...

— E rău de feciorii tăi, Kristin, că este ceartă între tatăl și mama lor, urmă din nou Simon. Mă întreb dacă ți-ai dat seama cît de mult îi chinuiește lucrul acesta. E dureros pentru voinicii aceștia să știe că părinții lor au intrat în gura lumii din ținut.

Kristin răspunse cu glas aspru dar încet:

— Erlend a fost cel care-a plecat de lîngă copiii noștri... și nu eu. Întîi copiii mei au pierdut drepturile lor la moșiile ce li se cuveneau de pe urma nașterii și a obîrșiei lor. Iar dacă acum sînt nevoiți să rabde ca lumea din ținut să vorbească de rău despre căminul lor de aici, din această vale, de unde mă trag eu... apoi nu eu sînt cea vinovată.

Simon rămase o vreme tăcut. Apoi zise:

— Eu nu uit, Kristin... că ai dreptate să te plîngi în multe privințe... Erlend a apărat rău interesele alor săi. Dar nu trebuie să uiți că dacă cele plănuite de el ar fi izbutit, atunci feciorii săi ar fi avut acum o stare bună, iar el însuși s-ar fi numărat printre cei mai puternici cavaleri din această țară. Se numește trădător al regelui său acel bărbat care nu a avut noroc într-o asemenea împrejurare... dar dacă se întîmplă să aibă norocul de partea sa, atunci lumea vorbește cu totul în alt fel. Jumătate din Norvegia gîndea la fel ca Erlend atunci... anume că era rău pentru noi să avem un singur și același rege cu suedezii și că de bună seamă că fiul lui Knut Porse era făcut dintr-un alt aluat decît acest molîu, dacă l-am fi putut avea la noi pe tînărul nobil Håkon în anii copilăriei sale. Mulți stăteau îndărătul lui Erlend atunci și trăgeau sforile împreună cu dînsul... aceștia au scăpat și s-au ascuns, cînd lucrurile au ieșit la iveală... astfel au făcut proprii mei frați și încă mulți alții, care acum sînt socotiți drept cavaleri și oșteni de seamă. Erlend singur a trebuit să cadă... și atunci, dragă

Kristin, soțul tău a dovedit că era un bărbat viteaz și dintr-o bucată... chiar dacă atît înainte, cît și de atunci încoace s-a purtat așa și așa...

Kristin tăcea și tremura.

— Vreau să zic, Kristin, că dacă de aceea i-ai spus soțului tău vorbe amare, atunci trebuie să ți le tragi înapoi. Și cred că ar trebui să te simți în stare să faci lucrul acesta, Kristin... odinioară țineai așa de mult la Erlend, că nu sufereai să asculți un cuvînt adevărat despre purtarea lui față de tine. Deși el s-a purtat în așa fel cu tine cum n-aș fi crezut niciodată că se poate purta un om cu simțămîntul cinstei în sufletul său, necum un nobil de neam ales, un oștean de neam mare și cu o creștere bună... ți-aduci aminte în ce loc v-am surprins împreună la Oslo ? Tu l-ai iertat de lucrul acesta, atît atunci cît și mai tîrziu...

Kristin îi răspunse încet :

— În timpul acela eu îmi și legasem soarta de a lui... ce s-ar fi ales de mine în urmă, dacă n-aș fi rămas mînă în mînă cu Erlend ?

— Uită-te la mine, Kristin, zise Simon Darre, și spune-mi adevărat. Ce-ai fi făcut tu dacă l-aș fi silit pe tatăl tău să-și țină cuvîntul dat... și aș fi ales să te iau totuși, așa cum erai... dacă aș fi spus că niciodată nu-ți voi reaminti de rușinea ta, dar nici nu-ți voi reda libertatea ?

— Nu știu ce aș fi făcut.

Simon rîse sarcastic :

— Dacă aș fi obținut, în puterea dreptului meu, să serbez nunta cu tine... m-ai fi cuprins în brațe fără împotrivire, frumoasa mea Kristin ?...

Kristin se făcuse albă la față ; ședea cu ochii plecați și nu răspundea nimic. El rîse ca adineauri :

— Cred că nu m-ai fi primit cu blîndețe dacă m-aș fi urcat în patul de nuntă, alături de tine...

— Gîndesc că aș fi luat un cuțit cu mine în pat, șopti ea cu glasul pe jumătate sugrumat.

— Văd că îți este cunoscut, cîntecul lui Knut din Borg, spuse Simon cu un zîmbet aspru. Dar ca să se fi întîmplat cu adevărat un lucru ca acesta, eu n-am auzit. Însă numai Dumnezeu știe dacă n-ai fi fost tu în stare s-o faci !

După un răstimp scurt, el urmă :

— De altminteri, este un lucru nemaiauzit între creștini ca doi soți cununați în toată legea să se despartă după buna lor socotință, așa precum ați făcut voi, fără temei legiuit și fără de încuviințarea episcopului. Nu vă este rușine ? Ați călcat tot în picioare, ați înfruntat orice ca să vă uniți. Cînd viața lui Erlend a fost în primejdie de moarte, tu nu te gîndeai la altceva decît la scăparea lui, iară el se gîndea mult mai mult la tine decît la cei șapte feciori ai săi, la numele și averea sa. Dar de îndată ce vă puteți avea unul pe celălalt în bună pace și liniște, nu sînteți în stare să trăiți împreună cu cinste și în bună liniște... Și la Husaby domnea cearta și nemulțumirea între voi doi, asta am văzut-o eu însumi, Kristin...

...Îți spun că pentru copiii tăi trebuie să cauți să te împaci cu soțul tău. Dacă ai o cît de mică parte din vină, trebuie să-ți vină și mai ușor să-i întinzi lui Erlend mîna, zise el cu un glas mai blînd.

...Este mai ușor pentru tine să faci lucrul acesta decît pentru Erlend Nikulaussøn, care stă în sărăcie, acolo sus, la Haugen, zise Simon din nou.

— Nu îmi vine ușor, șopti ea. Cred că am dovedit că sînt în stare să fac și eu cîte ceva pentru copiii mei. M-am străduit pentru dînșii neîntrerupt.

— Asta așa-i, zise Simon. Iar apoi întrebă : Ți-aduci tu aminte de ziua aceea, cînd ne-am întîlnit pe drumul spre Nidaros ? Ședeai pe iarbă și dădeai să sugă lui Nåkkve...

Kristin încuviință din cap.

— Ai fi putut tu oare să faci pentru copilul de la sînul tău ceea ce a făcut sora mea pentru fiul ei... să-l fi dat acelora care erau în stare să-l ocrotească mai bine ?

Kristin făcu semn din cap că nu.

— Dar să-l rogi pe tatăl copilului să uite vorbele spuse de tine la mînie... crezi că ești în stare să faci asta pentru copilul acesta și pentru ceilalți șase mîndri feciori ai tăi ?... N-ai să ai puterea să-i spui bărbatului tău că flăcăiașii aceștia au nevoie ca el să se întoarcă acasă la ei și la gospodăria lui ?...

— Voi face precum dorești, Simon, zise Kristin încet. Mi-ai vorbit aspru, zise ea peste puțin timp. Și mai înainte m-ai mustrat mai cu asprime decît oricare alt laic...

— Așa este, dar acum pot să-ți făgăduiesc că va fi pentru ultima oară ; glasul lui avea acel ton cicălitor și vesel din trecut. Nu plînge așa, Kristin... ci adu-ți aminte, soră, că ai făgăduit lucrul acesta unui om pe moarte. Încă o dată se ivi acea licărire zglobie în ochii săi :

— Știi bine, Kristin... mi s-a întîmplat și în trecut să aflu, pe seama mea, că nu mă prea pot bizui pe tine!

...Fii liniștită acum, draga mea, se rugă el ceva mai tîrziu, ascultînd hohotele ei dureroase și înecate de plîns. Să știi că nu uit, că mi-ai fost o soră bună și credincioasă. Ne-am împrietenit pînă la urmă, iubita mea Kristin...

Înspre seară, el ceru să-i fie adus preotul. Părintele Eirik sosi, îl spovedi, îi dădu sfînta cuminecătură și îl unse cu sfîntul maslu. Simon își luă rămas bun de la slugile sale și de la cei cinci feciori ai lui Erlend, care se aflau acasă... pe Nåkkve, Kristin îl trimisese lui Kruke... Simon ceruse să-i vadă pe copiii Kristinei.

Și noaptea aceasta Kristin veghe la căpătîiul celui ce trăgea să moară. Înspre zori, ea ațipi o clipă. Se trezi din pricina unui ușor zgomot ciudat ; Simon zăcea nemișcat și se văita încet de tot. Kristin fu adînc mișcată auzindu-l ; căci se văita atît de dureros, ca un biet copil părăsit acuma, cînd credea că nu putea nimeni să-l audă. Ea se aplecă asupra lui și îl sărută de multe ori pe obraz. Simțea că răsuflarea lui, ca și trupul său, începuseră încă de pe acum să aibă un miros greu de mort. Dar cînd se lumină, ea văzu că privirea ochilor lui rămăsese la fel de vie, de limpede și hotărîtă.

Înțelegea că el suferea îngrozitor, atunci cînd Jon și Sigurd îl ridicară cu cearșaful, în timp ce ea îi făcea patul, căutînd să-i fie pe cît putea de moale și de bun. De o zi și o noapte nu mai voise să mănînce nimica, dar înseta mereu.

După ce îl puseră la loc în pat, el o rugă pe Kristin să facă semnul crucii asupra lui.

— Acuma nu mai pot mișca nici brațul stîng.

„Dar atuncea cînd ne facem semnul crucii, sau cînd facem o cruce peste ceea ce vrem să ocrotim, atunci trebuie să ne fie aminte de ce s-a sfințit crucea și ce înseamnă ea, și să ne amintim că prin chinurile Mîntuitoru-

lui și prin moartea sa a căpătat putere și cinste semnul acesta..."

Simon își aminti că auzise odată pe cineva citind lucrul acesta. Nu obișnuise să se gîndească mult cînd își făcea semnul crucii pe piept sau cînd făcea cîte o cruce pe casele și moșiile sale. Simțea că este rău pregătit și prost înarmat pentru a pleca de pe lumea aceasta ; se mîngîia cu gîndul că făcuse tot ce putuse face într-un timp atît de scurt, spovedindu-se și luînd sfînta împărtășanie. Ramborg... dar ea era atît de tînără, poate că va fi mai fericită cu un alt bărbat. Copiii lui, Dumnezeu va trebui să-i aibă în paza sa... iar Gyrd va vedea cu credință și chibzuință de buna lor stare. Și în afară de aceasta, trebuia să se lase în voia lui Dumnezeu care nu-l judecă pe om după meritele sale, ci după mila Sa...

Mai încolo, peste zi, sosiră Sigrid Andresdatter și Geirmund de la Kruke. Atunci Simon rugă pe Kristin să se odihnească puțin ; îl veghease și îl îngrijise vreme atît de îndelungată... „Și în curînd va fi un chin de stat în apropierea mea", zise el cu un zîmbet slab. Atunci ea izbucni într-un hohot mare de plîns pe care și-l stăpîni în grabă, apoi se aplecă și sărută din nou acel biet trup, care începea de pe acum să putrezească.

Simon zăcea foarte liniștit. Fierbințeala îi mai scăzuse, iară durerile erau acum mult mai mici. Zăcea gîndindu-se că nu poate să mai țină mult pînă ce se va slobozi.

Se mira singur că îi vorbise Kristinei așa cum îi vorbise. Nu acestea fuseseră vorbele pe care avusese de gînd să i le spună. Dar nu putuse să-i vorbească altfel, iar acum aproape că îi era necaz de lucrul acesta.

Iar acum cangrena va ajunge curînd la inimă. Inima omului este primul lucru care prinde viață în măruntaiele mamei și ultimul care se oprește în el. În curînd, în curînd de bună seamă, inima i se va opri...

Seara începu să aiurească. În cîteva rînduri s-a văitat atît de tare, încît era înfricoșător să-l asculți. Dar în alte răstimpuri zăcea și rîdea domol, iar Kristin credea că își rostea numele său... Dar Sigrid, care ședea aplecată asu-

pra lui, îi șopti Kristinei că este încredințată că vorbește despre un băiat, vărul lor cu care fusese atît de bun prieten în copilărie. Pe la miezul nopții se liniști și părea că doarme. Atunci Sigrid o convinse pe Kristin să se culce oleacă pe celălalt pat din odaie.

Aceasta se trezi la un zgomot ; era puțin înainte de revărsatul zorilor și înțelese că începuse agonia. Simon își pierduse graiul, dar ea își dădea seama după privirea ochilor săi că o mai cunoștea încă. Apoi a fost ca și cînd s-ar fi frînt în ei un tăiș de oțel, și luminile ochilor se dădură peste cap sub pleoapele întredeschise. Dar el mai rămase încă o bucată de vreme în viață și horcăind. Preotul venise iar și citea rugăciunile pentru cei pe moarte, iar cele două femei ședeau la căpătîiul patului și toți ai casei se aflau în încăpere. În preajma amiezii își dete în cele din urmă duhul.

A doua zi, Gyrd Darre intră călare în curtea de la Formo. Crăpase un cal sub el pe drum. Încă de jos, de la Breidin, aflase de moartea fratelui său, așa încît la început a fost destul de stăpîn pe sine. Dar cînd sora sa se aruncă hohotind de gîtul său, el o cuprinse în brațe și începu să plîngă și dînsul ca un copil.

Ramborg Lavransdatter zăcea la Dyfrin cu un prunc, fiul abia născut, povesti el. Cînd sosise Gaude Erlendssøn cu vestea, ea țipase cu glas mare că știe că aceasta va fi moartea lui Simon. Apoi se prăbușise pe podea, zvîrcolindu-se. Copilul se născuse cu șase săptămîni înainte de vreme, dar nădăjduiau că va putea trăi.

S-a făcut o înmormîntare frumoasă pentru Simon Andressøn și a fost îngropat în biserica Sfîntul Olav. Lumea din ținut era mulțumită că își alesese acest loc de veci. Vechiul neam al stăpînitorilor Formo-ului, care se stinsese cu Simon Saemundssøn dinspre partea bărbătească, fusese puternic și foarte binevăzut ; Astrid Simonsdatter se măritase cu un om bogat, feciorii ei purtau nume de cavaleri și ședeau în sfatul regelui, dar se duceau arareori pe la moșia lor dinspre partea mamei. Cînd nepotul de fiu al ei se statornici aici la moșie, oamenilor li se păru ca și cînd acest vechi neam s-ar fi ridicat din nou ; curînd, ei nu-l

mai socotiră pe Simon Andressøn ca pe un străin; și le părea foarte rău că a trebuit să moară atît de tînăr, căci el n-avea decît patruzeci și doi de ani.

5

Trecură săptămîni, una după alta și Kristin se pregătea în sufletul ei să aducă lui Erlend mesajul celui mort. Era hotărîtă să facă lucrul acesta, dar îi venea greu. În același timp, erau atîtea care trebuiau făcute la gospodăria ei. Se tocmea cu ea însăși, amînînd de pe o zi pe alta...

Pe la Rusalii, Ramborg Lavransdatter sosi la Formo. Pe copii îi lăsase la Dyfrin. La întrebarea Kristinei, ea răspunse că sînt cu toții bine. Cele două fe plînseseră amarnic și jeliseră moartea tatălui lor. Andres era prea mic pentru a putea înțelege ceva. Prislea, Simon Simonssøn creștea voinic și nădăjduiau că va ajunge mare și puternic.

Ramborg se duse de mai multe ori la biserică și la mormîntul bărbatului ei ; în afară de aceasta, nu ieșea din casă. Kristin se ducea la dînsa de cîte ori îi stătea în putință. Îi părea rău că nu o cunoscuse mai bine în trecut pe sora ei mai mică. Văduva aceasta arăta de-a dreptul ca o copilă în veșmintele ei de doliu : trupul ei părea firav și neîmplinit, în rochia grea, albastră închisă ; obrazul ei mic și triunghiular, gălbejit și slab, era încadrat de benzi albe de in sub vălul negru de lînă, care cădea în falduri țepene din creștetul capului și pînă la poalele rochii. Avea cearcăne sub ochii mari, ale căror pupile negre ca păcura și mărite, aveau o privire fixă.

În timpul coasei, o săptămînă întreagă, Kristin nu putu să se ducă să-și vază sora. Aflase prin cosașii ei că se afla un oaspete la Formo, anume Jammaelt Halvardssøn. Kristin își aduse aminte că Simon pomenise de numele acestui om ; el stăpînea o moșie foarte mare, nu departe de Dyfrin și fusese prieten cu Simon încă din vremea copilăriei.

Dar la o săptămînă după începerea coasei, a început să plouă ; atunci Kristin porni călare la sora ei. Ea îi vorbi despre vremea rea și despre fîn și o întrebă cum stau lucrurile la Formo ; atunci Ramborg îi zise dintr-o dată :

— Jon va trebui să se descurce cu toate treburile de aici... eu plec spre miazăzi peste cîteva zile, Kristin.

— Da, biata de tine, ți-e desigur dor de copii, zise Kristin.

Ramborg se sculă — și se plimba încoace și-ncolo.

— Am să-ți spun acum un lucru care are să te mire, zise ea după o vreme. Tu și cu feciorii tăi, veți fi în curînd poftiți la o petrecere de nuntă la Dyfrin. Am primit propunerea lui Jammaelt, înainte de plecarea lui de aici iar Gyrd vrea să mă mărite.

Kristin rămăsese mută. Sora ei, palidă și încercănată, stătea cu ochii ațintiți asupra ei. În cele din urmă, Kristin spuse :

— Deci nu vei rămîne multă vreme văduvă după Simon, după cîte văd. Credeam că erai tare mîhnită de pierderea lui. Dar acuma ești stăpînă pe hotărîrile tale.

Ramborg nu răspunse nimic. Atunci, după un timp, Kristin o întrebă :

— Știe Gyrd Darre că vrei să te măriți din nou atît de repede ?

— Da — și Ramborg începu iar să se plimbe prin încăpere. Helga mă sfătuiește să-l iau... Jammaelt este bogat. Rîdea. Iar Gyrd este un om destul de deștept ca să fi putut de mult înțelege că Simon și cu mine trăiam rău împreună.

— Ce spui ? Cred că nimeni altul n-a putut să-și dea vreodată seama că trăiați rău împreună, zise ea după o vreme. Pe cît știu, lumea n-a văzut altceva decît prietenie și bună înțelegere între voi doi. Simon făcea ce voiai tu în toate privințele, îți dădea tot ce doreai, se gîndea întotdeauna la tinerețea ta și avea grijă să te poți bucura de ea și să fii scutită de orice corvadă și oboseală. Își iubea copiii și se arăta recunoscător față de tine că i-ai dat pe acești doi...

Ramborg zîmbea batjocoritor.

Kristin urmă cu mînie :

— Da, dacă ai unele temeiuri de a socoti că n-aţi trăit bine împreună, atunci de bună seamă că lucrul ăsta nu se datoreşte lui Simon.

— Desigur, răspunse Ramborg. Eu va trebui să port vina, dacă tu nu te încumeţi s-o porţi.

Kristin rămase uluită.

— Cred că nu-ţi dai seama de ceea ce vorbeşti, surioară, spuse ea în cele din urmă.

— Ba da, îi răspunse Ramborg. Dar sînt gata să cred că tu nu ţi-ai dat niciodată seama. Te-ai gîndit atît de puţin la Simon, încît pot să-mi închipui că ceea ce-ţi spun este ceva nou pentru tine. Tu îl socoteai bun numai de chemat într-ajutor, cînd aveai nevoie de un om care să te ajute şi care era gata să poarte cătuşe înroşite la foc de dragul tău... niciodată nu te-ai gîndit destul la Simon Andressøn, încît să-ţi pui întrebarea cît îl costă pe el lucrul acesta... Da, mă lăsa să mă bucur de tinereţea mea, zici tu... Da, zîmbitor şi duios, Simon mă ajuta să mă urc pe cal şi mă trimitea la cîte o petrecere veselă ; tot atît de zîmbitor şi de duios mă primea cînd mă întorceam acasă... mă mîngîia aşa precum îşi mîngîia ciinele şi calul... nu-mi ducea niciodată dorul cînd lipseam...

Kristin se sculase în picioare ; stătea acuma tăcută lîngă masă. Ramborg îşi frîngea mîinile cu atîta putere, încît i se auzeau încheieturile trosnind — şi se plimba într-una încoace şi încolo prin încăpere !

— Jammaelt... spuse ea ceva mai liniştită... Sînt ani de zile de cînd am simţit ce gîndea el despre mine. De lucrul acesta mi-am dat seama încă de pe vremea cînd trăia nevasta lui. Dar să nu-ţi închipui că şi-a dat seama, că s-a trădat prin vorbe sau purtări ! El însuşi l-a jelit mult pe Simon... venea adeseori şi voia să-mi aline durerea... acesta este adevărul ! Helga a fost aceea care a zis că ar fi acuma potrivit ca noi doi să...

...Şi-apoi, nu ştiu ce rost ar avea să mai aştept. Niciodată n-am să-mi aflu nici mai multă alinare, nici mai puţină ca acum... Am chef acuma să văd cum este să trăieşti cu un bărbat care a tăcut dar s-a gîndit la mine ani de-a rîndul. Ştiu prea bine cum este să trăieşti cu unul care tace şi se gîndeşte la altă femeie...

Kristin rămase nemișcată lîngă masă. Ramborg se oprî în fața ei ; ochii îi scăpărau de mînie :

— Știi prea bine că tot ceea ce am spus este adevărat !

Kristin ieși încet din odaie, fără a spune o vorbă, cu capul plecat. În timp ce sta afară în curte și în ploaie, așteptînd să-i aducă argatul calul, Ramborg se ivi în prag... Se uita țintă la sora ei mai mare, cu ochii ei negri, plini de ură.

Abia a doua zi, Kristin își aminti de ceea ce îi făgăduise lui Simon, în caz că Ramborg s-ar căsători din nou. Porni deci din nou călare spre Formo. Nu-i venea ușor să facă lucrul acesta. Și ceea ce o durea cel mai mult era că își dădea seama că nu era în stare să spună ceva care ar putea să fie o alinare pentru sora ei mai mică. Această căsătorie cu Jammaelt de la Aelin i se părea pripită, în starea de spirit în care se afla Ramborg. Dar Kristin își dădea seama că acum era de prisos s-o sfătuiască să mai aștepte.

Ramborg, posacă și morocănoasă, de-abia îi răspunse la bună ziua. Nu voia să se învoiască în ruptul capului ca fiica ei vitregă să meargă la Jørundgård.

— De altfel, găsesc că starea lucrurilor din casa ta nu este de atare fel încît să socotesc că ar fi potrivit să trimit o fată tînără acolo. Kristin îi răspunse cu blîndețe că în privința aceasta s-ar putea să aibă dreptate, dar ea îi făgăduise lui Simon că se va oferi s-o primească...

— Ei bine, dacă Simon în aiurelile lui de boală n-a simțit cum mă jignea cerîndu-ți aceasta, tu ar fi trebuit să înțelegi că mă jignești spunîndu-mi lucrul acesta, răspunse Ramborg. Și Kristin trebui să se întoarcă acasă fără a putea aduce la îndeplinire ceea ce făgăduise.

A doua zi de dimineață vremea se arăta a fi frumoasă. Dar cînd intrară copiii să-și ia gustarea de dimineață, Kristin le spuse că vor trebui să care fînul în pătul fără ajutorul ei ; căci avea de gînd să plece la drum și s-ar putea să lipsească cîteva zile.

— Plec înspre miazănoapte, la Dovre, să-l văd pe tatăl vostru, zise ea. Gîndesc să-l rog să uite de dezbinările care-au fost între noi... și să se reîntoarcă la noi acasă.

Băieții se roșiră la față ; nu îndrăzneau să-și ridice ochii, dar ea simțea bine că se bucurau. Îl trase pe Munan spre dînsa și își aplecă fața spre el :

— Cred că nu prea îți mai aduci tu aminte de tatăl tău, fiișorule ?

Băiatul făcu din cap un semn că își amintește. Nu spusese nici o vorbă, dar ochii îi străluceau de bucurie. Unul după altul, ceilalți băieți își ridicară privirile spre mama lor : părea atît de tînără și de frumoasă, cum nu o văzuseră de mulți ani.

Ceva mai tîrziu, Kristin ieși în curte, îmbrăcată de drum în veșmintele cu care mergea la biserică : o rochie de lînă neagră cu înfloriturl albastre și fir de argint la gît și la mîneci, o mantie neagră fără mîneci și cu glugă, căci era în toiul verii. Nåkkve și Gaute înșeuau calul ei și caii lor, căci voiau s-o însoțească pe mama lor. Ea nu se împotrivi. Dar nu vorbi mult cu feciorii ei în timp ce călăreau spre miazănoapte, trecînd rîul Rosten și urcînd spre Dovre. Tăcea aproape într-una, îngîndurată — și cînd le spunea cîte ceva băieților, era vorba despre alte lucruri decît țelul călătoriei sale.

Cînd ajunseseră atît de departe încît puteau să vadă, dincolo de creasta muntelui, acoperișurile caselor de la Haugen, ea le spuse băieților să se întoarcă îndărăt.

— Cred că înțelegeți că eu și cu tata avem unele lucruri de vorbit între patru ochi.

Fiii încuviințară din cap, își luară rămas bun de la mamă și întoarseră caii.

Cînd ajunse sus, dincolo de ultimul povîrniș repede, vîntul de munte, proaspăt și răcoros îi mîngîie obrajii înfierbîntați. Soarele aurea căsuțele cenușii care aruncau umbre lungi pînă în mijlocul curții. Pe aici, secara dădea tocmai în spic ; se arăta frumoasă pe ogoarele mici, lucind plină de rouă în bătaia vîntului. Pe toate grămezile de piatră și pe toate colnicele se vedea roșind iarba înaltă, bătută de vînt, care înflorise și din loc în loc se ridicau căpițe de fîn. Dar în curte nu se vedea nici o mișcare, nici măcar un cîine care să te întîmpine și să latre.

Kristin scoase șaua de pe cal și îl mînă la jgheabul de apă. Nu voi să-l lase slobod, ci îl duse la grajd. Soarele străbătea înăuntru printr-o gaură mare în acoperiș. Smocuri de iarbă atîrnau printre bîrne. Și nu era nici un semn că ar fi stat aici în vremea din urmă cai. Kristin legă calul și ieși din nou în curte.

Aruncă o privire prin grajdul vacilor. Aici era întuneric și pustiu; după miros își dădu seama că rămăsese de multă vreme gol.

Cîteva piei de animale sălbatice erau țintuite la uscat pe peretele casei; un roi de muște albastre bîzîiau și zburară de acolo cînd se apropie. În dreptul peretelui dinspre miazănoapte se afla o grămadă de pămînt, peste care era întinsă niște turbă — încît gura cuptorului era cu totul ascunsă. De bună seamă că Erlend făcuse lucrul acesta ca să aibă provizii pentru încălzitul casei...

Se așteptase să găsească casa încuiată, dar ușa se deschise cînd apăsă pe clanță. Erlend nu pusese nici măcar zăvorul.

O izbi din prag un miros năbușitor și aspru de aer închis, de piei și de grajd. Din prima clipă cînd se află în odaia lui Erlend, o copleși un simțămînt dureros de căință și de compătimire: locuința aceasta seamănă cu vizuina unei jivine din codru...

„O, da, da, Simon... ai avut dreptate."

Casa era mică, dar fusese odată frumoasă și era bine clădită. Vatra avea un coș de zid, așa încît nu se răspîndea fumul în încăpere, întocmai ca la vetrele de acasă, din odăile de la catul de sus. Dar cînd a vrut să deschidă puțin gemulețul ca să mai iasă aerul greu, văzu că acesta era astupat cu cîteva pietre teșite. Geamul care dădea înspre pălimar era spart și astupat cu cîrpe. Iar podeaua de lemn care acoperea toată odaia era atît de murdară, încît de-abia se mai puteau zări scîndurile. Pe laviță nu se afla nici o pernă, ci arme, piei și veșminte vechi aruncate peste tot; pe masa năclăită zăceau niște rămășițe de mîncare, iar muștele bîzîiau pretutindeni. Deodată, tresări și rămase o clipă cu suflarea tăiată și cu inima în tremur. În patul din fund — patul pe care zăcuse... acel... acel lucru de negrăit... ultima oară cînd fusese Kristin

la Haugen — o formă era culcată, acoperită cu o țesătură de șaiac. Nu știa ce să gîndească...

Atunci ea strînse din dinți și se duse cu hotărîre să ridice învelitoarea. Nu era decît zaua, coiful și scutul lui Erlend, așezate pe patul gol și ascunse sub țol.

Privea spre celălalt pat. Acolo îi găsiseră morți pe Bjørn și pe Åshild. Acolo dormea Erlend acum... Ea însăși avea să se culce pesemne acolo la noapte...

Dar lui, cît de greu trebuie să-i fi fost să locuiască în această casă, să doarmă aici.. din nou gîndurile i se topiră de milă. Se apropie de pat, nu mai fusese făcut de cine știe cîtă vreme. Mindirul de piele umplut cu paie era bătucit și tare ca lemnul. Încolo, nu erau decît niște blănițe de oaie și două perne înfășate în șaiac — și atît de murdare, încît puteau. Cum se atinse de lucrurile de pe pat, începu să zboare praful și gunoaiele. Erlend n-avea un culcuș mai bun ca un păzitor de cai într-un grajd.

Erlend, care mai înainte nu se mai sătura de podoabe și eleganță în toate... Erlend, care se îmbrăca în cămașă de mătase, veșminte de catifea și blănuri scumpe la cel mai mic prilej... care se supăra fiindcă ea îi lăsa pe copii să umble în toate zilele în haine de dimie țesute în casă, și căruia niciodată nu-i plăcuse că-și alăpta singură copiii și că lua parte la muncile gospodărești laolaltă cu slugile... „ca o gospodină de rînd“ după cum obișnuia el să spună...

Isuse Cristoase, el singur era de vină că ajunsese aici...

„...Nu, n-am să-i spun nici un cuvînt... îmi voi retrage toate vorbele pe care i le-am spus, așa precum ți-am făgăduit, Simon. Ai avut dreptate... nu trebuie să trăiască aici tatăl copiilor mei. Am să-i întind mîna și buzele mele și-l voi ruga să mă ierte... Nu este ușor, Simon. Dar tu ai avut dreptate...“

Își amintea de ochii lui pătrunzători, cenușii.... privirea lui rămăsese tare aproape pînă la urmă. În ochii acelui biet trup, care începuse să se descompună, se oglindea sufletul său frumos și curat, pînă ce acest suflet se desprinse de el ca tăișul unei spade care se trage înapoi. Kristin știa că cele spuse de Ramborg erau adevărate. El o iubise de-a lungul tuturor anilor acestora.

Ea se gîndise la dînsul în fiecare zi, în lunile acestea de după moartea lui, și-i părea acum că știuse lucrul acesta de mai înainte ca Ramborg să-i fi vorbit. Fusese ca silită în vremea aceasta să-și împrospăteze fiecare amintire pe care o avea de la Simon Darre, de cînd îl cunoscuse. În tot șirul acesta lung de ani purtase într-însa amintiri măsluite de ea despre fostul ei logodnic; așa cum un ispravnic rău al unui ținut falsifică banii amestecînd bronzul de rînd cu argintul. Cînd el îi redase libertatea și luase asupra lui vina rupturii înțelegerii dintre ei, ea își zisese în sinea ei, și chiar crezuse de fapt, că Simon Andressøn se dăduse la o parte cu scîrbă în clipa cînd aflase că cinstea ei era pătată. Ea uitase că în ziua în care el o dezlegase de cuvîntul dat, în grădina călugărițelor, el nu-și închipuise că ea n-ar mai fi curată și neprihănită. Dar chiar așa, era gata să poarte rușinea nestatorniciei și a neascultării ei. El nu-i ceruse decît un singur lucru — și anume, ca tatăl ei să știe că nu el o părăsise...

Și acuma știa bine că, după ce aflase tot ce făcuse ea mai rău, el se ridicase să-i salveze în ochii lumii măcar o părere de cinste. Și chiar atunci, dacă ea ar fi putut să-și întoarcă dragostea către el, Simon ar fi luat-o de soție în fața altarului bisericii și s-ar fi străduit, în traiul lor împreună, să nu simtă ea niciodată că el ar mai păstra în minte amintirea rușinii ei.

Cu toate acestea, ea își dădea seama că niciodată nu l-ar fi putut iubi. Nu, niciodată n-ar fi putut să se îndrăgostească de Simon Andressøn — și cu toate acestea, Simon avea toate însușirile de care ea fusese deznădăjduită că Erlend nu le are. Dar ea însăși, care se plîngea acum, fusese o femeie slabă...

Simon se dăruise fără măsură celor pe care îi iubea. Și ea fusese încredințată că făcuse la fel...

Dar cînd ea primise darurile lui, cu gîndul aiurea și fără de recunoștință, Simon zîmbise. Acuma înțelegea că adesea, cînd erau împreună, el își simțise inima grea. Acuma știa că el își ascunsese durerea sub înfățișarea aceea ciudat de liniștită — obișnuia să arunce cîteva vorbe vesele și glumețe, ca să-și alunge durerea — și era întotdeauna gata să ocrotească, să ajute, să se dăruiască...

Iar ea fusese plină de mînie, păstrase supărare, o lăsase să mocnească în ea atunci cînd revărsa asupra lui Erlend darurile ei, iar el nu-şi dădea seama de asta...

Aici, în încăperea aceasta, ea rostise vorbe pline de îndrăzneală : „Eu, din voia mea am apucat pe cărarea sălbatică şi orice s-ar întîmpla, nu-l voi învinui niciodată pe Erlend, chiar de-o fi să mă ducă de rîpă." Ea spusese aceste cuvinte acelei femei pe care o împinsese la moarte, ca să facă loc propriei sale iubiri.

La gîndul acesta, Kristin se văită cu glas tare, îşi împreună mîinile pe piept, aplecîndu-şi trupul înainte şi înapoi. Da, spusese cu atîta mîndrie că nu se va plînge de Erlend Nikulaussøn chiar dacă acesta se va plictisi de dînsa, o va înşela, ba chiar dacă ar părăsi-o...

Da, dacă ar fi făcut Erlend lucrul acesta, poate că ar fi fost în stare să-şi ţină cuvîntul. Dacă ar fi înşelat-o odată şi bine, şi s-ar fi sfîrşit... Dar el nu o înşelase cu adevărat, ci doar o părăsise moralmente, prefăcîndu-i viaţa într-o teamă şi o nesiguranţă continuă ; nu, de înşelat nu o înşelase niciodată, dar nici n-o ocrotise, nu-i dăduse vreodată un simţămînt de siguranţă — şi ea nu putea vedea sfîrşitul acestui lucru. Iat-o acuma aici, venită să-i cerşească să se reîntoarcă acasă şi să-i umple în fiecare zi cupa cu nesiguranţă şi nelinişte, cu temeri şi nădejdi zadarnice, care aveau să se frîngă...

Şi i se părea acum că este obosită de el. Nu mai avea tinereţe şi curaj să trăiască mai departe împreună cu dînsul, şi fără îndoială că niciodată nu va ajunge atît de bătrînă, încît să nu se arate slabă în faţa lui Erlend. Nu era destul de tînără ca să aibă puterea să trăiască cu dînsul şi nici destul de bătrînă ca să aibă răbdare cu dînsul. Ajunsese o femeiuşcă de plîns ; de bună seamă că întotdeauna fusese de plîns. Simon avusese dreptate...

Simon... şi tatăl ei. Ei fuseseră răbdători şi credincioşi în dragostea lor pentru dînsa, oricît îi călcase ea în picioare de dragul acestui bărbat, pe care nu mai putea ea însăşi acum să-l rabde...

„O, Simon, ştiu bine că n-ai dorit niciodată să te răzbuni pe mine. Dar mă întreb, Simon, dacă ştii acum în mormîntul tău, că ai fost răzbunat..."

Nu, acum își pierduse răbdarea, trebuia să se apuce de ceva. Începu prin a face patul, apoi căută o cîrpă și o mătură, dar asemenea lucruri nu păreau să se afle în casă. Aruncă o privire în cămară ; acuma înțelegea de ce mirosea așa a grajd. Erlend o hărăzise calului său. Dar era curățată, șaua și hățurile care atîrnau pe perete erau bine ținute, unse și drese.

Din nou mila mătură toate celelalte gînduri din mintea ei. Îl ținea pe Svarten acolo, pentru că nu putea să îndure singurătatea din casa aceea ?...

Kristin auzi pe cineva umblînd pe pălimar. Se apropie de geam ; acesta era acoperit de praf și de păianjeni, dar i se păru că zărește o femeie. Trase de cîrpa care astupa o spărtură și privi afară. O femeie punea jos o găleată de lapte și o roată mică de brînză, pe pălimar. Era între două vîrste, șchioapă, urîtă și săracăcios îmbrăcată. Kristin, fără să-și dea seama, răsuflă ușurată.

Curăță și puse rînduială în odaie pe cît putu de bine. Găsi o inscripție făcută de Bjørn Gunnarssøn pe un stîlp al peretelui cel lung ; era în latinește, încît ea nu putu să înțeleagă tot dar văzu că el își dădea titlu de *Dominus* [1] și *Miles* [2] și mai deslușì numele moșiei sale părintești, Elvesyssel, pe care o pierduse din pricina lui Åshild Gautesdatter. Între înfloriturile frumos sculptate ale jilțului se vedea herbul său cu unicornul și foile de nufăr.

Ceva mai tîrziu, Kristinei i se păru că aude un zgomot de copită de cal, pe afară. Se duse pînă în odăița din față și crăpă puțin ușa.

Între copacii de pe povîrnișul din susul curții se vedea venind un armăsar înalt, negru, înhămat la o căruță de lemne. Erlend mergea alături de cal. Un cîine stătea cocoțat pe lemne și alți cîțiva săreau în jurul căruței.

Svarten, armăsarul castilian, se opinti în ham și trase căruța oprindu-se în curtea năpădită de iarbă. Unul din cîini se porni să alerge lătrînd prin iarbă... Erlend, care începuse să deshame calul, înțelese după neliniștea cîini-

1 Stăpîn.
2 Oștean.

lor că era ceva neobișnuit. Luă securea din căruță și se apropie de casă...

Kristin fugi din nou înăuntru și închise ușa cu clanța în urma ei. Se lipi de peretele de lîngă vatră și rămase în așteptare, tremurînd.

Erlend intră cu securea în mînă, înconjurat de cîinii care năvăliră peste prag și descoperiră numaidecît pe străină și se puseră pe lătrat zgomotos.

Cel dintîi lucru pe care îl băgă ea de seamă fu valul de sînge ce-i împurpură fața lui Erlend ; apoi tremurul gurii delicate și duioase, cu buze subțiri și ochii aceia mari, adînciți sub umbra sprîncenelor...

Vederea lui îi tăie răsuflarea. Vedea bine tuleiele de barbă din partea de jos a feței și că părul netuns era sur de tot, de culoarea fierului, dar roșeața care-i năvălea și-i pierea din obraji, în valuri repezi, era aceeași ca în tinerețea lui. Era atît de tînăr și de frumos ; nici anii, nici evenimentele, nimic nu fusese în stare să-l doboare.

Era sărăcăcios îmbrăcat ; cămașa lui albastră era murdară și ruptă sub pieptarul de piele zgîriat, și ros, și rupt la găurile pe unde era încheiat cu șireturi, dar care se mlădia cu ușurință la mișcările vînjoase și armonioase ale trupului său. Cioarecii de piele strînși pe corp aveau o ruptură la unul din genunchi și o cusătură desfăcută la coapsa piciorului celălalt. Cu toate acestea, niciodată nu se vădise mai bine în înfățișarea lui că era de înaltă obîrșie, viță de căpetenii și de boieri mari. Cît de frumos și în voie își purta el trupul înalt și sprinten cu umerii lați și puțin lăsați, picioarele lungi și subțiri ! Stătea în fața ei, ușor lăsat pe un picior, o mînă în cingătoarea care-i prindea mijlocul subțirel iar cealaltă, în care ținea securea, îi atîrna în jos de-a lungul șoldului.

Chemase cîinii la el ; stătea uitîndu-se la ea, roșind și pălind, fără să scoată o vorbă. O vreme rămaseră amîndoi tăcuți. În cele din urmă, Erlend spuse cu glas cam șovăielnic :

— Ai venit pînă aici, Kristin ?

— Am vrut să văd cum îți mai merge, răspunse ea.

— Ei bine, acum ai văzut. Aruncă o privire de jur împrejur prin odaie. După cum vezi, n-o duc prea rău

aici. Noroc că ai picat într-o zi cînd e curat și dereticat în casă... Apoi, văzînd un ușor zîmbet pe buzele ei, urmă cu un rîs domol : Sau poate tu ai rînduit toate aici ?

Erlend puse securea deoparte și se așeză pe bancă, cu spatele sprijinit de masă. Deodată îi pieri veselia.

— Pari atît de... doar nu s-o fi întîmplat ceva pe-acasă... vreau să zic la Jørundgård... cu copiii ?

— Nu. Această întrebare îi dădea prilejul să spună scopul în care venise. Fiii noștri o duc bine. Dar le este tare dor de tine, Erlend. Iată de ce am venit... am venit aici, soțul meu, ca să te rog să vii înapoi acasă la noi. Ne lipsești tuturora... Plecase ochii în jos.

— Arăți bine, Kristin. Erlend o privi zîmbind ușor. Kristin se roși toată, ca și cînd i-ar fi tras o palmă.

— Nu-i din pricina aceasta...

— Nu, știu bine că nu este fiindcă socotești că ești prea tînără și proaspătă ca să stai văduvă, urmă Erlend, văzînd că ea tăcea. Dar nu cred că ar ieși ceva bun din reîntoarcerea mea acasă, Kristin, zise el cu seriozitate. Mulțumită ție, totul merge bine la Jørundgård, asta o știu... pe mîna ta toate înfloresc. Iară eu sînt mulțumit de soarta mea.

— Copiii suferă din pricină că... nu sîntem împăcați, răspunse ea încet.

— O !... Erlend își căuta cuvintele. Sînt atît de tineri... nu cred să pună chiar atît la inimă neînțelegerea noastră, încît să n-o uite de îndată ce va veni vremea să iasă din copilărie. De altminteri, pot să-ți spun un lucru, zise el cu un mic zîmbet. Mă întîlnesc cu ei din cînd în cînd...

Ea știa lucrul acesta, dar se simți umilită și totodată i se păru că asta a vrut, căci credea că ea habar n-avea de întîlnirile lor. Și că băieții nu se dăduseră niciodată de gol. Ea răspunse întunecată :

— Atunci vei fi aflat și tu că în multe privințe lucrurile merg în altfel la Jørundgård decît ar trebui să meargă.

— Noi nu vorbim niciodată despre asemenea lucruri, zise el, zîmbind la fel ca adineauri. Mergem împreună la vînat... Dar trebuie să-ți fie foame și sete. Erlend se ri-

dică repede de la locul lui. Şi tu stai în picioare... Aşază-te în jilţul de cinste, Kristin... da, da, aşază-te draga mea! Nu voi tăgădui că ţi se cuvine locul acesta...

Aduse lapte şi brînză, pîine, unt şi carne uscată. Kristin era flămîndă, mai ales însetată; cu toate acestea, cu greu înghiţea mîncarea. Erlend mînca repede şi urît, aşa cum obişnuia cînd nu era printre străini — şi isprăvi repede de mîncat.

Între timp, vorbea despre el însuşi. Oamenii din josul coastei vedeau de pămîntul lui şi îi aduceau lapte şi ceva bucate; încolo, el stătea mai mult prin munte după vînat şi la pescuit. De altfel, zise el dintr-o dată, avea de gînd să plece din ţară şi să intre în slujba unei căpetenii de oşti din străinătate...

— O, nu se poate, Erlend!

El îi aruncă o privire iute şi cercetătoare. Dar ea nu mai spuse nimic altceva. Începuse să se întunece în odaie; vălul şi faţa Kristinei se desprindeau în alb luminînd slab peretele întunecat. Erlend se ridică şi aprinse focul în vatră. Mai tîrziu se aşeză călare pe bancă, în dreptul nevestei lui, cu faţa întoarsă spre ea; lumina roşie a flăcărilor juca în jurul lui.

Cum putea el oare numai să se gîndească la aşa ceva! Era acum aproape tot atît de bătrîn ca tatăl ei cînd murise. Şi nu era de negîndit să facă el lucrul acesta într-o bună zi, să pornească pe urma unei asemenea trăsnaie, în căutare de noi aventuri...

— Nu crezi că e destul, zise Kristin cu aprindere, că ai plecat de lîngă băieţii tăi şi de lîngă mine... acuma trebuie să fugi şi departe de ţara noastră?

— Dacă aş fi înţeles mai nainte ceea ce gîndeşti tu despre mine, Kristin, zise Erlend cu glas grav, atunci aş fi părăsit gospodăria ta de mult! Înţeleg însă acum că a trebuit să rabzi multe din partea mea...

— Ştii prea bine, Erlend... cînd vorbeşti de gospodăria *mea*, că ai drept de stăpîn pe tot ce am. Îşi dădea singură seama de duioşia ce-i trăda glasul.

— Da, răspunse Erlend. Dar înţeleg ce rău stăpîn am fost în privinţa propriilor mele bunuri. Tăcu o vreme, apoi urmă: Nåkkve... mi-aduc aminte de vremea cînd încă nu se născuse... spuneai că acela pe care îl porţi sub

inima ta avea să şadă odată în jilţul de cinste, pe urma mea. Kristin, înţeleg acum... că ai suferit de cele ce s-au întîmplat... De aceea e mai bine ca lucrurile să rămînă aşa precum sînt acum. De altfel, eu mă împac cu viaţa de aici...

Kristin se uită înfiorată jur-împrejur prin odaia care se întuneca : umbrele umpleau fiecare colţişor, lumina pîlpîitoare a focului din vatră juca pe pereţi...

— Nu pricep, zise ea sfîrşită, că poţi răbda să stai în casa asta. Nu ai nimic de lucru, pe nimeni lîngă tine... ai putea măcar să-ţi iei un argat...

— Vrei să spui că ar trebui să-mi văd eu însumi de moşie... Erlend rîdea. O, nu, Kristin, doar ştii cît de puţin mă pricep să fac pe ţăranul. Nu pot sta locului liniştit...

— Liniştit ?... Păi, tu stai aici liniştit... pe cît se pare toată iarna, cît e de lungă...

Erlend se uita în gol, zîmbind, cu o licărire depărtată şi ciudată în privire.

— Da, în înţelesul ăsta... Aici n-am nevoie să ţin seama decît de ce-mi trăsneşte prin cap.... pot să plec, să vin, după cum am poftă... Şi-apoi, tu ştii că eu am avut întotdeauna darul de a putea dormi cînd n-am nici un temei ca să stau treaz... dorm ca un urs în bîrlogul său, cînd vremea rea mă împiedică să colind prin munţi...

— Nu-ţi este niciodată teamă să stai singur aici ? şopti Kristin.

La început el se uită la dînsa ca unul care nu înţelege. Apoi se porni pe rîs :

— De ce, pentru că se zice că ar umbla strigoi prin casa asta ? N-am simţit niciodată nimic. Uneori chiar am dorit ca ruda mea Bjørn să vină pe la mine. Ţi-aduci aminte, el a spus odată că eu aş răbda greu tăişul cuţitului la gît. Acuma aş avea chef să-i răspund cavalerului că nu m-am speriat prea mult atunci cînd am simţit funia în jurul beregatei...

Pe Kristin o trecu un fior. Rămase mută.

Erlend se sculă.

— A venit vremea culcării acum, Kristin.

Rece şi împietrită, ea îl privi pe Erlend cum lua pătura care se afla peste armura sa, o întindea peste pat şi peste pernele murdare.

— Aceasta este pătura cea mai bună pe care o am, zise el.

— Erlend ! Își apăsa mîinile pe piept. Căuta să spună ceva ca să mai aibă un mic răgaz. Îi era teamă. În clipa aceea își aduse aminte de misiunea cu care venise : Erlend, am un mesaj pentru tine. Simon m-a rugat cu limbă de moarte să-ți spun că s-a căit în fiecare zi de acele cuvinte pe care ți le-a spus cînd v-ați despărțit ultima oară. El însuși a spus că erau cuvinte nedemne de un bărbat... și te-a rugat să-l ierți.

— Simon... Erlend rămase în picioare, cu o mînă sprijinită de tăblia patului și cu ochii în pămînt. Acesta este omul despre care aș fi vrut cel mai puțin să mi-aduc aminte.

— Nu știu ce a fost între voi, zise Kristin. Vorbele lui Erlend i se păreau neașteptat de crude. Dar ar fi ciudat și de loc în firea lui Simon dacă, după cum a spus el, s-a purtat fără de inimă față de tine. Iar dacă i așa, apoi toată vina nu a fost, desigur, numai de partea lui.

Erlend scuturâ din cap.

— El a stat alături de mine ca un frate, cînd am avut nevoie de el, zise cu glas scăzut. Iar eu am primit ajutorul și prietenia lui, fără a înțelege că întotdeauna i-a venit greu să mă rabde lîngă el. ...Mi se pare că era mai ușor de trăit pe vremuri, cînd doi încăpățînați, ca el și cu mine, s-ar fi bătut cavalerește, om la om... S-ar fi întîlnit pe un ostrov și ar fi lăsat să hotărască armele a cui să fie fecioara bălaie...

El luă o manta veche trîntită pe laviță și o aruncă pe braț :

— Vrei să-ți las cîinii să stea cu tine în odaie, pe noapte ?

Kristin se ridicase în picioare :

— Unde te duci, Erlend ?

— Afară, în pătul, să mă culc...

— Nu !... Erlend se opri locului și rămase așa subțirel, drept și tînăr... în lumina slabă, roșiatică a jarului din vatră, care începea să se acopere cu cenușă. Mi-e frică să mă culc singură aici, în odaia asta... Mi-e frică...

— Ai avea curajul să te culci în brațele mele ? Ea îi zări zîmbetul în întuneric și se simți dintr-o dată vlăguită de puteri. Nu te temi că te voi strivi în îmbrățișarea mea, Kristin ?...

— Bine-ar fi dacă ai face-o... și se lăsă în voia brațelor lui.

Cînd se trezi, cunoscu după geam că se făcuse ziuă. O povară grea îi apăsa pieptul. Erlend dormea cu capul pe umărul ei ; își trecuse un braț peste ea și mîna lui strîngea partea de sus a brațului nevestei sale.

Ea se uită la părul lui de culoarea cenușie a fierului. Apoi la sînii ei mici și lăsați ; sub ei se vedeau coastele arcuite de sub stratul subțire de carne. O cuprinse un fel de groază, pe măsură ce amintirile din noaptea asta i se perindau în minte, una după alta... În odaia aceasta... ei doi — și la vîrsta lor... Un simțămînt de rușine și de sfială o copleși cînd văzu petele vineții de pe brațele ei sleite și de pe pieptul secat. Puse la iuțeală mîna pe plapumă și vru să se acopere...

Erlend se trezi, se ridică într-un cot și o privi drept în față ; îi erau ochii încă întunecați de somn :

— Credeam... și se lăsă din nou lîngă dînsa ; un tremur adînc și sălbatic o străbătu la glasul lui plin de bucurie și de teamă : Credeam că iarăși visasem...

Ea deschise buzele lipindu-le de gura lui și-l cuprinse cu brațele de gît. Niciodată, niciodată nu simțise această neasemuită dulceață...

Mai încolo, după-amiază, cînd lumina soarelui se îngălbenise, iar umbrele de pe iarba verde a curții se lungiseră, ei coborîră la izvor după apă. Erlend purta două căldări mari. Kristin mergea alături de el, liberă, dreaptă și mlădioasă. Vălul îi lunecase de pe cap pe spate, în jurul umerilor ; părul castaniu-auriu îi strălucea, desfăcut, în bătaia soarelui. Simțea, cînd închidea ochii și își ridica fața spre lumină, că i se îmbujoraseră obrajii și i se îmblînziseră trăsăturile feței. De fiecare dată cînd se uita pe furiș la Erlend, cobora iute privirile, răscolită de a citi pe chipul bărbatului ei că era tînără.

Erlend avu chef să se scalde. În timp ce el coborî pe firul apei niţel mai la vale, Kristin se aşeză pe iarba verde, cu spatele sprijinit de un pietroi. Pîrîul de munte clipocea şi susura, făcînd-o să cadă într-o dulce toropeală... Din cînd în cînd, întredeschidea ochii cînd ţînţarii şi muştele se apropiau prea mult de dînsa, şi le alunga cu mîna. Jos, printre tufişurile de răchită, într-un ochi pe care îl făcea pîrîul, zărea făptura albă a lui Erlend — stătea cu un picior pe o piatră şi se freca cu un ghemotoc de iarbă. Închise din nou ochii, zîmbind fericită şi ostenită. Era lipsită de puteri faţă de dînsul, întocmai ca odinioară...

Erlend se apropie şi se aruncă în iarbă în faţa ei. Părul îi era ud şi avea încă răcoarea apei pe buzele lui roşii cînd îşi apăsă gura în palma ei. Se răsese şi găsise o cămaşă mai bună, totuşi nu prea frumoasă nici ea. Duse mîna, zîmbind, la subsuori, unde era ruptă

— Ai fi putut să-mi aduci o cămaşă, o ştiai de tot te-ai hotărît să vii şi tu aici.

— Am să mă apuc să-ţi cos nişte cămăşi, de îndată ce mă întorc acasă, Erlend, răspunse ea zîmbitoare, trecîndu-şi mîna pe fruntea lui. El îi apucă mîna :

— Niciodată n-am să te las să pleci de-aici, Kristin...

Ea se mulţumi să zîmbească fără a răspunde. Erlend se tîrî mai jos puţin, tot culcat pe burtă. În umbra umedă a tufişurilor creşteau nişte floricele albe în formă de stele. Petalele acestor flori aveau vinişoare albastre, ca sînii femeilor, iar în mijlocul fiecărei floricele se afla un fel de gămălie albastru-cafenie. Erlend se apucă să le culeagă pe toate :

— Tu, care te pricepi atît de bine la de-alde astea, Kristin, cunoşti desigur numele acestor flori ?

— Asta-i poroinic... Nu, Erlend... se făcuse roşie şi îi dete la o parte mîna care voia să-i pună floricelele în adîncitura dintre sîni.

Erlend rîse şi muşcă uşor din fiecare petală albă. Apoi puse toate florile în palma ei desfăcută şi strînse degetele ei peste flori :

— Ţi-aduci tu aminte cînd ne plimbam prin grădina spitalului, la Hofvin... cînd mi-ai dat un trandafir ?

Kristin scutură încet din cap şi surîse puţin :

— Nu, nu-mi amintesc, dar știu că ai luat un trandafir din mîna mea.

— Iară tu m-ai lăsat să-l iau. Și tot asemenea m-ai lăsat să te iau pe tine însuți, Kristin... atît de dulce și de nevinovată, ca un trandafir... dar de-atunci m-ai împuns uneori pînă la sînge, iubita mea. Se aruncă la pieptul ei și o cuprinse cu brațele : Aseară, Kristin... a fost degeaba, n-ai avut încotro... n-a fost chip să stai liniștită și să aștepți...

Kristin își aplecă fața și o ascunse la umărul lui.

A patra zi se duseseră sus, în pădurea de mesteceni, între culmile mărunte de deasupra curții. Căci în ziua aceea țăranul care lucra în dijmă pămîntul urma să aducă fînul. Și fără a fi schimbat o vorbă în privința asta, Kristin și Erlend se înțeleseseră ca nimeni să nu știe că ea se află la dînsul. El coborî de cîteva ori pînă acasă după mîncare și băutură, dar ea rămase sus, printre mesteceni, tolănită pe mușchiul verde. Din locul în care se aflau, îi puteau vedea pe țăran și pe nevastă-sa cum aduceau fînul spre casă.

— Îți amintești, întrebă Erlend, cînd mi-ai făgăduit că dacă în cele din urmă mă voi retrage la o mică gospodărie din inima munților vei veni să vezi de gospodăria mea ? Nu vrei să ai cîteva vaci și cîteva oi aici ?...

Kristin rîdea domol, jucîndu-se cu mîna prin părul lui.

— Ce crezi că ar zice feciorii noștri, Erlend... dacă mama lor s-ar da deoparte așa și i-ar lăsa ?

— Îmi închipui că le-ar plăcea să domnească ei singuri la Jørundgård, zise Erlend rîzînd. Sînt destul de mari pentru aceasta. Gaute este un gospodar desăvîrșit, oricît de tînăr ar fi. Iar Nåkkve este aproape bărbat în toată firea.

— Nu, de unde ! Kristin rîdea încet. Desigur că el însuși se socotește om mare... da, toți cinci se socotesc de bună seamă oameni mari... dar ca să aibă judecata unui bărbat, mai este pînă atunci...

— Dacă îi seamănă lui taică-său, s-ar putea întîmpla să-i vină tîrziu înțelepciunea, sau poate niciodată, răspunse Erlend. Și apoi, zîmbind șiret : Tu îți închipui că încă mai poți să-ți ții copiii sub fuste, Kristin... Nåkkve

a ajuns să fie tată al unui fiu, aici, astă-vară... desigur că n-ai știut asta ?

— Nu !... Kristin era roșie la față și îngrozită.

— Da, copilul s-a născut mort, și de bună seamă că ștrengarul se păzește de a mai călca pe acolo... este vorba de văduva fiului lui Pål de aici, din Haugsbrekken ; ea a spus că pruncul era al lui și, oricum ar sta lucrurile, de bună seamă că băiatul nu era cu totul străin de așa ceva. Da, sîntem destul de bătrîni acum pentru asta, tu și cu mine.

— Cum poți vorbi astfel despre un fapt care atrage asupra fiului tău rușinea și care a pricinuit un rău ? O lovise în inimă auzindu-l pe soțul ei vorbind cu atîta ușurință despre lucrul acesta și că părea să facă haz că ea nu știuse nimic.

— Dar ce-ai fi vrut să-ți spun ? zise Erlend cu același glas. Băiatul are optsprezece ani. După cum vezi și tu, nu este de mare folos să-ți supraveghezi f i ca și cînd ar fi încă niște copilași. Cînd te vei muta aici, la mine, vom pune la cale să-l însurăm...

— Și-ți închipui că va fi ușor să-l căsătorim pe Nåkkve după cum cere obîrșia lui ? Nu, soțul meu, și cred că după toate acestea înțelegi și tu că trebuie să te întorci cu mine acasă, ca să mă ajuți să-i țin în frîu pe fiii noștri.

Erlend se ridică cu repeziciune într-un cot :

— Asta nu voi face-o, Kristin. Sînt și voi rămîne totdeauna un străin în ținutul tău... pe acolo nimeni nu mă privește în alt fel decît ca pe un om care-a fost osîndit pentru trădare de rege și de țară. Nu te-ai gîndit niciodată oare în toți anii în care am stat la Jørundgård că nu m-am simțit la largul meu acolo... obișnuit cum eram de-acasă, la Skaun, să fiu socotit drept cineva printre oameni ? Chiar pe vremea aceea, în tinerețea mea, cînd umblau zvonuri despre viața mea stricată și eram afurisit de către Biserică, eram totuși Erlend Nikulaussøn din Husaby ! Apoi a venit vremea aceea, Kristin, cînd am avut norocul de a putea dovedi oamenilor de prin părțile din miazănoapte că nu sînt chiar atît de stricat... Nu, îți spun !... Aici, pe peticul ăsta de moșioară, sînt un om slobod... nimeni nu cercetează ceea ce fac eu și nimeni nu mă vorbește în dos. Kristin, singura mea dragoste... rămîi lîngă mine ! Nu vei avea

niciodată prilejul să te căiești de lucrul acesta. Aici este mai bine de locuit decît a fost oricînd în trecut la Husaby. Nu știu cum se face, dragă Kristin, dar nu m-am simțit niciodată mulțumit sau cu inima ușoară acolo, nici pe cînd eram copil și nici mai tîrziu. A fost un iad pe vremea cînd o aveam pe Eline la mine, iar noi doi nu ne-am simțit niciodată pe deplin fericiți acolo... cu toate că Dumnezeu, care vede toate, știe că te-am iubit zi de zi, ceas de ceas, de cînd te-am cunoscut. Cred că moșia aceasta a fost blestemată ; maică-mea a trăit și a murit în chinuri acolo, iar tatăl meu n-a cunoscut niciodată mulțumirea. Aici este bine de stat, Kristin... numai dacă ai vrea să stai lîngă mine, Kristin... îți jur pe patimile Mîntuitorului nostru : te iubesc și-mi ești la fel de dragă ca în noaptea aceea cînd ai dormit sub mantaua mea... noaptea ce-a urmat sărbătorii Sfintei Margareta... stam și te contemplam — erai ca o floare proaspătă, tînără și neatinsă !

Kristin răspunse liniștit :

— Ți-aduci aminte, Erlend, că te-ai rugat lui Dumnezeu în noaptea aceea, niciodată să n-am a plînge, nici o lacrimă din pricina ta...

— Da... și Dumnezeu și toți sfinții îmi sînt martori că acesta mi-a fost gîndul ! Drept este că lucrurile au mers în altfel... pesemne că așa se întîmplă întotdeauna pe lumea asta. Însă eu te-am iubit și cînd mă purtam rău față de tine, precum și cînd mă purtam bine. Rămîi aici, Kristin...

— Nu te-ai gîndit, îl întrebă ea cu glasul liniștit ca mai nainte, la greutățile și durerea feciorilor tăi, dacă aș face cum spui tu ? Căci ei nu pot, ca să scape de gura lumii, să fugă toți șapte în munți.

Erlend lăsă ochii în jos.

— Sînt tineri, zise el, băieții noștri — mîndri și neînfricați... Se vor descurca ei, desigur. Dar noi doi, Kristin, nu mai avem așa de mulți ani în fața noastră, pînă să fim bătrîni... Vrei să-ți risipești în zadar anii în care ești încă frumoasă, și sănătoasă, și făcută ca să te bucuri de viață, Kristin ?...

Ea își plecase ochii în jos în fața licăririi vii din ochii lui. După un scurt răstimp, îi spuse :

— Ai uitat, Erlend, că doi dintre fiii noștri sînt încă mici ? Ce părere ai avea despre mine dacă i-aș părăsi pe Lavrans și pe Munan ?

— Atunci o să trebuiască să-i iei cu tine pe cei doi, aici... dacă Lavrans nu vrea mai bine să rămînă lîngă frații săi. Și, de fapt, nu mai este chiar un copil. Munan tot atît de frumușel este și acum ? întrebă tatăl, zîmbind.

— Da, zise mama, este un copil frumos.

După care rămaseră vreme îndelungată tăcuți. Iar cînd începură din nou să vorbească, a fost despre alte lucruri.

A doua zi, Kristin se trezi în zori, ca în celelalte zile aici ; ședea culcată și auzea caii tropăind pe afară. Ținea capul lui Erlend apăsat de pieptul ei. În diminețile trecute, cînd se trezea în lumina cenușie a zorilor, o cuprindea aceeași rușine și temere ca în noaptea înt... ... și lupta să-și înăbușe simțămîntul acesta. Erlend și cu ea erau niște soți despărțiți, care ajunseseră acum să se împace ; nu se putea dori copiilor un lucru mai bun decît să-și vadă tatăl și mama din nou prieteni.

Dar în dimineața aceasta lupta să-și îndrepte gîndurile spre fiii ei. Căci parcă era asupra ei o vrajă... ea era ca o femeie prinsă de vraja regelui munților. Parcă Erlend o răpise și o adusese aici sus după ce o cuprinsese în brațele sale, la prima întîlnire a lor din pădurea de la Gerdarud. Se simțeau atît de tineri ; nu putea fi adevărat că ea născuse acestui om șapte fii și că era mama unor bărbați înalți, vînjoși, în toată firea... Era ca și cînd ar fi dormit aici în brațele lui și numai ar fi visat acei ani lungi, cînd trăiseră împreună, ca soț și soție, la Husaby... Toate vorbele lui ușuratice o ademeniseră și găsiseră un răsunet în inima ei... Amețită cu totul, îi părea că Erlend îi luase acum de pe ea povara răspunderii pentru cei șapte, care apăsase pe umerii ei. Tot așa trebuie să simtă o iapă tînără, cînd ajunsă la stînă i se scoate de pe ea tarnița, desagii și frîul și adie peste ea vîntul și aerul depărtărilor nemărginite, și este slobodă să pască iarbă măruntă de munte și să alerge, să cutreiere cît poftește întinderile nemăsurate...

Totodată o cuprindea însă de pe acum un dor dulce și nestăvilit de a purta o nouă povară. Copleșită de duioșie, îi era de pe acum dor de acela care avea să sălășluiască în pîntecele și sub inima ei vreme de nouă luni. Era încredințată de lucrul acesta din întîia dimineață, cînd se trezise aici, în brațele lui Erlend. O dată cu useăciunea aceea împietrită din cugetul ei, o părăsise și sterpia. Ea ascundea copilul lui Erlend în sînul ei și tînjea, cu o nerăbdare ciudată și blîndă, după clipa cînd rodul trupului ei avea să vadă lumina zilei.

Fiii mei cei mari nu au nevoie de mine, gîndea ea. Lor li se pare că stau fără nici o noimă pe capul lor. Vom fi doar o piedică în calea lor, eu și micuțul meu. Nu, nu pot pleca de aici... trebuie să rămîn la Erlend. Nu pot pleca.

Dar, în timp ce ședeau împreună la prînzul de dimineață, îi spuse totuși că acum trebuia să plece acasă, la copiii ei.

Se gîndea mai ales la Lavrans și la Munan. Erau destul de mari, încît se rușina la gîndul că ar trebui să stea aici, cu Erlend și cu ea, și poate s-ar uita cu ochi mirați la părinții lor, care întineriseră atît de mult. Dar cei doi nu se puteau lipsi de dînsa.

Erlend ședea și o privea țintă, în timp ce ea vorbea despre drumul ei de întors. În cele din urmă, pe fața lui înflori un zîmbet fugar :

— Ei... dacă ții neapărat, nu te pot opri să pleci !

A ținut să o însoțească o bucată de drum și porni călare alături de dînsa, petrecînd-o de-a lungul trecătorii Rosten pînă jos de tot, la Sil, pînă în locul de unde se putea vedea acoperișul bisericii pe deasupra vîrfurilor brazilor. Acolo își luă rămas bun. Erlend zîmbi șăgalnic și liniștit pînă la urmă :

— Dar, să știi, Kristin... de te vei întoarce fie ziua, fie noaptea... de o fi să te aștept puțină vreme, sau multă... eu te voi primi ca pe regina cerurilor, care s-a pogorît din nori în curtea mea.

Ea răspunse rîzînd :

— Nu mi se cuvine atîta cinste. Dar cred că înțelegi bine acum, dragul meu, că va fi mare bucurie în ziua în care stăpînul se va întoarce acasă la ale sale.

Erlend scuturã din cap şi rîse şi el. Zîmbind îşi luarã rãmas bun, zîmbind Erlend se aplecã spre dînsa, cînd îşi opriră caii unul alãturea de celãlalt, şi o sãrutã de nenumãrate ori — şi după fiecare sãrutare o privea cu ochii sãi rîzãtori :

— Acum o să vedem, zise el în cele din urmă, care dintre noi doi e mai încăpăţînat, frumoasa mea Kristin. În orice caz, asta nu va fi ultima oară cînd ne vedem... asta o ştim bine şi tu şi eu !

Cînd trecu Kristin călare prin dreptul bisericii, o străbătu un fior uşor. Îi părea că abia ieşise din robia vrăjită a muntelui şi că Erlend era însuşi regele munţilor, şi nu putea să treacă prin faţa bisericii şi a crucii de pe culmea dealului.[1] Strînse dîrlogii, nehotărîtă, o trăgea inima să întoarcă calul şi să pornească înapoi după el...

Îi lunecă privirea peste cîmpiile verzi în jos, spre gospodăria ei frumoasă, cu pajişti şi ogoare, şi spre rîul care şerpuia scînteind prin vale. Munţii se ridicau în văzduhul cald şi albăstrui... pe cer pluteau, ca nişte vele umflate, norii de vară. Era curată nebunie. Acolo, lîngă feciorii lor era locul lui şi al ei. El nu era o închipuire de basm... ci un om, un creştin, cu toate toanele lui şi gîndurile sale nechibzuite — soţul ei, de la care avusese parte de zile bune şi de zile rele, iubitul ei, deşi o făcuse să sufere atîta cu scornelile sale nesocotite. Trebuia să-l ia aşa cum este, căci nu putea trăi fără el, trebuia să ia asupra ei să trăiască în teamă şi nesiguranţă ca şi în trecut. Nu va întîrzia mult să se întoarcă, credea ea, acum, că se regăsiseră din nou.

6

Kristin spuse fiilor ei că tatăl lor avea unele treburi de rînduit la Haugen, înainte de a se întoarce acasă. Poate avea să vină pe la sfîrşitul toamnei.

1 Veche legendă norvegiană.

Umbla prin casă și prin curte, întinerită, cu bujori în obraji ; îi era fața blîndă și duioasă, avea mișcările mai iuți la lucru, însă nu ajungea să facă atît de multă treabă cît era în stare mai nainte, cu felul ei obișnuit, liniștit și măsurat de a munci. Ea nu-i mustruluia cu atîta asprime pe fiii ei, așa cum avusese obiceiul cînd făceau vreo boroboață sau cînd nu se purtau întocmai cum voia dînsa. Acum glumea cu ei, sau îi lăsa în pace fără a le spune nimica.

Lavrans voia acum să doarmă împreună cu frații lui mai mari, în odaia de la catul de sus.

— Da, acuma va trebui în curînd să te socotim printre băieții mari, fiule. Ea își lăsă degetele să alunece prin părul bogat și auriu al copilului și îl trase spre dînsa ; îi ajungea încă de pe acum pînă la mijlocul pieptului. „Dar tu, Munan, nu vrei ca mama ta să te mai socotească o bucată de vreme copil ?“ Seara, după ce îl culca în odaia de jos, băiatului îi plăcea ca mama lui să se așeze pe marginea patului și să-l alinte puțin ; își punea capul în poala ei și vorbea cu ea mai copilărește decît în timpul zilei, cînd ceilalți frați îl puteau auzi. Vorbeau împreună despre întoarcerea tatălui.

Apoi se muta spre perete, iar mama lui îl acoperea bine cu pătura. Kristin aprindea o lumînare și se apuca să cîrpească hainele copiilor.

Își desfăcea paftaua care-i închidea rochia la piept și își pipăia cu mîna sînii. Erau rotunzi și tari ca ai unei femei tinere de tot. Își sufleca mîneca pînă sus, la umăr și își privea brațul gol la lumină. Era acum mai alb și mai plinuț. Apoi se scula și ieșea din odaie, simțea cît de ușor pășește în papucii moi de casă, își luneca palmele peste șoldurile subțiri : numai erau atît de slabe și de ascuțite ca ale unui bărbat. Sîngele îi curgea prin vine ca seva în tulpinele copacilor primăvara. Era tinerețea, care juca într-însa.

Se duse la spălătorie, întovărășită de Frida și turnă apă călduță peste boabele puse pentru facerea berii de Crăciun. Frida uitase să aibă grijă la timp — și boabele de orz se umflaseră și apoi se uscaseră de tot. Dar Kristin n-o certă ; zîmbea ușor, ascultînd-o pe Frida cum își cere

iertare. Pentru întîia oară i se întîmpla Kristinei să uite să supravegheze ea însăși malțul.

De Crăciun, Erlend va fi din nou acasă, lîngă ea. Cînd va primi răvașul pe care i-l va trimite, va veni de îndată. Căci nu era atît de nebun să nu înțeleagă că îi era cu neputință să se mute sus, la Haugen, departe de oameni, în starea în care se afla acum. Dar voia să mai aștepte încă puțin înainte de a-i trimite răvașul. Deși era sigură că rămăsese grea, voia să aștepte pînă ce va simți mișcînd copilul... În a doua toamnă, de cînd locuia la Jørundgård, pierduse sarcina. Atunci se mîngîiase de pierderea aceasta destul de repede. Nu se temea că s-ar putea să i se întîmple același lucru și acum. ... Nu se putea întîmpla așa ceva. Totuși...

Simțea că trebuia să-și aplece toată făptura ei, ocrotitoare, asupra botișorului de viață pe care îl purta sub inima ei... așa precum aperi cu mîinile o flacără mică pe care de-abia ai aprins-o...

Într-o zi, tîrziu pe toamnă, Ivar și Skule veniră la mama lor și îi spuseră că voiau să plece călare sus, la tatăl lor : drumul prin munți era bun ; voiau să-i ceară voie să-l însoțească la vînătoare acuma, cît nu era încă zăpadă.

Nåkkve și Bjørgulf ședeau la masa de șah ; se opriră din joc și ascultau.

— Știu și eu ?... zise Kristin. Nu se gîndise pînă atunci pe cine să trimită cu răvașul. Privea la cei doi băieți, aproape bărbați în toată firea. I se părea o prostie, totuși nu se putea hotărî să li-l încredințeze lor. Ar fi putut să le spună să-l ia și pe Lavrans, și apoi să-l roage pe acesta să vorbească între patru ochi cu tatăl său. El era mic și nu s-ar fi mirat de nimic. Și cu toate acestea...

— Tatăl vostru se va întoarce în curînd aici, zise ea. S-ar putea întîmpla să-l întîrziați cu sosirea voastră acolo. De altfel, îi voi trimite în curînd un răvaș.

Gemenii se strîmbară. Nåkkve își ridică ochii de la jocul de șah și zise scurt :

— Faceți precum spune mama, băieți.

Înspre Crăciun, Kristin îl trimise pe Nåkkve la Erlend. „Să-i spui, fiul meu, că îmi este mare dor de el... și vouă tuturor, de altminteri!" Ea nu pomeni nimic de acea noutate ce se ivise în viața ei, căci socotea că nu este cu neputință ca acest fiu mai mare, care era bărbat acum, să-și fi dat seama ce este cu mama sa ; trebuia să hotărască el singur dacă este nevoie să vorbească tatălui său despre lucrul acesta.

Nåkkve se întoarse fără a-l fi văzut pe tatăl său. Erlend plecase la Raumsdal, căci primise veste că fiica sa și bărbatul ei se mutau la Bjørgvin și că Margret dorea să se întîlnească cu tatăl ei la Veøy.

Era un lucru firesc... Kristin stătea trează în timpul nopților, îl mîngîia din cînd în cînd pe Munan pe obraz, căci acesta dormea în patul ei. Era tare mîhnită că Erlend nu venea de Crăciun. Dar era firesc să fi vrut să-și vadă fata, cînd se ivise prilejul. Ea își ștergea lacrimile ce îi alunecau pe obraji. Plîngea acum cu aceeași ușurință ca pe vremea cînd era tînără.

Cu puține zile înainte de Crăciun, muri părintele Eirik. Kristin fusese să-l vadă în cîteva rînduri, în cursul toamnei, la Romundgård, în timp ce zăcea la pat — și luă parte la înmormîntarea lui. Altminteri, nu ieșea acum niciodată în lume. I se părea că este o mare pierdere că bătrînul lor paroh se săvîrșise din viață. Cu prilejul praznicului, află că cineva îl întîlnise pe Erlend prin părțile de miază-noapte, pe la Lesja ; se întorcea spre casă. Atunci însemna că vine curînd...

Cîteva zile mai tîrziu, ședea pe lavița de sub fereastra cea mică și sufla peste oglinjoara pe care o scosese din sipet, o frecă și o lustrui, și apoi își privi cercetător chipul. În ultimii ani fusese arsă de soare ca o țărancă, dar acum pierise orice urmă. Avea pielea albă și trandafiri proaspeți, roșii în obrajii ca ai unui chip zugrăvit. Nu mai fusese așa de frumoasă la față ca acum, de cînd era fată tînără... I se oprea suflarea Kristinei, de bucurie și încîntare.

Deci, pînă la urmă vor avea acea fiică pe care Erlend și-o dorise atît de mult... dacă semnele după care se iau

moașele nu dau greș. Se va numi Magnhild. Trebuiau să rupă cu datina de rîndul acesta, și să-i dea numele mamei lui Erlend.

Își amintea vag despre un basm, pe care îl auzise cîndva. Despre șapte feciori care fuseseră afurisiți și izgoniți afară, prin munții stîncoși, din pricina unei surori care nu se născuse încă. Apoi îi veni să rîdă de ea însăși; nu înțelegea cum ajunsese să se gîndească la lucrul acesta.

Luă de pe scaunul pe care ședea cămășuța din inul cel mai curat și mai alb, la care cosea cînd era singură. Trăgea fire tivind cămașa la gît și broda păsări și animale pe fondul alb; erau ani de zile de cînd nu cususe un lucru atît de frumos... O, de-ar veni numai Erlend acuma... în timp ce era încă frumoasă, tînără și sănătoasă, împurpurată cu trandafiri în obraji și cu trupul împlinit...

De îndată după Sfîntul Grigore se făcu o vreme frumoasă, aproape primăvăratică. Zăpada se topea și lucea ca argintul: se vedeau pete cafenii pe povîrnișurile dinspre miazăzi, iar munții erau învăluiți în aburi albăstrii.

Într-o zi, Gaute stătea în mijlocul curții, dregînd o sanie, care se stricase. Nåkkve, rezemat de magazia de lemne, se uita la ce făcea fratele său. Atunci Kristin ieși din bucătărie, cu o covată mare în mîini, plină de pîine proaspătă de grîu pe care o scosese din cuptor.

Gaute ridică ochii și o văzu pe maică-sa. De îndată, lăsă securea și sania și alergă la dînsa, îi luă covata și o duse la cămară.

Kristin rămase locului, cu obrajii învăpăiați. La întoarcerea lui Gaute, ea se apropie de băieți:

— Cred că o să trebuiască să mergeți călare la tatăl vostru într-una din zilele astea... și să-i spuneți că este mare nevoie să se întoarcă acasă și să diriguiască aici. Am atît de puțină putere acum... și tocmai în toiul muncilor de primăvară voi fi nevoită să stau la pat...

Tinerii ei fii o ascultară în liniște; se roșiseră și ei, dar Kristin băgă de seamă că se bucurau din toată inima. Nåkkve spuse, cu nepăsare prefăcută:

— Am putea tot atît de bine să pornim chiar astăzi... după-amiază... ce părere ai, frate?

Încă pe la prînz a doua zi, Kristin auzi tropotul călăreților, care se întorseseră, prin curte. Ieși afară. Erau Nåkkve și Gaute — și erau singuri. Stăteau lîngă caii lor, cu ochii în pămînt și nu spuneau nimic.

— Ce răspuns v-a dat tatăl vostru ? întrebă mama lor.

Gaute se rezema de spada lui, cu privirea tot în jos. Atunci Nåkkve luă cuvîntul :

— Tata ne-a rugat să-ți spunem că te-a așteptat în fiecare zi în iarna asta. Și a mai spus că n-ai fi mai puțin binevenită decît rîndul trecut, cînd ai fost la el.

Kristin făcea fețe-fețe :

— Nu i-ați spus tatălui vostru ce este cu mine și că în curînd voi naște din nou un copil ?...

Gaute răspunse fără a-și ridica privirea :

— Tata nu părea să socotească lucrul acesta a fi un temei ca să nu te muți la Haugen.

Kristin spuse după oarecare zăbavă, cu glas scăzut dar aspru :

— Ce-a spus anume ?

Nåkkve vru să răspundă, dar Gaute ridică puțin mîna, cu o privire rugătoare spre fratele său. Dar acesta nu luă în seamă semnele lui.

— Tata ne-a rugat să-ți spunem următoarele : Știai, la zămislirea acestui copil, cît de bogat era el. Și cu toate că nu s-a îmbogățit mai mult de atunci n-a ajuns nici mai sărac ca atunci.

Kristin plecă de lîngă băieții ei, pornind încet spre casă. Se așeză cu greu și ostenită pe lavița de sub ferestruica, de pe al cărei geam soarele primăvăratic topise florile de gheață.

Era adevărat. Ea fusese aceea care îi ceruse mai întîi voie să se culce în brațele lui. Dar nu era frumos din partea lui să-i aducă acum aminte de lucrul acesta. I se părea că nu era frumos din partea lui Erlend că-i trimisese răspunsul acesta prin fiii lor...

Vremea primăvăratică se statornici. Timp de o săptămînă a bătut vîntul de la miazăzi și a plouat ; rîul crescu, se lăți și mugetul său fu mai zgomotos. Șiroia și șopotea apa pe toate povîrnișurile de munte. Zăpada începuse să alunece pe coaste. Apoi se ivi din nou soarele.

Kristin stătea afară, în dosul caselor, în seara cenușie-albăstrie. Se auzeau păsările cîntînd încă în tufișurile de pe cîmp. Gaute și cei doi gemeni erau plecați la stînă să vîneze cocoși de pădure. Dimineața răsuna cîntecul lor de împerechere pe toate coastele de munte.

Își strîngea mîinile la piept. Acum nu mai avea mult de așteptat; trebuia să-și ducă sarcina pînă la capăt, cu răbdare. Și ea fusese desigur de multe ori nedreaptă; o ființă cu care nu era ușor de trăit... Fusese fără noimă în grija ei plină de temeri pentru copii... fără noimă, precum spusese Erlend. Și cu toate acestea, el era prea aspru acuma față de dînsa. Dar se apropia vremea cînd va fi silit să se întoarcă lîngă dînsa — asta o știe și el.

Era cînd soare, cînd ploaie. Într-o după-amiază, copiii o strigară. Stăteau toți șapte în curte, dimpreună cu oamenii din gospodărie. Trei curcubee se vedeau de-a curmezișul văii; cel mai jos ajungea pînă dea ipra caselor din Formo; era întreg arcuit și cu culori vii; celelalte două erau mai nedeslușite și șterse în partea de sus...

În timp ce căscau ochii mari la semnul acesta ciudat și frumos, văzduhul se umplu dintr-o dată de întunecime. Dinspre miazăzi se apropia în goană o vijelie cu ninsoare, măturînd totul în cale. Ningea acuma atît de tare, încît toate întinderile se albiră într-o clipită.

Seara, Kristin, așezată pe bancă, îi povestea lui Munan despre regele Snjo și frumoasa și alba sa fiică, Mjøll, și despre regele Harald Luva, care fusese crescut de uriașul care sălășluia în muntele de la miazănoapte, din Dovre. Își amintea cu jale și păreri de rău că trecuseră ani de zile de cînd nu mai șezuse astfel, să le povestească basme copiilor; păcat de Lavrans și de Munan, pe care nu-i răsfățase în această privință. Iar acum erau aproape băieți mari. Pe vremea cînd ceilalți fii erau mici, acasă la Husaby, le povestea adeseori basme în timpul serilor; da, adeseori...

Băgă de seamă că băieții cei mari stăteau și ascultau și ei cu luare-aminte... și se roși toată, pierzîndu-și firul povestirii. Munan o rugă să povestească mai departe. Atunci Nåkkve se ridică și se așeză mai aproape de ea

— Ți-aduci aminte, mamă, de basmul acela cu Torstein Uksafot și spiridușii din pădurile de munte ?... Povestește-ne basmul ăsta !

În timp ce le povestea, o năpădeau amintirile. Tatăl ei și cosașii lui, bărbați și femei, ședeau laolaltă și se odihneau în păduricea de mesteceni de jos, de lîngă rîu, și mîncau fiecare merinda lui... Tata era culcat cu fața în jos, iar ea ședea călare pe spinarea lui și-l lovea cu picioruşele în șale ; era cald și i se dăduse voie să umble desculță, ca femeile care lucrau. Tatăl ei le spunea la rînd toată spița spiriduşilor de prin munți : Jernskjold avea de nevastă pe Skjoldvor, fiicele lor erau Skjolddis și Skjoldgjerd, pe care le-a omorît Torstein Uksafot. Skjoldgjerd fusese măritată cu Skjoldketil, iar feciorii lui au fost Skjoldbjørn și Skjoldhedin și Valskjold, care a mîncat-o pe Skjoldskjessa ; ei deteră naștere lui Skjoldulf și Skjoldorm ; Skjoldulf se căsători cu Skjoldkatla și avu cu dînsa pe Skjold și pe Skjoldketil...

— Nu, nu numele ăsta l-ai mai rostit o dată, strigă Kolbjørn, rîzînd. Căci Lavrans se lăudase că poate învăța două duzini de nume de spiriduși și nu izbutise să spună nici prima duzină. Rîdea și Lavrans :

— Bine, dar nu pricepeți că spiriduşii fac ca noi i dau copiilor și numele părinților lor răposați ! Dar oamenii nu s-au lăsat ; l-au osîndit să le dea un rînd de mied. Ei bine, le va da mied, făgădui stăpînul... deseară, cînd s-ar întoarce acasă. Dar oamenii voiau să le dea acum, pe loc... și pînă la urmă Tordis fu trimisă după mied.

Ședeau în cerc, iar cornul cel mare cu mied trecu din mînă în mînă. Apoi apucară coasele și greblele și se întoarseră la fînețe. Pe Kristin au trimis-o acasă cu cornul gol. Îl ținea în față cu amîndouă mîinile, în timp ce alerga în picioarele goale în bătaia soarelui pe poteca înierbată, urcînd spre gospodărie. Din cînd în cînd se oprea, cînd se mai strînseseră cîteva picături de mied în fundul cornului... atunci răsturna cornul peste fețișoara ei și lingea băutura dulceagă dinăuntru și de pe marginea poleită cu aur, și de pe degețele.

Kristin Lavransdatter ședea liniștită și privea în gol. Tata! Își aducea aminte cum trecea uneori un tremur pe fața tatălui ei și pălea, așa cum pălește o coastă împădurită cînd suflarea vîntului răvășește frunzișul mestecenilor: de sunetul aspru și batjocoritor al glasului său, de o lucire a ochilor săi cenușii, fulgerînd ca tăișul unei săbii pe jumătate scoasă din teacă. Dar acestea nu țineau decît o clipă... și firea lui veselă și binevoitoare — care în tinerețea lui se vădea în glume, iar pe măsură ce înainta în vîrstă, într-o blîndețe îngăduitoare și un ușor alean — își recăpăta stăpînirea. Mai fusese și altceva în adîncurile sufletului tatălui ei, în afară de bunătatea aceasta nesfîrșită. Cu trecerea anilor, Kristin înțelesese că blîndețea minunată a tatălui ei nu însemna că el nu vedea cu destulă pătrundere greșelile și nevolnicia oamenilor, ci izvora din faptul că își deschidea întotdeauna inima în fața lui Dumnezeu și și-o zdrobea de căință și părere de rău din pricina propriilor sale greșeli.

Nu, tată, nu voi fi nerăbdătoare. Am avut și eu multe vini față de soțul meu.

În ajunul duminicii Crucii, Kristin ședea la masă ca de obicei, împreună cu cei din casă. Dar de îndată ce băieții se duseră la culcare în odaia lor de sus, ea îl chemă încet pe Ulv Haldorssøn la dînsa. Îl rugă să se ducă pînă la Isrid și să o roage să vină la stăpîna ei, sus, în vechea odaie unde se aflau războaiele de țesut.

Ulv spuse:

— Trebuie să trimiți după Ranveig de la Ulvsvoll și după Haldis, sora preotului, Kristin... cel mai potrivit ar fi dacă ai putea să trimiți pe cineva și după Astrid și Ingebjørg de la Loptsgård, ca să-ți vadă de casă...

— Nu mai este vreme pentru toate astea, zise Kristin. Încă de după-amiază am simțit primele dureri. Fă cum spun eu, Ulv... nu vreau să le am decît pe slujnicele mele și pe Isrid lîngă mine

— Kristin, zise Ulv serios, nu înțelegi că pot să iasă vorbe rele prin sat, dacă te ascunzi în noaptea asta?...

Kristin își lăsă brațele moi pe masă. Închisese ochii.

— Vorbească ce-or vrea, despre mine ! Nu pot suferi femei străine în preajma mea în noaptea asta...

A doua zi de dimineață, băieții cei mari ședeau cu capetele plecate, în timp ce Munan le povestea într-una despre frățiorul cel mic, pe care îl văzuse în brațele mamei sale, jos, în odaia cu războaiele de țesut. Pînă la urmă, Bjørgulf îi spuse că ajunge, s-a vorbit destul despre asta.

Kristin zăcea cu copilașul în brațe și cu urechile mereu ațintite ; i se părea că niciodată nu dormea destul de adînc, ca să nu asculte cel mai mic zgomot și să nu aștepte.

A opta zi se sculă din pat, dar femeile care erau în preajma ei își dădură seama că nu se simte bine. O lua cînd cu frig, cînd cu cald ; într-o zi laptele țîșnea din sînii ei cu atîta putere încît veșmintele îi erau ude ; în ziua următoare nu avea nici măcar atîta lapte cît să se satur copilul. Cu toate acestea, nu voia să stea iar în pat. Nu lăsa copilul din brațe, nu îl punea niciodată în leagăn, iar noaptea îl ținea în pat la pieptul ei ; în timpul zilei umbla cu el în brațe, se așeza cu el lîngă vatră, ședea cu el pe marginea patului ; sta cu urechile ațintite și aștepta ; ochii îi erau pironiți asupra copilului, cu toate că uneori ea părea că nu-l vede și nu-l aude că plînge. Apoi se întîmpla să se trezească dintr-o dată ; atunci lua băiețelul în brațe și se plimba cu dînsul încoace și încolo prin odaie ; cu obrazul lipit de obrazul copilului, îl legăna încet de tot, apoi se așeza și îl punea la sîn și iar sta ca mai nainte, cu ochii în gol și fața împietrită...

Într-o zi — cînd copilul era ca de șase săptămîni, iar mama încă nu păsise pragul odăii — Ulv Haldorssøn și Skule intrară împreună la ea. Erau îmbrăcați de drum.

— Da, pornim chiar acum călare spre miazănoapte, către Haugen, Kristin, spuse Ulv. Trebuie să punem capăt situației acesteia...

Kristin stătea încremenită și mută copilul la sîn. Întîi păru a nu înțelege nimic. Dar dintr-o dată sări în sus, împurpurată la față :

— Fă cum pofțești ; dacă ți-e dor de adevăratul tău stăpîn, n-am să te țin cu de-a sila. Atunci e mai bine să-ți

dau leafa de pe acum... Astfel n-o să mai fie nevoie să te mai întorci pe la noi.

Ulv era gata să rostească un blestem cumplit, apoi ochii săi se opriră asupra Kristinei care sta acolo strîngînd copilul la piept. El strînse din buze și tăcu.

Dar Skule făcu un pas înainte :

— Da, mamă... eu pornesc acum călare la tata... Dacă ai uitat că Ulv ne-a ținut loc de tată, nouă, tuturor fraților, atunci trebuie să-ți dai seama că mie nu poți să-mi poruncești ca și cînd aș fi un nenorocit de argat sau un copil de țîță...

— Așa, nu pot ? Maică-sa îi arse o palmă, de se clătină pe picioare băiatul. Socotesc că am dreptul să vă strunesc și să vă poruncesc la toți, atîta vreme cît vă dau de mîncare și vă îmbrac... Ieși afară ! strigă ea bătînd din picior.

Skule spumega de furie, dar Ulv îi zise cu glas scăzut :

— E mai bine, băiatule... s-o vezi nesocotită și mînioasă, decît cu ochii pironiți în gol, ca și cînd, de durere, și-ar fi pierdut mințile...

Gunhild, slujnica, alergă după ei. Erau poftiți să se întoarcă numaidecît la camera de țesut, căci stăpîna voia să le vorbească. Ior și tuturor celorlalți copii. Kristin porunci scurt și răspicat ca Ulv să plece călare la Breidin, să vorbească cu un om care luase cu împrumut două vaci de la dînsa ; trebuia să-i ia pe cei doi gemeni cu dînsul și nu era nevoie să se întoarcă acasă decît abia a doua zi. Pe Nåkkve și pe Gaute îi trimitea sus, la stînă, să vadă de mînzul care se afla la Illmandalen, iar în drum să treacă pe la cătrănarul Bjørn fiul lui Isrid, rugîndu-l să coboare pînă la dînsa deseară. Degeaba încercară băieții să-i spună că a doua zi era sărbătoare...

A doua zi de dimineață, cînd clopotele bisericii prinseră a suna, stăpîna din Jørundgård ieși însoțită de Bjørn și de Isrid, care purta copilul. Le dăduse haine bune și cuviincioase, dar ea însăși era împodobită cu giuvaieruri de aur, încît oricine putea vedea că dînsa era stăpîna, iar ceilalți erau slugile ei.

Întîmpină cu o trufie sfidătoare mirarea plină de indignare a enoriașilor, care se aflau în fața bisericii. O, da,

fără îndoială, înainte vreme mersese în alt fel la biserică după lehuzie, urmată de soţiile cele mai cu vază ale marilor proprietari din ţinut. Părintele Solmund o privi cu ochi neprietenoşi cînd o văzu stînd în faţa uşilor bisericii, cu lumînarea în mînă, dar o primi înăuntru în felul obişnuit.

Isrid cam dăduse puţin în mintea copiilor şi nu prea înţelegea multe, iar Bjørn era un om tăcut, care nu se îngrijea niciodată de treburile altora. Aceştia doi erau naşii copilului.

Isrid spuse preotului numele copilului. Acesta tresări şi şovăi puţin, apoi rosti numele atît de tare, încît fu auzit de toată lumea din naosul bisericii :

— Erlend... în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfîntului Duh...

Parcă trecu un fior prin toţi credincioşii de faţă. Kristin simţi o bucurie aprigă şi răzbunătoare în clipa aceea.

Copilul arătase destul de voinic la naştere. Dar încă din prima săptămînă i se păruse Kristinei că nu-i mergea bine copilului. Simţise în clipa în care îl născuse că inima i se prăbuşeşte, ca jăraticul mistuit. Iar cînd Isrid îi înfăţişă copilul nou-născut, îi păru că scînteia vieţii este slabă în acest copil. Dar îndepărtă gîndul acesta de la dînsa ; de atîtea ori simţise şi în trecut că i se frînge inima. Iar copilul era destul de mare şi părea voinic.

Dar neliniştea ei cu privire la băieţel creştea de la o zi la alta. Era mofturos şi n-avea prea multă poftă de mîncare ; trebuia adeseori să se trudească mult, ca să-l facă să sugă. Şi cînd în cele din urmă izbutea să-l amăgească să sugă, aţipea aproape de îndată. Nu-l vedea să crească...

Cu o frică nespusă şi cu durere i se părea că vede, că din ziua în care îl botezase şi îi dăduse numele tatălui său, micuţul Erlend părea să se ofilească mai repede.

Pe nici unul dintre copiii săi nu-l iubise mai mult ca pe copilaşul acesta de rea vestire. Pe nici unul dintre ei nu îl zămislise într-un avînt de fericire atît de duios şi nebunatic, pe nici unul dintre ei nu îl purtase într-o aşteptare atît de plină de bucurie. Se gîndea la cele nouă luni scurte ;

la urmă luptase pentru a-și păstra nădejdea și credința, ca și cînd i-ar fi fost viața ei în joc. N-avea puterea să rabde gîndul că ar putea să piardă copilul acesta... dar n-avea nici puterea să-l scape...

O, Doamne Dumnezeule atotputernic, prea milostivă Maică a Domnului, sfinte Olav !... Simțea ea însăși că de rîndul acesta nu folosea la nimic să cadă la pămînt și să cerșească viață pentru copilul acesta...

Și ne iartă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri...

Se ducea la biserică de fiecare sărbătoare, ca de obicei. Săruta stîlpul de la ușă, se stropea cu agheasmă, se apleca în fața vechiului crucifix. Mîntuitorul își pleca privirea asupra ei, întristat și blînd în chinurile lui de moarte. Cristos a murit ca să-i mîntuie pe ucigașii săi. Sfîntul Olav stă în fața lui și se roagă neîncetat pentru poporul care l-a izgonit și l-a ucis...

Precum și noi iertăm greșiților noștri.

„Prea nevinovată, sfîntă Fecioară Marie... îmi moare copilul !" Nu știi oare, Kristin, că aș fi vrut mai bine să port crucea fiului meu și să fi suferit chinurile lui, decît să stau la picioarele crucii sale și să-l văd murind ?... Dar fiindcă știam că trebuia să se săvîrșească lucrul acesta, spre mîntuirea păcătoșilor m-am învoit la aceasta în inima mea, m-am învoit cînd fiul meu se ruga tatălui său :

Părinte, iartă-i, căci nu știu ce fac...

...Precum și noi iertăm greșiților noștri...

Nu va fi rugăciune ceea ce strigă inima ta, pînă ce nu vei rosti cu bună-credință rugăciunea „Tatăl nostru"...

Și ne iartă greșelile noastre... Ți-aduci aminte de cîte ori ți s-au iertat greșelile tale ? Privește la fiii tăi, acolo, în partea bărbaților. Privește la cel care stă în fruntea lor, ca o căpetenie a acestei cete frumoase de voinici. Rodul păcatului tău... Vreme de aproape douăzeci de ani ai văzut cum Dumnezeu i-a sporit frumusețea, mintea și bărbăția. Iată milostivirea Lui... unde este milostivirea ta față de ultimul tău născut, de-acasă ?...

Ți-aduci aminte de tatăl tău, îți amintești de Simon Darre ?...

...Dar în adîncul inimii ei, simţea că nu-l iertase pe Erlend. Nu putea, căci nu voia. Ţinea cu putere în mîni cupa dragostei ei şi nu voia să-i dea drumul nici acum, cînd nu mai cuprindea decît ultima drojdie amară. Căci în ziua în care ar putea să-l ierte pe Erlend şi să nu se mai gîndească la dînsul cu amărăciunea aceasta mistuitoare... tot ceea ce fusese între dînşii s-a sfîrşit.

Astfel stătea ea la slujbă, ştiind că nu-i era de nici un folos. Încerca să se roage : „Sfinte Olav, ajută-mă, fă o minune asupra cugetului meu, ca să pot rosti ruga mea în cuget adevărat... şi să mă pot gîndi la Erlend cu sufletul liniştit şi cucernic." Dar ştia prea bine ea însăşi că nu dorea ca ruga aceasta să fie auzită. Şi atunci simţea că în zadar se ruga lui Dumnezeu să-i îngăduie să-şi păstreze copilul. Micuţul Erlend era un zălog dat ei de Dumnezeu... cu o singură condiţie îi va fi dat să-l păstreze, şi această condiţie ea nu o primea. Şi era de prisos să mintă în faţa sfîntului Olav...

Şi acum, şedea aplecată asupra copilului bolnav. Lacrimile îi şiroiau necurmate ; plîngea fără zgomot, cu trăsăturile feţei neclintite ; faţa ei se făcuse cenuşie şi ca de piatră, numai albul ochilor şi pleoapele i se înroşeau, încetul cu încetul. Dacă intra cineva, îşi ştergea repede lacrimile şi stătea înlemnită şi mută.

...Şi cu toate acestea, trebuia atît de puţin ca să i se moaie inima... Dacă vreunul din băieţii cei mari intra şi arunca o privire asupra bietului copil şi rostea cîteva cuvinte duioase şi pline de milă, de-abia putea să se ţină să nu izbucnească în hohote mari de plîns. Dacă ar fi putut vorbi cu fiii cei mari despre temerile ei pentru copilaşul acesta, ştia că i s-ar fi dezgheţat inima. Dar ei se făcuseră sfioşi faţă de dînsa acum. Din ziua în care se întorseseră acasă şi aflaseră ce nume îi pusese fratelui lor mai mic, parcă se strînseseră şi mai mult laolaltă şi se îndepărtaseră de ea. Dar într-o zi, pe cînd sta şi privea copilul, Nåkkve zise :

— Mamă, dă-mi voie să-l caut pe tata şi să-i spun cum stau lucrurile cu copilul...

— Acum e prea tîrziu și nu mai e de nici un folos, răspunse maică-sa, fără de nădejde.

Munan nu pricepea nimic. El aducea jucăriile lui la fratele cel mic și era în culmea fericirii cînd i se dădea voie să-l țină în brațe și credea că izbutește să-l facă să zîmbească. Munan vorbea despre vremea cînd tatăl lor se va întoarce acasă și se întreba cum are să-i placă fiul său cel mic. Kristin ședea tăcută, cu fața palidă cenușie, și i se frîngea inima cînd îl auzea vorbind.

Sugarul era acum atît de slab și de zbîrcit, ca un om bătrîn ; ochii îi străluceau nefiresc de mari și albaștri. Începuse totuși să zîmbească mamei sale... care se umplea de jale văzînd zîmbetul acesta. Kristin mîngîia mădularele mici și slăbănoage, lua în mîini picioruşele lui... de bună seamă că niciodată micuțul nu va încerca să apuce, mirat, aceste mărunte și ciudate lucrușoare trandafirii care s-ar mișca în aer deasupra lui, și pe care el n-ar ști să le cunoască a fi picioruşele lui. Aceste picioruşe n-aveau să ajungă niciodată să calce pe pămînt.

După ce stătu astfel, istovită, toate zilele de lucru ale săptămînii, nefăcînd altceva decît să privească la copilul acesta pe moarte, ea gîndea în timp ce se îmbrăca pentru a merge la slujbă, că acum ajunsese, în sfîrșit, să fie destul de supusă. Îl iertase pe Erlend, sfîrșise cu el... nu-i mai păsa de dînsul ; numai de i-ar fi dat să-și poată păstra comoara ei cea mai scumpă și mai dulce, ea ar ierta bucuros pe omul acesta.

Însă cînd rosti în șoaptă în fața crucii pe „Tatăl nostru" și ajunse la vorbele *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*[1], atunci simți că i se împietrește inima, ca o mînă care se face pumn spre a lovi. Nu !

Deznădăjduită și cu sufletul bolnav, plîngea fiindcă nu avea puterea să voiască să ierte.

Și atunci muri Erlend Erlendssøn — în ajunul sărbătorii sfintei Maria Magdalena ; nu împlinise încă trei luni.

[1] „Precum și noi iertăm greșiților noștri" (L. latină).

7

În toamna aceea, episcopul Halvard porni în inspecție spre miazănoapte, trecînd prin valea aceea. El sosi la Sil în ajun de Sfîntul Matei. Trecuseră mai bine de doi ani de cînd episcopul nu fusese atît de departe spre miazănoapte, încît au fost mulți copii de confirmat de rîndul acesta. Printre aceștia se număra și Munan Erlendssøn, care era acum de opt ani.

Kristin rugă pe Ulv Haldorssøn să înfățișeze copilul episcopului... căci acum nu mai avea nici un prieten în ținutul ei, pe care să-l poată ruga să facă lucrul acesta. Ulv părea să fie mulțumit de această rugăminte a ei. La auzul clopotelor, cei trei, Kristin, Ulv și băiatul porniseră spre biserică. Ceilalți feciori fuseseră la liturghia de utrenie — în afară de Lavrans, care zăcea la pat cu fierbințeli : ei nu voiau să se ducă la slujba aceasta mare, fiindcă se aduna lume prea multă în biserică.

Cînd trecură prin dreptul casei logofătului moșiei, Kristin băgă de seamă că erau mulți cai legați de gardul împrejmuitor al casei. Ceva mai încolo, pe drum, fură ajunși din urmă de către Jardtrud, care venea călare însoțită de o ceată de oameni, trecînd în goană pe lîngă dînșii. Ulv se făcu a nu-și vedea nevasta și rudele ei.

Kristin știa că Ulv nu păsise pragul casei sale încă de la începutul anului. Trebuie să fi avut loc atunci o ceartă mai mare decît cele obișnuite dintre dînsul și nevastă-sa, și după aceea Ulv își mutase lada cu lucrurile sale și armele în camera de la catul de sus, unde locuise de atunci împreună cu băieții. Odată, pe la începutul primăverii, Kristin îi spusese că face rău că nu se împacă cu soția sa ; atunci el se uită la dînsa rîzînd, încît ea nu mai zise nimic.

Era soare și vreme frumoasă. Cerul se întindea albastru între șirurile de munți ce străjuiau valea. Frunzele îngălbenite ale mestecenilor de pe povîrnișurile munților începuseră să cadă, iar partea cea mai mare a grînelor fusese strînsă de pe ogoare, dar se mai vedea încă unduind în bătaia vîntului, ici-colea, cîte un lan de orz cenu-

șiu pe lîngă gospodării, iar otava era verde și plină de rouă. În preajma bisericii se afla lume multă, cu larmă și nechezat de armăsari, căci grajdul de lîngă biserică era plin și mulți oameni fuseseră nevoiți să-și lege caii pe afară.

Trecea un val de neliniște și ostilitate prin mulțime, peste tot pe unde trecea Kristin cu însoțitorii ei. Un tînăr se bătu peste coapsă și rîse, dar oamenii mai în vîrstă îi făcură semn cu asprime să tacă. Kristin mergea cu pași măsurați și dreaptă, străbătînd pajiștea din curtea bisericii. Se opri o vreme la mormîntul copilului ei și apoi la al lui Simon Andressøn. Pe mormîntul acestuia se afla pusă o lespede netedă, pe care era dăltuit chipul unui om cu coif și cu zale, cu mîinile sprijinite pe o pavăză în trei colțuri, care purta herbul său. De jur împrejur, pe lîngă marginea lespezii, se vedeau săpate următoarele cuvinte :

In pace. Simon Armiger. Proles Dom. Andreae Filii Gudmundi. Militis Pater Noster. [1]

Ulv stătea în fața ușilor dinspre miazăzi ; își lăsase spada sub bolta unde se lăsau armele. În clipa aceea, Jardtrud intră în curtea bisericii, însoțită de patru bărbați : cei doi frați ai ei și doi țărani bătrîni ; unul din ei era Kolbein Jonssøn, care fusese scutierul lui Lavrans Bjørgulfssøn vreme de mulți ani. Se îndreptară spre ușa pentru preoți, care se afla în partea dinspre miazăzi a pronaosului.

Ulv Haldorssøn alergă și se așeză în calea lor. Kristin îi auzea vorbind repede și mîniați ; Ulv voia să o împiedice pe soția sa și pe însoțitorii ei de a merge mai departe. Oamenii din curtea bisericii începură să se adune în jurul lor și se apropie și Kristin. Atunci Ulv sări sus, pe șirul de pietre care sprijinea pălimarul bisericii, se aplecă și apucă la întîmplare o secure și în timp ce unul din frații lui Jardtrud voia să-l tragă în jos, Ulv ridică securea. Lovitura îl nimeri pe cumnatul său în umăr și bărbații dădură năvală și puseră mîna pe Ulv. Acesta lupta să se

[1] În pace. Simon Armiger. Robul lui Dumnezeu. Fiu lui Andreas și al lui Gudmund. Oștean al Tatălui nostru. (L. latină.)

desfacă din strînsoarea lor... Kristin văzu că-i era fața roșie întunecată, schimonosită și plină de deznădejde.

În clipa aceea, părintele Solmund și un grămătic dintre însoțitorii episcopului se iviră în ușa pentru preoți. Schimbară cîteva vorbe cu țăranii. Numaidecît după aceea trei argați, dintre acei care purtau scutul cel alb al episcopului, puseră mîna pe Ulv și îi scoaseră din curtea bisericii, în timp ce soția sa și însoțitorii ei îi urmară pe cei doi înăuntru în biserică.

Kristin se apropie de țărani.

— Ce înseamnă lucrul acesta ? întrebă ea tăios. De ce l-ați luat de aici pe Ulv ?

— Ai văzut prea bine că a lovit cu securea pe un om, aici, în curtea bisericii, răspunse unul pe același glas tăios. Toți se îndepărtară de lîngă dînsa, încît rămase singură cu băiatul ei, lîngă ușa bisericii.

Kristin părea a fi înțeles că soția lui Ulv avea de gînd să se plîngă episcopului de soțul ei. Se pusese singur într-o situație grea, fiind iute la mînie și tulburase liniștea curții bisericii. Văzînd un dascăl necunoscut ivindu-se în ușă și privind afară, se duse la acesta, îi spuse cine este și îl întrebă dacă poate să apară în fața episcopului.

Înlăuntrul bisericii, toate odoarele scumpe erau puse la vedere, dar luminile de pe altar nu erau încă aprinse. Prin ochiurile de geam rotunde de sus pătrundea puțin soare, și lumina cădea peste stîlpii cafenii. O parte dintre enoriași intraseră în naosul bisericii și se așezaseră pe banca joasă, care se întindea de-a lungul pereților. În pronaos se afla ceata mică, alcătuită din Jardtrud Herbrandsdatter și cei doi frați ai ei — Geirulv cu brațul legat — și Kolbein Jonssøn. Sigurd Geitung și Tore Borghildssøn, în fața jilțului episcopal. În spatele jilțului cu înfloriturî stăteau doi preoți tineri de la Hamar, mai mulți oameni din alai și părintele Solmund.

Toți se uitau cu ochi răi la stăpîna de la Jørundgård, cînd aceasta păși în față, făcînd o plecăciune adîncă episcopului.

Episcopul Halvard era un bărbat înalt și voinic, cu o înfățișare foarte impunătoare. Părul îi strălucea alb ca

zăpada sub tichia de mătase roșie, iar fața sa plină și ovală era puternic colorată : avea un nas mare, coroiat, o bărbie grea iar gura, îngustă ca o crăpătură, aproape lipsită de buze, despărțea partea de jos a feței, albă-cenușie din pricina bărbii rase cu grijă ; sprîncenele stufoase, rămase încă negre, îi umbreau ochii scăpărători și negri ca de cărbune.

— Binecuvîntarea Domnului să fie cu tine, Kristin Lavransdatter, zise episcopul Halvard. O privea cercetător pe sub sprîncenele stufoase. Una din mîinile sale mari și albe de bătrîn ținea strîns crucea de aur care-i atîrna pe piept ; cealaltă, care odihnea pe poala veșmîntului său liliachiu închis, ținea o tăbliță ceruită.

— Ce te face să mă cauți aici, Kristin ? întrebă episcopul. Nu crezi că ar fi fost mai potrivit să aștepți pînă după prînz și să vii atunci la Romund Ård, să-mi spui ce te apasă pe suflet ?

— Jardtrud Herbrandsdatter te-a căutat aici, preasfinția-ta, răspunse Kristin. Sînt acum peste treizeci și cinci de ani de cînd Ulv Haldorssøn se află în slujba soțului meu ; el a fost întotdeauna prietenul nostru credincios, săritor la nevoie și rudă bună... și m-am gîndit că aș putea poate, la rîndul meu, să-l ajut într-un chip sau altul...

Jardtrud rîse batjocoritor și dădu drumul unui mic țipăt de ciudă... Toți ceilalți priveau țintă la Kristin ; oamenii din ținut cu mînie, iar cei ce-l însoțeau pe episcop cu încordare și curiozitate. Preasfinția-sa Halvard aruncă o privire aspră în jurul său și apoi grăi către Kristin :

— Ai oare de gînd să-l aperi pe Ulv Haldorssøn ? Vei fi aflat poate că — zise el la repezeală, ridicînd o mînă, cînd Kristin voia să răspundă — nimeni nu are dreptul să îți ceară mărturia în pricina aceasta, în afară de soțul tău, dacă cugetul tău nu te împinge el însuși la lucrul acesta. Gîndește-te mai întîi...

— M-am gîndit mai întîi de toate, preasfinția-ta, că dacă Ulv s-a lăsat dus de mînie și a pus mîna pe armă în biserică, aș putea să-l ajut oferindu-mă să dau chezășie pentru dînsul. Și soțul meu, zise ea după o grea luptă cu

ea însăși, va face desigur în pricina aceasta tot ce-i stă în putință pentru a-l ajuta pe prietenul și pe ruda sa...

Episcopul se întoarse nerăbdător spre cei aflați în jurul său, care păreau cu toții foarte mișcați și tulburați :

— Femeia de colo nu are nevoie să rămînă aici. Purtătorii ei de cuvînt n-au decît să aștepte în naos... duceți-vă acolo cu toții, în vreme ce eu vorbesc cu stăpîna de la Jørundgård... și spuneți-le oamenilor să iasă afară pe timpul acesta... și Jardtrud Herbrandsdatter să iasă dimpreună cu ei.

Unul din preoții cei tineri, care tocmai orînduia odăjdiile episcopului, puse cu grijă mitra cu crucea de aur pe deasupra faldurilor desfăcute ale capei episcopale — și apoi coborî și vorbi cu cei ce se aflau în naos. Cîrdul de oameni îl urmă. Enoriașii împreună cu Jardtrud ieșiră afară și paracliserul închise ușile.

— Ai pomenit de soțul tău, zise episcopul privind-o pătrunzător. Este adevărat că ai încercat astă-vară să te împaci cu dînsul ?

— Da, preasfinția-ta.

— Dar nu v-ați împăcat ?

— Preasfinția-ta... iartă-mă că-ți spun lucrul acesta... dar n-am venit pentru a mă plînge împotriva soțului meu. Am venit la preasfinția-ta pentru a pleda cauza lui Ulv Haldorssøn...

— Soțul tău știa că aveai să nești un copil ? întrebă episcopul Halvard ; părea supărat de întîmpinarea ei.

— Da, preasfinția-ta, răspunse ea cu glas scăzut.

— Și cum a primit vestea aceasta Erlend Nikulaussøn ? întrebă episcopul.

Kristin stătea și învîrtea un colț al vălului între degete, răsucindu-l, și privea în jos.

— N-a vrut să se împace cu tine cînd a aflat lucrul acesta ?

— Preasfinția-ta, mă iartă... Kristin roșise foarte tare. În orice fel și oricum s-ar purta față de mine stăpînul și soțul meu, Erlend... sînt sigură că, dacă venirea lui poate să fie de folos în pricina lui Ulv, se va grăbi să vină încoace.

Episcopul încruntă din sprîncene în timp ce se uita la dînsa :

— Vrei să spui că Erlend, din prietenie pentru acest Ulv... fiindcă pricina a ieșit acum la iveală... va recunoaște acel copil pe care l-ai născut acum, în primăvară ?

Kristin își ridicase capul... privea țintă la episcop cu ochi holbați și gura pe jumătate deschisă. Părea abia încetul cu încetul să priceapă înțelesul vorbelor sale. Episcopul Halvard o scruta cu seriozitate :

— Drept este, femeie, că nimeni în afară de soțul tău nu are dreptul să ridice pîră împotriva ta pentru lucrul acesta. Dar înțelegi bine că atît el cît și tu făptuiți un păcat greu, dacă el își va lua asupra lui paternitatea copilului unui alt bărbat, cu gîndul de a-l acoperi pe Ulv. Este mai bine pentru voi toți, dacă veți fi păcătuit, ca păcatul acesta să fie spovedit și să vi se dea dezlegarea.

Kristin roșea și pălea, valuri, valuri.

— A spus oare cineva, că soțul meu nu este ... că acest copil nu este al său ?...

Episcopul întrebă încet :

— Kristin, vrei oare să mă faci să cred că nici măcar n-ai aflat ceea ce vorbește lumea despre tine și logofătul tău de moșie ?...

— Nu, n-am știut ! Se îndreptase și stătea acuma cu capul puțin dat pe spate, fața îi era albă sub cutele vălului de femeie măritată. Și acuma rog pe preasfinția-ta și cinstit părinte... dacă cineva a făcut să umble vorbe josnice despre mine în spatele meu, să dea poruncă să vină cu asemenea pîri aici, să le spună în fața mea !

— Nu s-a pomenit de nici un nume, răspunse episcopul. Lucrul acesta este împotriva legii. Ci Jardtrud Herbrandsdatter a cerut dezlegare să-și părăsească soțul și să se întoarcă împreună cu rubedeniile ei acasă la dînsa, pentru că îl învinuiește că a avut legături cu altă femeie, o femeie măritată și că a zămislit un copil cu femeia aceasta.

Tăcură amîndoi o vreme. Apoi Kristin urmă :

— Presfinția-ta, rogu-te, din milă pentru mine, silește pe acești oameni să spună în auzul meu că eu aș fi femeia aceea.

Episcopul Halvard o privi pătrunzător și cercetător. Apoi făcu un semn cu mîna... și pîlcul de oameni aflați în

naos veni sus și stătu roată împrejurul jilțului său. Preasfințitul Halvard luă cuvîntul, zicînd :

— Voi, oameni buni din Sil, ați venit astăzi către mine la o vreme nepotrivită și ați adus în fața mea o pîră, care după pravilele bisericești ar fi trebuit mai nainte să fie înfățișată vicarului meu. Am primit să vă ascult, fiindcă știu că nu cunoașteți pe deplin pravila. Dar acum a venit la mine femeia aceasta, Kristin Lavransdatter de la Jørundgård, cu o rugăminte ciudată... mă roagă să vă pun întrebarea dacă cutezați să spuneți în fața ei că au umblat vorbe prin ținut cum că soțul ei, Erlend Nikulaussøn, nu ar fi tatăl copilului pe care l-a născut în primăvara aceasta ?

Părintele Solmund răspunse :

— S-a vorbit în fiecare casă și în fiecare cocioabă din ținutul acesta că acest copil a fost zămislit în preacurvie de stăpîna de la Jørundgård cu logofătul moșiei sale. Și ni se pare de necrezut ca această femeie să nu fi știut că umblă zvonurile acestea.

Episcopul a vrut să ia cuvîntul, însă Kristin grăi cu glas mare și răspicat :

— Pe Dumnezeu cel atotputernic, Sfînta Fecioară Maria și sfîntul Olav și sfîntul arhiepiscop Thomas care mă aud : eu n-am știut niciodată că s-a scornit și s-a zvonit minciuna aceasta.

— Greu de crezut lucrul acesta... Atunci de ce ai socotit că trebuie să ascunzi cu atîta grijă faptul că ești însărcinată ? întrebă preotul. Te-ai ținut departe de lume și n-ai ieșit aproape de loc din curtea ta toată iarna.

— De multă vreme nu mai am prieteni în rîndurile țăranilor din ținutul meu... N-am avut decît prea puțin a face cu oamenii de pe aici în anii din urmă. Cu toate acestea, n-am știut pînă acum că toți par să se fi făcut vrăjmașii mei. Dar veneam la biserică în fiecare zi de sărbătoare, zise ea.

— Da, așa este... și te învăluiau în blănuri grele, și te înveșmîntai astfel încît să nu se poată vedea că ești din ce în ce mai plină la trup...

— N-am făcut decît ceea ce face orice femeie... care ține la înfățișarea ei cînd se află în mijlocul lumii, răspunse scurt Kristin.

Preotul zise din nou :

— Dacă copilul acesta ar fi fost al soțului tău, așa precum încredințezi... ai fi văzut de el atît de rău, încît să-i pricinuiești prin lipsa ta de îngrijiri moartea ?

Unul dintre preoții cei tineri de la Hamar făcu un pas înspre dînsa și o prinse repede, sprijinind-o. Peste o clipă, stătea din nou ca înainte, albă și dreaptă... se aplecă în chip de mulțumire spre preot.

Părintele Solmund urmă aprins :

— Slujnicele de la Jørundgård... sora mea, care venea de la curte, a văzut și dînsa lucrul acesta... ele spuneau că laptele țîșnea din sînii femeii, încît i se făceau leoarcă veșmintele... iar toate femeile care au văzut leșul copilașului pot să aducă mărturie că a murit de foame...

Episcopul Halvard făcu un semn scurt cu mîna.

— Ajunge, părinte Solmund. Trebuie să ne mărginim la pricina ce mi s-a înfățișat și este vorba dacă Jardtrud Herbrandsdatter a avut sau nu alte temeiuri doveditoare, atunci cînd a ridicat pîră împotriva soțului ei, în afară de acela că a aflat zvonuri despre care stăpîna dela Jørundgård de față spune că sînt minciuni... și mai este vorba dacă Kristin poate să doboare aceste zvonuri... Cred că nu se află nimeni care să spună că ar fi avut de gînd să-i facă de petrecanie copilului ei...

Dar Kristin stătea albă ca varul și nu mai spunea nimic.

Episcopul zise către preotul paroh :

— Dară tu, părinte Solmund, aveai datoria de a vorbi cu femeia aceasta, de a-i aduce la cunoștință vorbele care umblau prin sat. Ai făcut sau n-ai făcut treaba asta ?

Preotul se făcu roșu.

— M-am rugat lui Dumnezeu cu stăruință ca această femeie să-și învingă firea ei îndărătnică, și să se căiască, și să-și răscumpere păcatul săvîrșit... Tatăl ei nu era în prietenie cu mine, zise preotul supărat. Dar cu toate acestea știu și eu că Lavrans din Jørundgård era un om drept și foarte credincios. Ar fi meritat o soartă mai bună... dar

această fiică a lui l-a făcut într-una de rușine. Cum a ajuns fată mare a pricinuit prin ușurătatea ei moartea a doi tineri cumsecade de la noi din ținut. Apoi și-a călcat cuvîntul dat logodnicului ei, un mîndru și neînfricat fiu de cavaler, pe care tatăl ei i-l alesese de soț, și și-a impus în chip necinstit voia ei, și s-a căsătorit cu bărbatul acesta care, precum știe bine preasfinția-ta, a fost osîndit pentru trădare de țară și de rege. Dar credeam că i se va înmuia inima pînă în cele din urmă, cînd s-o vedea dispreţuită și urîtă de toți la Jørundgård, atît dînsa, cît și toți ai ei, avînd cea mai proastă faimă pe locurile unde tatăl ei și Ragnfrid Ivarsdatter au trăit cinstiți și iubiți de toată lumea...

Dar ea le-a pus vîrf la toate cînd a avut îndrăzneala acum în urmă să vină cu fiul ei pentru a primi confirmaţiunea... și a însărcinat să înfățișeze băiatul înaintea preasfinției-tale, tocmai pe acel bărbat despre care tot ținutul știa că trăiește împreună cu dînsa în preacurvie și rușine...

Episcopul îi făcu semn să tacă.

— Ce fel de rudă este Ulv Haldorssøn cu soțul tău ? o întrebă el pe Kristin.

— Adevăratul tată al lui Ulv este domnul Bård Petersøn din Hestnaes. El era fratele vitreg al lui Gaute Erlendssøn din Skogheim, bunicul după mamă al lui Erlend Nikulaussøn.

Preasfinția-sa episcopul Halvard se întoarse cu nerăbdare către părintele Solmund și spuse :

— Nu este preacurvie... soacra ei și Ulv sînt veri. Legăturile acestea trupești între rude apropiate, potrivit pravilelor bisericești sînt un greu păcat, dacă este adevărat. Dar nu ai nevoie să faci lucrurile mai rele decît sînt.

— Ulv Haldorssøn este nașul fiului cel mai mare al acestei femei, zise părintele Solmund.

Episcopul își îndreptă privirile înspre dînsa și Kristin răspunse :

— Da, preasfinția-ta.

Episcopul Halvard tăcu o vreme.

— Dumnezeu să te ajute, Kristin Lavransdatter, zise el în cele din urmă cu mîhnire. L-am cunoscut pe tatăl tău... și am fost oaspetele lui la Jørundgård pe vremea

cînd eram tînăr. Mi-aduc aminte de tine din vremea aceea; erai un copil frumos și nevinovat. Dacă ar fi trăit Lavrans Bjørgulfsson, toate acestea nu s-ar fi întîmplat. Gîndește-te la părintele tău, Kristin... de dragul lui trebuie să te speli de această rușine, dacă poți...

Ca prin fulger, mintea i se lumină și Kristin recunoscu acum chipul episcopului : era o zi de iarnă, în ceasul asfințitului ; un armăsar murg sărea în două picioare prin curte și un preot cu o tichie neagră și o față roșie aprinsă, atîrnîndu-se de funia calului și stropit de balele acestuia, se silea să stăpînească animalul dezlănțuit și să-l încalece neînșeuat. O ceată de musafiri beți, hohotind de rîs, se mișcau împrejur ; tatăl ei era în mijlocul lor, cu obrajii aprinși de băutură și din pricina frigului și striga vesel, plin de voie bună...

Kristin se întoarse spre Kolbein Jonssøn :

— Kolbein ! Tu, care m-ai cunoscut de cînd purtam scufiță de copil... tu, care m-ai cunoscut pe mine și pe surorile mele, pe vremea cînd eram acasă la mama și la tatăl meu... știu cît de mult țineai la tatăl meu, atît de mult încît... Kolbein... tu crezi ceea ce se spune despre mine ! ?

Kolbein se uită aspru și mîhnit la dînsa.

— Spui că țineam la tatăl tău... Da, noi, argații săi, slugi sărace și oameni de rînd, care l-am iubit pe Lavrans din Jørundgård și socoteam că el este așa precum vrea Dumnezeu să fie un stăpîn și mare boier... Nu ne întreba pe noi, Kristin Lavransdatter, noi, care am fost martori de cum te-a iubit tatăl tău și cum ai răsplătit dragostea sa... nu ne întreba ce credem noi, căci ar trebui să te socotești prea bună pentru a ne întreba lucrul acesta.

Kristin își lăsă capul în piept. Episcopul n-a mai putut să scoată nici o vorbă de la dînsa... ea nu mai răspundea la întrebările sale.

Atunci preasfinția-sa Halvard se ridică. Alături de altarul cel mare se afla o ușiță care dădea în afară, înspre partea acoperită a pălimarului, îndărătul pronaosului. O parte a acestui pălimar acoperit era folosit ca sacristie, iar cealaltă parte era prevăzută cu niște deschizături mici, prin care leproșii puteau primi sfînta împărtășanie cînd stăteau afară și ascultau liturghia, despărțiți de cei ce se aflau în

biserică. Dar acum trecuseră mulți ani de cînd nu mai era în cuprinsul parohiei nici un lepros.

— Poate că ar fi mai bine să aștepți acolo, afară, Kristin, pînă ce intră lumea în biserică la sfînta slujbă. Am să vorbesc eu mai tîrziu cu tine... dar acum trebuie să stai singură niței.

Kristin făcu o plecăciune în fața episcopului.

— Aș vrea mai bine să plec de îndată acasă, preasfinția-ta, dacă îmi îngădui lucrul acesta.

— Fă precum poftești, Kristin Lavransdatter. Dumnezeu să te aibă în paza sa, stăpînă de la Jørundgård... dacă ești nevinovată, atunci vei fi apărată de însuși Dumnezeu și de mucenicii săi, al căror hram îl poartă biserica aceasta, de sfîntul Olav și de sfîntul Toma, care au murit pentru apărarea dreptății.

Kristin îi făcu o nouă plecăciune episcopului și apoi ieși prin usa preoților afară, în curtea bisericii.

Un băiețel, îmbrăcat cu o manta nouă roșie, stătea acolo singur cuc, țeapăn și drept. Munan își întoarse fața albă de copil înspre maică-sa, cu ochi mari și speriați.

Feciorii ei ! Nu se gîndise pînă acum la dînșii. Ca într-o strălucire vedea cîrdul ei de băieți, așa precum stătuseră în marginea vieții sale, în ultimul an, strînși laolaltă ca un pîlc de cai pe o vreme de furtună, pîndind speriați, departe de dînsa, în vreme ce ea dădea bătălia cea de pe urmă a iubirii ei. Ce putuseră ei înțelege, ce s-or fi gîndit ei, cît or fi suferit, în timp ce ea se lăsa în voia acestei nebunii ?... Ce se va alege din ei acum ?...

Apucă mîna cea mică și aspră a lui Munan într-a sa. Copilul privea drept înaintea lui... îi tremurau niței colțurile gurii, dar se ținea drept. Cu mîna copilului într-a ei, Kristin Lavransdatter străbătu curtea bisericii și ieși afară, pe dealul din fața sfîntului lăcaș. Se gîndea la fiii săi, și îi venea să pice grămadă ; simțea că se prăbușește. Mulțimea de oameni se mișca, îndreptîndu-se spre intrarea bisericii, în timp ce se auzeau sunînd clopotele din turlă.

Auzise de mult un basm despre un om care fusese ucis, dar care nu se putea prăbuși la pămînt din pricina sumedeniei de săgeți înfipte în trupul său. Nici ea nu se putea

prăbuși acolo, căci o străpungeau privirile tuturora ațintite asupra ei.

Mama și copilul intrară în odaia de la catul de sus al casei. Ceilalți băieți erau grămădiți cu toții în jurul lui Bjørgulf, care ședea la masă. Nåkkve, cu capul ridicat deasupra celorlalți frați, ținea o mînă pe umărul fratelui său, cel cu vederea proastă. Kristin se uită la fața îngustă, întunecată cu ochi albaștri și la pufușorul negru din jurul buzelor trandafirii ale primului ei născut.

— Ați aflat ? întrebă ea liniștită apropiindu-se de ei.

— Da. Nåkkve răspunsese pentru toți. Gunhild a fost la biserică.

Kristin tăcu o vreme. Băieții se întorseseră din nou înspre fratele lor cel mai mare. Atunci mama lor le zise :

— Este vreunul dintre voi care să fi știu' că au umblat astfel de vorbe prin ținut... pe socoteala lui Ulv și a mea ?

Ivar Erlendssøn se întoarse cu repeziciune înspre dînsa, spunînd :

— Cum îți poți închipui, mamă, că dacă am fi știut ceva, n-ai fi auzit despre măsurile pe care le-am fi luat noi ? Eu n-aș fi putut răbda ca mama mea să fie înjosită cu numele de curvă... chiar de-aș fi știut că este adevărat.

Kristin răspunse întristată :

— Și-acum aș vrea să știu, dragii mei ce părere v-ați făcut voi despre toate cîte s-au petrecut aici în ultimul an ?

Băieții stăteau tăcuți. Atunci Bjørgulf își ridică fața și privi pe mama sa cu ochii lui bolnavi :

— Doamne Isuse, mamă... ce să credem noi... anul acesta... și în toți anii trecuți ! Crezi că ne-a venit ușor să știm ceea ce trebuie să gîndim ?

Nåkkve spuse la rîndul lui :

— Da, mamă... ar fi trebuit să vorbesc cu dumneata... dar în starea în care te aflai, nu puteam să-ți vorbim. Iar cînd l-ai botezat pe fratele nostru mai mic, dîndu-i numele tatălui nostru ca și cînd ai fi socotit că acesta a murit... Se opri adînc mișcat.

Bjørgulf luă din nou cuvîntul :

— Tata și cu tine nu v-ați gîndit decît la cearta dintre voi... Nu v-ați gîndit că între timp am ajuns oameni în toată firea. Nu v-ați gîndit niciodată la cei care, din nenorocire, se găseau între focurile voastre și au fost răniți pînă la sînge...

Sărise în picioare, vorbind. Nåkkve puse o mînă pe umărul său. Kristin își dădu seama că Bjørgulf avea dreptate... cei doi băieți mai mari erau bărbați în toată firea. Se simțea ca și cînd ar fi stat despuiată în fața lor, se dezvelise fără de rușine în fața copiilor ei...

Ceea ce văzuseră ei, crescînd, fusese că părinții lor îmbătrîniseră și că fierbințeala tinereții nu le mai stătea bine acum... Nu știuseră părinții aceștia doi să îmbătrînească cu cinste și demnitate...

Deodată, un glas de copil străbătu prin tăcerea care se lăsase. Munan izbucni cu un vaiet deznădăjduit :

— Mamă... au să vină acum să te ia și să te închidă, mamă ? Au să vină acum să ne-o ia pe mama de lîngă noi ?...

O cuprinsese cu brațele și își apăsa capul pe pieptul ei. Kristin se lăsă încet pe laviță și îl luă pe băiatul cel mic, care plîngea, în brațele ei, încercînd să-l liniștească :

— Băiețelul meu scump, băiețelul meu, nu plînge așa...

— Nimeni nu poate să ne-o ia pe mama de lîngă noi. Gaute se apropie și îl apucă de braț pe fratele său cel mic. Nu plînge așa... ei nu pot să-i facă nimica. Trebuie să cauți să-ți vii în fire, Munan... doar înțelegi prea bine că sîntem în stare să o ocrotim pe mama noastră, băiatule !

Kristin ședea cu copilul strîns la piept... parcă micuțul ar fi ușurat-o oarecum, cu lacrimile sale.

Atunci Lavrans se ridică în pat, cu fața aprinsă de fierbințeală și spuse :

— Ei, bine... ce-aveți de gînd să faceți, fraților ?

— După sfîrșitul slujbei, zise Nåkkve, ne vom duce la casa preotului și vom oferi o chezășie pentru nașul nostru. Acesta este cel dintîi lucru pe care-l avem de făcut... nu sînteți de aceeași părere, fraților ?

Bjørgulf, Gaute, Ivar și Skule răspunseră laolaltă că da. Kristin zise :

— Ulv a ridicat arma și a lovit un om în curtea bisericii. Și trebuie să fac ceva pentru a ne dezvinovăți, pe dînsul și pe mine, de vorbele josnice care umblă despre noi. Acestea sînt lucruri atît de grave, încît sînt de părere că voi, tineri cum sînteți, trebuie să vă sfătuiți cu cineva ca să știm cum e mai bine de făcut.

— Cui ești de părere să-i cerem povața ? întrebă Nåkkve cu un glas ușor batjocoritor.

— Părintele Sigurd din Sundbu este vărul meu, răspunse mama lor puțin cam șovăitoare.

— De vreme ce nu și-a amintit pînă acum lucrul acesta, zise tînărul cu același glas de mai nainte, socotesc că n-are rost ca noi, fiii lui Erlend să-i cerșim un sfat, acum, cînd ne aflăm la nevoie. Ce părere aveți voi, fraților ? Cu toate că nu sîntem încă majori, totuși cinci dintre noi sînt în stare să poarte arme...

— Băieți, zise Kristin. Armele nu folosesc la nimic în această pricină.

— Trebuie să ne lași să hotărîm noi, mamă, răspunse Nåkkve scurt. Acum însă sînt de părere să ne dai ceva de mîncare, mamă. Și așază-te pe locul dumitale obișnuit... de ochii slugilor, zise el, cu glas autoritar.

Kristin de-abia putu să înghită ceva. Ședea dusă pe gînduri ; nu cuteza să-i întrebe dacă aveau acuma de gînd să trimită pe cineva după tatăl lor. Și se frămînta, gîndindu-se cum se va isprăvi treaba aceasta. Nu prea cunoștea multe în privința prevederilor legii în astfel de cazuri ; de bună seamă că trebuia să se dezvinovățească de vorbele acelea — atît depunînd singură jurămînt, cît și împreună cu unsprezece alți inși. Lucrul acesta urma să aibă loc la catedrala din Ullinsyn din Vågå... Avea acolo rude dinspre partea mamei sale aproape la toate moșiile mari. Și dacă jurămîntul ei nu va fi recunoscut... și dacă va trebui să stea în fața ochilor lor fără să se poată curăța de această pîră rușinoasă ? Să ajungă să facă de rușine numele tatălui ei ?... El fusese un străin aici, prin văile acestea. Izbutise să se impună prin el însuși și toți îl cinstiseră. Cînd Lavrans Bjørgulfssøn lua o pricină pe seama sa, apărînd-o în fața judecății sau la o adunare, ori de cîte ori se întîmplase lucrul acesta avusese cîștig de cauză.

Dar Kristin știa că rușinea ei va cădea asupra numelui său. Văzu într-o străfulgerare cît de singuratic fusese tatăl ei... cu toate acestea, un singuratic și un om străin printre cei de aici, de fiecare dată cînd ea îl împovăra mai mult de durere și rușine și dispreț...

Nu își închipuise, că va mai fi în stare să sufere atîta ; în atîtea rînduri crezuse că i se frînge inima... dar acum din nou simțea că e gata să se frîngă.

Gaute ieși pe pălimar și se uită înspre miazănoapte.

— Lumea iese acum de la biserică, zise el. Să așteptăm pînă ce se vor împrăștia puțin în drum ?

— Nu, răspunse Nåkkve. N-au decît să vadă că fiii lui Erlend îndrăznesc să se arate. Trebuie să ne înarmăm acum, băieți. E mai bine să vă puneți coifuri de oțel.

Numai Nåkkve avea o armură completă. Platoșa o lăsă deoparte, dar își puse coiful, luă scutul, spada și o suliță lungă. Bjørgulf și Gaute își puseră coifurile vechi de oțel pe care le foloseau băieții cînd făceau exerciții de spadă, dar Ivar și Skule fură nevoiți să se mulțumească cu glugile de oțel cele mici, pe care le foloseau țăranii cînd plecau în campanie. Mama îi privea. Simțea că i se va sparge pieptul.

— Mi se pare că nu-i cuminte, băieți, să vă înarmați astfel ca să vă duceți pînă la casa preotului, zise ea îngrijorată. Nu trebuie să uitați că este zi de sărbătoare și se află aici și episcopul.

Nåkkve răspunse :

— E mare lipsă de onoare aici, la Jørundgård, acuma... și trebuie s-o cumpărăm cu prețul la care putem s-o obținem.

— Nu trebuie să faci lucrul acesta, Bjørgulf, îl rugă mama speriată, căci fiul ei cu vederea slabă luase cu sine un topor mare de luptă. Nu uita, fiule, că n-ai vederea destul de bună !

— O, tot oi vedea eu pînă unde ajunge toporul meu, răspunse Bjørgulf cîntărind toporul în mînă.

Gaute se duse la patul lui Lavrans și dădu jos spada cea mare de luptă a bunicului său după mamă, pe care micul Lavrans ținea să fie întotdeauna atîrnată pe peretele din dreptul patului său. Trase spada din teacă și o privi.

— O să trebuiască să-mi împrumuți spada ta, frățioare, îmi vine a crede că bunicului nostru i-ar plăcea s-o vadă luînd parte la ieșirea noastră.

Kristin își frîngea mîinile. Ar fi vrut să strige... din pricina suferinței și a năpastei ce căzuse peste ea, dar și împinsă de o putere care întrecea durerile și temerile... să strige așa precum țipase cînd îi născuse pe bărbații aceștia. Viața o rănise de nenumărate ori, dar ea știa acum că aceste răni se închiseseră... și deși urmele rănilor erau încă dureroase, de parcă ar fi fost carne vie... ea știa că nu puteau să mai sîngereze să i se tragă moartea din ele... niciodată nu pulsase viața mai puternic în ea ca acum, în clipele acestea...

Era ca o plantă lipsită de flori și văduvită de frunze, dar ramurile plantei nu erau tăiate ; ea nu era tăiată. Pentru întîia oară de cînd adusese pe lume copiii lui Erlend Nikulaussøn, îl uitase cu totul pe tată și nu vedea decît pe fiii lui...

Dar fiii nu se uitau la mama lor, care ședea acolo, albă la față, cu o privire duioasă în ochii ei larg deschiși. Munan era încă în poala ei... el nu-i dăduse drumul tot timpul cît vorbise cu ceilalți copii. Cei cinci băieți coborîră de la catul de sus.

Kristin se ridică și ieși afară, pe pălimar. Acum ieșeau de după colțul casei și mergeau unul după altul de-a lungul potecii ce ducea spre Romundgård, printre lanurile de orz argintii, care se legănau în bătaia vîntului. Coifurile de oțel și cele de fier luceau șters, dar soarele făcea să scînteieze spada lui Nåkkve și vîrfurile sulițelor celor doi gemeni. Kristin rămase pe loc, privind în urma celor cinci tineri. Era mama tuturor acestora...

Intrînd în odaie, se prăbuși în fața lăzii pe deasupra căreia se afla icoana Maicii Domnului. Hohotele de plîns îi sfîșiau pieptul. Munan începu și el să plîngă și se tîrî de-a bușilea la mama sa ; Lavrans sări din pat și se aruncă în genunchi de partea cealaltă a ei. Ea îi cuprinse cu brațele pe amîndoi fiii ei mai mici.

De cînd îi murise ultimul născut, i se păruse că numai are pentru ce se ruga. Aspră, rece, grea ca un pietroi, simțise că se prăbușește în prăpastia căscată a iadului. Acum

rugăciunile se iviră pe buzele ei, de la sine, fără nici o sforțare... fără să-și dea seama ; sufletul ei se avînta spre Fecioara Maria, preasfîntă născătoare de Dumnezeu, împărăteasa cerurilor și a pămîntului, cu strigăte pline de teamă, cu mulțumiri și cu laude... Marie, Marie, sînt încă bogată, am încă nemăsurat de scumpe comori, care-mi pot fi răpite... preamilostivă maică, ia-le sub ocrotirea ta !...

În curtea de la Romundgård era lume multă — și cînd fiii lui Erlend se iviră, cîțiva țărani îi întrebară ce poftesc.

— N-avem nimic cu voi... cel puțin deocamdată, zise Nåkkve, zîmbind provocator. Astăzi avem treabă la episcopul Magnus. S-ar putea ca mai tîrziu, noi, frații, să avem ceva de vorbit și cu voi. Dar astăzi nu trebuie să vă temeți de noi.

Se auziră cîteva strigăte și se făcu o oarecare neliniște. Părintele Solmund ieși afară și vru să-i împiedice pe băieți să intre, dar cîțiva țărani le luară partea, spunînd că aveau dreptul să ceară lămuriri despre pîra ridicată împotriva mamei lor. Slujitorii episcopului ieșiră afară în curte și le porunciră fiilor lui Erlend să plece, căci tocmai era masa pusă și nimeni nu avea timp să-i asculte acum. Iar țăranilor lucrul acesta nu le-a fost pe plac.

— Ce s-a întîmplat, oameni buni ? se auzi răsunînd un glas puternic. Nimeni nu băgase de seamă că preasfinția-sa Halvard în persoană ieșise afară pe pălimar. Și acum stătea acolo, în odăjdiile sale viorii, cu tichia cea roșie de mătase pusă peste părul său alb, înalt, puternic și impunător. Cine sînt tinerii aceștia ?

I s-a răspuns că sînt fiii Kristinei de la Jørundgård.

— Tu ești cel mai mare ? întrebă episcopul pe Nåkkve. Atunci voi vorbi cu tine. Ceilalți să aștepte aici, în curte, în vremea asta.

Nåkkve urcă scara spre sala mare de sus, urmîndu-l pe episcop înăuntru. Preasfințitul Halvard se așeză în jilțul său și privi pe tînărul, care se afla în fața sa, sprijinit pe spada lui cea mare.

— Cum te numești tu ?

— Mă numesc Nikulaus Erlendssøn, preasfinția-ta.

— Și crezi că este nevoie să fii atît de bine înarmat, Nikulaus Erlendssøn, pentru a vorbi cu episcopul tău ? întrebă el cu un mic zîmbet.

Nikulaus se roși tare. Se duse repede să-și lase armele și mantia într-un ungher și se întoarse înapoi. Stătea în fața episcopului cu capul descoperit și aplecat ; cu o mînă cuprinsese încheietura celeilalte mîini ; ținuta lui era liberă, firească și totodată cuviincioasă și plină de respect.

Episcopul Halvard își zicea în sinea sa că tînărul acesta avea deprinderi cavalerești și de curtenie. Nu era copil mic cînd tatăl său își pierduse averea și cinul de care se bucurase pînă atunci... Desigur că își amintea de vremea cînd fusese fiul marelui boier și stăpîn al moșiei strămoșești la Husaby. Și era un băiat frumos... episcopului îi părea rău de dînsul.

— Cei ce te însoțesc sînt toți frații tăi ? Cîți fii ai lui Erlend sînteți cu toții ?

— Sîntem cu toții șapte în viață, presfinția-'a.

Atîtea soarte de oameni tineri amestecate în treaba aceasta ! Episcopul scoase fără de vrere un oftat.

— Așază-te, Nikulaus. De bună seamă că vrei să-mi vorbești despre zvonurile care-au ieșit pe seama mamei tale și a logofătului ei de moșie ?

— Mulțumesc, preasfinția-ta, vreau mai bine să stau în picioare în fața preasfinției-tale.

Episcopul se uită, dus pe gînduri la tînărul voinic și apoi zise încet :

— Fapt este, Nikulaus, că-mi vine greu să cred că cele ce s-au spus despre Kristin Lavransdatter sînt adevărate. Și nimeni, în afară de soțul ei, nu are dreptul să ridice pîră împotriva ei pentru preacurvie. Dar la aceasta se adaugă rubedenia dintre tatăl tău și acest Ulv și faptul că îți mai este și naș... iar Jardtrud a întocmit plîngerea ei într-un astfel de chip, încît în multe privințe este defavorabilă pentru mama ta. Știi tu, dacă este adevărat ce spune dînsa, că bărbatul ei o bătea adesea și că nu mai trăiește cu ea de un an de zile și a părăsit casa ?

— Ulv și cu Jardtrud nu trăiau bine împreună... Tatăl nostru de suflet n-a fost tînăr cînd s-a însurat cu dînsa, și este o fire oarecum iute și aspră. Dar față de noi, frații, și față de tata și de mama s-a arătat întotdeauna cel mai

credincios prieten și cea mai bună rudă. Și prima rugăminte pe care am venit s-o înfățișăm preasfinției-tale este să-l sloboziți pe Ulv, dacă este cu putință, iar noi ne vom pune chezași pentru el.

— Tu încă nu ești major ? întrebă episcopul.

— Nu sînt, preasfinția-ta. Dar mama este gata să dea orice fel de chezășie veți cere. Episcopul scutură din cap. Dar sînt sigur că și tata va face același lucru. Am de gînd să plec de-aici călare, sus la dînsul, și să-l încunoștințez de cele întîmplate. Dacă preasfinția-ta ar binevoi să-i acorde o convorbire mîine...

Episcopul își duse mîna la bărbie, și rămase o clipă gînditor, scărpinîndu-și cu degetul mare bărbia rasă ; se auzea un mic fosnet aspru.

— Ia loc, Nikulaus, zise el, vom putea vorbi mai bine astfel. Nåkkve făcu o plecăciune și se așează... Așadar, este adevărat că Ulv a refuzat să trăiască împreună cu soția sa ? întrebă episcopul, întorcîndu-se din nou la chestiunea aceasta, o clipă uitată.

— Da, preasfinția-ta, după cîte știu eu !... Episcopul zîmbi fără să vrea și atunci zîmbi și tînărul puțin. Ulv doarme cu noi în odaia de sus, laolaltă cu toți frații mei încă de la Crăciun.

Episcopul tăcu din nou o vreme și apoi :

— Dar mîncarea... cine îi dădea să mănînce ?

— Cînd se ducea la pădure sau în altă parte, femeia lui îi dădea merindele de drum. Pe fața lui Nåkkve se arăta oarecare șovăire. Era nițică încurcătură în privința asta : mama era de părere că ar fi mai bine să ia din nou masa împreună cu noi, așa cum făcuse înainte de a se căsători. Dar Ulv nu voia, căci spunea că orice abatere de la învoiala făcută între dînsul și tata ar da de vorbit. Cînd și-a întemeiat propriul său cămin, s-a hotărît ca el să primească de la moșie toate proviziile trebuitoare gospodăriei sale... și i se părea că nu este drept ca mama să-i dea din nou hrană, fără ca să se facă un scăzămînt din ceea ce primea de la moșie. Dar pînă la urmă a rămas așa cum voia mama ; Ulv a început să ia masa împreună cu noi... iar în privința bucatelor, urma să se socotească mai tîrziu.

— Hm ! Mama ta are renumele de a fi foarte chibzuită cu bunurile ei și de a fi o femeie pricepută și econoamă...

— Dar nu în ceea ce privește mîncarea ! zise Nåkkve cu aprindere. Toată lumea cunoaște, fiecare argat sau fată care a slujit în gospodăria noastră, dărnicia mamei în ceea ce privește mîncarea. În privința aceasta, este la fel ca pe cînd eram bogați... nu este niciodată mai mulțumită ca atunci cînd poate să pună o tavă cu lucruri gustoase pe masă... și face porțiile atît de mari, încît fiecare argat pînă la ultimul păzitor de porci și chiar cerșetorul își primește partea lui din bucatele gustoase.

— Hm ! Episcopul stătea pe gînduri. Ziceai că vrei să te duci să-l aduci pe taică-tău ?

— Da, preasfinția-ta, ce altceva aș putea face ? Episcopul nu răspunse la această întrebare, și băiatul urmă : Am vorbit cu tata astă-iarnă, frate-meu Gaute și cu mine... i-am spus de asemenea că mama așteaptă un copil. Dar n-am văzut nici un semn și n-am auzit nici o vorbă din partea lui care să ne facă să credem că s-ar fi îndoit de faptul că mama îi rămăsese credincioasă, sau că s-ar fi mirat de știrea aceasta. Dar tatii nu i-a plăcut niciodată la Sil, ci voia să locuiască pe moșia sa proprie de la Dovre, iar mama a stat o vreme cu el acolo astă-vară. El era supărat pe mama, pentru că nu voise să rămînă acolo și să vadă de gospodăria lui... căci el voia ca ea să ne lase, pe Gaute și pe mine, să vedem împreună de Jørundgård, iar ea să se mute la Haugen...

Episcopul Halvard își frecă cu degetul bărbia țepoasă, privind la tînărul flăcău. Oricît de stricat om ar fi fost Erlend Nikulausson, nu putea fi atît de stricat, încît s-o pîrască de preacurvie pe soția sa în fața tinerilor lor fii.

Multe lucruri păreau a fi împotriva Kristinei Lavransdatter... și totuși, nu credea cele spuse despre dînsa : femeia îi păruse sinceră cînd negase că ar fi știut că era bănuită de a avea legături cu Ulv Haldorssøn. Deși nu uitase că femeia aceasta dăduse dovadă de slăbiciune înainte vreme, atunci cînd poftele cărnii o momiseră... și că prin manevre urîte îl siliseră pe Lavrans să-și dea învoiala, atît ea cît și bărbatul acesta cu care acuma trăia în dezbinare...

Cînd a fost vorba despre moartea copilului, episcopul a băgat de îndată de seamă că avea remușcări. Dar chiar

dacă nu-și îngrijise bine copilul, nu putea fi judecată pe temeiurile acestea de către oameni. Pentru lucrul acesta trebuia să ceară iertare lui Dumnezeu, potrivit îndrumărilor părintelui ei duhovnicesc. Iar copilul putea foarte bine să fie al bărbatului, chiar dacă îl îngrijise prost. Nu putea desigur fi bucuroasă că avea din nou un copil acuma, cînd era mai în vîrstă, părăsită de soțul ei și cînd mai avea încă șapte băieți, pe care-i creștea cu mijloace materiale mult mai mici decît cele cerute de rangul lor. Era să-i ceri prea mult, cerîndu-i să-l iubească mult pe acest copil.

Nu-i venea să creadă că ea fusese necredincioasă soțului ei. Cu toate că numai Dumnezeu știa cîte nu auzise și aflase el în cei patruzeci de ani cît fusese preot și ascultase spovedaniile oamenilor. Dar cu toate acestea o credea pe cuvînt...

Purtarea lui Erlend Nikulaussøn însă, în această treabă, nu o putea tălmăci decît într-un singur fel. El nu se sinchisise de soția sa în timpul sarcinei, și nici cînd se născuse copilul, și nici cînd murise. Asta înseamnă că el nu credea că era tatăl acestui copil...

Și atunci întrebarea era : ce avea să facă soțul acesta acum ? Avea să se ridice să ia totuși apărarea soției sale, de dragul celor șapte fii ai săi ?... lucru pe care l-ar face orice om cinstit. Sau, de vreme ce ieșiseră aceste zvonuri la lumină, avea să facă o plîngere împotriva ei. După cîte le aflase episcopul despre Erlend, nu se putea pune mîna în foc că el n-ar fi în stare să facă un astfel de lucru.

— Care sînt rudele și cumnații cei mai apropiați ai mamei tale ? întrebă el din nou.

— Jammaelt Halvardssøn din Aelin este căsătorit cu sora ei, care a rămas văduvă după Simon Darre de la Formo. Apoi mai are doi veri, Ketil Åsmundssøn din Skog și sora acestuia Ragna, care este căsătorită cu Sigurd Kyrning. Ivar Gjesling din Ringheim și fratele său Håvard Trondssøn sînt verii ei după mamă. Dar aceștia locuiesc toți foarte departe...

— Dar domnul Sigurd Eldjarn din Sundbu... mama ta și cu dînsul sînt veri. Într-o pricină ca aceasta, cavalerul are datoria să vină și să-și apere ruda, Nikulaus ! Va trebui să pleci călare la dînsul chiar astăzi, prietene, să-i dai de știre.

Nikulaus răspunse, șoväind :

— Preasfinția-ta... din amîndouă părțile s-a pus prea puțin temei pe această rudenie. Și nu-mi închipui, preasfinția-ta, că ar fi spre folosul cauzei mamei mele, ca acest om să-și asume apărarea ei. Neamul lui Erlend Eldjarn nu este iubit în ținutul acesta. După părerea oamenilor de pe-aici, nimic nu i-a dăunat mai mult tatălui meu decît faptul că Gjeslingii s-au unit cu dînsul în această mișcare, care ne-a costat pe noi moșia Husaby, iar pe ei Sundbu-ul.

— Da, Erlend Eldjarn... episcopul începu să rîdă puțin... avea darul de a se certa cu lumea... era în ceartă cu toți cumnații săi de-aici, de prin părțile de miazănoapte. Bunicul tău, care era un om evlavios și care nu se temea să se aplece dacă putea să întărească pacea și unirea dintre rude... n-a putut nici dînsul să împiedice cearta cumplită care a izbucnit între dînsul și Erlend Eldjarn.

— Da... Nåkkve nu-și putu stăpîni zîmbe l... și de fapt supărarea n-a pornit de la lucruri prea însemnate : două cearșafuri cu cusături și un prosop cu înfloriturl albastre ; toate acestea au fost prețuite la două mărci în bani. Dar bunică-mea îi spusese soțului său să caute neapărat să capete lucrurile acestea cu prilejul moștenirii, iar Gudrun Ivarsdatter spusese același lucru bărbatului ei. Erlend le-a luat în cele din urmă și le-a ascuns în traista lui de drum, dar Lavrans le-a scos din traistă... El socotea că era mai îndreptățit să le aibă, căci Ragnfrid le țesuse, pe vremea cînd era fată nemăritată și se afla acasă, la Sundbu. Dar cînd Erlend descoperi lucrul acesta, se înfurie și îl lovi pe bunicul meu peste față : atunci bunicul l-a apucat și l-a trîntit de trei ori pe podea și l-a scuturat ca pe o blană. De atunci n-au mai vorbit niciodată ei doi... și așa din pricina acelor nenorocite de zdrențe... pe care mama le mai păstrează acasă, în lada ei...

Episcopul rîdea din toată inima. Cunoștea bine povestea asta, de care oamenii făcuseră atîta haz pe vremea cînd se întîmplase... cu soții aceștia ai fetelor lui Ivar, care puneau atîta rîvnă să-și mulțumească soțiile ! Dar își atinsese scopul : trăsăturile tînărului se muiaseră prefăcîndu-se într-un zîmbet, expresia încordată și plină de îngrijorare se șterse pentru o vreme din ochii lui frumoși, albaștri-ce-

nușii. Atunci preasfinția-sa Halvard începu să rîdă și mai tare :

— Ba da, Nikulaus, au mai vorbit o dată împreună și eram și eu de față. Lucrul acesta s-a întîmplat la petrecerea de Crăciun din Oslo, în anul dinaintea morții reginei Eufemia. Răposatul meu stăpîn, regele Håkon stătea de vorbă cu Lavrans, care venise prin părțile de miazăzi pentru a-și saluta regele și a-i dovedi credința sa... regele spunea că această ceartă dintre cei doi cumnați era meschină și nedemnă de niște creștini. Lavrans se duse atunci la Erlend, care se afla într-un grup de cavaleri din garda regelui, și îl rugă prietenos să-l ierte că îi greșise și se arăta gata să trimită lucrurile îndărăt doamnei Gudrun, împreună cu salutările amicale ale fratelui și surorii acesteia. Erlend îi răspunse că era gata să se împace, dacă Lavrans va recunoaște față de toată lumea de acolo că se purtase ca un hoț și un tîlhar la împărțeala moștenirii rămase de la socrul lor. Lavrans se întoarse pe călcîie și plecă... și cred că asta a fost ultima oară cînd ginerii lui Ivar Gjesling s-au întîlnit pe lumea asta, încheie episcopul rîzînd cu hohote. Dar ascultă aici, Nikulaus Erlendssøn, zise el împreunîndu-și mîinile. Nu știu dacă este cuminte să te grăbești atîta cu adusul tatălui tău aici... și cu eliberarea lui Ulv. Mama ta trebuie să se spele de această învinuire... dat fiind că s-a vorbit deschis despre faptul că ar fi păcătuit. Dar, ținînd seama de felul în care stau lucrurile acuma, crezi oare că va fi ușor pentru Kristin să găsească pe acele femei, care să fie gata să jure o dată cu dînsa ?

Nikulaus își ridică înspre episcop privirea nesigură și speriată.

— Mai așteaptă cîteva zile, Nikulaus ! Tatăl tău și Ulv nu sînt de prin părțile astea și nu prea sînt iubiți pe-aici... Kristin și cu Jardtrud sînt amîndouă de prin valea aceasta... dară Jardtrud este mai de la miazăzi, pe cînd maică-ta este dintr-ai lor. Și după cîte am putut înțelege, oamenii nu l-au uitat încă pe Lavrans Bjørgulfssøn. S-ar zice că mai degrabă au vrut s-o pedepsească, pentru că li s-a părut că a fost o fiică rea... Dar cred că încă de pe acum o mare parte dintre ei recunosc că n-au cinstit frumos memoria tatălui ei printr-o astfel de învinuire ridicată împotriva

copilului său... ei sînt plini de căință și de supărare, și nu va trece multă vreme pînă ce cea mai arzătoare dorință a lor va fi ca Kristin să se poată spăla de această rușine. Și s-ar putea ca Jardtrud să n-aibă cine știe ce lucruri însemnate de adus la lumină cînd își va deșerta sacul. Și n-ar fi același lucru dacă soțul ei ar fi aici, ațițînd prin felul lui de a fi lumea împotriva lui.

— Preasfinția-ta, zise Nåkkve ridicîndu-și ochii spre episcop, mă iartă că spun lucrul acesta, dar nu prea îmi place să nu facem nimic pentru tatăl nostru de suflet și nici să nu-l chemăm încoace pe tatăl nostru, în ajutorul mamei noastre...

— Cu toate acestea, te rog, fiule, zise episcopul Halvard, să-mi urmezi sfatul. Să nu ne grăbim cu aducerea lui Erlend Nikulaussøn încoace. În schimb, voi scrie o scrisoare domnului Sigurd din Sundbu, ca să se înfățișeze de îndată în fața mea... Dar ce e asta ?! Episcopul se sculă și ieși afară pe pălimar.

Gaute și cu Bjørgulf, înghesuiți cu spatele de zidul cămărilor, se apărau împotriva mai multor dintre argații înarmați ai episcopului. În clipa în care episcopul ieși afară însoțit de Nåkkve, Bjørgulf dobora cu securea la pămînt, un om. Gaute se apăra cu spada. Cîțiva țărani îi țineau pe Ivar și pe Skule, în timp ce alții duceau pe un om rănit. Părintele Solmund stătea mai la o parte, cu sînge la gură și la nas.

— Opriți ! strigă episcopul Halvard. Aruncați armele, fii ai lui Erlend... Apoi coborî în curte și se apropie de băieți, care ascultaseră pe loc de porunca sa. Ce înseamnă aceasta ?

Preotul Solmund păși în față, făcu o temenea și zise :

— Iată ce s-a întîmplat, preasfinția-ta : Gaute Erlendsson a necinstit pacea acestei zi de sărbătoare și m-a lovit pe mine, preotul parohiei sale, precum se vede !

Atunci păși în față un țăran între două vîrste, care îi făcu o plecăciune episcopului și grăi astfel :

— Preasfinția-ta, băiatul acesta a fost ațițat la culme. Preotul a vorbit în așa fel despre mama sa, încît nu se putea cere ca Gaute să asculte în liniște asemenea vorbe.

— Taci din gură, Solmund... nu pot să ascult decît pe fiecare la rînd, zise episcopul Halvard plin de nerăbdare. Vorbește, Olav Trondssøn.

Olav Trondssøn urmă, zicînd :

— Preotul căuta să-i întărîte pe feciorii lui Erlend, iar Bjørgulf și Gaute i-au răspuns la început liniștit. Gaute a spus — lucru pe care cu toții îl știm că este adevărat — că Kristin a fost la soțul ei, la Dovre, o vreme astă-vară, și atunci a fost zămislit bietul acela copilaș, care a pricinuit toată zîzania asta. Dar atunci preotul a răspuns că la Jørundgård oamenii au fost întotdeauna cu știință de carte... iar Kristin va fi cunoscut desigur basmul despre regele David și Batseba... dar poate că Erlend va fi fost la fel de șiret ca Urias.

Episcopul se făcu tot atît de roșu-vînăt la față ca veșmîntul pe care îl purta și ochii săi negri scăpărară. Aruncă o scurtă privire spre părintele Solmund, dar nu-i spuse nici un cuvînt.

— Îți dai seama, Gaute Erlendssøn, că prin fapta aceasta te-ai osîndit singur la excomunicare ? zise el. Apoi dădu poruncă ca feciorii lui Erlend să fie duși acasă, la Jørundgård ; doi dintre argații episcopului și patru țărani, pe care episcopul îi alese dintre cei mai cu vază și mai cuminți, fură trimiși să însoțească și să păzească băieții.

— Trebuie să te duci și tu împreună cu ei, Nikulaus, zise el lui Nåkkve, și să stai liniștit. Frații tăi n-au făcut o faptă spre folosul mamei lor, dar înțeleg că au fost mult atîțați.

În sinea sa, episcopul de Hamar își zicea că fiii Kristinei nu prea dăunaseră pricinei mamei lor. Văzuse că erau mulți în clipa de față care gîndeau altfel în privința stăpînei de la Jørundgård decît gîndiseră de dimineață, cînd ea făcuse ca paharul să se reverse prin faptul că venise la biserică împreună cu Ulv Haldorssøn, ca acesta să țină loc de tată copilului. Unul dintre aceștia era Kolbein Jonssøn, și de aceea episcopul Halvard îl pusese în fruntea celor de pază.

Nåkkve se duse mai întîi sus, în încăperea în care Kristin ședea la picioarele patului lui Lavrans, cu Munan în brațe. El îi povesti cele întîmplate și apăsă foarte mult asupra

faptului că episcopul o credea nevinovată și că, de asemenea, socotea că frații mai mici fuseseră provocați la fapta pe care o săvîrșiseră. El o povățui pe mama sa să nu îl caute pe episcop.

Cei patru frați fură acuma aduși în odaie. Mama lor îi privi ; era albă la față și ochii îi străluceau cu o lucire neobișnuită. Cu toată deznădejdea adîncă și teama pe care o simțea, inima ei creștea din nou în chip straniu. Cu toate acestea, îi zise liniștită lui Gaute :

— Te-ai pus într-o situație proastă, fiul meu... și nu este o cinste pentru spada lui Lavrans Bjørgulfssøn că ai scos-o împotriva unui mojic, care rumega niște zvonuri josnice...

— Am scos-o întîi împotriva străjerilor episcopului, zise Gaute înciudat. Dar adevărat este că nu a fost spre cinstea bunicului nostru că am fost nevoiți să folosim armele într-o astfel de pricină...

Kristin se uită la fiul ei. Apoi a trebuit să-și întoarcă fața. Cu toate că vorbele lui o dureau, îi veni să zîmbească... Astfel își înfige uneori pruncul dinții de lapte în sfîrcul țîței maicii sale, își zicea ea în gînd.

— Mamă, zise Nåkkve, acuma cred că ar fi mai bine să te duci și să-l iei și pe Munan cu dumneata... Nu trebuie să-l lași singur, pînă ce nu se liniștește, zise el încet. Ține-l în odaie și nu-l lăsa să iasă afară, ca să nu vadă că frații lui sînt sub pază.

Kristin se ridică :

— Băieții mei... dacă socotiți că nu sînt nedemnă de lucrul acesta, atunci am să vă rog să mă sărutați înainte de a pleca de aici.

Nåkkve, Bjørgulf, Ivar și Skule se apropiară și o sărutară. Cel excomunicat se uita mîhnit la mama lui și, cînd ea îi întinse mîna, el apucă o parte a mînecii ei și i-o sărută. Kristin băgă de seamă că toți cinci acum, în afară de Gaute, erau mai înalți ca dînsa. Apoi rîndui puțin patul lui Lavrans și ieși afară împreună cu Munan.

La Jørundgård erau patru case cu încă un cat deasupra : casa propriu-zisă, casa cea nouă, care fusese locuință de vară în copilăria Kristinei, înainte ca Lavrans să fi clă-

dit casa cea mare, casa cea veche și cămara de sare, deasupra căreia slugile de parte femeiască dormeau în timpul verii.

Kristin se duse în odaia de sus a casei celei noi, împreună cu Munan : ei doi dormiseră acolo de cînd murise copilul cel mic. Se plimba încoace și încolo în clipa în care Frida și Gunhild intrară cu fiertura de seară. Kristin o rugă pe Hilda să aibă grijă să li se dea bere și mîncare străjerilor. Slujnica răspunse că făcuse lucrul acesta la porunca lui Nåkkve, dar că oamenii spuseseră că nu voiau să primească nimic din partea stăpînei casei, atîta vreme cît se aflau aici cu astfel de însărcinare. Căpătaseră mîncare și băutură dintr-altă parte.

— Cu toate acestea, să le puneți în odaie un vas cu bere, zise Kristin.

Slujnica cea tînără, Gunhild, era plînsă de tot :

— Știi prea bine, Kristin Lavransdatter, că nimeni dintre noi, cei care sîntem în slujba ta, nu credem lucrul acesta despre tine... noi am spus întotdeauna că sîntem încredințați că vorbele astea sînt minciuni.

— Ați auzit deci de bîrfelile astea, zise stăpîna lor. Ar fi fost mai bine dacă mi-ați fi spus și mie...

— Ne-a fost frică de Ulv, zise Frida : iar Gunhild spuse plîngînd :

— Ne-a poruncit să-ți ascundem lucrul acesta... m-am gîndit adesea că ar fi trebuit să-ți spun și să te rog să fii mai cu băgare de seamă... cînd ședeai de vorbă cu Ulv pînă noaptea tîrziu.

— Deci, Ulv... a știut ce zvonuri umblau ? întrebă Kristin încet.

— Jardtrud îl învinuia de multă vreme de lucrul acesta... cred că de aceea o bătea într-una. Iar într-o seară, acum, de Crăciun, a început să ți se îngroașe mijlocul... ședeam și beam dincolo, la logofătul moșiei ; erau de față Solveig și Øivind și cîțiva oameni din partea de miazăzi a văii... atunci Jardtrud i-a spus că el poartă vina lucrului acestuia. Atunci Ulv a lovit-o atît de tare cu cingătoarea lui, încît paftaua s-a umplut de sînge. Și de-atunci Jardtrud spune într-una la toată lumea că Ulv nu a tăgăduit prin nici un cuvînt lucrul acesta.

— Și după aceea au mers vorbele astea prin ținut ? întrebă Kristin.

— Da. Dar noi, oamenii casei tale, am tăgăduit întotdeauna, zise Gunhild plîngînd.

Ca să-l liniștească pe Munan, Kristin fu nevoită să se întindă lîngă el în pat și să-l cuprindă cu brațele, dar nu se dezbrăcă și nu închise ochii toată noaptea.

Între timp, în odaia cealaltă de la catul de sus, Lavrans se sculase și se îmbrăcase. Iar înspre seară, cînd Nåkkve ieși afară să dea o mînă de ajutor la vite, băiatul ieși și el și se duse la grajd. Puse șaua pe murgul lui Gaute ; după armăsar, acesta era cel mai bun cal, iar pe armăsar nu cuteza să călărească.

Cîțiva dintre oamenii care făceau de strajă în curte se apropiară de băiat și-l întrebară încotro are le gînd să se ducă.

— După cîte știu, eu nu sînt prizonier, răspunse Lavrans. Dar n-am de ce să mă ascund de voi... cred că nu se poate să nu-mi îngăduiți să mă duc cu calul la Sundbu, să-l aduc pe cavaler, să vină să-și apere ruda...

— Curînd se va lăsa noaptea, băiatule, zise Kolbein Jonssøn. Nu putem să-i îngăduim copilului acestuia să treacă peste Vågerosten [1] pe timp de noapte. Trebuie să vorbim cu maică-sa.

— Nu, să nu faceți aceasta, zise Lavrans. Buzele îi tremurau puțin. Plec la o astfel de treabă, încît mă bizui pe ajutorul lui Dumnezeu și al sfintei Fecioare Maria ; ei vor veghea asupra mea dacă mama este nevinovată. Iar dacă nu este, nu mai îmi pasă de nimic... Se opri din vorbă, căci era gata să izbucnească în plîns.

Omul șovăi puțin. Kolbein privea cu luare-aminte copilul frumos și bălai.

— Atunci pornește... și Dumnezeu să te aibă în pază, Lavrans Erlendssøn, zise el și vru să-l ajute pe băiat să se salte în șa.

Dar Lavrans porni atît de iute cu calul de dîrlogi, încît oamenii trebuiră să se dea la o parte. Ajungînd la pie-

[1] Este vorba de un munte.

troiul cel mare de lîngă poartă, se sui pe el și se săltă în spinarea murgului ; apoi dădu pinteni calului și goni către apus, pe drumul ce ducea spre Vågå.

8

Lavrans își mînase atît de iute calul, încît era numai spume cînd ajunse în locul unde știa că se face o cărare ce urcă printre povîrnișuri stîncoase, între pereții muntoși ce se înălțau abrupt deasupra văii rîului Sil. Trebuia să ajungă sus, pe culmi, înainte de a se lăsa întunericul. Nu cunoștea munții dintre Vågå, Sil și Dovre, dar calul său umblase pe aci o vară întreagă și îl purtase de nenumărate ori pe Gaute la Haugen, deși pe alte drumuri. Lavrans se aplecă și mîngîie calul pe gît :

— Trebuie să nimerești drumul în sus, spre Haugen, murgule. Trebuie să mă duci la tata în noaptea asta.

De îndată ce ajunse sus, pe creasta muntelui, se ridică în șa : noaptea se lăsa tot mai repede. Călărea, înaintînd printr-o vîlcea mlăștinoasă : o sumedenie de stînci mici și prăpăstioase se ridicau înspre cerul care se întuneca din ce în ce mai mult. Pe povîrnișurile vîlcelelor creșteau mesteceni și trunchiurile lor luceau albe ; uneori, ramuri înfrunzite și ude plesneau pieptul calului și fața băiatului. Se desprindeau pietre sub potcoavele calului și se rostogoleau pînă în pîrîul din josul cheilor... iar calul călca prin băltoace de apă. Murgul își croia drum prin întuneric : șopotul pîrîului se auzea cînd aproape, cînd depărtat, după cum suia sau cobora coastele. Într-un rînd, se auzi un soi de lătrat în noapte, dar Lavrans nu putu recunoaște ce fel de animal dăduse glas... iar vîntul sufla și șuiera, cînd mai puternic, cînd mai domol...

Copilul ținea sulița întinsă pe grumazul calului, cu vîrful între urechile dobitocului. Era în partea muntelui unde se aflau urșii. I se părea că nu se mai sfîrșește drumul. Încet de tot, începu să îngîne în beznă : *Kyrie Eleison, Christeleison, Kyrieeleison, Christeleison...*

Calul pleoscăi cu copitele printr-un rîu de munte, într-un loc unde era apa mică. Deasupra lui, cerul era din ce în ce mai plin de stele... piscurile munților se ștergeau în cenușiul întunecat al nopții, iar vîntul șuiera altfel pe întinderile descoperite. Băiatul lăsă frîu slobod calului să meargă în voie și tot ce-și amintea din psalm *„Jesus Redemptor omnium... Tu lumen et splendor patris..."* [1] și *Kyrie Eleison,* din cînd în cînd. Acum înainta de-a dreptul către miazăzi, după cum își putea da seama după stele, dar nu putea face altceva decît să se bizuie pe cal să găsească drumul. Acum mergeau peste stînci teșite, unde mușchiul renilor acoperea bolovanii cu un covor cenușiu-deschis. Calul încetini pasul, se opri, sforăi, sfredeli cu ochii întunericul nopții, și adulmecă vîntul. Lavrans văzu că cerul se lumina înspre răsărit ; nori argintii se ridicau în văzduh. Calul porni din nou ; de rîndul acesta înspre partea de unde se vedea răsărind luna. Trebuia să mai fie cam un ceas pînă la miezul nopții.

Cînd se ivi luna deasupra munților și se ridică strălucitoare pe cer luminînd împrejurimile pînă departe, încît zăpada proaspăt căzută lucea pe crestele și pe spinările rotunjite ale munților și se vedeau albind negurile ce pluteau în văile prăpăstiilor, Lavrans își dădu seama în ce loc se afla. Era pe podișul neted acoperit cu un covor de mușchi, de la picioarele piscurilor din munții Blåhoerne.

Curînd apoi găsi o potecă ce ducea jos, la vale. Și peste trei ceasuri murgul intră șchiopătînd în curtea albită de razele lunii de la Haugen.

Cînd Erlend deschise ușa, băiatul se prăbuși leșinat pe podea, în tindă.

Peste cîtăva vreme, Lavrans se trezi într-un pat printre niște blănuri murdare, care duhneau tare. O făclie de rășină, înfiptă într-o crăpătură a zidului, răspîndea o lumină slabă în odaie. Tatăl său, aplecat asupra lui, îi umezea fața cu ceva ; era numai pe jumătate îmbrăcat și băiatul văzu în lumina tremurîndă că părul său era cărunt de tot.

— Mama... făcu Lavrans privind în sus.

[1] Isuse, răscumpărătorul tuturor... Tu, lumină și strălucire a Tatălui... (L. latină.)

Erlend își întoarse fața de la dînsul, să nu i-o poată vedea fiul său.

— Da, zise el după un scurt răstimp, cu glas abia auzit. Mama este... mama a... mama este... bolnavă ?

— Trebuie să te întorci numaidecît acasă, tată, s-o scapi... o învinuiesc de lucruri îngrozitoare... i-au închis pe Ulv, și pe ea, și pe frații mei, tată !

Erlend pipăi fața aprinsă și mîinile băiatului ; fierbințeala crescuse din nou :

— Ce spui ?... Lavrans se ridică în pat și povesti destul de cu șir și închegat cele ce se întîmplaseră acasă în ziua trecută. Tatăl îl asculta în tăcere, dar pe la mijlocul povestirii începu să se îmbrace de-a binelea ; își trase cizmele și își prinse pintenii de ele. Apoi aduse puțin lapte și ceva de mîncare pentru copil.

— Dar nu poți să rămîi singur aici în casă, fiule... trebuie să te duc la Aslaug, care locuiește pe aproape, la Brekken, înainte să pornesc călare spre casă.

— Tată !... Lavrans îl apucă de braț : Nu !... Vreau să mă întorc cu tine acasă...

— Ești bolnav, micuțule, zise Erlend și niciodată mai nainte băiatul nu-și amintea să fi auzit sunînd atît de duios glasul tatălui său.

— Nu, tată... vreau să mă întorc cu tine acasă, la mama... vreau acasă, la mama !... Acum plîngea ca un copil mic.

— Păi bine, dar murgul șchioapătă, micuțule... Erlend îl luă pe băiat pe genunchi, dar nu izbuti să liniștească copilul. Și ești atît de ostenit... Ei, bine, zise el în cele din urmă. Svarten o să ne poată duce pe amîndoi... Să nu uiți, zise el — după ce scosese calul castilian afară și băgase murgul în grajd, avînd grijă să-i dea și nutreț — să fie trimis cineva aici, sus, să se îngrijească de calul tău... și de lucrurile mele...

— Rămîi acum acasă, tată ? întrebă Lavrans vesel.

Erlend privi în zare.

— Nu știu încă... dar am o presimțire că nu mă voi mai întoarce niciodată aici.

— Nu te înarmezi mai bine, tată ? întrebă din nou copilul, căci Erlend nu luase cu sine, în afară de spadă,

decît numai o bărdiță ușoară și se pregătea acum să iasă din casă. Nu-ți iei nici măcar scutul ?

Erlend se uită la scutul său. Pielea de bou era atît de roasă și zgîriată, încît leul cel roșu de pe cîmpul alb se șterse aproape cu totul. El puse scutul la loc și așternu din nou pătura peste el.

— Sînt destul de bine înarmat pentru a da pe ușă afară o ceată de țărani, zise el. Apoi ieși, încuie ușa casei, se urcă pe cal și-l ajută pe băiat să se suie la spatele său.

Cerul se înnoura din ce în ce mai mult ; cînd ajunseseră în josul povîrnișului, acolo unde pădurea era deasă, înaintară prin întuneric. Erlend simțea că copilul era atît de obosit, încît abia putea să se țină pe cal : atunci îl puse în fața lui și îl ținu în brațe. Obrazul tînăr și bălai al băiatului se lăsase pe pieptul său... Dintre toți fiii, Lavrans semăna cel mai mult cu mama sa. Erlend îl sărută pe frunte și îi îndreptă gluga.

— Maică-ta l-a jelit mult pe cel mic cînd a murit astăvară ? întrebă el într-un rînd cu glas scăzut.

Lavrans răspunse :

— N-a plîns după moartea lui. Dar în fiecare noapte se ducea la cimitir... Gaute și Nåkkve luaseră obiceiul s-o urmeze cînd pleca, dar nu cutezau să-i vorbească, să nu-și dea seama că o veghează.

Erlend zise după un timp :

— N-a plîns... Mi-aduc aminte că, pe vremea cînd era tînără, maică-ta plîngea atît de ușor, așa precum roua pică de pe răchita de lîngă pîrîu. Kristin era atît de blîndă și de simțitoare, cînd se afla printre cei pe care ea îi știa că-i sînt binevoitori. Mai tîrziu a trebuit să învețe să se înăsprească... și gîndesc că de cele mai multe ori, am fost pricina lucrului acestuia.

— Gunhild și Frida spun, urmă Lavrans, că tot timpul cît a trăit frățiorul nostru cel mic, plîngea de îndată ce credea că nimeni nu o putea vedea că plînge.

— Dumnezeu să-mi ajute, zise Erlend cu glas năbușit. Am fost un om fără minte. -

Călăreau pe fundul văii, în boarea rece care venea de la rîu. Erlend înveli băiatul în mantaua lui pe cît putu de bine. Lavrans moțăia, gata să adoarmă... Simțea că tatăl său mirosea a sărăcie. Își aducea aminte din copilăria

mică de la Husaby, cînd tatăl său venea sîmbăta de la baie, frecînd în palme niște bile mici, frumos mirositoare, a căror mireasmă aleasă și dulce stăruia în palmele și în îmbrăcămintea lui tot timpul zilei de sărbătoare.

Erlend înainta în pasul măsurat și iute al calului, deși jos, pe podișul împădurit era întuneric de tot. Fără să se gîndească măcar, el știa în orice clipă în ce loc se afla ; cunoștea zgomotul felurit al rîului după cum Lågen-ul curgea mai repede sau mai încet înainte de a cădea prăvălindu-se peste o stîncă. Gonea peste podișuri de scăpărau scîntei sub potcoavele calului, din stînca goală. Svarten își mișca picioarele ușor și sigur printre rădăcinile întortocheate ale brazilor, acolo unde drumul trecea prin pădure deasă ; un plescăit și un zgomot moale însemna că treceau peste poieni mici, verzi, prin care curgea un pîrîiaș de munte. La îngînatul zorilor vor fi acasă... ar fi și timpul...

Gîndurile lui Erlend se întorceau mereu la o noapte de demult, cu ger cumplit și cu lună, cînd mînase o sanie, coborînd de-a lungul acestei văi... Bjørn Gunnarsøn ședea la spate, sprijinind cu brațele o femeie moartă. Dar amintirea aceasta era ștearsă și ireală. Ireale și depărtate păreu și cele povestite de copil... care s-ar fi întîmplat jos, în ținut, și zvonurile fără noimă despre Kristin... Parcă nu-i puteau intra în cap lucrurile acestea. Cînd va ajunge acolo, va avea vreme să se gîndească ce are de făcut. Nimic nu părea real, în afară de încordarea și neliniștea așteptării pe care o simțea : avea s-o vadă din nou pe Kristin.

O așteptase atît de mult să vină, atît de mult ! Și nu se îndoise niciodată că avea să vină în cele din urmă — și asta pînă în clipa cînd aflase ce nume îi pusese copilului...

În faptul zilei, oamenii care fuseseră la slujba de utrenie, slujită de unul din preoții de la Hamar, se întorceau de la biserică. Cei care ieșiseră din biserică îl văzură pe Erlend Nikulaussøn trecînd călare spre casă și spuseră vestea și celorlalți. Se făcu oarecare tulburare și multă vorbărie ; oamenii coborau deluleț și se adunau în cete la locul unde drumul înspre Jørundgård se despărțea de drumul mare.

Erlend intră în curte în clipa în care luna apunea lunecînd în dosul crestei muntelui, palidă, în lumina revărsatului de zori.

În fața casei logofătului Kristinei, erau adunați cîțiva oameni, rude și prieteni de ai lui Jardtrud, care petrecuseră noaptea la dînsa. La tropotul calului ce răsuna prin curte, ieșiră afară oamenii care făcuseră de pază în odaia din casa cu un cat.

Erlend opri calul. Își roti privirea peste ceata de țărani și grăi cu glas tare și batjocoritor :

— E vreo petrecere în curtea mea... și eu nu știu nimic... sau atunci de ce v-ați adunat cu toții aici, oameni buni, dis-de-dimineață ?

Priviri mînioase și întunecate se îndreptară spre dînsul de pretutindeni. Erlend sta drept și mlădios pe calul înalt, străin. Svarten avusese o coamă ridicată, dar acuma era neîngrijită și netunsă ; iarăși calul nu era țesălat și avea peri suri pe cap, dar în ochii lui era o lucire neliniștitoare și juca în loc ; își mișca urechile și își scutura capul său cel mic și fin, împroșcîndu-și cu spume pieptul și călărețul. Harnașamentul fusese odată roșu, iar șaua bătută în aur ; acuma era roasă și cîrpită. Și călărețul era îmbrăcat aproape ca un cerșetor ; părul, ce-i ieșea de sub o pălărie veche de pîslă neagră, era aproape alb, iar fața — palidă și brăzdată de cute, cu nasul mare — era nerasă și năpădită de peri. Dar se ținea drept, și se uita cu un zîmbet semeț la ceata de țărani adunați în curte ; cu toate acestea, părea tînăr și avea o înfățișare de mare boier ; atunci ura se aprinse împotriva acestui străin neînfrînt, care-și ținea capul sus în pofida durerii, a rușinii și a sărăciei pe care o adusese asupra acelora pe care acești țărani îi priviseră ca pe niște căpetenii ale lor.

Totuși, țăranul care îi răspunse cel dintîi lui Erlend, îi vorbi liniștit :

— Văd că ți-ai găsit fiul, Erlend... așa că-îmi închipui că ai aflat că nu ne-am adunat aici la o petrecere... și-mi pare ciudat că poți glumi într-o împrejurare ca asta.

Erlend își coborî privirea spre copil, care încă mai dormea... glasul i se îmblînzi :

— Vedeți bine, băiatul este bolnav. Veștile pe care mi le-a adus de-aici mi s-au părut atît de necrezut, încît am crezut mai degrabă că aiurează de fierbințeală.... O parte din cele spuse de el trebuie să fie într-aiurea, văd că... Erlend privi cu sprîncenele încruntate spre ușa grajdului de unde tocmai ieșeau Ulv Haldorssøn și încă cîțiva oameni, printre care și un cumnat al său, scoțînd niște cai afară.

Ulv dădu drumul calului și se apropie repede de Erlend :

— Ai sosit în sfîrșit, Erlend... și iată și copilul... lăudat fie Domnul și Sfînta Fecioară Maria ! Maică-sa nici nu știe că a fugit de-acasă. Tocmai porneam în căutarea lui... Episcopul mi-a dat drumul, pe jurămînt, să mă duc după el, cînd a aflat că copilul pornise singur călare spre Vågå. Cum îi este lui Lavrans ? întrebă el plin de grijă.

— Mulțumesc lui Dumnezeu că ai găsit băiatul, zise plîngînd Jardtrud, care ieșise în curte.

— A, ești aici, Jardtrud ? zise Erlend. Cel dintîi lucru de care trebuie să am grijă este să-mi descotorosesc casa de tine și de sfeahta ta. Mai întîi de toate : afară din curtea mea gura asta rea care scornește și umblă cu vorbe !... Iar apoi fiecare care a spus minciuni pe seama soției mele are să răspundă pentru asta...

— Mai domol, Erlend, zise Ulv Haldorssøn. Jardtrud este soția mea cu cununie. Socotesc că atît dînsa cît și eu dorim la fel de mult să ne despărțim, dar nu va pleca din casa mea pînă ce n-oi da înapoi socrilor mei bunurile ei, zestrea și darurile ei de nuntă...

— Nu sînt eu stăpînul aici ? întrebă Erlend scos din fire.

— Întreab-o despre asta pe Kristin Lavransdatter, zise Ulv. Căci iat-o ! Stăpîna locului se ivise sus, pe pălimarul casei noi. Ea coborî încet și cumpănit scările. Dusă pe gînduri, își trase vălul, ce-i alunecase pe spate, mai spre frunte și-și netezi rochia de sărbătoare cu care rămăsese îmbrăcată din ziua trecută. Dar fața îi era nemișcată, ca de piatră.

Erlend înaintă călare spre dînsa, pas cu pas... Stătea în șa puțin aplecat înainte, pironindu-și privirea speriată și deznădăjduită asupra chipului cenușiu și fără de viață al soției sale.

— Kristin, zise el cu glas rugător, Kristin, draga mea... m-am întors lîngă tine.

Părea că nici nu-l aude și nici că-l vede. Atunci Lavrans, care stătuse adormit în brațele tatălui său, se trezi încetul cu încetul și se lăsă să alunece pe pămînt. În clipa în care picioarele lui atinseră iarba, copilul se prăvăli în nesimțire.

Fața mamei tremură. Se apleca și-l ridică pe băiatul acesta mare în brațe, îi lipi capul de gîtul ei, ca și cînd ar fi fost un copil mic... dar picioarele lungi ale lui Lavrans atîrnau moi în jos.

— Kristin, draga mea prietenă, se rugă Erlend cu deznădejde, o, Kristin, știu că vin prea tîrziu...

Trecu din nou un tremur peste fața ei.

— Nu este prea tîrziu, zise ea aspru, cu ochii ațintiți la fiul care zăcea leșinat în brațele ei. Copilul nostru cel mai mic zace în pămînt... iar acuma Lavrans, la rîndul lui... Gaute a fost excomunicat... iar ceilalți feciori ai noștri... Noi n-am nimicit încă tot ce-am avut, Erlend!

Se îndepărtă de el și se întoarse spre casă străbătînd curtea cu copilul în brațe. Erlend o urmă păsind cu calul alăturea de dînsa:

— Kristin... Doamne, Isuse, ce să fac eu pentru tine?... Kristin, nu mai vrei tu să rămîn aici, lîngă tine?...

— Acuma nu mai am nevoie să faci nimic pentru mine, zise soția pe același glas ca adineauri. Nu mă mai poți ajuta întru nimic, fie că ai rămîne aici, fie că te-ai arunca în Lågen...

Fiii lui Erlend ieșiseră afară, pe pălimarul odăii de sus; Gaute coborî scările în fugă și se repezi spre mama sa, vrînd s-o oprească.

— Mamă, zise rugător. Dar ea îl privi lung, iar el rămase încremenit.

La picioarele scărilor ce duceau la catul de sus stăteau niște țărani.

— Dați-vă la o parte! zise stăpîna — și voi să treacă cu povara ce o purta în brațe. Svarten dădea din cap și juca în loc, neliniștit. Erlend îl întoarse pe jumătate și Kolbein Jonssøn îl apucă de frîu. Kristin, care nu văzuse bine ce se petrece... se întoarse și spuse peste umăr:

— Dă drumul calului, Kolbein... lasă-l să plece, dacă vrea...

— Nu înțelegi, Kristin, că acum este vremea ca stăpînul să rămînă acasă, pe moșie ? Ar trebui cel puțin să-ți dai seama de lucrul acesta, zise el către Erlend.

Dar Erlend îl lovi peste mînă și dădu pinteni calului, încît bătrînul se clătină pe picioare. Săriră cîțiva oameni. Erlend striga :

— Plecați de-aici ! Ce amestec aveți voi în treburile mele cu soția mea... și eu nu sînt un țăran ; n-o să mă las legat de pămînt ca un bou în staul. Dacă nu sînt stăpînul acestei moșii, atunci nici moșia nu mă va stăpîni pe mine !...

Kristin se întoarse cu totul spre bărbatul ei și îi strigă :

— Da, du-te ! Du-te la dracu ! Du-te în iad, unde m-ai împins și pe mine și unde-ai aruncat tot ce-ai avut în mîinile tale !

Ceea ce urmă se petrecu atît de iute, încît nimeni n-avu timpul să-și dea seama, nici să împiedice nimic. Tore Borghildsson și un alt țăran o apucară pe Kristin de braț :

— Kristin, nu vorbi astfel soțului tău !

Erlend împinse calul spre ei :

— Îndrăzniți să puneți mîna pe soția mea ! zise, ridicînd bărdița și lovindu-l pe Tore Borghildsson. Lovitura îl nimeri între spete, și omul se prăbuși cu fața la pămînt. Erlend ridică din nou bărdița, dar în clipa cînd se ridica în scări, un om își înfipse sulița într-însul, nimerindu-l la stînghie. Acesta era feciorul lui Tore Borghildsson.

Svarten se ridicase în două picioare și lovea cu picioarele din față. Erlend îl strîngea din pulpe, se aplecă puțin înainte, struni frîul cu mîna stîngă, și ridică din nou bărdița. Dar scăpă aproape în aceeași clipă una din scări, iar sîngele îi șiroia peste coapsa stîngă. Cîteva săgeți și suliți ușoare fluierară pe deasupra curții... Ulv și băieții se repeziră în vălmășeală cu topoarele ridicate și spadele scoase... atunci un om înjunghie armăsarul de sub Erlend, care se prăbuși în genunchi pe picioarele din față, cu un nechezat sălbatic și ascuțit, la care răspunseră ceilalți cai din grajd.

Erlend se ridică, păși peste cal și, rezemat de umărul lui Bjørgulf, se dădu la o parte ; Gaute se apropie și el și-l apucă de sub celălalt braț.

— Ucideți-l, zise el privind calul, care acum se lăsase pe o parte și zăcea cu gîtul întins și spume de sînge la gură, dînd din copitele lui puternice. Ulv Haldorssøn îl ucise.

Țăranii se dăduseră în lături. Doi oameni îl purtau pe Tore Borghildssøn spre casa logofătului, iar unul dintre argații episcopului îl ducea pe unul dintre tovarășii săi, care era rănit.

Kristin îi dăduse drumul din brațe lui Lavrans, care acum își venise în simțiri ; și stăteau ținîndu-se strîns de mînă. Nu părea a fi înțeles ceea ce se întîmplase... lucrurile se petrecuseră fulgerător de iute.

Băieții voiau să-l ducă pe tatăl lor înspre casa mare, dar Erlend zise :

— Nu vreau să intru acolo... nu vreau să mor în patul lui Lavrans Bjørgulfssøn.

Deodată, Kristin păru că se trezește și alergă la soțul ei și-l cuprinse cu brațele de gît. Împietrirea feței ei se sfărîma sub izbucnirea lacrimilor ce o scăldau, așa precum se sparge gheața în țăndări cînd arunci cu o piatră :

— Erlend ! Erlend !

Erlend își aplecă înainte capul, așa încît obrazul său să atingă obrazul ei, și rămase așa cîteva clipe.

— Ajutați-mă să mă urc în casa veche, băieți, zise el. Vreau să zac acolo...

În mare grabă, mama și cu băieții făcură patul acolo și-l dezbrăcară de haine. Kristin îi legă rana. Sîngele țîșnea din rana de la stinghie și mai fusese rănit de o săgeată la piept în partea de jos, în stînga, dar rana aceasta nu sîngera mult.

Erlend își trecu de cîteva ori mîna pe creștetul soției sale.

— N-ai să mă poți vindeca, Kristin a mea...

Ea își ridică spre el fața deznădăjduită. Un fior puternic îi străbătu tot trupul. Își amintea că Simon rostise aceleași vorbe... Și asta îi păru a fi un semn rău.

Zăcea pe jumătate ridicat în pat, sprijinit de perne și coltuce, cu piciorul stîng ridicat și îndoit ca să oprească

valul de sînge care țîșnea din rana de la stinghie. Kristin stătea așezată lîngă dînsul ; atunci el îi apucă mîna și zise :

— Draga mea, îți amintești de prima noapte cînd am dormit împreună aici, în patul ăsta ?... Nu știam că și atunci purtai în tine o durere tăinuită, pe care ți-o pricinuisem eu. Și, vai, nici nu era prima durere pe care a trebuit s-o porți din vina mea, Kristin...

Ea îi strînse mîna între mîinile ei. Pielea era aspră și se vedea murdărie în jurul unghiilor înguste și bombate și în cutele din dreptul fiecărei încheieturi a degetelor sale lungi. Kristin duse mîna la pieptul ei și la gură ; lacrimile șiroiau peste mîna aceasta.

— Ce fierbinți sînt buzele tale ! zise Erlend încet. Te-am așteptat într-una... mi-era așa de dor... Apoi m-am gîndit că trebuie să mă plec și să cobor aici, la tine ; dar atunci am auzit că... m-am gîndit, cînd am aflat că murise, că acum este fără îndoială prea tîrziu să viu la tine...

Kristin răspunse plîngînd :

— Și cu toate acestea, tot te-am așteptat să vii, Erlend. Mă gîndeam că odată și odată trebuia să vii la mormîntul băiețelului.

— Atunci desigur că nu m-ai fi primit ca pe un prieten, zise Erlend. Și știe Dumnezeu că nici n-aveai de ce să mă primești prietenește. Atît de dulce și de frumoasă erai, draga mea Kristin, șopti el închizînd ochii.

Ea plîngea încet, tînguitor.

— Acum nu ne mai rămîne, zise el, decît să încercăm să ne iertăm unul pe altul, ca niște buni soți creștini... dacă vei putea...

— Erlend, Erlend... Se strînse mai aproape de el și îi sărută obrazul prea alb. Nu trebuie să vorbești atît de mult, dragul meu...

— Ba, cred că trebuie să mă grăbesc să-ți spun ceea ce am de spus, răspunse el. Unde-i Nåkkve ? întrebă el neliniștit.

Răspunsul a fost că Nåkkve pornise de îndată ce aflase ieri seară că fratele său plecase la drum spre Sundbu, și gonise călare pe urmele lui, cît putuse calul de iute. Și pesemne că se prăpădea cu firea acuma, că nu găsise copilul. Erlend oftă, mișcîndu-și neliniștit mîinile pe pătura de lînă.

Cei șase feciori se apropiară de patul său.

— Da, nu v-am pregătit un viitor lesnicios, băieții mei, zise tatăl. Îl apucă tusea, o tuse ciudată și stăpînită... O spumă sîngerie mustea ivindu-se pe buzele sale. Kristin îl șterse cu vălul ei. Și după un răstimp, Erlend rosti : Vă rog să mă iertați acum, dacă vă este cu putință. Și nu uitați niciodată, feții mei, că mama voastră s-a străduit pentru voi, zi de zi, de-a lungul anilor pe care i-am trăit împreună... n-a fost niciodată altă dușmănie între noi în afară de aceea pe care am pricinuit-o eu, pentru că am ținut prea puțin seama de binele vostru... Ci ea v-a iubit mai presus de însăși viața ei...

— Nu vom uita niciodată, tată, răspunse Gaute plîngînd, că ne-ai părut întotdeauna cel mai viteaz și cutezător bărbat și cea mai nobilă și mîndră căpetenie. Eram mîndri că sîntem fiii tăi — atît pe vremea cînd erai un om puternic și bogat, cît și cînd te-a părăsit norocul.

— Nu știi ce spui, fiul meu, răspunse Erlend — rîdea cu un rîs uscat, amestecat cu tuse — și să nu-i pricinuiți mamei voastre durerea de a-mi semăna mie... căci a avut destul de suferit de cînd m-a cunoscut...

— Erlend, Erlend, hohoti Kristin.

Băieții sărutară mîna și obrazul tatălui lor și se duseră plîngînd de se așezară lîngă perete. Gaute cuprinse de umeri pe Munan și îl trase la el ; cei doi gemeni se țineau de mînă. Erlend își puse mîna în mîna Kristinei. A lui era rece ; atunci ea trase păturile de lînă care-l acopereau, pînă sus, sub bărbie, păstrîndu-i mîna într-a ei pe sub pătură.

— Erlend, zise ea plîngînd, Dumnezeu să se îndure de noi... trebuie să trimitem după preot...

— Da, zise Erlend cu glas slab. Unul din voi trebuie să meargă călare pînă la Dovre, să-l aducă pe părintele Guttorm, parohul meu...

— Erlend... nu va sosi la vreme, spuse ea îngrozită.

— Ba da, zise Erlend cu aprindere, dacă Dumnezeu se va milostivi de mine... căci nu vreau să primesc ultima împărtășanie de la preotul care a răspîndit toate ticăloșiile acestea despre tine...

— Erlend... pentru Dumnezeu... nu vorbi astfel.

Ulv Haldorssøn păși în față și se aplecă asupra celui ce trăgea să moară :

— Mă duc eu călare la Dovre, Erlend...

— Ți-aduci aminte, Ulv, zise Erlend — și glasul lui începu acum să fie mai slab și nedeslușit — atunci cînd am purces din Hestnes, tu și cu mine... aici rîse puțin. Ei bine, ți-am făgăduit atunci că voi sta cît oi trăi alături de tine ca o rudă a ta plină de credință... Și Dumnezeu știe, dragă prietene... că cele mai deseori ai fost tu și nu eu cel ce a dat dovadă de credință dintre noi doi, Ulv. Îți... mulțumesc pentru aceasta... dragă rudă și prieten.

Ulv se aplecă și sărută buzele însîngerate.

— Eu îți mulțumesc ție. Erlend Nikulaussøn...

Aprinse o lumînare, o puse lîngă căpătîiul celui pe moarte și ieși afară.

Ochii lui Erlend se închiseră din nou. Kristin nu-și lua ochii de la fața lui albă... îl mîngîia, cînd și cînd. Îi părea că vede că i se apropie sfîrșitul.

— Erlend, zise ea rugător și încet. În numele Domnului nostru Isus Cristos... lasă-ne să trimitem după părintele Solmund. Dumnezeu e tot Dumnezeu, oricare ar fi preotul care ni-l aduce...

— Nu ! Erlend se ridică atît de brusc în capul oaselor, încît păturile alunecară dezvelindu-i trupul gol și galben. Legăturile de peste piept și de la stinghie se umplură de pete roșii aprinse, de la sîngele proaspăt, care țîșnea cu putere. Sînt un om păcătos... Dumnezeu, în marea sa bunătate să se milostivească de mine, după voia sa, dar simt... — căzu pe spate peste perne și urmă de-abia auzit : N-am să trăiesc cît să ajung... destul de bătrîn... și destul de evlavios... încît să pot răbda... în casa mea pe acel care a scornit minciuni pe seama ta...

— Erlend, Erlend... gîndește-te la sufletul tău !

Își mișca neliniștit capul pe pernă. Pleoapele i se închiseră din nou.

— Erlend ! Kristin își frîngea mîinile, și strigă în culmea deznădejdii :

— Erlend, nu înțelegi că în felul în care te-ai purtat față de mine nu se putea să nu iasă astfel de vorbe ?

Erlend deschise ochii mari. Buzele i se făcuseră albăstrii, dar o umbră a zîmbetului său tineresc luneca peste fața lui răvășită.

— Sărută-mă, Kristin, șopti el. O undă a risetului său de odinioară răzbi în glasul său. Cred că au fost prea multe între tine și mine care nu erau credință creștinească și legătura căsătoriei... ca să putem ușor... să ne iertăm unul pe celălalt... ca niște buni soți creștini...

Ea îl strigă pe nume, strigă numele său ; ci el zăcea cu ochii închiși, alb la față sub părul cărunt, ca un copac proaspăt cojit. Mustea puțin sînge în colțurile gurii ; ea îl ștergea și-l chema rugător în șoaptă ; cînd se mișca, își simțea rochia năclăită, grea și rece, udă de sîngele care curgea pe ea, cînd îl ajutase pe soțul ei să intre în odaie și îl culcase în pat. Din cînd în cînd, se auzea ca un fel de gîlgîit în pieptul lui Erlend, și părea că-și trage cu greu răsuflarea, dar el nu mai auzea nimic și nu și mai veni în simțire, în vreme ce încet, fără zguduiri, dar nefiuplecat, luneca în frigul morții...

Se deschise ușa cu putere ; Nåkkve dădu buzna înăuntru, se aruncă în genunchi în fața patului și apucă mîna părintelui său, strigîndu-l cu deznădejde pe nume...

În urma lui intră un bărbat înalt, trupeș, în manta de călătorie. Făcu o plecăciune Kristinei :

— Dacă aș fi știut, draga mea rudă, că ai nevoie de sprijinul neamurilor dumitale, atunci... Se opri dintr-o dată cînd văzu că soțul este pe moarte, se închină și se duse în colțul cel mai îndepărtat al odăii. Cu glas domol, cavalerul de la Sundbu începu să rostească rugăciunile pentru cei pe moarte, dar Kristin părea să nu fi băgat de seamă sosirea domnului Sigurd.

Nåkkve stătea în genunchi, aplecat deasupra patului :

— Tată ! Tată ! Nu mă mai cunoști, tată ? Își culcă obrazul pe mîna lui Erlend, ținută de Kristin ; lacrimile și sărutările lui Nåkkve șiroiau asupra mîinilor împreunate ale părinților săi.

Kristin împinse puțin capul fiului ei, ca și cînd s-ar fi trezit pe jumătate.

— Ne tulburi, zise ea cu nerăbdare, pleacă de-aici...
Nåkkve se ridică pe genunchi.
— Să plec ?... Dar bine, mamă ?!...
— Da... așază-te colo, alături de frații tăi...
Nåkkve își ridică fața udă de lacrimi, schimonosită de jale și durere ; dar ochii mamei lui nu vedeau nimic. Apoi se duse la laviţa pe care ședeau cei șase frați ai săi. Kristin nu-și dete seama ; cu privirea sălbăticită, sta cu ochii aţintiţi la fața lui Erlend, care lucea albă ca zăpada, la lumina lumînărilor.

Puțin mai apoi, ușa se deschise din nou. Cu lumînări în mîini și în clinchetul clopoţelului de argint, un preot și cîţiva diaconi intrară în urma episcopului Halvard, în odaie. Ulv Haldorssøn intră ultimul. Feciorii lui Erlend și domnul Sigurd se ridicară în picioare și apoi îngenunchează în fața Sfintelor Daruri. Dar Kristin ridică numai puțin capul... întorcîndu-și o clipă ochii plînși și care nu mai vedeau nimic, înspre cei sosiţi. Apoi se aplecă iar, ca mai înainte, asupra trupului neînsufleţit al lui Erlend.

III

CRUCEA

1

Toate flăcările se sting pînă la urmă.

Veni o vreme cînd aceste vorbe ale lui Simon Darre își aflară un răsunet în inima Kristinei.

Aceasta s-a întîmplat în timpul verii, într-al patrulea an de la moartea lui Erlend Nikulaussøn. Din cîrdul de băieți nu mai rămăseseră decît Gaute și Lavrans acasă, cu mama lor, la Jørundgård.

Cu doi ani mai înainte arsese fierăria cea veche — și Gaute clădise una nouă înspre partea de miazănoapte a gospodăriei, sus, lîngă drumul cel mare. Cea veche se aflase în partea de miazăzi a acareturilor, jos, înspre rîu, într-o adîncitură între dealul Jørunds-Høj și cîteva grămezi uriașe de piatră adunate de pe ogoarele desțelenite în vremurile trecute. Aproape în fiecare an, pe timpul revărsărilor rîului, apa venea pînă sus de tot, la fierărie.

Acum nu mai rămăseseră pe locul acela decît două lespezi mari, netede și arse, care însemnau locul unde fusese ușa și vatra de cărămidă. O iarbă moale, de un verde deschis, creștea acuma din țărîna amestecată cu cărbuni.

Kristin Lavransdatter avea anul acesta un ogor semănat cu in în preajma vechii fierării ; Gaute hotărîse să semene grîu pe ogoarele mai apropiate de curte, acolo unde stăpînele Jørundgård-ului de cînd se ține minte obișnuiseră să semene in și să pună ceapă. Kristin se ducea des să se uite la inul ei, avînd și alte treburi pe acolo. În fiecare joi

seară ducea bere și carne în dar țăranului care locuia pe dealul acela ; în nopțile luminoase de vară, vatra aceea singuratică de pe cîmp părea un altar străvechi păgîn, așa precum se vedea ivindu-se din iarbă, alb-cenușiu și pătat de funingine. În zilele dogoritoare de vară, se ducea cu coșul, pe la ceasul prînzului, la grămezile de piatră ca să culeagă zmeură ori frunze de răchitan, care sînt foarte bune ca băutură de leac împotriva frigurilor.

Ultimele sunete ale clopotelor de la biserică, trase la amiază în cinstea Maicii Domnului, se stingeau în văzduhul plin de lumină, între coamele de munți. Satul părea să se pregătească de odihnă, sub alba văpaie a soarelui. Încă din zorile pline de rouă, răsunase dinspre gospodăriile apropiate și depărtate cîntecul coaselor prin fînețele pline de flori, zgomotul pietrelor pe care se ascuțea fierul și glasurile ce se strigau. Acum amuțiseră toate zgomotele muncii. Era odihna de prînz. Kristin, așezată pe grămada de pietre, asculta. Nu se mai auzea decît șopotul rîului și foșnetul frunzelor sub adierea vîntului, prin pădurice ; și încă bîzîitul ușor al gîzelor mici de pe pajiște și talanga unei vaci de undeva, departe. O pasăre zbura repede și tăcută de-a lungul pădăricii de anini, iar altă pasăre se ridică de pe o movilă înierbată și se lăsă din zbor, cu un ciripit ascuțit, pe o tufă de ciulini.

Umbrele albastre ce pluteau pe coamele munților, norii de vreme bună ce se ridicau din dosul crestelor și se topeau în cerul albastru de vară, licărirea apei rîului Lågen îndărătul copacilor, scînteierile razelor de soare pe frunzișul pădurii... nu erau toate acestea nu atît o bucurie a ochilor, ci însuși glasul tăcerii de auzit cu urechea sufletului ? Cu vălul tras pe frunte ca să se apere de soare, Kristin ședea și urmărea jocul luminii și al umbrelor pe deasupra văii.

Toate flăcările se sting pînă la urmă...

În pădurea de mesteacăn, de-a lungul malului mlăștinos al rîului, străluceau băltoace de apă între stufișuri dese de răchită. Aici creștea un covor de cochlearii [1], cu frunze

[1] Plantă folosită în medicina populară ca leac împotriva tulburărilor pricinuite de scorbut.

cu cinci lobi și flori roșii-cafenii. Kristin culesese un braț de flori de soiul acesta. Adeseori se gîndise dacă nu cumva buruiana aceasta ar avea vreo putere lecuitoare ; o uscase, o fiersese și o pusese în bere și în mied. Dar se dovedise a nu fi bună la nimic. Cu toate acestea, niciodată nu se putea opri de a se avînta prin baltă, udîndu-și încălțămintea ca să culeagă această buruiană.

Smulse toate frunzele de pe lujer și împleti o cunună din florile de culoare întunecată. Aduceau la culoare cu vinul rubiniu, cît și cu mierul cafeniu, iar sub gămălliile roșcate ale staminelor erau umezite de nectar. Uneori, Kristin împletea cîte o cunună pentru statuia Maicii Domnului din odaia de la catul de sus... Auzise de la preoți care umblaseră prin părțile de miazăzi, că așa era obiceiul pe acolo.

Acum nu mai avea pentru altcine împleti cununi. În valea aceasta, tinerii nu obișnuiau să poarte cununi cînd se duceau la joc pe pajiște. În Trøndelagen oamenii care se întorceau de la oștire aduseseră obiceiul acesta. Kristin se gîndi că această cunună de flori roșii-închise s-ar potrivi bine la fețișoara bălaie a lui Gaute, la părul său cînepiu, sau la chica de păr castaniu-deschis a lui Lavrans.

I se părea că trecuse o veșnicie de cînd obișnuia să se ducă împreună cu doicile și cu toți copilașii ei pe pajiștea împrejmuită de la Husaby, în timpul zilelor lungi și frumoase de vară.

Pe vremea aceea nu mai prididea nici cu ajutorul Fridei să împletească destul de repede coronițele pentru atîția copii mici, plini de nerăbdare. Își aducea aminte că pe atunci îl avea încă la piept pe Lavrans ; Ivar și Skule spuneau că și băiețelul cel mic trebuie să-și aibă cununa — dar o cunună împletită din flori mici de tot, adăugau copilașii aceștia de patru ani.

Acum nu mai avea decît copii mari.

Lavrans, cel mai tînăr, era de cincisprezece ani ; nu putea fi socotit încă un bărbat, totuși ! Dar maică-sa își dăduse seama încetul cu încetul că acest fiu era cel mai puțin apropiat dintre toți copiii ei. El nu o ocolea cu dinadinsul, așa precum făcuse Bjørgulf, nu era o fire închisă și nu părea să fie așa de posac ca băiatul cu vederea

proastă. Dar poate că era și mai tăcut de felul său... numai că nimeni nu băgase de seamă lucrul acesta pe vremea cînd toți frații erau acasă. Era bălai și sănătos, întotdeauna vesel și blînd — și toată lumea iubea pe copilul acesta fermecător, fără să vadă că Lavrans umbla mai mult tăcut și singuratic.

Era socotit drept cel mai frumos dintre toți feciorii frumoși ai Kristinei, la Jørundgård. Pentru mama lor, cel la care se gîndea în clipa aceea, acela îi părea mai frumos ; dar își dădea și ea totuși seama că frumusețea lui Lavrans Erlendssøn avea ceva luminos. Părul lui castaniu-deschis și obrajii proaspeți ca de măr domnesc, păreau poleiți de soare ; în ochii lui mari, cenușii întunecați, scînteiau pete mici de aur. Semăna mult cu Kristin, așa cum era în tinerețe. Avea acea frumusețe luminoasă, pîrguită de soare. Mare și voinic pentru vîrsta lui, se arăta priceput și destoinic la orice muncă era pus ; ascultător față de maică-sa și de frații săi mai mari, era vesel și plăcut în traiul de toate zilele. Și cu toate acestea, părea atît de departe de toate, băiatul acesta.

În serile de iarnă, cînd oamenii din gospodărie adunați în odaia cu războaiele de țesut treceau vremea cu glume și povești, în timp ce lucra fiecare la cîte ceva, Lavrans ședea și visa. Adeseori în serile de vară, cînd se sfîrșea munca zilei la gospodărie, Kristin ieșea afară și se așeza alături de băiatul acesta care, tolănit pe iarbă, mesteca un clei de pom sau avea în colțul gurii vreo tulpină de măcriș cu gust acrișor. Ea privea cu luare-aminte la ochii lui, cînd vorbea cu dînsul... parcă și-ar fi adunat gîndurile din mari depărtări. Apoi zîmbea către mama sa și îi răspundea limpede și chibzuit ; de multe ori rămîneau afară, pe cîmp, ceasuri întregi vorbind împreună ca doi prieteni buni. Dar de îndată ce mama se ridica pentru a intra în casă, parcă gîndurile lui Lavrans ar fi pornit din nou în călătorii depărtate.

Și îi era cu neputință să-și dea seama la ce anume se gîndea băiatul acesta atît de adînc. Era destul de îndemînatic la gimnastică și în mînuirea armelor — dar cu toate acestea avea mult mai puțină rîvnă în privința aceasta decît ceilalți frați ; nu pornea niciodată singur la

vînătoare, cu toate că se bucura cînd Gaute îi îngăduia să-l însoţească. Şi pînă acum nu părea să fi băgat de seamă că femeile priveau cu ochi dulci pe acest tînăr frumos. Nu se trăgea de loc la învăţătură de carte şi hotărîrea fraţilor săi mai mari de a se călugări nu părea, pe cît se vedea, să-l fi impresionat în chip deosebit. Kristin nu-şi putea da bine seama dacă nu cumva băiatul acesta îşi făcuse alte gînduri în privinţa viitorului său, decît acela de a rămîne întotdeauna acasă, spre a-l ajuta pe Gaute la conducerea gospodăriei, ca acum...

Uneori i se părea Kristinei că Lavrans amintea puţin de tatăl său prin expresia aceasta a feţei lui straniu de absentă — dar ceasurile de tăcere ale lui Erlend se cumpăneau cu ceasuri de exuberanţă fără frîu, iar Lavrans nu avea nimic din firea iute şi aprigă a tatălui său. Şi apoi, Erlend nu fusese niciodată atît de departe de lucrurile ce se petreceau în preajma lui...

Da, Lavrans era acum cel mai tînăr. Munan odihnea de mult în cimitirul satului, alături de tatăl său şi de frăţiorul cel mic. El murise la începutul primăverii, după ce Erlend fusese răpus.

Kristin umblase după moartea bărbatului ei, ca şi cînd nici n-ar mai fi văzut, nici n-ar mai fi auzit nimic. Simţea, mai presus de durerea şi de jalea din inima ei, un frig nestăvilit şi o sfîrşeală fără de nume în tot trupul şi sufletul, ca şi cînd ea însăşi ar fi sîngerat mereu de la rănile care îl uciseseră pe soţul ei.

În mîinile lui îşi pusese toată viaţa din ceasul acela de amiază apăsat de furtuna atît de apropiată cînd, în şura tainică de la Skog, se dăduse pentru întîia oară lui Erlend Nikulaussøn. Pe vremea aceea era atît de tînără şi de neştiutoare, încît nu-şi dădea seama de ceea ce făcea şi se străduia să ascundă că îi venea să plîngă fiindcă el îi pricinuise o durere ; ci ea zîmbea, fiindcă credea că îi dăruia iubitului ei darul cel mai de preţ ! Şi fie că acest dar fusese de preţ sau nu... ea i se dăruise cu totul şi pentru totdeauna. Nevinovăţia ei feciorelnică, pe care Dumnezeu în milostivirea sa o împodobise cu frumuseţe şi cu sănătate cînd o sortise să se nască într-o casă de oameni

avuți și cinstiți, în care părinții ei o ocrotiseră cu înțelepciune și cea mai duioasă iubire de-a lungul tuturor anilor în care o crescuseră... toate acestea ea le aruncase cu amîndouă mîinile în brațele lui Erlend și de atunci rămăsese prinsă în brațele lui.

De multe ori în anii ce urmară primise dezmierdările lui cu răceală și inima mîniată — supunîndu-se, ascultătoare, voii soțului ei, în timp ce se simțea vlăguită de puteri și obosită de moarte. Privind îndelung obrazul frumos și trupul mlădios și falnic al lui Erlend, se gîndea cu o stranie bucurie amestecată cu tristețe că acestea nu mai aveau puterea acum de a-i ascunde cusururile soțului ei. El rămăsese tot tînăr și frumos și o copleșea cu dezmierdările lui tot atît de pătimașe ca pe vremea cînd și dînsa era tînără și frumoasă ; însă ea îmbătrînise și se copsese, iar gîndul acesta o îmbăta de mîndrie și o biruitoare trufie. E ușor să se țină tînăr pentru acela care nu vrea niciodată să tragă învățăminte, pentru acela care nu vrea să facă față greutăților vieții și care nu vrea să lupte pentru a sili împrejurările să se supună voinții sale.

Dar chiar atunci cînd primea sărutările lui cu buzele strîns lipite, atunci cînd se întorcea cu toată ființa ei de la dînsul pentru a nu se mai gîndi decît la lupta pe care trebuia s-o dea pentru viitorul feciorilor ei, ea i se dăruia lui — o știa bine — cu același foc arzător pe care i-l aprinsese el odinioară în sîngele ei. Credea că trecerea anilor o făcuse să fie mai rece — căci nu se mai aprindea cînd zărea strălucind în ochii lui Erlend acea scînteiere obișnuită din trecut și cînd glasul său căpăta răsunetul acela adînc și cald care, în primele timpuri ale dragostei lor, o făcea să se lase în neștire, fără de voință și copleșită de fericire în brațele lui. Dar tot astfel precum altădată tînjise de dorul întîlnirilor cu Erlend, ca să-și aline durerea grea a despărțirii și temerile inimii sale, tot astfel acum simțea nevoia adîncă, în toată ființa ei, să-și atingă țelul dorit ; voia ca, atunci cînd va fi o femeie bătrînă și cu părul alb, să-și vadă toți fiii căpătuiți, fericiți și în siguranță. Acuma fiii lui Erlend erau cei din pricina cărora vechile temeri și nesiguranța în privința viitorului îi rodeau sufletul. Era chinuită de o dorință care semăna cu

foamea și cu o sete arzătoare... de a-și vedea fiii izbîndind în viață.

Și așa precum mai întîi se dăruise lui Erlend, tot astfel se dăruia acum lumii acesteia, care se născuse din unirea lor. Se străduia din toate puterile să întîmpine orice nevoie care se ivea, făcea orice muncă ce putea să asigure buna stare a lui Erlend și a copiilor săi. Acum aproape că înțelegea că trăise cu Erlend, ca și cînd acesta ar fi fost de față și atunci cînd ședea la Husaby, și cînd împreună cu preotul lor cerceta hrisoavele din lada lui, ori cînd dădea porunci dijmașilor săi și muncitorilor, cînd avea treabă împreună cu slujnicele sale prin cămări și în bucătărie, cînd ședea în grădină în zilele frumoase de vară, cu doicile și veghea asupra copiilor. N-o privea decît pe dînsa dacă se aprindea de supărare împotriva lui Erlend, cînd nu mergea ceva în gospodărie și cînd n-o ascultau copiii, și dacă tot Erlend era izvorul bucuri[illegible] ce o simțea cînd izbutea să bage fînul în șură uscat pe timpul verii și cînd aveau din belșug grîne toamna și cînd viței[illegible]or le mergea bine și cînd îi auzea pe băieții ei țipînd și rîzînd prin curte. Gîndul că ea era a lui ardea tăinuit în inima ei și atunci cînd isprăvea de cusut ultima din cele șapte rînduri de haine de sărbătoare pentru cei șapte feciori ai lor și privea cu bucurie maldărul de lucruri făcute de ea, munca ei frumoasă și migăloasă de iarnă. Și tot Erlend era acela de care era plictisită și obosită, în acea seară de primăvară cînd se întorsese acasă de la rîu împreună cu slugile ei... Spălaseră lîna de la cea din urmă tunsoare a oilor, fierseseră apă într-un cazan la malul rîului și limpeziseră lîna în rîu... iar Kristin se simțea frîntă de șale și era neagră de usucul din lînă pînă peste coate, mirosul de oaie și grăsimea murdară pătrunsese prin veșmintele ei, de îi părea că n-are să se mai poată curăța nici după trei băi.

Iar acum, că era dus, Kristin văduvă simțea că toată munca ei fără pic de odihnă nu mai avea nici un rost. El fusese doborît și ea avea să moară ca un copac ale cărui rădăcini au fost tăiate. Lăstarele tinere, care crescuseră din poala ei, trebuiau acum să-și tragă hrana din propriile lor rădăcini. Erau destul de mari ca fiecare în parte să-și

hotărască singur soarta. Un gînd îi fulgeră atunci prin minte : ...De ce n-a înțeles lucrul acesta mai nainte, cînd Erlend era în viață și rostise vorbele acestea ! Vedenii, asemenea unor jocuri de umbre, ale unei vieți trăite de ea împreună cu Erlend sus, în gospodăria lui din munți, i se înfățișau în minte... ei doi întineriți și cu copilul cel mic între ei. Dar nu se căia și nici nu se jelea. N-ar fi putut să-și despartă soarta de acea a fiilor ei, iar acum moartea îi va despărți curînd, căci fără de Erlend nu mai avea puterea de a trăi. Toate cîte se întîmplaseră și tot ce urma să se întîmple în viitor erau ale soartei... totul se întîmplă așa precum este mai dinainte hotărît.

Îi albise părul și fața i se făcuse străvezie și cenușie ; nu mai avea chef să se gătească, nici să se îmbrace cumsecade. În timpul nopții ședea întinsă și se gîndea la viața pe care o trăise cu Erlend, iar ziua umbla ca prin vis, nu vorbea cu nimeni fără decît numai cînd era întrebată și nu părea să audă, cînd băieții cei mici îi spuneau cîte ceva. Femeia aceasta destoinică și plină de grijă pentru toate nu mai punea mîna acuma la nici o treabă. Dragostea însufleţise toate strădaniile ei în gospodărie. Erlend nu-i prea fusese recunoscător pentru lucrul acesta ; nu astfel dorise el să fie iubit. Dar ea nu putea face altfel ; căci așa era firea ei : trebuia să împletească iubirea cu truda și grija de toți.

Era ca și cînd ar fi lunecat încet înspre moarte. Atunci se ivise molima în sat, trîntind feciorii ei la pat, și atunci mama lor se trezise.

Molima era mai primejdioasă pentru cei mari, decît pentru copii. Pe Ivar boala l-a atins atît de rău, încît nimeni nu se mai aștepta să scape. În băiatul acesta se dezlănțuise o putere uriașă din pricina fierbinţelilor ; striga, voia să se scoale și să apuce armele... moartea tatălui părea să-l frămînte, Nåkkve și Bjørgulf cu multă greutate izbuteau să-l țină. Apoi căzu și Bjørgulf la pat. Lavrans zăcea cu fața de nerecunoscut și umflată din pricina spuzelii, ochii luceau fără viață și abia i se vedeau... părea să se mistuie cu totul arzînd de fierbinţeală.

Mama veghea în odaia de sus asupra acestor trei copii. Nåkkve și Gaute făcuseră boala pe cînd erau mici, iar

Skule era mult mai puțin bolnav ca frații săi. Frida îl îngrijea pe acesta și pe Munan în odaia de dedesubt. Nimeni nu-l credea pe Munan în primejdie, dar el nu fusese niciodată prea voinic, iar într-o seară cînd toți credeau că se făcuse aproape bine, căzu dintr-o dată într-un leșin. De-abia avu timp Frida să o vestească pe mama... Kristin coborî în fugă jos și curînd după aceea Munan își dete sufletul în brațele ei.

Moartea copilului trezi pe Kristin din amorțeală, cu o nouă și ascuțită deznădejde în suflet. Jalea ei nețărmurită pentru pruncul încă la sîn care-i murise, fusese parcă colorată în roșu de amintirea tuturor viselor ei de fericire, moarte. Furtuna din sufletul ei o sprijinise oarecum atunci. Dar încordarea cumplită care se sfîrșise cu moartea soțului ei îi lăsase în suflet o grozavă istovire. Kristin era încredințată că va muri și ea curînd de durere; și această încredințare slăbi puțin ascuțișul durerii. Și țea umbrele crescînd în jurul ei, în timp ce aștepta să se deschidă și pentru dînsa ușa...

Lîngă micuțul leș al lui Munan, mama se trezi. Băiețelul acesta frumos fusese de atîția ani mezinul ei, ultimul copil mic pe care mai îndrăznea încă să-l dezmierde și să rîdă de dînsul, atunci cînd ar fi trebuit să fie aspră și serioasă și să-l fi mustruluit pentru micile lui greșeli și scăpări. Iar el fusese atît de drăgăstos și ținuse atît de mult la maica sa! Parcă o tăia în carne vie! Deci, mai era încă legată de viață? Moartea, pesemne, nu voia să ia o femeie care-și dăruise însuși sîngele vieții ei, atîtor inimi noi și tinere.

Deznădăjduită și trează pînă în adîncul ființei, umbla încolo și încoace, de la copilul ce zăcea fără de viață la feciorii ei bolnavi. Munan zăcea în fosta cămară, unde zăcuseră mai nainte pruncul mort și Erlend... trei trupuri neînsuflețite la Jørundgård în mai puțin de un an. Cu inima plină de groază, dar mută și împietrită, aștepta să-i moară următorul copil... se aștepta la asta ca la un lucru de neînlăturat. Niciodată nu prețuise îndeajuns că Dumnezeu îi dăruise atît de mulți copii. Și lucrul cel mai rău era că într-un anumit fel înțelesese totuși lucrul acesta, dar ea se gîndise mai mult la chinuri, la durere, la teamă

și la luptă... cu toate că învățase de pe urma dorului pe care îl simțise de fiecare dată cînd un copil creștea și se desprindea din brațele ei, și din bucuria pe care o simțise de fiecare dată cînd un nou copil era culcat la sînul ei, că bucuria era cu mult mai mare decît chinurile și durerea. Se plînsese că tatăl copiilor ei fusese un om atît de nechibzuit și care se gîndise atît de puțin la viitorul neamului său, la cei care aveau să-i urmeze. Ea uita că tot astfel fusese Erlend și cînd ea călcase porunca lui Dumnezeu și călcase în picioare cinstea propriului ei neam, ca să-l aibă pe Erlend.

Acuma el fusese doborît și nu mai era alături de dînsa. Acum se aștepta să-i vadă pe feciorii ei prăpădindu-se unul după altul. Poate că era sortită să rămînă singură, ca o mamă fără de copii.

Erau atîtea lucruri pe care desigur că le văzuse și mai înainte, dar la care nu se gîndise prea mult, pe vremea cînd privea lumea ca prin ceața dragostei lor, a ei și a lui Erlend. Înțelesese că Nåkkve lua în serios faptul că era primul născut și că trebuia să fie în fruntea fraților săi, căpetenia lor. Și știa de asemenea că ținea foarte mult la Munan. Cu toate acestea, se simțise zguduită ca de un lucru neașteptat cînd văzu cît de tare îl durea moartea fratelui său cel mai tînăr.

Dar ceilalți fii ai ei se vindecară, deși foarte încet. De Paști, ea putu să se ducă la biserică cu patru din fiii ei; Bjørgulf era încă la pat, iar Ivar mult prea slab pentru a ieși din casă. Lavrans crescuse mult în timpul bolii și era copt la minte peste vîrsta lui din pricina celor întîmplate în ultima jumătate de an.

Iar Kristin se credea acum o femeie bătrînă. Ea socotea că o femeie era tînără atîta vreme cît avea copii mici care dormeau noaptea în brațele ei, se jucau în preajma ei în timpul zilei și aveau nevoie de îngrijirile ei zi și noapte. Cînd cei mici se fac mari și se îndepărtează de mama lor, ea este o femeie bătrînă.

Noul ei cumnat, Jammaelt Halvardssøn, spunea că fiii lui Erlend sînt foarte tineri — și, de fapt, ea însăși abia trecuse de patruzeci de ani; și el zicea că poate în curînd ea va trebui să se gîndească să se mărite din nou, avînd

nevoie de un soț care să o poată ajuta să-și vadă de moșie și să-și crească copiii cei mai mici. El pomeni de numele mai multor bărbați cumsecade pe care îi socotea potriviți pentru Kristin ; o poftea la Aelin, la toamnă, și atunci va avea el grijă să-i întîlnească și mai apoi puteau să vorbească mai îndeaproape despre lucrul acesta.

Kristin zîmbi slab. Da, într-adevăr, nu era decît de patruzeci de ani ! Dacă ar fi auzît de altă femeie care văduvise atît de timpuriu și avea un cîrd de copii, care încă nu erau oameni în toată firea, ar fi spus la fel ca Jammaelt : trebuia să se mărite din nou, să caute sprijinul unui nou bărbat, căruia putea să-i mai dăruiască și copii. Dar ea însăși nu voia...

După sărbătorile de Paști, Jammaelt din Aelin sosi la Jørundgård. Era a doua oară cînd Kristin se întîlnea cu noul soț al surorii sale. Nici ea și nici fiii ei nu fuseseră la petrecerea de logodnă de la Dyfrin și nici la nunta care se făcuse la Aelin. Cele două petreceri avuseseră loc într-un scurt răstimp în primăvara aceea în care rămăsese grea cu ultimul ei copil. De îndată ce Jammaelt aflase de uciderea lui Erlend Nikulausson, se grăbise să vină la Sil ; el ajută cu povața și cu fapta pe sora soției sale și pe nepoții săi, și rîndui toate cîte trebuiau rînduite după moartea bărbatului ei, pe cît putu de bine ; și tot el făcu jalba și susținu pricina pornită împotriva ucigașilor, întrucît nici unul dintre fiii lui Erlend nu era încă vîrstnic. Dar pe timpul acela Kristin nu-și dădea seama de nimica din cele ce se petreceau în preajma ei. Pînă și osînda rostită împotriva lui Gutmund Toresson, care a fost dovedit drept ucigașul lui Erlend, păru s-o lase rece.

De rîndul acesta însă, ea stătu mai mult de vorbă cu cumnatul ei și i se păru că acesta este un om plăcut. Nu era tînăr — cam de o vîrstă cu Simon Darre... un om liniștit și serios, înalt și puternic, smead și cu trăsături frumoase, dar nițel adus de spate. Gaute se împrieteni de îndată cu dînsul. Näkkve și Bjørgulf de la moartea tatălui lor se apropiaseră și mai mult unul de altul și se țineau departe de ceilalți. Ivar și Skule îi spuseră mamei lor că Jammaelt le este drag, dar adăugaseră că Ramborg ar fi putut să cinstească amintirea lui Simon, rămînînd văduvă

ceva mai multă vreme. Noul ei bărbat nu este la înălțimea lui Simon. Kristin simțea că acești doi flăcăi zglobii își mai aduceau încă aminte de Simon Andressøn ; lui îi îngăduiseră să-i îndrumeze cînd cu vorbe aspre cînd cu glume, măcar că, cei doi băieți nerăbdători, nu sufereau cuvintele de mustrare din partea propriilor lor părinți, fără ca ochii lor să fulgere de mînie și fără să strîngă din pumni.

În timp ce Jammaelt se afla la Jørundgård, s-a întîmplat să vină și Munan Bårdssøn să o vadă pe Kristin. Nu rămăsese mare lucru acum din cavalerul acesta care trăise cu fală. Mai nainte vreme se înfățișa ca un om voinic și impunător ; își purta prin lume trupul mare și greoi cu atîta ifos încît părea încă și mai înalt și falnic decît era. Acuma podagra îl cocîrjase, iar pielea îi atîrna zbîrcită pe trupul său slăbănog, țeasta îi chelise, avea niște șuvițe sărăcăcioase de păr rărit pe la ceafă. Odinioară avusese o barbă deasă neagră-albăstruie, care-i întuneca partea de jos, energică și cărnoasă, a feței sale, dar acum smocuri de peri suri îi creșteau în voie prin toate zbîrciturile bărbiei și ale gîtului, în locurile unde îi era greu să ajungă cu briciul. Ochii îi lăcrămau și îi cam curgeau balele din gură... și era foarte chinuit de pîntecele său bolnav.

Îl luase cu sine pe fiul său Inge, numit Fluga după mama sa : acesta era acum un om mai trecut. Munan Bårdssøn îl ajutase foarte mult să-și croiască un drum în viață, îi făcuse rost de o căsătorie bună și căpătase pentru el sprijinul episcopului Halvard. Munan ținuse pe nepoata episcopului și preasfințitul Halvard se arătase gata să-l ajute pe Inge să răzbească, ca să nu rămînă de rușine față de copiii doamnei Katrin. Episcopului i se hărăzise o slujbă înalt-judecătorească la Hedemarken, iar el îl numise pe Inge Munanssøn drept împuternicitul său, încît acesta stăpînea acum destul de mult pămînt prin Skaun și Ridabu. Mama sa își cumpărase și ea o moșie prin meleagurile acelea ; ajunsese să fie o femeie foarte cucernică și milostivă și făgăduise să ducă o viață curată pînă la moarte.

— Da, nu este nici bătrînă de tot și nici o căzătură nu este, zise domnul Munan cînd văzu că Kristin zîmbește

puţin. Ar fi vrut desigur foarte mult ca Brynhild să se mute la dînsul şi să vadă de gospodăria şi de moşia lui din apropiere de Hamar, dar ea nu se învoise la aceasta.

Domnul Munan se plîngea că are atît de puţine bucurii, în zilele bătrîneţilor sale. Copiii săi n-aveau firi paşnice, nici cei care erau fraţi buni nu se înţelegeau între dînşii şi se certau şi se băteau cu fraţii lor vitregi. Fiica cea mai tînără era cea mai rea; pe dînsa o făcuse cu o ţiitoare, pe vremea cînd era om însurat, aşa încît nu-i putea da nici un drept de moştenire şi de aceea ea căuta să stoarcă cît putea de mult de la tatăl ei, cît mai era în viaţă. De cînd era văduvă, se statornicise la Skogheim, moşia pe care locuia domnul Munan cînd stătea la ţară; nici tatăl, nici fraţii şi surorile ei n-au fost în stare să o facă să se urnească de acolo. Lui Munan îi era foarte frică de ea, dar cînd izbutea să scape de acolo şi să se ducă la unii dintre ceilalţi copii ai săi, acolo era asaltat de plîngerile lor împotriva lăcomiei şi necinstei celorlalţi fraţi şi surori. Se simţea cel mai bine lîngă fiica sa legiuită, cea care era călugăriţă în mănăstirea de la Gimsøy; îi plăcea să stea un timp la hanul mănăstirii şi se străduia foarte mult să-şi cureţe sufletul prin căinţă şi rugăciuni, sub îndrumarea acestei fiice a sa; dar nu putea să îndure prea multă vreme viaţa aceasta. Kristin se îndoia că fiii lui Brynhild ar fi cu mult mai buni cu tatăl lor decît ceilalţi copii, dar Munan Bårdssøn nu voia să recunoască lucrul acesta, căci ţinea la aceştia mai mult decît la toţii copiii ceilalţi.

Dar oricît de jalnică ar fi fost această rudă a ei şi totuşi în timpul şederii împreună cu dînsul durerea împietrită a Kristinei păru pentru întîia oară să mai slăbească puţin. Domnul Munan vorbea de dimineaţă pînă seară despre Erlend — cînd nu se văita de necazurile sale vorbea numai despre vărul său răposat şi îi lăuda isprăvile — îndeosebi cele din timpul tinereţii sale uşuratice: împăunarea lui nestăvilită cînd ieşise mai întîi în lumea largă, departe de căminul de la Husaby, unde doamna Magnhild se necăjea din pricina tatălui său, iar tatăl se necăjea din pricina fiului său mai mare; apoi plecase şi de la Hestnes şi de la tatăl său de suflet cel evlavios şi serios, dom-

nul Bård. Vorbăria domnului Munan putea să pară un fel straniu de a-i alina durerea văduvei îndurerate a lui Erlend. Dar, în felul lui, cavalerul acesta își iubise ruda lui tînără și îl socotise întotdeauna pe Erlend mai presus de toți ceilalți bărbați în privința frumuseții, a îndrăznelii... ei bine, chiar și în privința înțelepciunii, zicea Munan cu toată convingerea, numai că nu se ostenea să-și întrebuințeze înțelepciunea. Și chiar dacă Kristin gîndea în sinea ei că nu fusese spre binele lui Erlend că intrase la curtea regelui la frageda vîrstă de șaisprezece ani, avînd pe vărul acesta ca învățător și îndrumător, ea nu se putea împiedica să zîmbească cu întristare și cu duioșie cînd Munan Bårdssøn vorbea făcînd spume la colțurile gurii și lacrimile picurau din ochii lui de om bătrîn cu pleoape înroșite, despre dorul de viață plin de strălucire din anii de primă tinerețe ai lui Erlend, înainte de a se prăbuși în convietuirea nenorocită cu Eline Ormsdatter și să se ardă pe toată viața.

Jammaelt Halvardssøn, care stătea serios de vorbă cu Gaute și cu Nåkkve, se uită mirat înspre cumnata sa. Ea se așezase pe laviță pusă de-a curmezișul odăii împreună cu acest bătrîn respingător și cu Ulv Haldorssøn, care-i părea cam fioros lui Jammaelt, dar ea zîmbea în timp ce vorbea cu ei și le turna de băut ; el n-o văzuse zîmbind pînă atunci, dar îi ședea foarte bine, și rîsul ei scurt și potolit suna ca rîsul unei fete tinere.

Jammaelt spunea că era cu neputință că toți acești șase frați să rămînă acasă, pe moșia mamei lor. Nu era de așteptat ca vreun om bogat și de același rang cu dînșii să se învoiască să-și mărite fata cu Nikulaus, dacă ceilalți cinci frați ai săi urmau să locuiască sub același acoperămînt cu dînsul și poate chiar să trăiască din veniturile aceleiași moșii cînd se vor căsători. Și trebuiau să se îngrijească acuma să caute o nevastă pentru tînărul acesta — împlinise douăzeci de ani și părea a fi voinic din fire. De aceea Jammaelt voia să ia cu dînsul pe Ivar și pe Skule cînd se va întoarce înspre miazăzi ; va găsi el desigur o cale de a le asigura viitorul. De cînd Erlend Nikulaussøn pierise într-un chip atît de nefericit, boierii cei mari ai

țării și-au adus deodată aminte că acest om ucis a fost unul dintre ei, prin naștere și viță, și că era hărăzit prin nobilele lui însușiri să stea în fruntea celor mai mulți dintre dînșii ; un om iubit, mărinimos, o căpetenie semeață și călită în luptă, dar care nu avusese norocul de partea sa. Se luase măsuri cu cea mai mare asprime împotriva acelora care luaseră parte la răpunerea acestui stăpîn de moșie în propria sa curte. Iar Jammaelt spunea că mulți întrebaseră de fiii lui Erlend. Se întîlnise de Crăciun cu cei de la Sudrheim și aceștia îi spuseseră că erau rude cu acei tineri : domnul Jon îl rugase să le transmită salutul său și să le spună că era gata să primească în calitate de rude pe fiii lui Erlend Nikulaussøn, dacă vreunul dintre ei voia să lucreze la el. Jon Haftorsson urma acum să se căsătorească cu Elin, fiica cea mai mare a lui Erling Vidkunssøn și tînăra mireasă întrebase dacă băieții semănau cu tatăl lor ; își aducea bine aminte că Erlend fusese oaspele lor la Bjørgvin pe vremea cînd ea era copilă și spunea că i se părea că el era cel mai frumos dintre toți bărbații din lume. Iar fratele ei, Bjarne Erlingssøn, spusese că va face din toată inima tot ce-i va sta în puteri pentru feciorii lui Erlend Nikulaussøn.

Kristin se uita la cei doi gemeni ai ei, în timp ce Jammaelt vorbea. Semănau din ce în ce mai mult cu tatăl lor : părul mătăsos și negru ca păcura, lins pe creștetul capului dar ușor cîrlionțat la frunte și în dreptul cefei arse de soare. Aveau aceeași față îngustă cu nasul destul de mare, gura mică și gingașă, cu cîte o gropiță la fiecare colț al gurii. Dar bărbia lor era mai scurtă și mai lată — și ochii mai întunecați ca ai lui Erlend. Iar ceea ce, după părerea Kristinei, îl făcuse pe Erlend să fie atît de neasemuit de frumos, erau ochii săi ; cînd îi deschidea mari, în fața sa osoasă, întunecată sub părul său atît de negru, ochii aceștia păreau neașteptat de albaștri și de limpezi.

Dar acum ochii gemenilor avură o lucire întunecată, ca de oțel cînd Skule răspunse unchiului său ; el obișnuia să fie purtătorul de cuvînt al gemenilor :

— Vă mulțumim mult pentru această ofertă frumoasă, draga noastră rudă. Dar noi am și vorbit cu domnul Mu-

nan și cu Inge și ne-am sfătuit cu frații noștri mai mari, ajungînd la o înțelegere cu Inge și cu tatăl său. Aceștia sînt rudele cele mai apropiate ale noastre dinspre partea tatălui și plecăm cu Inge la miazăzi și rămînem la moșia lui pe vară și ceva mai încolo...

În aceeași seară, băieții coborîră la dînsa în odaie, cînd ea abia se culcase.

— Noi gîndim că ne înțelegi, mamă, zise Ivar Erlendssøn.

— N-avem să cerșim prietenia și ajutorul ce se datorește rudelor de la oamenii aceia care au privit fără să spună o vorbă la nedreptățile pe care le-a îndurat tatăl nostru, adause Skule.

Mama lor încuviință din cap.

Ea socotea că fiii ei aveau dreptate. Jammaelt era un om cuminte și cu o judecată dreaptă, gîndea Kristin în sinea ei și propunerea lui fusese făcută cu gînd bun, dar îi plăcuse ei că băieții se arătaseră credincioși tatălui lor, deși nu se gîndise niciodată mai nainte, că feciorii ei vor ajunge cîndva să slujească la fiul Brynhildei Fluga.

Cei doi gemeni porniră la drum cu Inge Fluga, de îndată ce Ivar fu destul de întremat ca să poată merge călare. După plecarea lor, se făcu mare liniște în gospodărie. Kristin își amintea că anul trecut pe vremea asta zăcea în țesătorie cu un copil nou-născut ; i se părea a fi un vis ; nu mai departe de atunci, se simțise tînără, toate dorințele și necazurile unei femei tinere făceau să-i bată inima de nădejde, și de ură, și de dragoste. Acum nu-i mai rămăseseră decît patru feciori din tot cîrdul ei de copii și n-o mai frămînta altceva decît neliniștea pentru viitorul acestor bărbați tineri. În liniștea aceea care căzuse asupra Jørundgård-ului după plecarea gemenilor, temerile ei în privința lui Bjørgulf se aprinseră în ea ca flăcările unui foc.

În timpul cît avuseseră oaspeți, Bjørgulf se mutase cu Nåkkve jos, în vechea odaie cu vatră. Umbla prin casă ziua, dar nu ieșise încă pe afară. Adînc îngrijorată, Kristin băgă de seamă că Bjørgulf ședea întotdeauna liniștit pe același loc, nu mergea niciodată prin mijlocul odăii și

îndeobște se mișca foarte puțin cînd se afla ea în odaie la dînsul. Kristin știa că starea ochilor lui se înrăutățise în timpul ultimei sale boli. Nåkkve era foarte tăcut, dar așa fusese de cînd cu moartea tatălui său, și părea să o ocolească pe maică-sa pe cît îi sta în putință.

În sfîrșit, își luă într-o zi inima în dinți și îl ispiti pe Nåkkve, întrebîndu-l cum stau lucrurile acum cu ochii lui Bjørgulf. Multă vreme Nåkkve răspunse ocolind întrebarea, dar în cele din urmă îi spuse adevărul :

— Mai poate încă să întrezărească lumina, cînd e puternică... Se făcuse alb la față, spunînd acestea, apoi se întoarse scurt și ieși din odaie.

Spre sfîrșitul zilei, după ce Kristin plînsese pînă ce nu mai putuse, ea se gîndi că acum va putea vorbi liniștit cu fiul ei și se duse în clădirea cea veche.

Bjørgulf stătea întins în pat. De îndată ce se așeză pe marginea patului, își dădu seama după ' ;a lui că știa că vorbise cu Nåkkve.

— Mamă, nu trebuie să plîngi, mamă, o rugă el cu glas speriat.

Ar fi vrut să se arunce peste fiul ei, să-l ia în brațe, și să plîngă, și să se vaite de soarta lui nemiloasă. Dar se mulțumi să-și strecoare mîna pe sub pătură în mîna lui.

— Dumnezeu îți pune bărbăția la grea încercare, zise ea cu glas răgușit.

Trăsăturile feței lui Bjørgulf se schimbară pe loc, luară o înfățișare tare și hotărîtă. Dar trecu un timp pînă ce izbuti să spună :

— Am știut de multă vreme, mamă, că mi-era sortit să port suferința aceasta. Toată vremea cît am stat la Tautra, fratele Aslak îmi spunea că dacă s-ar întîmpla ca lucrurile să ia întorsătura asta pentru mine, atunci...

...Așa precum Domnul nostru Isus Cristos a fost ispitit în pustiu, zicea el... zicea că adevăratul pustiu pentru sufletul unui creștin ar fi atunci cînd se pune zăvor vederii sau altor simțuri ale sale... atunci omul pășește pe urmele împăratului ceresc în pustiu, chiar dacă trupul său rămîne în mijlocul fraților sau rubedeniilor sale. Citea lucrurile acestea din cărțile sfîntului Bernard. Și dacă sufletul înțelege că Dumnezeu l-a ales în chip osebit pentru a suferi

o astfel de încercare aspră a bărbăției sale, atunci el nu trebuie să se teamă că nu va fi în stare să treacă prin încercarea aceasta. Dumnezeu îmi cunoaște sufletul mai bine decît se cunoaște sufletul pe sine însuși...

Și urmă a vorbi în felul acesta cu mama sa, încercînd să-i aline durerea cu o înțelepciune și o putere sufletească mult mai presus de vîrsta lui.

Pe seară, Nåkkve veni la Kristin și îi spuse că vrea să-i vorbească ceva între patru ochi. Și îi spuse atunci că Bjørgulf și cu dînsul luaseră hotărîrea de a intra în obștea monahicească și că voiau să se călugărească în mănăstirea de la Tautra.

Kristin rămase ca trăsnită la vestea aceasta, dar Nåkkve urmă mai departe netulburat. Aveau de gînd să aștepte pînă ce Gaute va fi vîrstnic și va putea să vadă de treburile mamei lor și ale fraților mai mici. Voiau să intre în călugărie cu atîta avere cît se cuvenea să aducă fiii lui Erlend Nikulaussøn din Husaby, dar nu doreau să dăuneze întru nimic la bunăstarea celorlalți frați ai lor. De pe urma tatălui lor, feciorii lui Erlend nu moșteniseră nimic demn de amintit, dar cei trei, care se născuseră înainte ca Gunnulf Nikulaussøn să intre la mănăstire, aveau cîteva bucăți de moșii din ținuturile dinspre miazănoapte. Gunnulf Nikulaussøn le dăruise nepoților săi cînd își împărțise averile, cu toate că îi lăsase fratelui său cea mai mare parte din averea pe care nu o dăduse Bisericii sau unor țeluri religioase. De vreme ce Nåkkve și Bjørgulf nu-și vor cere partea întreagă de moștenire, moartea lor pentru lumea aceasta va fi o ușurare pentru Gaute, care urma acuma să devină capul familiei și să o ducă mai departe.

Kristin simțea că se învîrte pămîntul cu ea. Niciodată nu și-ar fi închipuit că Nåkkve s-ar putea face călugăr. Cu toate acestea, nu spuse nici un cuvînt de împotrivire... era prea răscolită. Și nu îndrăznea să-i întoarcă pe fiii săi de la o hotărîre atît de frumoasă și de folositoare.

— Încă din copilărie, cînd eram împreună la călugării de acolo, din miazănoapte, ne-am făgăduit unul altuia să nu ne despărțim niciodată, zise Nåkkve.

Mama încuviință dînd din cap; știa de legămîntul acesta, dar crezuse că însemna că Bjørgulf avea să stea împreună cu Nåkkve și după însurătoarea acestuia.

Lui Kristin i se părea aproape o minune faptul că Bjørgulf, în pofida tinereții sale, era în stare să-și poarte nenorocirea cu atîta bărbăție. De cîte ori vorbise cu dînsul în primăvara asta, nu auzise din gura lui decît vorbe cucernice, pătrunse de o resemnare plină de tărie. Era uimită de lucrul acesta... dar pesemne că el înțelesese de mulți ani că spre asta îl ducea vederea lui slabă, că era ceva de neînlăturat, și își închinase sufletul lui Dumnezeu încă de pe vremea cînd stătuse la călugări...

Dar cît trebuie să fi suferit copilul acesta... pe cînd ea își dădea prea puțin seama, cufundată în propriile ei suferințe. Iar acum, Kristin Lavransdatter, cînd era singură, îngenunchea la icoana Maicii Domnului, în odaia de sus, la Jørundgård, sau în fața altarului din biserică, de cîte ori era deschisă. Cu inima sfîșiată, se ruga plîngînd amarnic și implora cu lacrimi de umilință pe blînda Maică a Domnului să-i țină loc de mamă lui Bjørgulf și să-l despăgubească de lipsa de grijă a mamei sale trupești.

Într-o noapte de vară, Kristin era trează în pat. Nåkkve și Bjørgulf se mutaseră înapoi, în odaia de la catul de sus, dar Gaute rămăsese jos împreună cu Lavrans, căci frații mai mari voiau să se deprindă cu veghile și rugăciunile prelungite, spusese Nåkkve. În cele din urmă, era gata să adoarmă, cînd se trezi de-a binelea la auzul unor pași tiptili deasupra ei, apoi coborînd treptele bîjbîind în felul orbilor.

Kristin se gîndi că, de bună seamă, Bjørgulf avea vreo nevoie pe afară... cu toate acestea, se sculă din pat și-și căută o haină. În clipa aceea se deschise dintr-o dată ușa de sus... cineva cobora în fugă scările.

Kristin alergă în odaia din față și ieși pe ușă afară. Era o ceață atît de deasă, încît de-abia se puteau zări clădirile de partea cealaltă a curții. Lîngă gardul înalt, Bjørgulf lupta din răsputeri ca să se smulgă din strînsoarea fratelui său.

— Ce pierzi, striga orbul, dacă scapi de mine ?... Atunci ai să fii dezlegat de toate jurămintele... și n-ai să mai ai nevoie să te retragi din lumea asta...

Kristin nu putea auzi ce-i spunea Nåkkve. Alergă în picioarele goale prin iarba udă. Bjørgulf se desfăcuse acuma

din strînsoarea fratelui său... dar se clătină și se prăbuși, ca trăsnit, peste o lespede de piatră, de care se lipi cu pumnii strînși. Nåkkve o zări pe maică-sa și alergă înspre dînsa.

— Intră în casă, mamă... mă descurc mai bine singur... Trebuie să te duci în casă, trebuie, înțelegi ? șopti el stăruitor ; apoi se întoarse, aplecîndu-se din nou asupra fratelui său.

Mama băieților se opri la oarecare depărtare. Pajiștea era plină de apă ; se prelingeau picăturile de pe fiecare frunză și fir de iarbă căci plouase toată ziua, iar acum norii se coborîseră ca o pîclă deasă, lăptoasă. Cînd băieții se întoarseră în casă, puțin mai tîrziu, Nåkkve îl ținea pe Bjørgulf de braț și-l ducea. Kristin se trase înapoi pînă la pragul ușii de la intrare.

Văzu că obrazul lui Bjørgulf sîngera ; se lovise de piatră. Fără să vrea, Kristin își apăsă mîna de gură și își mușcă propria ei carne.

Pe scară, Bjørgulf încercă încă o dată să scape din strînsoarea lui Nåkkve și se aruncă înspre perete, țipînd :

— Blestemată fie... blestemată ziua în care m-am născut !

Cînd Kristin îl auzi pe Nåkkve punînd zăvorul la ușa odăii de sus, se furișă tiptil pînă sus și rămase în așteptare afară, pe pălimar. Multă vreme auzi glasul lui Bjørgulf strigînd și blestemînd — nu putea să prindă toate cuvintele lui cumplite. Din cînd în cînd, Nåkkve îi vorbea, dar foarte încet ; glasul lui se auzea ca un murmur domol. În cele din urmă, Bjørgulf izbucni în hohote mari și dureroase de plîns.

Mama băieților tremura de frig și de durere. Nu-și luase pe dînsa decît o manta peste cămașa ei, dar nu se clinti de acolo vreme îndelungată ; părul ei despletit era ud de jilăveala nopții. În sfîrșit, se făcu liniște în odaie.

Cînd coborî în sala mare de jos, se apropie de patul în care dormeau Gaute și Lavrans. Aceștia nu simțiseră nimic. În timp ce-i curgeau lacrimile pe obraz, întinse o mînă prin întuneric, atinse fețele calde ale celor doi băieți și ascultă răsuflarea lor, măsurată și plină de sănătate. Acum aceștia doi erau tot ce-i mai rămăsese din bogăția ei de altădată.

Dîrdîind de frig, se vîrî din nou în patul ei. Unul din cîinii care stăteau întinși în dreptul patului lui Gaute se

ridică, străbătu dușumeaua și sări la ea în pat, unde se încolăci la picioarele ei. Luase obiceiul acesta și Kristin nu se putea hotărî să-l dea jos, cu toate că era greu și-i apăsa picioarele de-i amorțeau, dar cîinele acesta fusese al lui Erlend și cel pe care-l iubise cel mai mult. Era un cîine bătrîn, negru ca smoala, bun la vînătoare de urși. În noaptea asta îi păru bine Kristinei că ședea acolo și-i încălzea picioarele înghețate.

...A doua zi nu-l văzu pe Nåkkve decît la prînz. Intră și se așeză în jilț ; locul lui de cînd murise tatăl.

Nu scoase o vorbă în timpul prînzului și avea cearcăne mari la ochi. Mama îl urmă cînd ieși din odaie.

— Cum se simte acum Bjørgulf ? întrebă ea încet.

Nåkkve ocolea mereu privirea ei, dar îi răspunse și el încet că acum Bjørgulf doarme.

— S-a mai întîmplat... s-a mai întîmplat să facă așa și altă dată ? șopti ea speriată.

Nåkkve dădu afirmativ din cap, apoi se întoarse și se duse sus la fratele său.

Nåkkve veghea zi și noapte asupra lui Bjørgulf și o ținea pe maică-sa pe cît putea departe de dînsul. Dar Kristin înțelegea că cei doi tineri treceau împreună prin clipe foarte grele.

Nikulaus Erlendssøn ar fi trebuit să fie acuma stăpînul la Jørundgård, dar nu avea de loc vreme să vadă de gospodărie și nici nu prea părea să aibă tragere de inimă și pricepere la treaba aceasta, ca și tatăl său. Kristin și cu Gaute vedeau de toate, căci în vara aceea îi părăsise și Ulv Haldorssøn.

După întîmplările nenorocite care se sfîrșiseră cu uciderea lui Erlend Nikulaussøn, soția lui Ulv se întorsese acasă la frații săi. Ulv rămăsese la Jørundgård ; zicea că vrea să le arate oamenilor că nu se lasă izgonit de vorbe și de minciuni. Dar dădea totuși a înțelege că nu va mai sta mult pe aici ; se cam gîndea să plece spre miazănoapte, să se statornicească la propria lui moșie de la Skaun, după ce va fi trecut destul de multă vreme ca nimeni să nu poată spune că fuge din pricina zvonurilor.

Dar iată că împuternicitul episcopului începu să facă cercetări să vadă dacă Ulv Haldorssøn nu își izgonise soția fără temeiuri legiuite. Atunci Ulv se pregăti de plecare, o

luă înapoi pe Jardtrud și urma să purceadă spre miază-noapte înainte ca vremea de toamnă să strice drumul prin munți, încît să nu se mai poată trece. El îi spusese lui Gaute că are de gînd să se asocieze cu bărbatul surorii sale vitrege, care era meșter de arme la Nidaros și să locuiască acolo, iar Jardtrud va sta la moșia Skjoldvirkstad, pe care nepotul său de frate se însărcina să o lucreze mai departe pentru dînsul.

În ultima seară, Kristin bău în sănătatea lui din cupa de argint aurit, pe care tatăl ei o moștenise de la bunicul său, domnul Ketil Suedezul. Ea îl rugă să primească în dar cupa și s-o păstreze în amintirea ei. Apoi îi puse în deget un inel de aur, care fusese al lui Erlend ; inelul acesta avea să-l poarte ca moștenire de pe urma rudei sale.

Ulv o sărută, mulțumindu-i.

— Așa se cuvine între rude, zise el rîzînd. Nu te gîndeai, nu-i așa, Kristin, cînd ne-am întîlnit prima oară, iar eu nu eram decît argatul care trebuia să te ducă la stăpînul său, că vom ajunge să ne despărțim în felul acesta ?

Kristin se roșise toată, căci el îi zîmbea cu zîmbetul acela vechi, oarecum batjocoritor, dar după ochii lui i se păru că era într-adevăr îndurerat. Ea zise :

— Ulv, nu-ți este totuși dor să te întorci la Trøndelagen, tu care ești născut și crescut acolo, în miazănoapte ? Pe mine m-apucă adeseori dorul de fiordul depărtat — cu toate că am trăit numai cîțiva ani pe-acolo.

Ulv rîse la fel ca mai nainte. Iar ea urmă încet :

— Dacă te-am jignit vreodată în zilele tinereții mele, prin felul meu înfumurat de a fi.. nu știam pe vremea aceea că între tine și Erlend este o înrudire atît de apropiată... atunci te rog acum să mă ierți, Ulv.

— Nu, tu nu știai ; nu Erlend a fost acela care n-a vrut să recunoască legătura noastră de rudenie, ci eu eram acela atît de mîndru în tinerețe... De vreme ce tatăl meu m-a izgonit din rîndurile neamului său, n-am vrut să cerșesc... Se ridică pe neașteptate și se apropie de lavița pe care ședea Bjørgulf : Înțelegi tu, Bjørgulf, fiul meu de suflet... tatăl tău... și Gunnulf... mi-au arătat o prietenie de rude încă din frageda noastră copilărie, spre deosebire de frații și de surorile mele de la Hestnes. De-atunci n-am

făcut paradă niciodată de rudenia mea cu Erlend, în afară de împrejurările în care credeam că-i pot fi mai de folos, ca atare, lui... soției sale... și vouă, fiilor mei de suflet. Ai înțeles ? întrebă el cu aprindere și își puse mîna peste fața lui Bjørgulf, ascunzîndu-i ochii stinși.

— Înțeleg, răspunse Bjørgulf cu glasul pe jumătate sugrumat de palma lui Ulv.

— Înțelegem, tată de suflet, spuse Nikulaus, punîndu-și mîna pe umărul lui Ulv, în timp ce Gaute se apropia de ei.

Kristin se simți cuprinsă de o emoție ciudată... N-avea să vorbească el despre lucruri pe care ea nu le cunoștea ? Atunci se apropie și ea de cei patru, zicînd :

— Fii sigur, Ulv, ruda noastră, că știm cu toții că Erlend și cu mine, și noi toți, n-am avut alt prieten mai credincios ca tine. Dumnezeu să te binecuvînteze, Ulv.

În ziua următoare, Ulv Haldorssøn porni pre miază-noapte.

După cît i se păru Kristinei, Bjørgulf se liniști înspre iarnă. Mînca din nou împreună cu cei din casă, se ducea cu ei la biserică și primea cu bunăvoință și prietenos micile servicii pe care mama sa și frații săi i le făceau. Și cum timpul trecea și Kristin nu-i mai auzea niciodată pe feciorii ei vorbind despre mănăstire, ea își mărturisea cît de nespus de mult dorea ca fiul ei cel mai mare să nu intre la mănăstire.

Își dădea bine seama că Bjørgulf fără îndoială avea să se simtă mai bine decît oriunde într-o mănăstire. Dar nu vedea cum va putea să rabde să-l piardă pe Nåkkve în chipul acesta. Pesemne că primul născut era încă și mai strîns legat de inima mamei sale, decît ceilalți fii.

Și nici nu socotea că Nåkkve are o fire de călugăr. Avea desigur însușiri deosebite pentru învățătură și cărturărie și aplecare spre îndeletnicirile duhului și spre reculegere ; dar cu toate acestea, mamei i se părea că nu are totuși prea multă aplecare spre cele duhovnicești. La biserica de aici din sat nu prea se ducea mult, lipsea adesea de la liturghii din pricini mărunte și ea mai știa că nici el și nici Bjørgulf nu mărturiseau duhovnicului lor decît păcatele obișnuite. Preotul cel nou, părintele Dag Rolfssøn, era fiul lui Rolf de Blakarsarv, care se căsătorise cu ne-

poata lui Ragnfrid Ivarsdatter, așa încît venea adesea să-și vadă ruda la Jørundgård. Era un om tînăr, cam de treizeci de ani, cu multă știință de carte și preot bun ; dar cei doi băieți mai mari se purtau cu răceală față de dînsul. În schimb, se împrietenise repede cu Gaute.

Gaute era singurul dintre feciorii lui Erlend care își făcuse prieteni printre locuitorii din Sil. Dar nici unul dintre ceilalți nu era atît de străin de ținut, ca Nikulaus. El nu se aduna niciodată cu ceilalți tineri din ținut ; și dacă se întîmpla să se ducă unde tineretul se aduna la joc sau la alte întîlniri de petreceri tinerești, stătea cele mai adeseori deoparte, privind jocul... cu o mutră de parcă s-ar fi socotit prea suspus ca să ia și el parte. Dar cînd avea chef, cîteodată, intra nepoftit în joc, și lumea zicea că o face ca să-și arate puterile ; era îndrăzneț, puternic și mlădios, ușor de stîrnit la bătaie. După ce învinsese pe vreo doi-trei din cei mai cunoscuți bătăuși din ținut, lumea fu nevoită să se împace cu felul lui de a fi. Iar dacă îi venea chef să joace cu vreo fată, atunci fără să se sinchisească de frații și rudele ei, o lua la joc și stătea singur împreună cu fata... Și nu se întîmpla niciodată ca o fată să spună nu cînd Nikulaus Erlendssøn îi propunea tovărășia sa. Ceea ce nu-l făcea deloc mai iubit de oamenii din ținut.

După ce orbise fratele său, Nåkkve pleca rareori de lîngă dînsul ; dar dacă se întîmpla să iasă într-o seară, se purta întocmai ca mai înainte. Pentru el se lăsase aproape cu totul de raitele sale mari de vînătoare, dar cu toate acestea își cumpărase chiar în toamna aceea un șoim alb de foarte mare preț, de la ispravnicul de ținut, și se întrecea cu multă rîvnă la tragerea cu arcul și la alte exerciții fizice. Bjørgulf învățase să joace șah și de multe ori frații își petreceau toată ziua la masa de șah ; amîndoi prinseseră mare gust de jocul acesta.

Tot pe atunci, Kristin află că lumea vorbește de Nikulaus și de o fată tînără, Tordis Gunnarsdatter, din Skjenne. În vara următoare, ea locui sus la stînă și în timpul acela Nåkkve lipsi în mai multe rînduri noaptea de acasă. Kristin află că fusese la Tordis.

Inima mamei tremura ca frunza de plop. Tordis era de neam bun și cu vază, și era un copil bun și nevinovat ; era de negîndit ca Nåkkve să aibă inima de a o necinsti. Iar

dacă s-ar fi întîmplat ca cei doi tineri să cadă totuşi în păcat, atunci el trebuia s-o ia pe Tordis de soţie. Chinuită de temeri şi de ruşine, Kristin simţea că nu s-ar fi întristat totuşi prea mult dacă lucrurile ar fi luat întorsătura aceasta. Numai cu doi ani în urmă n-ar fi vrut în ruptul capului să audă că Tordis Gunnarsdatter ar putea să ajungă stăpîna Jørundgård-ului, după dînsa. Bunicul fetei trăia la moşia lui, locuind împreună cu cei patru fii ai săi căsătoriţi. Iar Tordis mai avea încă multe surori şi fraţi, va fi deci o mireasă săracă. Şi se întîmplase ca toate femeile din neamul acela să aibă cel puţin un copil idiot. Puterile nevăzute ale celor de sub pămînt preschimbau copiii sau îi vrăjeau... oricîtă silinţă şi-ar fi dat ca să ocrotească leluzele, nu ajuta la nimic ; şi nici botezul — şi nici dacă închinau copiii Maicii Domnului şi sfinţilor nu ajuta la nimic. Se aflau la Skjenne doi oameni bătrîni, pe ca e părintele Eirik îi presupusese a fi copii preschimbaţi, d foşti copii surdomuţi... iar pe fratele cel mai mare al lui Tordis îl vrăjiseră pe cînd era de şaptesprezece ani. În afară de aceasta, neamul celor de la Skjenne era frumos şi bine alcătuit, aveau noroc cu vitele lor şi toate le mergeau din plin, doar că erau prea mulţi ca neamul acesta să ajungă să fie bogat.

— Numai Dumnezeu putea să ştie dacă Nåkkve nu săvîrşea un păcat schimbîndu-şi hotărîrea, dat fiind că se hărăzise slujbei Sfintei Fecioare Maria. Dar orice bărbat era întotdeauna nevoit să stea un an de zile ca tînăr novice în mănăstire, înainte de a fi călugărit... chiar şi atunci putea să se tragă înapoi, dacă simţea că nu era făcut spre a-i sluji lui Dumnezeu în chipul acesta. Kristin auzise spunîndu-se că acea contesă franceză, care era mama marelui doctor în teologie şi călugăr dominican sfîntul Toma din Aquino, îşi încuia fiul în casă cu o femeie frumoasă dar uşuratică, pentru a nărui planurile sale de a părăsi lumea laică. Kristinei i se părea lucrul acesta peste măsură de îngrozitor... şi totuşi, femeia aceasta muri împăcată cu Dumnezeu. Atunci ea nu făcea un păcat chiar atît de mare cînd se gîndea că este gata să o primească cu braţele deschise pe Tordis de Skjenne, ca soţie a fiului său.

Jammaelt Halvardssøn sosi la Formo pe toamnă — și el adeveri zvonurile despre niște schimbări însemnate în conducerea țării, care umblaseră și pe aici în vară. În înțelegere cu înalții demnitari ai Bisericii și cu cavalerii din sfatul țării Norvegiei, regele Magnus Erikssøn se hotărîse să-și împartă țările peste care domnea între cei doi fii ai săi pe care îi avea de la regina Blanche. La adunarea nobililor ținută la Vardberg, dăduse titlul de rege al Norvegiei celui mai tînăr dintre fii, prințul Håkon. Nobilii cei mari și cărturarii juraseră pe moaștele cele sfinte că vor apăra țara pentru dînsul. Copilul acesta, în vîrstă de trei ani, era un băiețel frumos și plin de făgăduințe ; el urma să fie crescut aici în țară de patru dintre cele mai alese soții de cavaleri norvegieni drept mame de suflet și cîte două căpetenii bisericești și lumești drept tați de suflet, pe tot timpul cît regele Magnus și regina Blanche vor locui în Suedia. Se spunea că domnul Erling Vidkunssøn și episcopii de Bjørgvin și de Oslo fuseseră cei care pregătiseră această alegere de rege și că Bjarne Erlingssøn se însărcinase să capete consimțămîntul regelui, căci regele îl iubea pe Bjarne mai mult ca pe toți ceilalți sfetnici norvegieni ai săi. Și toți se așteptau acum să fie spre cel mai mare folos al țării să aibă din nou un rege al ei care să locuiască în Norvegia, un rege care să apere legea și dreptul Norvegiei și să se îngrijească de nevoile ei în loc să-și piardă vremea și puterile risipind bogățiile țării în expediții făcute în alte țări.

Kristin auzise despre această alegere de rege, precum și despre neînțelegerea cu negustorii nemți din Bjørgvin, și despre războaiele regelui în Suedia și în Danemarca. Dar știrea aceasta nu avusese un mai mare răsunet într-însa decît răsunetul tunetului între munți, cînd furtuna trece peste sate îndepărtate. Deși feciorii ei vorbiseră între ei despre lucrurile acestea, veștile aduse de Jammaelt răscoliră adînc pe fiii lui Erlend. Bjørgulf ședea cu palma peste frunte, ascunzîndu-și ochii stinși. Gaute asculta cu gura întredeschisă și degetele încleștate pe mînerul pumnalului său. Lavrans răsufla repede și puternic de i se auzea suflarea și se uita cînd la unchiul său cînd la Nåkkve, care

ședea în jilțul stăpînului. Fiul cel mai mare era alb la față, iar ochii îi ardeau ca două vetre de jeratic.

— Se întîmplă de multe ori, zise Nåkkve, ca cei care au fost cel mai împotriva unui om pe cînd era în viață, să urmeze tocmai calea arătată de dînsul după ce mai înainte l-au băgat în mormînt ca să fie mîncat de viermi. Cînd gura lui este astupată cu țărînă, cei care nu sînt la înălțimea lui nu se mai dau în lături de a recunoaște că a avut dreptate.

— Da, s-ar putea, dragul meu, zise Jammaelt împăciuitor, să ai oarecare dreptate în ce spui ; tatăl tău a fost cel dintîi care s-a gîndit înaintea tuturor la această cale de ieșire din impas, care este de a înscăuna doi frați care să domnească — unul aici, în Norvegia, și altul în Suedia. Înțeleg abia acum că Erlend Nikulaussøn a fost un om cu suflet mare și cu o gîndire adîncă. Dar bagă de seamă acuma la cele ce vorbești, Nikulaus, căci desigur nu dorești ca părerile tale să fie duse mai departe, astfel încît să-i poată dăuna lui Skule...

— Skule nu mi-a cerut încuviințarea cînd a plecat, zise Nåkkve cu asprime.

— Nu, pesemne că a uitat că ești major, răspunse Jammaelt cu glasul său de mai nainte, și nici eu nu m-am gîndit la lucrul acesta... așa încît i-a jurat credință lui Bjarne cu voia și încuviințarea mea...

— Ba eu cred că n-a uitat... dar băiatul știa bine că nu m-aș fi învoit niciodată la aceasta. Iar oamenii de la Giske aveau se vede nevoie de balsamul ăsta pentru cugetul lor plin de mustrări...

Skule Erlendssøn era deci acum omul de încredere al lui Bjarne Erlingssøn. El întîlnise pe acest tînăr nobil de Crăciun, cînd fusese oaspele mătușii sale la Aelin ; iar Bjarne îi dăduse a înțelege băiatului că Erlend în vremea lui fusese scăpat de la moarte, datorită mai ales stăruințelor domnului Erling și ale sale... fără sprijinul lor, Simon Andressøn n-ar fi putut obține grațierea de la regele Magnus. Ivar se afla încă la Inge Fluga.

Kristin știa că cele spuse de Bjarne Erlingssøn se potriveau destul de bine cu cele povestite de însuși Simon în privința demersurilor sale la Tunsberg. Cu toate acestea, Kristin se gîndise în toți anii aceștia cu mare amărăciune

la Erling Vidkundssøn ; i se părea că ar fi putut să capete pentru soţul ei condiţii mai bune dacă ar fi vrut. De bună seamă că Bjarne nu putea face mare lucru pe vremea aceea, fiind încă prea tînăr atunci. Totuşi nu-i plăcea prea mult să ştie că Skule făcuse un legămînt cu omul acesta — şi apoi i se cam tăia suflarea la gîndul că cei doi gemeni se purtau cu totul de capul lor, avîntîndu-se pe cărări nesigure, căci i se părea că nu erau decît nişte copii...

După vizita lui Jammaelt, neliniştea din sufletul Kristinei crescu atît de mult, încît abia mai îndrăznea să se gîndească. Dacă era adevărat ceea ce spuneau oamenii — că bunăstarea şi securitatea ţării puteau să sporească într-atît de mult de pe urma faptului că băieţelul acesta de la Tunsberg, Borg, a fost înscăunat rege al Norvegiei — atunci poporul s-ar fi putut bucura de binele acesta încă de acum zece ani, dacă Erlend nu ar fi... Nu ! Nu voia să se gîndească la lucrul acesta. Dar nu putea să nu se gîndească, şi asta tocmai din pricină că-şi dădea seama că în ochii băieţilor tatăl lor fusese un om minunat şi desăvîrşit, un erou, un cavaler fără de frică şi fără de prihană. De fapt, şi ea fusese tot timpul de părere că Erlend fusese trădat şi părăsit de cei de rangul lui şi de rudele sale bogate ; i se făcuse o mare nedreptate soţului ei, însă Nåkkve mergea prea departe cînd spunea că îl dăduseră să-l mănînce viermii. Desigur că avea şi ea o mare parte de vină ; dar cu toate acestea, ceea ce pricinuise moartea aceasta tragică fusese mai ales nechibzuinţa şi încăpăţînarea lui deznădăjduită.

Totuşi, nu-i plăcea, nu, să-l ştie pe Skule în slujba lui Bjarne Erlingssøn.

Oare nu-i va fi dat niciodată să apuce ziua cînd nu va mai fi chinuită de temerile şi neliniştile ei neîncetate ?... O, Isuse, adu-ţi aminte de groaza şi de durerile pe care le-a îndurat sfînta ta mamă pentru tine, fie-ţi milă de mine, căci sînt şi eu o mamă şi alină-mi durerea !...

Pînă şi în privinţa lui Gaute era îngrijorată. Băiatul acesta avea toate însuşirile pentru a ajunge un bun gospodar, dar era prea pornit în rîvna sa de a readuce bunăstarea în neamul său. Nåkkve îi lăsa mîna liberă... iar Gaute îmbrăţişa prea multe lucruri odată. Acum, împreună

cu cîțiva alți oameni din sat, reîncepuse exploatarea vechilor mine de fier din munți. Și vindea prea multe — nu numai din mărfurile acelea care se cuveneau ca biruri, dar și din rezervele moșiei. Kristin fusese întotdeauna obișnuită să-și umple cămările de pe moșia ei, și se supără foarte mult cînd Gaute strîmba din nas la untul rîncezit și făcea haz despre carnea veche de zece ani pe care ea o păstra atîrnată. Dar ea voia să fie sîgură că nu va fi niciodată lipsă de mîncare în curtea ei ; nici un om sărac nu trebuia să plece neajutat de la dînsa, dacă se întîmpla să fie secetă în ținut. Și nu trebuia să lipsească nimic în ziua în care vor fi din nou nunți, și botezuri, și petreceri, pe moșia aceasta străveche. Nădejdile ei pline de ambiție în privința viitorului băieților se micșorau. Ar fi fost mulțumită acum dacă aveau să se statornicească aici, în ținut. Putea face schimb cu unele din proprietățile ei și să : lune altele la un loc, împărțindu-și pămîntul în așa fel î ıt trei dintre copiii ei să poată trăi fiecare pe moșia lui. Și Jørundgård-ul, laolaltă cu partea din Laugarbru de dincoace de rîu, putea să hrănească trei proprietari. Chiar dacă nu va fi un trai de o bogăție prea mare, săraci nu vor fi totuși fiii ei. În valea aceasta, viața era liniștită... nu se simțea decît prea puțin neliniștea care domnea între căpeteniile din țară. Și chiar dacă s-ar putea socoti a fi o scădere a puterii și a faimei neamului lor... era în puterea lui Dumnezeu de a da urmașilor lor un loc mai de seamă în viață, dacă va socoti, că ar fi spre binele lor. Dar, fără îndoială, zadarnic nădăjduia să-i poată aduna în felul acesta în jurul ei... feciorii ei nu se astîmpărau așa, cu una cu două : doar îl aveau pe Erlend Nikulaussøn de tată.

În vremea aceea, s-a întîmplat să-și găsească o pace și o ușurare a sufletului aciuindu-se cu gîndul pe lîngă cei doi copilași pe care îi avea îngropați la cimitir.

Zi de zi, în anii aceștia se gîndise la ei, iar cînd vedea copii crescînd și înflorind își închipuia cum ar fi putut să fie acuma ai săi...

Dar acum, în timp ce își vedea de treburile ei zilnice de gospodărie cu aceeași destoinicie și pricepere, deși cu o înfățișare închisă și dusă pe gînduri, amintirea copiilor morți n-o mai părăsea niciodată ; în visurile ei, îi vedea

crescînd și înflorind — și în toate privințele se arătau așa precum ar fi dorit dînsa să fie : Munan era tot atît de devotat familiei lui, ca și Nåkkve, însă o întîmpina pe mama sa tot atît de vesel și cu chef de vorbă ca și Gaute și nu o neliniștea niciodată cu trăsneli primejdioase ; era întotdeauna blînd și plin de grijă față de maică-sa, întocmai ca Lavrans, însă el îi spunea mamei lui toate gîndurile năstrușnice care-i treceau prin minte. Era deștept ca Bjørgulf, dar nici o nenorocire nu-și arunca umbra pe drumul lui de viață și de aceea deșteptăciunea lui era fără amărăciune ; descurcăreț, voinic și cutezător, la fel ca gemenii, dar mai puțin sălbatic și îndărătnic...

Și toate aducerile-aminte, dulci și fericite, despre drăgălășenia și frumusețea copiilor ei cînd erau mici, îi năpădea mintea cînd se gîndea la micuțul Erlend. Ședea în poala ei și aștepta să-l îmbrace : ea îi cuprindea cu mîinile trupul gol și grăsuț, iar el dădea din mînuțe, își întorcea fețișoara, se uita în sus și toată făptura lui scumpă și mică năzuia spre mîngîierile mamei sale. Îl învăța să meargă... pusese un ștergar îndoit în două de-a curmezișul pieptului său, petrecîndu-i capetele pe sub subsuori... și spînzura în hamurile acestea, greu ca un sac plin și își mișca piciorușele atît de stîngaci, de rîdea el singur în hohote, pînă ce se răsucea ca un vierme... Îl purta în brațe afară, pe la grajduri, la viței și la miei ; striga de bucurie, văzînd scroafa cu toți purceii ei, își lăsa capul pe spate și privea cu gura căscată după porumbeii din podul de peste grajdul cailor. Alerga pe lîngă dînsa în iarba înaltă pe lîngă grămezile de pietriș, țipa la fiecare boabă de zmeură pe care o ochea și le mînca din palma ei cu atîta lăcomie, încît îi mînjea palmele cu botișorul lui mic și lacom.

Își amintea de toate bucuriile pe care le avusese de la copiii ei și le retrăia în viața aceea pe care și-o visa împreună cu cei doi mai mici, și uita de toate grijile...

Venise a treia oară primăvara de cînd Erlend fusese pus în mormînt. Kristin nu mai auzise vorbindu-se nimic despre Tordis și Nåkkve. Dar nici despre mănăstire nu mai fusese vorba. Iar nădejdea ei creștea... căci nu se putea împăca cu gîndul ca fiul ei să fie jertfit vieții monahicești.

În preajma sărbătorii de Sfîntul Jon, Ivar Erlendssøn se întoarse acasă, la Jørundgård. Cei doi gemeni erau de șaisprezece ani cînd plecaseră din casa părintească. Acum Ivar părea un bărbat în toată firea ; avea aproape optsprezece ani, iar mamei i se părea că se făcuse atît de frumos și de bărbat, încît nu se mai sătura privindu-l.

În prima zi, mama îi aduse lui Ivar mîncarea de dimineață sus, la patul lui. Pîine de grîu cu miere, lipie și bere, pe care o trăsese din ultimul butoi rămas de la Crăciun. În timp ce el mînca și bea, ea ședea pe marginea patului, zîmbind la tot ce spunea el, apoi se ridica și se uita la hainele lui, le întorcea pe dos și pipăia fiecare bucată, cotrobăia prin sacul lui de drum, cîntărea cu mîinile ei lungi și arse de soare catarama lui cea nouă, trăgea pumnalul său din teacă și îl lăuda, precum și pe celelalte lucruri ale lui. Apoi se așeza din nou pe marginea patului, uitîndu-se la fiul ei, ascultînd cu ochi și gură zîmbitoare a cele ce i le povestea tînărul.

Atunci Ivar spuse :

— Mamă, e mai bine să-ți spun numaidecît de ce am venit... am venit să capăt încuviințarea lui Nåkkve la căsătoria mea.

Kristin, copleșită de această veste își împreună mîinile :

— Ivar, băiatul meu ! Ești atît de tînăr... nu cumva ai făcut vreo prostie ?

Ivar o rugă pe maică-sa să-l asculte. Era vorba de o tînără văduvă, de Signe Gamalsdatter din Rognheim, ținutul Fauskar. Moșia avea o întindere de șase *markebol* [1] și cea mai mare parte era în stăpînirea ei ; îl moștenise pe singurul ei copil. Dar fusese în judecată cu neamurile bărbatului ei, iar Inge Fluga încercase să tragă foloase neîngăduite sub cuvînt că vrea să o ajute pe văduva aceasta să-și dobîndească drepturile ei. Ivar se supărase, și luase în mînă interesele tinerei femei ; o însoțise pînă la însuși episcopul, căci preasfinția-sa Halvard îi arătase întotdeauna lui Ivar o bunăvoință părintească, de fiecare dată cînd îl întîlnise. Purtarea lui Inge Munanssøn în pricina aceasta nu suferea o cercetare mai amănunțită... dar el știuse să-și

1 *Markebol* = o întindere de pămînt pentru care se plătea o marcă (evaluată în argint) drept bir.

facă prieteni printre oamenii de vază de prin ținut și să-i sperie pe oamenii de rînd, făcîndu-i să intre în gaură de șoarece... și mai știuse cu mare pricepere să-l îmbolmojească pe însuși episcopul ; iar preasfințitul Halvard, din considerație pentru Munan, nu avusese chef să se arate prea aspru. Dar acum lucrurile nu se înfățișau prea bine pentru dînsul. În cele din urmă, cei doi veri se despărțiseră ca dușmani, cînd Ivar își luase calul și plecase din curtea lui Inge Fluga. Atunci îi venise în minte să se oprească la Rognheim, s-o vadă pe Signe, înainte de a pleca din ținut. Era în preajma Paștelui și de atunci rămăsese la ea... o ajutase la muncile de primăvară ale moșiei... iar acum se înțeleseseră să se căsătorească împreună. Ea nu-l socotea pe Ivar Erlendssøn prea tînăr ca să fie soțul ei și să vadă de interesele sale. Și după cum spusese, el se bucura de mare trecere în ochii episcopului... era de fapt încă prea tînăr și neînvățat, ca preasfințitul Halvard să-i dea vreo însărcinare, dar Ivar era sigur că se va putea descurca bine dacă se căsătorește cu stăpîna moșiei Rognheim.

Kristin ședea și se juca cu lanțul ei de chei în poală. Toată povestea asta suna foarte bine. Iar Inge Fluga n-avea decît ceea ce i se cuvenea. Dar se întreba ce va zice bietul bătrîn Munan Bårdssøn de toate acestea.

În privința miresei, Kristin află că era de treizeci de ani, de obîrșie joasă și săracă, însă primul ei bărbat ajunsese să se căpătuiască, așa încît acum ea era o femeie avută ; Signe era o femeie cinstită, bună și destoinică.

Nikulaus și Gaute îl însoțiră pe Ivar înspre miazăzi, spre a o vedea pe vădană. Dar Kristin vru să rămînă acasă, lîngă Bjørgulf. La întoarcerea băieților, Nåkkve încunoștință pe mama lui că Ivar se logodise cu Signe Gamalsdatter. Nunta urma să aibă loc la Rognheim, pe toamnă.

Curînd după întoarcerea lui, Nåkkve intră într-o seară la maică-sa, care ședea și cosea în odaia de țesut. El zăvorî ușa în urma lui, apoi spuse că acum — cînd Gaute împlinise douăzeci de ani, iar Ivar avea să fie și el major prin însurătoarea sa — el și cu Bjørgulf voiau la toamnă să purceadă spre miazănoapte și să ceară să fie primiți ca

ucenici în mănăstire. Kristin nu răspunse la acestea și nu vorbiră mai departe decît numai despre felul în care vor desprinde și vor alege părțile de avere care urmau să fie ale celor doi băieți mai mari.

După cîteva zile, sosiră niște oameni la Jørundgård din partea lui Åsmund din Skjenne, să-i poftească la petrecerea de logodnă a lui Tordis cu fiul de treabă al unui țăran din Dovre.

Nåkkve veni în seara aceea din nou la mama sa în odaia de țesut și din nou puse zăvorul la ușă. Se așeză pe colțul vetrei și sta scormonind cu un bețigaș prin foc... Kristin făcuse nițel foc, căci serile erau friguroase în vara aceea.

— Mamă, numai petreceri și chefuri, zise el rîzînd. Logodnă la Rognheim și logodnă la Skjenne, iar apoi nunta lui Ivar... Cînd Tordis va merge călare la nuntă în podoabele ei de mireasă, eu nu voi putea face par... din alai... căci pe vremea aceea, de bună seamă, voi fi îmbrăcat rasa călugărească...

Kristin nu răspunse pe loc. Dar apoi zise, fără a-și ridica ochii de la lucrul ei de mînă — era un veșmînt de sărbătoare pentru Ivar :

— Mulți și-au închipuit, desigur, că Tordis Gunnarsdatter se va mîhni dacă te vei face călugăr.

— Așa am crezut și eu însumi cîndva, zise Nåkkve.

Kristin lăsă cusătura să-i alunece în poală. Își îndreptă privirile spre fiul ei ; fața lui era liniștită și neclintită. Și era atît de frumos... părul lui negru, dat pe spate deasupra frunții albe, îi cădea în zulufi mătăsoși după urechi și de-a lungul gîtului său subțire și arămiu. Avea trăsăturile mai regulate decît tatăl său, fața mai lată și mai hotărîtă, nasul nu atît de mare și gura mai puțin mică ; ochii săi limpezi și albaștri erau frumos așezați sub sprîncenele drepte și negre... și cu toate acestea, Erlend fusese și mai frumos. Nåkkve nu avea mlădierea și tainicul farmec leneș, animalic, al tatălui său, luciul acela al tinereții nepieritoare.

Mama apucă din nou lucrul ei de mînă, dar fără să înceapă să coasă. Puțin mai tîrziu, cu ochii în jos, îndoind un colț al cusăturii și tivindu-l cu acul, spuse :

— Nu uita, Nåkkve, că n-am spus nici un cuvînt împotriva planurilor voastre duhovnicești. N-aș îndrăzni s-o fac. Dar tu ești tînăr... și știi prea bine, tu, care ai învățat mult mai mult ca mine... scrie undeva în Sfînta Scriptură că nu se cuvine unui tînăr să se întoarcă și să privească în urmă o dată ce a pus mîna pe coarnele plugului.

Fiul rămase neclintit.

— Știu că v-ați gîndit la hotărîrea aceasta de mult, urmă mama, încă din copilărie. Pe vremea aceea nu știați la ce va trebui să renunțați. Acum, că ai ajuns un bărbat în toată firea... nu crezi că ar fi cuminte să vă mai puneți la încercare o vreme, să vedeți dacă aveți chemarea aceasta. Tu ești sortit prin naștere să preiei moșia aceasta și să fii capul familiei.

— Cutezi acum să-mi dai povețe ?

Nåkkve răsuflă de cîteva ori din greu. Se ridică și duse deodată mîna cu putere la piept, își desfăcu haina și cămașa, dezgolindu-și pieptul, pe care semnul din naștere, cele cinci pete mici roșii ca focul luceau în perișorii negri.

— Credeai de bună seamă că eram prea mic pentru a înțelege de ce plîngeai și te jeluiai oftînd cînd mă sărutai pe semnele acestea, pe vremea cînd eram un băiețel... Nu înțelegeam atunci, dar vorbele pe care le rosteai nu le-am putut uita niciodată... Mamă, mamă, ai uitat oare că tata a murit în chipul cel mai jalnic, nespovedit și neîmpărtășit ? Și mai cutezi să vrei să ne întorci de la hotărîrea noastră ?

...Eu socotesc că noi știm, fratele meu și cu mine, la ce renunțăm... Nu mi se pare o jertfă mare să renunț la moșia aceasta și la însurătoare, nici la o fericire și o pace ca acelea pe care le-ați avut, tata și cu dumneata, de-a lungul anilor, după cît îmi amintesc...

Kristin lăsă să-i cadă din mînă cusătura. Toate cele pe care le trăiseră împreună, ea și cu Erlend... și cele bune și cele rele... bogăția aducerilor-aminte o copleșea. Știa atît de puțin copilul acesta în privința acelora la care renunța. În pofida bătăilor, a năzbîtiilor și a aventurilor sale de dragoste din frageda lui tinerețe, nu era totuși decît un copil nevinovat.

Nåkkve zări lacrimile din ochii mamei sale și strigă :

— *Quio mihi et tibi est mulier !* [1]... Kristin tresări, dar Nåkkve urmă mai departe, într-o fierbere sufletească grozavă : Desigur că Dumnezeu n-a rostit aceste cuvinte pentru că ar fi dispreţuit-o pe mama sa... dar a mustrat-o pe ea, acest mărgăritar curat, fără de pată, nici cusur, atunci cînd ea a vrut să-i dea povaţă în ce fel să-şi întrebuinţeze acea putere pe care o primise de la tatăl său ceresc şi nu de la mama sa trupească. Mamă, nu trebuie să mă povăţuieşti în privinţa aceasta... nu te încumeta la asta...

Kristin îşi aplecă capul, încet.

După un scurt răgaz, Nåkkve zise foarte liniştit :

— Ai uitat, mamă, că m-ai izgonit de lîngă dumneata... tăcu ca şi cînd n-ar mai fi fost stăpîn pe glasul lui. Dar apoi urmă : Voiam să îngenunchez lîngă dumneata la patul de moarte al tatălui meu, dar mi-ai poruncit să mă depărtez... nu înţelegi că inima mea sîngeră în piept de cîte ori mi-aduc aminte ?

Kristin şopti, abia auzit :

— De aceea ai fost atît de... rece... cu mine în toţi aceşti ani de cînd sînt văduvă ? Fiul tăcea. Acum încep să înţeleg... tu nu mi-ai iertat niciodată lucrul acesta, Nåkkve ?

Nåkkve privi într-o parte.

— Uneori... te-am iertat, mamă, zise el cu glas slab.

— Asta nu s-a întîmplat adeseori, nu-i aşa, Nåkkve ?... Nåkkve, Nåkkve, gemu ea cu amărăciune în glas, crezi poate că l-am iubit mai puţin pe Bjørgulf decît l-ai iubit tu ?... Doar sînt mama lui... doar sînt mama voastră, a amîndurora ! Ai fost crud cînd zăvorai întotdeauna uşa între dînsul şi mine !...

Nåkkve se făcu încă şi mai alb la faţă :

— Da, mamă, ţi-am zăvorît uşa. Crud spui tu că am fost ? Dumnezeu să te ajute, tu nu ştii că... Glasul său se stinse într-o şoaptă, ca şi cînd şi-ar fi pierdut toată vlaga : Socoteam că nu trebuia ca tu să... că trebuia să te feresc de...

Se întoarse scurt pe călcîie, se duse la uşă şi scoase zăvorul. Dar apoi rămase acolo în prag, cu spatele către Kris-

[1] Femeie, ce vrei de la mine ? (Evanghelia lui Ioan, II, 4.)

tin. În cele din urmă, ea îl strigă încet pe nume. Atunci se întoarse și rămase în picioare în fața ei, cu capul plecat :

— Mamă... Înțeleg prea bine că nu este... ușor... lucrul acesta... pentru dumneata...

Ea își puse amîndouă mîinile pe umerii fiului său, care încercă să-și ascundă fața, aplecîndu-se și sărutînd încheietura uneia din mîinile ei. Kristin își aduse aminte că tatăl ei făcuse odată același lucru... dar nu mai știa cînd...

Kristin îl mîngîia pe mînecă ; atunci el ridică mîna și o mîngîie pe față. Apoi se așezară unul lîngă altul și stătură așa o vreme în tăcere.

— Mamă, zise Nåkkve după un răstimp, liniștit și cu glas potolit. Mai păstrezi încă cruciulița pe care ți-a dat-o fratele meu, Orm ?

— Da, răspunse Kristin, el mi-a lăsat vorbă să nu mă despart niciodată de ea.

— Dacă Orm ar fi știut hotărîrea mea, cred că mi-ar fi îngăduit să o port eu pe urma lui. Și eu am să fiu acum fără de moștenire și fără de familie...

Kristin scoase cruciulița cea mică de argint de sub cămașă, și Nåkkve o primi din mîinile ei, caldă încă de a fi stat pe pieptul mamei. Sărută cu respect partea cu moaștele din mijlocul cruciuliței, încheie lănțișorul subțire în jurul gîtului și vîrî giuvaierul sub veșminte.

— Îți aduci aminte de fratele tău, Orm ? întrebă mama.

— Știu și eu, uneori îmi pare că da... dar poate că asta este numai pentru că vorbeai așa de mult despre dînsul, pe vremea cînd eram mic...

Nåkkve mai rămase încă o vreme așezat lîngă mama sa. Apoi se ridică :

— Noapte bună, mamă !

— Dumnezeu să te binecuvînteze, Nåkkve, noapte bună !

Plecă. Kristin puse veșmîntul de mire al lui Ivar și lucrurile de mînă la o parte și stinse focul.

— Binecuvîntarea Domnului să fie cu tine, Dumnezeu să te binecuvînteze, Nåkkve, fiule... Apoi suflă în lumînare și ieși afară din vechea casă.

Cîteva zile mai tîrziu, Kristin se întîlni cu Tordis într-o gospodărie din valea aceasta. Oamenii de acolo erau cu toții bolnavi și nu-și putuseră încă strînge fînul. Frații și surorile din oastea sfîntului Olav veniseră acum să le facă munca lor. Pe seară, Kristin și cu tînăra fată făcură o bucată de drum împreună. Kristin mergea agale în felul femeilor bătrîne, vorbind de una și de alta, și încetul cu încetul o aduse din vorbă în așa fel, încît Tordis de la sine începu să-i povestească mamei lui Nåkkve tot ceea ce fusese între dînșii.

Da, se întîlnise cu dînsul în grădina lor de acasă, iar astă-vară, cînd stătea la stînă, el fusese pe la dînsa în mai multe rînduri în timpul nopții. Dar nu încercase niciodată să fie prea îndrăzneț cu dînsa. Știa prea bine ceea ce spunea de altfel lumea despre Nåkkve... pe dînsa nu o jignise niciodată, nici cu vorba, nici cu fapta. Dar stătuse culcat alături de dînsa peste pătură în cîteva rînduri și vorbiseră împreună... Apoi îl întrebase într-un rînd dacă avea de gînd să o pețească. Atunci el i-a răspuns că nu putea face lucrul acesta, căci se hărăzise slujbei sfintei născătoare de Dumnezeu, Fecioara Maria. Același lucru i l-a spus și acum, în primăvară, cînd vorbiseră odată între ei. Atunci s-a hotărît să nu se mai împotrivească voinței bunicului și tatălui ei.

— N-ar fi adus decît nenorocire asupra voastră amîndurora, dacă și-ar fi călcat jurămîntul și dacă te-ai fi împotrivit rudelor tale, zise Kristin. Stătea sprijinită de grebla ei și se uita la tînăra fată... copila aceasta avea o față blîndă, frumoasă și rotundă, și o cosiță grea de păr bălai de toată frumusețea. Dumnezeu va întoarce desigur lucrurile spre cea mai mare fericire a ta în viață, dragă Tordis.... mirele tău pare să fie un băiat vrednic și plin de inimă.

— Da, așa-i, și mie îmi place foarte mult Havard, zise tînăra fată... și izbucni în hohote amare de plîns.

Kristin căută să o împace cu vorbe ce erau potrivite în gura unei femei mai în vîrstă și înțelegătoare. Dar o durea inima de părere de rău... cît de mult ar fi dorit să-i poată zice „fiică" acestei bune și proaspete copile!

După nunta lui Ivar, Kristin a rămas o vreme la Rognheim. Signe Gamalsdatter nu era frumoasă; arăta trecută și ofilită, dar avea o fire blîndă și plăcută. Părea să-și iubească soțul din toată inima, și se purta cu mama și cu frații soțului ei cu atîta grijă și respect ca și cînd ar fi socotit că sînt atît mai presus decît dînsa, încît nici nu știa cum să-i slujească și să-i cinstească îndeajuns de bine. Pentru Kristin, era un lucru cu totul nou ca cineva să-și dea osteneala să-i ghicească dorințele și să-i facă totul pe plac. Nici chiar pe vremea cînd fusese stăpîna bogată de la Husaby, care poruncea unei droaie întregi de slugi, nimeni nu o slujise în așa fel, încît să se gîndească să-i fie ei ușor și plăcut. Ea nu se cruțase niciodată, în timp ce rînduia muncile din toată gospodăria ei, și nimănuia nu-i venise în gînd că ar trebui cruțată. Grija plină de bunăvoință cu care Signe o înconjură pe soacra sa în tot timpul șederii sale la Rognheim îi făcu bine Kristinei; în curînd, ea prinse a o îndrăgi atît de mult pe Signe, încît cînd se ruga lui Dumnezeu să-i dea lui Ivar fericire în căsnicia sa, ea se ruga și pentru Signe ca să nu aibă niciodată temeiuri de a se căi de faptul că se dăduse pe ea însăși împreună cu toată averea ei unui soț atît de tînăr.

Numaidecît după Sfîntul Mihail, Nåkkve și cu Bjørgulf porniră înspre miazănoapte, către Trøndelagen. Kristin află despre ei că au sosit cu bine la Nidaros și că au fost primiți ca învățăcei în obștea fraților de la mănăstirea din Tautra — și de atunci nu mai avusese alte vești.

Iată, acum era aproape un an de cînd Kristin rămăsese numai cu Gaute și cu Lavrans la Jørundgård. Ci se minuna că nu trecuse și mai multă vreme de atunci, din ziua aceea de toamnă din anul trecut, cînd trecînd călare prin dreptul bisericii, văzuse în vale cîmpiile acoperite de o pîclă rece și atît de deasă, încît nu se mai puteau deslușì nici casele de la Jørundgård... Îi însoțise pe cei doi fii mai mari pînă sus, la Dovre, și cobora spre casă... gîndindu-se că ceva asemănător trebuie să simtă un călător care se întoarce călare la căminul său, știind că nu va mai găsi decît cenușă și tăciuni stinși...

...Cînd apucase pe vechea cărare spre casă și trecuse prin fața locului pîrjolit cu rămășițele vechii fierării — în anul acela ierburile și tufele de clopoței albaștri, de volbură galbenă și măzăriche năvăliseră peste marginea pajiștei, năpădiseră locul și acoperiseră totul — iar Kristinei i se părea că vede icoana vieții ei : vatra veche și înnegrită de funingine, bătută de vînturi și de ploi, în care nu se va mai aprinde niciodată focul ! Dar pe pămîntul presărat cu fărîme de cărbuni, o iarbă deasă și mătăsoasă răzbătea biruitoare prin stratul de cenușă. Iar prin crăpăturile vechii vetre creștea și înflorea caprifoiul, care crește singur pretutindeni, în vițe lungi, pline de flori trandafirii.

2

Într-o seară, Kristin se culcase, cînd fu trezită de zgomotul unor oameni care intrau călări în curte. Se auzeau bătăi în ușa odăii de sus, și glasul lui Gaute urîndu-le cu bucurie bun-venit oaspeților săi. Slugile trebuiră să se scoale și să iasă afară. Răsună zarvă și bocănit în odaia de sus... Kristin putu deslușì glasul mînios al lui Ingrid. Da, era o fată bună slujnica asta tînără și nu suferea ca cineva să fie prea îndrăzneț cu dînsa. Un potop de rîsete tinere și vesele răspunse la vorbele ei aspre și repezite. Frida chicotea... biata de ea ; tot fără minte rămăsese ; nu era mult mai tînără decît Kristin... și cu toate acestea stăpîna ei trebuia să fie mereu cu ochii pe dînsa...

Apoi Kristin se întoarse pe partea cealaltă și ațipi.

Gaute se sculă a doua zi în zori, ca de obicei ; nu dormea mai tîrziu dimineața, chiar dacă băuse bere în timpul nopții. Musafirii însă nu se arătau mai nainte de amiază, apoi rămîneau la moșie toată ziua ; uneori era vorba de unii veniți pentru o neguțătorie, iar alteori numai de un cîrd mare de prieteni. Gaute era foarte bucuros de oaspeți.

Kristin avea grijă ca prietenii lui Gaute să fie tratați cu cele mai alese bucate și băuturi. Fără să-și dea seama,

zîmbea în sinea ei cînd auzea zarva făcută de tineret și veselia care însufleţea din nou curtea părintească. Dar ea vorbea puţin cu tineretul acela și nu prea avea mult a face cu dînșii ; pentru dînsa, totul era să vadă că Gaute este prietenos și bucuros de oaspeţi.

Gaute Erlendssøn era la fel de iubit de ţăranii săraci, cît și de moșierii bogaţi. Cu toate că judecata pornită împotriva ucigașilor lui Erlend adusese o mare năpastă pe capul rudelor acestora, încît oamenii din multe gospodării și rubedeniile lor ocoleau cu tot dinadinsul pe feciorii lui Erlend, Gaute însuși nu avea nici un dușman.

Domnul Sigurd din Sundbu prinsese mare dragoste de tînăra sa rudă. Acest văr, pe care Kristin nu îl întîlnise niciodată înainte ca soarta să-l fi adus lîngă patul de moarte al lui Erlend Nikulaussøn, îi arătase atunci cea mai mare credinţă și iubire de rudă. El rămăsese la Jørundgård pînă aproape de Crăciun și făcuse tot ceea ce îi stătuse în putere spre a o ajuta pe văduvă și pe tinerii orfani. Feciorii lui Erlend își arătaseră sincera lor recunoștinţă cu multă bună-cuviinţă și respect, dar numai Gaute se legă mai îndeaproape cu dînsul și se dusese adesea la Sundbu de atunci.

Cînd va muri odată acest nepot de fiică al lui Ivar Gjesling, moșia Sundbu va ieși cu totul din stăpînirea familiei, căci el n-avea copii, feciorii lui Haftor erau moștenitorii săi cei mai apropiaţi. Domnul Sigurd era acum un om destul de în vîrstă și avusese parte de o soartă grea, căci tînăra lui soţie își pierduse minţile la prima naștere, aducînd pe lume un copil mort. Iar acum trecuseră aproape patruzeci de ani de cînd trăia împreună cu soţia sa nebună ! Cu toate acestea, intra aproape zilnic la dînsa, să vadă cum îi mai este. Ea locuia într-una din cele mai bune case de la Sundbu și avea mai multe slugi care s-o îngrijească.

— Mă recunoști astăzi, Gyrid ? obișnuia el s-o întrebe. Uneori nu răspundea, dar alteori zicea :

— Ba da, te cunosc foarte bine... tu ești ghicitorul lui Isaia, care locuiește pe muntele Brotveit. Ședea totdeauna cu un fus în mînă ; cînd se simţea mai bine torcea un fir subţire și fără cusur ; dar cînd era în toane rele, rupea tot ce torsese și împrăștia și lîna scărmănată de slugile ei, prin

toată odaia. După ce Gaute îi povestise Kristinei despre acestea, ea îl primi întotdeauna pe vărul ei cu toată dragostea, cînd se întîmpla să vină la Jørundgård. Dar se ferea de a merge la Sundbu... nu fusese pe acolo de cînd se măritase.

Gaute Erlendssøn era mult mai puțin înalt ca ceilalți fii ai Kristinei. Alături de mama sa și de frații săi lungani, părea mai degrabă mic, dar era cu toate acestea îndeajuns de înalt, de-o înălțime mijlocie. Gaute ajunsese acum să se împlinească mai bine în toate însușirile lui, de cînd cei doi frați mai mari ai săi și gemenii, care urmau după dînsul ca vîrstă, erau plecați ; cît fusese între ei toți, nu prea arătase ce poate. Oamenii din sat îl priveau ca pe un bărbat peste măsură de frumos ; și, de fapt, avea trăsături frumoase. Cu părul său cînepiu și ochii aceia mari și cenușii, care erau atît de frumos așezați sub frunte, fața sa prelungă și potrivit de plină, prospețimea pielii și gura sa frumoasă, semăna mult cu bunicul său după mamă. Avea capul frumos așezat pe umeri și mîini foarte frumoase, mari și neobișnuit de puternice. Dar picioarele erau cam scurte și ușor arcuite ; de aceea se îmbrăca întotdeauna cu veșminte lungi, cînd nu era neapărat silit din pricina muncii să umble într-o haină scurtă, în ciuda faptului că tocmai în anii aceia era socotit a fi mai elegant ca bărbații să poarte veșminte de sărbătoare mai scurte ca înainte vreme. Țăranii vedeau portul acesta la călătorii cu vază care treceau prin valea lor. Dar cînd Gaute Erlendssøn venea la biserică sau la vreo sindrofie în veșmîntul său lung, de culoare verde și cu înflorituri, încins cu o cingătoare de argint peste mijlocul său subțire și cu o mantie cenușie de sîngeap aruncată peste umeri, oamenii din sat se uitau cu drag și plăcere la acest tînăr stăpîn din Jørundgård. Gaute ținea întotdeauna în mînă o bardă minunat ferecată în argint, pe care Lavrans Bjørgulfssøn o moștenise de la socrul său, Ivar Gjesling, iar lumea zicea că este frumos de văzut că Gaute Erlendssøn calcă pe urmele străbunilor săi, că, deși atît de tînăr, păstrează vechile și bunele datini țărănești, atît în felul de a se îmbrăca, cît și în felul său de viață și în firea lui.

Călare, Gaute se înfățișa ca omul cel mai mîndru ce se poate închipui. Era un călăreț desăvîrșit. Oamenii din

ținut spuneau că nu se găsește în toată Norvegia un cal pe care Gaute să nu fie în stare să-l îmblînzească și să-l călărească. Se povestea că în urmă cu un an, cînd fusese la Bjørgvin, ar fi pus șaua pe un armăsar tînăr pe care nimeni nu-l putuse mai nainte stăpîni... iar în mîinile lui Gaute calul acesta se făcuse atît de blînd, încît călărea pe dînsul fără șa și cu o panglică de legat părul a unei fete în loc de frîu. Dar cînd Kristin îl întrebase pe fiul ei despre această ispravă, el se mulțumise să rîdă și n-a vrut să vorbească despre asta.

Kristin știa că Gaute era ușuratic în privința femeilor și-i părea rău, dar își zicea că lucrul acesta se datorește mai ales faptului că femeile se arătau întotdeauna prea prietenoase cu tînărul acesta frumos și atrăgător. Toate acestea, de cele mai multe ori nu erau decît în joacă și în glumă... El nu lua lucrurile acestea prea în serios și nu ascundea nimic, așa cum Nåkkve obișnuise să facă. El venise singur și îi spusese mamei sale ceea ce se întîmplase atunci cînd avusese un copil cu o tînără fată din Sundbu ; erau acum doi ani de la întîmplarea aceasta. Kristin află de la domnul Sigurd că băiatul fusese foarte larg cu mama copilului și că-i dăduse o zestre bună față de starea ei, iar pe copil Gaute avea de gînd să-l ia la dînsul acasă după ce va fi înțărcat. Părea să iubească foarte mult pe această mică fiică a lui ; el se ducea întotdeauna să o vadă, cînd trecea pe la Vågå ; Gaute spunea cu mîndrie că era cel mai frumos copil care se putea vedea și o botezase cu numele Magnhild. Și Kristin zicea că, de vreme ce făcuse acest pas greșit, era mai bine să-și ia fetița acasă la el și să-i fie un tată bun. Se bucura mult să o aibă pe micuța Magnhild. Dar se întîmplă ca această copiliță să moară în vîrstă de un an. Gaute a fost foarte îndurerat la aflarea acestei vești, iar Kristin fu cuprinsă de o mare întristare că nu își văzuse niciodată nepoțica.

Kristinei îi venise întotdeauna greu să-l mustruluiască pe Gaute. Fusese foarte bolnăvicios cînd era mic, iar de atunci încoace stătuse mai mult pe lîngă maică-sa decît ceilalți copii. Și mai semăna și tatălui ei. Fusese foarte serios și demn de încredere ca copil ; grav și plin de înțelepciune bătrînească, o urma peste tot și îi făcea o mul-

ţime de servicii care, în nevinovăţia lui de copil, le socotea a fi de cel mai mare folos pentru mama sa. Nu, n-o lăsase niciodată inima să fie aspră cu Gaute, iar dacă se întîmpla să facă vreo prostie din nebăgare de seamă sau din copilărie, atunci ajungeau întotdeauna cîteva cuvinte blînde, povăţuitoare, dat fiind că băiatul acesta era atît de aşezat şi de deştept.

Preotul lor de la Husaby, care se pricepea foarte bine la bolile copiilor mici, fusese de părere să i se dea din nou lapte de femeie lui Gaute, pe atunci în vîrstă de doi ani, de vreme ce nici un alt leac nu-i ajutase la nimic. Cei doi gemeni abia se născuseră pe vremea aceea, iar Frida, care îl alăpta pe Skule, avea mult mai mult lapte decît putea să sugă copilul. Dar slujnica nu putea să-l sufere pe bietul micuţ... Gaute era urît, cu un cap mare, şi trupul slăbănog şi veşted, şi nu putea nici să vorbească nici să se ţină pe picioare... Frida se temea să nu fie un copil schimbat, deşi copilul fusese sănătos şi frumos pînă ce se îmbolnăvise, la vîrsta de zece luni. Cu toate acestea, Frida nu voi să-l pună la pieptul ei pe Gaute şi atunci Kristin fu nevoită să-l ia dînsa şi apoi supsese de la sînul mamei sale pînă ajunsese de patru ani.

De altminteri, Frida nu încetase de a nu-l suferi pe Gaute ; îi făcea întotdeauna mizerii, atît pe cît putea ţinînd seama de mama. Frida şedea acuma cel mai aproape de stăpîna ei pe laviţa femeilor, şi purta cheile ei cînd Kristin nu era acasă. Spunea tot ce-i trăsnea prin minte slugilor precum şi stăpînei casei ; Kristin o răbda şi făcea haz pe socoteala ei, cu toate că adeseori vorbăria ei o plictisea. Totuşi, ea căuta întotdeauna să împace lucrurile cînd vorbele nesocotite ale Fridei ar fi putut avea urmări rele. Acum Frida era nemulţumită că Gaute şedea în jilţul stăpînului şi urma să fie stăpînul moşiei. Nu voia să vadă în el decît un băieţandru cu mintea necoaptă şi îi lăuda pe fraţii lui, mai ales pe Bjørgulf şi pe Skule, pe care îi alăptase ea şi făcea haz pe seama staturii mici a lui Gaute şi a picioarelor sale strîmbe. Gaute răspundea foarte blajin :

— Da, înţelegi prea bine, Frida, că dacă mi-ai fi dat să sug laptele tău, aş fi ajuns şi eu un voinic frumos, ca

fraţii mei. Dar a trebuit să mă mulţumesc să sug laptele mamei mele ! şi zîmbea către Kristin.

Mama şi fiul ieşeau adesea seara la plimbare. În multe locuri, cărările erau atît de înguste, încît Kristin trebuia să umble în urma lui Gaute. El mergea atunci falnic înaintea ei, cu barda lui cu coadă lungă... iar mamei îi venea să zîmbească în spatele lui. Simţea o dorinţă nebună şi tinerească de a se repezi asupra lui din spate, de a-l cuprinde în braţe, de a rîde şi de a spune nimicuri cu Gaute, cum făcea uneori, cînd era copil.

Uneori se duceau tocmai pînă jos, la locul unde se spălau rufele ; se aşezau acolo şi ascultau vuietul rîului care curgea năvalnic prin faţa lor, plin de spume. Ca de obicei, de cele mai multe ori nu vorbeau mult împreună, dar se întîmpla uneori ca Gaute să o întrebe pe mama sa despre datinile vechi din ţinutul acesta şi despre neamul ei. Kristin îi povestea ceea ce auzise şi văzuse în copilăria ei. Soţul ei şi anii petrecuţi la Husaby nu erau niciodată pomeniţi în serile acelea.

— Vai, mamă, tremuri de frig, zicea Gaute... e frig în seara asta.

— Da... e adevărat, şi am înţepenit şezînd pe pietroiul ăsta. Kristin se ridica. Am început să fiu o femeie bătrînă, Gaute !

Porneau spre casă. Kristin se sprijinea cu o mînă de umărul lui.

Lavrans dormea buştean. Kristin aprindea opaiţul cel mic cu ulei de peşte... avea uneori chef să şadă puţin şi să guste răgazul de pace al gîndurilor ei. Şi apoi era întotdeauna cîte ceva de lucrat pentru mîinile ei. Gaute bocănea mutînd vreun lucru în odaia de deasupra ei, apoi îl auzea că se suie în pat. Mama se îndrepta din şale şi zîmbea puţin înspre lumina opaiţului. Mişca uşor din buze, făcea semnul crucii peste faţa ei, peste piept şi în faţa ei în aer, apoi se apuca din nou de lucrul ei de mînă.

Bjørn, cîinele cel bătrîn, se ridica scuturîndu-se şi îşi întindea labele din faţă, căscînd. Apoi venea tiptil spre stăpîna sa. De îndată ce îl mîngîia, îşi punea labele pe genunchii ei... iar cînd îi vorbea o lingea pe faţă cu multă rîvnă şi tot astfel şi pe mîini, dînd din coadă. Apoi

Bjørn se întorcea la locul lui... şi se uita la dînsa pocăit; se vădea în ochii lui mici, lucioşi, în tot trupul îndesat şi pînă în vîrful cozii, mustrarea lui de conştiinţă. Kristin zîmbea liniştit şi părea că nu-l bagă în seamă... atunci cîinele sărea sus la ea în pat şi se încovriga la picioarele patului.

Curînd apoi stingea opaiţul, rupea mucul şi cufunda fitilul în ulei. La geamul cel mic se vedea licărind lumina scăzută a nopţii de vară. Kristin rostea ultimele rugăciuni ale zilei aceleia, se dezbrăca liniştit şi se aşeza în pat. Îşi potrivea bine pernele sub cap şi umeri, iar cîinele cel bătrîn se strecura la spatele ei. Peste o clipă adormea.

Episcopul Halvard îl numise pe părintele Dag împuternicitul său în ţinut, iar Gaute cumpără de la acesta dijmele episcopale pe trei ani la şir. Gaute făcea negustătorie şi de blănuri şi merinde de prin ţinut şi dat fiind că se făcuse pîrtie bună pentru sanie, trimise aceste mărfuri la Raumsdal şi apoi mai departe, spre Bjørgvin, cu corabia, în primăvară. Kristinei nu-i prea plăceau aceste treburi; ea vînduse întotdeauna produsele moşiei la Hamar, căci aşa făcuseră tatăl ei şi Simon Andressøn. Dar Gaute se întovărăşise cu cumnatul său, Gerlak Paus care era un negustător iscusit şi în strînse legături cu mulţi dintre cei mai bogaţi negustori nemţi din Bjørgvin.

Margret, fata lui Erlend, şi bărbatul ei, veniseră la Jørundgård în vara următoare morţii tatălui ei; ei făcuseră daruri mari bisericii, întru pomenirea sufletului său. Pe vremea cînd Margret fusese fată tînără, acasă la Husaby, nu prea fusese mare prietenie între dînsa şi mama ei vitregă şi nu prea se sinchisise de fraţii ei vitregi mici. Acum avea treizeci de ani şi fiindcă nu avusese copii în căsnicia ei, prinse mare drag de fraţii ei mari şi frumoşi şi se purtă faţă de ei cu cele mai duioase simţăminte de soră; ea puse la cale înţelegerea dintre bărbatul ei şi Gaute.

Margret era încă o femeie frumoasă, însă se făcuse atît de mare şi de grasă, încît Kristin îşi zise că n-a văzut în viaţa ei o femeie atît de voinică. Dar cu atît mai multe paftale de argint încăpeau pe cingătoarea ei; o cataramă mare cît un scut mic de mînă era deosebit de bine aşe-

zată la mijloc, între sînii ei cei bogaţi. Făptura ei voinică era împodobită ca un altar cu cele mai scumpe stofe şi metale aurite ; Gerlak Tiedekenssøn părea să-şi iubească nespus de mult soţia.

Cu un an mai nainte, Gaute îşi vizitase sora şi cumnatul la Bjørgvin în timpul adunării de primăvară, iar pe toamnă pornise peste munţi cu o herghelie de cai pe care îi vînduse acolo. Şi cîştigase atît de mult, încît Gaute se jurase că va face un nou drum la toamnă. Kristin îşi zise că e mai bine să-l lase să-şi facă voia. Pesemne că avea şi el în sînge nitel din dorul acela de ducă al tatălui său. Anul trecut fusese nevoit să se întoarcă acasă, trecînd peste munţi pe o vreme cumplită de iarnă.

Deci purcese la drum pe o zi frumoasă şi însorită, numaidecît după Sfîntul Bartolomeu. Era tocmai vremea tăiatului mieilor, şi toată curtea mirosea a carne de miel fiartă. Oamenii erau îmbuibaţi şi mulţumiţi ; toată vara nu gustaseră mîncare proaspătă în afara zilelor de mari sărbători, dar acum li se dădea din carnea sănătoasă şi grasă şi supe tari, atît de prînz cît şi seara, multe zile în şir. Kristin, istovită după prima mare tăiere din anul acesta şi făcutul cîrnaţilor, stătea sus, în drumul mare, şi îi făcea semne de adio lui Gaute cu o basma. Era o privelişte minunată această plecare ; podul înalt răsuna de copitele cailor şi clinchetul hamurilor cu clopoţei, în timp ce treceau călări flăcăi zdraveni şi sănătoşi purtînd arme strălucitoare. Gaute se întoarse în şa şi făcu semn cu pălăria, iar Kristin răspunse făcînd şi ea semne şi scoţînd un mic strigăt de bucurie şi mîndrie.

Numaidecît după aşa-zisul „prag al nopţilor de iarnă“ [1] se porniră ploile şi lapoviţa prin ţinut — iar pe munţi se iscă viforniţă cu zăpadă. Kristin era puţin cam îngrijorată în privinţa lui Gaute, care nu se întorsese încă. Totuşi, nu se simţea chiar atît de îngrijorată ; tremurase mult mai mult odinioară pentru ceilalţi... credea în norocul acestui fiu al ei.

La o săptămînă după aceea, într-o seară, pe cînd venea de la grajd, Kristin zări cîţiva călăreţi, sus, lîngă gard. Ceaţa învălurea ca un fum alb felinarul... Ieşi în în-

[1] 14 octombrie.

tîmpinarea cetei de călăreți îmbrăcați în blănuri întunecate, pe care îi lua drept Gaute cu oamenii lui... nu obișnuia să primească oaspeți la un ceas atît de tîrziu...

Atunci văzu că cel care se afla în fruntea călăreților era domnul Sigurd din Sundbu; se dădu cu oarecare greutate, în felul unui om bătrîn, jos de pe cal.

— Ei bine, Kristin, vin cu știri din partea lui Gaute, zise călărețul după ce se salutară unul pe altul. A venit la Sundbu ieri.

Era atît de întuneric, încît nu putea să-i deslușească trăsăturile feței, dar glasul lui era ciudat. Iar în timp ce se îndrepta spre ușa casei, porunci oamenilor săi să urmeze pe grăjdarul Kristinei în odaia slugilor. Și fiindcă el nu mai spunea nimic, ea fu cuprinsă de o teamă; dar cînd rămaseră singuri în odaie, îl întrebă foarte liniștită:

— Ce fel de vești îmi aduci, dragă vere? E oare bolnav Gaute, de n-a venit împreună cu tine acasă?

— Ba nu, Gaute e mai sănătos decît l-am văzut vreodată. Ci acei care-l însoțeau erau osteniți...

Sufla în spuma din ulcica pe care i-o întinsese Kristin, dînd-o la o parte; iar apoi bău, lăudînd berea.

— Băutură bună se cuvine aceluia care aduce vești bune, zise stăpîna casei, zîmbind.

— Da, acum rămîne să vedem ce ai să spui după ce vei asculta pînă la capăt veștile pe care ți le-aduc, zise cu îndoială domnul Sigurd. De rîndul acesta, fiul tău n-a sosit singur... Kristin sta neclintită și aștepta. A venit însoțit de... da, e vorba de o fată a lui Helge din Hovland... Gaute a răpit-o pe această... pe această fată... fără voia tatălui ei...

Kristin tăcea înainte, dar se așează pe laviță drept în fața lui. Buzele îi erau strîns lipite.

— Gaute m-a rugat să vin încoace... se temea, desigur, că ai să fii nemulțumită. M-a rugat să-ți spun cum stau lucrurile... și iată că am făcut-o, încheie domnul Sigurd răsuflînd din greu.

— Spune-mi tot ce știi despre asta, Sigurd, zise Kristin liniștită.

Domnul Sigurd începu să povestească... o istorie încurcată și dezlînată, cu multe abateri și ocolișuri. Se vedea limpede că era el însuși îngrozit de ceea ce făcuse Gaute.

Dar Kristin deslușì din cele povestite de dînsul că Gaute o întîlnise pe fată anul trecut la Bjørgvin. O chema Jofrid ; nu, nu era logodită cu altul. Dar Gaute își dăduse desigur seama că era de prisos să vorbească cu rudele ei... Helge din Hovland era un om foarte avut și de neam bun, din familia Duk, care avea moșiile mai de seamă în ținutul Voss. Necuratul îi ispitise pe cei doi tineri... Domnul Sigurd se freca și se scărpina în cap de parcă ar fi fost plin de păduchi.

Iar mai apoi, pe vară... atunci cînd Kristin credea că Gaute se afla la Sundbu ca să-l însoțească pe domnul Sigurd la vînătoare de urși care făceau stricăciuni la stînă... atunci trecuse peste munți și coborîse la `Sogn, unde se afla ea, la o soră măritată ; Helge avea trei fete și nici un fiu. Sigurd ofta de supărare... da, îi făgăduise lui Gaute să păstreze lucrul acesta în taină. Știuse el că băiatul se ducea să vadă o fată... dar nici în vis nu-i dăduse prin minte că Gaute se gîndea la o nebunie atît de mare...

— Da, s-ar putea ca fiul meu să plătească scump aceasta, spuse Kristin. Chipul ei era liniștit și neclintit.

Sigurd spuse că acum iarna se așază de-a binelea... drumurile vor fi aproape de nestrăbătut. Iar cînd cei din Hovland or avea timp să se gîndească mai bine, s-ar putea să-și spună că cel mai bun lucru ar fi ca Gaute să o ia pe Jofrid cu învoirea rudelor ei... de vreme ce tot era de pe acum a lui.

— Dar dacă se întîmplă să gîndească altfel... și vor cere răzbunarea acestei răpiri ?

Domnul Sigurd se foia și se scărpina încă și mai vîrtos.

— De bună seamă că este o fărădelege, care nu știu tocmai bine dacă poate fi ispășită cu bani, zise el cu glasul domol.

Kristin tăcea. Atunci domnul Sigurd urmă cu glas rugător :

— Gaute mi-a spus... că nădăjduiește că ai să-i primești cu dragoste. Spunea, că nu ești chiar atît de bătrînă, încît să fi uitat... ei bine, a vrut să spună că și tu te-ai măritat cu omul pe care tu singură ți l-ai dorit, înțelegi ?

Kristin încuviință din cap.

— Este cea mai frumoasă copilă pe care am văzut-o în viața mea, Kristin, zise Sigurd cu toată căldura ; îi dăduseră și lacrimile. Rău lucru că diavolul l-a ispitit pe Gaute să săvîrșească fapta asta rea... dar cu toate acestea, nădăjduiesc că îi vei primi pe acești doi bieți copii cu bunăvoință.

Kristin dădu din nou din cap, încuviințînd.

Satul se întindea cenușiu și întunecat, cu drumurile desfundate de tot din pricina ploilor necurmate, cînd Gaute a doua zi după-amiază intra călare în curte.

Kristin simți o sudoare rece năpădindu-i fruntea cînd se aplecă sub pragul de sus al ușii ca să iasă în curte... îl văzu pe Gaute ridicînd în brațe o femeie îmbrăcată cu o manta neagră cu glugă și dînd-o jos de pe cal. Era mică la stat, de-abia ajungea pînă în dreptul umerilor lui. Gaute vru s-o ia de mînă s-o ducă s-o înfățișeze mamei sale, atunci ea îl dădu la o parte și păși singură spre Kristin. Gaute își găsi de lucru dînd bună ziua oamenilor săi și porunci argaților care îl însoțiseră pe drum. Cînd privi din nou spre cele două femei care stăteau în fața ușii de la intrare, Kristin ținea în amîndouă mîinile ei mîinile fetei cele străine. Gaute alergă la ele cu un salut plin de bucurie pe buze. Cînd intră în odaia din față, domnul Sigurd îl cuprinse de umeri și îl mîngîie părintește, trăgîndu-și din greu răsuflarea, după atîtea emoții.

Kristin rămase uimită cînd fata își ridică fața ei albă și drăgălașă de sub gluga udă leoarcă... era tînără de tot, aproape un copil ! Fata spuse :

— Nu mă aștept să fiu binevenită la dumneata, mama lui Gaute... dar acum toate ușile îmi sînt închise fără decît numai asta. Vrei să mă primești la curtea aceasta, stăpînă ? Și nu voi uita niciodată că am venit aici fără de avere și fără de cinste, dar cu dorința vie de a te sluji pe dumneata și de a sluji pe Gaute, stăpînul meu...

Atunci Kristin apucă amîndouă mîinile fetei într-ale sale și, fără să se gîndească prea mult, spuse cu însuflețire :

— Dumnezeu să-i ierte fiului meu greșeala făptuită față de tine, copila mea frumoasă... intră în casă, Jofrid... Dumnezeu să vă ajute, așa precum te voi ajuta și eu din toate puterile mele !

Numaidecît apoi i se păru însă că o primise prea drăgăstos pe această femeie pe care n-o cunoștea de loc. Dar acum Jofrid își scotea mantaua ; rochia ei de iarnă de dimie de casă albastră era udă leoarcă în partea de jos, iar în dreptul umerilor apa străbătuse prin manta, udînd-o. Fata aceasta tînără și copilăroasă avea o ținută plină de demnitate blîndă și de alean ; de o parte și alta a căpșorului ei aplecat cu grație, două cozi groase și negre îi atîrnau pînă mai jos de mijloc. Kristin luă prietenos pe Jofrid de mînă și o duse la locul cel mai călduros al laviței, de lîngă cuptor :

— Cred că te-a pătruns frigul, drăguță ?

Gaute se apropie și o strînse cu putere în brațe pe mama sa.

— Mamă... soarta hotărăște... ai mai văzut o fată atît de frumoasă și de încîntătoare ca Jofrid a mea ? Trebuia să fie a mea, cu orice preț... iar dumneata știu că vei fi bună cu dînsa, mamă dragă...

Da, Jofrid Helgesdatter era frumoasă... Kristin nu-și putea lua ochii de la dînsa. Era mică de statură, lată în umeri și în șolduri, dar plinuță și bine alcătuită. Pielea ei catifelată și netedă o înfrumusețea, deși era prea palidă la față. Avea trăsăturile cam scurte, dar obrajii și bărbia rotunjită energic erau plăcute ; de asemeni și gura ei cu buze subțiri purpurii și dinți mici, frumos înșirați și albi ca dinții de lapte ai unui copil. Iar cînd își ridica pleoapele grele, ochii ei verzi și limpezi străluceau ca două stele sub genele lungi și negre. Păr negru și ochi de culoare deschisă... Kristin nu cunoștea ceva mai frumos din ziua cînd pentru întîia oară îl văzuse pe Erlend... păr și ochi pe care îi moșteniseră cei mai mulți dintre frumoșii ei feciori...

Kristin o așeză pe Jofrid pe lavița femeilor, alături de dînsa. Ședea frumos și sfioasă între oamenii străini din casă, mînca numai puțin și se îmbujora în chip fermecător de fiecare dată cînd Gaute închina paharul în cinstea ei în timpul prînzului.

Ședea în jilțul de stăpîn plin de mîndrie și de o fericire amestecată cu neliniște. În cinstea întoarcerii fiului ei acasă, Kristin așternuse o față de masă și pusese pe masă și două lumînări de ceară în sfeșnice de aramă aurite. Gaute și domnul Sigurd beau într-una unul în sănătatea

celuilalt, și bătrînul era din ce în ce mai mișcat ; îl cuprindea pe Gaute de umăr și îi făgăduia că va vorbi pentru dînsul rudelor sale bogate, ba chiar regelui Magnus însuși... nici o grijă, va face el în așa fel încît să ajungă la o împăcare cu rudele jignite ale tinerei fete. Sigurd Eldjarn însuși nu avea nici un dușman... numai firea certăreață a tatălui său și soarta nenorocită a soției sale îl făcuseră să ajungă destul de singurătic.

În cele din urmă, Gaute se ridică dintr-o dată cu cornul în mînă. Cît este de frumos, își zise în sinea ei Kristin... și cît îi seamănă tatălui meu ! Tot așa era și tatăl ei cînd începea să se amețească... plin de bucuria de a trăi, drept și voinic...

— Soarta a vrut ca eu și cu această tînără femeie, Jofrid Helgesdatter, să bem în seara asta bere în cinstea sosirii noastre acasă, iar nunta noastră o vom serba mai tîrziu, dacă Dumnezeu se va îndura să ne dea fericirea aceasta. Ție, Sigurd îți mulțumesc pentru dragostea ta de rudă credincioasă, iar dumitale, mamă, pentru că ne-ai primit așa cum mă așteptasem de la inima dumitale bună de mamă... ești, așa precum ne spuneam adeseaori frații între noi, femeia cea mai mărinimoasă și mama cea mai iubitoare ce se poate închipui. De aceea te rog să ne faci cinstea de a ne pregăti dumneata însuți patul de nuntă, atît de frumos și de bogat încît să pot fără de rușine să o poftesc pe Jofrid să doarmă cu mine ; și te mai rog încă să o petreci dumneata însuți pe Jofrid pînă în odaia de sus, pentru ca să poată să se urce în patul de nuntă cu toată cinstea pe care ne-o îngăduie împrejurările, căci nu o mai are pe mama ei în viață și nici una dintre rudele ei de parte femeiască nu se află aici...

Domnul Sigurd era acum destul de amețit și izbucni într-un hohot de rîs !

— Păi bine, doar ați dormit împreună în odaia de sus din casa mea... n-am știut că putea fi altfel, credeam că v-ați culcat în același pat și mai nainte...

Gaute își scutură plin de mîndrie și voie bună pletele sale aurii.

— Da, întocmai, dragă unchiule... dar aceasta este cea dintîi noapte în care Jofrid va dormi în brațele mele, la moșia care va fi a ei... cu voia lui Dumnezeu...

...Iară pe voi, oameni buni vă poftesc să beți și să vă veseliți în seara aceasta... acuma ați văzut-o pe aceea care va fi soția mea la Jørundgård... ori dînsa, ori nici o altă femeie, asta o jur în fața lui Dumnezeu și pe legea mea de creștin. Mă aștept ca să o cinstiți cu toții cîți sînteți, bărbați și femei ; și mă bizui pe voi, oamenii mei, să mă ajutați să o păstrez și să o apăr, așa precum se cuvine.

În timpul strigătelor și al zarvei ce urmară cuvîntării lui Gaute, Kristin se ridică încet de la masă și făcu semn lui Ingrid s-o urmeze în odaia de sus.

Frumoasa sală a lui Lavrans Bjørgulfssøn de la catul de sus pierduse înfățișarea ei de odinioară în anii în care feciorii lui Erlend locuiseră într-însa. Kristin nu voise să jertfească decît rufăria cea mai proastă și de neapărată trebuință și mobilă de adunătură pentru băieții aceia neastîmpărați ; și numai arareori dădea poruncă să se facă curat pe acolo, căci era de prisos. Gaute și prietenii săi cărau murdăria și noroiul în sală cu aceeași iuțeală cu care se mătura murdăria și se dădea afară. Domnea acolo un aer închis și o duhoare de bărbați care se aruncau pe paturi uzi de ploaie ori de sudoare, murdari de noroi, așa cum veniseră după ce cutreieraseră pădurile, ori de la munca cîmpului, o duhoare de grajd, de pielărie și de cîine ud.

Acum Kristin mătura, iar sluga ei rînduia la iuțeală cele ce se aflau pe acolo, pe cît putea de bine ; stăpîna ei aduse cearșafuri bune, pături și perne, afumă prin odaie cu boabe de ienupăr, iar pe o măsuță puse o cupă de argint cu ultimele picături de vin pe care le avea în casă, o pîine frumoasă de grîu, o lumînare de ceară într-un sfeșnic de bronz și apoi mută măsuța lîngă pat. Acum încăperea era atît de frumoasă pe cît se putea, ținînd seama de răstimpul scurt ce îi stătuse la îndemînă.

Pe peretele de lemn dinspre intrarea în încăpere atîrnau arme... spada cea grea de luptă a lui Erlend și spada cea mică pe care o purta de obicei, barde și topoare ; securile lui Bjørgulf și ale lui Nåkkve se mai aflau încă atîrnate acolo. Și mai erau încă două toporișți mici pe care băieții le foloseau arareori, căci li se păreau prea ușoare ; dar cu ajutorul acestora tatăl ei cioplise și făurise cu atîta

îndeminare și siguranță atîtea lucruri pe care apoi le îndrepta numai puțin de tot cu rindeaua și cu cuțitașul. Kristin duse toporiștele într-o cămăruță și le ascunse în lada lui Erlend, acolo unde zăceau cămașa sa însîngerată și toporul acela pe care îl avusese în mînă cînd primise lovitura sa de moarte.

Gaute îi porunci rîzînd lui Lavrans să ducă el lumînarea înaintea miresei, pînă sus, în odaia lor. Băiatul se simți rușinat și mîndru totodată. Kristin vedea că Lavrans înțelesese că nunta în afara legii a fratelui său era un joc primejdios, dar că în același timp era plin de veselie și bucuros de această întîmplare ciudată... și că se uita cu ochi strălucitori la Gaute și la frumoasa sa soție.

Pe scara ce ducea sus se stinse lumînarea. Jofrid zise către Kristin :

— Gaute n-ar fi trebuit să te roage pe dumneata să faci lucrul acesta, chiar dacă era amețit de băutură... nu mă însoți mai departe, stăpînă. Și nu te teme că am să uit că sînt o femeie răpită, care a rupt legăturile cu familia ei.

— Nu mă socotesc atît de presus de tine, încît să nu te pot sluji, zise Kristin, pînă ce fiul meu va putea drege răul pe care l-a săvîrșit împotriva ta, așa încît să-mi poți zice pe drept soacră. Așază-te colea, să-ți pieptăn părul... ce păr neînchipuit de frumos ai, fata mea...

Dar după ce toți cei din casă se duseră la culcare, iar Kristin era în patul ei, simți din nou un fel de neliniște... fără să-și dea lămurit seama, ajunsese să-i spună acestei Jofrid mai mult decît gîndea deocamdată despre ea. Dar fata era atît de tînără, și lăsa limpede să se înțeleagă că nu avea pretenția să fie socotită mai bună decît era de fapt... o copilă care își bătuse joc de cinste și de ascultare.

Deci, așa se petreceau lucrurile cînd oamenii își aduceau mireasa acasă înaintea cununiei ! Kristin oftă... odinioară și dînsa era gata să cuteze asemenea lucru de dragul lui Erlend, dar nu știa dacă ar fi îndrăznit s-o facă, dacă mama lui Erlend ar fi locuit la Husaby. Nu, nu, n-avea de gînd să îngreuieze situația copilei care se afla aici...

Domnul Sigurd se mai plimba încă de colo-colo prin odaia în care trebuia să doarmă cu Lavrans ; destul de

guraliv, vorbea despre cei doi tineri cu cea mai sinceră bunăvoință ; nu voia să-și cruțe nici o sforțare pentru a-i ajuta să iasă cu bine la liman din împrejurarea aceasta primejdioasă...

În ziua următoare, Jofrid arătă mamei lui Gaute lucrurile pe care le adusese cu sine : doi saci de piele plini cu veșminte și o cutiuță făcută dintr-un dinte de morsă în care își ținea giuvaierurile. Ca și cînd ar fi citit gîndurile Kristinei, Jofrid îi spuse că toate acestea sînt averea ei personală, daruri și lucruri moștenite mai ales de la maică-sa ; nu luase nimic de la tatăl ei.

Kristin ședea întristată, cu mîna sub bărbie ; se gîndea la noaptea aceea, atît de depărtată în timp, cînd ea însăși își adunase giuvaierurile într-o cutiuță pentru a pleca în ascuns de acasă... cea mai mare parte din lucrurile pe care le strînsese atunci erau daruri primite de la acei părinți pe care îi făcuse pe ascuns de rușine și pe care urma acum să-i jignească și să-i mîhnească în văzul lumii...

Dar dacă acestea alcătuiau averea personală a lui Jofrid și erau numai partea de nestemate pe care le moștenise de pe urma mamei sale, însemna că vine dintr-o casă de oameni peste măsură de avuți. Kristin prețuia lucrurile pe care le vedea întinse sub ochii ei la mai mult de treizeci de mărci de argint curat ; numai mantia roșie ca focul și împodobită cu blană albă și cu paftale de argint, împreună cu gluga căptușită cu mătase care ținea de manta, trebuie să fi costat desigur vreo zece-douăsprezece mărci. Dacă tatăl fetei se va împăca cu Gaute, totul va fi bine... dar fi-va oare cu putință ca fiul ei să fie socotit drept o partidă potrivită pentru această tînără femeie ? Iar dacă Helge avea de gînd să se poarte față de Gaute cu asprimea care îi stătea în putere și la care avea tot dreptul, atunci era rău de tot.

— Inelul acesta, zise Jofrid, mama l-a purtat întotdeauna... dacă ai vrea să-l primești, stăpînă, atunci aș înțelege că nu mă judeci cu atîta asprime cum este de așteptat de la o femeie cumsecade și de neam ales.

— Atuncea va trebui să încerc să-ți țin loc de mamă, zise Kristin zîmbind și punînd inelul pe degetul său. Era un inel mic de argint cu o agată frumoasă, albă, și Kristin

își zise în sinea ei că este desigur de mare preț pentru copila aceasta, de vreme ce îi amintește de mama ei. O să trebuiască să-ți dau un dar în schimb, adăugă ea, și se duse să aducă lădița ei și scoase din ea un inel de aur cu safire. Inelul acesta tatăl lui Gaute l-a pus pe patul meu, cînd l-am adus pe lume pe Gaute.

Jofrid primi inelul și îi sărută mîna.

— Dar eu mă gîndisem să-ți cer dumitale un alt dar în schimb... mamă... zise ea cu un zîmbet plin de gingășie. Să nu te temi că Gaute a adus acasă o femeie leneșă și bună de nimic, numai că n-am nici o rochie potrivită pentru muncă. Dă-mi una din rochiile dumitale vechi și îngăduie-mi să-ți ajut la treaba din casă ; poate că atunci vei ajunge în curînd să mă iubești mai mult decît poți să mă iubești acum...

Dar acum venise rîndul Kristinei să-i arate tinerei femei lucrurile pe care le avea în lăzile sale. Jofrid lăudă cu mare pricepere lucrătura frumoasă de mînă a Kristinei ; aceasta îi dărui în timpul ăsta o sumedenie de lucruri... ba două cearșafuri de pînză cu sabacuri de mătase, ba un prosop cu înfloriturl albastre, un covor, și în cele din urmă covorul cel mare de perete brodat, care înfățișa o vînătoare cu șoimi :

— Nu vreau ca aceste lucruri să iasă din curtea aceasta... și cu ajutorul lui Dumnezeu și al maicii sale casa aceasta va fi odată a ta.

Apoi trecură dincolo, în cămări... rămaseră acolo mai multe ceasuri, foarte mulțumite una de alta.

Kristin vru să-i dea lui Jofrid rochia ei verde de dimie cu picățele negre, dar lui Jofrid i se păru că e prea bună s-o poarte la muncă. Săraca de ea, gîndea Kristin, ascunzîndu-și un zîmbet, caută să-i fie pe plac mamei bărbatului ei. În sfîrșit, găsiră o rochie veche, care i se păru lui Jofrid că i se potrivește dacă o va mai scurta puțin și o va mai cîrpi puțin la sub braț și la coate. Ceru de îndată o foarfecă și cele de trebuință pentru cusut și se puse pe lucru. Kristin își luă și ea un lucru de mînă și astfel le găsiră Gaute și domnul Sigurd pe cele două femei, cînd se întoarseră seara.

3

Kristin recunoștea cu dragă inimă că Jofrid este o femeie care știe să se folosească de mîinile ei. Dacă lucrurile aveau să iasă bine, Gaute va putea spune că a avut noroc... căci avea să aibă o soție care era tot atît de harnică și destoinică pe cît era de bogată și de frumoasă. Kristin însăși n-ar fi putut găsi o femeie mai iscusită pentru a-i urma la Jørundgård — chiar să fi căutat prin toată țara Norvegiei. Ea spuse într-o zi — iar după aceea nu mai știa cum se întîmplase de îi zburase cuvîntul acesta de pe buze — că în ziua în care Jofrid Helgesdatter va fi soția legiuită a lui Gaute, îi va da cheile în mînă și se va muta cu Lavrans în casa cea veche.

În urmă se gîndi că ar fi trebuit poate să chibzuiască mai îndeaproape înainte de a fi vorbit despre aceasta. Se întîmplase de multe ori să se fi pripit, cînd vorbise cu Jofrid...

Și apoi mai era un lucru: Jofrid nu era sănătoasă. Kristin simțise lucrul acesta aproape numaidecît după sosirea tinerei fete în casă. Și Kristin își aducea aminte de prima iarnă petrecută la Husaby... Era măritată, bărbatul ei și tatăl ei erau legați prin legături de rudenie — oricare ar fi fost soarta prieteniei lor cînd greșeala făptuită avea să fie dată în vileag. Cu toate acestea, suferise atît de mult din pricina căinței și a rușinii și simțise în inima ei o amărăciune față de Erlend... și avea pe vremea aceea nouăsprezece ani împliniți; Jofrid de-abia împlinise șaptesprezece ani, fusese răpită și acum trăia lipsită de drepturi, printre străini, departe de căminul ei, cu copilul lui Gaute în pîntecele ei. Kristin nu putea tăgădui faptul că Jofrid părea a fi mult mai tare și mai vitează decît fusese ea însăși.

Dar Jofrid nu jignise sfințenia mănăstirii, nici nu-și călcase cuvîntul și nu rupsese logodna, ea nu mințise, nu înșelase și nu furase cinstea părinților ei pe ascuns. Cu toate că acești doi tineri păcătuiseră și ei împotriva legilor țării, împotriva ascultării datorate părinților și a bunelor moravuri, mustrările cugetului lor nu puteau fi atît de

apăsătoare. Kristin se ruga mult ca nebunia lui Gaute să aibă un sfîrșit bun... și se alina cu gîndul că Dumnezeu, în dreptatea sa, n-avea să-i pedepsească pe Gaute și pe Jofrid mai tare decît pe ea însăși și pe Erlend. Ei pînă la urmă avuseseră parte să se căsătorească, iar copilul zămislit în păcat se născuse ca urmaș legiuit al tuturor rudelor sale.

De vreme ce nici Gaute, nici Jofrid nu pomeneau nimic despre starea tinerei femei, Kristin nu vru nici ea să aducă vorba despre aceasta, cu toate că ar fi avut cea mai mare dorință de a vorbi cu copila asta lipsită de experiență : Jofrid ar fi trebuit acum să se cruțe, să se bucure de odihna de dimineață în loc să se scoale cea dintîi dintre toți ai casei ; Kristin își dăduse seama că Jofrid rîvnea să muncească mai mult încă decît însăși stăpîna casei. Și cum Jofrid nu era dintre cele care să primească compătimirea altora, tot ce putea face Kristin pentru ea era să ia în taină asupra ei cele mai grele munci ale gospodăriei și să se poarte față de ea, atît cînd erau singure cît și cînd erau slugile de față, ca și cînd ar fi fost de drept tînăra stăpînă a moșiei.

Frida spumega de mînie că era nevoită să se dea la o parte și să lase locul ei, primul după stăpîna casei, acestei „curve" a lui Gaute... folosise într-o zi vorbind despre Jofrid această vorbă urîtă în timp ce se afla cu Kristin în bucătărie. Și pentru prima oară, Kristin o lovi pe această slujnică a sa :

— ...Frumoase vorbe mai aud din gura ta, cățea bătrînă care alergi înnebunită după bărbați !

Frida își șterse sîngele de la nas și de la gură.

— Oare n-ar trebui să aveți purtări mai bune, voi, fiice de boier, Jofrid și cu tine, decît noi, odrasle de oameni de rînd ? Voi știți că vă așteaptă un pat de nuntă cu pături de mătase... și voi sînteți acelea care alergați înnebunite după bărbați, fără să puteți aștepta, și rătăciți în pădure cu tineri flăcăi și-apoi rămîneți însărcinate... ptiu !... Îmi vine să scuip de așa ceva !

— Ține-ți gura... du-te afară și spală-te... îți pică sîngele în aluat, zise stăpîna ei liniștit.

Frida se întîlni în pragul ușii cu Jofrid. Kristin își dădu seama după fața tinerei fete că aceasta auzise convorbirea ei cu slujnica.

— Sărmana vorbește fără s-o ajute capul, spuse Kristin, nu pot s-o alung... n-are unde să se ducă. Jofrid zîmbea batjocoritor, și atunci Kristin adăugă : Ea a alăptat pe doi dintre fiii mei.

— Dar nu l-a alăptat pe Gaute, răspunse Jofrid. Ne face să ne amintim de asta, pe Gaute și pe mine, la orice prilej. N-ai putea s-o măriți ? întrebă ea cu glas aspru.

Lui Kristin îi veni să rîdă.

— Să nu crezi că nu m-am străduit s-o fac. Dar lucrurile n-au mers bine decît pînă ce flăcăul a ajuns să vorbească cu aceea care urma să-i fie mireasă...

Kristin se gîndea dacă n-ar fi bine să se folosească de acest prilej pentru a vorbi acum cu Jofrid, s-o facă să înțeleagă, că va întîlni toată bunăvoința unei mame la dînsa. Dar Jofrid părea mînioasă...

Începea să se vadă acum la Jofrid că aștepta un copil. Într-o zi, cînd trebuia să curețe pene pentru niște perne noi, Kristin o povățui să se lege cu ceva la cap, ca să nu i se umple părul de fulgi. Jofrid se legă cu un tulpan la cap.

— De fapt, se cade mai bine așa decît cu părul descoperit, zise ea, rîzînd puțin.

— Da, poate, zise Kristin scurt.

Nu înțelegea cum putea Jofrid să glumească despre asemenea lucru.

Peste cîteva zile, Kristin intră în bucătărie și văzu că Jofrid spinteca niște găinușe de munte... se și umpluse de sînge pe brațe. Îngrozită, Kristin o trase deoparte :

— Copilă, nu trebuie să te atingi de sînge acuma... Nu știi că...

— O, dumneata crezi că sînt adevărate toate lucrurile astea pe care le spun femeile ? întrebă Jofrid cu îndoială.

Atunci Kristin îi povesti despre semnul acela pe care-l avea Nåkkve pe piept. Îi povesti dinadins în așa fel, încît Jofrid să poată înțelege că nu era încă măritată cînd văzuse biserica în flăcări.

— Ți-ai fi închipuit așa ceva despre mine ? întrebă Kristin încet.

— Ba da, Gaute mi-a povestit totul... tatăl dumitale te făgăduise lui Simon Andressøn, dar ați fugit împreună cu

Erlend Nikulaussøn la mătușa lui, iar apoi Lavrans a fost nevoit să-și dea încuviințarea...

— Nu s-a întîmplat chiar în felul acesta... căci n-am fugit. Simon m-a dezlegat de făgăduială de îndată ce a înțeles că țineam mai mult la Erlend și atunci tata și-a dat încuviințarea... nu cu dragă inimă, dar cu toate acestea a pus mîna mea în mînă lui Erlend... și am rămas logodnica lui vreme de un an... Socotești că a fost mai rău așa? întrebă ea, căci Jofrid se făcuse roșie de tot și privea îngrozită la Kristin.

Tînăra fată îndepărtă cu cuțitul sîngele și urmele de carne care se lipiseră de brațul ei alb.

— Da, zise ea cu glas domol, însă foarte hotărît. N-aș fi vrut să-mi pierd bunul nume și cinstea mea, fără să fie neapărată nevoie. Da, n-am să-i spun nimic lui Gaute, zise ea repede. El crede că tatăl său te-a răpit pentru că nu putea să te aibă altfel.

Kristin își zise în sinea ei că are de bună seamă dreptate.

Pe măsură ce timpul trecea, tot gîndindu-se la viitorul lui Gaute, Kristin socoti că cel mai cinstit lucru ar fi ca Gaute să trimită pe cineva să-i dea de știre lui Helge din Hovland, și să-și pună soarta în mîinile lui, rugîndu-l să i-o dea pe Jofrid de soție în condițiile pe care Helge le va hotărî. Dar cînd vorbi cu Gaute despre lucrul acesta, el păru încurcat și căută să schimbe vorba. În cele din urmă, întrebă mîniat dacă mama sa este în stare să trimită o scrisoare peste munți pe vreme de iarnă. Nu, dar părintele Dag ar putea desigur face în așa fel ca scrisoarea să ajungă pînă la Neset și apoi mai departe de-a lungul coastei, spuse mama. Preoții erau întotdeauna în stare să facă astfel ca scrisorile să ajungă acolo unde trebuie, chiar și pe vreme de iarnă. Gaute spuse că va fi prea greu.

— Atunci înseamnă că nu de la soția ta vei avea un copil la primăvară, zise mama sa supărată.

— Cu toate acestea, lucrul nu se poate face atît de repede, zise Gaute. Kristin simțea că era foarte supărat.

Pe măsură ce trecea vremea, mama fu cuprinsă de o temere rea și întunecată. Nu putea să nu vadă că bucuria

cea mare a lui Gaute pierise cu totul ; umbla abătut şi plin de toane. Încă de la început, răpirea aceasta îi păruse Kristinei a fi un lucru cît se poate de rău... dar îşi spunea că putea să fie încă şi mai rău dacă acum în urmă se vădea că băiatului îi părea rău de pasul făcut. Era bine dacă cei doi se căiau de păcatul lor... dar, din nefericire, la Gaute părea mai degrabă să fie vorba de o temere lipsită de bărbăţie faţă de omul pe care-l jignise, decît de căinţă şi de frica de Dumnezeu. Gaute, fiul ei, despre care ea avusese întotdeauna cea mai bună părere... nu se putea să fie adevărat ce spunea lumea despre el, că era un om uşuratic faţă de femei, un om pe care nu te puteai bizui. Oare se şi plictisise de Jofrid, acum, cînd ea se ofilise şi era îngreunată şi se apropia vremea cînd trebuia să dea socoteală pentru silnicia sa, faţă de rudele ei ?

Căută să-l scuze pe băiat... căci şi ea se lăsase atît de uşor ademenită, ea, care nu avusese sub ochi în copilăria ei decît numai purtările pline de bună-cuviinţă ale unor oameni evlavioşi... Fiii ei ştiuseră încă din prima tinereţe că propria lor mamă păcătuise, că tatăl lor avusese copii cu soţia unui alt bărbat în tinereţe şi legături cu o femeie măritată, pe vremea cînd ei erau acum băieţi mari. Viaţa lui Ulv Haldorssøn, tatăl lor de suflet, vorbăria măscăroasă a Fridei... o, nu era de mirare dacă tinerii erau slabi împotriva ispitelor. Gaute trebuia să se însoare cu Jofrid dacă putea să capete învoirea părinţilor ei, şi totodată să le fie recunoscător... dar ar fi fost păcat pentru dînsa dacă ar fi acuma să simtă că Gaute o ia de nevoie şi nu de bunăvoie.

Într-un rînd, pe timpul postului, Kristin şi cu Jofrid aveau treabă cu pregătirea desagilor cu merinde pentru oamenii care se duceau la tăiatul copacilor. Băteau cu un pisălog peştele uscat pentru a-l subţia şi netezi, puneau untul în cutiuţe şi umpleau botele de lemn cu bere şi cu lapte. Kristin vedea că Jofrid se obosea grozav stînd în picioare şi umblînd în felul acesta toată vremea, dar fata se supără cînd Kristin o rugă să se mai aşeze puţin şi să se odihnească. Spre a o înveseli puţin, îi veni în gînd Kristinei s-o întrebe despre povestea aceea cu armăsarul

pe care Gaute l-ar fi îmblînzit cu ajutorul unei panglici a unei tinere fete :

— Cred că era panglica ta !

— Nu, răspunse Jofrid supărată și roșindu-se. Dar apoi începu să spună, rîzînd : Era a lui Åsa... soră-mea. Ei îi făcuse mai întîi curte Gaute, dar cînd m-am întors eu acasă, n-a mai știut pe care din noi două o place mai mult. Se aștepta s-o găsească pe Åsa la Dagrun astă-vară, cînd el a coborît în Sogn. Și se supăra cînd îl cicăleam cu dînsa... se jura pe Dumnezeu și pe toți sfinții că nu era din aceia care se apropia prea mult de fetele unor oameni cumsecade și că nu fusese nimic mai mult între Åsa și dînsul decît atîta încît să poată dormi fără de păcat în brațele mele în noaptea aceea. L-am crezut pe cuvînt... Rîdea din nou. Cînd văzu fața Kristinei, dădu cu încăpățînare din cap : Da, am vrut să-l am de bărbat pe Gaute și poți să fii încredințată, mamă, că-l voi avea. Îndeobște, lucrurile se împlinesc după voia mea...

Kristin se trezi în beznă. Frigul îi mușca obrajii și nasul... cînd își trase pătura peste ea simți că prinsese brumă de la răsuflarea ei. Trebuie să fi fost cam înspre dimineață... dar îi era groază să se scoale, să se uite la stele. Se acoperi bine, înfofolindu-se cu păturile să se mai încălzească puțin. În clipa aceea își aminti de visul ei.

Se făcea că era culcată în patul ei din odăița cea mică de la Husaby și că tocmai născuse un copil. Pruncul era în brațele ei, înfășurat într-o blană de miel, care lunecase puțin, descoperindu-i trupușorul roșu de tot. Își ținea mînușițele împreunate deasupra feței lui, genunchii erau ridicați înspre pîntece, iar picioarele încrucișate... Din cînd în cînd, se mișca puțin. Nu-i venea în minte să se mire de ce copilașul nu era înfășurat în scutece și de ce nu se afla nici o femeie în odaie lîngă dînsa. Căldura ei învăluia încă pruncul, care ședea strîns lipit de pieptul ei ; prin brațul ei simțea pînă la rădăcinile inimii, fiecare mișcare a copilului. Istovirea și durerile facerii o învăluiau încă într-un fel de întuneric, pe cale să se risipească pe cînd privea băiețelul ei și simțea bucuria și dragostea de mamă crescînd în ea necontenit, așa precum crește lumina zilei în revărsatul zorilor pe coama munților.

Dar în același timp, cum zăcea în pat, i se părea că stă și afară, îndărătul peretelui casei. La picioarele ei se întindea satul în lumina răsăritului. Era la începutul primăverii... trăgea adînc în piept aerul tare și proaspăt... vîntul era înghețat, dar avea un iz de aer de mare venit din depărtări și de moină : culmile erau scăldate de soarele dimineții ; de partea cealaltă a văii și pe povîrnișuri zăpada se topise în jurul gospodăriilor, dar strălucea ca argintul în toate poienile pădurilor întunecate. Cerul galben-albăstrui era limpede și curat, de parcă l-ar fi măturat cîțiva norișori întunecați, pe care îi mîna vîntul de colo-colo... dar era frig. Sub picioarele Kristinei, zăpada troienită era încă înghețată și tare ca piatra în urma gerului din timpul nopții, și umbra era rece între case, căci soarele se afla tocmai peste culmea dinspre partea de răsărit a curții. În fața ei, acolo unde se isprăvea umbra, vîntul dimineții unduia iarba veche care strălucea în lumină, pe cînd rădăcinile ei erau încă prinse sub o pojghiță de gheață ce lucea ca oțelul.

— O !... O ! Un oftat porni din pieptul ei fără de voie. Îl avea încă pe Lavrans în odaia ei... auzea răsuflarea egală a băiatului, venind din patul celălalt. Iar Gaute... el era culcat în odaia de sus, cu ibovnica lui. Mama oftă din nou, se mișcă neliniștit în pat, iar cîinele bătrîn al lui Erlend se mută lîngă picioarele ei, îndoite sub pătură.

Acum auzea că Jofrid se scoală și umblă de colo-colo, sus. Kristin se dădu repede jos din pat, își vîrî picioarele în ghetuțele îmblănite, își puse rochia de dimie și blana pe ea. Orbecăind în întuneric, se apropie de vatră, se așeză pe vine și suflă peste tăciuni, cotrobăind prin cenușe — dar nu era nici urmă de jar aprins... focul se stinsese în timpul nopții.

Își scoase amnarul din punga de la brîu, dar pesemne că iasca se umezise și înghețase. Pînă la urmă se lăsă păgubașă, luă tava pentru jar și urcă sus, să ia foc de la Jofrid.

Focul ardea bine în vatra cea mică și răspîndea lumină prin toată încăperea. Jofrid ședea în lumina pîlpîitoare și prindea mai bine paftaua de aramă a lui Gaute de blana sa de ren. În umbra patului se zărea partea de sus și goală

a trupului lui Gaute — dormea întotdeauna fără cămașă, chiar și pe frigul cel mai pătrunzător. Ședea în capul oaselor și lua gustarea de dimineață în pat.

Jofrid se ridică cu greu și, cu un aer de gospodină, întrebă pe Kristin dacă nu vrea puțină bere. Încălzise această băutură de dimineață pentru Gaute. Și să-i ducă și lui Lavrans bere, căci urma să plece astăzi împreună cu Gaute la pădure. O să le fie frig oamenilor...

Kristin își încreți buzele rău dispusă cînd ajunse jos la dînsa în odaie și aprinse focul din vatră. Trebăluiala lui Jofrid, Gaute, care ședea acolo întins în pat și se lăsa pe față slujit de ibovnica lui... grija acesteia pentru bărbatul ei nelegitim... toate acestea i se păreau lipsite de rușine și respingătoare...

Lavrans rămase la pădure, dar Gaute se întoarse seara acasă, flămînd și osțenit. Cele două femei rămaseră o vreme împreună cu dînsul, după plecarea slugilor, ca să-i țină de urît în timp ce bea.

Kristin băgase de seamă că Jofrid nu se simțea bine în seara aceasta. Își lăsa într-una lucrul de mînă să-i alunece în poală și i se strîmba fața de durere.

— Te doare, Jofrid ? întrebă Kristin încet.

— Mda, puțin... mă dor picioarele, răspunse Jofrid. Muncise toată ziua și nu se cruțase cîtuși de puțin. Acuma o apucase un cîrcel, iar picioarele i se umflaseră.

Dintr-o dată, îi izvorîră lacrimi mici de sub pleoape. Kristin nu mai văzuse niciodată o femeie plîngînd într-un chip atît de ciudat... ședea tăcută și cu dinții strînși și lacrimi rotunde și limpezi — lui Kristin i se păreau că erau tari, ca niște boabe de mărgăritar — se prelingeau pe fața ei încordată și plină de pete cafenii. Era necăjită că nu se putuse stăpîni... și trebui să se lase în silă sprijinită de Kristin pînă la pat. Gaute le urmă.

— Te doare, dragă Jofrid ? întrebă el cu stîngăcie. Era aprins la față de frig și privea abătut de tot cum maică-sa o așeza bine în pat pe Jofrid, îi scotea încălțămintea și ciorapii și-i îngrijea picioarele umflate. Te doare, dragă Jofrid ? o întreba el într-una.

— Da, răspunse Jofrid încet și cu furie stăpînită. Altfel crezi că m-aș purta așa ?

— Te doare, dragă Jofrid ?... zise el din nou.

— Vezi bine că o doare... nu mai sta așa ca prostul și cu gura căscată, băiatule ! Kristin se întorsese spre fiul ei, cu ochii scăpărînd de mînie. Teama ei neîncetată pentru felul în care vor lua toate lucrurile acestea sfîrșit, nerăbdarea că trebuia să rabde legătura aceasta neîngăduită a tinerilor chiar în casa ei, îndoielile ce o rodeau în privința bărbăției fiului ei... toate acestea izbucniră într-o furie spumegîndă : Ești atît de prost, încît să-ți închipui că se simte bine... ea care vede că nu ești nici măcar atît de bărbat, încît să te încumeți să pornești peste munte, de frica vîntului și a zăpezii... Știi că biata femeie va trebui în curînd să se zbată în caznele cele mai grele... și copilul ei va fi din flori, pentru că nu îndrăznești să dai ochi cu tatăl ei... stai și încălzești lavița din odaie și nu cutezi să miști un deget ca să aperi pe nevasta pe care o ai și pe copilul pe care-l aștepți... Tatălui tău nu i-a fost atît de frică de tatăl meu, încît să nu îndrăznească să se ducă să vorbească cu dînsul, și nici atît de friguros încît să nu se încumete să pornească pe schiuri peste munți iarna. Halal să-ți fie, Gaute... și vai mie că-mi este dat să trăiesc ziua în care trebuie să numesc fricos pe unul dintre fiii pe care i-am zămislit cu Erlend !

Gaute apucă scaunul cu amîndouă mîinile și dete cu el de podea, apoi se repezi la masă și răsturnă pe jos tot ce se afla pe ea. Apoi o zbughi pe ușă afară, după ce dădu încă o dată cu piciorul în scaun... Kristin și cu Jofrid îl auziră coborînd în fugă treptele scării și blestemînd.

— Vai, mamă... ai fost din cale-afară de aspră cu Gaute... Jofrid se ridică într-un cot. Nu are nici o noimă să-i ceri să-și pună viața în primejdie, pornind peste munți pe vreme de iarnă... ca să-l caute pe tatăl meu și să afle, fie că poate s-o ia de nevastă pe logodnica lui ademenită, numai cu cămașa pe ea ca zestre, fie că va fi surghiunit din țară...

Kristin fierbea încă de mînie. Îi răspunse cu mîndrie :

— Și cu toate acestea, nu pot crede că fiul meu ar putea să gîndească astfel !

— Nu, zise Jofrid... dacă nu m-ar fi avut pe mine care să gîndesc în locul lui... Cînd văzu mutra nedumerită a Kristinei, un hohot de rîs batjocoritor făcu să-i tremure în glas : Dragă mamă... am avut destulă trudă ca să-l pot liniști pe Gaute... și nu vreau acuma să mai facă și alte prostii de dragul meu și să-i lipsească pe copiii noștri de averea la care mă pot aștepta de pe urma părinților mei, dacă Gaute poate să ajungă la o înțelegere și o împăcare cu dînșii, ceea ce ar fi lucrul cel mai bun și mai cinstit pentru noi toți...

— Ce vrei să spui cu vorbele astea ? întrebă Kristin.

— Vreau să spun că atunci cînd părinții mei îl vor căuta pe Gaute, domnul Sigurd îi va întîmpina așa încît să înțeleagă că Gaute nu este fără de rude și prieteni. Va trebui desigur să plătească toată ispașa, dar după aceea tata va fi nevoit să mă mărite cu el, așa încît îi voi căpăta din nou dreptul de moștenire alături de su.orile mele...

— Dar atunci ai și tu o parte de vină, spuse Kristin, dacă nu ești măritată înainte ca copilul tău să vie pe lume ?

— De vreme ce am putut să fug de acasă cu Gaute, atunci... cine poate crede că am pus o sabie scoasă din teacă între noi pe timpul nopții...

— Gaute n-a vorbit de loc despre gîndurile lui față de tine cu rudele tale ? întrebă Kristin.

— Nu, căci știam că ar fi fost degeaba ; chiar dacă Gaute ar fi fost mult mai bogat decît este, tot degeaba ar fi fost. Jofrid izbucni din nou într-un hohot de rîs. Vezi dumneata, mamă, tata crede că se pricepe mai bine ca oricine la negoțul de cai. Dar ar trebui să fie mult mai șmecher decît tata... acela care ar ajunge să-l păcălească pe Gaute Erlendssøn într-o vînzare de cai...

Kristin nu s-a putut împiedica de a zîmbi... ori cît de amărîtă s-ar fi simțit.

— Nu cunosc prea bine legea în aceste privințe, zise ea cu gravitate, dar nu sînt de loc sigură, dragă Jofrid, că Gaute va ajunge ușor la o înțelegere pe care s-o poți numi tu bună. Dacă Gaute va fi osîndit la surghiun... și tatăl tău te va lua cu el acasă și te va face să-i simți toată mînia... sau dacă te va sili să mergi la mănăstire ca să-ți ispășești păcatele...

— Nu poate să mă bage la mănăstire fără să fie nevoit să dea o danie atît de mare, încît ar fi mult mai ieftin și mai cu cinste pentru dînsul să se împace cu Gaute și să primească ispașa ; înțelegi dumneata, atunci nu mai este nevoit să-mi dea zestrea cînd mă mărită. Și îmi mai zic că se va gîndi și la Olav, bărbatul surorii mele, și că va fi mulțumit să-mi iau partea mea de moștenire alături de surorile mele. Altminteri, rudele mele vor fi silite să aibă grijă de copilul meu. Și cred că tata se va gîndi de două ori înainte de a încerca să mă ia cu dînsul acasă la Hovland, cu un copil din flori... ca să mă facă să-i simt mînia... căci mă cunoaște bine...

...Nici eu nu cunosc prea bine legea, dar în schimb îl cunosc pe tata și îl cunosc și pe Gaute. Iar acum a trecut atîta vreme, încît cred că nu se prea poate face nimic pînă pe după naștere, cînd oi fi din nou sănătoasă ; atuncea, mamă, nu mă mai vei vedea plîngînd ! Fii sigură că Gaute o să ajungă la o împăcare în condițiile cele mai...

...Ascultă, mamă... Gaute, care este de viță de boieri mari și chiar de regi... și dumneata, care te tragi din cele mai mari neamuri din țara noastră... dacă s-a întîmplat să ajungeți să suferiți năpasta de a vedea că fiii familiei acesteia și-au pierdut locul la care aveau drept prin naștere, apoi veți vedea încă desigur pe urmașii voștri, copiii lui Gaute și ai mei, ridicîndu-se la primul rang...

Kristin rămase mută. Era îndestul de a da crezării să se întîmple pe voia lui Jofrid... și înțelegea că n-ar fi avut nevoie să se îngrijoreze atîta pentru dînsa. Jofrid slăbise la față acum... rotunjimea molatică a obrajilor ei se topise și se vedea mai bine bărbia ei puternică și hotărîtă.

Jofrid căscă, se săltă în șezut și își căută din ochi încălțările. Kristin o ajută să se încalțe. Jofrid îi mulțumi.

— Și nu-l mai întărîta atîta acum pe Gaute, mamă. Nici el nu ia ușor faptul că nu ne putem cununa mai nainte... dar eu nu vreau să-mi sărăcesc copilul încă înainte de a se naște...

După două săptămîni Jofrid năștea un băiețel frumos și voinic. Gaute trimise veste la Sundbu în chiar aceeași zi. Domnul Sigurd sosi numaidecît la Jørund-

gård ca să-i fie naș lui Erlend Gautessøn. Dar oricît de bucuroasă ar fi fost Kristin Lavransdatter de nepoțelul ei, o durea totuși faptul că cel dintîi copil care primea numele lui Erlend trebuia să fie un copil din flori.

— Tatăl tău a riscat mai mult pentru a da fiului său drepturile ce i se cuveneau, îi zise ea lui Gaute într-o seară, pe cînd erau împreună în odaia războaielor de țesut și el se uita la maică-sa cum pregătea copilul de culcare. Jofrid dormea încă mai demult somn adînc în patul ei. Nu-l iubea prea mult pe bătrînul domn Nikulaus, dar fără îndoială că totuși nu i-ar fi arătat atît de puțină cinstire tatălui său, încît să pună numele lui unui fiu al său din flori.

— Dar Orm... i-a pus numele după bunicul din partea mamei, nu-i așa ? zise Gaute. Da, da, mamă, poate că nu-ți vorbesc așa cum se cuvine unui fiu să vorbească, dar cred că înțelegi că noi, toți frații, am simțit cînd trăia tata că nu socoteai pe vremea aceea că el poate fi o pildă pentru noi în toate privințele... ci acum vorbești despre dînsul la tot pasul, ca și cînd ar fi fost în adevăr un sfînt. Doar știi bine că ne-am dat seama că n-a fost un sfînt. Am fi cu toții mîndri să fim după chipul și asemănarea tatălui nostru, să-i ajungem măcar pînă la umăr... nu uităm că a fost o adevărată căpetenie și cel mai bine înzestrat dintre semenii lui în acele virtuți care împodobesc îndeosebi pe un bărbat... dar nu ne vei putea face să credem că era cel mai sfios și mai cuviincios cu putință voinic în iatacul unei femei, sau că era cel mai destoinic gospodar ce se poate închipui...

...Cu toate acestea, nimeni nu-ți poate face o urare mai bună, Erlend, fătul meu, decît să ajungi să-i semeni lui ! Luă în brațe copilul pe care Kristin acum îl pregătise de culcare și își lipi bărbia de fața lui mică și roșie de sub scufița de lînă albă : Erlend Gautessøn de Jørundgård, tu, atît de bine alcătuit și plin de făgăduințe, spune-i bunicii tale că nu te temi ca tatăl tău să te renege... apoi făcu semnul crucii peste copil și îl puse înapoi în poala Kristinei și se apropie de pat să se uite la tînăra mamă adormită :

— Spui că Jofrid se simte cît se poate de bine ? Pare trasă la față... dar desigur că te pricepi mai bine la de-

alde astea... dormiți în pacea Domnului toți împreună în casa aceasta!

La o lună după nașterea fiului său, Gaute făcu o petrecere mare de botez și veniră toate rudele lui și mai deaproape și mai de departe... Kristin ghicise că Gaute le dăduse întîlnire la toți aici ca să se sfătuiască cu dînșii în privința situației sale; se făcuse primăvară și se putea curînd aștepta să afle vești din partea rudelor lui Jofrid.

Kristin avu bucuria de a-i vedea pe Ivar și pe Skule sosind împreună acasă. Printre oaspeți se aflau și verii ei: Sigurd Kyrning, care era însurat cu fiica unchiului ei din Skog, Ivar Gjesling de la Ringheim și Håvard Trondssøn. Pe feciorii lui Trond nu-i mai văzuse, de cînd Erlend trăsese după sine în năpastă pe oamenii de la Sundbu. Acuma erau bărbați mai în vîrstă; nepăsători și ușuratici, dar viteji și mărinimoși în tinerețile lor, nu se schimbaseră prea mult... ei se purtară față de fiii lui Erlend, și de vărul și urmașul lor la Sundbu, cavalerul Sigurd, într-un fel deschis și prietenos — așa cum le șade bine unor rude. Iar acum curgea berea și miedul în valuri, în cinstea micuțului Erlend; Gaute și Jofrid își primeau musafirii cu atîta firesc, ca și cînd ar fi fost căsătoriți și regele însuși a fost nașul lor... Toți comesenii erau bucuroși și nimeni nu părea să se gîndească la faptul că cinstea și bunăstarea celor doi tineri erau încă în joc. Dar Kristin simțea că Jofrid nu uitase lucrul acesta.

— Cu cît mai mîndri și mai veseli îl vor întîmpina pe tatăl meu, cu-atît mai ușor va cădea la învoială, zicea ea. Olav Piper n-a putut niciodată ascunde faptul că îi place să șadă la masă cu oameni din neamurile vechi și de vază ale țării.

Singurul care nu părea a se simți în largul său în această adunare de rude, era domnul Jammaelt Halvardsson. De Crăciun, regele Magnus îl făcuse cavaler: Ramborg Lavransdatter era acum o înaltă doamnă.

De rîndul acesta, domnul Jammaelt îl luase cu sine pe fiul său vitreg cel mai mare, pe Andres Simonssøn. Kristin îl rugase să-l aducă, ultima dată cînd Jammaelt fusese pe aici prin miazănoapte, căci auzise din zvon că

ar fi ceva ciudat la băiatul acesta. Atunci o cuprinsese o spaimă cumplită... nu cumva să aibă vreo hibă la suflet și la trup din pricina celor pe care le săvîrșise asupra lui cînd era mic. Dar tatăl vitreg o încredințase că n-are nimic. Băiatul era sănătos și voinic, bun ca pîinea caldă... poate chiar mai deștept decît cei mai mulți dintre oameni... dar avea uneori niște vedenii. Cîteodată parcă era dus cu gîndul cu totul aiurea și apoi făcea lucruri ciudate... ca de pildă astă-vară : într-o zi luase linguriţa lui de argint, aceea pe care i-o dăduse Kristin în dar la botez, precum și o agrafă de cămașă moștenită de la tatăl său și ieșise din curte și se dusese jos la un pod unde drumul mare trece peste rîu, în apropiere de Aelin. A rămas acolo multe ceasuri, așteptînd... În sfîrșit, trecură podul trei oameni sărmani, un cerșetor bătrîn și o femeie tînără cu un sugaci în brațe. Andres se apropie de dînșii, le dădu lucrurile de preț și ceru voi femeii să ducă el copilul. Cei de acasă își ieșiseră din fire de grijă văzînd că Andres n-a venit la prînz și nici seara nu se întorsese încă... Porniră cu toții în căutarea lui, și în cele din urmă Jammaelt află că Andres fusese văzut departe, către miazănoapte, într-un sat în tovărășia unor oameni cărora le zicea Krepp și Kråka ; ducea copilul acestora în brațe. Cînd Jammaelt izbuti a doua zi să găsească băiatul, acesta îi mărturisi că auzise un glas duminica trecută în timpul liturghiei, în vreme ce stătea și privea icoana zugrăvită în partea de sus a altarului. Erau înfățișați Maica Domnului și sfîntul Iosif plecînd cu copilul către Egipet ; și un mare dor îl cuprinse pe Andres de a fi trăit pe vremea aceea, căci atunci ar fi cerut voie să-i urmeze și să poarte copilul pentru Sfînta Fecioară. Atunci auzise un glas, cel mai blînd și mai minunat glas din lume, și glasul acesta i-a fost făgăduit un semn, dacă se va duce la podul de la Bjerkheim într-o zi anume...

De obicei, Andres nu voia să vorbească despre vedeniile lui... căci preotul parohiei lor zicea că fără îndoială că sînt în parte rodul închipuirii și în parte aiureli și tulburări ale minții, iar pe maică-sa o speria rău felul lui ciudat de a fi. Dar vorbea bucuros cu o slujnică bătrînă, o femeie foarte cucernică, și cu un călugăr dominican care colinda prin ținut pe timpul postului și înainte de

sărbătorile Crăciunului. De bună seamă că acest copil își va alege odată viața duhovnicească... și atunci Simon Simonssøn la vremea sa va fi cel ce va rămîne stăpîn la Formo. El era un copil zdravăn și vioi, semăna mult cu tatăl său și era copilul răsfățat a lui Ramborg.

Ramborg și Jammaelt nu avuseseră încă copii împreună. Kristin auzise de la lumea care o văzuse la Raumarike, că se îngrășase foarte mult și se făcuse leneșă. Avea legături de prietenie cu oamenii cei mai bogați și puternici din partea de miazăzi a țării, dar nu mai voia niciodată să se întoarcă în ținutul ei de baștină. Kristin nu se mai întîlnise cu singura ei soră, din ziua cînd se despărțiseră la Formo. Ci Kristin socotea că Ramborg îi poartă aceeași pică neschimbată. Trăia bine cu Jammaelt, care se îngrijea de copiii lui vitregi cu multă dragoste. Hotărîse ca fiul cel mai mare al aceluia care-l va moșteni — dacă se întîmplă să moară fără de copii — să se căsătorească cu Ulvhild Simonsdatter, ca astfel măcar fata lui Simon Darre să se bucure de averea lui după moartea sa. Arngjerd se căsătorise cu Grunde la un an după moartea tatălui ei ; Gyrd Darre și cu Jammaelt îi dăduseră o zestre foarte mare, precum știau că Simon i-ar fi dăruit acestei copile. Jammaelt spunea că este fericită. Grunde se lăsa în toate privințele dus de nas de soția sa și aveau pînă acum trei copii frumoși.

Kristin fu foarte mișcată cînd îl revăzu pe fiul cel mai mare al lui Simon și al lui Ramborg. Era leit Lavrans Bjørgulfssøn... semăna încă și mai mult decît Gaute. Iar în ultimii ani Kristin pierduse credința că Gaute ar semăna atît de mult cu tatăl ei la fire.

Andres Darre era acum de doisprezece ani ; înalt și subțire, bălai și frumos la față, avea o fire cam tăcută, cu toate că părea sănătos, și vesel, și plin de vlagă trupească, și cu o foarte bună poftă de mîncare — numai carne nu voia să mănînce. Era ceva care-l deosebea de ceilalți băieți, dar Kristin nu putea să spună ce anume, cu toate că îl privea cu luare-aminte. Andres ajunsese să se împrietenească cu mătușa sa, dar nu-i pomeni nici-

odată de vedeniile lui și nu căzu în extaz în timp ce se afla la Sil.

Cei patru feciori ai lui Erlend păreau a fi foarte bucuroși de întîlnirea lor în casa mamei, dar Kristin nu apucă să stea prea mult de vorbă cu băieții ei. Cînd vorbeau între ei, simțea că viața lor și fericirea lor ieșiseră de sub raza ei de veghere. Cei doi fii care veniseră de afară se despărțiseră de cămin, iar cei doi care locuiau acasă erau în pragul de a-i lua conducerea din mînă. Petrecerea cădea tocmai în toiul lipsurilor de primăvară, cînd era greu de nutreț; și ea văzu acum că, de bună seamă, Gaute se pregătise pentru această petrecere economisind mai mult ca de obicei nutrețul de iarnă și că mai împrumutase încă și de la domnul Sigurd.. dar toate acestea le făcuse fără să-i ceară sfatul ei. Iar cînd țineau sfat în privința pricinei lui Gaute, acesta se petrecea fără să se țină prea mult seama de părerile ei, chiar cînd stătea așezată împreună cu bărbații în odaie.

Așa încît n-a fost prea mirată cînd Ivar veni într-o zi să-i spună că Lavrans va pleca împreună cu dînsul, la întoarcerea lui la Rogenheim.

Totuși, Ivar Erlendssøn stărui pe lîngă mama sa să se mute la dînsul, la Rognheim, după nunta lui Gaute:

— Cred că Signe este o noră mai împăciuitoare, cu care vei putea trăi mai ușor sub același acoperămînt... căci cred că este destul de greu pentru dumneata să lași frînele gospodăriei pe seama altcuiva la Jørundgård, unde ai fost deprinsă să poruncești.

De altminteri, Jofrid părea să-i placă lui Ivar ca la toți ceilalți bărbați. Numai domnul Jammaelt se arăta puțin cam rece față de dînsa.

Kristin ședea cu nepoțelul ei în poală și se gîndea că nici la Jørundgård nici la Rognheim nu-i va veni ușor. Nu era ușor să îmbătrînești. I se părea că nu trecuse multă vreme de cînd ea însăși fusese o femeie tînără... și pentru ea și soarta ei fuseseră certurile și consfătuirile dintre bărbați. Și i se părea că nu era așa de mult de cînd propriii ei fii fuseseră ca micuțul Erlend... și își aminti de visul ei cu copilul nou-născut... Apoi i se înfățișă în gînd amintirea mamei sale... își aducea aminte

de mama ei ca de o femeie mai în vîrstă și posacă. Dar și dînsa fusese odată tînără, pe vremea cînd o încălzea cu căldura trupului ei ; și mama ei suferise în tinerețe sufletește și trupește, născînd și purtînd copiii săi și desigur că nici dînsa, ca și Kristin, nu se gîndise atunci cînd avea un copilaș dulce și gingaș la sîn, că acesta zi de zi se va îndepărta tot mai mult de ea.

„Cînd vei avea tu însăți copii, Kristin, vei înțelege", îi spusese mama ei odată. Acum înțelegea că gîndul mamei sale fusese mereu plin de amintirea ei, și că își amintea de gîndurile pe care le avusese înainte să se nască fiica sa, că își amintea de acei ani despre care Kristin nu știa nimic, ani de nădejdi, de temeri și de visuri ; un copil nu știe despre lucrurile acestea pînă ce vine timpul ca, la rîndul său, să nădăjduiască, să se teamă și să viseze în taină...

Încetul cu încetul, oaspeții se împrăștiară, unii ducîndu-se la Jammaelt, la Formo, alții însoțindu-l pe Sigurd la Vågå. În sfîrșit, într-o zi sosiră doi din dijmașii lui Gaute din partea de miazăzi a văii în goana cailor în curte : ispravnicul de ținut pornise la drum către miazănoapte, în căutarea lui Gaute, iar tatăl fetei, însoțit de rude și prieteni, îl urmau la mică depărtare. Tînărul Lavrans fugi de îndată la grajd... În seara următoare parcă s-ar fi adunat o oaste întreagă la Jørundgård : toate rudele lui Gaute erau acolo în păr, cu argați bine înarmați și veniseră și prietenii săi de prin ținut.

Atunci sosi Helge de Hovland, însoțit de un mare alai, să-și ceară drepturile în privința răpirii fiicei sale. Kristin îl zărise o clipă pe Helge Duk, cînd intrase călare în curte o dată cu ispravnicul de ținut, domnul Pål Sørkvessøn. Tatăl lui Jofrid era un om bătrîn, înalt, adus de spate, cu o înfățișare bolnăvicioasă ; cînd se dădu jos de pe cal, se văzu că este șchiop. Bărbatul surorii lui Jofrid, Olav Piper, era scund, lat și îndesat, roșu la piele și la păr.

Gaute le ieși în întîmpinare cu o ținută frumoasă și cu capul sus... iar în spatele său avea toată gloata de rude și de prieteni, rînduiți în jumătate de cerc în fața scărilor care duceau la catul de sus ; la mijloc stăteau cei doi boieri mai în vîrstă, care aveau rang de cavaleri : dom-

nul Sigurd și domnul Jammaelt. Kristin împreună cu Jofrid priveau adunarea dintr-un fel de foișor al încăperii unde se afla țesătoria, dar nu puteau auzi cuvintele care erau rostite.

Bărbații se urcară la catul de sus, iar cele două femei se întoarseră în țesătorie. Nu erau în stare să-și spună nimic. Kristin se așeză lîngă vatră ; Jofrid se plimba prin odaie cu copilul în brațe. Trecu așa o bucată de vreme... atunci Jofrid înfășură copilul într-o pătură și ieși cu el afară. La un ceas după aceea, Jammaelt Halvardssøn intră la cumnata sa, care ședea singură și îi povesti toată tărășenia.

Gaute îi oferise lui Helge Duk șase mărci de aur pentru cinstea lui Jofrid și pentru răpirea ei... era același preț de răscumpărare pe care fratele lui Helge îl plătise în schimbul vieții fiului său. Iar Gaute, cununîndu-se cu Jofrid cu încuviințarea tatălui ei, urma să-i dea un dar de nuntă și pe deasupra un adaus potrivit la zestre ; în schimb, Helge trebuia să se împace cu totul cu dînsul și cu fiica sa, așa încît aceasta să primească aceeași zestre ca și surorile ei și drept de moștenire laolaltă cu dînsele. Domnul Sigurd, în numele rudelor lui Gaute, se făcuse chezaș că Gaute va respecta întocmai învoirea aceasta. Helge Duk păru de îndată voitor de a primi propunerea aceasta, dar ginerii săi, Olav Piper și Nerid Kåressøn, logodnicul lui Åsa, luară cuvîntul și spuseră că Gaute trebuie să fie din cale-afară de sfruntat ca să îndrăznească să hotărască el însuși despre condițiile căsătoriei sale cu o fată pe care o necinstise în timp ce se afla în casa cumnatului ei și pe care mai apoi o răpise cu de-a sila... și să mai ceară pe deasupra și ca să aibe drept de moștenire, la rînd cu surorile ei.

Se vedea cît de colo, povestea Jammaelt, că Gaute nu era cîtuși de puțin bucuros de a se tocmi asupra prețului pe care trebuia să-l plătească pentru a se cununa cu o tînără de neam mare pe care o ademenise și care acum îi născuse un copil. Dar se vedea tot așa de bine că se pricepea să-și aleagă cuvintele și că își învățase lecția pe de rost, așa cum fusese sfătuit de ai lui.

În timp ce se dezbătea pricina aceasta, iar prietenii din amîndouă părțile căutau să mijlocească o înțelegere, Jo-

frid intrase cu copilul în braţe. Atunci tatăl ei izbucnise în plîns — şi apoi totul se făcuse pe voia ei.

Bineînţeles că Gaute n-ar fi putut niciodată să plătească o ispaşă atît de mare, dar zestrea lui Jofrid fu astfel statornicită încît ieşeau numai bine la socoteală. Aşa încît pînă la urmă Gaute o căpătă de soţie pe Jofrid — nemaiprimind mare lucru pe deasupra în afară de lucrurile pe care le adusese cu dînsa în sacii de piele cînd venise la Jørundgård ; Gaute însă dădu o scrisoare prin care îi recunoştea ca zestre şi dar de nuntă nevestei sale cea mai mare parte din averea lui, iar fraţii săi se învoiseră la aceasta. Dar odată şi odată, Gaute avea să aibă bogăţii mari de la dînsa, dacă căsnicia lor nu va fi stearpă... spusese Ivar Gjesling rîzînd — şi rîseseră toţi bărbaţii laolaltă cu dînsul. Kristin se făcu roşie ca focul la obraz, de faptul că Jammaelt auzise glumele grosolane care urmaseră după aceste cuvinte ale lui Gjesling.

În ziua următoare, Gaute Erlendssøn se logodi cu Jofrid Helgesdatter, care apoi se duse la biserică după lehuzie cu tot atîta cinste ca şi cînd ar fi fost soţia lui de mult... Părintele Dag spusese că avea tot dreptul acuma s-o facă. Apoi Jofrid plecă la Sundbu cu copilul ei şi rămase sub ocrotirea domnului Sigurd pînă la facerea nunţii.

Aceasta a avut loc cu o lună mai tîrziu, numaidecît după Sfîntul Ioan — şi a fost o nuntă frumoasă şi plină de fală. A doua zi după nuntă, de dimineaţă, Kristin Lavransdatter înmînă cu mare solemnitate cheile fiului său, iar Gaute prinse legătura de chei de cingătoarea soţiei sale.

Domnul Sigurd Eldjarn dădu apoi o petrecere mare la Sundbu — şi cu acest prilej prietenia dintre dînsul şi nepoţii săi de soră, cei de la Sundbu, fu întărită şi pecetluită cu jurămînt. Domnul Sigurd împărţi cu amîndouă mîinile din lucrurile de preţ care se aflau la moşia sa, atît Gjeslingi-lor cît şi celorlalţi oaspeţi, ţinînd seama de apropierea de rudenie sau de prietenie a fiecăruia... coarne de animale, vase de masă, pietre nestemate, arme, blănuri, cai... Şi toată lumea zicea că Gaute Erlendssøn dusese daravera aceasta de răpire la cel mai onorabil sfîrşit.

4

Într-o dimineață de vară, în anul următor, Kristin se afla afară, pe pălimarul din fața vechii case unde se afla căminul, și își orînduia lucrurile în lăzile ei, cînd auzi un zgomot de copite de cai, scoși afară în curte ; se duse și se uită printre stîlpii subțiri ai pălimarului. Unul din argați venea cu doi cai, iar Gaute se arătă în ușa grajdului, cu Erlend cel mic călare pe umerii lui. Căpșorul bălai se ițea peste pletele aurii din creștetul lui Gaute, iar el ținea mînuțele împreunate ale copilului în palma sa mare și arămie, lipită de bărbie. Apoi dădu copilul unei slujnice care trecea prin curte și se urcă pe cal. Dar fiindcă Erlend țipa și se întindea după tatăl său, Gaute îl luă din nou în brațe și-l așeză în fața sa pe șa. În clipa aceasta, Jofrid ieși din casa mare.

— Îl iei pe Erlend cu tine... încotro te duci ?

Gaute răspunse că se duce sus, la moară... căci era gata să fie luată de apele mari... iar Erlend zice că vrea să meargă cu tata.

— Ce, nu ești în toate mințile ?... zise — și luă repede băiețelul de la el ; iar Gaute, rîzînd zgomotos :

— Îți închipui că era să-l iau cu adevărat cu mine ?

— Da... Jofrid rîdea și dînsa : îl cari pe mititelul ăsta cu tine peste tot locul... cred că ai fi în stare să faci la fel ca rîsul... mai curînd ți-ai mînca copilul decît să lași pe altul să ți-l ia...

Făcea semn cu mîna băiețelului spre Gaute, în timp ce acesta ieșea călare din curte. Apoi puse copilul jos în iarbă, se aplecă peste el o clipă, vorbindu-i puțin înainte de a se duce la cămara cea nouă și apoi sus, în odaie.

Kristin rămase să mai își privească nepoțelul ; soarele dimineții lumina atît de frumos copilașul, îmbrăcat în roșu ! Micuțul Erlend alerga roată, cu ochii în jos, prin iarbă. Zărise niște surcele grămădite la un loc și de îndată se apucă să le răspîndească în toate părțile ; Kristin rîdea.

Avea un an și trei luni, iar părinților li se părea că era mult mai înaintat decît alți copii de vîrsta lui, căci știa să meargă și să alerge și să rostească unele cuvinte. Acum

se îndreptă țintă spre pîrîiașul de la capătul curții, pîrîiaș care curgea năvalnic, cînd se întîmpla să plouă la munte, Kristin fugi după dînsul și-l luă în brațe.

— N-ai voie să faci asta... se supără maică-ta dacă te uzi.

Băiețelul își țugui buzele — pesemne că chibzuia acum dacă trebuie să înceapă să țipe că nu i se dă voie să se bălăcească în pîrîu, sau mai bine să se lase păgubaș... cea mai mare bucurie a lui era de a se uda... dar Jofrid era foarte aspră cu el în privința asta. Cît părea de deștept !... Kristin sărută, rîzînd băiețelul, îl puse jos și se urcă din nou sus, pe pălimar. Dar nu prea făcu mare lucru acolo... căci stătea mai mult de se uita în jos, în curte.

Soarele dimineții lumina blînd cele trei case din fața Kristinei, și îi părea că nu mai văzuse de mult cît erau de frumoase clădirile acestea, cu pălimarele lor împodobite cu coloane măiestrit și bogat sculptate. Sfîrleaza aurită de pe creasta acoperișurilor cămărilor celor noi se desprindea strălucitoare pe fundalul albăstrui de ceață ce acoperea munții din depărtări. Anul acesta, din pricina primăverii ploioase, iarba crescuse bogată pe acoperișuri și strălucea de prospețime.

Kristin oftă un pic, se uită încă o dată după micuțul Erlend și se întoarse din nou la lăzile ei.

Dintr-o dată se auzi de afară un țipăt sfîșietor de copil... Bunica aruncă la iuțeală tot ce avea în mînă și se repezi în curte. Erlend urla, uitîndu-se cînd la degetul lui, cînd la o viespe pe jumătate moartă, care zăcea în iarbă. Cînd îl ridică bunică-sa în brațe și îl plînse, el se porni să țipe și mai tare, iar cînd ea, cu vorbe miloase și pline de duioșie, îi puse pămînt jilav și o fruză verde și răcoroasă pe locul unde îl înțepase viespea, urletele lui ajunseră de-a dreptul înspăimîntătoare.

Legănîndu-l în brațe și mîngîindu-l, îl duse în odaia ei iar el țipa ca și cum ar fi fost jupuit de viu... dar se opri dintr-o dată la mijlocul unui urlet ; văzuse chiseaua și lingura de os, pe care bunica le luase de pe polîcioară. Kristin muie niște bucățele de lipie în miere și îi dădu să mănînce în timp ce-l căina mereu și-i mîngîia cu obrajii ceafa albă, în locul unde părul lui cîrlionțat rămăsese mai scurt de

pe cînd era în leagăn și se tocise de pernă. Iar Erlend își uitase acum durerea, și întorcîndu-și obrăjorul înspre bunica lui voia s-o mîngîie și s-o sărute cu mîinile și guriţa lui mînjite de miere.

În timp ce ședeau așa, Jofrid se ivi în pragul ușii.

— L-ai adus în casă... nu era nevoie, mamă... mă dusesem numai pentru o clipă în odaia de sus.

Kristin îi povesti de necazul pe care îl păţise Erlend :

— N-ai auzit cum ţipa ?

Jofrid îi mulţumi soacră-si — „dar acum n-o să te mai stingherim" — și luă copilul, care își întindea mînuţele după maică-sa, și ieși cu el afară.

Kristin puse chiseaua cu miere la loc. Apoi rămase așezată pe scaun fără să facă nimic. Lăzile de pe pălimar puteau să aștepte pînă ce o veni Ingrid să vadă de ele.

Fusese înţeles ca Frida Styrkårsdatter să-și urmeze stăpîna cînd va fi să se mute în casa veche, ca s-o servească. Dar între timp Frida se măritase cu unul din argaţii care îl însoţiseră pe Helge Duk ; un flăcăiaș căruia i-ar fi putut fi mamă.

— Sîntem obișnuiţi prin părţile noastre ca slugile să asculte de stăpînii lor, cînd aceștia îi povăţuiesc spre binele lor, zise Jofrid, cînd Kristin se miră de încheierea acestei căsătorii.

— Iar aici, în ţinutul acesta, zise Kristin, oamenii de rînd nu obișnuiesc să se ia după poveţele noastre cînd sînt lipsite de noimă, și nici nu ascultă de sfaturile noastre decît numai dacă sînt tot atît de mult înspre folosul lor pe cît într-al nostru. Acesta este un sfat bun pe care ţi-l dau, caută să nu-l uiţi.

— Este adevărat ce spune mama, Jofrid, zise Gaute, cu glas șovăielnic.

Încă înainte de a se fi căsătorit cu Jofrid, Kristin simţise că Gaute nu prea îndrăznea s-o înfrunte pe soţia sa. Și ajunsese cel mai supus dintre soţi.

Mama soacră nu tăgăduia că în multe privinţe Gaute avea dreptate să asculte de nevastă-sa... era o femeie cu scaun la cap, pricepută și vrednică, cum rar se întîlnește. Și nu fusese mai ușuratică decît însăși Kristin la vremea

ei, căci și dînsa călcase în picioare datoria ei de fiică și nu-și precupețise cinstea, fiindcă nu putea altcum dobîndi bărbatul pe care îl iubea. Dar de îndată ce izbîndise voia ei, fusese cea mai demnă de cinste și credincioasă soție ce se poate închipui. Kristin își dădea seama că Jofrid își iubea bărbatul peste măsură de mult ; era mîndră de frumusețea lui și de neamul ales din care se trăgea. Surorile ei erau măritate cu oameni bogați, dar era mai bine să-și privească soții noaptea cînd nu era lună, iar despre străbunii lor nu face să mai vorbim, zicea Jofrid în zeflemea. Veghea cu multă rîvnă la cinstea și bunăstarea lui, iar acasă îl răsfăța pe cît îi sta în putință de mult... dar dacă Gaute își îngăduia să fie de altă părere decît soția sa la cel mai mic fleac, atunci Jofrid făcea o astfel de mutră, încît Gaute începea numaidecît să șovăie... apoi ea îl mustra cu asprime.

Dar Gaute era foarte mulțumit și nimeni nu se putea îndoi că cei doi tineri trăiau bine împreună. Gaute își iubea nevasta și erau amîndoi foarte mîndri de fiul lor pe care-l adorau.

Toate ar fi fost bune dacă Jofrid Helgesdatter nu ar fi fost atît de... ei bine, da, era zgîrcită ; Kristin nu putea să-i zică altfel. Dacă n-ar fi fost așa, Kristin nu s-ar fi mîhnit că nora ei era atît de autoritară.

Încă din timpul seceratului grîului, în vară, numaidecît după nuntă, Kristin simțise că oamenii erau nemulțumiți... cu toate că nu spuneau nimic. Dar bătrîna stăpînă a moșiei își dădea totuși seama de aceasta.

Se întîmplase și pe vremea Kristinei ca oamenii lor să fi trebuit să mănînce pește care se iuțise, costiță galbenă și uscată ca lemnul brazilor rășinoși și carne cu iz de stricăciune. Dar toată lumea știa bine că stăpîna lor avea să-i răsplătească dîndu-le să mănînce ceva deosebit de bun la altă masă ; de pildă, coleașă, brînză de vaci, ori bere bună, atunci cînd nici nu se așteptau. Iar cînd era cîte o mîncare care prinsese un iz rău și trebuia totuși mîncată, înțelegeau cu toții că era din pricina belșugului prea mare a cămărilor Kristinei, totdeauna pline, și că belșugul de la Jørundgård se revărsa peste tot satul cînd era la vreo ananghie de hrană. Acum oamenii erau mai puțin încre-

dinţaţi că Jofrid se va arăta darnică cu proviziile ei, dacă va fi lipsă de bucate în lumea săracilor.

Tocmai lucrul acesta o necăjea pe soacra ei... căci i se părea că aceasta micşora faima bună a moşiei şi a stăpînilor ei.

Chiar în acest an care trecuse, Kristin însăşi avusese prilej să vadă că nora sa era bună numai cu ai săi. Încă de la Sfîntul Bartolomeu primise numai două oi tăiate în loc de patru, cît i se cuveneau. E drept că lupul pricinuise mari pagube printre mieii de la munte, astă-vară... cu toate acestea, Kristinei i se părea că este o ruşine să te calicești pentru două oi pe o moşie atît de mare ; dar nu zisese nimic. Şi la fel se întîmplă în privinţa tuturor celorlalte merinde şi lucruri la care avea drept de pe moşie... cu carnea din tăierile de toamnă, cu grînele şi cu făina, cu nutreţul pentru cele patru vaci şi cei doi cai de călărie ai ei... într-un cuvînt, primea prea puţine din toate şi de soi prost. Simţea că Gaute era mîhnit de lucrul acesta şi că îi era ruşine... dar nu îndrăznea să facă nimic de teama neveste-si, şi atunci se făcea că nu vede nimic.

Gaute era de felul lui darnic, ca toţi ceilalţi fii ai lui Erlend Nikulaussøn. În privinţa dărniciei fraţilor săi, maică-sa o numise risipă. Dar Gaute era foarte muncitor şi pentru el însuşi se mulţumea cu puţin... dacă avea cai de soi, şi cîţiva şoimi, şi cîini buni, se socotea mulţumit şi nu cerea alt trai deosebit de al ţăranilor din valea aceea. Dar cînd se întîmpla să sosească cineva la moşie, era o gazdă foarte primitoare faţă de toţi musafirii săi ; de asemenea, era foarte darnic cu cerşetorii. În privinţa aceasta, era un stăpîn întocmai cum îl dorea inima mamei sale ; Kristin era de părere că proprietarii de neam bun care trăiau pe moşiile lor de baştină trebuiau să-şi sporească averile, să nu risipească nimic fără folos, dar nici să se economisească atunci cînd iubirea de Dumnezeu şi de săracii săi, sau grija de a spori cinstea neamului le cerea să dea din bogăţiile lor.

Jofrid ţinea mai ales la prietenii şi la neamurile bogate şi mai cu vază ale lui Gaute. E drept că, în privinţa aceasta, Gaute era mai puţin voitor de a se pleca dorinţelor soţiei sale ; încerca să-şi păstreze prietenii lui din tinereţe. Jofrid îi numea prieteni de chefuri şi Kristin înţelese acuma că

Gaute dusese o viață mai destrăbălată decît își dăduse ea seama. Dar prietenii aceia nu mai veneau nepoftiți în casa lui, de cînd se căsătorise. Totuși, nici un om sărac nu plecase de la Gaute fără să fi fost ajutat; dar el dădea acum daruri mult mai mici, cînd Jofrid era de față. Pe ascuns dădea mai mult. Însă nu se puteau întîmpla prea multe lucruri în ascunsul ei.

Iar Kristin mai înțelesese de asemenea că Jofrid era geloasă pe dînsa. Se bucurase de prietenia și de încrederea deplină a lui Gaute dintotdeauna, încă de pe vremea cînd fusese un biet copilaș al ei, „o stîrpitură" care nu putea nici să trăiască nici să moară. Simțise că lui Jofrid nu-i plăcea cînd Gaute se așază lîngă maică-sa ca să-i ceară un sfat, sau cînd o pune să-i povestească cîte ceva din trecut. Dacă Gaute întîrzia prea multă vreme la dînsa în casa cea veche, Jofrid își făcea de lucru și cobora îndată jos la dînșii...

Și o mai cuprindea gelozia și cînd bunica vedea prea mult de micuțul ei Erlend.

În mijlocul curții, prin iarba scurtă și călcată în picioare, creșteau niște buruieni cu frunze lucioase, groase, de culoare întunecată. Dar acum, în zilele pline de soare ale miezului verii, se iviseră niște rămurele care purtau gingașe floricele albăstrii din mijlocul buruienilor călcate. Kristinei i se părea că frunzele acestea bătrîne, strivite de picioarele oamenilor și ale dobitoacelor, trebuiau să iubească floricelele frumoase care ieșiseră din inima lor în același fel cum iubea și ea pe fiul fiului ei.

Simțea că el era viață din viața ei și carne din carnea ei ca și propriii săi copii, dar într-un chip încă și mai dulce și minunat. Cînd îl lua în brațe și vedea că în timpul acesta mama copilului îi privea cu un fel de zgîrcenie și că îl lua înapoi pe cît de repede îi îngăduia cuviința s-o facă și îl strîngea cu lăcomie la pieptul ei, sigură de dreptul său, atunci Kristin Lavransdatter gîndea că aveau dreptate tălmăcitorii cuvintelor sfinte, că lumea aceasta era întinată fără de leac de neînțelegerea dintre oameni. În lumea aceasta, în care oamenii se zbat, zămislesc neamuri noi, atrași unii de alții numai de patimi trupești, ale cărnii, nu se poate să nu fie durere și deznădejde, precum e cu neputință de înlăturat să cadă bruma toamna; viața și

moartea despart prietenii, întocmai precum iarna văduveşte pomul, despărţindu-l de frunzişul său.

Apoi se întîmplă într-o seară, cu două săptămîni înainte de Sfîntul Olav, ca o ceată de cerşetori să vină la Jørundgård şi să ceară găzduire pe noapte. Kristin se afla pe pălimarul casei celei vechi — casa ei acuma — şi o auzi pe Jofrid ieşind afară şi spunînd cerşetorilor că le va da de mîncare dar că nu-i poate găzdui :

— Sîntem mulţi şi o avem pe soacră aici... iar ea stăpîneşte jumătate din locuinţă...

Un val de supărare o cuprinse pe fosta stăpînă... nu se mai întîmplase nicicînd în trecut ca nişte drumeţi să nu se fi putut bucura de un adăpost pe timpul nopţii la Jørundgård, iar soarele începuse să apună peste coama muntelui. Coborî în goană şi se apropie de Jofrid şi de cerşetori.

— Pot fi găzduiţi în casa mea, Jofrid, şi atunci n-au decît să mănînce tot la mine. Pe moşia aceasta nu s-a întîmplat niciodată pînă acum să nu dăm găzduire unui suflet de creştin, cînd ne-a rugat să-l primim în numele lui Dumnezeu.

— Fă cum poftești, mamă, răspunse Jofrid, roşie ca focul.

Cînd Kristin se uită mai îndeaproape la cerşetori, fu cît pe ce de a se căi de vorbele ei... nu era cu totul lipsit de temei faptul că tînăra femeie nu dorise să-i aibă pe oamenii aceştia în curtea ei pe timpul nopţii. Gaute împreună cu oamenii din curte se aflau sus, în poienile depărtate de pe lîngă lacul Sil şi nu urma să se întoarcă acasă seara ; Jofrid era singură în casă cu doi sărmani iobagi bătrîni şi doi copii, în afară de Kristin şi de slujnica ei din casa veche. Şi cu toate că Kristin era obişnuită să vadă fel de fel de oameni printre cerşetorii care colindau de colo-colo, nu i-a plăcut de fel cum arătau aceştia. Patru dintre dînşii erau bărbaţi înalţi şi voinici, trei aveau părul roşu şi o privire sălbatică în ochii lor mici ; păreau să fie fraţi între ei, însă al patrulea care era tăiat la nas şi căruia îi lipseau amîndouă urechile, vorbea şi îngăima cuvintele, ca şi cînd ar fi fost străin. Mai erau doi oameni bătrîni, un bărbat mic, cocîrjat, galben-verzui la faţă, cu părul şi cu barba

năclăite de murdărie și cu pîntecele umflat ca de boală ; umbla în cîrje ; cealaltă ființă era o femeie bătrînă, cu basmaua crușită de sînge și de puroi, și era plină de bube pe gît și pe mîini. Pe Kristin o apucară fiorii la gîndul că femeia aceasta s-ar putea apropia de Erlend. Dar era totuși bine pentru cei doi bieți bătrîni ca ceata aceasta de oameni să nu fie nevoită să pribegească pe Hammerås la noapte.

Dar cerșetorii se purtară destul de liniștit. E drept că bărbatul cu urechile ciuntite încercă într-un rînd să o apuce pe Ingrid pe cînd punea masa, dar Bjørn se zbîrli de îndată și începu să mîrîie. Păreau cu toții de altfel descurajați și osteniți. La întrebările gazdei răspunseră că se trudiseră mult, dar nu izbutiseră decît să adune foarte puțin, nădăjduiau să le meargă mai bine la Nidaros. Femeia se bucură foarte mult cînd Kristin îi dădu un corn de țap în care se afla o alifie bună de leac făcută din seul cel mai curat de miel și din udul unui prunc... dar n-a vrut să primească, cînd Kristin se oferi să-i descleie cu apă caldă basmaua de pe cap și să-i dea o altă basma curată... totuși, pînă la urmă, primi basmaua curată.

Cu toate acestea, Kristin o culcă în patul său pe slujnica ei tînără, la perete. Bjørn mîrîi de cîteva ori în timpul nopții, dar în afară de asta totul a fost liniștit. Puțin după miezul nopții, cîinele se repezi spre ușă și chelălăi de cîteva ori scurt ; Kristin auzi pe cineva intrînd călare în curte și înțelese că era Gaute care se întorcea acasă. Ghici că Jofrid trimisese după dînsul.

A doua zi de dimineață, Kristin umplu darnic traistele cerșetorilor și abia trecuseră aceștia de poarta curții, că îi și văzu pe Jofrid și pe Gaute îndreptîndu-și pașii spre locuința ei. Kristin se așeză pe un scaun, își luă fusul și cu blîndețe dădu bună ziua copiilor cînd intrară în odaie și îl întrebă pe Gaute de fîn. Jofrid adulmecă aerul din odaie... oaspeții lăsaseră după ei o duhoare nesuferită. Dar soacra se făcu a nu băga de seamă. Gaute se tot foia și părea că-i vine greu să-și spună păsul. Atunci Jofrid luă cuvîntul :

— Este un anumit lucru, despre care socotesc că este mai bine să vorbim chiar acum, pe loc. Înțeleg că socotești, mamă, că sînt prea cu mîna strînsă decît s-ar cădea pentru

stăpîna Jørundgård-ului. Știu că asta este părerea dumitale, și că și se pare că cinstea lui Gaute are de suferit cînd mă port astfel. Nu vreau să vorbesc acum despre faptul că m-am temut să le dau cerșetorilor acelora găzduire fiindcă eram singură în casă cu copilașul meu și cîțiva bieți oameni, pentru că am văzut că nu ți-a fost prea îndemînă nici dumitale, de îndată ce i-ai văzut pe acești oaspeți. Am simțit însă și mai nainte că ți se pare că sînt calică în privința mîncării și lipsită de blîndețe față de cei sărmani.

Nu sînt așa, mamă, dar Jørundgård-ul nu mai este acum sălașul unui mare boier și al unui om bogat, așa precum era pe vremurile părinților dumitale. Dumneata erai o fată de oameni bogați și erai în legătură cu rude bogate și atotputernice, te-ai măritat bogat și soțul dumitale te-a făcut să intri într-o lume și mai puternică și plină de măreție decît cea în care fuseseși crescută acasă. Nimeni nu se poate aștepta de la dumneata ca, la vîrsta pe care o ai, să poți înțelege din plin cît de deosebită este starea lui Gaute, care și-a pierdut moștenirea ce i se cuvenea dinspre partea tatălui său, și care trebuia să împartă jumătatea averii tatălui dumitale cu mulți alți frați. Sînt departe de a uita că n-am adus mare lucru în gospodăria aceasta, în afară de copilul pe care-l purtam în pîntece și o mare ispașă de plătit rudelor mele. S-ar putea ca lucrurile să se îndrepte cu vremea... dar este de datoria mea să-l rog pe bunul Dumnezeu să-l ție pe tatăl meu în viață încă multă vreme. Sîntem tineri, Gaute și cu mine, și nu putem ști cîți copii ne vor fi hărăziți... Te rog să crezi, mamă soacră, că tot ce fac este în vederea binelui soțului meu și al copiilor noștri...

— Asta o cred, Jofrid, cu dragă inimă. Kristin privi cu gravitate fața aprinsă și mînioasă a nurorii sale. Și nu m-am amestecat niciodată în felul în care îți duci tu gospodăria și n-am tăgăduit niciodată că ești o femeie destoinică și o soție bună și credincioasă față de fiul meu. Dar trebuie să mă lași să fac ce vreau cu ce este al meu, așa precum sînt obișnuită. După cum ai spus, sînt o femeie bătrînă și nu prea sînt în stare să învăț ceva nou.

Tinerii pricepură că mama nu mai avea nimic să le spună și-și luară de îndată rămas bun.

Ca întotdeauna, Kristin se crezu nevoită să-i dea dreptate lui Jofrid... la început. Dar cînd se gîndi mai bine, i se păru că... totuși... n-avea nici un rost să facă o asemuire între pomenile lui Gaute și ale tatălui ei. Lavrans Bjørgulfsson făcea danii la biserică și pomeni pentru sufletul săracilor și al străinilor care mureau prin sat, înzestra fetele orfane de tată ca să se poată căsători, făcea praznice mari de ziua sfinților la care ținea cel mai mult, plătea drumul bolnavilor și păcătoșilor care se duceau în pelerinaj la racla sfîntului Olav... Chiar dacă Gaute ar fi fost mult mai avut decît era, nimeni nu se aștepta ca el să facă astfel de cheltuieli. Gaute nu se gîndea mai mult la Dumnezeul său, decît era nevoit să se gîndească. Era darnic și bun la inimă, dar Kristin înțelesese că tatăl ei fusese plin de venerație față de săracii pe care-i ajuta, fiindcă Isus își alesese starea de om sărac cînd luase făptură omenească. Și tatăl ei iubise munca grea și socotise că orice meserie era cinstită prin faptul că sfînta Maria, maica lui Isus, voise să rămînă o femeie de muncitor, care țesea pentru a asigura hrana ei și a lor ei, cu toate că era fiica unor oameni bogați și că se trăgea dintr-un neam de regi și de mari preoți din țara evreilor.

Peste două zile, dis-de-dimineață, Jofrid era numai pe jumătate îmbrăcată, iar Gaute culcat în pat cînd Kristin intră la dînșii în odaie. Purta o rochie și o manta lungă de dimie sură și o pălărie neagră cu marginile late pusă peste vălul ei de in și în picioare ghete groase. Gaute se făcuse roșu la față văzînd-o pe mama sa astfel îmbrăcată. Kristin îi spuse că voia să se ducă la Nidaros, la sărbătoarea sfîntului Olav și că îl roagă pe fiul ei să aibă grijă de lucrurile ei pe timpul acesta.

Gaute se grăbi să-i răspundă că voia neapărat ca ea să plece cu caii și cu argați însoțitori și să ia cu dînsa și o slujnică... dar vorbea — după cum era de așteptat de la un bărbat care este aproape gol în pat, în văzul mamei sale — fără prea mare autoritate. Pe Kristin o durea faptul că era atît de fîstîcit și începu să-i povestească că avusese un vis.

— Mi-este dor și să-i revăd pe frații tăi... dar spunînd acestea își întoarse fața de la dînsul ; încă nu se încume-

tase pînă atunci să-şi mărturisească sieşi cît îi era de dor şi de teamă de revederea cu cei doi fii mai mari ai ei...

Gaute ţinu neapărat să o însoţească pe mama sa o bucată de drum. În timp ce se îmbrăca şi mîncă un pic, Kristin rîdea şi se juca cu Erlend cel mic, care gîngăvea, treaz de tot şi vesel. Îşi luă rămas bun de la Jofrid sărutînd-o, lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată înainte. Toţi ai casei erau adunaţi în curte. Ingrid le spusese că stăpîna pornea în pelerinaj la Nidaros. Kristin apucă toiagul cel greu şi cu vîrful de oţel, şi fiindcă nu voise să meargă călare, Gaute puse traista ei în spinarea calului, mînîndu-l în faţa lui. Cînd ajunse sus, pe culmea bisericii, Kristin se întoarse şi se uită în jos, la gospodăria ei... se întindea atît de frumoasă în dimineaţa asta însorită, plină de rouă ! Rîul licărea alb. Oamenii mai erau încă în curte... zărea rochia de culoare deschisă şi basmaua albă a lui Jofrid — şi copilul, ca o pată roşie pe braţul ... Gaute văzu faţa mamei sale pălind de emoţie.

Drumul urca prin pădure, umbrit de culmea Hammerâs-ului. Kristin mergea cu pasul uşor al unei fete tinere. Mama şi fiul nu vorbiră mult. Iar după ce merseseră vreo două ceasuri, ajunseră în locul unde drumul cîrmeşte spre miazănoapte trecînd peste Rostkampen : se vedea de sus tot ţinutul Dovre la picioarele lor, către miazănoapte. Atunci Kristin îi spuse lui Gaute să n-o însoţească mai departe, dar înainte să se despartă dorea mai întîi să se aşeze puţin să se hodinească.

Se vedea jos valea cu panglica alb-verzuie a rîului şi gospodăriile ca nişte pete mici verzui pe povîrnişurile împădurite. Mai sus însă, înspre înălţimi, se ridicau coastele de munte acoperite de muşchi, cărămizii sau galbene din pricina lichenilor, înspre coamele cenuşii şi culmile golaşe, unde ici şi colea străluceea încă zăpada. Umbrele norilor rătăceau pe deasupra văii şi a întinderilor depărtate, dar înspre miazănoapte, pe deasupra munţilor, era senin ; piscurile îşi lepădaseră vălul lor de negură şi se înălţau albastre unul îndărătul celuilalt. Şi dorurile Kristinei urmau drumul norilor către miazănoapte de-a lungul îndepărtatei căi pe care o avea de străbătut, treceau cu repeziciune văile, printre cheile munţilor înalţi şi urcau

potecile priporoase și sălbatice ce șerpuiau deasupra prăpăstiilor. Încă cîteva zile și va străbate văile frumoase și verzi din preajma Trøndelagen-ului, urmînd cursul rîului în jos, înspre marele fiord. Se înfiora la aducerea-aminte a locurilor atît de cunoscute, pe unde trăise în tinerețea ei. Vedea parcă statura mîndră a lui Erlend mișcîndu-se în fața ochilor ei, atitudinile mereu schimbate ale trupului său și expresiile feței sale, în crîmpeie fugare și încețoșate ca oglindindu-se într-o apă curgătoare. Și în cele din urmă va ajunge la crucea de marmură de la Feginsbrekka... și atunci va vedea orașul Nidaros întinzîndu-se la gura fluviului, între fiordul albastru și ostrovul verde Strind, iar pe povîrniș înălțîndu-se măreața biserică albă, cu turnuri amețitor de înalte, și sfîrleze aurite, și cu flăcările asfințitului strălucind în cercul cu steaua de deasupra porților de la intrare. Și hăt, departe, pe fiord în sus, sub stîncile albastre ale muntelui Frosta se află mănăstirea Tautra, joasă și întunecată, semănînd cu spinarea unui chit și cu clopotnița bisericii ca o cîrmă de corabie... O, Bjørgulf... o, Nåkkve...

Cînd se uita însă îndărăt peste umăr, putea încă să zărească dealurile din ținutul ei natal, de sub culmea Høvringen. Zăceau în umbră ; dar, învățată cum era cu toate împrejurimile, putea să deslușească drumul care ducea prin pădure către stînă. Recunoștea culmile golașe care se ridicau deasupra covorului verde al pădurii și adăposteau vechea stînă a celor din Sil.

Se auzeau sunete de bucium răsunînd în munți... cîteva sunete înalte, pătrunzătoare, care se stingeau și apoi răsunau din nou... ca și cum niște copii s-ar învăța să sune din bucium. Se auzeau zvonuri depărtate de tălăngi... și vuietul năbușit al rîului, și freamătul adînc și suspinat al codrilor în tăcerea zilei călduroase. Inima Kristinei tremura de neliniște în mijlocul acestei tăceri adînci.

Un dor o mîna înainte, un dor o trăgea înapoi spre casa și curtea ei, pe care le părăsise. Crîmpeie de vedenii o împresurau... întîmplări de toate zilele : se vedea alergînd cu ciobanii pe potecă, prin pădurea dinspre miazăzi de stîna lor... o vacă se afundase în nămolul unei bălți... soarele lumina cerul senin ; oprindu-se o clipă, ascultînd,

simțea cum o arde pe piele sudoarea. Vedea curtea de acasă învăluită într-o ceață... o zi cenușie, cu viforniță, vestind noaptea cumplită de iarnă... deschisese ușa și aproape că o răsturnase înapoi în casă vîntul năprasnic, tăindu-i suflarea ; dar dintr-o dată se iviră două țipenii de om, ca două mogîldețe, îmbrăcați în blăni : Ivar și Skule se întorceau acasă. Schiurile lor se afundau adînc în troianul mare de zăpadă care se făcea întotdeauna de-a curmezișul curții cînd sufla vîntul dinspre miazănoapte și apus, căci atunci se făceau întotdeauna troiene mari de zăpadă în două locuri din curte... și deodată se gîndi fără să vrea, cu o duioșie plină de dor, la aceste două troiene pe care toți ai curții, precum și ea însăși le blestemaseră în fiece iarnă... dar acum simțea altfel, ca și cînd ar fi fost osîndită să nu le mai vadă niciodată.

Simțea că dorurile și părerile de rău stau să-i spargă pieptul... băteau ici și colea ca niște valuri de sînge, căutîndu-și drumul pretutindeni, prin tot ținutul în care trăise, îndreptîndu-se către toți feciorii ei, împrăștiați în lume și către toți morții ei de sub pămînt... Se întreba : oare va muri și ea curînd ? Își pierduse vitejia ? Nu se mai simțise niciodată așa mai nainte...

Atunci își dădu seama că Gaute sta cu ochii ațintiți la dînsa. Ea îi zîmbi la iuțeală, ca și cînd și-ar fi cerut iertare : venise vremea acum să-și ia rămas bun și să pornească mai departe. Gaute își chemă calul, care păștea pe o fîșie de iarbă într-o despicătură a gheții. Fugi după cal ; iar cînd se întoarse, își luară rămas bun. Kristin își pusese traista pe umăr, și fiul ei avea un picior în scară... cînd, deodată, se întoarse și făcu un pas spre ea.

— Mamă ! Kristin, în strălucirea unei clipe, îl privi pînă în fundul ochilor săi plini de deznădejde și de rușine. Mamă, n-ai fost... n-ai avut prea multă mulțumire în ultimul an... mamă ! Jofrid e plină de gînduri bune, are un mare respect pentru dumneata... cu toate acestea, ar fi trebuit desigur să-i spun mai mult decît i-am spus ce fel de femeie ești și ai fost întotdeauna...

— De unde ți-au venit gîndurile astea, fătul meu ? Maică-sa îi vorbea cu blîndețe și mirată. Știu bine că nu mai sînt tînără, iar oamenii bătrîni se zice că sînt greu de

mulțumit ; cu toate acestea, chiar atît de bătrînă nu sînt, încît să nu vă pot înțelege — pe tine și pe nevastă-ta. M-ar durea dacă aș ști că Jofrid crede că nu-i sînt recunoscătoare pentru osteneala pe care și-a dat-o spre a mă cruța de toate muncile și grijile casei. Să nu-ți închipui, fiule, că nu prețuiesc însușirile frumoase ale soției tale, și dragostea ta statornică de fiu... Dacă nu mi-am arătat îndestul recunoștința, cum ar fi trebuit, atuncea fii îngăduitor cu mine și nu uita că așa sînt oamenii bătrîni...

Gaute rămase cu gura căscată privind cu ochi mari pe mama sa.

— Mamă... apoi izbucni în plîns, se sprijini de calul său și rămase așa scuturat de hohote de plîns.

Dar Kristin se stăpîni, glasul ei nu trăda decît mirare și bunătate de mamă.

— Gaute, copilul meu, ești tînăr și ai fost întotdeauna copilul meu răsfățat, cum spunea tatăl tău. Dar nu trebuie să iei lucrurile în felul ăsta, băiatul meu, acum, cînd ești om în toată firea și stăpîn în casa ta. Dacă aș fi purces la Roma sau spre locurile sfinte, atunci aș mai zice... dar nu mă așteaptă nici o primejdie mare la drumul acesta... o să găsesc eu cu cine să mă însoțesc la drum cînd oi ajunge la Toftar, dacă nu mai nainte. De acolo pornesc în timpul acesta în fiecare dimineață cete întregi de pelerini...

— Mamă, mamă... iartă-ne nouă pentru felul cum ți-am luat din mîini orice putere și conducere și te-am dat la o parte, într-un colț...

Kristin scutură din cap cu un mic zîmbet.

— Mă tem că voi, copiii mei, mă socotiți a fi o femeie prea grijulie de a-și păstra autoritatea...

Gaute se întoarse înspre dînsa ; atunci ea îi apucă mîna într-una din mîinile ei și, punîndu-și cealaltă mînă pe umărul lui, îl rugă încă o dată să fie încredințat că nu era de fel nerecunoscătoare față de el și de Jofrid :

— Bunul Dumnezeu să vegheze asupra ta, Gaute, fiul meu. Apoi îl întoarse cu fața spre cal și îi dădu rîzînd o lovitură cu pumnul între umeri pentru a-i ura în felul acesta noroc bun.

Rămase pe loc uitîndu-se în urma lui, pînă ce se făcu nevăzut sub coasta muntelui. Ce frumos arăta pe calul lui mare, vineţiu !

Se simţea acuma atît de ciudat... prindea cu toată fiinţa tot ce o înconjura, cu o limpezime neobişnuit de ascuţită : văzduhul pîlpîind de lumină, mireasma călduţă a pădurii de brad, foşnetul slab al păsărelelor prin frunzişuri. În acelaşi timp, i se înfăţişau în adîncul dinlăuntrul ei crîmpeie de vedenii asemenea acelora ce se iscă uneori, cînd sîntem în prada fierbinţelilor mari şi aiurelii... vedea o casă pustie, fără de nici un zgomot, întunecată şi părăsită. Vedenia se schimba... un ţărm de mare în timpul refluxului, cînd marea s-a tras departe, înspre larg, şi n-au rămas decît pietricele albe, şlefuite de ape, grămezi de ierburi de mare întuneçate, fără de viaţă şi tot felul de epave zvîrlite de valuri...

Kristin îşi potrivi bine traista pe umăr, apucă toiagul în mînă şi purcese la drum, coborînd în vale. Dacă îi era scris să nu se mai întoarcă aici, atunci asta era voia lui Dumnezeu şi n-avea de ce se teme. Dar teama ei izvora mai degrabă la gîndul bătrîneţilor ei... Îşi făcu semnul crucii, grăbind pasul — căci dorea să ajungă mai repede jos, la picioarele muntelui, acolo unde drumul trecea printre ogoare.

Pe o bucată scurtă de drum se puteau vedea casele din Haugen cocoţate sus de tot, pe culmea muntelui. Inima începu să-i bată cu putere la gîndul acesta.

După cum se aşteptase, întîlni în cale mai mulţi pelerini, cînd ajunse spre seară la Toftar. A doua zi de dimineaţă alcătuiau o mică ceată — şi se întovărăşiră pe drum, peste munţi.

Un preot cu argatul său şi încă două femei, mama preotului şi sora acestuia, erau călări şi trecură curînd cu mult înaintea celor care mergeau pe jos. Kristin simţi un junghi în inimă urmărind cu ochii femeia care călărea între cei doi copii ai ei.

Printre cei ce se însoţiseră cu Kristin se aflau doi ţărani mai în vîrstă dintr-o mică gospodărie de aici, din Dovre. Şi apoi mai erau doi bărbaţi mai tineri care aveau

slujbe la Oslo, și încă un țăran cu fiica sa și cu bărbatul ei, oameni tineri de tot ; luaseră cu dînșii și pe fetița tinerei perechi, cam de un an și jumătate — și aveau și un cal pe care călăreau cu schimbul. Aceștia trei erau dintr-un sat depărtat din părțile de miazăzi ale țării, care se numea Andabu... Kristin nu știa pe unde se află satul acesta. În cea dintîi seară, Kristin ceru voie să se uite la copil, căci plîngea și gemea într-una... arăta ca vai de lume, de-ți era mai mare mila, cu un cap mare, fără de păr și cu un trup mic, parcă lipsit de încheieturi ! Nu putea nici vorbi, nici sta în șezut, așa încît mama copilului parcă se rușina de el... iar cînd Kristin a doua zi de dimineață își ceru voie să poarte puțin copilul, mama acestuia o lăsă să-l poarte într-una... și chiar o porni înainte cu mult ; era un soi de mamă de pui de cuc. E drept că erau foarte tineri, și ea și bărbatul ei, poate că n-aveau nici optsprezece ani și se putea prea bine să fie și obosită de a căra copilul acela greu, care plîngea și țipa într-una. Bunicul, un om între două vîrste, urît și posac, fusese acela care voise să plece la Nidaros cu nepoțica, așa că pesemne că ținea la dînsa. Kristin era ultima din șir și mergea alături de dînsul și de doi monahi franciscani... Îi era necaz că omului de la Andabu nu-i venea în minte să ofere călugărilor să mai meargă și ei călare... măcar că se vedea de cît colo că monahul cel tînăr era bolnav rău.

Cel mai în vîrstă, fratele Arngrim era un om mic de stat, rotofei, cu o față roșcovană rotundă și pistruiată, ochi căprui, vioi și o cunună de păr roșcat, de culoarea blănii de vulpe, în jurul capului. Vorbea neîncetat și mai ales despre sărăcia în care trăiau călugării cerșetori de la Skidan... ordinul lor căpătase de curînd o moșie pe cuprinsul satului aceluia, dar erau atît de săraci, încît de-abia erau în stare să facă slujba, iar biserica pe care avuseseră de gînd s-o clădească, de bună seamă că n-o vor ridica niciodată. Dădea vina pe călugărițele bogate de la Gimsøy, care-i prigoneau pe sărmanii călugări cerșetori cu pizmă și cu ură și îi dăduseră în judecată ; și spunea toate acestea cu vorbele cele mai urîte pe seama lor. Kristinei nu-i prea plăcea să-l audă pe călugăr vorbind în felul acesta, iar cele povestite de dînsul despre stareță — că n-ar fi

fost aleasă potrivit cu canoanele bisericești — și despre maici — că dormeau în timpul cînd trebuiau să fie la slujbe și că trăncăneau și rosteau cuvinte nesăbuite în timpul mesei în trapeză — nu prea i se păreau de crezut. Despre una din maici chiar spusese pe șleau că lumea nu crede că ducea o viață fără de prihană. Dar Kristin băgase de seamă că în afară de aceasta, fratele Arngrim arăta a fi un om bun la suflet și săritor la nevoie. Îl purta pe copilul bolnav în răstimpuri lungi, cînd vedea că Kristin obosise cu brațele, iar cînd țipa prea rău, fugea cu el peste pajiști cu rasa ridicată, încît îi zgîriau ienuperii picioarele negre și păroase, iar noroiul sărea din bălți împroșcîndu-l, în timp ce chiuia și striga după mamă spunîndu-i că trebuie să se mai oprească puțin, că copilului îi e sete. Apoi alerga înapoi la Torgils, călugărul cel bolnav, față de care se purta ca un părinte duios și plin de dragoste.

Cu călugărul cel bolnav în ceată, era cu neputință să se ajungă pînă la căderea nopții la Hjerdkinn, dar cei doi din Dovre știau un bordei de piatră care se afla lîngă un iaz, ceva mai spre miazăzi, și pelerinii hotărîră să se îndrepte într-acolo. Între timp, se lăsase răcoarea serii. Malurile iazului erau mlăștinoase și deasupra bălților se ridica o ceață albă, iar pădurea de mesteacăn picura de rouă. În partea de apus deasupra munților se vedea secera lunii noi, aproape la fel de palidă și de ștearsă ca văzduhul înconjurător. Din ce în ce mai des, fratele Torgils era nevoit să se oprească locului ; tușea de îți era mai mare milă să-l auzi. Fratele Arngrim îl sprijinea cînd îl apuca tusea, îl ștergea pe față și la gură cu mîinile sale, pe care le arăta apoi Kristinei, scuturînd din cap... căci erau pline de sînge pe care-l scuipa bolnavul.

Găsiră coliba, care de-abia se mai ținea într-o rînă. Apoi căutară un loc mai ferit și aprinseră un foc. Dar bieții oameni din părțile de miazăzi nu se așteptaseră ca noaptea în munți să fie atît de friguroasă. Kristin scoase din traista ei blana pe care Gaute o silise s-o ia cu dînsa, căci era deosebit de ușoară și de călduroasă ; era de postav, căptușită cu blană de breb. În timp ce ea îl înfășura pe fratele Torgils în blana aceasta, el îi șopti — era atît de răgușit, încît nu mai avea aproape de loc glas — că fetița

putea să se culce cu dînsul. Atunci i-o puseseră în brațele lui ; copilul plîngea, călugărul tușea ; dar cu toate acestea, în răstimpuri, mai ațipeau amîndoi.

O parte din noapte, Kristin rămase de veghe împreună cu unul din oamenii din Dovre și cu fratele Arngrim, să vadă de foc. Secera lunii alb-gălbuie se mută înspre miază-noapte... iezerul de munte se întindea, alb și liniștit ; uneori peștii se iveau pe luciul apei și făceau rotogoale... dar sub stînci, de pe partea cealaltă, totul zăcea într-o beznă adîncă. Într-un rînd, s-a auzit un strigăt urît, ca o lătrătură, venind dinspre partea aceea... călugărul tresări și strînse cu putere pe ceilalți doi de braț. Kristin și cu țăranul erau de părere că era vreo jivină... dar acum se auzeau pietrele rostogolindu-se la vale, ca și cînd ar fi umblat cineva pe povîrnișul plin de grohotiș și apoi un nou strigăt, ca o chemare a unui glas gros bărbătesc. Călugărul începu să se roage cu glas tare :

— *Jesus Christus, Soter,* atîta putu ea să înțeleagă, și mai departe : *vicit leo de tribu Juda* [1]... atunci auziră un zgomot de parcă s-ar fi trîntit o ușă închizîndu-se în munte.

Începuse să se lumineze de ziuă ; se iveau pe încetul din umbră povîrnișurile pietroase și pîlcuri de mesteceni... cînd celălalt om din Dovre și omul de la Oslo îi schimbară. Ultimul gînd care îi trecu Kristinei prin minte înainte de a ațipi lîngă foc, fu acela că dacă aveau să facă numai atît de puțin drum în timpul zilei, atunci va fi nevoită să cerșească de mîncare pe la gospodării, cînd va ajunge în valea Gauldalen, căci trebuia neapărat să le dea călugărilor cerșetori un dar de bani la despărțire.

Soarele era destul de sus pe cer și vîntul dimineții întuneca fața apei, încrețind-o mărunt, cînd pelerinii rebegiți de frig se adunară în jurul fratelui Arngrim, în timp ce rostea rugăciunea de dimineață. Fratele Torgils ședea ghemuit clănțănind din dinți și se trudea să-și stăvilească tusea, în timp ce mormăia împreună cu dînșii rugăciunea. Privind la cele două rase călugărești cenușii, luminate de

[1] Isus Cristos, mîntuitorul nostru... leul din neamul lui Iuda a biruit. (L. latină.)

razele soarelui, Kristin își aminti că îl visase pe fratele Edvin ; nu-și aducea aminte anume ce visase, dar îngenunche, sărută mîinile călugărilor și-i rugă să binecuvînteze ceata.

După blana de breb, ceilalți pelerini pricepuseră că Kristin nu era o femeie de rînd. Iar cînd spuse că mai călătorise încă în două rînduri prin Kongevejen peste munții Dovre, ajunse ca un fel de călăuză a lor. Oamenii de la Dovre nu mai fuseseră niciodată mai departe de Hjerdkinn, iar cei de prin părțile fiordului de la Oslo nu cunoșteau de loc meleagurile acestea.

Ajunseră la Hjerdkinn încă înainte de ceasul vecerniei și, după slujba făcută în paraclis, Kristin se duse singură o bucată de drum prin munți. Voia să găsească poteca aceea pe care umblase cu tatăl ei și locul acela de lîngă pîrîu unde șezuse alături de dînsul. Locul acela nu l-a putut găsi, dar credea că recunoaște dealul pe care se cățărase ca să-l urmărească cu ochii, cînd plecase călare, despărțindu-se de ea, cu toate că deluțele de aici semănau foarte mult unul cu altul.

Stătea în genunchi printre afinii de pe culmea rotunjită a dealului. Începuse să se lase întunericul amurgului... povîrnișurile munților mai mici, pe care creșteau mesteceni, stîncile sure și valea cafenie începeau să se contopească în aceeași plasmă cenușie ; dar, pe deasupra întinderii nemărginite a munților, cerul de seară își arcuia adîncurile sale limpezi. Se oglindea alb în toate ochiurile de apă și ultimele licăriri ale zilei se fărîmițau și se ștergeau treptat în apa unui mic pîrîiaș de munte care șopotea fără de hodină peste pietre și curgea printre dealurile nisipoase și albicioase, vărsîndu-se într-un iezer mic mlăștinos.

Kristin prinse din nou a avea vedenii, ca cele pricinuite de friguri și aiurelli... rîul i se înfățișa acum ca o icoană a propriei sale vieți ; și ea alergase fără de răgaz și de odihnă prin ogoarele lumii, lăsîndu-le pîrloagă, și ea se răzvrătise împotriva piedicilor din cale, de fiecare piatră peste care trebuia să treacă... iar lumina dumnezeiască nu ajungea să se oglindească decît fărîmițată, pa-

lidă și stearsă în viața ei. Totuși, ea simțea nedeslușit că prin temerile ei, grijile ei, dragostea ei de cîte ori rodul păcatului se preschimba în durere, sufletul ei îndărătnic și legat de cele pămîntești izbutea să prindă o rază a luminii cerești...

Binecuvîntată ești tu, Marie, cea plină de har. Binecuvîntată ești tu dintre toate femeile și binecuvîntat este rodul trupului tău, Isus, care și-a vărsat sîngele pentru noi...

În timp ce rosti de cinci ori rugăciunea „Bucură-te, Marie" în amintirea tainelor pline de durere ale răscumpărării, ea simțea că numai prin durerile ei îndrăznea să-și caute un adăpost sub mantia Maicii Domnului. Durere din pricina copiilor pe care îi pierduse, durere tot mai grea la fiece lovitură a soartei care-i lovea pe feciorii ei fără să-i poată ea feri. Maria, cea pururea curată, plecată, ascultătoare față de voia împăratului ceresc, suferise mai mult ca toate celelalte mame ; și ea, în îndurarea ei, va înțelege și se va apleca asupra slabei și palidei pîlpîiri de lumină din inima unei femei păcătoase, inimă care se mistuise de dragoste pătimașe și pustiitoare și de toate păcatele care sînt legate de iubirea trupească... îndărătnicie și neascultare, pizmă, amor-propriu și trufie... și totuși, o inimă de mamă.

Kristin își ascunse fața în palme. O clipă, crezu că nu va putea să poarte suferința aceasta de a fi acum despărțită de toți feciorii ei.

Atunci ea rosti „Tatăl nostru". Își aduse aminte de despărțirea de tatăl ei în chiar acest loc, cu ani în urmă, și de despărțirea de Gaute, cu două zile în urmă. Copiii ei o jigniseră dintr-o nebăgare de seamă copilărească — cu toate acestea știa că, chiar dacă ar fi jignit-o din răutate, așa cum ea îl jignise pe tatăl ei, nimic nu s-ar fi schimbat în inima ei față de dînșii. Este atît de ușor să ierți pe copiii tăi...

— *Gloria patri et filio et spiritui sancto* [1], rosti ea, sărutînd cruciulița pe care o căpătase odinioară de la tatăl ei ; o sărută cu smerenie și cu recunoștință, căci în pofida

[1] Slavă tatălui și fiului și sfîntului duh. (L. latină.)

tuturor lucrurilor, în pofida firii sale îndărătnice, inima ei nepotolită ajunsese totuși să prindă o slabă licărire din acea dragoste pe care o văzuse în sufletul tatălui ei, strălucind limpede și blîndă, ca cerul luminos care se oglindea în lacul acela de departe, sub coasta de munte.

A doua zi, vremea era întunecată și bătea un vînt atît de rece și era atîta ceață și ploaie, încît Kristin nu se încumetă să meargă mai departe cu copilul cel bolnav și fratele Torgils. Dar călugărul era cel mai doritor să pornească — ea își dete seama că el se temea să nu moară înainte de a ajunge la Nidaros. Apoi se așternură la drum peste munte, dar negura era uneori atît de deasă, încît Kristin nu se încumeta să coboare potecile repezi cu pereți de stîncă dreaptă în sus și în jos, pe acele brîne ce-și amintea că duceau jos, la hanul din Drivdalen. Cînd ajunseseră sus de tot, la trecătoare, aprinseră un foc și se opriră acolo pe timpul nopții. După ce spuse rugăciunea de seară, fratele Arngrim le povesti un basm frumos despre o corabie ce se afla în primejdie pe mare, și care fusese salvată prin rugăciunile unei stareț către Maica Domnului, care făcuse să răsară luceafărul de dimineață pe deasupra întinsului mării.

Călugărul părea să fi prins drag de Kristin. În timp ce ea ședea lîngă foc și legăna copilul în brațe, ca ceilalți să poată dormi, el se trase înspre dînsa și începu cu glas șoptit să-i vorbească, povestindu-i din viața lui. Era fiul unui pescar sărac și la vîrsta de paisprezece ani pierduse pe tatăl și pe fratele său, care pieriseră într-o noapte de iarnă, în mare, iar el însuși fusese salvat de oamenii dintr-o altă luntre. Aceasta i se păruse a fi un semn ceresc ; și de atunci prinsese teamă de mare ; astfel îi venise gîndul să se călugărească. Dar fusese nevoit să mai rămînă încă trei ani acasă, lîngă mama sa ; munceau din greu și o duceau în lipsuri și foame, iar el se temea întotdeauna cînd se ducea cu luntrea pe mare. Apoi sora lui se măritase și bărbatul ei preluă casa și partea ce i se cuvenea din vasul de pescuit, iar el putu să se ducă la mănăstirea călugărilor minoriți din Tunsberg. La început fusese nevoit să asculte cuvinte batjocoritoare în privința

obîrșiei sale umile... dar starețul era un om bun și îl luase sub aripa sa ocrotitoare. Iar după ce fratele Torgils Olavssøn intrase în obștea călugărilor, se făcuseră cu toții mai blînzi și mai împăciuitori față de dînsul, căci fratele Torgils era atît de evlavios și de blajin — cu toate că era de obîrșie mai bună decît toți cei de-acolo, căci se trăgea dintr-un neam de țărani bogați din Slagn, iar mama sa și surorile lui erau foarte darnice cu mănăstirea. Dar de cînd venise la Skidan, și de cînd fratele Torgils se îmbolnăvise, toate mergeau mult mai greu. Fratele Arngrim îi dădu a înțelege Kristinei că se miră că Dumnezeu și Fecioara Maria îngăduie ca drumul fraților călugări, săraci, să fie atît de anevoios și plin de stavile.

— Ei înșiși au ales sărăcia în viața lor pămîntească, își dădu părerea Kristin.

— Îți vine ușor să spui lucrul acesta, ție, care de bună seamă ești o femeie bogată, zise călugărul mîhnit. Tu n-ai știut niciodată pesemne cum este să rabzi de foame... iar Kristin fu nevoită să recunoască, că într-adevăr așa era...

După ce coborîră jos prin sate și prin văile Updal și Soknadal, fratele Torgils merse cînd călare, cînd cu căruța, dar era din ce în ce mai slab, iar ceata de oameni cu care se însoțise Kristin se schimba mereu, unii se despărțeau de ea și alți pelerini noi îi înlocuiau. Cînd ajunse la Staurin, nu mai rămăseseră din cei care trecuseră împreună cu Kristin peste munte decît numai cei doi călugări. Iar dimineața fratele Arngrim intră plîngînd la dînsa și îi spuse că fratele Torgils avusese o vărsare de sînge cumplită în timpul nopții și nu putea merge mai departe... De bună seamă că vor ajunge prea tîrziu la Nidaros și nu vor putea lua parte la sărbătoare.

Kristin le mulțumi celor doi călugări pentru tovărășia lor și pentru îndrumările duhovnicești și ajutorul dat în această călătorie. Fratele Arngrim păru mirat de darul ei bogat de despărțire, căci fața lui se lumină dintr-o dată... acuma urma să primească și ea în schimb un dar de la dînsul; el scoase din traista sa un pergament, pe care se afla scrisă o rugăciune frumoasă, iar la urmă erau adăugate toate numele lui Dumnezeu; era lăsat un loc liber

pe pergament, unde cel ce se ruga putea să-și scrie numele său.

Lui Kristin nu-i părea de crezut ca monahul să știe ceva despre dînsa — cine fusese soțul ei și ce soartă avusese — chiar dacă ar fi scris și numele tatălui ei. Cu toate acestea, îl rugă să scrie numai atît : Kristin văduva.

Kristin urma acum potecile de la marginea satelor de-a lungul văii Gauldalen, căci se gîndea că, dacă s-ar întîlni cu oameni de la moșiile cele mari, s-ar putea lesne întîmpla ca cineva s-o recunoască pe fosta stăpînă de la Husaby, deși nu-și dădea nici ea singură bine seama de ce voia cu orice preț să se ferească de lucrul acesta. În ziua următoare, mergea de-a lungul potecii din pădure urcînd culmea către bisericuța ce se afla sus pe Vatsfjellet, cu hramul sfîntului Ioan Botezătorul, dar că oia oamenii de prin părțile acelea îi ziceau biserica Sf ntul Edvin.

Paraclisul se afla într-un luminiș, în mijlocul unei păduri dese ; se oglindea împreună cu culmea rotunjită a dealului din spatele ei într-un iezer, în care se vărsa izvorul de leac. Lîngă izvor se afla o troiță și de jur împrejur zăceau niște cîrji și toiege, iar pe tufișurile din jur atîrnau o sumedenie de fețe vechi.

În jurul paraclisului se afla un gărdulet, dar portița de la intrare era zăvorîtă. Kristin îngenunche în afara gărdulețului și-și aduse aminte de vremea cînd stătuse înăuntru în bisericuță, cu Gaute în brațe. Atunci purta veșminte de mătase și era împrejmuită de oameni de neam mare, în veșminte minunate de sărbătoare. Părintele Eiliv stătea lîngă el cu Bjørgulf și cu Nåkkve, iar slugile și argații ei se aflau în mulțimea de afară. Atunci se rugase cu atîta căldură ca acest biet copil să-și dobîndească luminile minții și mișcarea, și atunci nu-și va mai dori nimic altceva... nici măcar să scape de durerile ei cumplite de șale, care o chinuiseră de cînd îi născuse pe cei doi gemeni.

Se gîndea la Gaute, cît de frumos și de mîndru era călare pe calul său mare, vinețiu. Și ea însăși... nu erau multe femei de vîrsta ei, aproape de o jumătate de veac, care să se bucure de o asemenea sănătate — își dăduse seama acum, cu prilejul călătoriei ei prin munți. Doamne,

dă-mi numai cutare, cutare și cutare lucru... și atunci ți-oi aduce mulțumită și nu te-oi mai ruga decît numai de cutare și cutare și cutare lucru...

Pasămite, nu se rugase niciodată la Dumnezeu pentru altceva decît numai să-i îngăduie să-și îndeplinească voia ei. Și în cele mai multe privințe... se făcuse întotdeauna pe voia ei. Iar acum stătea aici, cu inima frîntă... nu pentru că ar fi greșit în fața lui Dumnezeu, ci pentru că era nemulțumită că nu i se îngăduise să fie toate după dorința ei pînă la capăt.

Ea nu venise la Dumnezeu cu cununa ei și nici cu păcatele sau cu durerile ei... nu venise la el atîta vreme cît în lume se mai afla încă o picătură de dulceață care să se poată amesteca cu amărăciunea din cupa ei. Dar acum venea, acum, cînd știa că lumea este ca o cîrciumă și că acela care nu mai are de unde cheltui este dat pe ușă afară.

Nu simțea nici o bucurie în hotărîrea ei... ci i se părea că nu luase cu de la ea putere această hotărîre. Săracii care intraseră în casa ei, veniseră să o scoată din ea. O voință străină de ea o făcuse să intre în ceata de săraci și de bolnavi și îi poruncise să-i urmeze, departe de căminul în care domnise ca stăpînă. Și dacă acum se învoise să plece fără prea mare răzvrătire, apoi știa că făcea lucrul acesta pentru că înțelesese că Gaute o va duce mai bine dacă ea va fi departe de gospodăria sa. Ea plecase soarta și împrejurările după voia ei și avusese soarta pe care și-o alesese, dar pe fiii ei nu-i putea forma după voința ei, ci erau așa cum îi făcuse Dumnezeu ; ei erau mînați de firea lor, față de care ea nu mai putea să facă nimic. Gaute era bun gospodar, soț bun și un tată iubitor, un bărbat destoinic și demn de cinstire, ca cei mai mulți dintre oameni... dar însușirile unei căpetenii nu le avea și nici nu simțea într-însul nevoia aceasta, pe care ea căutase s-o trezească în el. Dar el ținea totuși destul la dînsa, ca să sufere la gîndul că ea se așteptase la altceva de la dînsul. De aceea Kristin voia de acum înainte să-și cerșească adăpostul și hrana, cu toate că suferea în mîndria ei să fie într-atît de săracă, încît să nu mai aibă nimic de dăruit. Dar trebuia să ajungă la asta.

Pădurea de brad de pe măgura rotundă sorbea valurile de lumină ale soarelui și foșnea încet; bisericuța, tăcută și închisă, răspîndea un miros de ceară. Kristin se gîndea cu dor la călugărul răposat, care o apucase de mînă ca s-o ducă la lumina iubirii de Dumnezeu atunci cînd nu era decît o copilă nevinovată, care îi întinsese de atîtea ori mîna pe vremea cînd rătăcea pe potecile sălbatice ale păcatului. O ajutase mereu cît trăise pe acest pămînt — și de atunci... Deodată își aminti, limpede ca lumina zilei, de visul pe care îl avusese în noaptea de deunăzi sus pe munte:

Se făcea că era în curtea însorită a unei moșii mari a unor oameni de vază, iar fratele Edvin ieșea din casă și se apropie de dînsa. Avea mîinile pline de pîini, iar cînd ajunse lîngă ea, rupse o bucată mare de pîine și i-o dădu... Iar ea înțelese că trebuie să fi cerșit, așa precum se gîndise să facă ajungînd prin satele din fundul văii. Dar iată că fratele Edvin o însoțea și mergeau împreună să se roage să-i miluiască. În același timp, Kristin își dădea seama că visul acesta avea un îndoit înțeles: gospodăria aceasta nu era numai o gospodărie a unor oameni de seamă, ci îi părea a fi totodată și un loc sfînt, fratele Edvin făcea parte dintre cei ce locuiau acolo, iar pîinea pe care i-o întinsese nu era numai o lipie, așa precum semăna a fi... ci însemna anafură, *panis angelorum* [1], iar ea primea hrana-îngerilor din mîna lui. Și acum, ea își dădea făgăduința în mîinile fratelui Edvin.

5

În cele din urmă, ajunsese la țintă. Kristin Lavransdatter ședea și se odihnea pe o căpiță de fîn pe marginea drumului sub zidurile Sionsborgen-ului [2]. Soarele strălucea și

[1] Pîinea îngerilor. (L. latină.)

[2] Textual: Cetatea Sionului; fortăreață construită la porunca regelui Sverre.

vîntul legăna partea din fineață necosită, ce unduia ca o fîșie roșie de mătase. Nicăieri nu-s fînețele atît de roșii de flori ca aici, în Trøndelagen. Mai în jos de ea, vedea o mică parte a fiordului, deși capul înalt, plin de verdeață, ce înainta în mare ascundea aproape tot malul. Valurile albastre închis, cu creste de spume, țîșneau înalt de-a lungul falezei stîncoase.

Kristin trase adînc aerul în piept. Era totuși bine să fii din nou aici : era bine, cu toate că era ciudat să te gîndești că n-ai să mai pleci niciodată de aici. Surorile învesmîntate în cenușiu de la Rein urmau aceeași pravilă ca și frații din Tautra, pravila sfîntului Bernard. Cînd se va trezi în zori și se va duce la biserică, va ști că în aceeași clipă se vor duce și Nåkkve și Bjørgulf să-și ia locul în naosul mănăstirii călugărilor. Și astfel își va petrece totuși bătrînețele cu cei doi fii ai săi... cu toate că nu în felul cum nădăjduise dînsa.

Se descalță de ciorapi și de ghete și își spală picioarele în apa pîrîului. Va intra desculță în Nidaros.

Pe potecă, îndărătul ei, sus, lîngă poarta zăvorîtă a cetății se îmbulzeau gălăgios niște băieți, încercînd să-și facă un loc de intrare printre bîrnele putrede. Cînd o zăriră, începură să-i strige cuvinte murdare, rîzînd și chiuind. Kristin se prefăcu a nu auzi nimica... dar un băiețel — să tot fi avut opt ani — se lăsă să alunece în jos de-a lungul povîrnișului repede, gata să se ciocnească de dînsa ; repeta cu îndrăzneală vorbele urîte pe care le auzise din gura celor mai mari. Kristin se întoarse spre dînsul zicîndu-i, cu un mic zîmbet :

— N-ai nevoie să țipi așa de tare, căci după nădragii tăi îmi dau bine seama că ești un pui de spiriduș...

Ceilalți băieți, văzînd că Kristin le răspundea, coborîră în goană, la ea : dar se opriră tăcuți și rușinați în fața acestei femei bătrîne, cu veșminte de pelerin, care nu-i mustra pentru vorbele lor urîte ci îi privea cu ochii ei mari, limpezi și liniștiți și cu un mic zîmbet șiret în colțul gurii. Avea un obraz rotund dar slab, cu frunte lată și o bărbie mică arcuită. Era arsă de soare și cu multe cute mici la ochi ; cu toate acestea, nu arăta chiar atît de bătrînă.

Atunci cei mai îndrăzneți dintre băieți începură să-i vorbească, punîndu-i întrebări ca să nu se vadă că se sim-

ţeau cu toţii cam încurcaţi. Kristinei îi venea într-una să zîmbească ; băieţii aceştia îi aminteau atît de mult de gemenii ei atît de zburdalnici cînd erau mici, deşi se ruga lui Dumnezeu ca feciorii ei să nu fi rostit niciodată vorbe atît de urîte. Copiii de faţă erau fără îndoială băieţi de oameni de rînd, din oraş.

Şi cînd venise ceasul la care năzuise atît de mult de cînd plecase de acasă, ceasul în care de la picioarele crucii de pe Feginsbrekka va vedea în vale oraşul Nidaros, nu i-a fost dat să-l poată privi în reculegere şi meditaţie. Toate clopotele din oraş începură să sune în acelaşi timp de vecernie, dar băieţii vorbeau toţi odată şi îi arătau cu degetul tot ce se vedea de sus...

Nu putea desluşi mănăstirea Tautra, căci se lăsase o bură de ploaie cu ceaţă pe deasupra fiordului înspre Frosta.

Băieţii coborîră împreună cu dînsa potecile crepezi de pe coasta Steinbergene... Acum se auzeau tălăngile vitelor, chemările şi chiotele oamenilor ce le mînau : era ceasul la care se întorceau vitele de la păscut. Cînd au ajuns la porţile cetăţii de la Nidaros, Kristin şi cu tinerii ei însoţitori au trebuit să aştepte să treacă vitele... văcarii chiuiau, strigau şi ocărau. Boii se împungeau, vacile se îmbulzeau unele într-altele, iar băieţii îi spuneau ale cui sînt vitele. După ce, în sfîrşit, intrară pe poarta cetăţii şi o luară pe ulicioarele înguste, Kristin avu de furcă să găsească pe unde să calce cu picioarele ei goale, printre baligile de vacă şi prin noroiul de pe jos.

Fără să-i fi rugat, cîţiva băieţi o însoţiră pînă la catedrala Kristkirken. În pădurea întunecată de coloane, pe cînd Kristin privea luminările aprinse şi odoarele de aur din naos, băieţii o trăgeau într-una de mînecă vrînd să-i arate : fie petele de lumină colorată pe care soarele — trecînd prin vitraliul cel mare, în formă de trandafir — o arunca între bolţi, fie lespezile de morminte sau baldachinul de ţesătură scumpă de deasupra altarului... toate cîte încîntă ochii şi atrag privirile copiilor. Ei nu-i dădură pace Kristinei să-şi adune gîndurile. Fiecare vorbă rostită de băieţi trezea un dor ascuns în inima ei... dorul de copii în primul rînd, dar şi de gospodăria sa, de case, de acareturi, de dobitoace... de acea muncă de mamă în împărăţia ei.

Se mai temea încă să nu fie recunoscută de vreunul dintre prietenii lor de odinioară. Erlend și cu ea obișnuiau să meargă mai întotdeauna la casa lor din oraș de sărbătorile acestea și primeau mulți oaspeți în timpul acesta... Nu putea răbda gîndul de a se întîlni cu vreunul dintre ei. Trebuia să-l caute pe Ulv Haldorssøn, care se îngrijise, ca împuternicit al ei, de peticile de pămînt pe care ea le mai stăpînea încă prin părțile de miază-noapte, și care aveau să alcătuiască acuma zestrea ei de intrare la mănăstirea Rein. Dar deocamdată, el trebuia desigur să aibă oaspeți pe rudele lui din Skaun, așa încît era nevoită să mai aștepte. Kristin știa însă că este un om, care slujise pe Erlend cînd era ispravnic de ținut și care locuia la o moșioară de pe Bratøren : omul acesta făcea vînătoarea de marsuini și de delfini albi în fiord și ținea și un han pentru marinari.

La întrebarea ei, i se răspunse că nu mai era loc nicăieri ; dar apoi se ivi însăși omul acela — îl chema Åmunde, și o recunoscu pe loc. Era ciudat să-l audă rostind numele ei cel vechi :

— Ce-mi văd ochii ? Nu este oare soția lui Erlend Nikulaussøn din Husaby ?... Fii binevenită, Kristin, oricare-ar fi prilejul care te aduce la casa mea !

Era mai mult decît mulțumit că ea se mulțumea cu adăpostul pe care putea el să i-l dea și îi făgădui că o va duce el însuși cu luntrea pînă la Tautra, a doua zi după sărbătoare.

Ea șezu de vorbă cu omul acesta de treabă pînă noaptea tîrziu și o izbi faptul că oamenii de odinioară ai lui Erlend iubeau și cinsteau atît de mult amintirea tinerei lor căpetenii... Åmunde folosi de mai multe ori cuvîntul „tînăr" cînd pomeni despre dînsul. Se aflase prin Ulv Haldorssøn despre moartea lui năprasnică ; și Åmunde spuse Kristinei că nu se întîlnea niciodată cu vreunul dintre vechii lui tovarăși de pe vremea Husaby-ului, fără să bea în amintirea căpitanului lor viteaz. În două rînduri puseseră mînă de la mînă, între ei, ca să se facă o slujbă frumoasă de pomenire de ziua morții sale. Åmunde întrebă o mulțime despre feciorii lui Erlend, iar Kristin îl întrebă despre cunoștințe vechi. Se făcuse miezul nopții cînd se culcă ală-

turi de soția lui Åmunde ; acesta voise neapărat să-i dea el patul, iar el cu soția să doarmă în altă parte, și în cele din urmă Kristin primi să doarmă în locul lui.

A doua zi era ajunul sărbătoarei Sfîntul Olav. Dis-de-dimineață, Kristin coborîse la plaja de lîngă fiord și se uita cu luare-aminte la roboteala de pe cheiuri. Îi bătu inima cu putere cînd îl văzu pe starețul de la Tautra punînd piciorul pe uscat — dar călugării care-l însoțeau erau cu toții oameni în vîrstă.

Încă înainte de amiază, mulțimile de oameni se tălăzuiau înspre Kristkirken, purtînd sau sprijinind pe cei bolnavi și pe schilozi ca să le găsească un loc bun în pronaosul catedralei, de unde să se poată apropia de racla sfîntă cînd a doua zi, după liturghia cea mare, aceasta va fi purtată și dusă afară în procesiune.

Kristin ocolea pe lîngă barăcile înșirate de-a lungul gardului ce împrejmuia curtea bisericii — se vindeau îndeosebi de ale gurii și băuturi, lumînări de ceară și preșuri împletite din papură sau din ramuri de mesteacăn de îngenuncheat pe ele pe lespezile de piatră ale bisericii — cînd deodată se întîlni cu oamenii de la Andabu, și luă copilul în brațe în timp ce tînăra femeie bău o ulcică de bere. În clipa aceea sosi alaiul de pelerini englezi, cîntînd, cu prapurele fluturînd și cu lumînările aprinse ; în vălmășagul iscat de pelerinii aceștia cînd trecură prin mulțimea de oameni înghesuiți în jurul tarabelor, ea îi pierdu din vedere pe cei de la Andabu — și de atunci nu putu să-i mai găsească.

Vreme îndelungată umblă căutîndu-i pe la marginile mulțimii de oameni, legănînd în brațe copilul care țipa. Iar cînd ea punea fețișoara lui la gîtul ei și îl mîngîia ca să-l împace, copilul căuta cu gurița și sugea pielea ei, atît îi era de sete. Kristin nu știa ce să mai facă ; părea de prisos să o mai caute pe mama copilului și se gîndi să se ducă prin oraș, să vadă dacă nu poate găsi lapte pentru copil. Dar cînd ajunsese în strada mare numită Øvre Langstraete, se iscă din nou îmbulzeală, căci venea un pîlc de călăreți dinspre miazăzi tocmai cînd străjerii palatului regal intrau în piața ce se afla între catedrală și reședința fra-

ților cruciați. Kristin fu împinsă în ulicioara cea mai apropiată, dar și aici era un furnicar de oameni călări și pe jos, în drum spre catedrală ; înghesuiala crescu atît de mult, încît în cele din urmă Kristin fu nevoită să se pună la adăpost urcîndu-se sus, pe un zid de piatră.

Văzduhul se umplu de zvon de clopote... clopotele catedralei sunau de *nona hora* [1]. La auzul clopotelor, copilul conteni din plîns — se uită la cer, o licărire de înțelegere se ivi în ochii lui șterși și zîmbi puțin. Mișcată, bătrîna mamă se aplecă și sărută această biată făptură. Abia atunci descoperi că ședea pe zidul de piatră ce împrejmuia grădina cu hamei de lîngă Nikulausgården, vechea lor casă de la oraș.

Doar cunoștea prea bine vechiul coș de zid care ieșea din acoperișul de turbă pe care creștea iarbă, în partea din spate a casei lor. Mai aproape de ea se aflau curțile bolniței, care spre necazul lui Erlend căpătase același drept de folosință a grădinii ca și dînșii.

Kristin strîngea la piept copilul femeii străine și îl sărută într-una. Deodată simți că cineva o atinge pe genunchi...

Era un călugăr îmbrăcat în rasa albă a dominicanilor, cu manta și glugă neagră. Kristin privi în jos la fața gălbuie, zbîrcită de om bătrîn... o gură scofîlcită, cu buze subțiri și lungi, doi ochi mari, galbeni ca chihlimbarul, adînc înfundați.

— E oare cu putință ?... Tu ești în adevăr Kristin Lavransdatter ?! Călugărul își puse brațele încrucișate pe zidul de piatră sprijinindu-și capul de ele. ...Tu aici !

— Gunnulf ! El clătină din cap atingînd ușor genunchiul ei. Ți se pare atît de ciudat că mă aflu aici ?... Atunci ea își aminti că stătea pe zidul acelei proprietăți care mai întîi fusese a lui și apoi ajunsese să fie a ei ; da, într-adevăr era ciudat !

— Dar ce copil ai în brațe... doar n-o fi fiul lui Gaute ?

— Nu... Gîndindu-se la obrăjorii sănătoși și dulci ai micuțului Erlend și la trupul său bine alcătuit, strînse din nou la piept copilul acesta nenorocit, străin, copleșită de

1 Al nouălea ceas = trei după-amiază. (L. latină.)

compătimire. Copilul este al unei femei cu care-am venit împreună peste munți.

În clipa aceea își aduse aminte de cuvintele pe care Andres Simonssøn le rostise în înțelepciunea sa de copil — și, plină de respect, privi biata făptură culcată în brațele ei.

Dar acum fetița începuse din nou să plîngă și înainte de toate trebuia să întrebe pe călugăr dacă nu poate cumva s-o ajute să găsească puțin lapte. Gunnulf o duse în partea de răsărit a catedralei, la mănăstirea dominicană, și îi făcu rost de o cană de lapte. În timp ce Kristin hrănea copilul, stătu de vorbă cu Gunnulf: dar convorbirea lor cam lîncezea.

— A trecut atîta vreme și s-au întîmplat atîtea de cînd nu ne-am mai văzut, zise ea cu întristare. Și desigur că au fost grele și pentru tine și ai suferit mult de veștile despre fratele tău.

— Dumnezeu să se îndure de bietul său suflet, șopti fratele Gunnulf mișcat.

De-abia cînd îl întrebă despre fiii ei din Tautra, Gunnulf începu să fie mai vorbăreț. Mănăstirea îi primise cu bucurie pe cei doi novici, care se trăgeau dintr-unul din neamurile cele mai de seamă ale țării. Nikulaus părea să aibă mare dar duhovnicesc și propășea atît de mult în învățătură și cucernicie, încît starețul îl asemuia cu străbunul său vrednic de laudă, apărătorul strălucit al bisericii, episcopul Nikulaus Arnessøn. Aceasta a fost la început. Dar la cîtăva vreme după ce cei doi frați îmbrăcaseră rasa călugărească, Nikulaus se purtase foarte prost și pricinuise mare tulburare în mănăstire. Gunnulf nu știa prea bine care fusese pricina acestei schimbări... dar unul din temeiurile acestei răzvrătiri a fost acela că starețul Johannes nu voia să încuviințeze preoția tinerilor frați înainte să se fi împlinit trei ani de la intrarea lor în mănăstire și nu voise să calce această regulă de hatîrul lui Nikulaus. Și fiindcă venerabilul părinte socotea că Nikulaus citea și medita prea mult față de puterea de înțelegere a vîrstei sale și că își strica sănătatea cu exercițiile lui pioase, din cale-afară de severe, el vru să-l trimită la una din moșiile mănăstirii, la Inderøen, să facă ascultare sub supraveghe-

rea unor călugări mai bătrîni, să sădească niște meri în grădina acestei gospodării. Ajuns acolo, se pare că Nikulaus s-ar fi ridicat împotriva părintelui și ar fi acuzat pe frații săi călugări că duc o viață de risipă, îmbuibîndu-se pe socoteala averii mănăstirii și că lipsesc din trîndăvie de la slujbele religioase și vorbesc lucruri necuviincioase între ei. Toate acestea n-au depășit însă zidurile mănăstirii, zise Gunnulf, dar se spunea că Nikulaus se răzvrătise împotriva acelor călugări puși de stareț să-l aducă pe calea cea bună. Gunnulf mai știa că stătuse vreme îndelungată în închisoarea mănăstirii, dar pînă în cele din urmă se dăduse totuși pe brazdă, fiindcă starețul îl amenințase să-l despartă de fratele său Bjørgulf și să trimită pe unul din frați la Munkabu. Fratele cel orb izbuti să-l domolească. De atunci, Nikulaus se căise și se supusese.

— Firea aceasta au moștenit-o de la tatăl lor, spuse Gunnulf cu amărăciune. Era de așteptat ca nepoților mei să le vină greu să se învețe cu ascultarea și să rămînă tari în hotărîrea lor sfîntă...

— S-ar putea tot așa de bine să fi moștenit firea aceasta de la mama lor, răspunse Kristin îndurerată. Neascultarea a fost păcatul meu de căpetenie, Gunnulf... și am fost și eu lipsită de statornicie... în toate zilele vieții mele am năzuit să pot umbla pe calea cea dreaptă și în același timp să pot urma și potecile mele rătăcite...

— Vrei să spui desigur potecile rătăcite ale lui Erlend, zise călugărul întunecîndu-se la față. Fratele meu nu te-a ademenit pe cărări greșite numai o singură dată, Kristin, ci cred că a făcut-o în fiecare zi pe care ați trăit-o împreună. Te-a făcut să ajungi necugetată într-atît, încît nici nu-ți mai dădeai seama că aveai gînduri de care ar fi trebuit să te rușinezi, că acestea nu le puteai ascunde de Dumnezeu cel atotștiutor.

Kristin stătea cu privirea pierdută în gol.

— Gunnulf, nu știu dacă ai dreptate în privința asta... nu cred să fi uitat vreodată că Dumnezeu vede adîncul inimii mele și păcatul meu este cu atît mai mare. Cu toate acestea, nu din pricina gîndurilor mele de pofte nesăbuite, nici de slăbiciunile vieții mele — cum poate că crezi tu — mă rușinez eu mai tare, ci m-aș rușina cel mai tare de

faptul că de multe ori, gîndindu-mă la soțul meu, gîndurile mele erau mai amare decît veninul de șarpe. Dar pesemne că păcatul acesta decurge din celălalt... Tu ai fost acela care mi-ai spus odată că acei care s-au iubit cu cea mai arzătoare patimă păgînă sfîrșesc prin a fi ca doi șerpi care se mușcă unul pe altul de coadă. Gunnulf, de cîte ori mă gîndeam în toți anii aceștia că Erlend a murit nespovedit și neîmpărtășit și trebuia să se înfățișeze la judecata lui Dumnezeu, răpus cu inima plină de mînie și cu mîinile mînjite de sînge, mîngîierea mea a fost că el n-a fost așa cum credeai tu și cum am ajuns să fiu eu însămi. El nu ținea ascunsă în inima lui supărarea și nici greșelile altora față de el, ci le uita de îndată pe toate. Gunnulf, era atît de frumos Erlend și avea o față atît de liniștită cînd i-am îmbrăcat trupul neînsuflețit... Sînt sigură că Dumnezeu atotștiutorul știe că Erlend n-a purtat niciodată i pică nimănui pentru vreun lucru.

Cumnatul ei o privea cu ochi mari deschiși. Iar apoi își înclină capul.

Peste o scurtă vreme, călugărul o întrebă :

— Știi că Eiliv Serkssøn a ajuns preotul și administratorul călugărițelor de la Rein ?

— E adevărat ? izbucni Kristin peste măsură de fericită.

— Credeam că de aceea te-ai hotărît să mergi acolo, zise Gunnulf ; apoi îi spuse că era nevoit să se întoarcă la mănăstire.

Prima slujbă de noapte începuse cînd Kristin pătrunse în biserică. În pronaos și de jur împrejurul tuturor altarelor era mare îmbulzeală, dar un slujitor al bisericii, văzînd pe această femeie cu un copil foarte bolnav în brațe, o împinse prin mulțime, așa încît ajunse în față de tot printre schilozi și cei mai greu bolnavi, care ședeau în partea de mijloc a bisericii, sub bolta turlei celei mari, de unde se vedea foarte bine înspre pronaos.

Ardeau sute și sute de lumînări în biserică... servitorii bisericii primeau din mîna pelerinilor lumînările și le puneau pe turnulețele — prevăzute cu țepi și care semănau cu niște căpițe — așezate pretutindeni în biserică. Pe

măsură ce lumina zilei se ștergea îndărătul ferestrelor cu vitralii, biserica se lumina pe dinăuntru. Era tot mai caldă și primitoare, cu mirosul ei de lumînări de ceară, dar uneori de duhoarea acră și grea ce se răspîndea de la zdrențele bolnavilor și ale săracilor.

Cînd răsună corul sub bolți, însoțit de orgă, de tambure, de flaute și de cobze, Kristin înțelese de ce biserica este numită o arcă... toată omenirea care umplea uriașa clădire de rugăciuni părea a fi pe bordul unui vas, iar muzica și cîntările erau ca mugetul mării ce o purta. În răstimpuri, totul amuțea asemeni valurilor care se domolesc, și se auzea numai un singur glas bărbătesc citind din evanghelii, plutind peste mulțimea de oameni.

Obraz lîngă obraz, pelerinii păleau și erau tot mai trași la față, pe măsură ce noaptea de veghe înainta. Aproape nimeni nu ieșea în curte între slujbe și mai ales nici unul dintre cei ce își găsiseră loc în mijlocul bisericii. În răstimpurile dintre slujbele de noapte moțăiau sau se rugau. Copilul dormi aproape toată noaptea ; în cîteva rînduri, Kristin fu nevoită să-l legene puțin în brațe sau să-i dea lapte dintr-o ploscă de lemn de care Gunnulf îi făcuse rost de la mănăstire.

Întîlnirea cu fratele lui Erlend o răscolise straniu pe Kristin, acum cînd fiecare pas al ei în drumul său spre miazănoapte trezise în ea tot mai mult amintirea morților ei. Nu se gîndise mult la dînsul în ultimii ani la Jørundgård fiindcă grijile ei pentru tinerii săi feciori nu-i dăduseră mult răgaz să cugete la propria ei soartă. Cu toate acestea, Erlend fusese mereu în dosul tuturor gîndurilor ei ; numai că n-avusese răgaz să se întoarcă spre dînsul. Acum i se părea că sufletul ei trăise de-a lungul anilor din urmă așa cum se trăiește într-o gospodărie în toiul muncilor de vară, vreme cînd oamenii se mută din odaia cea mare într-o odăiță deasupra cămărilor. Umbli și treci în ogradă ziulica toată prin fața odăii în care ai locuit iarna, dar nu te gîndești niciodată să intri în ea, cu toate că n-ai decît să apuci de clanță și să deschizi ușa. Iar cînd, din întîmplare, într-o bună zi ai treabă în odaia aceea, îți pare că a căpătat o înfățișare străină și aproape solemnă, fiindcă a prins un iz de singurătate și de tăcere...

În timp ce vorbea cu omul care era singurul martor rămas al vieții ei cu Erlend — din vremea semănatului și pînă a culegerii roadelor — îi părea acum că vede viața ei sub o înfățișare nouă, așa precum descoperi o priveliște a văii tale natale dintr-un vîrf de munte pe care nu te-ai suit niciodată pînă atunci : cunoști fiecare gospodărie, fiecare gard, fiecare pîrîu, fiecare baltă, dar ți se pare că vezi pentru întîia oară cum se îmbină toate acestea cu pămîntul care le poartă. Și de la acest unghi nou de vedere țîșniseră pentru ea cuvintele care o eliberau de gîndurile amare pe care le nutrise față de Erlend, cît și de temerile pentru sufletul soțului său, răpus de o moarte năprasnică. El nu voise niciodată răul nimănui și Dumnezeu știa lucrul acesta detotdeauna.

În sfîrșit, ajunsese să-și privească propria ei viață, ca de pe culmile cele mai înalte de munte. Acum drumul ei cobora spre valea umbrită a morții, dar Dumnezeu se milostivise de dînsa, făcînd-o să înțeleagă că în singurătatea mănăstirii și în pragul morții o aștepta cel care întotdeauna privise viețile oamenilor așa precum se privește o vale din înaltul muntelui. El văzuse păcatul și durerea și iubirea și ura din inima Kristinei, așa precum vezi curțile bogate și bordeiele sărace, ogoarele mănoase și întinderile pustii, toate laolaltă pe același pămînt. Iar el coborîse jos, picioarele sale cutreieraseră țara oamenilor ; stătuse prin cetăți și prin bordeie, strînsese suferințele bogaților și ale săracilor, precum și păcatele acestora și le ridicase cu sine sus de tot, pe cruce. Nu fericirea mea și trufia mea, ci păcatul și jalea mea, o, blîndul nostru Mîntuitor... Își ridică ochii spre crucifixul care se ridica la o înălțime amețitoare, deasupra arcadei triumfale.

Cînd soarele dimineții aprinse vitraliile mari, în fund, la capătul pădurii de coloane ale naosului — și răsfrîngerile de lumină păreau a fi niște pietre nestemate roșii, cafenii, verzi și albastre, care făceau să pălească luminile de la altar și racla sfîntă de aur — Kristin asculta ultima slujbă de priveghi și prima slujbă de utrenie. Știa că cele ce se citeau la slujba aceasta erau despre minunile tămăduitoare de boli și despre darul și puterea de a tămădui date de Dumnezeu celui care fusese cavalerul său credincios,

regele Olav Haraldsson. Ridică copilul străin și bolnav în sus, înspre cruce, și se rugă pentru dînsul.

Dar tremura de frig atît de tare, încît îi clănțăneau dinții după lunga vegliere în biserica rece — și se simțea sleită de puteri din pricina postului îndelungat. Mirosul care venea de la mulțimea aceasta de oameni și duhoarea bolnavilor și a săracilor se amesteca cu mirosul fumului de lumînare, și făcea aerul deosebit de greu, vîscos, gras și umed deasupra celor îngenuncheați în rugăciune pe lespezile reci ale bisericii, în dimineața asta rece. O țărancă grasă, blîndă și veselă — așezată pe o blană de urs și cu o altă blană peste picioarele ei oloage, care moțăise la picioarele unei coloane din spatele Kristinei — se trezi și îi trase capul obosit în poala ei lată :

— Odihnește-te și tu puțin, soră, ... nici vorbă că ai nevoie de odihnă...

Kristin ațipi cu capul în poala femeii necunoscute și avu următorul vis :

Se făcea că pășea peste pragul ușii în vechea odaie cu vatră din casa părintească. Era tînără și nemăritată, căci cozile ei grele, castanii, îi cădeau pe umeri. Era însoțită de Erlend ; el tocmai se îndrepta, după ce se aplecase sub pragul de sus al ușii, trecînd înaintea ei.

Lîngă vatră se afla tatăl său, care punea vîrfuri de metal la săgețile pentru arc... avea poala plină de coarde făcute din zgîrciuri — iar pe laviță, în stînga și dreapta lui, se aflau grămezi de vîrfuri de săgeți și săgeți cioplite. În clipa în care intrară Erlend și cu ea, el se aplecă asupra jarului aprins din vatră și vru să apuce cățuia mică de fier cu trei picioare, în care obișnuia întotdeauna să topească rășina. Dar își trase repede mîna înapoi, scuturînd-o și își băgă vîrfurile arse ale degetelor în gură — și le sugea întorcînd capul spre ea și spre Erlend și privindu-i cu sprîncenele ridicate și un zîmbet în jurul gurii...

Atunci Kristin se trezi cu fața scăldată în lacrimi.

Îngenunche în timpul liturghiei mari, slujită de însuși arhiepiscopul în fața altarului principal. Nori de fum de tămîie învăluiau biserica plină de cîntări, în care lumina în multe culori a soarelui și lumina strălucitoare a luminărilor de ceară se îmbinau acuma ; mirosul îmbălsămat al

tămîii se răspîndea pretutindeni și alunga duhoarea de sărăcie și de boală. Dar Kristin se simțea una cu acești săraci și nenorociți plini de răni, în mijlocul cărora o pusese Dumnezeu ; și cu inima plină de compătimire și de iubire frățească, se rugă pentru toți cei care erau săraci ca și dînsa și care sufereau, așa cum ea însăși suferise...

„Mă voi scula și mă voi duce la Tatăl meu..."

6

Mănăstirea se afla pe o mică înălțime în apropierea fiordului, așa încît vînturile și mugetul valurilor mării care se izbeau de coastă acopereau foșnetul pădurii de brazi ce îmbrăca povîrnișurile dealului înspre miazănoapte și apus și împiedica vederea spre apă.

Kristin văzuse turla mănăstirii înălțîndu-se deasupra pădurii, trecînd cu corabia pe fiord împreună cu Erlend — dar nu se împlinise niciodată dorința ei de a vizita mănăstirea de maici înființată de strămoșul lui Erlend, deși în mai multe rînduri el îi spusese că o va duce s-o vadă. Și Kristin nu fusese niciodată la mănăstirea Rein, înainte de a intra în ea pentru totdeauna.

Își închipuise că viața mănăstirească de aici se aseamănă cu cea de la mănăstirea de maici de la Oslo sau de la Bakke ; dar se deosebea foarte mult, mai întîi prin marea ei liniște. Aici maicile erau în adevăr moarte pentru lume. Maica stareță Ragnhild se lăuda că de cinci ani nu mai fusese la Nidaros și în acești cinci ani nici una din călugărițele ei nu pusese piciorul dincolo de hotarele mănăstirii.

Aici nu se primeau copii spre a le da creștere, și cînd sosi Kristin la Rein nu se aflau nici novice la mănăstire ; erau foarte mulți ani de cînd nu mai ceruse nici o tînără să fie primită în obștea maicilor, iar cea mai tînără maică din mănăstire, sora Borghild Marcellina, fusese călugărită cu șase ani în urmă. Maica Turid era cea mai tînără de ani, dar fusese adusă la vîrsta de șase ani de bunicul ei, care era preot la biserica Sfîntul Clement, un om foarte as-

pru și serios. Copila avea din naștere mîinile pocite și nici la minte nu era întreagă, așa încît o călugăriseră de îndată ce atinsese vîrsta potrivită. Acum era de treizeci de ani și foarte bolnăvicioasă, dar avea o față blîndă și fermecătoare. Din prima zi a sosirii Kristinei în mănăstire, ea se sili în chip deosebit s-o ajute pe maica Turid, căci i-o amintea pe surioara ei, pe Ulvhild, care murise atît de tînără.

Părintele Eiliv spunea că faptul de a se naște sărace nu trebuia să fie o stavilă în calea tinerelor fete care voiau să vină la Rein spre a-i sluji lui Dumnezeu. Cu toate acestea, încă de la întemeierea mănăstirii de la Rein, nu prea intraseră aici decît aproape numai fiicele sau văduvele unora dintre cei mai puternici și de neam ales oameni de prin părțile Trøndelagen-ului. Dar în vremurile rele și neliniștite care urmară în țară după moartea regelui Håkon Hålegg, evlavia marilor boieri părea a se fi micșorat; acuma se gîndeau la viața călugărească îndeosebi fiicele de orășeni și de țărani bogați. Și se duceau mai mult la Bakke, unde multe dintre ele fuseseră educate în teama de Dumnezeu și învățaseră să facă lucru de mînă, iar acolo maicile se trăgeau îndeobște din oameni mai de mijloc, disciplina nu era atît de aspră și mănăstirea nu se afla atît de departe de drumul umblat.

Kristin n-avea prea des prilejul să vorbească cu părintele Eiliv și își dădu în curînd seama că situația acestui preot în mănăstire era anevoioasă și cam încurcată. Cu toate că Rein era o mănăstire bogată și că obștea maicilor nu număra nici pe jumătate atîtea călugărițe cîte era în stare să hrănească, treburile bănești erau în mare neorînduială și mănăstirea își acoperea cu greu cheltuielile. Ultimele trei starețe fuseseră mai mult femei cucernice decît pricepute în treburile pămîntești; totuși, atît stareţele cît și maicile din soborul mănăstirii se împotriviseră din răsputeri să se pună sub oblăduirea arhiepiscopului; și merseseră atît de departe, încît nu primiră nici să-i asculte sfaturile părintești. Iar frații lor din același ordin, din mănăstirile Tautra și Munkabu, care slujiseră ca preoți ai mănăstirii, fuseseră întotdeauna oameni în vîrstă, ca să nu se iște vorbe rele, și nu se arătaseră nici ei prea

destoinici în privința diriguirii bunurilor mănăstirii. Cînd regele Skule ridicase biserica cea frumoasă de piatră și dăruise moșia lui părintească mănăstirii, mai întîi casele care s-au clădit au fost de lemn ; după treizeci de ani însă un foc mare le-a ars pe toate. Maica Audhild, care era stareță pe vremea aceea, se puse să le reclădească din piatră și aduse multe îmbunătățiri bisericii, iar frumoasa clădire a soborului mănăstirii este de pe vremea ei. Ea mai făcuse și o călătorie pînă la locul unde se afla conducerea ordinului, la mănăstirea-mamă, care se numea Tart și se afla în Burgundia ; din această călătorie se întorsese cu minunatul potir de fildeș care se afla în naos, în apropierea altarului celui mare ; vas demn de a păstra trupul Mîntuitorului, podoaba cea mai frumoasă a bisericii, fala și averea cea mai de preț a călugărițelor. Maica Audhild muri lăsînd mare faimă de cucernicie și virtute, dar neprice perea ei în socotelile cu meșterii care făceau clădirile și lipsa ei de chibzuială în gospodărirea averii mănăstirii daunase mult buneistări din Rein, iar stareţele care-i urmară nu fuseseră în stare să îndrepte paguba.

Cum se întîmplase că părintele Eiliv ajunsese acolo preot și administrator al bunurilor gospodărești ale mănăstirii, Kristin n-a putut niciodată afla ; dar înțelesese că la început maica stareță și celelalte călugărițe îl primiseră cu neplăcere și cu neîncredere pe acest preot mirean. În afară de slujba lui de preot și duhovnic al călugărițelor, la mănăstirea Rein părintele Eiliv avea sarcina de a pune rînduială în socotelile bănești și de a veghea la o mai bună gospodărire a bunurilor mănăstirești, recunoscînd însă superioritatea stareței și dreptul obștei surorilor de a se cîrmui singure, precum și dreptul de supraveghere al stareţului de la Tautra, căutînd să păstreze legături de prietenie cu celălalt preot al bisericii mănăstirii, un călugăr de la Tautra. Vîrsta și faima sa de om cu o moralitate desăvîrșită, cucernicia și priceperea sa atît în pravilele bisericești cît și în cele ale țării, l-au ajutat mult ; trebuia însă, cu toate acestea, să fie cu mare băgare de seamă la fiece pas. Locuia împreună cu celălalt preot și cu servitorii bisericii într-o căsuță care se afla înspre partea de miazănoapte-răsărit

a mănăstirii și tot acolo rămîneau peste noapte și călugării care veneau din cînd în cînd de la Tautra cu felurite treburi. Cînd Nikulaus va fi hirotonit preot, Kristin știa că va putea avea fericirea, dacă mai trăiește pînă atunci, să-l audă pe fiul ei cel mai mare rostind sfînta liturghie în biserica de la Rein.

Kristin Lavransdatter a fost primită mai întîi ca ucenică. Dar după ce jurase în fața maicii Ragnhild și a celorlalte călugărițe — de față fiind și părintele Eiliv și doi călugări de la Tautra — că va trăi în curăție și va da ascultare stareței și celorlalte călugărițe și după ce dăduse pecetea ei, în semn că se lepăda de toate bunurile pămîntești, părintelui Eiliv, care o zdrobi cu o lovitură de secure, i se îngădui să poarte veșmîntul de călugăriță : rasa albăcenușie de lînă, scufa albă și vălul negru, dar fără scapular. După oarecare trecere de vreme, va putea cere să fie primită în obștea maicilor și să se călugărească.

Totuși, îi venea încă greu să nu se gîndească la trecut. Părintele Eiliv tălmăcise în limba norvegiană, ca să fie citită în trapeză în timpul meselor, o carte despre viața lui Isus, scrisă de maimarele franciscanilor, învățatul și cucernicul doctor Bonaventura. În timp ce Kristin asculta și i se umpleau ochii de lacrimi la gîndul fericirii celui care ar iubi pe Cristos și pe Maica sa, crucea și durerea, sărăcia și umilința, așa precum scrie în cartea aceasta, ea nu se putea totuși împiedica de a-și aminti de ziua aceea, la Husaby, în care Gunnulf și părintele Eiliv îi arătaseră cartea latinească a cărei tălmăcire era cartea aceasta. Era o carte mică și groasă, scrisă pe un pergament alb atît de subțire și de lucios, cum nu-și putuse niciodată închipui că poate fi subțiată o piele de vițel ; și cartea aceea era împodobită cu cele mai frumoase izvoade și slove de-început, în culori vii și strălucitoare ca ale pietrelor nestemate. Gunnulf îi povestise rîzînd, iar părintele Eiliv încuviințase prin zîmbetul său plăcut, că această cumpărătură de carte le secase într-atît punga, încît fuseseră nevoiți să-și vîndă veșmintele și să mănînce laolaltă cu cerșetorii, la pomană, într-o mănăstire pînă ce aflaseră

de sosirea la Paris a unor preoți norvegieni și putuseră împrumuta de la aceștia banii de trai.

Cînd călugărițele se întorceau în dormitor după slujba de utrenie, Kristin rămînea în biserică; dar iarna era cumplit de frig și o apuca frica în întuneric printre toate lespezile de mormînt, cu toate că nu-și dezlipea ochii de la candela cea mică, care ardea de-a pururi în fața potirului de fildeș în care se păstra sfînta împărtășanie. Dar iarnă-vară, cînd stătea în colțul ei, în naosul călugărițelor, ea se gîndea că în clipa aceea Nåkkve și Bjørgulf se trezesc și se roagă pentru odihna sufletului tatălui lor. Nikulaus fusese acela care o rugase să-și rostească rugăciunile și psalmii de îndurare în fiecare dimineață după utrenie, în același timp cu dînșii.

Întotdeauna, întotdeauna îi vedea atunci în fața ochilor ei pe acești doi, întocmai cum îi văzuse în acea zi cenușie și ploioasă pe care o petrecuse la Tautra. Nikulaus se ivise dintr-o dată în fața ei, straniu de înalt și de străin, în veșmîntul său alb-cenușiu de călugăr, cu mîinile ascunse sub scapular. Fiul ei — și totuși, atît de schimbat! Ceea ce o răscoli puternic, fu mai ales marea lui asemănare cu tatăl său; era ca și cînd l-ar fi privit pe Erlend tînăr, îmbrăcat în rasă de călugăr.

În timp ce stăteau împreună de vorbă și ea trebui să-i povestească tot ce se întîmplase la Jørundgård de cînd plecaseră cei doi mai mari de acasă, Kristin aștepta și tot aștepta... În cele din urmă, întrebă cu teamă dacă Bjørgulf nu va veni curînd.

— Nu știu, mamă, răspunse fiul. Iar peste puțin adăugă: A fost grea lupta pentru Bjørgulf, ca să se plece sub povara crucii sale și să-i slujească lui Dumnezeu... Iar cînd a aflat că te găsești aici, părea să se teamă că i se vor trezi prea multe gînduri și amintiri.

Kristin rămase încremenită de durere adîncă și îl privea cu luare-aminte pe Nikulaus, în timp ce acesta vorbea. Era foarte ars de soare la față și avea mîinile bătătorite de muncă. El spuse cu un mic zîmbet că acum fusese totuși nevoit să învețe să mîie plugul și să se folosească de coasă și de seceră. În noaptea aceea, Kristin nu se mai duse să se culce la han și se grăbi să intre în biserică în

clipa cînd se auziră clopotele sunînd de utrenie. Dar călugării stăteau în așa fel, încît nu le putea vedea fețele decît la cîțiva dintre dînșii — iar fiii ei nu se aflau printre aceștia.

Dar în ziua următoare, se plimba prin grădină împreună cu un frate novice care lucra acolo — și acesta îi arăta plantele rare și pomișorii care făceau faima acestei grădini. În timp ce mergeau astfel, norii se destrămară și soarele ieși la iveală. Grădina mirosea a țelină, a ceapă și a cimbru ; tufele mari de crini de baltă și de piciorul-cocoșului care împodobeau colțurile peluzelor de iarbă străluceau încărcate de picături de rouă. Atunci feciorii ei ieșiră amîndoi prin ușa mică, boltită a clădirii de piatră. Iar Kristinei i se părea că simte de pe acum ce avea să fie fericirea raiului, cînd îi văzu pe cei doi frați monahi, înveșmîntați în alb, înaintînd spre dînsa pe cărarea dintre meri.

De altfel, ei nu vorbiră mult ; Bjørgulf tăcea aproape într-una. Avea o statură de uriaș, acum că i se împlinise creșterea. Și parcă lunga despărțire de feciorii ei îi ascuțiseră toate simțurile Kristinei ; abia acum își dădea pe deplin seama cît trebuise să lupte acest fiu al ei, în timp ce creștea astfel și prindea atîta vlagă trupească, și cît trebuia desigur să lupte încă în timp ce mintea lui era tot mai pătrunzătoare și ascuțită iar vederea ochilor i se stingea...

El întrebase totuși de dădaca lui, de Frida Styrkårsdatter. Kristin îi spuse că se măritase.

— Dumnezeu s-o binecuvînteze, zise călugărul. A fost o femeie cumsecade... Mi-a fost o doică bună și credincioasă.

— Da, mă gîndesc că ți-a fost poate mai mult mamă decît ți-am fost eu însumi, zise Kristin îndurerată. N-ai prea simțit tu inima mea de mamă, cînd a trebuit să treci prin încercări atît de grele în tinerețea ta.

Bjørgulf răspunse liniștit :

— Mulțumesc lui Dumnezeu că diavolul n-a putut totuși să mă ispitească într-atît, ca să ajung să mă port atît de lipsit de bărbăție, încît să-ți pun inima de mamă la

o încercare atît de grea... cu toate că am fost destul de des ispitit să o fac... dar mi-am dat seama că aveai și fără de asta o povară prea grea de purtat. După Dumnezeu, trebuie să-i mulțumesc lui Nikulaus, aci de față, care m-a scăpat de cîte ori eram gata să mă plec în fața ispitei...

N-au mai vorbit despre aceasta ; și Kristin nu-i întrebă cum se simțeau la mănăstire, ori despre greșelile lor, care-i făcuseră să fie rău văzuți o bucată de vreme. Dar ei părură foarte fericiți cînd aflară hotărîrea mamei de a se face călugăriță la mănăstirea Rein.

După ceasul ei de rugăciune, cînd se întorcea Kristin în dormitor — și le vedea pe călugărițe dormind două cîte două, pe mindirele de paie, îmbrăcate în rasele lor pe care nu și le scoteau niciodată — se gîndea la deosebirea dintre dînsa și ele, care din tinerețe nu slujiseră decît pe atotfăcătorul lor. Lumea este un stăpîn de care nu este ușor să scapi o dată ce te-ai supus puterii lui. Da, de fapt ea nici nu fugise din lume, ci fusese surghiunită, așa precum un stăpîn aspru dă afară din casă o biată slugă istovită, iar acum fusese primită aici așa precum un stăpîn milos primește o slujnică bătrînă și de milă îi dă cîte puțin de lucru, dîndu-i acestei bătrîne vlăguite de puteri și părăsite de toți, hrană și adăpost...

O galerie îngustă, boltită ducea din dormitorul maicilor la țesătorie. Kristin se așeza singură la tors ; călugărițele de la Rein erau vestite pentru pînza lor de in ; zilele de vară sau de toamnă, cînd toate maicile și ucenicele mănăstirii se duceau să muncească pe ogoarele de in, erau ca niște zile de sărbătoare în mănăstire și mai ales ziua în care smulgeau inul. Pregătitul inului, torsul și țesutul său și cusutul veșmintelor bisericești era îndeletnicirea de căpetenie în ceasurile lor de muncă. Aici nu era nimeni care să copieze sau să facă izvoade frumoase la textele sfinte, așa precum făceau cu atîta măiestrie surorile ei de la Oslo sub conducerea maicii stareță Groa Guttormsdatter — și nu se îndeletniceau prea mult nici cu cusăturile măiestrite cu fir de mătase și de aur.

Ceva mai tîrziu, auzea de obicei zgomotele creșcătoriei de animale, care se trezea la viață. Ucenicele mănă-

stirii se duceau în bucătărie pentru a pregăti mîncarea slugilor ; călugăriţele nu se atingeau niciodată de mîncare sau de băutură înainte de slujba de la ceasul nouă al dimineţii, în afară de împrejurarea că ar fi fost bolnave. Cînd suna de utrenie, la şase dimineaţa, Kristin se ducea în odaia bolnavilor, dacă se întîmpla să zacă cineva acolo pentru a o schimba pe sora Agata sau pe altă soră de gardă la bolnave. Biata soră Turid zăcea adeseori acolo.

Apoi putea să se bucure de gustarea de dimineaţă care urma după cel de-al treilea ceas de rugăciune, după slujba pentru slujitorimea mănăstirii. În fiecare zi, Kristin se bucura la fel de mult de această masă frumoasă şi plină de solemnitate. Trapeza era o casă făcută din bîrne, dar totuşi o sală frumoasă, iar acolo mîncau toate femeile din mănăstire laolaltă ; călugăriţele se aşezau în preajma stareţei, care şedea în capul mesei, în jilţul înalt, avînd lîngă ea pe cele trei maici bătrîne, care se aflau în mănăstire mai înainte să fi intrat însăşi maica stareţă, iar surorile care îşi făceau ucenicia se înşirau ceva mai departe. După ce făceau rugăciunea, se aducea mîncarea şi băutura şi toate mîncau şi beau în tăcere, cu linişte şi bună-cuviinţă. Adesea, una dintre maici citea cu glas tare dintr-o carte. Kristin se gîndea că dacă oamenii din lume ar şti să se poarte astfel la mesele lor, cu atîta demnitate, ei ar putea fără îndoială să priceapă mai limpede că mîncarea şi băutura sînt daruri de la Dumnezeu şi ar fi mai îngăduitori faţă de aproapele lor şi s-ar gîndi mai puţin să adune pentru dînşii şi ai lor. Dar nici ea însăşi nu pricepuse asta pe vremea cînd punea masa pentru ceata de bărbaţi gălăgioşi şi plini de veselie, care rîdeau şi făceau zarvă, în timp ce cîinii umblau pe sub masă, îşi întindeau boturile şi primeau cîte un os sau cîte un picior — după cheful şi toanele băieţilor.

Arareori veneau călători la Rein. Uneori, cîte o corabie cu oameni de neam mare trăgea la mal, cînd trecea în susul sau în josul fiordului — şi atunci bărbaţii cu soţiile şi copiii lor urcau sus, la Rein, să-şi vadă cîte o rudă care se afla printre maici. Mai veneau şi ispravnicii de la moşiile mănăstirii, oameni de pe insule şi din cînd în cînd

cîte un sol de la mănăstirea Tautra. De zile mari, sărbătorite cu mare alai — sărbătoarea în cinstea Maicii Domnului, sărbătoarea în cinstea trupului Domnului și de Sfîntul Andrei — lumea de prin satele cele mai apropiate de amîndouă părțile fiordului se aduna la mănăstirea de maici. Îndeobște însă, numai dijmașii și muncitorii mănăstirii care locuiau pe aproape veneau la slujbe ; ei nu umpleau mult marea încăpere a bisericii mănăstirii.

Apoi mai erau săracii, cerșetorii aceia care își primeau pomenile hotărîte, sub formă de bere și de mîncare, potrivit cu diatele pe care le făcuseră oamenii bogați pentru ca în schimb să le fie pomenit sufletul la slujbe pe tot anul. Și alți sărmani veneau aproape zilnic la Rein, ședeau lîngă peretele bucătăriei în curte și mîncau ; iar apoi, la ivirea călugărițelor în curtea mănăstirii, se duceau la ele să le spună grijile și necazurile lor. Bolnavi, schilozi și leproși intrau și ieșeau. Erau mulți care sufereau de lepră, dar maica Ragnhild spunea că fuseseră întotdeauna mulți leproși în satele dinspre mare. Țăranii dijmași veneau să ceară ușurări și amînări în privința angaralelor lor și aveau întotdeauna multe de povestit despre greutățile și necazurile pe care le întîmpinau. Cu cît erau mai nenorociți oamenii aceștia, cu atît vorbeau mai pe față cu maicile despre necazurile lor — și deși rosteau numai cuvinte cucernice, ei dădeau mai întotdeauna vina pe alții, de soarta lor. Nu era de mirare că după aceea, convorbirile dintre maici, în timpul liber și în țesătorie, să fie în mare parte despre viețile acestor oameni ; da, sora Turid mărturisi Kristinei că de multe ori, cînd maicile întrunite în sobor trebuiau să hotărască în privința unor tîrguri și treburi obștești, convorbirea aluneca pe alt făgaș și ajungea pînă la urmă o vorbărie despre oamenii care erau amestecați în aceste treburi. După vorbele maicilor, Kristin își dădea seama că ele nu știau prea multe despre cele ce vorbeau, ci numai spusele impricinaților și cele auzite de la slugile mirene care veneau și se duceau prin ținut. Ele erau foarte încrezătoare, fie că cei ce le vorbeau spuneau numai de bine despre ei înșiși, fie că vorbeau rău de vecinul lor... Kristin se gîndea cu ciudă la acei mireni fără frica lui Dumnezeu — ba

chiar la un călugăr minorit ca fratele Arngrim, pe care-i auzise învinuind mănăstirile de maici că ar fi niște sălașuri unde se trăncănește mult și că maicile înghit cu lăcomie zvonuri și vorbe ce nu se cuvin. Tocmai oamenii aceia — care veneau să împuieze cu vorbele lor urechile maicii stareţe Ragnhild sau ale altei maici de care se rugau să-i asculte — erau cei care le învinuiau pe călugărițe că vorbesc între ele despre zvonurile din acea lume la care renunțaseră. Iar vorbele care umblau despre viața ușoară și bunăstarea de care se bucurau maicile în mănăstire erau răspîndite tocmai de acei oameni care de multe ori primiseră merinde, și chiar prima și a doua gustare de dimineață, din mîna bunelor maici, în timp ce slujitoarele lui Dumnezeu posteau, se rugau și munceau mai nainte de a se întîlni cu toatele la prînzul solemn din trapeză.

Kristin le sluji pe călugărițe cu un respect plin de iubire tot timpul, pînă la călugărirea sa. Niciodată nu va ajunge pesemne ea însăși o călugăriță bună, gîndea ea, căci prea își risipise darurile pe care ar fi putut să le aibă de a se concentra cu evlavie și cucernicie, în rugăciunile ei, dar va ajunge să fie atît de smerită și de credincioasă, pe cît îi va îngădui bunul Dumnezeu în milostivirea sa. Acestea se petreceau prin vara anului 1349; Kristin se afla de doi ani la mănăstirea Rein și urma să fie primită în obștea călugărițelor înainte de Crăciun. Într-o zi, primi vestea bună că amîndoi feciorii ei vor însoți pe stareţul Johannes să fie de față la ungerea și călugărirea ei. Fratele Bjørgulf spusese cînd auzise de hotărîrea mamei sale:

— Acum mi se împlinește visul pe care l-am avut... am visat de două ori în anul acesta că o vom vedea amîndoi pînă în Crăciun... dar nu va putea fi întocmai ca în visul meu, căci am visat că o vedeam cu adevărat.

Și fratele Nikulaus se bucura foarte mult. Dar în același timp Kristin află și alte vești despre el, care nu erau așa de bune. Se făcuse vinovat de o împilare față de niște țărani de prin Steinker... aceștia se aflau în judecată cu mănăstirea pentru dreptul de a pescui — și cînd călugării îi prinseseră într-o noapte prădînd crescăto-

ria de somoni, fratele Nikulaus îl bătuse țeapăn pe unul dintre oameni, iar pe altul îl aruncase în rîu și mai păcătuise pe deasupra și scăpînd frîul gurii și rostind groaznice înjurături și afurisenii.

7

La cîteva zile după aceea, Kristin se dusese în pădurea de brad împreună cu cîteva călugărițe și ucenice pentru a aduna niște mușchi de copaci, care era folosit la vopsitul țesăturilor în verde. Soiul acesta de mușchi este destul de rar și crește mai ales pe lemnele doborîte de furtună și pe crengile uscate. Femeile se răspîndiră prin pădure și în curînd se pierdură din vedere, în ceață.

Încă de mai multe zile domnea vremea aceasta ciudată ; nici un pic de vînt, ceață deasă, albastră-plumburie în largul fiordului și înspre munți, cînd în răstimpuri se lumina îndeajuns încît să se poată vedea puțin prin împrejurimi. Uneori se lăsa și mai deasă, prefăcîndu-se într-un fel de ploaie mărunță, alteori se risipea îndeajuns ca o pată alburie să arate locul soarelui în zidul de ceață. Și era într-una o căldură ca la baia de aburi, lucru neobișnuit în preajma fiordului acestuia și mai ales la această vreme a anului — două zile înainte de Sfînta Maria Mică — așa încît toată lumea vorbea despre vremea aceasta ciudată și se întreba ce poate să însemne.

Kristin nădușea în căldura aceasta grea și umedă, iar ceea ce aflase despre Nåkkve îi apăsa inima. Ajunsese jos, la marginea pădurii, lîngă un țarc făcut din trunchiuri de copaci doborîți, lîngă drumul ce urca dinspre fiord — și în timp ce răzuia mușchiul de pe trunchiurile copacilor, părintele Eiliv trecu prin ceață călare, în drumul său spre casă. El își opri calul, spuse cîteva cuvinte despre vreme și apoi se puseră la vorbă. Ea îl întrebă pe preot dacă aflase ceva despre întîmplarea aceea cu Nåkkve, cu toate că știa că-l întreabă degeaba ; părintele

Eiliv se făcea întotdeauna că nu știe nimic despre trebu-rile dinlăuntrul mănăstirii de la Tautra.

— Nu cred că ai a te teme, Kristin, că fiul tău n-are să vină la Crăciun aici din pricina aceasta, zise preotul. Căci de asta te temi, nu-i așa ?

— Mai este și altceva, părinte Eiliv. Mă tem că Nåkkve n-a avut niciodată în el chemarea de călugăr.

— Crezi tu că poți judeca despre acestea ? răspunse preotul încruntînd din sprîncene. Apoi descălecă, legă calul de un par și, sprijinindu-se de gard, o cercetă pe Kristin cu o privire hotărîtă și iscoditoare. Ea zise :

— Mă tem că îi vine greu lui Nåkkve să se plece sub disciplina ordinului ; era atît de tînăr cînd a intrat în mănăstire, nu-și dădea seama la ce renunță și nu-și cu-noștea bine firea. Dar toate cîte le-a văzut în timpul creș-terii sale, pierderea moștenirii părintești, neînțelegerea dintre tatăl și mama lui care s-a sfîrșit prin moartea lui Erlend, toate lucrurile acestea l-au făcut să-și piardă pofta de a trăi în lume. Dar n-am simțit niciodată că acestea l-ar fi făcut să fie un om evlavios și cucernic...

— N-ai simțit niciodată ?... Și cum ai fi putut ? Fără îndoială, i-a fost greu lui Nikulaus, ca și atîtor alți călu-gări buni, să se plece în fața disciplinei mănăstirești ; el are o fire vajnică și este foarte tînăr... poate prea tînăr ca să fi putut înțelege cînd s-a retras din lume, că lumea este un stăpîn tot atît de neînduplecat ca oricare alt stă-pîn — și pînă la urmă un stăpîn fără de milă. Cred că tu singură știi ceva în privința aceasta, soră...

Și dacă Nåkkve a intrat la mănăstire mai mult din iubire pentru fratele său decît din iubire pentru Dum-nezeu, atunci cred totuși că Dumnezeu nu va lăsa ne-răsplătită fapta aceasta a sa, de a fi purtat crucea pentru fratele său. Maica Domnului, Sfînta Fecioară Maria, pe care știu că Nåkkve o iubea și o cinstea încă de mic copil, îi va arăta limpede într-o bună zi că fiul ei s-a pogorît pe acest pămînt pentru a fi fratele său și a purta crucea pentru dînsul...

...Nu... Calul necheză slab, cu capul lipit de pieptul preotului care îl mîngîia spunînd, ca și cum și-ar fi vorbit mai mult sieși : Încă de mic copil, Nikulaus al meu avea

o deosebită putere de a iubi și de a suferi... cred că are o fire destul de înzestrată pentru viața monahicească.

Dar tu, Kristin, zise el întorcîndu-se spre dînsa, mi se pare că ai văzut destule ca să te poți lăsa cu mai multă încredere în voia lui Dumnezeu cel Atotputernic. Încă n-ai înțeles că el ține în mîna lui fiecare suflet, atîta vreme cît sufletul nu se depărtează de dînsul ? Crezi tu oare, copil ce ești, cu toată vîrsta ta, că Dumnezeu pedepsește păcatul cînd tu culegi numai durere și umilință pentru că te-ai lăsat dusă de poftele și de trufia ta pe cărări oprite de Dumnezeu copiilor săi ? Oare poți spune că tu pe-depseai pe copiii tăi cînd își opăreau degetele fiindcă le băgau în ceaunul de apă clocotită de care nu le dădeai voie să se apropie, sau dacă pojghița subțire de gheață pe care îi opreai de a călca se spărgea sub ei ? Au n-ai înțeles cînd pojghița subțire de gheață se sfărîma sub pașii tăi, că te scufundai de îndată ce dădeai drumul mîinii lui Dumnezeu și că ai fost scoasă din adîncuri de fiecare dată cînd l-ai chemat pe dînsul în ajutor. Oare dragostea care te-a legat de tatăl tău trupesc n-a fost o mîngîiere pentru tine, după ce ai cules roada neascultării tale față de dînsul, tu, care l-ai înfruntat și te-ai ridicat cu poftele tale împotriva voiei lui ?

Oare încă n-ai înțeles, soră, că Dumnezeu te-a ajutat de fiecare dată cînd te-ai rugat la el, dîndu-ți mai mult de-cît cereai tu, chiar cînd te rugai cu credința pe jumătate, și uneori prefăcută și de mîntuială. Tu îl iubeai pe Dum-nezeu așa precum îl iubeai și pe tatăl tău, mai puțin de-cît poftele tale : totuși, erai îndurerată întotdeauna cînd trebuia să te desparți de dînsul... și de aceea ai avut parte de îndurarea lui și a crescut și ceva roadă bună o dată cu răul semănat de vinovata îndărătnicie a ta...

Fiii tăi ?... pe doi dintre ei i-a luat cu el, de mici de tot, cînd erau copii nevinovați ; de aceștia nu trebuie să-ți faci griji. Iar ceilalți și-au găsit fiecare o cale... chiar dacă nu este aceea pe care le-ai fi dorit-o tu ; desigur că Lavrans trebuie să fi gîndit la fel în privința ta...

Cît despre soțul tău, Kristin... Dumnezeu să-i aibă su-fletul în paza sa... știu că în adîncul cugetului tău l-ai învinuit ceas de ceas pentru lipsa lui nemăsurată de

chibzuință. Dar eu cred că ar fi fost mult mai greu pentru o femeie mîndră ca tine să te gîndești că Erlend Nikulaussøn te-a tras după el în rușine, trădare și crimă, dacă ai fi știut că a făcut-o nu din nechibzuință, ci cu judecată rece. Și aproape că aș crede că, dacă ai izbutit să-l ții pe Erlend legat de tine cît ați trăit amîndoi împreună, este tocmai că ai fost la fel de credincioasă în mînia și în împietrirea inimii tale, pe cît ai fost în dragoste... tu ai fost singura ființă pe care a avut-o întotdeauna în inima și în gîndul său. Dumnezeu să-l ierte, mă tem că niciodată n-a fost în stare să simtă o adevărată căință pentru greșelile sale... totuși, el s-a căit de păcatul săvîrșit asupra ta, și i-a părut rău. Putem nădăjdui că această căință a folosit sufletului său după moarte.

Kristin stătea neclintită și mută — și părintele Eiliv n-a mai spus nimic. Desfăcînd dîrlogii legați de țarc, îi spuse :

— Pacea Domnului să fie cu tine ! Apoi încălecă pe cal și se depărtă.

Cînd ajunse, ceva mai tîrziu, Kristin la mănăstire, maica Ingrid îi ieși în întîmpinare la poartă cu vestea că unul dintre feciorii ei venise s-o vadă... se numea Skule și o aștepta în vorbitor.

Stătea de vorbă cu luntrașii săi și sări în picioare cînd maică-sa se ivi în prag. O, își cunoștea copiii după mișcările lor iuți... capul acela mic, pe care-l ținea drept pe umerii lați, făptura sa subțire cu mădulare lungi. Alergă înspre el cu fața strălucind de bucurie... dar se opri dintr-o dată, cu răsuflarea tăiată, văzînd obrazul lui... o, cine-l schimbase astfel pe fiul ei atît de frumos !

Buza de sus era sfîrtecată... în urma unei lovituri, pesemne, iar rana vindecîndu-se rămăsese turtită, scurmată și hîită, brăzdată de semne subțiri albe, lucioase ; din pricina aceasta, gura i se trăgea într-o parte, încît părea că-i flutură într-una un zîmbet batjocoritor pe buze... iar osul nasului frînt se prinsese strîmb la loc. Sîsîia puțin cînd vorbea căci îi lipsea un dinte din față, iar altul era stricat și se înnegrise.

Skule roși sub privirea mamei sale :

— Cred că nu mă mai poți cunoaște, mamă ? spuse zîmbind și își atinse cu degetul buza, dar poate nu se gîndea să-i arate ce a pățit, ci făcuse numai o mișcare întîmplătoare.

— Doar n-am fost despărțiți atît de multă vreme, fiule, încît mama ta să nu te mai poată recunoaște, răspunse Kristin liniștită și zîmbind, ca și cum n-ar fi fost nimic.

Skule Erlendssøn venise de două zile de la Bjørgvin pe o corabie ușoară cu pînze, cu scrisori de la Bjarne Erlingssøn către arhiepiscop și către argintarul regelui din Nidaros. Mai tîrziu, în timpul zilei, mama și fiul se plimbară prin grădină pe sub frasini — și acum, cînd puteau vorbi între patru ochi, el îi dădu mamei sale veşti despre frații săi :

Lavrans se afla încă în Islanda. Mama nici nu știuse măcar că plecase într-acolo. Ba da, zicea Skule, se întîlnise cu fratele lor cel mai mic la Oslo astă-iarnă, cu prilejul adunării căpeteniilor de oștire, la care fusese împreună cu Jammaelt Halvardssøn. Băiatul acesta dorise întotdeauna să călătorească și să vadă lumea și de aceea a intrat în slujba episcopului de Skålholt și a plecat...

Cît despre dînsul, îl însoțise pe domnul Bjarne în Suedia, apoi pornise cu oastea care luptase împotriva rușilor. Mama dădea tăcută din cap... nici asta nu știuse ! lui Skule îi plăcuse acolo, povesti el rîzînd... Avusese prilejul să-i vadă pe vechii prieteni, despre care tatăl lor le vorbise atît de mult... pe carelieni și pe ruși. Nu, rana aceasta frumoasă nu o căpătase în lupte... aici rîse puțin... dar la o bătaie ; omul care îi făcuse semnul acesta nu va mai avea niciodată nevoie să-și agonisească pîinea. Skule de altminteri nu prea avea chef să povestească cu de-amănuntul despre lucrul acesta, nici despre luptele la care luase parte. Acuma era căpetenia călărașilor domnului Bjarne din Bjørgvin, iar cavalerul acesta îi făgăduise că va face astfel, încît să i se dea înapoi cîteva din moșiile pe care tatăl său le stăpînea în Orkladalen, și care se aflau în stăpînirea coroanei, dar Kristin băgă de seamă că ochii mari și cenușii ca oțelul ai lui Skule se întunecară în timp ce spunea lucrul acesta.

— Gîndești că nu te poți bizui prea mult pe o astfel de făgăduială ? întrebă mama sa.

— Nu, nu! Skule scutura din cap. Scrisorile au fost întocmite zilele acestea. Domnul Bjarne s-a ţinut de toate făgăduielile ce mi le-a făcut cînd am intrat în slujba lui, el mă socoteşte drept ruda şi prietenul său. Situaţia mea pe moşia lui se apropie foarte mult de aceea pe care o avea Ulv la noi acasă. Skule rîdea, ceea ce nu-i stătea prea bine obrazului său sluţit.

Dar acum, cînd i se împlinise creşterea, era un bărbat de toată frumuseţea, ca trup... Purta un veşmînt de tăietură nouă, pantaloni lipiţi de trup şi o scurtă îngustă care nu ajungea mai departe de mijlocul coapselor, încheiată în faţă cu nasturi mici de aramă, care-i scotea la iveală mlădioasa agerime a trupului său vînjos. Mama sa îşi zicea în sinea ei că parcă n-ar avea pe el decît îmbrăcămintea de dedesubt. Dar fruntea şi ochii lui frumoşi rămăseseră neschimbaţi.

— E ceva care te apasă, Skule? se încumetă mama sa să-l întrebe.

— Nu, nu, nu, zise el, e numai din pricina vremii — şi tresări. În locul unde soarele nevăzut amurgea, ceaţa prinsese o stranie culoare roşie-cafenie. Biserica ce se înalţa deasupra culmilor arborilor din grădină se desprindea întunecată şi ştearsă în ceaţa sîngerie. Fuseseră toată vremea nevoiţi să vîslească de-a lungul fiordului din pricina lipsei de vînt, zicea Skule. Apoi tresări din nou puţin şi începu să povestească mai departe despre fraţii săi

Astă-primăvară făcuse un drum către partea de miazăzi a ţării pentru domnul Bjarne, aşa că avea veşti noi şi de la Ivar şi Gaute, căci trecuse călare prin ţinut şi se întorsese de la Vågå peste munţi înapoi, spre partea de apus a ţării. Ivar o ducea bine; avea doi băieţei la Rognheim, Erlend şi Gamal, copii frumoşi. Iar la Jørundgård am nimerit la botez... Jofrid şi cu Gaute au fost de părere că de vreme ce acum eşti moartă pentru lume pot să dea fetiţei celei mici numele dumitale; Jofrid este foarte mîndră, că eşti soacra ei... da, îţi vine să rîzi, dar acum, cînd nu mai este nevoită să locuiască sub acelaşi acoperămînt cu dumneata, Jofrid găseşte că sună bine să vorbească despre „soacra mea, Kristin Lavransdatter". I-am dăruit Kristinei Gautesdatter cel mai frumos inel de

aur al meu, căci avea ochi atît de frumoși, și cred că îți va semăna...

Kristin zîmbea cu alean.

— Mă faci aproape să cred, dragă Skule, că fiii mei mă împodobesc cu toate virtuțile care se pun pe seama bătrînilor după ce sînt în pămînt.

— Nu vorbi așa, mamă, zise Skule aprinzîndu-se dintr-o dată în chip ciudat. Apoi spuse rîzînd puțin : Știi prea bine că noi, toți frații, te-am socotit încă de mici copii drept femeia cea mai aleasă și mărinimoasă ce poate fi... chiar dacă uneori ne-ai strîns cam tare sub aripile dumitale. În schimb, ca să ieșim din cuib...

...Dar ai avut dreptate cînd spuneai că, dintre toți frații, Gaute avea însușirile unei căpetenii, zise el rîzînd tare.

— Nu mă lua în zeflemea acuma, Skule, zise Kristin... iar Skule văzu așternîndu-se pe fața mamei sale o roșeață gingașe, de fată tînără. Dar atunci se porni și mai tare pe rîs.

— E adevărat, mamă... Gaute Erlendssøn de Jørundgård a ajuns un om foarte puternic în Norddalen. Și-a făcut o faimă mare cu prilejul acelei răpiri. Skule rîdea din toată inima, ceea ce nu-i stătea prea bine gurii lui pocite. A ieșit și un cîntec despre aceasta, în care se spune că și-a cîștigat fata cu spada și că s-a luptat trei zile în șir, în munți, cu neamurile ei. Iar ospățul făcut de domnul Sigurd la Sundbu, cînd a pecetluit împăcarea cu rudele fetei cu mult aur și argint, este și ea pusă în seama lui Gaute în cîntecul acela. Dar faptul că toate astea nu sînt decît minciuni, nu-i strică de loc lui Gaute. Gaute duce tot ținutul și chiar și mai departe... Iar Jofrid îl duce pe Gaute...

Kristin scutură din cap și zîmbi cu zîmbetul ei mic și trist, deși o undă de tinerețe îi scălda fața în timp ce îl privea pe Skule. Acum i se părea că el semăna cel mai mult cu tatăl său. Acest tînăr războinic cu obrazul slutit moștenise în orice caz acea bucurie de a trăi a lui Erlend, iar împrejurarea că fusese nevoit atît de timpuriu să-și ia în mîini propria lui soartă îl făcuse să aibă o tărie de cuget care umplea inima mamei sale de o liniște neaștep-

tată. Deodată îi veniră în minte vorbele rostite de părintele Eiliv ceva mai nainte, în aceeași zi, și înțelese că — oricît de îngrijorată ar fi fost pentru băieții ei nedisciplinați și cutezători, și oricît de aspru s-ar fi purtat adesea cu dînșii, pentru că suferea pentru ei și se temea pentru soarta lor — ar fi fost totuși mult mai puțin mulțumită dacă fiii ei ar fi fost prea supuși și lipsiți de bărbăție.

Apoi întrebă de mai multe ori de nepotul ei, de micuțul Erlend... dar Skule nu se prea uitase mult la el... ba da, era sănătos, și frumos, și obișnuit să facă ce vrea.

Lumina neliniștitoare, sîngerie se stinse în ceață; se lăsa noaptea și clopotele bisericii prinseră a suna. Kristin și fiul ei se ridicară. Atunci Skule îi apucă mîna.

— Mamă, zise el încet. Ți-aduci aminte că am ridicat odată mîna împotriva dumitale? Am aruncat, în mînia mea, cu bătătorul după dumneata și te-a lovit deasupra ochiului... ți-aduci aminte? Mamă, acuma cît sîntem singuri, spune că m-ai iertat de tot!

Kristin răsuflă adînc; da, își amintea. Îi rugase pe cei doi gemeni să se ducă pînă la stînă pentru ceva... dar cînd ieșise în curte văzuse calul păscînd cu șaua pusă pe el, gata de drum, iar băieții alergau și se jucau cu mingea. Cînd îi dojenise cu asprime pentru aceasta, Skule, scos din fire și plin de mînie îi aruncă în cap bătătorul de minge. Își aducea mai ales aminte că i se umflase într-atîta pleoapa, încît nu i se mai vedea ochiul; ceilalți frați se uitau la ea și la Skule pe care îl ocoleau, ca și cînd ar fi fost un lepros, iar Nåkkve îl bătuse atunci măr. Skule umbla plin de rușine și de îndărătnicie, pe care și le ascundea îndărătul mutrei sale batjocoritoare și aspre. Dar seara, pe cînd ea se dezbrăca în întuneric, el venise tiptil și fără să spună nici un cuvînt îi luase mîna și i-o sărutase. Iar cînd dînsa îl atinsese pe umăr, el o cuprinsese cu brațele de gît și își apăsase obrazul de al ei... avea un obraz răcoros, catifelat și rotund, era încă un obraz de copil... nu era decît un copil, găliganul acesta mînios și îndărătnic...

— Te-am iertat, Skule... atît de deplin, numai Dumnezeu știe, căci eu nici n-am cuvinte să-ți spun cît de deplin te-am iertat, fiule!

Rămase o clipă cu mîna pe umărul lui. Atunci el o apucă de încheietura mîinii, strîngînd-o cu atîta putere încît o duru... apoi se aruncă în brațele ei cu toată duioșia, teama și sfiala din ziua aceea de demult.

— Fiule... ce s-a întîmplat cu tine ? șopti mama speriată. Simțea în întuneric că Skule scutura din cap. Apoi îi dădu drumul și o luară împreună la deal, spre biserică.

În timpul vecerniei, Kristin își aduse aminte că uitase blana maicii Âsa, oarba, pe bancă în fața ușii preoților, unde șezuseră amîndouă de vorbă, dimineața. După slujbă, se îndreptă într-acolo s-o ia.

Părintele Eiliv era în pragul ușii, cu un felinar în mînă, dimpreună cu Skule.

— A murit cînd am tras la chei, îl auzi ea pe Skule spunînd cu glasul sugrumat, deznădăjduit și aprig

— Cine ?

Amîndoi bărbații tresăriră, cînd o descoperiră.

— Unul dintre oamenii de pe corabia mea, răspunse Skule liniștit.

Kristin se uita cînd la unul cînd la altul. În lumina felinarului deslușea fețele lor, straniu de încordate, încît scoase fără să vrea un mic strigăt de teamă. Preotul își mușcă buza de jos ; îi tremura puțin bărbia.

— E mai bine să-i spui mamei tale, fiule. Este mai bine să ne pregătim cu toții pentru această încercare, dacă e voia lui Dumnezeu ca poporul acesta să treacă printr-una atît de cumplită... Ci Skule scoase numai un fel de geamăt și tăcu. Atunci preotul spuse : Kristin, este o molimă la Bjørgvin... Boala cumplită, aducătoare de moarte, care, după cîte se spune, bîntuie prin toate țările lumii...

— Ciuma neagră ? întrebă Kristin în șoaptă.

— Degeaba aș încerca să vă arăt prin cuvinte starea lucrurilor la Bjørgvin cînd am plecat de acolo, zise Skule, nimeni nu poate să-și închipuie dacă n-a văzut cu ochii. Domnul Bjarne și-a dat mare osteneală să oprească focul cînd s-a ivit boala în casele din jurul mănăstirii Jon ; a vrut să închidă drumul, să rămînă tot capul de miază-noapte izolat de un lanț de străjeri ai cetății, cu toate că monahii de la mănăstirea Sfîntul Mihail l-au amenințat cu

afurisenia și scoaterea din tagma credincioșilor. Atunci a sosit o corabie englezească, care avea oameni bolnavi la bord, iar domnul Bjarne i-a oprit să descarce încărcătura și să coboare de pe vas. Toți oamenii de pe corabie au murit, iar apoi el a poruncit să fie scufundată corabia. Însă ei tot apucaseră să descarce o parte din mărfuri, iar noaptea unii orășeni se duceau în ascuns să ia marfă și o strecurau pe uscat. Călugării de la biserica mănăstirii Jon stăruiau să li se dea celor pe moarte ajutorul duhovnicesc cuvenit... Cînd oamenii începură să moară prin oraș, am înțeles că orice stavilă era de prisos, că nu mai e nimic de făcut. Acum n-a mai rămas acolo nici picior de om viu, în afară de cei care cară morții... Toți cei care sînt în stare să plece fug din oraș, dar ciuma vine în urma lor...

— O, Doamne Isuse!

— Mamă... nu ți-aduci aminte de ultima invazie de șobolani acasă, în Sil, de valul necurmat care se răspîndea pe toate drumurile și toate potecile... ți-aduci aminte cum zăceau morți în fiecare tufiș și putrezeau și otrăveau toate cursurile de apă cu putoarea și cu molima lor? Skule strîngea din pumni, iar maică-sa tremura înfiorată.

— Doamne, îndură-te de noi toți... Slavă Domnului și Sfintei Fecioare că ai izbutit totuși să vii încoace, Skule...

Skule strînse din dinți în întuneric.

— Tot așa am zis și noi, eu și cu oamenii mei, în dimineața aceea în care am înălțat pînzele și am ieșit în largul fiordului. Cînd am ajuns mai la miazănoapte, în strîmtoarea Moldø, s-a îmbolnăvit primul om. După ce a murit, i-am legat niște pietroaie de picioare și i-am pus o cruce pe piept, făgăduindu-i să facem o slujbă pentru pomenirea sufletului său cînd vom ajunge la Nidaros; după aceea, am aruncat leșul în apă... Dumnezeu să ne ierte... Dar pe următorii doi i-am adus pe uscat și le-am făcut rost de duhovnic și de pacea mormîntului... tot nu poți să fugi de soartă. Al patrulea a murit pe cînd vîsleam urcînd de-a lungul rîului, iar al cincilea astă-noapte...

— E neapărat nevoie ca să te întorci la Bjørgvin? întrebă mama după oarecare zăbavă. Nu poți rămîne aici?

Skule clătină din cap și rîse fără pic de bucurie.

— În curînd cred că va fi totuna oriunde te-ai afla. Nu folosește la nimic să-ți fie frică; celui care-i este frică este

un om mort. Ah, dar aș fi vrut să fiu la fel de în vîrstă ca dumneata, mamă!

— Nimeni nu știe de ce este cruțat dacă moare tînăr, zise mama liniștită.

— Taci, mamă! Gîndește-te la vremea cînd erai dumneata însăți de douăzeci și trei de ani... ai fi fost gata să te lipsești de anii pe care i-ai trăit de-atunci încoace ?...

După două săptămîni de la cele de mai sus, Kristin văzu pentru întîia oară un ciumat. Zvonurile că molima bîntuie la Nidaros și că se răspîndea prin sate, ajunseseră la Rissa... cum de ajunseseră pînă acolo nu se putea ști, căci lumea stătea pe acasă și toți se ascundeau prin păduri și prin mlaștini cînd vedeau cîte un drumeț necunoscut trecînd pe drum ; nimeni nu-și deschidea ușa vreunui străin.

Dar într-o dimineață sosiră doi pescari sus, la mănăstire, purtînd un om înfășurat în pînză între dînșii. cînd coborîseră în zori la corabia lor, găsiseră o luntre străină la chei, pe fundul căreia zăcea un om în nesimțire ; apucase să-și lege luntrea, dar nu mai fusese în stare să se ridice de acolo. Omul era de baștină de aici, dintr-o casă care ținea de mănăstire, dar neamul său se mutase în altă parte.

Omul, care trăgea să moară, zăcea în pînza udă în mijlocul curții, pe iarbă ; pescarii se trăseseră departe de dînsul și vorbeau cu preotul Eiliv. Surorile ucenice ale mănăstirii și slujnicele fugiseră în casă, dar maicile stăteau adunate lîngă ușa soborului... O turmă mică de femei bătrîne, speriate, tremurînde și deznădăjduite.

Atunci maica stareță Ragnhild păși în față. Era o femeie mică de stat, slabă și bătrînă, cu o față lătăreață și teșită, cu nasul mic, borcănat și roșu, ce semăna cu un nasture ; ochii ei mari, căprui deschis, cu pleoapele roșii, lăcrămau într-una.

— *In nomine patris et filii et spiritus sancti* [1], rosti ea cu glas limpede, iar apoi înghițînd în sec : Duceți-l în casa de oaspeți...

Iar maica Agata, cea mai bătrînă dintre maici, își făcu loc cu coatele printre celelalte și urmă, nerugată pe stareță, și pe oamenii care îl purtau pe cel bolnav.

[1] În numele tatălui, și al fiului, și al sfîntului duh. (L. latină.)

În timpul nopții, Kristin intră la omul bolnav cu un leac pe care îl pregătise în cămară, iar maica Agata o întrebă dacă se încumetă să rămînă și să aibă grijă de foc.

Kristin se credea tare, obișnuită cum era cu nașteri și cu moartea, căci văzuse lucruri mai rele decît ce vedea acum. Se silea să-și aducă aminte de cele mai îngrozitoare lucruri pe care le văzuse în viață... Ciumatul ședea în pat în capul oaselor, căci era să se înăbușe din pricina sîngelui pe care îl scuipa de fiecare dată cînd îl apuca tusea. Ca să poată sta mereu ridicat, maica Agata îl legase de tăblia patului cu niște curele peste pieptul slab, galben și cu pete roșii ; capul îi atîrna pe piept, fața îi era vînătă-cenușie ca plumbul, și-l scuturau mereu frigurile. Ci maica Agata ședea liniștită lîngă dînsul și își citea rugăciunile ei, iar cînd tusea îl îneca, se ridica, îi ținea capul cu o mînă, iar cu cealaltă o ceașcă la gura lui. Bolnavul se văita amarnic, își rotea ochii spăimîntător și la urmă își scoase limba înnegrită, care îi atîrna din gură, în timp ce strigătele sale de groază se pierdeau într-un geamăt jalnic. Maica goli ceașca în foc, iar Kristin puse mai multe ramuri de ienupăr peste foc și încăperea se umplu de un fum galben, pătrunzător, dar apoi arseră cu flacără mare și se mistuiră ; maica Agata îndreptă pernele și coltucele de la spatele și la subsorile bolnavului, îi șterse fața și buzele cafenii și uscate cu o cîrpă muiată în oțet și trase pătura năclăită peste trupul său. Îi spuse Kristinei că în curînd totul se va sfîrși căci acum era rece, de unde la început ardea ca focul. Părintele Eiliv îl și pregătise de moarte. Apoi se așeză lîngă dînsul, împinse la loc cu limba rădăcina de crin de baltă pe care o avea în gură și începu din nou a se ruga.

Kristin încerca să-și biruiască groaza cumplită pe care o simțea. Nu văzuse ea oameni murind de o moarte încă și mai îngrozitoare ? Dar în zadar... asta era ciuma, pedeapsa Domnului pentru împietrirea ascunsă a inimilor omenești, pe care numai Dumnezeu Atotștiutorul o cunoștea. Îi venea amețeală, se simțea ca și cînd s-ar fi legănat pe o mare în care toate gîndurile amare și rele ce-i frămîntaseră mintea pe lumea aceasta se adunau, înălțîndu-se într-un val uriaș printre nenumăratele alte valuri asemănătoare care se năruiau și nu mai domnea decît durerea și gemetele neputincioase. Doamne, ajută-ne, pierim...

Peste noapte veni și părintele Eiliv. O mustră cu asprime pe maica Agata pentru că nu urmase poveţele sale : să se lege cu o pînză de în muiată în oţet la gură și la nas. Maica murmură plîngăreţ că nu folosea la nimic, dar și ea și Kristin fură nevoite să facă așa precum le poruncea preotul.

Liniștea și tăria părintelui Eiliv o îmbărbătă nițel pe Kristin... sau, poate, o făcură să se rușineze. Ea se încumetă să iasă din fumul de ienupăr care o învăluia și îi dădu ajutor maicii Agata. Bolnavul răspîndea o duhoare grozavă, pe care fumul nu o putea domoli, de puroi, de sînge, de năduşală acră și de putreziciunea ce-i ieșea din gîtlej. Kristin își aminti de vorbele lui Skule despre valul de șobolani ; încă o dată o cuprinse dorința cumplită de a fugi, cu toate că știa că nu se afla nici un loc în care să poți scăpa de ciumă. Dar după ce izbuti să se stăpînească de ‘ul ca să-l poată atinge pe cel ce trăgea să moară, culmea groazei trecuse și dădu ajutor, pe cît putu de bine, pînă ce omul își dădu duhul. În acea clipă se făcu negru la față.

Maicile porniră în alai cu odoarele sfinte, cu cruci și cu lumînări aprinse, ocolind biserica și dealul pe care se afla mănăstirea : și toți localnicii care erau în stare să se tîrască sau să meargă însoțiră alaiul lor. Dar la puține zile după aceasta muri o femeie din Strømmen, iar apoi ciuma izbucni dintr-o dată în tot ținutul.

Moartea, și groaza, și suferința păreau a fi împins pe oameni într-o lume cu totul în afara timpului : molima nu bîntuia decît de cîteva săptămîni, dacă ar fi fost să numărăm zilele... dar s-ar fi zis că tot ce fusese mai înainte ca ciuma și moartea să colinde despuiate călare prin tot ținutul pierise din amintirea oamenilor, așa precum piere din zare țărmul uscatului în ochii călătorului de pe o corabie împinsă în larg de un vînt puternic. Nimeni nu mai era în stare să-și amintească de vremea cînd viața și scurgerea zilelor de muncă erau în firea lucrurilor, ceva statornic și firesc, iară moartea ceva depărtat... sau care să fie în stare să-și închipuie că lucrurile vor fi din nou ca mai nainte, dacă nu va fi stîrpită toată omenirea. „Vom muri cu toții, de bună seamă“ ziceau bărbații care aduceau la mănăstire

pe copiii lor orfani de mamă ; unii spuneau aceasta cu glas întunecat și aspru, alții hohotind de plîns și jeluindu-se. Așa spuneau și cei care cărau leșurile la biserica de la poalele dealului și la cimitirul de lîngă biserica mănăstirii. Adesea erau nevoiți să sape singuri mormintele... Părintele Eiliv îi pusese pe frații ucenici care mai rămăseseră la mănăstire să strîngă grînele de pe ogoarele mănăstirești ; și în tot ținutul pe unde trecea îi îndemna pe oameni să strîngă roadele pămîntului și să se ajute unii pe alții în privința îngrijirii dobitoacelor, ca să nu piară din pricina foametei, cînd se va potoli molima de ciumă.

Maicile de la mănăstire întîmpinaseră la început încercarea aceasta supuse și năuce. Se îngrămădiră în încăperea soborului, ținînd focul aprins zi și noapte în vatra de piatră ; acolo dormeau, acolo mîncau. Părintele Eiliv îi sfătuia pe oameni să țină focuri mari aprinse în toate gospodăriile și în toate casele în care se aflau vetre. Maicilor însă le era frică de foc, le auziseră de atîtea ori pe maicile mai bătrîne vorbind despre pîrjolul care fusese cu treizeci de ani în urmă. Nu se mai ținea seamă, ca mai nainte, de ceasurile la care se luau mesele și de cele de muncă, și nici de feluritele munci care cădeau în sarcina fiecărei surori, căci veneau mereu copii străini cerînd de mîncare și ajutor. Se aduceau bolnavi... cei mai mulți oameni cu stare, care puteau să-și cumpere cîte un loc de veci în cimitirul mănăstirii și să plătească pentru slujbele de pomenire, precum și săraci lipiți pămîntului și oamenii singuratici, fără nădejde de ajutor la ei acasă. Cei mijlocași zăceau și mureau în casele lor. În unele gospodării se prăpădiseră pînă la ultimul om. Cu toate acestea, maicile izbutiseră încă să-și păstreze ceasurile de slujbe și rugăciuni. Cea dintîi dintre maici care căzu bolnavă fu maica Inga, o femeie de vîrsta Kristinei ; deși era aproape de cincizeci de ani, îi era atît de teamă de moarte încît era cumplit s-o vezi și s-o auzi văitîndu-se. Fusese cuprinsă de fiori și de un tremur în timpul liturghiei și se tîrîse pe brînci și în genunchi, tremurînd din tot trupul și clănțănind din dinți, rugîndu-se și cerșind lui Dumnezeu și Maicii Domnului să-i dăruiască viața. Numaidecît după aceea fu apucată de fierbinți mari și trupul i se acoperi de o sudoare amestecată cu sînge. Inima Kristinei se umplu de spaimă... și ea, fără îndoială, se va lăsa

doborîtă de groază cînd îi va veni ceasul. Cel mai greu pentru ciumați nu era moartea de neînlăturat... ci groaza cumplită care o însoțea.

Apoi căzu bolnavă însăși maica stariță Ragnhild. Kristin se mirase întrucîtva că femeia aceasta fusese aleasă pentru o slujbă atît de însemnată ca cea de stareță. Era o femeie bătrînă, tăcută, cam morocănoasă, fără prea mare învățătură de carte, nici osebite daruri duhovnicești, dar cînd mîna morții se lăsă asupra ei, și-a dat seama că era într-adevăr o mireasă a lui Cristos. Pe dînsa a lovit-o o ciumă cu bube... și nu voia să îngăduie nici măcar ca surorile ei duhovnicești să descopere trupul ei cel bătrîn. Buba pe care o avea la una din subsuori se făcuse cît un măr de mare și îi ieșiseră altele și sub bărbie. Bubele acestea creșteau mari, roșii ca sîngele, și apoi se înnegreau ,pricinuind maicii Ragnhild chinuri de neîndurat ; o mistuiau și fierbințelile, dar de cîte ori își venea în simțiri zăcea ca o pildă de răbdare îngerească și cerea oftînd iertare lui Dumnezeu pentru greșelile sale. Se ruga frumos și din adîncul cugetului pentru mănăstire și pentru surorile ei, pentru toți cei bolnavi și nenorociți, pentru mîntuirea sufletelor celor care aveau să treacă acuma în lumea cealaltă. Pînă și părintele Eiliv a plîns cînd i-a făcut sfîntul maslu ; el, preotul a cărui tărie și rîvnă neobosită, fără slăbire în mijlocul acestui prăpăd îi minuna pe toți. Maica Ragnhild în mai multe rînduri își încredințase sufletul în mîinile lui Dumnezeu și îl rugase să ia pe călugărițe sub ocrotirea sa... cînd deodată începură să se spargă bubele care îi acopereau trupul. Schimbarea aceasta era semnul că se întorcea către viață ; după cum se văzu mai tîrziu că mulți dintre oamenii loviți de ciuma buboasă se vindecau pînă la urmă, pe cînd cei care făceau boala cu vărsări de sînge mureau toți.

Pilda dată de maica stareță și împrejurarea că o ciumată nu murise le îmbărbătă pe călugărițe. Erau nevoite să mulgă singure vacile și să aibă grijă de toate muncile din grajd, să-și pregătească singure mîncarea și să aducă ienupăr și ramuri proaspete de brad pentru afumatul odăilor... Fiecare din ele se grăbea să facă ceva din ce era de făcut. Îngrijeau de bolnavi pe cît puteau de bine și pregăteau leacuri... teriacul și rădăcina de calmus se isprăvi-

seră și acum împărțeau ienibahar, piper, șofran și oțet împotriva molipsirii, lapte și merinde ; se isprăvise și pîinea și coceau în timpul nopții, se sfîrșiră și mirodeniile și maicile împărțeau la lume boabe de ienupăr și ace de brad de mestecat în gură ca să se ferească de boală. Una după alta, maicile cădeau și mureau. Clopotele de la biserica mănăstirii și de la biserica parohială băteau într-o dungă, pentru morți, de dimineață pînă seara, în văzduhul apăsător, căci pîcla aceea nefirească stăruia de parcă ar fi fost o legătură tainică între această ceață și ciumă. În răstimpuri, ceața se preschimba în nori de zăpadă, ace de gheață și ploaie mărunță pe jumătate înghețată, cădea bruma pe pămînt apoi iar se făcea moină și ceață. Oamenii ziceau că e semn rău că păsările de mare care de obicei se ațineau cu miile de-a lungul cotului de apă — care pătrunde din fiord în uscat și seamănă cu un rîu printre poienile joase, iar apoi se lățește alcătuind un iezer cu apă sărată la miazănoapte de mănăstirea Rein — acum dintr-o dată pieriseră ; iar în locul păsărilor de mare se iviseră ciorile în număr înfiorător de mare. Pe fiecare piatră de-a lungul apei stăteau păsări de acestea ; și țipătul lor urîcios străbătea prin ceață în timp ce stoluri uriașe, cum nu mai văzuse nimeni pînă atunci, se lăsau prin toate pădurile și tufișurile și zburau croncănind peste biata țară nenorocită.

Din cînd în cînd, Kristin se gîndea la ai săi, la fiii ei răspîndiți departe, la nepoții pe care n-avea să-i mai vadă niciodată... părul auriu al micuțului Erlend îi juca prin fața ochilor. Dar ei ajunseseră pentru dînsa acum îndepărtați și încețoșați. În urgia aceasta, toți oamenii erau aproape la fel de depărtați și totodată apropiați. Și apoi mai avea și atît de lucru toată ziua ; îi prindea bine acum, că era obișnuită cu orice fel de munci. Se întîmpla pe cînd mulgea să se pomenească în staul cu copii mici, sleiți de foame, pe care nu-i văzuse niciodată ; nici nu se mai gîndea să-i întrebe de unde erau și cum stăteau lucrurile la ei acasă, ci le dădea de mîncare și-i adăpostea în încăperea soborului sau prin altă parte unde ardea focul, sau chiar îi culca în vreun pat din dormitor.

Vedea cu mirare că tocmai în vremurile acestea nenorocite, cînd era mai multă nevoie de rugile fierbinți ale tu-

turor, ea n-avea niciodată vreme să se reculeagă și să se roage. Cînd găsea cîte o clipă de răgaz, se arunca în fața sfîntului potir în biserică; dar nu-i ieșeau din gură decît suspine ori îngîna în neștire cîte un „Tatăl nostru" sau „Bucură-te, Marie". Nu-și dădea seama că-și pierdea purtările monahale pe care le căpătase în acești doi ani și că din ce în ce mai mult se trezea în ea stăpîna de odinioară, pe măsură ce rîndurile maicilor se micșorau, slujbele erau părăsite, stareța tînjea vlăguită de puteri, cu limba pe jumătate legată, iar munca sporea pentru puținele maici care mai rămăseseră în picioare.

Într-o zi, află întîmplător că Skule era încă în Nidaros; oamenii de pe corabia lui muriseră sau dăduseră bir cu fugiții și nu putuse să facă rost de alții. Era teafăr, dar se pusese pe un trai fără de frîu, cum făceau din deznădejde mulți alți tineri. Ziceau că cel care se teme es' sigur de moarte, și atunci se amețeau în chefuri și petre ri. Jucau jocuri de noroc, dănțuiau și se veseleau cu tot soiul de femei. Pînă și nevestele oamenilor de vază și fete tinere de neam bun fugeau de prin casele lor în vremea aceasta de urgie și, laolaltă cu tîrfele, hoinăreau prin hanuri și crîșme, printre bărbații dezlănțuiți. Doamne, iartă-le-'lor, își zicea Kristin, dar îi era inima prea obosită, ca să se îndureze prea mult de aceasta.

Pînă și prin sate pesemne că erau numai păcate și rătăciri. Se auzise cîte ceva pe la mănăstire, însă n-avea nimeni vreme să vorbească prea mult despre asemenea lucruri. Dar părintele Eiliv care mergea neobosit pretutindeni să cerceteze pe cei bolnavi ori pe moarte îi spuse într-o zi Kristinei că sufletele oamenilor se zbăteau în mai mare primejdie încă decît trupurile lor.

Într-o seară, cei care mai rămăseseră încă în viață la mănăstirea Rein erau adunați în jurul vetrei din încăperea soborului: patru maici, două surori ucenice, un rîndaș bătrîn, un băietan, două cerșetoare și cîțiva copii ședeau ghemuiți lîngă foc. Maica stareță era întinsă pe banca de cinste, deasupra căreia o cruce mare strălucea pe zidul alb, în lumina amurgului, iar sora Kristin și sora Turid ședeau una la capul și alta la picioarele ei.

Trecuseră nouă zile de cînd nu mai murise nici o maică și cinci de cînd nu mai murise nimeni în mănăstire și prin casele cele mai apropiate. Ciuma părea, după spusele părintelui Eiliv, să fie în scădere și prin sat. Și pentru întîia oară după aproape trei luni de zile coborî o rază de pace și de nădejde asupra ființelor istovite și tăcute adunate în preajma focului. Bătrîna maică Torunn Marta își lăsă mătăniile să alunece în poală și o apucă de mînă pe fetița ce stătea alături de dînsa.

— La ce te gîndești ? Vezi, copila mea, Maica Domnului nu-și lasă niciodată prea multă vreme copiii lipsiți de milostivirea sa.

— Nu, maică Torunn, nu e vorba de Maica Domnului, ci de Hel. Ea o să plece din satul ăsta călare pe o nuia de îndată ce o făptură nevinovată va fi jertfită în cimitir... mîine o să fie departe de aici...

— Ce vrei să zici cu asta ? întrebă călugărița neliniștită. Rușine să-ți fie, Magnhild, cum poți să rostești astfel de cuvinte păgîne ? S-ar cuveni să capeți cîteva nuiele...

— Ia spune-ne, ce ai vrut să spui, Magnhild ? Vorbește fără de teamă, o îndemnă sora Kristin cu sufletul la gură, stînd în spatele lor. Își adusese aminte deodată că auzise în tinerețea ei pe doamna Åshild vorbind despre niște făcături îngrozitoare, pline de păcat, la care se dedau unii oameni ajunși în culmea deznădejdii, cînd îi momește necuratul...

Copiii fuseseră prin pădurice de lîngă biserica satului în amurg, iar cîțiva dintre băieți colindaseră mai departe și nimeriseră lîngă un bordei de pămînt, care se află pe acolo și îi pîndiseră pe niște bărbați, care țineau sfat înăuntru. Se pare că oamenii aceștia prinseseră un băiețel, Tore Steinnunn, pe malul apei, și aveau de gînd să-l jertfească la noapte lui Hel, zeița ciumei. Copiii vorbeau cu vioiciune și aprindere, mîndri că-i băgau cei mari în seamă. Nu le trecea prin minte să-l plîngă pe bietul Tore... De altminteri, copilul ăsta era un derbedeu care umbla și cerșea prin sat, dar nu venea niciodată la mănăstire ; iar cînd părintele Eiliv sau cineva trimis de stareță o căuta pe mama lui, aceasta fugea și se ascundea fără să vrea să stea de vorbă cu nimeni, fie că o luau cu vorbe bune fie cu asprime. Vreo zece ani făcuse parte din tagma femeilor des-

trăbălate prin ulițele strîmte ale Nidarosului, dar apoi căpătase o boală care o sluțise în așa hal, încît nu mai putuse să-și agonisească hrana prin mijloacele ei obișnuite — și atunci venise în satul acesta și se mutase într-o cocioabă, jos, la malul apei. Se mai întîmpla ca vreun cerșetor sau oameni de teapa aceasta să tragă la dînsa o bucată de vreme. Nici ea singură nu știa cine era tatăl copilului ei.

— Trebuie să ne ducem într-acolo, zise Kristin. Nu se poate să stăm liniștite aici, în timp ce suflete de oameni botezați în legea creștinească se vînd diavolului, la ușa noastră.

Maicile șovăiau. Erau oamenii cei mai răi ai satului, niște vlăjgani cruzi și fără de Dumnezeu ; deznădejdea și suferințele din ultima vreme trebuie să fi făcut dintr-înșii adevărați diavoli. Măcar de ar fi fost aici părintele Eiliv, se văitau ele. De cînd cu ciuma, preotul ajunsese în ochii maicilor un om cu puteri nemăsurate, în stare să facă față la orice...

Kristin își frîngea mîinile.

— De-ar fi să mă duc și singură, și tot mă duc... maică stareță, dă-mi voie să mă duc acolo !

Stareța o apucă de braț atît de tare, încît ea scoase un geamăt. Femeia aceasta bătrînă și cu limba legată izbuti să se ridice în picioare ; prin semne dădu a înțelege s-o îmbrace, ca să poată ieși. Ceru să i se aducă crucea de aur, semnul de recunoaștere al demnității sale, precum și cîrja. Apoi o luă de braț pe Kristin, cea mai tînără și cea mai puternică dintre maici. Atunci toate maicile se ridicară și o urmară.

Trecură pe ușa încăperii celei mici ce se afla între sala soborului și naosul bisericii, și ieșiră afară, în noaptea friguroasă de iarnă. Maica Ragnhild începu să tremure și să clănțănească din dinți, nădușea încă neîntrerupt de pe urma bolii, și rănile rămase de la buboaiele de ciumă nu se vindecaseră încă de tot, așa încît mersul îi pricinuia dureri mari. Dar, mormăind supărată, ea scutură din cap cînd maicile o rugară să se întoarcă înapoi ; strînse și mai cu putere brațul Kristinei și străbătu grădina tremurînd. Pe măsură ce li se obișnuiau ochii cu întunericul, femeile puteau deslușì licărirea frunzelor veștede pe care călcau si o

bucată de cer înnourat deasupra coroanelor desfrunzite ale copacilor. Picau stropi reci cu un zgomot slab pe jos și veneau pale slabe de vînt. Se auzea mugetul năbușit al fiordului de dincolo de culmile dealurilor ca un oftat încet și jalnic.

În partea de jos a grădinii se afla o portiță; maicile tremurară de frică la auzul scîrțîitului drugului de fier ruginit și înțepenit pe care Kristin se trudea să-l tragă la o parte. Apoi se strecurară mai departe prin pădurice, pornind în jos, către biserica satului. Mormanul întunecat al clădirii date cu catran se desprindea pe întunecimea mai puțin deasă a dealurilor de dincoace de apă, iar în dreptul luminișului norilor se putea zări partea de sus a acoperișului, cu creasta și capetele de animale sculptate, precum și crucea din vîrf.

Da, erau oameni în cimitir; mai mult simțeau decît vedeau sau auzeau că se aflau oameni acolo. Și iată că se ivi o luminiță slabă, ca de la un felinar pus pe jos și încercuit de umbre care se mișcau prin întuneric.

Călugărițele se ghemuiră una în alta, speriate și rostind rugăciuni în șoaptă neauzită, făceau cîțiva pași și se opreau, și ascultau, și iar porneau. Ajunseseră aproape de portița cimitirului cînd auziră un glas subțirel de copil, care striga din beznă:

— O, o, mi-ați murdărit pîinea cu unt!

Kristin dădu drumul brațului stareței și intră în fugă pe portița cimitirului. Dădu prin întuneric peste niște spinări de oameni, le împinse, se poticni de o grămadă de pămînt proaspăt săpat și se opri la marginea mormîntului căscat. Îngenunche și aplecîndu-se în jos, îl ridică sus pe băiețelul mic, care sta în picioare în fundul gropii și scîncea încă pentru că se murdărise cu pămînt pîinea cu unt pe care o căpătase ca să stea liniștit acolo.

Oamenii înspăimîntați, păreau gata să fugă; cîțiva dintre ei tropăiau în loc. Kristin le vedea picioarele la lumina felinarului de pe jos. Apoi i se păru că unul dintre ei voia să se repeadă la dînsa, dar în aceeași clipă se iviră în lumina slabă rasele albe-cenușii ale călugărițelor... și oamenii aceia rămaseră descumpăniți...

Kristin îl ţinea încă pe băieţel în braţe — şi cum el tot plîngea că i se murdărise pîinea, îl puse jos şi-i scutură ţărîna de pe pîinea lui.

— Acum mănînc-o... acum e tot aşa de bună ca mainainte... Iar voi, oameni, duceţi-vă acasă... îi tremura glasul aşa de tare, încît fu nevoită să se oprească puţin. Duceţi-vă acasă şi mulţumiţi lui Dumnezeu că aţi fost cruţaţi de a săvîrşi o faptă pentru care nu este iertare. Acum vorbea ca o stăpînă către slujitorii săi, cu blîndeţe, dar în aşa fel ca şi cînd nici nu i-ar trece prin minte că s-ar putea să n-o asculte. Fără să vrea, mai mulţi dintre bărbaţi se îndreptară spre portiţă.

Dar unul dintre ei strigă :

— Staţi puţin... nu înţelegeţi că este vorba cel puţin de viaţa noastră... ba chiar şi de tot avutul nostru... acum, cînd tîrfele astea de călugăriţe îmbuibate şi-au băgat nasul în treaba asta ! Nu trebuie să scape de-aici şi să lea de ştire despre lucrul acesta...

Nici un om nu se clinti din loc... dar maica Agnes scoase un ţipăt ascuţit şi strigă cu glas hohotit :

— O, blînde Isuse, mirele meu, îţi mulţumesc că le hărăzeşti slujitoarelor tale să moară întru cinstirea numelui tău...

Maica stareţă Ragnhild o împinse cu asprime la o parte, înaintă clătinîndu-se şi apucă felinarul de pe jos. Nimeni nu se clinti din loc ca s-o împiedice. Cînd ridică felinarul, crucea de aur de pe pieptul ei începu să scînteieze. Stătea sprijinită de cîrja ei, lăsînd lumina să cadă roată pe toţi cei de faţă ; dădea din cap de fiecare om pe care-l privea. Apoi îi făcu semn Kristinei să vorbească. Kristin zise :

— Dragi fraţi, duceţi-vă frumos şi liniştit acasă... fiţi încredinţaţi că preacinstita maică stareţă şi aceste bune maici vor da dovadă de toată milostivirea cerută de la ele de Dumnezeu, întru cinstirea bisericii sale. Dar daţi-vă acuma la o parte din drum, ca să putem porni cu copilul... şi după aceea vedeţi-vă fiecare de treabă.

Oamenii stăteau nehotărîţi. Atunci unul dintre ei strigă, cu deznădejde :

— Nu este oare mai bine să fie jertfită o singură fiinţă, decît să ne prăpădim cu toţii ? Copilul acesta, de colea, nu este al nimănui...

— Este al lui Cristos. E mai bine să pierim cu toții pînă la unul, decît să lovim într-unul dintre micuții săi...

Dar omul care vorbise mai întîi strigă din nou :

— Taci, sau de nu am să-ți astup gura și o să te fac să-ți înghiți vorbele cu ăsta... și își ridică cuțitul în sus. Duceți-vă voi acasă și culcați-vă și rugați-l pe preotul vostru să vă aline și să nu suflați o vorbă despre cele petrecute aici... căci altminteri, vă spun în numele tartorului iadului că o să vă învățăm noi că ați făcut cel mai rău lucru pe care-l puteați face pe lumea asta, amestecîndu-vă în treburile noastre.

— N-ai nevoie să strigi așa de tare, căci cel de care ai pomenit te aude, Arntor... nu este departe de aici, asta s-o știi, zise Kristin liniștită, iar cîțiva dintre oameni păreau să se fi înspăimîntat și se apropiară fără să vrea de stareță, care ținea felinarul. Cel mai rău lucru pe care-l puteam face, atît pentru noi cît și pentru voi, ar fi fost să fi stat noi acasă în timp ce voi vă clădeați locuință în fundul cel mai arzător al iadului.

Dar Arntor blestema și spumega. Kristin știa că ura pe călugărițe, căci tatăl său trebuise să-și zălogească gospodăria la ele cînd fusese nevoit să se răscumpere cu bani pentru ucidere de om și preacurvie cu nepoata nevestii sale. Iar acum, într-o izbucnire de furie, scuipa toate minciunile cele mai grosolane și pline de ură pe seama maicilor, învinuindu-le de păcate atît de grele și împotriva firii, încît numai diavolul putea duce gîndul omului la așa ceva.

Bietele maici își acoperiră fața îngrozite și plîngeau la auzul acestor vorbe batjocoritoare și pline de ură, dar stăteau neclintite în jurul bătrînei stareței, care ținea felinarul ridicat, lăsînd lumina să cadă asupra omului turbat de mînie și îl privea cu liniște drept în față.

Dar la Kristin, în schimb, mînia izbucni ca un foc nou cu vîlvătaie de flăcări.

— Taci ! Ți-ai pierdut mințile, sau Dumnezeu te-a lovit cu orbire ! Oare putem crîcni noi, sub pedeapsa sa... cînd am văzut miresele Domnului, hirotonite, întîmpinînd spada care a fost trasă pentru păcatele lumii ? Ele vegheau și se rugau, în timp ce noi păcătuiam și îl uitam într-una pe ziditorul nostru. Ele se închideau în lăcașul de rugă-

ciune, în timp ce noi hălăduiam în voie prin lume, mînați de lăcomie, și de pofte, și răutăți, după bunuri mari și mici pentru noi înșine. Dar ele au ieșit în mijlocul nostru atunci cînd îngerul morții a fost trimis printre noi... și-au adunat la ele pe cei bolnavi și lipsiți de apărare și pe cei înfometați... Douăsprezece dintre maicile noastre au murit de ciumă, asta o știți cu toții ; nici una nu s-a dat la o parte, nici una n-a încetat să se roage pentru noi toți cu dragoste de soră, pînă ce nu i s-a uscat limba în gură, pe unde i se scurgea sîngele vieții...

— Vorbești frumos despre tine și despre semenele tale !

— Eu sînt semenul *tău,* țipă ea scoasă din fire. Nu sînt una dintre maicile acestea sfinte... eu sînt una dintre *voi*...

— Ce mică te faci, femeie, zise Arntor batjocoritor. Văd bine că ți-e frică. Cînd te afli la strîmtoare, ești gata s-o socotești drept semena ta pe mama băiatului de colo.

— Numai Dumnezeu poate judeca în privința aceasta. El a murit atît pentru dînsa, cît și pentru mine și ne cunoaște pe amîndouă. Unde este ea, Steinunn ?

— Du-te la bordeiul ei, și ai s-o găsești sigur, răspunse Arntor.

— Așa este, una dintre noi trebuie să se ducă pînă la această biată femeie, să-i spună că băiețelul ei este la noi, zise Kristin către călugărițe. Trebuie să ne ducem la dînsa mîine de dimineață.

Arntor rîse a batjocură, dar unul dintre ceilalți oameni strigă fără să vrea :

— Nu, nu. Este moartă. Sînt două săptămîni de cînd Bjarne a plecat de la dînsa și a pus drugul de fier la ușă, iar ea atunci trăgea să moară...

— Trăgea să moară ?... Kristin se uita înspăimîntată la oameni. Nu s-a găsit nimeni să-i aducă un preot ?... Leșul ei zace acolo... și nu s-a găsit nimeni să aibă atîta milă încît s-o îngroape creștinește ?... Iar pe copilul ei ați vrut să-l...

Văzînd groaza Kristinei, ticăloșii aceștia se pierdură și ei cu firea de spaimă și de rușine. Țipau și vorbeau cu toții în același timp. Apoi se auzi un glas, acoperindu-le pe toate celelalte :

— Du-te tu singură s-o aduci, soră !

— Da ! Am s-o fac. Care dintre voi merge cu mine ?

Nimeni nu răspunse. Arntor strigă :

— Pasămite, o să trebuiască să te duci singură.

— Mîine dimineață... cum s-o crăpa de ziuă... ne vom duce s-o luăm de-acolo, Arntor... Eu însumi am să-i cumpăr locul de veci și am să-i plătesc slujbele de pomenire...

— Du-te acum, în noaptea asta... și atunci am să zic și eu că sînteți pline de sfințenie și de virtute... Arntor își apropiase fața la un lat de palmă de dînsa. Kristin îi trase un pumn în obraz, hohotind de furie și de groază...

Maica Ragnhild se duse și se așeză lîngă Kristin ; se trudea să vorbească. Maicile strigau că mîine dimineața moarta va fi ridicată și înmormîntată. Dar parcă diavolul îi luase mințile lui Arntor, căci striga neîncetat :

— Acuma să te duci... și vom crede în milostenia lui Dumnezeu...

Kristin se îndreptă din umeri și, albă și dreaptă, spuse :

— Mă voi duce.

Ridică copilul de jos și îl dădu în grija maicii Torunn, apoi dădu oamenii la o parte și începu să fugă, împiedicîndu-se de straturile mormintelor, către portița cimitirului. Maicile o urmară văitîndu-se, iar maica Agnes striga că merge și dînsa. Starețа îi făcea semn cu pumnii strînși să se oprească, dar Kristin părea să-și fi ieșit din minți și nimic n-o mai putea opri.

În clipa aceea se zăriră niște umbre mișcîndu-se în întuneric la gardul cimitirului... și numaidecît apoi se auzi glasul părintelui Eiliv întrebînd cine sînt aceia care țin adunare aici. Acum preotul se ivi în lumina felinarului și se putea desluși o secure în mîna lui. Maicile se grămădiră în jurul lui, iar oamenii se grăbiră să se cărăbănească în beznă, dar la portiță fură opriți de un bărbat cu spada scoasă din mînă. Se iscă oarecare vălmășag și un zăngănit de arme, iar părintele Eiliv strigă într-acolo că va fi vai și amar de orice om care tulbură pacea cimitirului. Kristin auzi pe cineva spunînd că omul din portiță era armurierul cel puternic din Credoveiten... și numaidecît apoi răsări lîngă ea un bărbat cu părul alb, înalt și lat în umeri : era Ulv Haldorssøn.

Preotul îi întinse securea — o împrumutase de la Ulv — și luă copilul de la călugăriță, în timp ce zicea :

— E trecut de miezul nopții... e totuși mai bine să veniți cu toatele sus, la biserică ; vreau să descurc lucrurile astea și să mă lămuresc încă din noaptea asta.

Nimeni nu se gîndea să nu dea ascultare acestor cuvinte. Dar cînd ieșiseră afară din drum, una dintre femeile îmbrăcate în rase cenușii se despărți de cîrd și vru s-o apuce pe poteca ce ducea prin pădure. Preotul o strigă și îi porunci să vină și dînsa împreună cu celelalte. Vocea Kristinei răspunse din beznă... ajunsese încă de pe acum la o oarecare depărtare pe potecă :

— Nu pot să vin, părinte Eiliv, înainte de a mă ține de cuvînt...

Preotul și mai multe maici fugiră pe urma ei. Cînd o ajunseră din urmă, ea stătea rezemată de gard. Preotul ridică felinarul... era înspăimîntător de albă la față, dar cînd își aținti privirea în ochii ei, înțelese că ea își pierduse mințile, așa precum se temuse la început.

— Vino înapoi, Kristin, zise el. Mîine te vor însoți pînă acolo cîțiva bărbați... am să merg și eu...

— Mi-am dat cuvîntul. Nu pot să mă întorc la mănăstire, părinte Eiliv, înainte de a face ce am făgăduit să fac.

Preotul chibzui o clipă. Apoi zise liniștit :

— Poate că ai dreptate. Atunci du-te, soră, în numele Domnului.

Kristin se topi ca o umbră în beznă care înghiți făptura ei cenușie.

Cînd Ulv Haldorssøn o ajunse din urmă și fu alături de dînsa, ea îi zise cu glas întretăiat și cu aprindere :

— Întoarce-te... nu te-am rugat să mă însoțești...

Ulv rîse domol :

— Kristin, stăpîna mea, încă n-ai învățat că se pot întîmpla lucruri pe care nu le-ai cerut, nici poruncit ? Văd chiar că nu știi, deși ai avut de atîtea ori prilejul să-ți dai seama că nu ai întotdeauna dreptul să porți singură povara pe care ți-ai pus-o pe umeri. Te voi ajuta astăzi să-ți îndeplinești hotărîrea.

Pădurea de brad vuia deasupra lor — și mugetul năprasnic al valurilor spărgîndu-se de mal se auzea cînd mai tare, cînd mai domol, după cum bătea vîntul. Era întuneric

beznă pe cărarea pe care umblau. După un scurt răstimp, Ulv spuse :

— ...Te-am mai însoțit și altă dată, Kristin, cînd ai avut de mers noaptea... Nu este firesc să te însoțesc și de rîndul ăsta ?...

Răsuflarea ei se auzea grea și înfierbîntată în întuneric. Într-un rînd, se împiedică de ceva, iar Ulv o ținu să nu cadă. Din clipa aceea, o ținu de mînă și o călăuzi. Înțelese curînd că mergea plîngînd și atunci o întrebă de ce plînge.

— Plîng la gîndul că ai fost întotdeauna atît de bun și de credincios față de noi, Ulv. Ce-aș putea spune ?... Știu bine că ai făcut-o mai ales pentru Erlend, dar îmi vine a crede, prietenul meu, că m-ai judecat întotdeauna cu mai puțină asprime decît erai îndreptățit s-o faci după cîte știai despre mine.

— Eu te-am iubit, Kristin, tot atît cît l-am iubit pe Erlend. Ulv tăcu. Kristin înțelegea că era adînc mișcat și răscolit. După un răstimp, el urmă : De aceea mi-a părut atît de grea călătoria pe apă de azi-dimineață pînă aici. Am venit să-ți aduc vești grele de rostit. Dumnezeu să te întărească, Kristin.

— E vorba de Skule ? întrebă Kristin foarte încet, după un scurt răstimp. A murit Skule ?

— Nu, Skule era bine cînd am vorbit ieri cu el... iar acum nu mai mor așa de mulți oameni de ciumă în Nidaros. Dar am primit știri din Tautra azi-dimineață...

O auzea oftînd adînc, dar nu spuse nimic. Peste puțin, Ulv urmă :

— Sînt zece zile de cînd au murit. N-au rămas în viață decît patru călugări în toată mănăstirea, iar pe ostrov n-a mai rămas picior de om.

Ajunseseră acum la locul unde se sfîrșea pădurea. Pe întinderea mare din fața lor îi întîmpină vuietul valurilor fiordului și vîntul îi izbi în față. Se zărea undeva, departe în întuneric, o pată albă ; era spuma valurilor care izbeau în coasta priporoasă a unui mic golf, deasupra căruia se întindea o dună albă de nisip.

— Acolo este locuința ei, zise Kristin. Ulv simți că o străbate un fior prelung. Îi strînse mîna cu putere.

— Tu singură ai luat hotărîrea asta. Nu uita, și nu-ți pierde acuma cumpătul.

Kristin răspunse cu un glas ciudat de limpede și subțire, pe care vîntul îl luă în goana lui :

— Acum se va împlini visul lui Bjørgulf... mă bizui pe îndurarea lui Dumnezeu și a Mariei.

Ulv încercă să-i privească fața, dar era prea întuneric. Înaintau de-a lungul țărmului ; pe alocurea, drumul pe care umblau sub coastă era atît de îngust, încît uneori valurile le udau picioarele ; uneori treceau peste ierburi de mare încîlcite și pietroaie mari. Curînd zăriră o mogîldeață întunecată, care avea înfățișarea unei căpițe, la picioarele malului nisipos.

— Rămîi aici, zise Ulv scurt. Se duse într-acolo, împinse de ușă, apoi Kristin îl auzi lovind cu securea împletitura făcută din nuiele de răchită și împingînd din nou în ușă. Înțelese că ușa se năruise înăuntru și că el intra în gaura aceea neagră.

Vîntul nu bătea prea tare. În schimb, era atît de întuneric încît Kristin nu putea desluși decît în fulger crestele de spume ce se iveau și piereau pe talazurile mării și licărul valurilor, spărgîndu-se de țărm ; apoi zări cocioaba întunecată desprinzîndu-se pe duna de nisip. I se părea că se află într-o văgăună a nopții, în însăși tinda morții. Mugetul valurilor și clipocitul apei care se scurgea înapoi printre pietrele de pe țărm se contopeau cu vuietul sîngelui ei. Simțea ca și cînd trupul ei era pe cale de a se sparge — ca un vas ce cade și se preface în țăndări. O durea în piept, de parcă cineva pe dinăuntru se căznea să-l sfarme ; își simțea capul găunos și gol, iar vîntul nopții o învăluia într-una ; îi părea că străbate printr-însa. Știa cu o stranie siguranță că o lovise acum și pe ea ciuma ; era ca și cînd s-ar fi așteptat ca o lumină, al cărei zgomot năprasnic ar întrece pe al valurilor, să irumpă din beznă — și atunci se va prăbuși, covîrșită de spaimă. Își trase pe cap gluga dată pe spate de vînt, își strînse pe trup mantia neagră de călugăriță și rămase locului cu mîinile încrucișate pe piept. Dar nu-i venea în gînd să se roage ; parcă sufletul ei ar fi avut prea mult de luptat ca să iasă din casa lui dărăpănată — și de cîte ori răsufla, îi părea că i se sfîșie pieptul.

Deodată se aprinse o lumină în colibă și peste puțin Ulv Haldorssøn îi strigă :

— Trebuie să vii încoace și să-mi ții lumina, Kristin... Stătea în pragul bordeiului și-i întinse o făclie făcută din lemn dat cu catran.

Duhoarea leșului o izbi, sugrumînd-o, cu toate că sufla vîntul prin cocioabă și că ușa fusese dărîmată. Cu ochii holbați și gura pe jumătate deschisă, cu fălcile și buzele țepene ca lemnul, căuta cu privirea pe femeia moartă. Dar nu văzu decît o grămadă lunguiață pe jos, acoperită cu mantaua lui Ulv.

Ulv desfăcuse de undeva cîteva scînduri lungi și pusese ușa peste ele. Blestemînd uneltele nepotrivite de care era nevoit să se slujească, făcea cu ajutorul securii și al cuțitului său cîteva găuri și se căznea să lege ușa de scînduri. Se uită de mai multe ori pe furiș la dînsa — și de fiecare dată, fața lui bărboasă se întuneca mai tare.

— Mă întreb cum te-ai fi gîndit să faci treaba asta singură, zise el în timp ce se muncea cu ușa, privind-o cu coada ochiului. Dar pe fața ei țeapănă și împietrită, luminată de flacăra roșie a faclei, nu se clinti nici un mușchi... Era fața unei moarte sau a unei nebune. Poți să-mi spui și mie, Kristin ? urmă el rîzînd cu asprime, dar cum tot nu se mișca, mai adăugă : Cred că ai face bine să rostești cîteva rugăciuni.

La fel de pierdută și de împietrită, ea începu să rostească :

— *Pater noster qui es in coelis. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in coelo et in terra* [1]... apoi se opri.

Ulv își ridică ochii spre dînsa. Apoi urmă el :

— *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* [2]... și astfel urmă mai departe rostind „Tatăl nostru" repede și cu tărie pînă la capăt ; apoi se duse și făcu semnul crucii peste grămada de pe jos și, fără să șovăie, o ridică sus, pe targa pe care o făcuse.

— Treci în față, îi zise el. Va fi poate ceva mai greu, dar vei simți mai puțin duhoarea. Aruncă făclia, vedem mai bine fără ea... și bagă de seamă să nu calci greșit, Kristin... căci n-aș vrea să mă mai ating de acest biet leș.

[1], [2] Rugăciunea „Tatăl nostru" în latinește.

Durerea care îi strîngea pieptul păru să se răscoale împotriva ei cînd luă prăjinile tărgii pe umeri ; pieptul ei nu voia să primească povara aceasta. Dar ea strînse din dinți. Atîta vreme cît au mers de-a lungul țărmului, pe unde bătea vîntul, n-a prea simțit duhoarea leșului.

Cînd ajunseră în locul pe unde coborîseră povîrnișul dinspre mal, Ulv spuse :

— Cred că aici va trebui să urc întîi leșul și să iau targa după aceea.

— Putem să mergem ceva mai departe, pînă la locul unde oamenii coboară cu căruțele, cînd se duc să adune iarbă de mare... în locul acela coasta nu este atît de repede, zise Kristin.

Ulv auzea că glasul ei suna liniștit și deplin conștient. Și îl apucă un tremur. Și-i năduși fruntea, acum, că era mai liniștit pentru dînsa, căci crezuse că ea avea să-și piardă mințile în noaptea aceasta.

Înaintau cu greu de-a lungul potecii nisipoase care trecea peste cîmpie, ducînd spre pădurea de brad. Vîntul bătea în voie acum ; dar cu toate acestea nu era la fel ca cel de pe coastă — și pe măsură ce se depărtau mai mult de vuietul mării, simțea că ieșea de sub stăpînirea groazei și că se întorcea acasă. Un lan de grîu pe care nimeni nu-l mai secerase se ivise alb de-a lungul potecii. Mireasma acestui lan și spicele aplecate păreau să-i ureze „bun venit"... Ochii ei se umplură de lacrimi de milă frățească. Ieșea din pustiul groazei și al deznădejdii sale personale și se întorcea din nou acasă, la obștea viilor și a morților...

Duhoarea cumplită de leș în putreziciune se abătea în răstimpuri către ea, cînd sufla vîntul din spate, dar era totuși mai ușor de răbdat ca în colibă. Văzduhul era plin de adieri proaspete, umede și curate.

Și mai puternic decît gîndul că ducea ceva spăimîntător pe targă era gîndul că Ulv Haldorssøn venea în urma ei ocrotind-o împotriva grozăviei negre și sinistre, de care se depărtau... și care se pierdea din ce în ce...

Cînd ajunseră la marginea pădurii de brad, zăriră cîteva lumini :

— Ne ies în întîmpinare, zise Ulv.

Curînd apoi îi întîmpină un cîrd de oameni, purtînd făcli de brad, cîteva felinare și o năsălie acoperită cu un giulgiu. Părintele Eiliv se afla printre aceștia și Kristin recunoscu cu mirare și mai mulți dintre oamenii aceia care fuseseră cu cîteva ceasuri mai înainte în cimitir ; iar unii dintre aceștia plîngeau. Cînd îi luară povara de pe umeri, Kristin fu cît pe aci să cadă. Părintele Eiliv vru s-o sprijine, dar ea strigă :

— Nu te atinge de mine... nu te apropia de mine... simt că sînt eu însumi lovită de ciumă...

Ci părintele Eiliv o sprijini cu toate acestea de umăr.

— Femeie, întărește-ți inima aducîndu-ți aminte de cuvintele rostite de Mîntuitorul nostru : Ceea ce ați făcut pentru unul dintre aceștia mai mici, mie mi-ați făcut.

Kristin își ațintì privirile la preot, apoi și le întoarse asupra oamenilor care mutau trupul neînsuflețit de pe targa pe care o făcuse Ulv, pe năsălie. Mantaua lui Ulv alunecase puțin într-o parte, descoperind un pantof scîlciat și ud în văpaia făcliilor de brad.

Kristin se apropie, îngenunche între brațele năsăliei și sărută pantoful.

— Dumnezeu să te ierte, soră... Dumnezeu să-ți bucure sufletul cu lumina sa ! Dumnezeu este îndurător și milostiv pentru noi toți care trăim aici, în întuneric...

Apoi deodată ceea ce simți era ca și cînd însăși viața ei se desprindea de ea. O durere fulgerătoare, nespus de ascuțită, din străfundul ființei sale, o cutremură din cap pînă în picioare, de parcă ar fi vrut să se smulgă ceva dintr-însa, cu rădăcinile prinse de fiecare mădular al ei. Tot ce era în pieptul său se năruia și îi umplea gîtlejul. Un val de sînge, cu gust sărat și de cocleală, îi țîșni din gură, udîndu-i de sus pînă jos rasa ce căpătă o mohorîtă lucire... Doamne, Isuse, îi trecu prin minte, de unde atîta sînge într-o femeie bătrînă ca mine ?

Ulv Haldorssøn o ridică și o purtă în brațele sale.

La porțile mănăstirii, maicile ieșiră înaintea alaiului cu lumînări aprinse în mînă. Kristin nu-și revenise încă în simțiri, dar simțea totuși că intră — pe jumătate dusă, pe jumătate sprijinită — în încăperea boltită și văruită în alb, plină de lumina tremurătoare și galbenă a lumînă-

rilor și de cea roșie a făcliilor. Tropotul picioarelor îi bubuia în urechi ca o mare înfuriată. Dar pentru cea ce trăgea să moară, flăcările torțelor și ale lumînărilor se amestecau în mintea ei cu focul vieții sale care se stingea — iar pașii care răsunau pe lespezile de piatră, cu mugetul apelor morții care urcau înspre dînsa.

Apoi luminile se răspîndiră pe o întindere mai mare... era din nou sub cerul liber și întunecat, trecea prin curtea mănăstirii... luminile jucau pe un zid cenușiu, cu proptele grele și ferestre înalte : biserica. Era purtată de cineva — Ulv, desigur ; acum se amesteca în mintea ei cu alții care o purtaseră mai nainte. Cînd îi cuprinse grumazul cu brațele ei și-și apăsă obrazul de obrazul lui bărbos, ea se crezu din nou copilă în brațele tatălui ei : dar totodată, ca și cînd ar fi strîns un copil în brațe : iar îndărătul capului întunecat al lui Ulv străluceau flăcări roșii, ce păreau să se răsfrîngă din focul mare din care se hrănesc toate iubirile.

Ceva mai tîrziu, deschise ochii — și era acum în toate simțirile, trează de tot. Ședea culcată într-un pat din dormitor, o călugăriță sta aplecată asupra ei, legată la partea de jos a feței cu o pînză de in care mirosea a oțet. După ochi și după alunița roșie pe care o avea pe frunte își dădu seama că este maica Agnes. Se făcuse ziuă ; o lumină limpede, cenușie, năvălea în încăpere prin ferestruicele mici.

Nu o mai durea acum, era numai grozav de obosită și de istovită și o săgeta în piept cînd răsufla. Bău cu nesaț băutura răcoritoare pe care maica Agnes i-o ținea la gură. Dar o luă cu frig...

Kristin se lăsă pe perne și acum își aduse aminte de tot ceea ce se întîmplase în timpul nopții. Dar părerea aceea că trăia un vis sălbatic pierise cu totul. Se gîndea că își cam pierduse mințile în noaptea asta, dar era mulțumită că dusese pînă la capăt fapta aceasta, că scăpase pe bietul copilaș și că îi împiedicase pe acei nenorociți oameni de a-și încărca sufletul cu o astfel de nelegiuire. Știa că are toate temeiurile de a fi bucuroasă, avusese norocul de a îndeplini lucrul acesta tocmai înainte de a muri... dar nu era în stare să se bucure pe deplin, așa cum ar fi trebuit — ci simțea mai degrabă o mulțumire, ase-

menea acelei pe care o avea cînd se culca în patul ei de acasă, la Jørundgård, obosită după o zi de muncă rodnică. Voia să-i mulțumească lui Ulv...

Rostise numele lui ; iar el, care pesemne că șezuse lîngă ușă, o auzise — căci iată-l venind spre dînsa și oprindu-se la patul ei. Kristin îi întinse mîna, iar el i-o apucă și i-o strînse cu putere și cu duioșie. Dintr-o dată, o cuprinse pe Kristin o neliniște. Mîinile i se mișcau sub faldurile cearșafului în jurul gîtului.

— Ce vrei, Kristin ? întrebă Ulv.

— Crucea, zise ea cu glas șoptit, scoțînd la iveală cruciulița aurită pe care o avea de la tatăl ei. Își adusese aminte că făgăduise ieri să dea o pomană pentru sufletul bietei Steinunn, uitînd că nu mai avea nimic al ei, nimic de dăruit în afară de cruciulița de la tatăl ei și de inelul ei de cununie pe care îl avea încă în deget.

Îl scoase și îl privi. Era din aur curat și atîrna greu în palmă ; era bătut cu pietre mari roșii. Erlend ! îi trecu prin minte. Și simți că trebuie să se despartă și de giuvaierul acesta. De ce, nu știa nici ea ; dar simțea că trebuie să-l dea. De durere, închise ochii și întinse inelul lui Ulv.

— Cui te gîndești să-l dai ? întrebă el cu glas scăzut ; iar apoi, fiindcă nu-i răspundea : Dorești să i-l dau lui Skule ?...

Kristin clătina din cap ; ținea ochii strîns închiși.

— Steinunn... am făgăduit... pentru slujbe de pomenire a sufletului ei...

Deschise ochii, se uită după inel, care era acum în palma întunecată a armurierului. Iar lacrimile îi șiruiau necurmate : niciodată pînă în clipa de față nu înțelesese deplin ce însemnase inelul acesta pentru ea. Viața pe care i-o deschisese inelul acesta, și de care se plînsese, oftase, se mîniase și se răzvrătise împotriva ei... o iubise totuși atît de mult și se bucurase de ea și la bine și la rău ; nu era nici o zi care să nu-i fi venit greu să i-o dea înapoi lui Dumnezeu și nici o durere pe care s-o fi putut jertfi fără să se simtă sărăcită.

Ulv și călugărița schimbară cîteva cuvinte, pe care ea nu le putu prinde ; apoi Ulv ieși din odaie. Kristin vru

să-și ridice mîna să se șteargă la ochi, dar n-avu putere ; mîna rămase pe pieptul ei. O durea rău în piept, mîna era atît de grea și parcă mai simțea încă inelul în deget. Începuseră din nou să i se încurce gîndurile ; trebuia să vadă dacă era adevărat că nu mai avea inelul în deget, dacă nu visase că-l dăduse. Nu mai era sigură nici de cele petrecute în noaptea asta : copilul din groapă, marea aceea întunecată cu licăririle repezi ale valurilor mici, leșul pe care îl cărase. Nu știa dacă visase toate lucrurile acestea sau dacă fusese trează... Și nu mai putea să deschidă ochii.

— Soră, zise călugărița, nu trebuie să ațipești acum ; Ulv s-a dus să aducă preotul.

Kristin se trezi din nou de-a binelea, tresărind, și își pironi privirile asupra mîinii sale. Inelul de aur pierise fără îndoială de pe degetul ei, dar rămăsese o umbră albă și lucioasă în locul lui. Pe degetul mijlociu, cu pielea pîrlită și crăpată de munci grele, semnul strălucea ca urma albă, cu pielea subțire, lăsată de o rană vindecată. I se părea că poate să deosebească două pete rotunde lăsate de rubine, de o parte și de alta, și un mic semn, un M, după plăcuța din mijloc, cu numele sfînt al fecioarei Maria, gravat în aur.

Ultimul gînd limpede care îi trecu prin minte fu acela că va muri înainte ca urma aceasta să piară — și se bucură. Era o taină pe care nu o putea înțelege bine, dar era totuși încredințată că Dumnezeu o ținuse în viață printr-un pact hotărît de el fără știrea ei, și că nu încetase de a revărsa asupra ei iubirea lui, de care ea nu-și dădea seama, și cu toată firea ei îndărătnică și cu toate că-i era cugetul îngreuiat, legat de cele pămîntești, puțin din această iubire rămăsese în ea și lucrase ca soarele care face să rodească pămîntul. Și răsărise o floare pe care n-o putuse ofili patima trupească, fie că fusese o flacără arzătoare, sau o furtună de înverșunată mînie. Kristin fusese sluga lui Dumnezeu, o slugă rea, îndărătnică, cu toane, rostindu-și numai din buze rugăciunile, fusese fățarnică în inima ei, leneșă și lăsătoare, lipsită de răbdare cînd era mustrată, puțin statornică în hotărîrile ei... Și totuși, el o păstrase în slujba sa. Sub inelul acesta de aur strălucitor, un semn tainic pe degetul

ei arătă că era sluga sa, a unui stăpîn și împărat care venea acum la ea, în mîinile sfințite ale preotului, ca s-o slobozească și s-o mîntuie.

De îndată după ce părintele Eiliv o unsese cu sfîntul maslu și-i dăduse sfînta împărtășanie, Kristin Lavransdatter căzu din nou în nesimțire. Zăcea cu fierbinți mari și vărsa sînge mult ; și preotul, care rămăsese lîngă dînsa, le spuse maicilor că sfîrșitul este aproape. Uneori, cea care trăgea să moară își venea destul în simțiri ca să recunoască pe unul sau pe altul, pe părintele Eiliv, pe vreo soră : maica stareță Ragnhild veni și ea într-un rînd. Kristin îl văzu și pe Ulv. Se străduia să le arate că-i cunoaște, și că se bucură că stau lîngă ea și că vor s-o ajute atît de mult. Dar celor care stăteau în jurul ei le părea numai că dă din mîini luptîndu-se cu moartea.

O clipă văzu chipul lui Munan, băiețelul ei cel mic ; se uita la dînsa de după o ușă nițel crăpată. Apoi își trase capul înapoi, iar maică-sa nu-și lua ochii de la ușa aceea, așteptînd să se arate iar copilul. Dar în locul lui intră maica Ragnhild și-i șterse fața cu o cîrpă udă. Îi făcu și asta bine... Apoi totul se mistui într-o ceață roșie întunecată și într-un vuiet care crescu spăimîntător, dar apoi se domoli cu încetul, iar ceața cea roșie se limpezi, se făcu albă și luminoasă ; nu mai era decît ceața ușoară din zori, dinaintea răsăritului. O mare tăcere. Și Kristin știu că în clipa aceea murea...

Preotul Eiliv și Ulv Haldorssøn ieșiră împreună din odaia moartei. Se opriră în ușa dinspre curtea mănăstirii...

Ninsese. Cei care stătuseră în preajma Kristinei în timp ce luptase cu moartea nu băgaseră de seamă. Albeața acoperișului țuguiat al bisericii din fața lor îi orbi : turla strălucea pe cerul cenușiu. Un strat subțire de zăpadă acoperea pervazurile ferestrelor, brîiele și ciubucele bisericii și ale clădirii mănăstirii. Și parcă cei doi oameni ar fi șovăit să calce pe zăpada proaspăt așternută în curte.

Traseră adînc aerul în piept. După mirosul grețos pe care-l răspîndește întotdeauna un ciumat, aerul acesta dulce, rece — nițel cam gol și ușor, ca și cînd ninsoarea

ar fi măturat din văzduh boala și molima — îl simțeau pe buze ca o apă de izvor...

Clopotul din turla bisericii prinse din nou a suna... Cei doi își ridicară ochii ca să-l vadă legănîndu-se prin deschizăturile clopotniței. Fulgi mici de omăt se desprindeau, zdruncinați de bălăngăneala clopotului, se învîrteau și cădeau în bulgărași mărunți, descoperind pe alocurea șindrila înnegrită a acoperișului.

— Nu cred că ține zăpada asta, zise Ulv.

— N-o să țină ; se va topi pînă în seară, răspunse preotul. Între spărturile norilor se vedea cerul palid și auriu și unele sfioase raze de soare cădeau încercîndu-și parcă puterile, pe zăpadă.

Bărbații se opriră. Atunci Ulv Haldorssøn spuse cu glas scăzut :

— Părinte Eiliv, mă gîndesc... vreau să dăruiesc ceva pămînt bisericii de-aici și cupa de argint a lui Lavrans Bjørgulfssøn pe care mi-a dat-o ea în amintire, ca să se facă nelipsit slujbele de pomenire pentru ea, și pentru fiii mei de suflet, și pentru Erlend, ruda mea.

Părintele răspunse la fel de încet, fără să se uite la Ulv :

— Mi se pare că trebuie să simți nevoia să-ți arăți recunoștința față de cel care te-a făcut să vii aici aseară... Ești mulțumit, nu-i așa, că ai putut să-i vii în ajutor în noaptea asta ?

— Da, este adevărat, zise Ulv Haldorssøn. Iar apoi, zîmbind puțin : Iar acum, părinte, simt aproape un fel de căință pentru faptul că am fost un om atît de virtuos... față de ea !...

— Nu este de nici un folos a-ți pierde vremea cu o asemenea căință de prisos, răspunse preotul.

— Ce vrei să zici ?...

— Vreau să spun că nu ne este de folos să ne căim decît numai pentru păcatele noastre, zise preotul.

— Ce înțelegi prin asta ?

— Nimeni nu este bun, afară de Dumnezeu. Și nu putem face nimic bun fără de el. Așa încît este de prisos să te căiești, dragă Ulv, pentru o faptă bună, căci binele pe care l-ai făcut va dăinui ; chiar de s-ar prăbuși munții !

— Da, da. Așa e. Eu nu pricep prea bine, părinte Eiliv, căci sînt obosit...

— Da... și trebuie să-ți fie și foame... Vino cu mine la bucătărie, Ulv, zise preotul.

— Mulțumesc, dar n-am poftă de mîncare, răspunse Ulv Haldorssøn.

— Totuși, tot trebuie să vii să mănînci ceva, zise părintele Eiliv — și, luîndu-l de braț, îl trase după sine. Ieșiră în curte și coborîră spre bucătărie. Fără să vrea, călcau amîndoi cît puteau de ușor și cu băgare de seamă pe zăpada proaspăt așternută.

Sfîrșitul romanului

CUPRINSUL

I Rubedeniile 5

II Datornicii 127

III Cruceă 300

Redactor responsabil : G. MARCUSON
Tehnoredactor : V. MAŞEK

Dat la cules 09.08.1968 Bun de tipar, 17.08.1968. Apărut 1968. Tiraj 40.140 ex. broşate. Hîrtie ziar rotative de 50 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 25,66. Coli tipar 28,5 A. nr. 16488/1968. C.Z. pentru bibliotecile mari 839.6 — C.Z. pentru bibliotecile mici 839.6 — 31= R.

Tiparul executat sub comanda nr. 80 614 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Editura pentru
Literatură
Universală

Vol. I, II și III, Lei 28